DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ TRACTATUS MORALIS

NOVUS, UNICUS, SINGULARIS,

SEU

Quando, quibusve in casibus per Ipsam à peccato unusquisque [illegible], necnon à Censuris, à Poenis Ecclesiasticis, aut à grav[illegible] Spirituali, vel temporali (causa [illegible]) liberatur.

AUTHORE

JOANNE CHRYSOSTOMO PHILIPPINO VERONENSI

CLERICO REGULARI THEATINO,

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE,

SANCTISSIMÆQUE INQUISITIONIS VERONENSIS CONSULTORE.

Cum gemino Indice, uno Capitum, ac Privilegiorum, Rerum notabilium, & Verborum altero.

VENETIIS, M DC LXXXVIII.

Ex Typographia Petri Antonii Brigoncii.

SUPERIORUM PERMISSU.

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS. D. D.

FRANCISCO GHERARDINO

MARCHIONI CASTRINOVI, SCURANI, BAZANI, ETC. COMITI SANCTI PAULI, ETC.

D. IO. CHRYSOSTOMVS PHILIPPINVS CLERICUS REGULARIS

PERENNEM GLORIAM, ET FOELICITATEM.

Mirabitur sanè quispiam, Illustriss. & Excellentiss. Domine, mirabitur, & quod graviùs est reprehendet Tibi sisti moralem meum de Privilegiis Ignorantiæ Tractatum; Tibi inquam, cujus ordinatissima Sapientiæ rectitudo cum non deflectat ut accusetur, nec dirigi potest, ut excusetur; cujus ingenitæ Prudentiæ maturo consilio nec officere potest ignorare quod scitur, nec proficere scire quod ignoratur. Privilegia præsto sint aliis, quos juvat certa scientia corrigere, quod cœca ignorantia peccarunt, & vitiis ipsis à vitiorum immanitate subtractis, immunitatis asylum hilari vultu portendere. Inscribantur aliis ignorantiæ exemptiones, ut nescientiæ jugo diutina servitute mancipati, gaudeant tandem non perdidisse post culpam, quod ignorabant se perdituros ex culpa; Tibi verò tanto Aviti generis lumine, tanto Virtutis propriæ splendore præfulgido, qualis cum errantibus comparatio? qualis cum ignorantiæ tenebris nexus? Si evolvit libenti animo quisque quod suum est, adeò ut tractent fabrilia fabri; Tu inter errorum obliquitates versaberis, Rectus? Tu ignorantiæ caligines miraberis, Sapiens? Sed reprehendat quicumque est, nam nec de erroribus sanctiùs, nisi Rectus; nec de Ignorantia prudentiùs, nisi Sapientissimus judicat. Sed insuper quod aliis reprehendendi me aperta est via, librum inscribendi Tibi arcana est ratio; ut quisque advertat in facto, Opus, quod Patrono non proficit, indigere Patrono; non Patronum Opere. Haud congruum tuo Nomini librum, heroicis tantum inscriptionibus apto; conveniens tamen tuum Nomen libro, heroicæ protectionis roboris indigo. Ex hoc etiam videbis Illustriss. Excellentiss. Domine, non ob id tuo Nomini opus inscribi, ut tibi ex opere lumen augeam; sed ut ex Te potius operi lumen hauriam, ex Te recepturo, quod ex Solis aspectu infima quæque, quæ piissimus Parens ipse lucis illustrat, dum lustrat. Familiare hoc semper fuit Gherardinæ Domus insigne, quæ ultra quinque sæcula sanguinis claritate non minus, quàm gestorum splendoribus Illustrissima, in universum pænè Orbem lumen suum invexit. Hinc quasi Sol, ne uni ortus sui Urbi Florentiæ fulgeret, sive in pace, sive in bello, in summa semper Virtutum semita Orbem ad Occasum usque pertransiens, Italiam, Galliam, Angliam, Hiberniam, Germaniam, miris heroicorum ope-

rum

rum fulgoribus illustravit. Sed parum adhuc erat perinsignis Familiæ Soli, infimo huic tantùm Orbi radiasse, nisi supra se quoque, Firmamento ipsi Sanctitatis stellas accenderet; quales in Desmoniæ Comite Gherardo Gherardino à Pseudopontifice Anglicani Schismatis Elisabetha Religionis causâ truncato miratur Orbis; & ante ipsum ab anno millesimo quadringentesimo septuagesimo in Birgitta Gherardina Beatorum Fastis adscripta veneratur Ecclesia. Miraberis igitur si ego quoque tanto excitatus lumine, ex ejusdem tuæ Familiæ splendoribus operi meo claritatem auspicari præsumpserim? Tu etiam, qui quæ in majoribus videris non minori æmulatione perficiens, novissimis invidenda transmittis; qui subditis pius, Civibus perjucundus, Principibus carus, Gherardinæ Genti tanta morum suavitate, & Virtutum omnium elegantia præluces, quæ Ignorantiæ tenebris Luminis incrementa non præstes? Sed est & aliud, fateor, quod mei animi Vota ad hujus obsequii pensum adstrinxit, dulcissima scilicet, & per quam suavis memoria Illustriss. & Excellentiss. Patrui tui Gasparis Gherardini, cujus Tu hæres eras Virtutis, antequam facultatum: Quem enim in fronte moralis hujus operis digniùs inscriberem, quàm illius saltem imaginem, quem tanto tempore in Pœnitentiæ Sacramento ad aures habui, & singularis innocentiæ merito, vel dum reum se fateretur, veneratus sum corde? Religiosissimi hujus Viri pietatem nil magis indicat, quam Religiosum non fuisse, dum talia præstitit vel in sæculo, qualia non præstantur in claustris: hinc non se claustris, sed claustra sibi dedicavit in Domo, ut utriusque vitæ laborem, utriusque laboris merita in se uno conjungeret; Religiosorum Religiosissimus, Religiosis convivens, & sæcularium Piissimus, Religiosos omnes tanta affluentia fovens. Testis experimentalis ego ipse, totaque mea Congregatio: Testes omnes, qui noverint: quot homines, tot Præcones: At si hi omnes tacuerint, ut Salvatoris utar eloquio, lapides clamabunt; lapides inquam, quos munificentissima Gasparis Gherardini pietas passim extruxit in aras. Debebam itaque inter omnes non tacere ego ipse, qui præ omnibus satis loqui non possum, & in qualemcunque gratiarum actionem Tibi uni mea vota reddere, qui nulli minor Virtute, & providæ Naturæ munere, & Sapientissima Patrui dispositione in Gherardina Familia Princeps assurgis. Scio quidem me in hac mei operis oblatione gratias verè non dare, sed recipere; sed hoc quoque dare est, cum nullius indigis datur, quibus dari non potest, nisi ipsimet largiantur, ut detur. Hoc tamen ab oblatoris paupertate dari posse non inficiaberis, ut si de novo non dederim, quod recipias; de novo tamen dem occasionem, ut conferas: nec uberi Gratiarum Fonti parum dari censetur, dum ita in ipsum quis influit, ut detur quod effluat. Gaudeo non aliter posse dare quàm recipiendo, ut dum dando, novis implicor gratiis tuis, ab antiquarum debitis constet nec posse me solvi, nec velle. Patere igitur Illustriss. Excellentiss. Domine sub tui gloriosi Nominis auspiciis in lucem prodire opus meum: Ad antiquissima Gherardinæ Familiæ monumenta nova hæc etiam Privilegia inscribere non renuas, ut vel sic Ignorantiæ Privilegiis Privilegium conferas; quod Tua sint, licet non Tua. Cæterum si quid vel hucusque, vel in totius operis decursu minùs aptè dictum inveneris, scio te Sapientiam habiturum in oculis ut accuses; sed & Privilegium præ manibus, ut excuses. Vale.

AP-

APPROBATIONES.

EX commissione Reverendissimi Patris D. Caroli Clodinii Præpositi Generalis nostræ Congregationis, vidi, & diligenter perlegi Opus R. P. D. Joannis Chrysostomi Philippini inscriptum, *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis, &c.* Et cum in eo nihil repererim, quod aut Catholicæ fidei, aut bonis moribus adversetur, quinimo adverterim omnibus Confessariis, Moralisque Theologiæ studiosis futurum valde utile, idcirco dignum censeo, quod in commune commodum in lucem prodeat, & typis excudatur.

Veronæ in nostris Ædibus Sancti Nicolai die 27. Januarii 1687.

D. Michael Angelus Abatus C. R. Sacræ Theol. Professor.

LIbrum, cui titulus *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis, &c.* Auctore R. P. D. Joanne Chrysostomo Philippino Clerico Regulari, jussu Reverendissimi Patris D. Caroli Clodinii Præpositi Generalis nostræ Congregationis sedula inquisitione pervolvi, nihilque in eo reperi, vel sanctæ Fidei noxium, vel bonis moribus dissonum; imo cum Privilegiis Ipsis, & Ignorantiæ Regulis eximendo obliget, excusando accuset, scientes dirigat, nescientes instruat, sicque quod sapientibus, & insipientibus debere se profitebatur Apostolus, ipse quoque suo modo congruè adimpleat, ideo quod ad scientium commodum, ad nescientium solamen, & instructionem, in publicam lucem prodeat dignum censeo.

Veronæ in nostris Ædibus Sanctæ Mariæ de Glara 27. Januarii 1687.

D. Augustinus Ferrus Cler. Reg. S. Theol. Professor, & S. Officii Veronæ Consultor.

D. CAROLUS CLODINIUS PRÆPOSITUS GENERALIS
CONGREGATIONIS CLERICORUM REGULARIUM.

HOc opus inscriptum, *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis*, à R. P. D. Joanne Chrysostomo Philippino nostræ Domus Sanctæ Mariæ de Glarea Veronæ Præposito, & Sacræ Theologiæ Professore, compositum, & juxta assertionem Patrum, quibus id commisimus approbatum, ut Typis mandetur, quoad nos spectat facultatem concedimus. In quorum fidem præsentes litteras manu propria subscripsimus, & solito nostro Sigillo firmavimus.

Romæ die 26. Februarii 1687.

D. Carolus Clodinius Congreg. Cleric. Regul. Præpositus Generalis.

Locus † Sigilli.

D. Augustinus Bonellus Cleric. Regul. Secretarius.

EX commissione Reverendissimi Patris Thomæ Rovettæ Inquisitoris Generalis Venetiarum, ego infrascriptus librum, cujus titulus est, *De Ignorantiæ Privilegiis*, ab Adm. Rev. Patre Jo: Chrysostomo Philippinu multo sudore elaboratum, attentè perlegi, ac ea diligentia, qua par est, diù examinavi, cumque in eo nihil erroris aut in Fide, aut in bonis moribus invenerim, quinimo summam doctrinam, summamq; eruditionem depreoderim, opusque non solum Tituli novitate curiosum, verū argumentu quammaximè necessarium, precipuè ad regulandas, & sedandas piorum Fidelium conscientias, ideo dignum judicavi, ut pro communi utilitate in lucem prodeat; si placebit eidem Reverendissimo, &c. In quorum fidem, &c.

Venetiis die 10. Maii 1687.

Fr. Anastasius Parenti Revisor, &c.

Imprimatur. Fr. Ioannes Thomas Rovetta Inquisitor Generalis Venetiarum.

NOI REFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA.

HAvendo veduto per fede del Padre Inquisitore nel libro intitolato, *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis, Auctore Io: Chrysostomo Philippino Veronensi Clerico Regulari Theatino*, non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Catolica, e parimente per attestato del Segretario nostro, niente contro Prencipi, e buoni costumi, concediamo licenza à Pietr'Antonio Brigonci di poterlo stampare, osservando gl'ordini in materia di stampe, e presentando le solite copie alle publiche Librarie, di Venetia, e di Padova, &c.

Data li 14. Maggio 1687.

(Girolamo Basadona Proc. Reff.

(Girolamo Ascanio Zustinian Reff.

(Ferigo Marcello Reff.

Gio: Battista Nicolosi Segretario.

Registrata all' Eccellentissimo Magistrato della Biastema li 9. Giugno 1687.

OM-

OMNIA SCIENTI
INCREATAE SAPIENTIAE PATRI,
PATRI LVMINVM:
INCARNATAE SAPIENTIAE MATRI,
MATRI VERAE LVCIS,
PVRITATIS DEIPARAE:
VTRIVSQVE SAPIENTIAE
PROFESSORI MIRIFICO
DIVO CAIETANO THIENAEO
CLERICORVM REGVLARIVM FVNDATORI,
HAEC QVAE SVA SVNT
INFIRMITATIS INSIGNIA
IGNORANTIAE PRIVILEGIA
OMNIVM INSCIENTISSIMVS
HVMILLIME
D. D. D.
IO: CHRYSOSTOMVS PHILIPPINVS
CLERICVS REGVLARIS.

IN-

INDEX CAPITUM, AC PRIVILEGIORVM.

Numerus, qui apponitur, denotat paginam.

CAPUT PRIMUM.

CAPUT SECUNDUM

CAPUT TERTIUM

CAPUT IV.

CAPUT V.

CAPUT VI.

CAPUT VII.

CAPUT VIII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa tertium Decalogi Præceptum, *Sabbatha Sanctifices.*

CAPUT IX.

De Privilegiis Ignorantiæ circa quartum Decalogi Præceptum, *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis longævus super terram.*

CAPUT X.

De Privilegiis Ignorantiæ circa quintum Decalogi Præceptum, *Non occides.*

CAPUT XI.

CAPUT XII.

** &

Pri-

CAPUT XIII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa octavum Decalogi Præceptum, *Non falsum testimonium dices*. 235

CA-

CAPUT XVII.

CAPUT XVIII.

CAPUT XIX.

CAPUT XX.

CAPUT XXI.

CAPUT XXII.

CAPUT XXIII.

CAPUT XXIV.

CAPUT XXV.

CAPUT XXVI.

CAPUT XXVII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Varia. 384

IOAN-

JOANNIS CHRYSOSTOMI
PHILIPPINI
VERONENSIS
CLERICI REGULARIS THEATINI
TRACTATUS MORALIS
DE PRIVILEGIIS
IGNORANTIÆ,
SEU

Quando, quibusve in casibus unusquisque per Ipsam à peccato excusatur: Vel à Censuris, à Pœnis Ecclesiasticis, aut à gravamine alio Spirituali, necnon temporali (causa Eiusdem) liberatur.

INTENTIO AUTHORIS, ET OPERIS
AD LECTOREM.

1 Quicumque ex ignorãtia invincibili ponit actum malum, non peccat utique formaliter, quia talis ignorantia excusat à peccato formali: & ita docent omnes Catholici contra *Lutherum Tom. 6. in cap. 12. Gen.* ad illud: *Et percussit Dominus Pharaonem:* Ubi vult, quod ignorantia facti excuset quidem in foro externo; neminem verò liberet a peccato formali in foro interno. Ab iniquitate igitur unusquisque excusatur, atq; adeò non debet peccare formaliter, qui ponit actum malum, insuperabiliter ignorans ipsum esse talem: sicque omnes Theologi: cum quibus id etiam

Probatur 1. Ex illo *Io: 9. v. 41. Si cæci essetis, non haberetis peccatum:* & ex *cap. 15. vers. 22. Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent:* & *vers. 24. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Accedit etiam ratio: quia ad hoc ut malitia actus alicui imputetur, debet ipsi esse voluntaria: ignorantia autem tollit principium voluntarii, nempe cognitionem. Unde cum malitia actus procedentis ex ignorantia invincibili agenti non sit voluntaria, eo quia ad rationem voluntarii requiritur cognitio vel malitiæ actui inexistentis, quando actus est imperatus; vel malitiæ objectivæ, quando actus est elicitus, nec esse potest consequenter culpabilis Et

hoc adeò verum est, ut dicat *Caramuel*, *Si insuperabilis ignorantia non excusaret à peccato, iuberet impossibilia Deus, interdiceretque necessaria*: sic *Tomo 2. Theologiæ Fundament. in princip. n.* 1331. igitur peccatum nō imputatur invincibiliter ignoranti malitiam actus. Pro qua doctrina, & conclusione facit etiam quod docet *D. Tho. qu. 3. de Malo, Artic.* 8. dum ibi sic; *Si in eodem actu aliquid sit ignoratum, & scitum, potest esse voluntarium, quantum ad id, quod est scitum; semper tamen est involuntarium, quantum ad id, quod est ignoratum, sive ignoretur deformitas actus, puta cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum: sive ignoretur circumstantia actus, sicut cum quis accedit ad mulierem, quam credit esse suam*. Peccatum ergo ignoranti invincibiliter malitiam actus non imputatur etiam secundum *Angelicum Doctorem*, defectu scilicet voluntarii, quod absque scientia haberi nequit, ut patet ex ejusdemmet voluntarii definitione, quam tradit idem *D. Tho, p. 2. qu. 6. art. p. in fine respons.* ut sequitur: *Voluntarium dicitur esse (secundum diffinitionem Aristotel. & Gregorii Nysseni, & Damasceni) non solum cuius principium est intra, sed cum additione scientiæ*. Hinc Theologi in *Tractatu de Actibus Humanis*, agentes ibi de Voluntario, idemmet definiunt cum eodem *D. Tho. & Aristot. 3. Ethic. cap.* 1. *Quod sit à principio intrinseco cum cognitione singulorum*. Absque cognitione ergo, & scientia non habetur voluntarium, consequenter nec cum insuperabili errore, & ignorantia formalis reatus: quod

2 Probatur 2. Nam aliqui etiam ex Sanctis Patribus quosdam errores habuerunt circa quædam puncta fidei, vel morum: eosdemque errores nedum habuerunt in intellectu, verum etiam alios docuerunt, & in praxi verosimiliter secuti sunt: (ut ex. gr. *S. Cyprianus*, qui docuit *Baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos:*) ipsi tamen ab omni labe peccati excusantur, eo quod eorundem error propter unionem cum Ecclesia Romana, præsumatur fuisse invincibilis. Prærerea plurima Authorum Catholicorum Opera jubentur ab Ecclesia expurgari ab erroribus, aut quādoque etiā propter illos condemnantur, ita tamen ut Authores ipsi non puniantur, nec judicantur formaliter peccasse, quia censentur laborasse errore inculpabili, ex eo saltem, quod scripta sua subjecerunt judicio, & censuræ Ecclesiæ Romanæ: subiectio autem non excusaret, nisi errore invincibili à culpa excusarentur. Patent hæc ex *Cap. Damnamus de Summa Trinitate*, in quo reprobatur, & damnatur doctrina *Abbatis Ioachimi* (quam edidit in suo libello, seu Tractatu contra *Magistrum Petrum Lombardum*) non tamen ipse Abbas. Item ex eo, quod *Vrbanus Papa VIII. Innocentius X. Alexander VII.* quamtumvis Librum *Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis* prohibuerint, & hi ultimi ipsius doctrinam damnarint, nihil tamen contra authorem unquam decreverint. Idem est de omnibus, qui Librum approbarunt, aut defenderunt ante Pontificum censuras. Ob eandem causam excusantur innumeri à peccatis, quæ in pueritia præcipuè, & adolescentia fecerunt, eo quod malitiam illorum invincibiliter ignorarint. Item excusantur Confessarii, Doctores, Consiliarii, Iudices, &c. quandoque ex errore invincibili docentes aliquid falsum, quod scienter docere esset peccatum mortale: certum est autem, quod si ignorantia eos non excusaret, licitè, & sine peccato formali non possent agere Confessarium, Doctorem Casuum Conscientiæ, Consiliarium, Iudicem, &c. quia in hisce exercendis muneribus, frequenter accidit (maxime in debilioribus) ex errore invincibili, doceri, suaderi, vel definiri aliquid falsum; unde si ignorantia non excusaret, subinde

de peccarent mortaliter, nec tali periculo hi consequenter se exponere possent: dicere autem, quod Confessarii, Doctores, Consiliarii, Iudices, &c. non possint officium suum exercere, esset instructionem omnem tollere, totumque Orbem in meris ignorantiæ tenebris, & malis innumeris eas consequentibus involutum deserere absque remedio.

3 Probatur 3. Authoritate Sanctorū: *D. Thom.* ubi supra *qu.* 3. *de Malo art.* 8. *Cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum.* Item *p.* 2. *qu.* 76. *art.* 3. *in Respons.* docens universaliter, quod *Ignorantia, quæ est causa actus, quia causat involuntarium, de se habet, quod excuset a peccato, eo quod voluntarium est de ratione peccati.* Ad quem locum (*Caietanus*) *Pro regula namque generali habendum est, quod ignorantia ex parte rei ignoratæ, idest non ex parte ignorantiæ, idest non culpabilis, excusat totaliter ab involuntario. Quod est proprius effectus ignorantiæ, sive det operam rei licitæ, sive illicitæ.* Et paulo infra. *Quantum verò habet de involuntario, tantum habet error non peccati. Sancti Augustini*, qui excusavit à peccato eos, qui ex invincibili ignorantia facti fecerunt actum peccaminosum. Siquidem *Epist.* 48. agens contra *Donatistas*, qui accusabant Catholicos omnes propter crimen aliquorum, ait eos esse excusandos, quod nesciverint: *Certè nullius crimen maculat nescientem.* Et postea: *Hos ergo ab hoc crimine innocentes esse, nempe ipsa ignorantia, facilè ostendit.* Et *lib.* 2. *contra Cresconium cap.* 26. negat eum peccare, qui insicienter ab Hæretico baptizatus est: *Conscientia propterea lædi non potuit, quia nescivit.* Item eum, qui nesciens, uxorem duxit alienam, si postea id nesciens, discesserit. Quo facit illud *lib.* 6. *contra Iulianum cap.* 19. ubi de *Abimelech* desiderante sibi conjungere uxorem *Abrahæ*, sic ait: *Sed sciebam, inquit Deus, quia in corde mundo fecisti hoc. Non omnia, vel quæcumque, sed hoc, in quo adulterii conscientiam non habebat.* Itidem à peccatis excusat eos, qui ex ignorantia invincibili agunt contra Ius positivum humanum, vel Divinum: ex. gr. eos, qui non credunt in Christum, quia prædicationem ipsius, vel discipulorum non audierunt. *Tract.* 89. *in Ioannem:* Ubi explicans illud: *Si non venißem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent*, petit, *Vtrum hi, ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo?* Et respondet: *Habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est locutus.* Postea quærit; *Vtrum hi, qui priusquam Christus veniret in Ecclesiam ad gentes, & priusquam Evangelium eius audirent, vitæ huius fine præventi sunt, seu præveniuntur, possint habere hanc excusationem?* Et, *Possunt planè* (respondet) *sed non ideo possunt effugere damnationem. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege & peribunt.* Quia scilicet non liberantur ab aliis peccatis excusationem ignorantiæ non admittentibus. Similia habet *Epist.* 50. *in fine.* Item *Epist.* 105. *ad Sixtum*, & alibi. Ut autem brevitate utar, omitto hic referre ejusdem *Augustini* verba; uti pariter omitto aliorum Sanctorum authoritates recensere, excusātes eos à peccato formali, qui ex ignorantia invincibili ponunt actum malum materialiter. Sufficiat, quod ut malitia actus (per omnes Catholicos alicui imputetur, debet ipsi esse voluntaria; unde Damnata est propositio *Beiana* 46. *Ad rationem, & diffinitionem peccati non pertinet voluntarium.* Ignorantia autem tollit principium voluntarii, nempe cognitionem, quæ necessaria est, ut actus procedens, dicatur, & sit voluntarius ipsi agenti, & huiemet ejusdem actus malitia imputetur; aliter ab eadem malitia, & peccato formaliter excusabitur (defectu voluntarii per omnes Catholicos) procedens ex ignorantia invincibili. Invincibilis enim ignorantia in-

inculpabilis est, atque adeo excusationem admittit à culpæ reatu. Et adeo excusationem admittit, ut non solum à culpa omni excusetur dictus actus, verum etiam contingere potest quod sit bonus, laude, ac prœmio dignus apud Deum, ut affirmat, & probat *Azorius par. p. Instit. Moral. lib. p. cap. 14. qu. 5.*

4 De hujusmodi ergo à culpæ reatu *Excusatione*, prout hæc ortum, ac originem trahit ab *Ignorantia*, Instituo ego præsentem Tractatum, sub novo adhuc typis non dato Titulo, in quo nisi omnia nova erunt, cum *nil sit sub Sole novum, nec dictum, quod non sit prius dictum*, ut *Eccles. p.* spero quod saltim novitatem sapient. Quoniam verò eximi, & esse immunem à culpa, ab eademque excusari, est veluti privilegium quoddam, ut patet; & hoc idem utique habetur (ex dictis) ignorantiæ causa; quot erũt *Excusationes* à peccatis formaliter, ortum habentes ab *Ignorantia*, tot consequenter quibunt dici (latè saltim, si non propriè, ac presse) *Ignorantiæ eiusdem Privilegia*: & hæc eadem (nondum ab aliquo cumulata) in hunc unum Tractatum congerere, peculiari labore, ac studio conatus sum, ad commodum studii Moralis, & Moralistarũ, ac ad instructionẽ eorũ, qui Directores sunt cõscientiarũ, præsertim scrupulis obnoxiarum. Quem Tractatum divido, ac distribuo in sequentia capita. *Primum* est, De Privilegiis Ignorantiæ circa Legem naturalem. *Secundum*, circa Legem Civilem. *Tertium*, circa Legem Divinam, & Mysteria fidei. *Quartum*, circa Legem Ecclesiasticam. *Quintum*, circa Præcepta charitatis. *Sextum*, circa Præcepta Decalogi, & primò circa primum, *Vnum cole Deum*. *Septimum*, circa secundum Decalogi Præceptum, *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. *Octavum*, circa tertium Decalogi Præceptum, *Sabbatha sanctifices*. *Nonum*, circa quartum Decalogi Præceptum, *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis longævus super terram*. *Decimum*, circa quintũ Decalogi Præceptum, *Non occides*. *Vndecimum*, circa sextum, & nonum Decalogi Præceptum, *Non mœchaberis: Non concupisces Vxorem proximi tui*. *Duodecimum*, circa Septimum, & decimum Decalogi Præceptum, *Non furtum facies: Non desiderabis bona proximi tui*. *Decimum tertium*, circa octavum Decalogi Præceptum, *Non falsum testimonium dices*. *Decimum quartum*, circa Præcepta Ecclesiæ, & primo circa primum, *Audiendi Missam Dominicis, & Festis diebus*. *Decimum quintum*, circa secundum, quo jubemur *semel in Anno peccata confiteri*. *Decimum sextum*, circa tertium, *De sumendo Eucharistiæ Sacramento in Paschate*. *Decimum septimum*, circa quartum, *De Ieiunio*. *Decimum octavum*, circa quintũ, *Soluendi Decimas*. *Decimum nonum*, circa Sacramenta. Et primò. Circa Ministrum Sacramentorum: necnõ circa suscipientem illa. *Vigesimum*, circa Sacramentum Baptismi. *Vigesimum primum*, circa Sacramentum Confirmationis. *Vigesimum secundum*, circa Sacramentum Pœnitentiæ. *Vigesimum tertium*, circa Venerabile Sacramentum Eucharistiæ. *Vigesimum quartum*, circa Sacramẽtum Extremæ Unctionis. *Vigesimum quintum*, circa Sacramentum Ordinis. *Vigesimum sextum*, circa Sacramentum Matrimonii. *Vigesimum septimum*, circa Varia. Si quid autem boni in hoc opere, & Tractatu repertum fuerit, Deo fonti totius boni adscribatur: si quid verò erroris inventum, mihi (totius ignorantiæ, & insciitiæ scaturigini) tribuatur; qui propterea integrum Opus ipsum, & Tractatum Sanctæ Sedis Apostolicæ censuræ, necnõ Superiorum judicio, quorum interest corrigere, ac emendare, & errati me admonere, cum omni submissione subjicio; nec enim mihi tantum tribuo, quin possim à vero deviare, ac toto cælo errare.

5 Ve-

5 Verùm, quia & aliæ ignorantiæ (prçter invincibilẽ) si nõ excusãt à peccato, saltim minuunt illud, de iisdemq; erit incidens sermo in hoc Tractatu: idcirco antequam ulterius progrediat, deveniendo ad eadem privilegia in particulari definienda, & pertractanda; necesse est (pro fundamento etiam hujus nostri Operis) ejusdemmet ignorantiæ divisiones (uti à D. D. communiter referuntur, ac recensentur) præmittere: necnon alia quædam circa ignorantiam hìc resolvere, quæ in corpore Tractatus ut certa supponi debent, nec amplius repeti, sed accipi uti bases nostrarum thesum, & responsionum. Supposito ergo cum *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 2. in Responſ.* Ignorantiam à nescientia differre, & in hoc, quod nescientia sit carentia, seu negatio simplex scientiæ cujuscumque, sive debitæ scilicet, sive indebitæ: ignorantia verò importet scientiæ debitæ privationem, quæ tunc adest, cum videlicet alicui deest scientia eorum, quæ aptus natus est scire: hinc (ut optimè *Sanchez in opere Morali lib. p. cap. 16. n. p.*) *Ignorantiam à nescientia distingui, sicut cæcus, & non videns. Quippe hæc puram negationem importat. Illa autem scientiæ, cui acquirendæ quis aptus est, privationem.* Hoc inquam ergo supposito.

6 Prima divisio est: Ignorantia alia est Iuris, alia facti, alia pœnæ: Ignorantia Iuris contingit, quando nescitur præceptum, vel prohibitio; ut accidit quando quis v. g. percutit Romipetam, seu peregrinum ad Urbem Romæ devotionis causa accedentem, nesciens prohibitam esse ab Ecclesia percussionem Romipetæ, seu Peregrini. Ignorantia facti contingir, quando adest notitia legis, seu Iuris, sed ignoratur factum, quod prohibetur in dicta lege: & accidit, quando quis percutit ignoranter Romipetam, scit tamen latam esse censuram contra percussores Romipetæ. Ignorantia pœnæ contingit, quando nescitur latam esse pœnam contra delinquentes, ut accidit, quando percutit quis Romipetam, sciens prohibitum esse ab Ecclesia petcutere Romipetam, & sciens hunc esse Romipetam, sed ignorans prohibitum esse sub censura percutere Romipetam.

7 Secunda divisio est: Ignorantia Iuris, sive facti, alia est invincibilis, quæ etiam inculpabilis, probabilis, justa, & involuntaria appellari solet; Alia vincibilis, quæ & culpabilis, improbabilis, injusta, ac voluntaria dicitur. (Circa hanc divisionem recognosce *Petrum Mariam Passerinum Dominicanum in p. libr. Sexti Decret. In cap. Vt Animarum 2. de Const. quæst. prima art. 3. per totum, à n. 70. fol. 86.*) Ignorantia invincibilis dicitur illa, quæ vinci non potest. Unde qui nihil unquam de Censura cogitavit, vel dubitavit, dicitur habere ignorantiam invincibilem, seu probabilem de Censura. Quis enim potest ignorantiam ejus rei vincere, cujus nihil menti occurrit, per quod posset illam vincere acquirendo scientiam oppositam? Dicitur autem ignorantia probabilis, quando ignorat ea, quæ scire tenetur, & posito dubio, debitam adhibuit diligentiam ad ea cognoscenda, sed nondum cognovit: v. g. aliquis incipit dubitare latam esse excommunicationem contra Clericos deferentes certum genus armorum, dicitur habere ignorantiam probabilem excommunicationis, si consultis doctis, & peritis Clericis, rei veritatem non invenit. Ignorantia vincibilis est, quæ vinci potuit, sed ignorans non adhibuit sufficientem diligentiam ad eam vincẽdam juxta qualitatem negotii. Veruntamen hæc ignorantia vincibilis alia est, in qua gravis negligentia intercedit: alia in qua levis negligentia concurrit, non sufficiens ad mortale, sed tantum ad veniale.

8 Tertia Ignorantiæ divisio est: Alia dicitur affectata, seu optata; alia crassa,

&

& supina. Ignorantia affectata seu optata accidit, quando quis eligit nescire præceptum, ut liberius peccet. Propterea si Clericus positivè elegit nolle scire latam esse censuram contra gestantes arma, ut ille liberius gestare possit, dicitur habere ignorantiam affectatam. Ignorantia crassa, & supina, dicitur illa, quæ procedit ex lata culpa, sive ex summa negligentia, ut accidit quando quis nullam, aut valde modicam adhibuit diligentiam ad cognoscendum id, quod scire tenetur, postquam de illo habuit aliquam cognitionem, vel dubium. *Corduba in Quæstionario Theologico lib.* 2. *qu. p. in* 4. *Divisione, versu, Alia est ignorantia vincibilis:* ait: Ignorantiam vincibilem dici *Crassam*, quando ex desidia oritur, sumpta metaphora ex hominibus crassis, ac pinguibus, qui desides esse solent: *Supinam* verò, quando oritur ex nimia solicitudine circa alia, & modica ignorantiæ vincendæ cura, instar supine in lecto jacentium, quasi nil de rebus curantium: Qua de re videatur etiam *Sanchez in Decalogum libr p. cap.* 16. *n.* 7.

9 Quarta divisio est: Ignorantia aliquando appellatur antecedens, aliquando comitans, aliquando consequēs. Antecedens dicitur illa, quæ est invincibilis, qua non posita, actus malus non fieret; ut quando Petrus percutit Clericum, nesciens ipsum esse Clericum, quem non percuteret, si sciret Clericum esse, aut esse specialiter prohibitum percutere Clericum, dicitur habere ignorantiam antecedentem. Ignorantia comitans dicitur illa, quæ si non adesset, actus nihilominus fieret, ut si Petrus percuteret inimicum, credens esse feram; sed nihilominus illum percussisset si suum inimicum esse animadvertisset; dicitur habere ignorantiam comitantem. Ignorantia consequens dicitur illa, quæ provenit à prava hominis voluntate deliberata, ut ait *D. Th. p.* 2. *qu.* 76. *art.* 2. quia non vult adhibere diligentiam ad sciendum jus illud, quod scire obligatur, vel ad considerandum factum suum, quod eidem juri conformare tenetur. De hujusmodi quarta divisione, & respectu cujus rei ignorantia dicatur antecedens, concomitans, & consequens, optimè citatus *Passerinus art.* 7. *quæstionis cit. à n.* 149. *fol.* 104. Videatur.

10 Advertit autem, & optimè *P. Morandus* noster, Præceptor meus, *Tomo* 1. *Theol. Tract.* 2. qui est *De Actibus Humanis*, *qu.* 9. Ad membra hujus quartæ divisionis, reduci prædictas alias ignorantiæ divisiones, & alias [si quæ sunt] quas afferunt Theologi Moderniores. Et hoc idem clarè patet: nam Petrus ignorans gr. ex. hodie esse diem quatuor temporum, comedit carnes, quas non comedisset si agnovisset qualitatē diei: talis ignorantia est utique antecedens, quia nullo pacto est à volūtate, & est causa comestionis carniū, quatenus removet scientiam diei interdictæ. Sicque eadem est etiam invincibilis ignorantia, involuntaria, inculpabilis, cum ipsaque coincidit, cum utraque sit causa operis. Idem Petrus insuper, jaculatur sagittam v. g. ut occidat feram, casu occidit inimicum, quem diu occidere concupiverat, quem tamen occidisset, si scivisset ibi esse loco feræ: Ignorantia hæc, qua interficit suum inimicum putans esse feram, est concomitans, quia comitatur illam occisionem, non tamen est ejus causa, quia etiam posita scientia, quod ibi esset suus inimicus, non fera, libenter occidisset: Et cum hac quoque coincidit ignorantia, quæ dicitur non causa operis, item involuntaria, invincibilis, inculpabilis. Ignorantia tandem consequens prout est illa, quæ consequitur aliquem actum voluntatis, quo est voluntaria; vel directè, ut quando quis appositè vult ignorare, ne teneatur præcepta, & leges servare: vel indirectè tantum, ut quando quis negligenter non curat scire, cum possit, & debeat

ea.

ea, quæ ſunt in præcepto: coincidit & ipſa cum ignorantia voluntaria vincibili, culpabili, affectata, craſsa, & ſupina: quod patet: nam Petrus v. g. die interdicta comedit carnes, ignorans eſse pervigilium alicujus Sancti, eo quod data opera noluit ire ad Eccleſiam, ne intelligeret an in illa hebdomada eſset aliqua vigilia; vel ſi non data opera, ſaltem ex aliqua negligentia non perrexit: hæc autem Petri ignorantia, nonne eſt voluntaria, vincibilis, culpabilis, affectata, ſi ſit primo modo conſequens: negligens, craſsa, & ſupina, ſi ſecundo modo? Ignorantia verò Iuris, & facti, negativa, & poſitiva, actualis tantum; & actualis, & habitualis ſimul convenire etiam poſsunt antecedenti, comitanti, & conſequenti, ut patebit conſideranti varios caſus, qui occurrere poſsunt.

11 Hactenus ex relato *P. Morando qu. cit. ſub num.* 71. ſub quo etiam advertit ſecundò: Quod ſicut ignorantia antecedens dicitur talis, quia antecedit voluntatem ignorandi: & conſequens appellatur ita, quia conſequitur eandem voluntatem ignorandi: ita etiam comitans, ſi comparetur ad voluntatem, poteſt dici antecedens, ſi nullo pacto ſit voluntaria, ſed tantum concomitetur actum: & poteſt dici conſequens ad eandem voluntatem comparata, ſi aliquo pacto ſit voluntaria, eo quod poterat depelli. Eodem modo etiam ignorantia conſequens, ſi compararetur ad effectum ex ignorantia factum, ſi ſit ita, quod etiã illa ablata adhuc effectus fieret, ut v. g. quis negligit ſcire hodie eſſe diem jejunii, tamen & ſi noviſset, adhuc comediſset, poteſt dici ignorantia comitans: at ſi non eſt cauſa operis, ita quod ſi ſciviſset, non comediſset, poteſt dici ignorantia antecedens: hinc ignorantia conſequens poteſt coincidere cum ignorantia, quæ eſt cauſa, & cum ea, quæ non eſt cauſa operis, prout diverſimodè poſsunt appellari ex diverſa comparatione facta, aut ad voluntatem ignorandi, aut ad effectum ex ignorantia factum. Verum quidem eſt, quod, ut notat *Oviedus tract. 6. controv. 6. punct. p.* apud eundem *P. Morandum ſub n. cit.* communiter D. D. ſumunt ignorantiam antecedentem, & conſequentem in ordine ad voluntatem ignorandi, non ad effectum; & concomitantem reſpectu effectus, quem comitatur tantum cujus non eſt cauſa, non in ordine ad voluntatem ignorandi. Hæc maxime advertenda pro D. D. intelligentia nedum, verum etiam pro praxi caſuum conſcientiæ, quando videlicet excuſant, vel non, à culpa, ratione ignorantiæ, de quibus nos hic, & in toto hoc opere ex profeſſo pertractare intendimus.

12 An autem ſupradictæ diviſiones ignorantiæ accommodari etiam poſſint inconſiderationi, inadvertentiæ, & oblivioni naturali (quæ contingit quando quis habuit cognitionem præcepti, ſed hic, & nunc ad illud non advertit) & ſicuti ignorantia excuſat à peccatis, cēſuris, &c. ita excuſare etiam poſſit inadvertentia ipſa, inconſideratio, & oblivio naturalis? affirmant *Sanchez in Opere Morali lib. p. cap.* 16. *n.* 8. (poſtquam ipſe quoque à *n.* 2. *uſque ad* 7. tradidit ſupra relatas diviſiones Ignorãtiæ) *Suarez* apud eundem *Sãchez n. cit.* ubi etiam habet: *Ignorantiam non differre ab inadvertentia, ſeu oblivione actuali quoad excuſandum à culpa: & in hac tantum diſtingui, quod ignorantia habitum importet, inadvertentia verò actum. Azorius Inſtitut. Moral. To. p. lib. p. cap.* 16. *qu.* 3. *litt. B.* Idem *Suarez de Cenſuris diſp.* 4. *ſec.* 8. *n.* 5. & 11. *Coninch De Cenſuris diſp.* 13. *Dub.* 11. *n.* 93. *Bonac. De Cenſuris diſp. p. qu.* 2. *punc. p. n.* 17. & alii communiter, præcipuè dictus *P. Morandus qu. cit. n.* 75. & *Gabriel Beatus in Q. Q. Moralibus qu.* 18. *n.* 24. quem ideò concludit ſic: *Quod dicitur de ignorantia invincibili, intelligendum eſt etiam de inad-*

ver-

vertentia, *ac oblivione invincibili*. Si enim quis actu non considerat, nec ullo pacto dubitat, neque ullam habet in mente hæsitationem, quod hodie v. g. sit dies Veneris, quomodo si comedat carnes, dici debet voluntariè fregisse præceptum, si nihil volitum quin præcognitum? Igitur datur etiam inconsideratio involuntaria, inculpabilis, &c. coincidens cum ignorantia item involuntaria, inculpabili, &c. Rursus si quis sponte nolit considerare, quamvis possit, & debeat, an hodie sit dies Veneris, ne frangat præceptum comedendo carnes, nonne erit inconsideratio culpabilis, voluntaria, &c.? ergo. Videatur *Passarinus citatus supra n.* 7. *quæstionis primæ, art.* 4. *per totum à n.* 85. *fol.* 88. item *art.* 5. *& capitib. seqq.*

13 His suppositis: Si quæras, qualiter ignorantia, oblivio, & inadvertentia excusent à peccato? Multi Doctores sentiunt, sufficere advertentiam virtualem, seu interpretativam, ut ignorantia, oblivio & inadvertentia censeantur vincibilia, & absque diligentia debita posita ad ea vincenda; quam virtualem considerationem non excusare à peccato, & à legis transgressione itidem consequẽter asseverant. Appellant autem advertentiam, seu considerationem virtualem, quoties, & si ratio actu non consideravit malitiam objecti, potuit tamen morali potentia, & debuit eandem considerare. Ratio eorum est, quia inadvertentia, & ignorantia dicuntur invincibilia quando morali, & humano modo vinci nequeunt: & cum quis tenebatur advertere, possunt humano, & morali modo vinci. Nam sic ignorans tenebatur ex officio, vel suo statu scire, & advertere. Quippe præceptum, quo factum aliquod præcipitur, aut prohibetur, obligat ad advertendum, illudque sciendum: At si non posset scire, non tenetur utique: nemo enim ad impossibile obligatur: ergo talis ignorantia est indirectè voluntaria, & subinde culpabilis: quare jura clamant, *paria esse scire, & debere scire*: *l. Quod te mihi dare oportet*, *ff. de rebus credit. Navarr. in Summ. Prælud. p. n.* 17. *Azorius tomo* 1. *Instit. lib.* 1. *cap.* 16. *qu.* 5. & alii: quibus addi potest *Caramuel in Theolog. Morali Fundament. tom.* 1. *n.* 912. dum ibi sic: *Cum ignorantes nascamur, & asserente Aristotele tanquam Tabulæ rasæ, in quibus nil scriptum, stat pro possessione ignorantia, quæ excludi non debet, nisi probetur discendi commoditas, & obligatio.*

14 Verum probabilius alii (cum quibus & ego) tenent, quod ut ignorantia, inadvertentia, & oblivio sive juris, sive facti censeantur invincibilia, sufficit ut nulla notitia, nec specialis, nec confusa, nec aliqua dubitatio in universum, aut particulariter occurrat. Sed debet præcedere aliqua cogitatio, aut consideratio expressa, quam actualem vocant, malitiæ moralis, vel periculi. Quare ut aliquis peccet mortaliter, debet expressè advertere, & considerare malitiam objecti, vel saltem habere aliquam dubitandi rationem, aut scrupulum. Quod si nihil horum præcesserit, ignorantia, & inadvertentia, seu oblivio censentur omninò naturalia, & invincibilia; nec satis est cogitatio illa, & advertentia virtualis, seu interpretativa. Et ratio naturalis est, quia homo non potest se applicare ad aliquid considerandum, vel discernendum, nisi præcedat aliqua cogitatio, qua possit moveri: quia homo non se applicat nisi per voluntatem, & voluntas non potest se movere nisi prævia aliqua cogitatione, eo quod ante primam voluntatem præcedere debet cogitatio; quæ propterea non poterit esse voluntaria, sed naturalis ab extrinseco proveniens: ergo quando nulla talis in mentem subiit, qua possit voluntas moveri, & excitari ad appetendum, vel quærendum scientiam, vel considerationem, non est in potestate hominis se ad illam movere, & consequenter non potest talis ignorantia homini imputari, sed est in-

involuntaria, ac propterea inculpabilis, & invincibilis.

15 Quod optimè confirmatur, quia juxta D. *Tho. p. 2. qu. 14. art. 6.* Consultatio intellectus in mediorum inquisisione non procedit in infinitum versus finem, nec versus principium. Quia alioquin nunquam inciperemus consultare, & operari. Quare necesse est ad unam cogitationem primam pervenire, quæ non ex consultatione procedat, sed illius initium sit: ut ergo quispiam circa operis bonitatem, aut malitiam consultare possit, opus est, ut occurrat primò aliqua cogitatio naturalis in potestate nostra non existens, quæ talis consultationis initium possit esse. Nec erit in potestate nostra primam hanc cogitationem excitare. At quandiù non occurret intellectui cogitatio aliqua circa malitiam objecti, aut circa illius periculum; aut dubitatio aliqua, aut scrupulus, quantumvis de illius commoditate intellectus consultet, non est principium sufficiens deliberandi de malitia ipsa morali; ergo non potest esse culpa quandiù hæc cogitatio circa malitiam non se offert. Nam superat humanam diligentiam expellere ignorantiam, vel inadvertentiā malitiæ objecti, cujus nulla prorsus incidit cogitatio. Huic sententiæ favent *Sanchez in Opere Morali libr. p. cap. 16. n. 21. Filliuccius Tom. 2. tract. 21. cap. 10. quæst. 9. n. 376. Suarez de Censuris disp. 4. sec. 8. n. 17. & 18.* & plures alii apud ipsos.

16 Hinc idemmet *Suarez n. 17. cit.* concludit: *quod sicut ignorantia facti potest esse invincibilis, etiam in rebus ad proprium officium pertinentibus, quia peritia hominis curta est, & diligentia limitata, & ars fallax, ac providentia incerta; ita pari ratione potest ignorantia iuris esse invincibilis, etiam si sit de aliquo præcepto ad proprium officium pertinente.* Et *Filliuccius n. 376. cit.* itidem notat, *quod cum dicunt D. D. aliquem peccare, quando advertit, vel debet advertere (ut Navarrus c. 15. n. 32. c. 17. n. 13.) intelligi debent de advertentia, quæ supponit iam obiectum apprehensum, & sit posterior advertētia in apprehensione, alioquin ante primam apprehensionem advertere non tenetur. Debet enim præcedere aliqua apprehensio malitiæ, aut prohibitionis, vel alterius rei similis, quæ pertineat ad genus moris.* Et horum omnium ratio naturalis est (ut optimè etiam *Sanchez n. 21. cit.*) quia superat humanam diligentiam, expellere ignorantiam, vel inadvertentiam malitiæ objecti, cujus nulla prorsus incidit cogitatio, ut supra: quippe omnis libertatis nostræ usus circa aliquam rem dependet tanquam à radice à cognitione aliqua malitiæ, vel bonitatis objecti præcedenti, illique necessariò adhæret; igitur non potest esse culpa, quamdiù hæc cognitio, vel cogitatio circa malitiam non se offert. Idque etiam persuadet divinæ legis suavitas (addit *Sanchez n. 21. cit.*) præsertim in peccatis mortalibus, quæ cum tanti momenti sint, non est credibile ea ab illo committi, qui de malitia nec dubium, nec scrupulum concepit, sed circa eam se habuit quasi naturaliter operans. Ex quibus;

17 Colligitur, sano modo esse intelligenda Iura, ac Doctores, dum æquiparant scire, & debere scire: passimque dicunt, esse ndirectè voluntariam ignorantiam, & inadvertentiam, cum quis vel scivit, & advertit; aut debebat scire, & advertere. Hæc enim intelligenda sunt, quando adfuit aliqua actualis, plena, & sufficiens ad mortale advertentia ad malitiam objecti, ejusve periculum, seu dubium, aut scrupulus. Quia dum hæc actualis advertentia non adfuit, non est in nostra potestate proxima expellere eam ignorantiam, & inconsiderationem, aut non est plenè, ita ut & ad mortale sufficiat. At ea existente advertentia, tenetur, quia potetat intellectus delibetare, & voluntas diligentiam adhibere ad scien-

dum, & propterea si non adhibeat imputabitur culpæ. *Ita Sanchez l. c. n. 24. Filliuccius n. 376. cit.* & alii.

18 Quod si instes, hic non advertens aut ignorans præceptum Jejunii v. g. & cui nulla dubitandi ratio circa id præceptum occurrit, tenebatur scire, & advertere, ergo poterat. Respondet *Suarez n.* 18, *cit.* & cum ipso *Sanchez n.24. cit.* Per se quidem hunc teneri ad talem scientiam, ad hoc tamen satis esse, ut sit per se loquendo in homine potestas sciẽdi: & per accidens hic, & nunc non teneri, sed suspendi illam obligationem, seu potius ab illa excusari propter impotentiam proximam, ac moralem, quæ ex naturali, & necessaria ignorantia, aut inconsideratione orta est. Non est igitur satis ad transgressionem præcepti cognitio illa virtualis, & interpretativa, sed necesse est ad malitiam objecti, actualis advertentia, aut saltem dubitatio aliqua expressa illius periculi.

19 Et hinc etiam habes, quomodo intelligendũ sit *Caput Ignorantia, de Reg. Iur. in 6.* ubi habetur (& est *Regula* 13.) quod *Ignorãtia facti, nõ iuris excusat:* intelligitur enim quoad fori externi præsumptionem, eo quod legum ignorantiam Princeps minimè præsumit, utpotè quæ publico, ac solemni ritu promulgari solent. At in foro conscientiæ utraque ignorantia tam facti videlicet, quàm juris, si est invincibilis, æquè excusat; & neutra si vincibilis est: sic cum aliis tradunt *Azorius Instit. Moralium lib. p. cap.* 13. *quæst.* 3. *& Sanchez l. c. n. 26.*

20 Qui *num. seq.* pariter infert, qualiter intelligendi sint D. D. dum tradunt, *Ignorantiam legum ad statum, vel officium alicuius pertinentium esse vincibilem, nec excusare.* Quæ regula, si ita in universum esset vera, nulla juris ignorantia (inquit ipse, & optimè) posset esse invincibilis, nec excusaret. Nam si jus illud ignoratum non est ex iis, quæ minimè obligant ignorantem, nil refert illius scientia, vel ignorantia ad excusandum peccatum. Debet ergo dari ignorantia invincibilis juris, quod ex se ignorantem obliget, aut nulla juris ignorantia erit invincibilis. Præterea, quia quicumque tenetur ea præcepta nosse, quæ implere tenetur, sive ea obligatio consurgat ex generali Christiani conditione, sive ex speciali munere, & officio, ut Confessoris, Iudicis, &c. At omnes fatentur priorum præceptorum posse dari ignorantiam invincibilem. Ergo & posteriorum dari potest: nil enim refert, obligationem ex hoc, aut ex illo capite consurgere. Ita *Sanchez n.* 27. cum *Suarez, & Vasquez* ab ipso citatis. Unde cum iisdemmet concludo, sive leges pertineant ad peculiare alicujus officium, aut statum; sive ad generalem Christiani hominis conditionem, ut earum ignorantia sit vincibilis, nec à culpa excuset, oportet eum prius nosse, aliquas esse leges circa dispositionem status sui, aut officii: quod si id non nosset, nec aliquod dubium, aut saltem scrupulum de hoc concepisset, erit ignorantia invincibilis, quia humanam diligentiam superat, expellere ignorantiam illius rei, cujus nulla prorsus incidit cogitatio. Id tamen discrimen est inter leges pertinentes ad statum personæ peculiarem, seu officium, & inter generales: quod de prioribus facile incidet ratio cogitãdi, aut dubitandi, an sint aliquæ, & quales sint. At de posterioribus non ita facile dubitatio occurrit, etiam quãdo quis contractum inire vult, aut operationem aggredi. Quia ex eo, quod leges esse in universum norit, non statim dubitat, an sint pro hoc peculiari opere. At status, & officium alicujus, statim incitant ad ejus leges inquirendas. Si tamen contingat, nec circa has, nec circa illas esse aliquam confusam notitiam, vel dubitationem, sed aliquis operetur nil cogitans, ignorantia ejus utiq; erit invincibilis. Et hæc omnia cum *Vasquez* optimè docet *Sanchez n. cit.*

21

21 Hinc, duobus modis accidere potest, ut homo invincibiliter ignoret id, quod scire tenetur. Primo modo potest homo ignorare id, quod scire tenetur, ita ut nunquam illud in mentem venerit, nec ulla dubitatio de obligatione acquirendi illius cognitionem animum pulsaverit, & si sic ignoret, dicitur propriè invincibiliter ignorare; à præcepto, & à peccato excusari per ignorantiam invincibilem, quandoquidem illud nunquam novit. Secundo modo ignorare id potest, quod scire tenetur, ut de eo tamen quod ignorat, habeat aliquam expressam dubitationem, aut sciat ignorare illud, quod scire tenetur; at cum intellectus hoc secundo modo habeat sufficiens principium dubitandi, & movendi se ad inquirendum veritatem, si non acquirat, nec adhibeat diligentiam ad ejusdem cognitionem habendam, dicetur habere ignorantiam vincibilem, nec excusabitur à peccato: ei ergo oportet aliquid facere, & diligentiam adhibere, ut & huismodi ignorantia censeatur invincibilis, & excusare à peccato.

22 Quanta autem debeat esse hæc diligentia, juxta communem Doctorum sententiam, statuitur hæc regula: ut qui sic ignorat, adhibere debet moralem diligentiam, ad vincendam talem ignorantiam, idest tantum operæ, & studii ponere in comparanda de ea cognitione, quantum adhibere tenetur, & quantum judicio prudentis viri moraliter sufficiet. Nec enim ad hoc ut ignorantia sit invincibilis, est necessarium, ut in acquirenda cognitione, tantum adhibeatur studium, quantum absolutè potuerit ab homine adhiberi, sed sufficiet tantum adhibitum esse, quantum consideratis negotiis personæ, temporis, & circumstantiis, recta ratio dictat requiri; ita ut videlicet diligentia adhibita, sit proportionata negotio, major, vel minor, juxta ipsius qualitatem. *Quod si hac adhibita* (concludit *Sanchez* & bene, *l. c. n.* 34.) *quid postea præter intentionem accidat, censebitur invincibiliter ignoratum. Nec enim summa, & exacta diligentia, quæ adhiberi poterat, necessaria est, sed quæ in similibus negotiis, & circumstantiis communiter à prudentibus adhiberi solet. Et ratio est, quia moraliter id studium tantum, quod sufficiens, & necessarium prudenter iudicatur ad cognitionem acquirendam, potest ab homine adhiberi. Quod autem summum est, & maius dicto, non videtur ita proximè, & moraliter possibile*. Ita *Sanchez*. Quod docent etiam *Caietanus* 2. 2. *qu.* 64. *art.* 8. *Suarez De Censuris disp* 4. *sec.* 8. *n.* 12. 17. & 18 *Valentia p.* 2. *disp.* 6. *qu.* 6. *punc. p. Corol. p. Azorius Instit. to.* 1. *l.* 1. *c.* 16. *qu.* 6. *Sayrus in Clavi Regia lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 6. & 9. & alii communiter.

23 Verum quidem est, quod contingere potest, ut propter defectus sufficientis adhibitæ diligentiæ, ignorantia sit quidem vincibilis, peccatum tamen per eam commissum, tum contra præceptum juris humani, tum etiam contra præceptum juris Divini, aut naturalis, sit tantum veniale; maxime autem quando ad defectum sufficientis diligentiæ detegendum, requiritur aliqua ingenii subtilitas: tunc nimirum excusante à mortali tum divinæ legis suavitate, tum etiam humana imbecillitate, & sciendi difficultate, tum denique aliquo effectu obediendi in adhibente aliquam diligentiam ad acquirendam cognitionem. Itaque ille, qui prudentis judicio, qualitati præcepti, officii, temporis, & personæ, proportionatam adhibet diligentiam ad cognoscendum, etiam si non sufficientem ad repellendam ignorantiam in agendo, excusatur à mortali, quamvis non excusetur à veniali, eo quod diligentiam, quam adhibuit, aliquid habuerit admixtum negligentiæ; si non tantum, ut debeat censeri sufficiens ad divinæ amicitiæ vinculum dissolvendum peccando mortaliter. Quod optime etiam

advertit *Valentia qu. 6. citata puncto* 3. *litt. D.* sub hiscemet verbis: *Ignorantia vincibilis potest magis, & minus minuere gravitatem peccati, sicut ipsa etiam potest magis, vel minus esse voluntaria, & culpabilis. Quocirca, si ignorantia sit tantum venialis, & imperfectè voluntaria (sicut est quando quis adhibuit aliquam diligentiam, sed non sufficientem, ut in casu periurii, ex veniali ignorantia, notat Navarrus in Manuali cap. 12. n. 6. post Sylvestrum in Verbo Periurium) minuit etiam peccatum adeò ut non sit mortale. Et ratio est, quia in eo casu peccatum non est nisi venialiter volitum, quandoquidem aliter volitum non est, nisi ut est volita ignorantia. Quod est advertendum, &c.* ita *Valent.* Ex quo infertur quod ille, qui per ignorantiam jurat falsum, non peccet plusquam venialiter si in perjurio vitando adhibuit quidem mediocrem diligentiam, non tamen quantum potuit.

24 Cum ergo ignorantia judicanda sit vincibilis, aut invincibilis juxta parvitatem, aut magnitudinem diligentiæ, quæ adhibetur, sex Regulæ assignantur ad dignoscendum ignorantiam invincibilem à vincibili. *Prima* est: Si homo quando incipit operari nihil prorsus dubitat de eo, quod oportet fieri, vel nulla ei occurrit obligatio, debeat ne ita facere nec ne, signum est talem ignorantiam esse involuntariam, & propterea invincibilem: *Filliuccius tom. 2. tract. 21. c. 10. qu. 9. vers. Dico Tertiò, n 376.* & communiter, sequiturque ex dictis. *Secunda* est. Quando quis facit totum id, ad quod tenetur, ut acquirat scientiam, & cognitionem, & tamen eã acquirere nõ potest, ignorãtia est invincibilis: idẽ *Filliucc. l. c.* & itẽ sequitur ex dictis; estque cõmunis, ac certa Regula. *Tertia* est: Si quis consilium boni viri, & docti secutus, quippiam agat, quamvis erratus fuerit in facto, excusabitur; nam eo ipso, quod ex tali cõsilio id fecerit, videtur prudenter, & bene fecisse, & ignorãtia erit invincibilis; hoc itẽ certũ est. *Reginaldus tom. p. lib. 11. cap. 3. sec. p. vers. Tertium est, n. 28. pag. mihi* 536. *Quarta* est: Si aliquis ad repellendam ignorantiam tam juris, quàm facti, adhibet moralem diligentiam juxta negotii qualitatem, & quæ judicio prudẽtis viri sufficiens videbitur, tũc ignorantia erit invincibilis, & si postea error cõtingat: sequitur ex dictis, & Doctoribus supra, præcipue *Sanchez l. p. Moral. c. 16. n. 34. Quinta* Regula est pro his, qui habent certum munus, & officium: Si enim nihil cogitant de his, quæ spectant ad illud munus, & officium generaliter, aut specialiter, ne quidquam sciant, cum tamen noverint requiri aliquam scientiam: tunc utique ignorantia erit vincibilis; quia tenentur scire quæ sunt sui officii, & muneris. Nam certum est quemlibet fidelium obligari scire, tum id quod explicitè credere tenetur, juxta illud à Domino dictum, *Matth. ult. Qui nõ crediderit condemnabitur*. Ut duodecim Articulos Apostolici Symboli: tum etiã id, quod servare tenetur juxta illud *Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serva mandata*: nõ enim poterit servare quæ ignorat. Tenetur præterea scire Præcepta Decalogi, & cætera juris naturæ, quæ ad illa reducuntur. Deinde Præcepta de Sacramentorum susceptione, quæ sunt juris positivi Divini. Porrò ex jure humano, positiva illa, quæ specialiter dicuntur Præcepta Ecclesiæ, nempe de non faciendo opere servili: & de audienda Missa die festo: de jejunando, & abstinendo à cibis vetitis certo tempore; de confitendo semel in anno, & Sacrosancta Eucharistia quot annis recipienda circa diem Paschæ. Denique ea, quæ ad proprium cujusque statum pertinent; ut quæ ad statum, & officium Episcopi, si sit Episcopus: Quæ ad statum Iudicis, & ejusdem officium, si Iudex est: & ita de reliquis, de quibus dicitur *in Institut. de lege Aquilia*. Si vero statim noscant communes leges; deinde speciales

les curent paulatim scire, tunc ignorantia erit invincibilis. *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 2. Sexta* Regula est: Si quis destitutus ope Virorum Doctorum, quos consulat, aut certè non habet per quos repellere possit ignorantiam, nec per se potest, studio, & lectione, sufficienter se ex tali dubitatione extricare; tunc ignorantia manebit invincibilis. *Reginald. in Praxi Fori Eccles. tom. p. lib. 11. cap. 3. sec. p. n. 29.*

25 Præter autem duos prædictos allegatos, & explicatos modos, quibus homo invincibiliter ignorat id, quod scire tenetur, additur à Doctoribus tertius modus, quo videlicet homo scit quidem jus, & novit præceptum habitu, sed actu illud ignorat (per inconsiderationem, & inadvertentiam) quando occurrit obligatio; & illius immemor, ob humanam imbecillitatem, agit contra illud actu, quod habitu novit: & in hoc sensu propriè dicitur homo ignorare, & operari contra jus, & præceptum per oblivionem naturalem, inconsiderantiam, & inadvertentiam, sed quoad rationem excusandi à peccato sunt pares, & quidquid dicitur de uno, intelligitur de altero. Hinc colligitur oblivionem in rebus agendis, & peccatis vitandis ad ignorantiam reduci. Oblivio autem dupliciter accidere potest. Primò, ut cum quis per negligentiam affectatam, & crassam, in memoriam non retinet id, quod oportet retinere, & scire, & hæc à peccato non excusat. Secundò potest accidere absque ulla culpa, ut si quis v. g. penitus immemor juris, vel facti, agit contra illud, ita ut cogitatio nulla in mentem veniat eo tempore, quo juri, aut præcepto obtemperare deberet, & hujusmodi oblivio justam dat peccati excusationem: & eandem esse oblivionem, & inconsiderationem invincibilem iudicandum est (*maximè in homine bonæ, & timoratæ conscientiæ*, addit *Reginaldus cap. 3. cit. sub num.* 24. ubi ait, *dignum id esse animadversatione in hac re, quod etiam attigit Caietan. p. 2. qu. 6. art. 8.*) Quare ex oblivione iuris, vel facti, probabili, & iusta; vel ex opposito, voluntaria, & vitiosa evenit, ut aliquis cum excusatione à peccato, vel absque excusatione, die festo Sacrum non audiat, ieiunium Ecclesiæ non solvat, aut aliquod aliud officium, & munus sibi commissum, & creditum prætermittat.

26 Inconsiderantia, ad ignorantiam etiam revocatur, ut patet ex dictis, tum hìc, tum supra, præcipuè *n. 12.* cum quis videlicet juris scientiam habens, incosideratè delinquit. Sicque incōsiderantia potest esse, vel juris, vel facti; culpabilis, vel omni culpa vacare. Culpabilis est, cum oritur ex negligentia affectata, vel crassa in considerando id, quod fieri, vel vitari oporteret. Culpa verò vacat, quæ accidit ex oblivione quadam subito contingente, vel ex aliquo negotio, aut casu, mentem repente, præter spem, & opinionem distrahente: occurrunt enim nobis interdū subitæ cogitationes, quæ animum in varia dispergunt, & priora mentis cogitata aliò facile dissipantur. *Azorius Instit. Moral. lib. p. cap. 16. qu. 3. & 4.* Unde etiam *Armilla Verbo Inconsideratio* (ibique *Caietanus*) ait, quod si contingat aliquem ex sola inconsideratione actuali facere opus aliquod, quod scit esse prohibitum, & si tunc actualiter ad id, quod scit, non faceret, excusabitur à mortali. Ut si quis non considerans hodie esse festum, emit, aut vendit: vel non considerans esse diem jeiunii, comedit: aut non advertens contractum esse usurarium, facit illum, non peccat. Ratio horum, & similium est, quia non videtur esse in potestate nostra occursus omnium, quæ scimus, in his, quæ quasi sine discussione operamur: & multo minus peccat qui quæsivit, & consideravit, & post factum se deceptum invenit. Peccatum enim mortale contra intentionem accidere non potest.

Ita

Ita *Armilla loco cit.* cum *Caietano*.

27 Inadvertentia quoque (item ex dictis) ad ignorantiam redigitur, atque ratione actualis inadvertentiæ excusari potest operatio aliàs ex se gravis, & mortalis. Ita communiter Doctores. Nam cum peccatum mortale dissolvat Dei amicitiam, & constituat hominem dignum æterno supplicio; credendum non est, ita facile ipsum incidere in hujusmodi culpam, ut ex quacumque imperfecta consideratione, reus efficiatur tanti supplicii. Ita *Sanchez lib. 1. Moral. cap. 1. n. 10.* & alii apud ipsum. Si enim non offenditur homo à semiebrio contumelia affectus; vel à semiexcitato à somno; injuriandus erit Deus, à semideliberante, aut à semiexcitato à somno? nihil minus: nec ipse quam homo delicatior est, aut laqueos parat. Ita *Sancius in Selectis disp. 18. n. 4.* Præterea inadvertentia tollit cognitionem malitiæ, & voluntarii ad peccatum requisitam: cum è contra, posita advertentia circa objectum graviter malum, vel saltem periculosum gravis mali, est sufficiens deliberatio ad peccatum: nam si motus voluntatis sequatur post illam, tendit proculdubio in grave malum, operando cum voluntate ejus, vel cum periculo gravis mali; quare graviter peccavit. *Filliuccius tom. 2. tract. 21. cap. 10. quæst. 9. versu Dico 3. n. 375.* cum aliis, quos ipse refert. Inadvertentia denique item excusat quandoque à peccato, & tunc certè quando nullo modo objectum est cognitum, tunc enim operatio censetur indeliberata, & excusabitur à culpa; donec sit cognitio aliqua malitiæ. Et hoc pacto cum Doctores dicunt aliquem peccare quando advertit, vel debebat advertere, intelligi debent de advertentia, quæ supponit objectum aliquo modo notum, ut sæpius dictum est supra, apprehensum, & cognitum; alioquin ante apprehensionem, & cognitionem, advertere non tenetur; debet enim semper præcedere aliqua plena, & sufficiens advertentia ad malitiam objecti, ejusve periculum, seu dubium. *Filliuc.* cum aliis *n. 375. cit.* Igitur quoties aliquod opus aggredimur, quod habitualiter scimus esse prohibitum, nec tamen cum illud facimus, actu recolimus ejus prohibitionem, & si recoluissemus, evitaremus, excusamur per inadvertentiam, & naturalem oblivionem à peccato. Quia quilibet nostrum in seipso experitur, non esse in nostra potestate, quod recordemur eorum, quæ habitualiter scimus: unde hæc inconsideratio, cum non sit omnino in nostra potestate, causat involũtarium simpliciter, atque nullo modo est volita, ac per hoc excusat à peccato: *præsertim in timoratis Dei, qui potius subire mortem eligerent, quàm ex advertentia veniali labe inquinari. In his enim quamplurimi sanè motus inordinati, nec semivoliti sunt, sed omninò naturales:* quod addo cum *Sancio qu. cit. 18. num. 6.* cui Authori adiungi potest *Castro Pal. Tom. 1. Tit. De Conscientia scrupulosa, disp. 4. punc. 2. n. 2* ubi idipsum notat, dicens: *quod si aliquando contingat virum timoratum aliquid illicitum efficere, non esse illi culpæ tribuendum, cum ex recta intentione processerit, nullo modo facturus, si existimaret ibi aliquod peccatum adesse;* & ita etiam ex *Caiet. Cordub.* & communi, notavit *Villalobos tomo 1. Summ. tract. 1. difficult. 16. vers. Y notese mucho*. Hinc idem *Caiet. p. 2. qu. 6. art. 8.* pro consolatione bonarum mentium, ibi culpam timentium, ubi non reperitur, regulam hanc generalem statuit, quod videlicet in iis, quæ sunt positivi iuris, si absque contemptu, ex pura ignorantia, & inconsideratione, apparẽte sibi excusatione, transgressio fiat ab eo, qui animum habet nullo modo transgrediendi præceptum obligans ad mortale, non incurritur in peccatum mortale: *eo quod ignorantia hæc* (inquit *Caiet.*) *& inconsideratio, cum non sit concomitans, nec consequens, quia non est omninò in potestate nostra, locanda est*

sub

ſub antecedente, cauſat enim involuntarium ſimpliciter, & ipſa nullo modo eſt volita, ac per hoc excuſat non ſolum à peccato, ſed à cenſuris conſequentibus culpam. Et hæc pro conſolatione bonarum mentium, ibi culpam timentium, ubi non reperitur, notanda, applicandaque ſunt occurrentibus caſibus.

28 Ex quo, uti ex omnibus hucuſque dictis, liquido conſtat, Ignorantiam invincibilem (itidemque inconſiderantiam, inadvertentiam, &c. quæ ad eandem reducuntur) excuſare omnino à peccato. Nam ut ipſa eſt involuntaria, ita etiam involuntarium eſt illud, quod ex ea fit, *Silveſter verbo Ignorantia qu. 3. n. 8. Valentia to. 2. diſp. 6. qu. 6. punc. 3. in princip.* & alibi: & communiter omnes: Ignorantiam verò vincibilem, non prorſus excuſare à peccato, juxta illud *D. Auguſtini lib. 3. De libero arbitrio, cap. 18. Quædam per ignorantiam facta improbantur, & corrigenda iudicantur, ſicut in divinis auctoritatibus legimus; Ait enim Apoſtolus 1. ad Timot. 1. Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci. Ait & Propheta, Pſal. 24. Delicta iuventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Et ratio in promptu eſt: quia cum ignorantia vincibilis ſit voluntaria, non obſtat quo minus quod ex ea fit, potuerit cognoſci, atque adeo ex intentione vitari, & ſic ipſum etiam eſt voluntarium, ſaltem indirectè. Dicitur, *non prorſus excuſare:* quia ejuſmodi vincibilis ignorantia, licet non excuſet ex toto à peccato, minuit tamen illud, quoniam peccatum minus voluntarium utique eſt, quando actu non cognoſcitur; ita pariter omnes Theologi, præcipuè *Valentia punc. 3. cit.* ubi etiam ex hoc infert, & meritò, *Ignorantiam vincibilem poſſe magis, vel minus gravitatem peccati minuere, ut ipſa etiam poteſt magis, vel minus eſſe voluntaria, & culpabilis:* ſic ipſe, quod utique certum eſt; uti certum quod antea docuit *punc. p. verſu Sextò ſequitur:* fieri poſſe videlicet, ut ejuſdem rei ignorantia eodem tempore uni homini ſit invincibilis, & vincibilis alteri: Ut Canon aliquis v. g. à Iuriſperito facilè ignoratur vincibiliter, quoniam conditio ſtatus, & officii illius, quod verſatur in jure, ſuppeditat illi facultatem, ut poſſit illius Canonis notitiam acquirere. A Ruſtico autem, vel aliquo Cive ignoratur invincibiliter, quoniam cum non habeat eam occaſionem, cenſetur non poſſe moraliter, & ex intentione notitiam illam Canonis ſibi comparare. Unde valdè conſideranda eſt conditio perſonæ, negotii, &c. ad diſcernendum an ignorantia fuerit vincibilis, vel invincibilis. Hinc:

29 Sequitur Ignorantiam invincibilem nõ eſſe peccatum, cum hæc minimè ſit voluntaria. Quomodo enim ipſa poteſt eſſe peccatum, ſi excuſat à peccato? Unde etiam *D. Tho p. 2. qu. 76. art. 2.* dicit, quod nulla ignorantia invincibilis, ideſt ſtudio inſuperabilis, eſt peccatum, quia non eſt voluntaria: nec imputatur ad negligentiam, ſi quis neſciat quod ſcire non poteſt. Quare ſupra ipſam minimè cadit, vel cadere poteſt propoſitio illa *Philoſophi 3. Ethicor. cap. p. Omnis peccans eſt ignorans;* nec altera *Salomonis Proverb. 14. Errant qui operantur malum:* tum quia operans ex ignorantia invincibili non peccat, nec errat, niſi materialiter, ut patet ex dictis; tum etiam quia (ut optimè *Valentia diſp. 6. cit. qu. 8. punc. p. verſ. Secundò ſequitur*) propoſitio hæc, *Errant qui operantur malum*, non eſt intelligenda de errore ſpeculativo, vel ignorantia juris, aut facti in univerſali, aut particulari; nam hanc non habet is, qui ex malitia peccat (experientia enim conſtat aliquos ita malitiosè errare, ut certo cognoſcant, nedum in univerſali eſſe peccatum accedere v. g. ad mulierem alienam, ſed etiam in particulari, hanc, ad quam accedunt eſſe alienam) ſed intelligenda eſt de ignorantia, & errore practico, qui conſiſtit in hoc, quod ratio judicat minus bonum, quo allicitur in peccato, eſſe præponendum

ma-

majori bono, quod relinquit, actui videlicet virtuoso, & Deo. Quemadmodum enim veritas practica in hoc consistit, quod intellectus judicet esse faciendum, quod recta ratio exposcit, ita è contrario falsitas practica consistit in hoc, quod judicet esse faciendum, quod non exposcit recta ratio: quo errore errat quicumque peccat, & eiusmodi error communis est omni peccanti. Et hic videtur fuisse sensus *D. Tho. p. 2. qu. 78. art. 1. ad primum*. Concludendum ergo invincibilem ignorantiam non esse peccatum, & actum ipsum, qui per illam ponitur, à peccato excusari, nec esse consequenter moraliter malum; cùm ex ea parte, qua malus alioquin fuisset, sit simpliciter involuntarius, atque adeo non moraliter malus.

30 An verò liceat de huiusmodi actu iam præterito delectari, vel illimet ipsi, qui eum exercuit, vel alteri, posset hic quis dubitare? & ratio dubitandi esse potest, quoniam homo eiusmodi actu utique non peccat, atque adeò talis actus non videtur malus, consequenter licebit de eo delectari.

Respondeo cum *Valentia To. 2. disp. 6. qu. 6. punc. 1. sub litt. D.* & aliis apud ipsum: non licere de ejusmodi actu delectari, licet enim per accidens ob ignorantiam malus non sit, imò bonus in homine ignorante, quia tamen per se, & ex natura sua est contra legem (ut supponitur) consequenter non est materia apta, ut objectivè terminet consensum, vel delectationem voluntariam. Concordat etiam *Gabriel à S. Vincentio in Tract. de Remediis Ignorantiæ, disp. 1. dub. 8. n. 81.* dum ibi quærens: *An ignorantia invincibilis licet non sit peccatum, sit tamen mala objectivè, ut est omnis error etiam invincibilis, ac proinde non liceat gaudere de tali ignorantia?* Respondet: *Quod quantùm ad ignorantiam eorum, quæ quis scire tenetur, quantumvis invincibilis sit, est mala objectivè; cum enim sit carentia scientiæ debitæ, est privatio objectivè mala: unde non licet eam desiderare, nec de illa gaudere.* Concludit tamen: *Poterit quidem quis gaudere quod per illam fuerit excusatus à peccato.* Potest igitur quisque gaudere quod per ignorantiam excusetur à peccato.

Et mea tandem Mens est, ac Intentio, uti & huiusce met Operis, ac Tractatus, de huiusmodi à peccato Excusationibus, ab Ignorātia ortum habentibus, ex professo, ac integrè, sub proposito titulo peragere, quod usque modò nullus (quod sciam) id assumpsit: hinc spero Tractatum hunc, tum ob sui novitatem, tum ob commodum, quod in subiecta materia allaturus est Professoribus studii Moralis, necnon Confessariis, fore illis gratum valdè, ac proficuum. Unde sit.

CA-

CAPUT PRIMUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA LEGEM NATVRALEM.

51 LEx naturalis (quæ in lumine rationis fundatur menti hominis impresso, quo movetur ad honestè agendum) continet plura præcepta, ut docent communiter D. D. cum *D. Tho. p. 2. qu. 94. art. 2.* quæ tamen uniuntur in unicam legem: quæ quoad præcepta, eadem est, & semper fuit apud omnes, ut item communiter cum *D. Tho. l. c. art. 4.* & desumitur ex *Arist. 5. Ethic. cap. 7. & D. August. 3. de Doctrina Christiana cap. 14.* Natura namque eadem est, & semper fuit in omnibus, ergo etiam lumen naturale, ergo etiam lex naturalis: consequentia probatur: Lex naturalis est cognita lumini naturali, ita ut ex se exeat in actum præceptorum naturalium, & ab intrinseco, ergo si lumen est idem, eadem erit lex, nam ab eodem principio erit idem effectus. Licet tamen lex sit eadem apud omnes, per accidens nihilominus fieri potest, quod ab omnibus non cognoscatur secundum omnia sua præcepta; quoniam ut lex naturalis sit nota secundum omnia sua præcepta, debent cognosci nedum omnia principia practica, sed etiam omnes conclusiones necessariæ, & immutabiles; contingit autem aliquas quandoque non cognosci, eo quia intellectus humanus obtenebratus ob concupiscentiam, & inclinationem ad bonum sensibile, potest impediri ne deducat conclusiones, in quibus consistunt præcepta naturalia, & potest deficere in deducendis, aut non advertere ad omnia principia, consequenter de præceptis naturalibus, quæ consistunt in conclusionibus habere ignorantiam, & hanc præsertim dari in adolescentioribus, & rudioribus. Quoniam autem lex naturalis obligat in conscientia, uti & ejusdemmet præcepta (hocque adeò verum est, quod & certum est de fide, ut sentiunt Theologi, apud, & cum *Suarez De Legibus libr. 2. cap. 9. n. 2.* Et sumitur ex illo *Pauli Rom. 2. Quicumque sine lege* (utique scripta) *peccaverunt, sine lege peribunt*; scilicet, quia naturalem legem violarunt: De qua subjungit: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, &c. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Et ratio præcipua est, quia lex naturalis est lex Dei, ut ostēdit idem *Suarez libr. cit. cap. 6.* & peccatū definitur esse actū cōtra legem Dei) hinc fit ut hæc eadem lex, & ejusdem præcepta in tota sua latitudine obligare possint tam sub culpa mortali, quàm sub veniali, ut apertè desumitur ex *cit. l. D. Pauli:* & inductione ostendi etiam potest: ideòque in hoc primo proposito Capite, producenda sunt (si quæ sunt) Ignorantiæ Privilegia excusantia à peccatis materialiter commissis contra legem naturalem, ac ipsius præcepta. Sit igitur.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actum peccaminosum ex Ignorantia invincibili legis naturæ, ac præcepti ejusdem, excusatur à culpa, nec peccat formaliter.

32 Privilegium hoc, sive hujusmodi excusatio, sequitur apertè ex dictis (quamvis accipi debeat cum limitatione, ut infra) ex quibus constat, quod ut malitia, & culpa actus alicui imputetur, debet ipsi esse voluntaria. Malitia autem actus, sive objecti, invincibiliter ignorata, facit ut malitia actus non sit voluntaria agenti. Neque ulla ratio diversitatis adferri potest, cur hoc non habeat locum æquè in ignorantia juris, & legis naturæ, ac præceptorum ejus, quam in ignorantia facti, seu legis positivæ.

33 Quod confirmari item potest ex dictis, ratione superius tacta, quã ad propositũ nostrũ, quãvis ob aliud motivũ, affert etiã *Ludovicus de Scildere De Principiis Conscientiæ Formandæ, tract. 2. cap. 8. §. 2. sub n. 6. versu Probatur secundò*. Quia si peccata contra legem naturæ habenti ignorãtiam invincibilem illius, imputarẽtur ad culpam, sequeretur quod omnes Patres antiqui, qui errores aliquos contra jus naturæ ex ignorantia invincibili docuerunt, peccaverint formaliter. Similiter omnes Doctores Scholastici, Consiliarii, Confessarii, Judices: Est enim peccatũ formale scienter docere errores tum speculativos, tum maximè practicos: ergo si ignorantia invincibilis non excusat, erit etiam peccatum formale, eos docere ex ignorantia. Neque talem Doctorem excusabit, quod omnia sua dicta, vel scripta subjiciat censuræ Ecclesiæ Romanæ, quia illa subjectio inefficax est, sicuti inefficax est subjectio suæ doctrinæ, quando quis scienter docet errorem, & tamen eum ejusdem judicio submittit. Per consequens debebũt dici omnes illi esse mortui in errore culpabili, qui usque ad mortem in doctrina tali perstiterunt, maximè si voluerint opera sua edi post mortem. Hoc autem est contra sensum communem scribentium, qui saltem tunc satis se purgatos à peccato existimant, quando discernere falsitatem suæ doctrinæ non possunt, & omnia sua judicio Ecclesiæ submittunt. Imo contra sensum communem omnium, neminem, qui hoc egit, de formali peccato damnantium. In quo genere, omissis aliis antiquorum Patrum, & Doctorum exemplis: clarum est exemplum in ipso *Cornelio Jansenio* Episcopo Iprensi, qui in Augustino suo docuit Propositionem tertiam ab *Innocentio X.* hæreseos damnatam; quod videlicet *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*. Prout declaravit *Alexander Papa VII.* in Bulla *Ad Sacram*, edita *anno* 1656. quæ est in ordine 28. *in* 5. *Tomo Bullarii*. Licet enim docuerit propositionem erroneam contra Ius naturæ, quia tamen omnia sua in fine operis subjecit judicio Ecclesiæ, adeoque præsumitur laborasse ignorantia invincibili, non judicatur peccasse formaliter: neque, licet usque ad extremum vitæ in eo errore perstiterit, testamentoque jusserit imprimi, judicatur mortuus in errore formali, aliter Summi Pontifices, nedum doctrinam, verum etiam ejusdem Authorem damnassent.

34 Et idem iterum cõfirmatur: Quia si omnes, qui agunt contra jus, ac legem naturæ, ejusdemque præcepta, sequendo errorem, & ignorantiam invincibilem, non excusantur à culpa, sed peccant formaliter, nullus (nec etiam doctus) sequi poterit opinionem suam de honestate actus fundata in jure naturæ, licet nulla ei occurrat ratio suspicandi esse periculum peccati, nisi revelatum sit, aut metaphysicè evidens,

actum esse licitum: alias enim periculum esset peccandi formaliter, cum fieri possit, ut peccatum sit, facere actum de cujus malitia aut ejus periculo nihil nobis occurrit. Rudesque à fortiori, qui rationem penetrare nequeunt in casibus dependentibus à Iure naturæ, non poterunt licitè sequi authoritatem Pastoris, Confessarii, aut Doctoris. Licet enim non videant rationem ullam peccati in actu ponendo, judicare tamen debebunt, quod, quamdiù honestas actionis, neque per revelationem, neque per evidentiam metaphysicam patet, periculum peccandi formaliter subsit, licet rationem periculi non videant. Quid enim si Pastor, si Doctor, si Consiliarius, si omnes simul errent, *Dicere autem* (concludit *Scildere l. c. versu Probatur* 3. *in fine*) *quod rudes tunc ab actu tali abstinere debeant, est illis imponere iugum durissimum, & onus intolerabile, quod non est censendum procedere ab illo qui dicit Matth.* 11. *Iugum meum suave est, & onus meum leve*.

35 Addo, cum eodem *Scildere ibidem*, *versu Probatur* 4. *&* 5. Quod si agere ex errore invincibili contra legem naturæ, sit peccare formaliter, etiam ipse error invincibilis circa jus naturæ, imo & ignorantia invincibilis, quando scientia præcepta est, erit peccatum formale: adeoque obligatio erit in homine cavendi, ne circa honestatem actus, qui à lege naturæ dependet, opinionem formet, nisi honestas illa revelata sit, aut metaphysicè evidenter appareat. Item error ipse invincibilis, licet non imperetur à voluntate, imputari erranti debebit, quod errorem non impediat, quamvis non possit. Et qui etiam, per errorem invincibilem judicaret se obligari ad faciendum, id, quod lex naturæ vetat, necessario deberet peccare, cum non posset facere alterutrum; & tamen quidcumque faceret peccaret. Casus est, si quis judicaret sibi pejerandum esse, ne occidatur innocens. Peccaret enim formaliter nō pejerando, eo quod ageret contra conscientiam, *& omne, quod non est ex fide, peccatum est*: *Ad Rom.* 14. Peccaret etiam formaliter pejerando, supposito quod ignorantia invincibilis non excuset. Sequela autem admitti non potest, cum damnata sit *Beiana* 67. *Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod necessario facit*. Et hæretica declarata sit ab *Innocent. X. & Alex. VII.* Propositio tertia *Ianseniana*, ut supra: *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur libertas à necessitate*. Si ergo hæc, & antecedentia, admitti utique nequeunt, utpote implicantia; firmum indubiè stat Privilegium nostrum Ignorantiæ, primo positum, quod videlicet eadem excuset à culpa, & à peccato formali actum ex ipsa invincibiliter elicitum contra legem naturæ, ac ejusdem præcepta.

36 Sed Quæres, An hoc Ignorantiæ Privilegium se extendat ad omnia præcepta legis naturæ? Resp. Negativè, non enim adeò extensum, ac illimitatum est, cum in ullo adulto usum rationis habente videatur dari plena ignorantia totius legis naturæ, sic, ut invincibiliter ignoret prima principia, ac conclusiones quæ ex illis immediatè, & clarè sequuntur: dummodo de iis cogitet. Ita expressè inter alios *Valentia tom.* 2. *disp.* 6. *qu.* 6. *punct. p. Corol.* 7. Ubi ait: *Ignorantiam invincibilem posse contingere, & circa quodvis factum contingens, & circa quodvis ius, exceptis primis principiis legis naturæ, qualia sunt: (Bonum est faciendum, malum vitandum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, &c.) Item aliis exceptis: quæ ex huiusmodi principiis nullo negotio à quovis homine deduci possunt. Vt quod sit Numen divinum colendum: quod Parentes sint honorandi. Ratio est, quoniam fieri potest, ut per hominem non stet, quominus factum quodlibet contingens, & quodvis ius, exceptis illis quæ diximus sciatur. Illa autem* ex-

excepimus, quia cum adeo sint conspicua, & veluti naturæ, ac lumini rationis insita, nemo est ratione utens, qui vel ipsa experientia, quam habet, moveri non possit ad illa cognoscenda. Hinc de universalissimis principiis, vel per se notis, legis naturalis, non potest dari ignorantia invincibilis, vel inculpabilis, pro ullo etiam modico tempore, apud utentem ratione non læsa: quia intellectus practicus non minus habet suum lumen naturale circa agibilia, quam speculativus circa speculativa, & utrobique sunt sua principia per se nota, de quibus nulla est, nec esse potest ignorantia invincibilis: & eademmet principia, quemvis intellectum de se cogitantem necessitant ad assensum sui, & conclusionum, ex ipsis clarè, & immediatè sequentium. Hoc idem innuit *D. Tho. p. 2. qu. 94. art. 2.* & docent *Corduba in Quæstionario Theologico lib. 2. qu. 4. vers. De universalissimis. Azorius libr. p. Instit. Moral. cap. 13. qu. p. Sayrus in Clavi Regia libr. 2. cap. 9. n. 17. Sanchez to. p. Operis Moral. lib. p. cap. 16. n. 33.* & alii. Vide *Petrum Mariam Passerinum in lib. p. Sexti Decretalium in Cap. ut Animar. 2. de Const. qu. p. art. 10.* in quo quærit, *An dari possit Legis naturalis ignorantia invincibilis, & n. 203. fol. 115.* (pluribus doctè, ac subtiliter præmissis circa idem quæsitum) resolvit inter præcepta legis naturæ utique dari posse ignorantiam probabilem.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ponens actum peccaminosum ex Ignorantia invincibili legis naturæ, ac præcepti eiusdem, excusatur à culpa, & à peccato formali, etiam per longum tempus, & quoad usque durat eadm ignorantia.

37 HOc idem privilegium admittit *Valent. Corol. 7. cit.* dum ibi sic: *Præcepta legis naturæ, quæ obscuriora sunt, possunt etiam per longum tempus, ut doctissimi sentiunt, invincibiliter ignorari ab aliquibus rudioribus; Ut quod usura v. gr. sit peccatum: & mendacium pro tuenda hominis vita dictum: & immolatio hominis in honorem Dei: & vindicatio iniuriæ privata auctoritate: in quibus etiam doctos Philosophos hæsitavisse, & erravisse aliquando compertum est. Quod satis indicat, difficile esse verum in eo genere cognoscere, atque adeo posse eius generis præcepta ab aliquibus invincibiliter ignorari: sicut fortè etiam, quod unicus sit Deus, de quo fuerunt etiam variæ Philosophorum controversiæ. Ex quo sequitur, idololatriam posse ad aliquod saltem tempus per ignorantiam invincibilem in aliquo homine rudiori excusari.* ita *Valentia.* Et hoc idē nedū (idest longo tempore) cū eodē *Valēt.* admittit *Sanchez n. 33. cit.* verū etiā in aliquibus, & sub aliqua circumstantia toto tempore vitæ: hæc ejus verba: *Valentia ait, posse ad longum tempus Sed placet quod docent Corduba in q. q libr. 2. q. 4. proposit. p. & Vasq. p. 2. qu. 76. art. 2. disp. 122. cap. 2. nimirum, quando nulla circumstantia vestiuntur, quæ à culpa excusare videatur, possunt diu ignorari, non tamen toto vitæ curriculo. Quippe sunt ita naturæ consentanea, ut non possit non semel, vel iterum animum pulsare fæditas, & turpitudo peccati. At aliqua circumstantia apparenter excusanti vestita, possunt toto vitæ curriculo invincibiliter ignorari. Vt furtum licere ad erogandam eleemosinam; vel periurium, ad propriam, vel alienam vitam tuendam. Quod latius probat Vasquez toto eo cap. 2. & refert c. p. contrarium sentientes: eorumque rationibus c. 3. Satisfacit: & ita concludit eo cap. 2. in fine: Se vidisse rusticum existimantem pium esse morti proximum in alteram partem versare, ut citius moreretur, ne diu pateretur: ac se iudicasse eum laborare ignorantia invincibili. Et similiter Azorius quæsito p. sup. cit. ait, hodie multos rusticos invincibiliter ignorare peccatum esse mentiri propter aliquod maximum bonum.*

Cui

Cui ego addo, reperiri multos invincibiliter ignorantes esse peccatum, periurium, ob vitam, aut honorem propria, vel aliena tuenda: & similiter pollutionem esse peccatum. Quod maxime in pueris contingit. Et hoc ultimum mihimet accidit in Rustico sexagenario (in Sacramentali Confessione) ignorante invincibiliter pollutionem esse peccatum: & in altero item invincibiliter ignorante, peccatum esse accedere ad Uxorem propriã, & in actu coniugii desiderate alienam. Hinc optimè ait *Carolus Bauccius in Praxi Confessariorum in princ. Titulo De Prudentia Confessarii n. 21. pag. mihi* 42. Ad prudentiam Confessoris spectare, interrogare pœnitentes, quando invenit eos in Confessionibus præteritis non se accusasse de pollutionibus: *an laboraverint ignorantia invincibili, quandoquidem potest dari ignorantia invincibilis de pollutione, quæ non sit peccatum: ut in specie notant Layman, & Sanchez, &c.* Quibus adde *Dianam par.* 3. *tr.* 4. *res.* 107. aliàs 188. ubi expressè: *Potest dari (inquit) ignorantia invincibilis de pollutione, quæ non sit peccatum.* Quod confirmat *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 36. & alibi. Non desinam tamen hìc obiter addere, quod prçter dictum invincibiliter ignorantem peccatum esse accedere ad Uxorem propriam, & in actu conjugii alteram desiderare; excepi, & alterum, Virum tamen Doctum, agnoscentem quidem lethalem esse culpam sic accedere ad Uxorem desiderando alienam, vel in actu conjugii delectari in alterius viri, aut fœminæ cogitatione, carnaliter dilectorum, cùm sit hæc delectatio morosa in obiecto lethaliter malo. Opinantem tamen (ajebat ipse) cum *Sanchez de Matrim. libr. 9. disp. 17. n. 6.* quod quando hujusmodi obiectum non est carnaliter dilectum, & delectatio ipsa in nulla re turpi est, sed in sola viri, aut fœminæ pulchritudine sistit (veluti quando quis in cogitatione ex. gr. pulchræ arboris, Canis, &c. delectatur) ut vel sic ad actum conjugalem excitetur, nullam in tali delectatione adinveniri lethalem culpam, innixum eidem *Sanchez l. cit.* ubi ait, *Se non videre in hoc lethalem culpam, cum delectatio sic in nullum turpe obiectum feratur, & ad honestum finem dirigatur.* At ego acriter dissentiens ab opinione pœnitentis, non permisi eum dissidere in eadem. Et ei protestatus sum, me in hoc dissensu cõvenire cum *cit. Sanch.* quippe, quamvis dixerit, *nullam lethalem culpam in hoc videre,* concludit tamen immediatè post: *Non tamen est hoc alicui permittendum: sed valde dissuadendum est ratione periculi.* Vide *Coninch. De Sacrament. disp.* 34. *dub.* 11.

38 Dicitur supra, ignorari haud posse absque peccato, & invincibiliter naturalis legis præcepta toto vitæ curriculo sine aliqua circumstantia (nova videlicet, quæ videri possit excusare à peccato) Quia (inquit *Vasquez cap.* 2. *citato n.* 3.) si sine ulla circumstantia apparente occurrant, ita sunt hæc præcepta consentanea naturæ, ut statim id, quod illis contrarium est, peccatum appareat. Quando verò occurrunt cum aliqua circumstantia, talis adiungi potest, ut excusare à culpa videatur, ac proinde ratione illius ignorantiæ invincibilis præcepto accidere posit. *Hoc pacto aliqui existimarunt, mendacium interim licere, etiam cum iuramento, ratione necessitatis imminentis.* Ita *Vasquez.*

39 Ad quos autem virtutum actus se extendant præcepta legis naturæ? *Sotus de Iust. & Iure libr. p. q. 4. art. 3. Salas De Legibus disp. 5. sec. 5. Suarez de Legib. libr. 2. cap. 7.* & alii, affirmant se extendere ad omnes actus virtutum, non quia lex obliget ad omnes, & singulos pro omni loco, & tempore, sed quia debito loco, & tempore, obligat lex naturæ ad aliquos actus singularum virtutum pro diversa conditione personarum; ita ut obliget unum ad unum actum virtutis, alium verò ad actum alte-

alterius virtutis. Contra verò *Caiet. 2. 2. q. 104. art. 2. in resp. ad primam obiectionem:* ait: *Omnes actus virtutum non esse in præcepto.* Unde

40 Pro huius quæsiti resolutione repetendum hic, quod supra innuimus initio huius Capitis; Præcepta videlicet legis naturalis esse plura, quod docent cum *D. Th.* communiter Doctores. Sūt autem plura iuxta diversitatem principiorum, & conclusionum, quæ ad ipsam spectant: idque probari etiam potest. Quia Lex naturalis prohibet diversa vitia, & præcipit diversas virtutes, igitur continet diversa præcepta: consequentia probatur: quoniā quęlibet virtus habet diversum motivū propriū, ut præcipiatur; vitium ut prohibeatur, ergo sunt plura præcepta, quia distinguuntur ex diversitate motivorum. Verum quidem est (ut optimè etiam *P. Pasqualigus Tom. 2. Theolog. disp. 47. art. 7. n. 39. & 40.*) quod omnia præcepta naturalia uniuntur in unicam legem, imo etiam in illud unicum præceptum universale: *Declina à malo, & fac bonum.* Quia lex naturalis habet pro obiecto adæquato ordinem Moralem, ita ut singula præcepta aliquid de ipso important, sicque omnia præcepta uniuntur in dicto pręcepto: si enim fiet bonū necessarium, & declinetur à malo, habetur adæquatus ordo moralis, & nihil deficiet. Sub hoc autem pręcepto universali, possunt distingui plura præcepta universalia, quæ important veluti plures leges particulares naturales: continentur enim sub eodem diversæ series præceptorum, quæ respiciunt certum finem, & uniuntur in unum præceptum, adæquatum illi fini, consequenter consurgunt diversæ leges partiales. Assumptum patet. Nam ordo servandus cum Deo ut ultimo fine, exprimitur unico illo præcepto, *Diliges Deum ex toto corde, &c.* Ordo servandus cum proximo in illo: *Omnia quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis;* seu *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Hoc posito.

41 Ad propositum quæsitum, seu dubium, resp. cum eodem *P. Pasqual. disp. cit. art. 8. n. 44.* Quod licet certum sit, omnes actus virtutum, esse secūndum legem naturalem, quia natura rationalis habet inclinationem ad ipsos tāquam ad partes integrantes honestatem: & licet etiam rursus certum sit, quod si lex naturalis sumatur secundum omnes suos effectus, omnes actus virtutis, sunt obiectum ipsius, quia saltem est permissiva. Nihilominus dicendum est, illos solos actus esse de lege naturæ ut præceptiva, qui important rectitudinem necessariam pro ordine morali naturali, atque adeo necessarii sunt ad excludendum aliquod vitium. Et ratio huius dicti est, quia nō possunt plus extendi actus virtutum, qui sunt de lege naturæ, quā se extendat veritas practica ejusdem legis. Sed hæc non se extendit ultra dictos actus, ergo. Minor probatur. Lex naturalis habet pro obiecto tantum ordinem moralem naturæ rationalis, ergo ut obligativa, non obligat nisi ad talem ordinem, ergo solum ad actus necessarios pro ipso, atque adeo exclusivos alicuius vitii. Hinc sequitur (ita idem Author *n. 45.*) Legem naturalem ratione præcepti de honestè vivendo, se extendere per accidens etiam ad actus legis supernaturalis; quia cum teneamur servare hoc præceptum, & non possimus honestè vivere, nisi servemus legem supernaturalem, lex naturalis indirectè nos obligat ad actus supernaturales, quando sunt necessarii ad honestè vivendum.

CA-

CAPUT SECUNDUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA LEGEM CIVILEM.

41 Lex humana, etiam Civilis, habens suas conditiones, seu proprietates (debet enim esse ut communiter D. D. cum *D. Th. p. 2. qu. 95. art. 3.* & secundum *Isidorum*, *honesta, iusta, possibilis, secundum consuetudinem patriæ, loco, temporique conveniens, necessaria, vel utilis, nullo privato commodo, sed pro communi Civium utilitate conscripta; manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem, in captione contineat*. Item lata ab habente potestatem legislativam Civilem) obligare potest subditos in conscientia ad sui observantiam sub reatu mortali, ita ut contra illam agentes, peccent etiam mortaliter, & interdum ita obligat: est sententia communis Theologorum cum *D. Tho. p. 2. q. 96. art. 4. & 5.* ut videre est apud *Salas De Legib. disp. 10. sec. p. n. 6. & Suar. de Leg. lib. 3. cap. 21. num. 5.* idque patet Tum *Sap. 6. Audite Reges, &c. quoniam data est à Domino potestas vobis.* Tum *p. Reg. 8. Non te abiecerunt* (ait Dominus ad *Samuelem*) *sed me*. Tum *Proverb. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*. Tum ex *p. Petri 2. Subiecti igitur estote omni creaturæ propter Deum, sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam à Deo missis in vindictam malefactorum hæc enim voluntas Dei est:* Tum ad *Titum 3. Admone illos Principibus subiectos esse*: Tum ad *Hebræos ultimo*, *Obedite Præpositis vestris:* Tum ad *Roman. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: Qui potestati resistunt*, *Dei ordinationi resistunt: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: ideo subditi estote, non solum propter iram* (idest pœnam) *sed etiam propter conscientiam:* idest, propter peccatum. Ex quo loco manifestè colligitur, legem Civilem posse ad culpam etiam mortalem obligare, damnatio enim non irrogatur, nisi ob mortale peccatum. Itemque ex eodem loco, uti ex præcedentibus, clarè deducitur, adesse in Republica, & Principibus potestatem legislativam. Et hoc esse de fide (quod docent communiter apud P. *Pasqualigum in Theol. Morali disp. 49. sec. p. n. 2.* Contra *Anabaptistas, & Trinitarios, ac Transylvanos*, qui non solum excludunt potestatem legislativam, sed magistratû etiam, & usum gladii) cui potestati, Superioribus, ac Principibus, subditi parere tenentur, eo maximè quia eorundem humanæ leges pro communitate etiam Christiana necessariæ videntur, cum enim lex naturalis, & Evangelica non præscribat de omnibus: debent leges Civiles, & Principes iubere, suis humanis legibus quæ iure divino, aut naturali præcepta non sunt: & recta ratio dictat eisdem legibus obediendum esse, ac Principibus, etiam Laicis; Quorum potestas ferendi leges cum onere peccati mortalis, non procedit ab Ecclesia (ut advertit etiam *Arriaga in Cursu Theol. t. 4. disp. 16. sec. 4. subsec. p. n. 55.* quem refert *Diana par. 10. tr. 15. & Miscell. 5. res. 44.* sed sequitur ex natura rei, præterquam quod legitimus Princeps, & Magistratus utitur potestate à Deo tradita tanquã Minister Dei, ut supra *Sap. 6. Reg. 8. &c.* ergo in suis legibus obediri debet, &c.

43 Verum quidem est, quod non omnes leges humanæ, & Civiles, obligant ad obediendum in conscientia, præsertim sub mortali. Constat enim ex communi omnium existimatione, aliquas leges obligare tantum ad pœnam: cujusmodi etiam sunt leges quarundam Religionum. Imò *Navarrus in Manuali cap. 23. n. 55.* putat potestatem Civilem raro obligare ad culpam, cum Principes sæculares raro intendant subditos punire pœna spirituali animæ: de qua re D. D. *Sayr. in Clavi Regia lib. 3. cap. 7. n. p. Valent. to 2. disp. 7. qu. 5. punc. 6. cap. 2. Suarez de Legib. lib. 3. cap. 27. Salas de Legibus disp. 10. sec. 5. Diana p. 10. tr. 15. & Miscell. 5. res. 44. & 45. Azorius Tom. p. Instit. Moral. lib. 5. cap. 6. qu. 4. Lessius libr. 2. de Iust. cap. 33. dub. 8. n. 54. Layman. lib. p. tract. 4. cap. 15.* & alii. Qui tamen sunt invicem divisi, ut videre est tum apud ipsos; tum apud *Bonacinam to. 2. disp. p. qu. p. punc. 7. §. 2. n. 3.* Quidam namque existimant legem Civilem non obligare sub mortali, quando in ea contra transgredientes decernitur pœna tantummodo temporalis, seu corporalis; quamvis pœna sit gravis, & magna, ut amissionis bonorum, capitis, &c. modo aliunde non constet Legislatorem civilem velle sub mortali culpa obligare; aut modo non adsit scandalum, vel contemptus. *Legislator enim Civilis* (inquiunt) *merè prohibens aliquem actum, non solet (etiam cum materia est gravis) velle obligare sub mortali.* Ratio est, tum quia lex pœnalis est odiosa, ergo benignè explicanda est, quantum fieri potest, juxta regulam juris, *Odia restringi, favores convenit ampliari*: tum quia Legislator Civilis apponens pœnam temporalem, censetur excludere æternam; nam qui unum exprimit, & aliud tacet, censetur excludere quod tacet, *c. Nonne, de præsumptionib.* tum quia subditi probabiliter opinari possunt Legislatorem contentum esse pœna, quam expressit, & nolle maiorem obligationem subditis imponere, nisi aliter de ipsius mente colligatur. Itaque Legislator licet possit ad pœnam, & culpam obligare, nihilominus dum solam pœnam exprimit, nec aliunde constat, utrum etiam velit ad culpam obligare, censetur velle solum ad pœnam obligare, putans pœnæ comminationem sufficere ad impedienda delicta, & ad continendos in officio subditos, non injecto maiore laqueo. Neque (addunt) obstat dicere, poenam supponere culpam, seu pœnam non infligi nisi ob culpam: cum enim culpa duplex sit, Civilis nempè, & moralis (quæ propriè convenit peccato) dicendum est, poenam non semper supponere culpam moralem, sed supponere culpam, aut moralem, aut Civilem, seu legalem: ita relati à *Bonacina sub n. 3. cit.*

44 E contra alii (item apud eundem, & sub *eodem num.*) sentiunt (quod & ipsemet ibidem probabilius existimat) legem poenalem obligare sub mortali, aut veniali, juxta materiæ gravitatem, aut levitatem, nisi aliud constet de contraria Legislatoris mente. Et ratio est, tum quia lex continens præceptum obligat in conscientia, sed lex poenalis continet præceptum, ergo obligat in conscientia: tum quia poena supponere videtur culpam, quoties aliquid sub poena prohibetur ab eo, qui facultatem habet prohibendi: tum quia per hoc, lex, aut præceptum differt à consilio, quod consilium non obligat sub culpa, obligat vero lex, seu præceptum: tum quia Scriptura, & Patres passim damnant violatores legum humanarum; quamvis harum plurimæ sint poenales *c. Imperatores 11. qu. 3.* ergo signum est leges humanas obligare sub culpa: tum quia quando Legislatores, in re aliqua, alias non præcepta, intendunt non obligare, solent hoc exprimere, ut ex Regulis Minorum, & Prædicatorum docent *Clavis Regia lib. 3. cap. 7 n. 7. Salas de Legib. disp. 15 sec. p. n 16.* & alii: ergo quando non ex-

exprimunt se non obligare sub culpa, censentur sub culpa obligare. Nec rationes adductæ pro prima sententia enervant hanc secundam. Ad primam enim respondent (qui secundam sequuntur) legem pœnalem, mitius quidem explicandam esse, quantum tamen lex ipsa patitur: at lex pœnalis non patitur ut explicetur, & intelligatur obligare ad solam pœnam, nisi aliunde constet Legislatorem velle ad solam pœnam obligare, ut constat ex rationibus, in hujus secundæ sententiæ comprobationem adductis. Ad secundam respondent, eum, qui unum exprimit, & aliud tacet, censeri excludere quod tacet, quoties illius mentio distinctè facienda esset, & non sufficeret mentio implicita, uti in nostro casu, in quò Princeps præcipiens aliquid sub pœna, sufficienter etiam indicat obligare sub culpa pro ratione pœnæ, quæ apponitur, seu materiæ, quæ præscribitur, cùm intendat obligare subditos quantum sua auctoritate potest, nisi aliter constet de ipsius mente. Ad tertiam tandem respondent, subditos non posse rationabiliter opinari Legislatorem contentum esse pœna, nisi aliud exprimat. Nec contra valet, quod pauci sint qui sibi scrupulum faciant transgrediendi leges civiles pœnales. Atque hoc indicat sensus ordinarius Catholicorum, censentium, se non peccare mortaliter per transgressionem legum civilium sæcularium. Unde nec viri Docti, & timoratæ conscientiæ de huiusmodi legum pœnalium trasgressionibus in confessione sacramentali se accusant: non inquam valet, quoniam ego ipse, pœnitentes multos audivi, se de iisdemmet accusantes, absolutionemque in foro animæ petentes. Qui autem in hoc sibi scrupulum non faciunt, vel sunt ii, qui contrariam sententiam sequuntur: vel qui stantes bona fide, & ignorantia veritatis laborantes, per ipsam excusantur à culpæ moralis reatu: hinc sit.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actum ex ignorantia invincibili contra legem Civilem, in conscientia obligantem, excusatur à culpa, & à reatu morali.

45 PRobatur hujusmodi Privilegium, quia nullus tenetur in conscientia (saltem in actu secundo) obedire legi, quam omnino ignorat: non enim possum obedire nisi supposito præcepto, & à me cognito: hinc *Soto de Iust. lib. p. qu. p. art.* 4. ait: *Ille, quem lex latet, ignorantia excusatur*. Et *Azorius tom. p. libr. 5. cap. 3. Ignorantes* (inquit) *legem, bona fide, in foro conscientiæ liberi sunt à culpa*: ita *quæst.9.* ubi quærens, *An lex afficiat ignorantes?* pro negativa (quam ipse sequitur) refert etiam *Abb. in c. Cognoscentes, de constitutionib. n. 6.* docentem pariter, *lege non affici ignorantes*. *Felinum* idem sentientem: idemque tradere *Glossam* in eo loco: & hanc esse communem utriusque Juris Doctorum sententiam. Cui sententiæ subscribit *Valent. tom. 2. disp. 7. qu. 5. punct. 5. litt. D*. dum ibi sic: *Vt lex humana obliget oportet quod veniat ad notitiam eius, quem sic obligat. Alioqui per ignorantiam invincibilem excusabitur, quominus sit reus legis*. Quoniam verò hi Doctores (ut videre est apud ipsos) hujusmodi ignorantes excusant à reitate, & transgressione legis, quamvis hæc sufficienter promulgata fuerit; ideo ex hoc, fit.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ponens actum ex ignorantia invincibili contra legem Civilem, etiam sufficienter promulgatam, & in conscientia obligantem, excusatur à culpa, & à reatu morali.

46 HOc idem conceditur à præcitatis Doctoribus; & præ-

terea admittitur à *Salas de Legib.disp.12. sec. 5. in fine*: & ab aliis, quos refert, & sequitur *Bartholomeus Mastrius in Theol. Morali disp. 2. qu. 4. art. 3. n. 106. in fine*: ubi sic: *certum est, quod in foro conscientiæ, qui habent ignorantiam invincibilem legis* (loquitur iste Author tum de Civili lege, tum de Pontificia) *ab eius transgressione excusatur: & ideo etiam post legis promulgationem requiritur tempus proportionatum, & moraliter sufficiens, ut notitia legis ad omnes pervenire possit. Quãvis etiam transacto tempore, quantum præscribitur à promulgatione, nunquam tamen lex ulla in conscientia obligare potest eos, qui legem promulgatam invincibiliter ignorabant. Quamvis in foro externo posset contra illos procedi tanquam si deliquissent: in quo etiam foro excusari poterit, qui causas sufficientes adduxerit, propter quas legem ignoraverit*: & *num. 108. in fine*: in quo sic: *Vt lex humana obliget generaliter, ac veluti in actu primo, satis est eam in aliquo loco solemniter promulgari, nec est necesse ut ad singulorum notitiam perveniat, alioquin non propriè diceremus, ignorantiam invincibilem interdum excusare à peccato contra legem; hoc enim est excusari, quod facere contra obligationem legis, qua teneris, tamen quia facis involuntariè, invincibiliter ignorans, non peccare. Vt verò lex humana obliget particulariter, ac veluti in actu secundo, itaut si contra illam quis agat, verè sit illius prævaricator, & reus, certum est non satis esse, eam vel in Curia Principis, vel in singulis Provinciis, & Civitatibus promulgari. Sed ulterius opus esse, ut iam ad notitiam eius venerit, quem sic obligat, aut certè, ut possit ex intentione, & absque magna difficultate eam notitiam acquirere*. Ex quo infertur huic nostro Privilegio minimè obstare quod aliqui eidemmet opponunt, apud *Azor. l. c. qu. 9. & Salas de Legibus disp. 12. sec. 5.* dum sic arguunt: Excusari, supponit obligari, sed ignorantes excusantur, ergo obligantur. Obligantur enim in actu primo, non verò in actu secundo, ratione ignorantiæ invincibilis: ut advertit etiam *Valent. l. c.*, & cum ipso *Salas sec. cit. Nec nos asserimus* (inquit *Azorius*) *ignorantes non ligari legibus, sed non affici, quod est diversum*. Nam *& qui dormit* (concludit *Salas sec. cit.*) *est obligatus actu tunc, sed non pro tunc*. Et concludo ego cum *Soto de Iust. lib. p. qu. p. art. 4 §. contra hos. Cum primum lex solemniter est promulgata in Curia, vel in Regni Metropoli, obligat universos, tametsi circa culpam, ignorantes, à culpa excusentur, quia videlicet, lex statim cunctos tam audientes, quam absentes obligat, à cuius nihilominus nexu, inscii excusantur*. Et hunc eundem loquendi modum usurpavit *Caiet. p 2. qu. 90. art. 4. ad 2.* dum ibi dixit: *Absentes, nescii promulgatæ legis, non ligantur*: idest, *accusari, nec apud Deum, nec apud homines ignorantiæ possunt absentes nescii*. Verba sunt *Caietani*. Hic tamen obiter nota cum *Azorio par. 1. libr. 5. cap. 3. qu. 9.* & aliis, quod ignorans invincibiliter legem, ob idque contra eam faciens excusatur quidem à peccato, & à pœna legis, si qua tamen fecerit, contra legem ea rescindetem, irrita sunt etiam secundum conscientiam. Unde si lex sit præscribens, non valere certum aliquem contractum post duos Menses ab ejus promulgatione, & Petrus contractum ea lege interdictum inierit bona fide per ignorantiam, liber quidem erit à culpa, & à pœna, irritus tamen erit contractus, & inanis contra eam legem initus. Inquirere autem hìc, de modo, quo oporteat legem Civilem promulgari, & quo tempore post promulgationem incipiat obligare, itaut tunc dici queat sufficienter promulgata, est omnino extra sphæram intentionis hujus Operis, ac Tractatus; habet Lector tot Classicos, tum Veteres, tum Recentiores, utrumque optimè ex professo expedientes in tractatu de Legibus, ad eosdemmet eundem mitto: & im-

immediatè ad alterum proponendum, seu recensendum hujus capitis privilegium accedo, quare fit.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Iustè damnatus à lege Civili, & à Iudice, ut veneno pereat, coactusq; ut sibimet illud applicet, & epotet; si id exequitur, ignorans invincibiliter esse illicitum, ac grave peccatum, excusatur à culpa, & à reatu mortali.

47 PRo bona, ac recta admissione propositi hujus Privilegii, præmitto; nunquam (absque divina authoritate, & decreto) licitum esse seipsum occidere directè,& positivè, neque ob vitandum peccatum, neque ob defendendam pudicitiam, neque ob fidem, vel Religionem, aut virtutem tuendā, & hęc est communis D.D. sententia (apud *Lessium de Iust. lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 6. *n.* 20. & alios plures, præcipuè *P. Carafam nostrum De Duello, tract.*3.*sec.*3.*quæsito p.* ubi, *quod sit communis,& certissima*; & ut talis ab eo ex professo rationibus, & auctoritatibus probatur) ex *D. August. lib. p. de Civit. Dei cap.* 16. & ex *Concil. Bracar. p. c.* 34. & refertur 23. *q.* 5. *c. Placuit.* Ubi sic decernitur. *Placuit, ut qui sibi ipsis voluntariè aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo violentem sibi inferunt mortem, nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat; neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur*:Hęc sunt verba Concilii. Hinc etiam idem *D. August. lib. p. de Civit. Dei cap.* 26. sic ait: *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus; neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum; neminem propter sua peccata præterita; propter quæ magis hac vita opus est, ut possint pœnitendo sanari. Neminem, velut desiderio melioris vitæ, quæ post mortem speratur: quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit.* Unde neque Mulieri licet se occidere, ne ab alio corrumpatur, quia non debet ipsa in se committere crimen maximum, quod est sui ipsius occisio, ut vitet minus crimen alienum; non est enim crimen mulieris per violentiam violari, si consensus non adsit, quia non coinquinatur corpus nisi de consensu mentis, ut *Lucia Sancta* dixit; violatio namque non imputatur ei ad peccatum, nisi consensus adsit, neque per hoc amittitur virtus castitatis, & laureola, cum potius pati dicatur, quam agere, & peccare: Castitas enim vi eripi non potest, cum sit virtus animæ, quæ violentiam non sentit, & cum mens pudica, etiam alieno scelere corruptum corpus, tanquam intactum conservat pudicum. Ideo virgo prostitui potest, adulterari non potest invita, neque illam polluit aliena libido, tametsi ea oppressa in suo corpore exerceatur libido, non sua. Hinc eleganter eadem *Lucia Sancta*, fertur, dixisse ad *Paschasium. Si invitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Libido enim *debet procedere ex mentis proposito, ut tollat Virginitatem. D. Th. in* 2. 2. *qu.* 152. *art. p. ad* 4. Non licet ergo se occidere, nec etiam ob castitatem tuendam, & concors est in hoc Doctorum sententia. Idque prætérea insinuat manifestissimè *Textus in Cap. Ex parte* 2. *De Sepulturis*: ubi de quadam Virgine, quæ fugiens illam cōprimere volentem, in amnem cecidit: ait textus. *Quo circa mandamus quatenus cum illa non spontè præcipitaverit se de ponte, sed (sicut superius est expressum) casu ceciderit, corpus eius tradi facias Ecclesiasticæ sepulturæ.*

48 Et adeò clarum est, & ex se notum, illicitum esse, peccatumve maximum, suiccidium; ut nec possit hoc idem invincibiliter ignorari, neque per invincibilem ignorantiam hujusmodi peccatū excusari secundū *Caiet. in 2. 2. qu. 124. art. p. & Victoriam in Relect. De Homicidio n. 37. in resp. ad argum. decimumquintum*. Quia (inquiunt) ignorantia juris naturalis contra præcepta priora præceptis Decalogi, nullum excusat. Constat autem quod non occidere seipsum est prius preceptum, quam, *Non occides*, quod est præceptum Decalogi, sicut amor sui prior, & naturalior est, quam amor alterius. Quod autem (addit *Victoria in eadem respons.*) lumine naturali cognosci possit, illicitum esse, seipsum interficere, patet, quia Philosophi studiosi virtutis, id docuerunt, ut patet ex *Aristot. 3. Ethic.* dicente, quod est non magnanimi, mortem sibi consciscere, sed pusillanimi, & non potentis ferre vitæ labores: & *Cicero, mortem* (inquit) *cur mihi consciscerem, cum causam nullam habeam? cur optarem mulctas? quanquam hoc ipsum sapienter: sapientis enim est, neque optare mortem, neque timere*. Unde *Cato, Brutus*, & similes, utique se interficiendo, nec laudabiliter, nec fortiter, nec sapienter se gesserunt: non enim poterant ignorare id esse insipiens, & lumine naturali non agnoscere, esse illicitum. Hinc etiam *Soto de Iust. lib. 5. qu. p. art. 5.* loquens de *Lucretia*, quę sibi ipsi mortem intulit; ait; *Occidit ergo se se ex pusillanimitate, quia ferre infamiam non valuit; sicuti & Cato, qui Cesaris dominatum subire potens non fuit*. At loquens idemmet Author *in fine Articuli* de *Beata Apollonia Virgine Alexandrina*, cujus historia refert, quod Carnificum operas præveniens exilivit in flammas, & in rogum ipsa se conjecit, eam tamen inter Martyres multis præconiis celebratam retulit Ecclesia. Ut habetur *in Martyrologio Romano sub die 9. Febr.* (cui addi possunt, Gloriosa *Pelagia Antiochena*, de qua constat se occidisse, sive ut D. Ambrosius *lib. 3. de Virginibus*, ait, cum Matre, & Sorore in amnem se mersissé, & aliæ Virgines) loquens tamen inquam *Sotus* de his Sanctis Virginibus ait: *Quod cum essent fœminæ, acuminisque adeò iuris insciæ, per invincibilem ignorantiam sunt excusandæ. Vel* (addit) *cum D. Augustino recurrendum, quod id Divino instinctu egerint*. Quod additum absolutè tenendum est, & nedum cum *D. August.* (qui *lib. p. de Civit. Dei cap. 26.* ait: *Si hoc fecerunt, non humanitus deceptæ, sed divinitus iussæ, nec errantes, sed obedientes, &c.*) verum etiam cum *D. Chrysostomo in p. Oratione de Laudibus Sanctæ Pelagiæ* (ubi ait: *Sed ut discas, non sine divina providentia id factum fuisse*: & pergit ostendere divinum instinctum, & secretam inspirationem.) *D. Thoma 2. 2. qu. 64. art. 5. ad 3. Caiet. 2. 2. quest. 124. art. p. Versu Sed hæc*: (Ubi, *quod ex speciali divino instinctu mulieres illæ se occiderunt; ita quod Martyres seipsas facerent divina authoritate.*) *Lessio dub. cit. 6. n. 24.* (quo in loco sic: *Quia propter fidem Christi ad hoc fuerunt quodammodo compulsæ, hinc cum ipsæ in eo facto non peccaverint; secundum moralem æstimationem censentur ab ipsis persecutoribus occisæ, & sic sunt Martyres.* Et cum *Michaele Salon. in 2. 2. qu. 64. art. 5. in resp. ad sextum*, ubi expressè ait: *Fœminas Sanctas, quas Ecclesia, & Sancti Patres iudicant Sanctas, ut Pelagiam, & socias, id fecisse peculiari instinctu Spiritus Sancti; sicut dicimus de Sansone: alias verò, quæ sine tali peculiari admonitione id facerent; temeritatis esse arguendas*. Accedit etiam in horum dictorum confirmationem, *Martyrologium* ipsum *Romanum* supra relatum *die 9. Febr.* sub his verbis: *Alexandrię natalis Sanctæ Apolloniæ Virginis, cui persequutores tempore Decii, dentes omnes excusserunt, deinde constructo, ac succenso rogo, cum comminarentur vivam se*

eam incensuros, nisi cum eis impia verba proferret, illa paululum intra semetipsam deliberans, repentè se de manibus impiorum proripuit, & in ignem, quem paraverant, maiori Sancti Spiritus flamma intus accensa, spontè prosilivit, &c. Ecce igitur quomodo Sanctissima Virgo, instinctu, & particulari admonitione Spiritus Sancti (& non aliter) ipsa se in rogum injecit: & non aliter inquam, aliàs, ut optime *Salon.* qui sine tali peculiari admonitione id facerent, temeritatis arguendi essent: imò peccarent mortaliter, uti lethale peccatum, & maximum est, occisio sui.

49 Ratio autem cur sit tale est: *Tum quia* homo non est dominus vitæ suæ (Theologi communiter; *D. Tho. p. 2. q. 73. art. 9. ad 2. & in 2. 2. q. 59. art. 3. ad 2. & q. 64. art. 5. ad p. & 3. Victoria in Relectione de Homicidio n. 23. Soto libr. 4. de Iust. q. 2. art. 3. Valent. to 3. disp. 5. q. 8. punct. 2. sub tit. de Occisione suipsius, versu Tertia ratio: & versu, Quod autem in hac ratione sumimus: & q. 10. punct. p. versu Tertia eiusdem generis quæstio est;* ubi citat *Caiet. q. 73. art. 2.*) Sed solus Deus est Dominus vitæ, *Deuter. cap. 32. Ego occidam, & ego vivere faciam. Sap. cap. 16. Tu es Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis: p. Reg. cap. 2. Dominus vivificat, & mortificat, deducit ad inferos, & reducit. Tum quia,* qui occidit servum alienum, injuriam infert Domino illius; & qui occidit subditum alienum, injuriam infert Iudici illius, usurpatque judicium alienum: nemo autẽ est dominus suæ vitæ, neque judex in seipsum, sed solus Deus est Dominus vitæ, & mortis; infert ergo qui seipsum occidit gravem injuriam Deo, perinde ac, qui occideret servum alienum, vel usurparet alienum judicium. *Tum quia,* nemini licet expoliare Rempublicam re sua sine gravi injuria ipsius, unusquisque Civium est pars, & membrum Reip. ergo qui seipsum occidit expoliat Remp. sua parte, consequenter gravem illi infert injuriam, atque adeò gravissimè peccat. *Tum etiam quia,* quicumque agit contra naturalem amorem, & inclinationem, quam dictat recta ratio, peccat gravissimè contra jus naturale: at unusquisque natura duce, & recta ratione dictante diligit propriam vitam, & inclinatur in conservationem sui, contra quam inclinationem, & amorem agit, qui seipsum occidit, Ergo. Dicitur contra amorem, & inclinationem, quam dictat recta ratio, quia sunt in nobis variæ inclinationes, ad quas non ducimur recta ratione, sed appetitu sensitivo, quarum multæ post peccatum repugnant rectę rationi, juxta illud *D. Pauli, Invenio in membris meis aliam legem repugnantem legi mentis meæ:* contra hujusmodi agere, non est peccatum: contra eas, quas recta ratio dictat, ut in casu nostro, peccatum est. Hinc patet, occidentem seipsum peccare gravissimè, & contra charitatem, & contra justitiam; contrà charitatem, quia agit contra naturalem dilectionem sui ipsius, ad quam non minus (imò magis)tenetur, quam ad dilectionem proximi, contra justitiam verò, quia infert injuriam, & Deo, & Reipublicæ. Adde, & contra Decalogi præceptum, *Non occides:* eodem enim omnino præcepto, quo prohibetur alios, prohibetur & seipsum occidere, ut docet *D. August. p. de Civit. Dei cap 17.* & habetur *23. qu. 5. Can. Si non licet.* Ubi ait: *Si non licet privata potestate hominem occidere, etiam qui seipsum occidit, homicida est.* Et paulo post, ita: *Non occides alterum; ergo nec te: neque enim qui se occidit, alium quam hominem occidit.* Sicque *nullus debet sibi mortem inferre, quia nullus debet esse homicida sui, sine speciali decreto* Dei: Sunt verba *Scoti in 4. dist. 15. qu. 3. art. 2.* Vide *P. Carafam tota quæst. p. cit.* Quibus præmissis.

50 Concludendum hìc igitur consequen-

quenter venit, justè damnatum ad mortem, à lege, seu à Magistratu, & à Principe, & ut veneno pereat; non posse sibimet venenũ applicare, illudque haurire, & mortem inferre: & ita est, inquit *Vviguers de Iust. Tract. 2. cap. 2. dub. 14. n. 93. etiam si ad id à Iudice esset condemnatus: Id enim eßet* (ait *Paulus Comitolus in Responſ. Moralib. libr. 4. qu. 10. n. 6.*) *seipsum occidere, perinde ac si pugione se perfoderet. Nec Iudex potest executionem sententię mortis mandare, aut committere ipsi reo, ut communiter omnes tradunt. Vigers l. c. n. 96.* Et ideo *D. Th. in 2. 2. qu. 69. art. 4. ad secundum*, apertè scribit: *Quod nullus ità condemnatur, quod ipse sibi inferat mortem, sed quod ipse mortem patiatur.* Et iniquas fore sententias Iudicum, quæ reos suimet Carnifices facerent, docet *Caietanus* apud eundem *Comitolum n. 6. cit.* dicens præterea idemmet *Cardinalis in 2. 2. qu. 69. art. 4. in resp. ad septimam dubitationem: Quod postquam ortus est Sol iustitię, Christus Deus noster, cognovisse videntur Iudices, quod hoc non licet, quamvis fortè veteres concedendo optionẽ generis mortis magis quam iudicando faciebant hęc.* Et quoniam *Franciscus à Victoria in Relect. de Homicidio n. 30. ad argument. 8.* docet, *damnato ad mortem per cicutę, seu veneni haustum, licere illud haurire, imò posse ad hoc obligari:* adversus illum insurgit *Comitolus n. 6. cit.* dicens, *absurdè opinatum esse Victoriam, & errasse vehementer, quia id esset seipsum occidere, ac si pugione se perfoderet. Nec iustereum ab Iudice hoc mortis genere multari posse, ut epoto veneno seipsum perimat.* Quod & pariter docet *Castro apud Cordubam libr. 1. Qq. Theologicar. qu. 36. in respons. ad 3. argum.* sub his verbis: *Nulla lex iustè pręcipere potest, sed neque Iudex, quod quis seipsum occidat, faciendo, aut omittendo, id unde naturaliter immediatè sequatur mors: quia est contra pręceptum, Non occides. Homo enim non potest à se abdicare vitam, sicut bona temporalia, in quibus habet plus dominii, aut iuris quàm in propria vita: Ideo homo peccaret obediendo tali legi, sive pręcepto contra legem divinam, & naturalem. Unde & tales leges solum vigent, aut viguerunt inter Barbaros, & infideles, excęcatos, aut depravatos, etiam circa multa alia, quę sunt iuris naturalis. Hęc Castro, & consonat Caiet. 2. 2. q. 69. art. 4.*

51 Prętet *Victoriam*, etiã *Corduba l. c. versu Alio modo*: necnõ *Petrus de Arragonia in 2. 2. qu. 69. art. 4. versu Et si quis contra, litt. B.* videntur idem sentire: non videntur tamen sensisse, reum ex sententia Iudicis licitè se posse occidere, ut v. g. sibi ventrem aperire (ad quod apud Iapones in gentilitate adhuc versantes, solent rei ex sententia, sive mandato Regis condemnati) aut jugulũ præscindere, quæ etiam expressè negant, ut patet. Quamvis enim in eam propendeant opinionem, quod quis condemnatus, ut veneno tollatur, eo casu sic damnatus possit venenatum poculum bibere: negant tamen illum idcirco dicendum esse occidere seipsum, cõsequenter censent non adversari conclusioni, & doctrinæ communi. Nam comparant illum, qui ita sumeret poculum venenatum cum eo, qui ad suspendium condemnatus ascendit scalas; vel qui gladio damnatus est, disponit, & exhibet jugulum; quæ quidem licet D. D. omnes fateantur posse reos sic condemnatos facere, non tamen ideo admittunt illos sibi mortem inferre, aut licite inferre posse. Et quod prædicti ità sentiant, ecce eorundemmet verba: Nam *Victoria n. 30. cit.* sic ait: *Sicut sunt alia supplicia decreta contra nocentes, non video quæ non posit id institui, ut veneno tolleretur, quod sic illud supplicium potest esse iustum, cum aliter illa pœna irrogari non potest, nisi ut illa venenum epotet, nihil videtur, cur non liceat ei haurire venenum. Sicut licet damnato ad supplicium ascendere scalas, & ei, qui damnatus est gladio, parare iugulum: neque enim*

unus

unus magis cooperatur morti suæ, quā alius. Ita *Victoria*, post quam *Corduba l. c.* pariter sic: *Reus licitè solum cooperari potest iustæ actioni alterius in seipsum occidendum: & ita potest bibere venenum sibi propinatum, & applicare laqueum sibi suspendendo, & ascendere scalas ad patibulum, & intrare ignem, vel flumen, vel lethale tormentum, idque ex obedientia legis, vel Iudicis, etiam quando ad hæc non teneretur; vel ad exercitium patientiæ, & virtutis, ut Martyres fecerunt: quia & sic agere, & cooperari ad legis, vel Iudicis imperium quodammodo pati est. Nam, & ex causa legitima potest quisque beneficio iuris naturalis, & divini renunciare, dum alias non prohibetur. Ex præcepto autem, Non occides, non prohibetur id in se permittere, & quodammodo cooperari ex causa rationabili urgente: quo fit ut à fortiori reus possit esse executor, & minister legis, & pænæ citra mortem in se, sicut in alium exequendæ.* Hactenus *Corduba*. A quo (uti nec à *Victoria*, hunc etiam allegans) non discordat *Arragonia l. c.* ubi & ipse, ut sequitur: *Dico, quod quemadmodum sunt alia supplicia decreta contra nocentes, sic etiam potest institui hoc, quod veneno tollantur, quod & ipsi post Iudicis condemnationem epotare tenebuntur; nec propterea erunt dicendi seipsos occidere. Probatur; Bibere de se non est actio lethalis, quamvis bibere venenum lethale sit; sicut nec progredi in locum ex se actio lethalis, quamvis progredi in locum neci destinatum lethale sit: ergo sicut nocens post Iudicis condemnationem tenetur, & potest hoc secundum efficere; ita & primum. Et confirmatur: Damnato ad supplicium licitum est ascendere scalam, & ei, qui damnatus est gladio, licitum est parare iugulum: ergo & ei, qui damnatus est veneno, licitum erit illud bibere. Probo consequentiam: Quia non magis cooperatur morti suæ unus, quam alter. E si quis ex hoc inferat; ergo potest aliquis damnari, ut seipsum iugulet, nego consequentiam. Tum quia iugulatio ex se est actio lethalis, nec potest aliqua ratione considerari, qua lethalis non sit. Tum quia, ut diximus in superioribus, transgressores legum pænalium, post Iudicis condemnationem, non tenentur eas actiones exercere, quæ commodius à Ministris, quam ab ipso reo fieri possunt, quamvis sint necessariæ ad pænā subeundam. Itaque non tenentur nodum collo aptare; nec gladium in iugulum mittere, aut sibi manus quoquo modo inferre, quia istæ actiones, ab alio commodius, quam à nocente fiunt. Et sic ad eas reum obligare esset inhumanum. Tenetur tamen in conscientia eas actiones exercere, quæ necessariæ sunt ad pænam subeundam, & ab alio, nisi ab ipso commodè exerceri non possunt: qualis est potatio veneni. Tumque hoc dicitur pertinere ad passionem, ad quam reus condemnatur. Et si contrarium faceret; resisteret Iudici, eius ministris, quod sine iniuria fieri non potest.* Et paulo post, repetendo, concludit: *At verò ascensio scalæ, & potatio veneni, eiusmodi sunt, ut nisi ab ipsis nocentibus fiant, ab alio exerceri non possint. Et ideo convenienter præcipitur eis, ut hoc faciant. Diciturque hoc magis pati, quam agere propter rationem iam dictam.* Ecce igitur quod *Victoria, Corduba, & Arragon.* non sentiunt reum ex sententia Iudicis licitè se posse occidere, ut v. g. sibi ventrem aperire: quamvis senserint quod condemnatus ut veneno interimatur, possit ex sententia Iudicis sine culpa sumere venenū propinatum, cum id per eosdem met non sit seipsum occidere: & in eandem affirmativam inclinare videntur *Sà Verb. Iudicialis actus, De Reo, numero mihi 12. & Tolet. Libr. 5. cap. 6. n. 8.*

52 Versa vice verò, alii negativè sentiunt, & magis communiter: suntque (præter citatos supra) *Caiet. 2. 2. qu. 69. art. 4. ad 7. dubitat. Soto de Iust. lib. 5. qu. 6. art. 4. §. Postrema autem dubitatio. Petrus à Navarra de restit. cap. 3. n. 81. Lessius de Iust. lib. 2. c. 9. dub. 6. n. 26.*

n. 26. *Laymann. lib. p. tract.* 4. *cap.* 15 *n.* 8. *Fagundez in Decal. Tom. p. in v. præcept. l.* 5. *cap.* 12. *à n.* 12. *usque ad* 13. *inclusivè*. Et alii. Quorũ omniũ ratio est: Quia directa, & positiva sui ipsius occisio, neque justè imperari, neque justè executioni mandari potest. Qui autem venenum sciens epotat, non minus directè, ac positivè ad sui occisionem concurrit, quam si liquidum, & fervens plumbum ebibat, aut ense se confodiat: ergo, &c. Confirmatur, si enim qui se in flumen injiceret, planè se occideret, ergo multo magis, qui aquam ipsam, respirationem, & vitam auferentem, sumeret intra stomachum, vel ignem ipsum, ergo & qui venenum. Hinc constat nihil hic commune esse cũ ascensu scalarum ad patibulum, sive cum dispositione Iuguli ad gladium, quæ tanquam similia adducunt *Victoria*, *& Arragonius*, cùm manifestum sit, hæc mortem non operari sicuti veneni applicatio. Pro qua re hic faciunt etiam ea, quæ docet *Sylvius in* 2. 2. *qu.* 69. *art.* 4. *quæritur* 4. (apud *Dianam p.* 5. *tract.* 4. *res.* 40.) ubi sic ait. *Observandum est actiones mortem violentam præcedentes esse duplicis generis. Quædam ex se sunt causativæ mortis, veluti se præcipitem dare, seu ex patibulo proiicere cum fune collum stringente. Item venenum mortiferum haurire: & venam tunc aperire, quando non est permissio ad eam statim occludendam, ut proinde totus sanguis sit emittendus. Aliæ actiones non sunt ex se causativæ mortis, sed dispositiones ad eã vel simpliciter, vel facilius patiendam, ut ascendere scalam patibuli, aut collum extendere: Quæ sunt prioris generis, Iudex non potest condemnare reum ut eas faciat, quia non potest condemnare, ut se interficiat. Ad eas autem, quæ sunt posterioris generis, potest ipsum condemnare: & generaliter condemnare illum potest, ut ut faciet eas omnes, quæ non possunt commodè fieri à carnifice, modo non sint illicitæ.* Hæc *Sylvius*. Ex quibus (& cum eodem) *Diana loc. cit.* resolvit, quod reus, dum jam carnifex funem illi collo apposuit, non possit se ex scala præcipitem dare, quia hæc actio esset occisio sui ipsius, ideo non à reo, sed à carnifice facienda est. Et ob eandem rationem item resolvit idem *Diana*, non posse reum venenum mortiferum sibi applicare, illudque haurire, quia & hæc actio est suimet occisio, ut toties dictum est, & supra probatum. Neque refert, quod allegant aliqui; videlicet, quod bibitio ex genere, & ratione sua non inferat mortem: satis enim est (ut optimè etiam *Vigers de Iust. tract.* 2. *cap.* 2. *dub.* 16. *sub n.* 102.) ad hoc ut censeatur sui occisio, quod bibitio hujus potus, aut sumptio hujus boli ex sua ratione, & efficacia, causet mortem. Nec iterum refert, quod allegant alii (apud eundem *Dianam par.* 11. *tract.* 6. *& Miscell.* 6. *res.* 50.) inter quos *Dicastillus de Iust. libr.* 2. *tract. p. disp.* 10. *dub.* 17. *n.* 522. actus videlicet positivos, aut negativos (ut v. g. non comedere, respectu illius, qui damnatus est ad mortem per famé) ex quibus necessariò sequitur mors, alios continere notabilem crudelitatem si exerceantur ab eo, qui damnatur: alios verò non item. Iudicem autem publica auctoritate præcipere posse, ut reus, secundi generis actus exerceat; quia non contineret modum irrationabilem punitionis, & hujusmodi est actus bibendi venenum, qui non continet majorem crudelitatem, quam actus illud accipiendi per vim externam, imò videtur habere minorem. Sicut igitur (inquiunt) potest Iudex, hunc actum præcipere, ita & damnatus eundem ex se exercere absque peccato. E contra verò non posse damnatum cooperari eo genere actionis, quod contineret modum sententiæ crudelis, si exerceretur ab ipso damnato, qualis esset v. g. actus iugulandi se: tunc enim sicut Iudex non potest il-

illum actum iustè præcipere, ita neque damnatus illum exercere. Non inquam refert, ob hanc enim doctrinam, & distinctionẽ nõ debemus recedere à sẽtẽtia absolutè negativa & communi D. D. uti nõ audet discedere *P. Diana res. cit.*: quia qui sumit venenum, ille sibi applicat, & introsumit rem, quæ non minus directè naturam destruit, & interimit, quam ignis, vel gladius, aut plumbum liquatum, ut supra dictum est. Neque tandem tertiò refert, quod quando aliquis legitimè condemnatus est ad mortem, potest cuivis à Iudice committi executio, consequenter etiam ipsi reo (quo in casu reus ipse tanquam Iudicis minister potest eo jubente se interficere, ac seipsum directè occidere, nec tunc ageret contra præceptum *Non occides*, cùm id non ageret propria Authoritate, sed Iudicis, unde reus esset, & minister, & servato Iuris ordine ageret) Quia Iudex non potest executionem sententiæ mortis mandare, aut committere ipsi reo, ut communiter omnes tradunt apud *Viggers de Iust. tr. 2. cap. 2. dub. 14. n. 96. & Dianam res. cit.*

53 Idque probat *Viggers*, & cum eodemmet, ac sub iisdem verbis, idem *Diana*. Quia scilicet, hoc nimis adversatur naturæ, ut ipsa seipsam interimat, atque adeò nimis apparet crudele: præsertim quia nunquam sufficiens potest allegari necessitas id faciendi: ergo non debet censeri hoc Magistratui à Deo concessum (licet potuerit) ut sic justitiam administret, committendo reo, ut seipsum interimat, sed ut administret hoc, modis naturæ, & rationi magis accommodis. Hinc Magistratus gladium portat, non ipsi malefactores, qui gladio plectendi sunt. Adde, quod juxta communem omnium apprehensionem, nemo convenienter à Iudice constitueretur executor sententiæ mortis in proprium parentem, non tantum ob reverentiam ratione principii illi debitam, verum etiam propter naturæ conjunctionem, & quasi identitatem, ergo multo minus in seipsum. Quod si itaque non potest Iudex reo committere, ut sententiam mortis in seipsum exequatur, sequitur quod quantumvis Iudex præsumat committere, non tamen idcirco reo licebit exequi: quia perinde faceret, ac si privata authoritate sese interimeret, quandoquidem Iudicis potestas non se eò extendat, ut possit illi mandare, aut facultatem facere se interficiendi. Quemadmodum si Iudex condemnaret aliquem nullo modo subditum, non liceret lictori, ejusmodi sententiam exequi, & si exequeretur, committeret homicidium, perinde ac si absque sententia, & cognitione causæ occidisset: quia Iudex excederet limites suæ potestatis. Hinc patet solutio argumenti in contrarium adducti. Etenim negandum est, talem non peccare contra præceptum, *Non occides*: & ad probationem respondetur, quod non occidat authoritate publica verè, sed apparenter tantum, eo quod potestas Magistratui à Deo attributa ad malefactores è mediò tollendos, non se extendat ad hunc modum, ut faciat nocentem interimere seipsum, ob rationes ante allegatas. Quod & inde confirmari potest, quia omnes passim homines communi sensu, & judicio, censuerunt, ac censent, illum indebitum esse, & à ratione alienum supplicii modum: uti etiam tenet communis D. D. sententia, à qua in rebus practicis non facile est recedendum (ait *Lessius dub. 6. cit. n. 26.* loquens ad hunc specialem casum) Et quamvis dicat *Layman. n. 8. cit.* quod, *cum res hæc controversa sit inter Doctores, conformare se poterit reus probabili sententiæ Iudicis, ità præcipientis*: concludit tamen: *ad id non obligari, cum sit præceptum inhumanũ & facile aliud supplicium decerni possit*.

54 At contra, concludo ego ex præmissis, reum hujusmodi, nedum ad id non obligari, verum etiam nec obligari posse; imo neque id exequi absque peccato, ob rationes ante allegatas, & alias,

quæ videri possunt apud *P. Carafam l.c.* Nisi id fecerit per inculpatam, & invincibilem ignorantiam, à qua excusaretur (ut in proposito Privilegio) uti per eandemmet excusari utique potest ex aperta etiam sententia, & doctrina ejusdem *P. Carafæ, sec. 3. cit. quæsito 4. n. p.* pro qua refert *Sotum l. infra cit. Lessium lib. 2. cap. 9. dub. 6. n. 23. Becanum in 2. 2. de Iust. & Iur. qu. 11. de Homicidio, conclus. p. Malderum in 2. 2. tract. 3. c. p. dub. 17. Filliucc. to. 2. tract. 29. cap. 4. n. 67. Molin. de Iust. & Iure to. 4. tract. 3. disp. 9. n. 5. & Dianam par. 5. tract. 4. res. 30.* Quod *probo primò, ex Vviggers dub. 14. cit. n. 92.* Quia non est id tam evidenter malum, quin inculpatè à multis potuerit hoc ignorari, & putari licitum, cum non tantum plures ethnici Philosophi, præsertim Stoici, & Pagani, sed etiam quidam (ut apparet) Christiani, & viri Docti, ita senserint, inter quos supra relati. *Secundò probo, ex Soto de Iust. lib. 5. qu. p. art. 5. in fine:* ubi loquens de *S. Apollonia* (de qua fertur, quod Carnificum operas præveniens, exilivit in flammas) ait sic: *Vel dicendum cum Augustino, quod id divino instinctu egerit, vel quod cum esset fæmina, acuminisque adeò iuris inscia, per invincibilem ignorantiam sit excusanda:* Ergo si sic est, & per eandemmet ignorantiam excusandi sunt rei in casu nostro; imò & multo magis, utpotè, nedum juris ignari omninò, saltem ut plurimum (maximè rei viles, plebei, rustici, ac totaliter inscii) verum etiam quia metu imminentis violentæ mortis, sunt veluti extra se positi, & nesciunt quid faciunt. *Tertiò probo, ex Trullench in Decal. tom. 2. libr. 5. cap. 3. dub. p. n. 4. in princip.* ubi loquẽs de Viris Sanctis, Sanctisque Virginibus, qui, & quæ, morti se objecere, & ultro se in aquam, & ignem injecere: dicit primò cum *D. Tho.* id fecisse Spiritus Sancti instinctu: *Vel* (secũdò ad casum nostrum) *fecisse ex ignorantia invincibili* (redditque rationem) *Nam se occidere* (inquit) *ob Patriæ salutem, vel pudicitiæ custodiam, non est ita evidens esse malum, quin inculpate possit ignorari, & existimari licitum. Ergo. Quartò probo, ex Michaele Salon. in 2. 2. D. Tho. qu. 64. art. 5. versu Quartum argumentum* Ubi ad rem nostram, quærens; *An possit dari ignorantia invincibilis huius doctrinæ: Non licet seipsum ullo modo occidere, nec pro bono fine:* (contra nonnullos) tenet affirmativè, & hanc affirmativam (ait) *esse modo communem inter Thomistas.* Quia licet ista doctrina, *de seipso ullo modo non occidendo*, videatur inferri ex principiis naturæ, non tamen ita clarè, & apertè, quin ignorari à multis possit, maximè à rusticis, idiotis, &c. Addo ego maximè iterum à reis (in casu nostro) à Iudice ad id condemnatis, & coactis, ut supra, & prout in hujus Privilegii propositione. Circa quam, ultimo loco adverto cum *Vviggers l.c.n 96. in fine:* quod licet dictum fuerit supra (cũ eodem) non debere censeri à Deo cõcessum Magistratui, ut sic justitiam administret, committendo reo videlicet, ut seipsum interimat, & hunc esse per omnes passim homines, indebitum, & à ratione alienum supplicii modum: Nõ tamen videtur intrinsecè ita malus, quin Deus potuerit sic ordinare, & illam quoque justitię sic administrandę attribuere Magistratui potestatem, si ita probatum illi fuisset. Quia cũ Deus sit Dominus vitæ, & mortis, & supremus omniũ Iudex, potuisset utiq; attribuere Magistratui dictã potestatẽ (si illi placuisset) administrãdi justitiã, videlicet sub tali supplicii modo; nullique faceret injuriã, quia dispo neret de re sua. Uti ob eandẽ dominii rationẽ, posset præcipere, ut innocẽs (quod est multo maius) privetur vita, nec illi, vel ulli ob id iniuriã faceret, disponeret quippe de re sua, & cõsequẽter qui ex divino præcepto innocentẽ occideret, bene ageret, quia pręcepto superioris licito, & honesto, obedire, bonũ est: & ideo cõmẽdatur *Abraham Gen. 22.* qui ut divino pręcepto obediret, non pepercit vitæ filii sui, quamvis innocentis.

CA-

CAPUT TERTIUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA LEGEM DIVINAM, ET MYSTERIA FIDEI.

55 Divus Thomas in *p. 2. qu. 91. art. 4.* exptefsè docet *(in Responſ.)* Ad directionem humanæ vitæ,fuiſſe neceſsariū habere legem divinam, præter legem naturalem, & legem civilem. Et hoc propter quatuor rationes ſequentes: Primò quidem, quia homo ordinatur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit proportionem naturalis facultatis humanæ, ideò neceſſarium fuit, ut ſupra legem naturalem, & humanam dirigeretur etiam ad ſuum finem lege divinitus data. Secundò, quia propter incertitudinem humani judicii, præcipuè de rebus contingentibus, & particularibus, contingit, de actibus humanis diverſorum, eſſe diverſa judicia, ex quibus etiam diverſæ, & contrariæ leges procedunt. Ut ergo homo abſque omni dubitatione ſcire poſſit, quid ſit agendum ,& quid vitandum, neceſsa rium fuit, ut in actibus propriis dirigeretur per legem divinitus datam, de qua conſtat, quod non poteſt errare. Tertiò, quia de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare,judicium autem hominis eſse non poteſt de interioribus, qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent: & tamen ad perfectionem virtutis requiritur, quod in utriſque actibus, homo rectus exiſtat: & ideo lex humana non potuit cohibere, & ordinare ſufficienter interiores actus: ſed neceſſarium fuit,quod ad hoc ſupervenirct lex divina. Quartò, quia ſicut *Auguſt.* dicit *p. de lib. arb. cap. 6. circa finem:* Lex humana non poteſt omnia, quæ malè fiunt, punire, vel prohibere: quia dum auferre vellet omnia mala; ſequeretur, quod etiam multa bona tollerentur,& impediretur utilitas boni communis, quod eſt neceſsarium ad converſationem humanam. Ut ergo nullum malum improhibitum, & impunitum remaneat, neceſſarium fuit ſupervenire legem divinam, per quam omnia peccata prohibeantur. Et iſtæ quatuor cauſæ tanguntur in *Pſal.* 18. ubi dicitur: *Lex Domini immaculata:* ideſt nullam peccati turpitudinem permittens. *Convertens animas*: quia non ſolum exteriores actus, ſed etiam interiores dirigit. *Teſtimonium Domini fidele*; propter certitudinem veritatis, & rectitudinis: *Sapientiam præſtans parvulis*; in quantum ordinat hominem ad ſupernaturalem finem, & divinum: Ita *S. Doctor art. 4. cit.* Qui præterea *art. 5. ſequenti*, dicit, quod lex divina duplex eſt, ſcilicet lex vetus, & lex nova Evangelii, per Chriſtum data: à quo utique (veluti à vero fonte) emanant etiam fidei noſtræ divinæ Myſteria.

56 Quoniam ergo Lex quælibet obligat ſubditos, ita ut nulla ſit quæ non obliget, *Ariſt. 10. Ethicor. cap. ult. Plato cap. 16. de Regno: Dicitur enim Lex à ligando (* inquit *D. Tho. p. 2. qu. 90. art. p. in Reſponſ.) quia obligat ad agendum:* Et deſumitur *ex l. p. & 2. & l. Legis virtus. ff. De legibus, & ex D. Auguſt. De Statu Virginitatis cap. 14.* Et ex illo *Ad Roman. 2. Qui in lege peccaverunt, ſecundum*

 le-

legem iudicabuntur. Et multo magis Lex divina (per quam peccata omnia prohibentur) ligat, & obligat ad sui observantiam sub reatu veniali, vel mortali, juxta qualitatem transgreßionis. Uti pariter sub eodem reatu tenemur credere, & notitiam explicitam habere Mysteriorū fidei (aliquorum saltem) nisi per ignorantiam, quæ vinci nequit (in utroque) excusaremur; idcircò pro hac re sit & hujus tertii propositi Capitis:

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actū ex ignorantia invincibili contra legem divinam Evangelicam, novam, seu Gratiæ, excusatur à culpa, & à reatu morali.

57 NEget si potest quis hoc privilegium, eique contradicat. Nonne potest quis invincibiliter, atque adeò inculpatè, fidei divinæ Evangelicæ ignorare mandata quædam dumtaxat, si non omnia, & adversus ipsa consequenter materialiter tantum operari? utique: imò de facto ità (nec infrequenter) operantur juniores, simplices, rustici, ignari, rudiores, &c. ut constat experientia, & quotidie Confessariis ipsis, ergo. Addo (cum *Valent. in p. 2. disp. 6. qu. 6. punc. p. Corol. 3.* apud quem etiam *Vega libr. 13. in sess. 6. Trident. Concilii cap. 12.* aliique D. D. *Azorio Instit. Moralium lib. p. cap. 13. qu. 2. Sayro in Clavi Regia lib. 2. cap. 9. n. 13. & 14. Vasquez p. 2. qu. 76. art. 2. disp. 120. cap. 3. Sanchez to. p. Operis Moralis libr. p. c. 16. n. 32.* & aliis quampluribus ab istis relatis) quod infideles ipsi, qui nihil omnino de lege hujusmodi divina evangelica audiverunt, nec de fide Christiana aliquid penitus intellexerunt, invincibiliter (idest inculpatè) illam ignorare dicūtur: & ita inculpatè, ut si iidem, in eadem infidelitate cum ea ignorantia decedant, *non condemnabuntur (ait Sanchez n. cit.) ratione infidelitatis, utpotè quæ culpa vacat (sed ratione aliorum peccatorum)* Nec ergo (addo ego) condemnabuntur, quia posuerint actus materiales contra eandem legem divinam, cum nequeant hi esse culpabiles in illis, nec culpæ attribui; cum de tali lege nil penitus audiverint, notitiam habuerint, vel scivetint, aut dubitatio ulla in ipsis occurrerit: at si sic est, uti equidem est, ergo absolutè verum, & absque dubietate, ac hæsitatione admittendum propositum privilegium.

58 In quo tantum loquimur de lege divina Evangelica nova, seu Gratiæ (quæ etiam à *D. Tho. p. 2. qu. 91. art. 5.* & à Patribus, dicitur *lex amoris*) quia hæc sola obligat in conscientia: nam lex Mosaica (quæ ab eodem *S. Doctore art. cit.* & item à Sanctis Patribus, *timoris lex* nuncupatur) quoad sui obligationem, abrogata est (ut docet idem *S. Thom. in p. 2. qu. 103. art. 3. ad 2.* & alii passim) in morte Christi. Tunc enim amisit vim obligandi, quia tunc *velum templi scissum est in duas partes, à summo usque deorsum*, *Matth. 27.* Et tunc Christus dixit in Cruce; *Consummatum est*. Unde sequitur, ante mortem Christi viguisse simul legem Mosaicam, & Evangelicam: post mortem verò, solam Evangelicam, quæ lex, nova, seu Gratiæ, est verè, ac propriè lex, à Christo lata. Et definita *in Concil. Trident. sess. 6. Can. 19. & 21.* De qua Theologi, maximè interpretes *D. Tho.* cum ipso *S. Doctore in p. 2.* Videantur *Sotus de Iustit. libr. 2. qu. p. & sequentib. Valent. to. 2. disp. 7. qu. 6. Azorius tom. p. lib. 6. cap. 59. Suarez de Legib. libr. 10. Salas de Legib. disp. 24.* & alii.

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorantia invincibilis Mysteriorum fidei in Infidelibus excusat à culpa; & ea ignorare, in ipsis culpa non est.

59 ADmittit expresſè hujuſmodi Privilegium *D.Tho. 2.2. qu. 10. art. p. in respons.* ubi concedit circa fidei Myſteria poſſe eſſe infidelitatem (quam negativam vocat) abſque peccato, ſub his verbis: *Infidelitas, si accipiatur secundum negationem puram, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati: sed magis pœnæ; quia talis ignorantia divinorum, ex peccato primi parentis consecuta est. Qui autem sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt; non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Vnde Dominus dicit Ioann. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Quod exponens August. dicit, quod loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum.* Ita *S. Doctor*: quem ſequens *Vasquez p 2. qu. 76. art. 2. disp. 120. cap. 3.* ait: *Quod nunc demum in Scholis communi omnium calculo comprobata est, ut multo probabilior, sententia, quæ affirmat, accidere posse ignorantiā invincibilem Mysteriorum fidei, etiam eorum, quæ ad salutem sunt necessaria, ita ut ea ignorare culpa non sit: in illis nimirum, quibus Mysteria non fuerunt proposita, nec per eos stetit, quominus proponerentur.* Quam ſententiam apud eundem *Vasquez* tenent pariter, *D. Bonav. in 3. dist. 25. art. p. qu. 3. Durand. in 3. dist. 25. qu. p. n. 9. Riccard. art. 4. q. p. Scotus qu. p. §. Sed posito. Gabriel qu. p. art. 2. post. conclus. 5. Angelus verb. fides n. 7. & Sylvester qu. 3. Armilla verbo Credere n. 2. Navarrus in Summa cap. 11. n. 18.* quibus addo *Valentiam l. c. Azor. lib. p. cap. 13. qu. 2. Sayrum* (multos alios allegantem) *in Clavi Regia lib. 2. cap. 9. n. 13. & 14. Sanchez tom. p. oper. Moral. lib. p. cap. 16. n. 32. Coninch de Moralitate Actuum Supernatural. disp. 14. dub. 11. num. 221.* (Ubi, quod hæc ſit communior, & verior ſententia.) Et (aliis pluribus omiſſis tum veteribus, tum recentioribus.) *Patrem Macedo* (ex Recentioribus) *Tomo de Clavibus Petri libr. 3. De fide dogmatica, cap. 3. versu, Sed quoniam latè*: ubi ſic: *Dico, probabile esse, dari posse ignorantiam invincibilem omnium Mysteriorum supernaturalis fidei, & hanc esse cõmunem sententiam Authorum, quos refert, & sequitur Suarez de fide d. 17. sec. p. & 2. & Lugo de Fide d. 19. sec. p.* Eãdemque ſententiam modernè ſequitur *Theodorus Gennarus in explicatione Symboli Apostolici, in principio operis, titulo Præludia in Symbol. Apost.* Ubi quærens, *An sit una fides omnium credibilium, pag. mihi 9. columm. 2.* inquirit inſuper: *An possit dari in aliquibus ignorantia invincibilis Mysteriorum nostræ fidei?* & pro reſolutione ponit Concluſionem affirmativam hujuſmodi: *Potest dari, & de facto datur huiusmodi ignorantia in multis infidelibus*, quæ concluſio, ac ſententia, ſeu propoſitum privilegium.

60 Probatur ex *Vasquez, & Coninch l. l. c. c.* Plurimi Gentiles, ſuperioribus ſæculis nati in Iaponia, & America, nunquam audierunt quicquam de Myſteriis noſtræ fidei, nec unquam venit illis in mentem, ejuſmodi fidem eſſe, vel eſſe poſſe, nec de illa quicquam ſuſpicati ſunt, nec illam ignorantiam potuerunt expellere, ergo accidere poteſt ignorantia invincibilis circa fidei noſtræ Myſteria, itaut culpæ non imputetur: Ex quo patet eos non teneri hoc præcepto quod ignorarunt invincibiliter, atque adeo non peccare, nullum enim eſt peccatum, niſi voluntarium; non poteſt autem eſſe voluntarium, quod eſt incognitum. Et ita etiam arguit *Macedo*, apud *Gennarum l. c.* quo argumento, utuntur pariter alii Doctores paſſim. Quod confirmatur, tum ex illo *D.*

Pau-

Pauli textu ad Rom. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* tum ex exemplo adducto ab Alensi, de parvulo infideli à pueritia ante usum rationis incluso in carcere, in quo nihil unquam audivit de vera Religione, tum ex alio exemplo adducto à *Scoto*, de nutrito in Sylvis, qui similiter nunquam audivit aliquid de vera Religione Christi, & proinde nec potuit suspicari dari aliquam Religionem veram, quam teneatur sequi, & ita non potuit rogare Deum, ut eum illuminaret ad cognoscendam hanc Religionem, nec potuit aliquos consulere de veritate huius Religionis; ubi enim nulla est præcognitio, vel dubitatio, nulla potest advenire cogitatio de petendo consilio: sicque argumentantur *Faber in 4. de poenit. dist.* 14. *q. p. n.* 39. *& seq.* relatus à *cit. Gennaro pag.* 10. & alii: tum etiam quia, simplices, & idiotę inter infideles, vel hæreticos viventes, si quādoq; eos de sua Religione dubitare contingat, satisfacere conscientiæ videntur, si eos, qui periti communiter censentur, consulant; quod si isti illos in suo errore confirment, videntur excusandi, quia satisfecerūt conscientiæ suę, faciēdo quod potuerūt: ergo in infidelibus potest dari ignorātia invincibilis mysteriorum fidei nostræ, excusans à peccato; & consequenter eadem Mysteria ignorare, in ipsis culpa non est, ut in proposito privilegio. *Imo si in infidelitate cū ea ignorantia decedant, non condemnabuntur ratione infidelitatis* (ait *Sanchez n.* 32. *cit.*) *utpotè quæ culpa vacat, sed ratione aliorum mortalium.* Confirmatur ex *Castro Palao par. p. tract.* 4. *disp.* 7. *punct.* 2. *num. p.* Ubi proponens ad casum nostrum *Vtrū Infidelis possit habere ignorantiam invincibilem omnium illorum, quæ fides proponit credenda?* Respondet. *Posse haberi ignorantiam invincibilem Mysteriorum supernaturalium, Incarnationis, Trinitatis, & similium: quia hæc cognosci non possunt, nisi proponantur: at sæpè propositio deficit. Ergo. Neque valet dicere, nemini negari à Deo media ad salutem necessaria; quia hoc verum est, si divinæ gratiæ impedimentum non præstas: at præstare potes impedimētum hoc multiplicando peccata. Quod si urgeas. Ergo iam Ignorantia culpæ tuæ tribuenda est, si quidem Deus illam à te expelleret nisi culpam committeres. Dico tribuendum esse tuæ culpæ; non tamen obinde sequitur, ignorantiam in se culpabilem esse, quia ad hoc, ut ignorantia in se culpabilis esset, debebas aliquo modo cognoscere tuis peccatis impedimēto esse illam expellendi; & insuper debebas scire obligationem illam expellendi: Quæ omnia facillimo negotio ignorari à multis possunt.*

61 Ulterius etiam confirmatur: nam quod hujusmodi invincibilis ignorantia non sit peccatum, adeò certum est, ut oppositum affirmare sit damnatum in *Michaele Baio*, cujus erat hæc propositio *Infidelitas purè negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.* Unde constat contradictoriam esse veram; videlicet, *Infidelitas purè negativa de Christo, peccatum non est.* Et hæc est sententia D. *August.* (ut patet ex dictis supra, ad lectorem, initio hujus Tractatus *n.* 3.) *Tract.* 89. *in Ioannem*, super illa verba, *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum nō haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Augustinus* enim de infidelitatis peccato explicat eadem verba, & inquit: *Eos, quibus nec per se, nec per Apostolos, aut Ecclesiam, Christus locutus est, absque culpa ignorare:* ergo per eundem *Augustinum* habent infideles excusationem de hoc peccato, quo in Christum, & in ejusdem divina Mysteria non crediderunt, cùm ad eos non venerit, vel eisdem locutus fuerit. At non in hoc sunt numero, hi, ad quos in discipulis suis venit, & quibus per discipulos, Pastores, Concionatores, &c. locutus est: & per eosdemmet, proposita illis fuere necessaria ad infidelitatem ipsam expellendam. Circa quod ta-

tamen, adverte etiam cum *Vasquez disputat. cit. 120. cap. 5. init. Victoria in Relect. de Indis, conclus. 2. & Sanchez n. 32. cit.* infideles non peccare infidelitatis peccato, statim atque illis Mysteria nostræ fidei proponuntur. Quia non cuicumque proponenti, fidem habere tenentur. Sed solum id peccatum admittere, cum ea sufficienter proposita non credunt. Quod tunc contingit, quādo confirmantur confutatione suorum errorum, vitæ sanctitate, & bonis rationibus, quæ ipsis sufficientes esse debent ad credendum, ut disertis verbis adverit etiam *Caietan. 2. 2. qu. p. art. 4.*

62 Tandem confirmatur ultimò: quia nullus utique negat (ait & *Vasquez c. 3. cit. in fine*) Mysteriorū fidei nostrę, & præceptorum, fuisse apud multas nationes ignorātiam invincibilem multo tempore, quo nondum erat sufficienter fides nostra manifestata, & per Apostolos prædicata. Quis autem neget, nunc, vel paucis ante annis, fuisse innumeram Indorum multitudinem, qui nihil de Mysteriis audierint, & an esset alia nova Religio non dubitarint? quod si aliquando eorum parentibus lex Evāgelica fuit sufficienter promulgata, jam diu oblivione ita deleta erat, ut nec minima ejus notitia permansisset. Ergo in his, & in infidelibus dari potest, & de facto datur ignorantia inculpabilis Mysteriorum nostræ fidei. Quæ consequentia videtur certa ex dictis, ab initio usque modò: quia (ut communiter etiam omnes fatentur, & omninò certum est) ut aliquid cuidam imputetur ad culpam, id ei debet aliquo modo esse voluntarium, non solum secundum suam rationem physicam, verum etiam quatenus habet rationem malitię, cum nemo possit peccare saltem culpabiliter nisi aliquo modo voluntariè, ut sæpiùs *S. Augustinus*, & ex eo communiter docent Theologi: nihil autem esse potest volūtarium nisi sit aliquo modo cognitum (*D. Tho. p. 2, qu. 6. art. 8.* & cum eo Theologi) quod non est in casu nostro, ut patet. Hinc, cum nunquam prædicti, vel infideles, quidquam audiverint (ut hic supponitur) de Mysteriis nostræ fidei, nec unquam illis in mentem venerit ejusmodi Mysteria esse, vel esse posse; talis ignorantia manet in illis consequenter involuntaria, sive invincibilis, & inculpabilis: quare & si absolutè cum gratia Dei quantum poterant, bene vivendo, potuissent iidem ad cognitionem veritatis divino auxilio pervenire; tamen nullo modo potuerunt unquam suspicari hoc ad illud esse medium necessarium; atque ita hæc ignorantia in ipsis culpa non est. Appositè autem dixi, *cum nunquam prædicti infideles quidquam audiverint de Mysteriis nostræ fidei*: quoniam (ut optimè etiam *Coninch De Moralitate disp. 14. Dub. 11. n. 230.*) si inter infideles enutriti, qui ob id ignorant necessaria ad salutem, aliquid audiunt de Mysteriis nostræ fidei, ut meritò suspicari possint ea forte esse vera: aut eis occurrit aliqua ratio ob quam meritò dubitent an sua Religio sit vera, statim tenentur seriò adhibere diligētiam, ut cognoscant veritatem, adhibendo ea media, quæ ad hoc credunt necessaria. Sicut etiam ad id tenentur statim ac eisdem fit, vel occurrit propositio nostræ fidei. Verum quidem est, quod non eadem fidei propositio sufficiēs est quoad omnes, ut advertit etiam *Sanchez in Decal. to. p. lib. 2. cap. p. n. 7.* Quia eædem rationes alicui intellectui reddunt rem aliquam probabilem, quæ respectu alterius non sufficerent: ita respectu rei credibilis contingit. Quod & docuit *Caiet. 2. 2. qu. p. art. 4. ver. Dicendum est igitur*: hanc reddens rationem. Quia quando audiens reputat dicentem esse fide dignum, est illi evidens esse credibile: & propterea ait, stare posse, ut unum, & idem dictum, videatur ab uno, ut credibile, ab alio autem non. Ex eo enim, quod hæc evidentia non convenit

cre-

credibili ex parte rei semper, sed quandoque ex parte nostri, ideo ait variari in diversis, & exigi aliquam conditionem objecti in ordine ad nos.

63 Sed contra obiicies primò: Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam suam, nec necessaria ad salutem, ex sententia Theologorum omnium: at fides, maximè necessaria est ad salutem, quia sine fide impossibile est placere Deo, teste *D. Paulo*: & hæc denegatur multis infidelibus, ut patet ex dictis: ergo denegatur illis, quia non faciunt, quod in se est; & consequenter eorum ignorantia de rebus, & Mysteriis fidei non est invincibilis, nec caret culpa. Respondeo negando absolutè hanc ultimam sequelam: ignorantia namque eorum infidelium invincibilis utique est, involuntaria, ac insuperabilis omninò, ut probatum est; cùm fides sit ex auditu, & quomodo audient sine prædicante? Ad secundam verò partem minoris, dico, cum *Vasquez disp. cit. cap. 4. in princip.* & aliis, verum esse, facienti quod in se est, Deū non negare cognitionem Mysteriorum fidei quæ necessaria sunt ad salutem: quare, si horum notitiam alicui negat, propter aliqua peccata, & impedimenta, quæ ipse opponit, denegat; ac proinde infidelitas illa, vel ignorantia est quidem pœna peccati, sed non est peccatum, nec culpæ imputari potest. Unde non denegatur fides infidelibus ex eo quod respectu illius habeant ignorantiam invincibilem, sed in pœnam aliorum peccatorum; quia nimirum non observant legem naturæ, quam naturaliter insitam habent in cordibus, quam si observarēt, Deus illos illuminaret ad cognoscendā veram fidem, eo quia cuicumque facienti quod in se est, ut bene vivat, & omnia peccata evitet, dat auxilia sufficientia ad salutem: sicque stat, quod eorum ignorantia sit invincibilis, nec sit peccatum. Duo igitur genera peccatorum in infideli considerantur; peccatum speciale videlicet infidelitatis; & alia peccata contra legem naturæ; quilibet infidelis cum gratia, & auxilio prævenienti, quæ Deus nulli denegat, potest servare legem naturæ, quam si servaret, Deus illum illuminaret, vel exterius per aliquē Magistrum, vel interius (ut illuminavit *Centurionem*) vel dando illi infusam fidem implicitè absque fide explicita: vel salvando ipsum sine fide (negativè) & sacramentis, ex quo non est alligatus illis. Cæterum, quia talis infidelis nō cooperatur gratiæ prævenienti, divinisque auxiliis sufficientibus, ideò non meretur illuminati, & damnatur, non quia ignorantia fidei non sit illi simpliciter invincibilis, sed quia ex aliis peccatis adjunctis, advenit sibi ignorantia in pœnā illorum.

64 Obiicies secundò: Post prædicationem Apostolorū, fides innotuit Universo Orbi, ergo post ipsam, ignorantia fidei non est infideli simpliciter invincibilis: Antecedens probatur ex illo *ad Rom. 6. Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum*. Respondeo antecedens esse falsum, ut de Indis, atque de habitatoribus in extremis mundi partibus patet, quibus non adhuc sufficienter innotuit Evāgelium, nec lex fidei sufficienter promulgata est; consequenter *excusantur à peccato contra fidem propter ignorantiam* (ait *Azorius to. p. l. 8. c. 7. qu. 2. vers. Obiicies*) *licet* (*ut rectè docuit D. Tho. 2. 2. qu. 10. ar. p. ad p.*) *possint in æternum damnari propter alia crimina scienter contra legem naturæ commissa*. Ad Apostolum dicitur, ipsum velle tantummodo inferre, quod Deus nunquam reliquit Mundum sine aliquali sua cognitione, qua si bene uteretur, abundantioribus doctrinis repleretur prout contigit *Cornelio*. Vel potest exponi, quod illud verbum præteritum, *Exivit*, ponitur pro futuro, more prophetico, ad insinuandam ipsius futuræ certitudinem. Videatur *Cornelius à Lapide in hoc loco*. Si instes: hujusmodi ignoran-

tia

tia invincibilis si daretur, sequeretur, infidelem, vel nullo modo posse salvari; vel sine fide salvari: utrumque autem est erroneum, & contra Apostolum clamantem, *Deus vult omnes homines salvos fieri. Et sine fide impossibile est placere Deo*. Consequentia patet, quia tali infideli, ratione ignorantiæ invincibilis, est impossibilis fides. Si sic inquam instes, respondetur, negando primam partem assumptæ sequelæ, infidelem videlicet nullo modo posse salvari: hoc enim solùm sequeretur, si faciēdo quod in se est, ut bene vivat, & peccata vitet, non posset veritatem assequi, ut supra. Hinc etiam *Trullench in Decal. lib. p. cap. p. dub. 2. n.* 9. licet asserat, eos, qui invincibiliter ignorant fidem Christi excusari quidem posse à peccato infidelitatis, non tamen sine illa fide salvari posse: reddit nihilominus sui dicti rationem cōformem omnino nostræ doctrinæ supra traditæ: Nam (sic arguit) si cum Dei auxilio servant legem naturalem, Deus providebit, ut sciant fidem Christi, & res necessarias, dabitque illis Doctorē, ut dedit *Cornelio Actor.* 10. aut illos interius illuminabit, eo quod facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam suam. Quod si non servent legem naturalem, damnabuntur propter hujusmodi peccata; nam si ignorant invincibiliter fidem, ob hanc infidelitatem negativam, quæ sine culpa est, damnari non poterunt. Unde constat proximè, vel remotè, omnibus dari media sufficientia ad salutem: nam omnes, etiam si nihil audierint de fide, tamen virtute divinarum inspirationum possūt aliquo tempore observare legem naturalem, quam si observent, Deus absque dubio providebit medium, quo possint habere notitiam fidei, & sic justificari, & salvari; ut probant fusiùs Doctores, cùm *S. Tho. 2. 2. qu. 2. art.* 7. & tenet idem ibi, & expressius *lect. 3. in cap. 10. ad Rom.* Vide *Filliucium to. 2. tract. 22. cap. p. n. 29. &* 30. *Suarez tract. de Fide disp. 12. sec. 2. n. 5. Castro Palao tract. 4. de Fide disp. p. punc.* 8. *n.* 4. Dari autem ignorantiam fidei invincibilem, docet *S. Tho. 2. 2. qu. 10. art. p.* Et dicemus infra: ita *Trullench* conformis ut patet doctrinæ ut supra. Ad secundam dico: fidem esse necessariam, ita ut *sine ipsa impossibile sit placere Deo. Quando est publicata, & nota* (inquit *Genarus in Præludiis cit. pag. mihi* 11. *col. p. in fine*:) *consequenter* (ita concludit) *Deus, infidelem nutritum in Sylvis, sine ea salvare posset*. Et *Eminentiss. Card. Pallavicinus in p. 2. disp. 2. qu. 2. art. 2. n.* 3. (apud eundem *Genarum l. c. pag. 10. col.* 2.) dixit: *Ex his, qui nascuntur inter hæreticos multi salvantur, quippe morientes ante illam ætatem, in qua non sit eis sufficienter proposita falsitas suæ sectæ. Quod idem ante dixit* (ait *cit. Genarus*) *Vasquez disp.* 120. *cap. 5. n.* 15. sed eo loci (*Vasquez*) non dicit hoc, ut constat ex eiusdem contextu, in quo solum sic: *Si aliquis nihil sciens de vera doctrina, & fide Christiana, primum incipiat instrui ab aliquo Ariano, qui vita honestate exteriùs appareat dignus fide, & cætera omnia nostra fidei rectè proponat, in Articulo autem de Filii æqualitate errorem doceat, cur non ab errore excusabitur? Unde enim existimare ille potest in eo Articulo forsam errorem subesse? Immo, & hac ratione apud schismaticos, & hæreticos plures simplices ab errore excusantur, quia suis maioribus credunt; nec adhuc sufficienter vident eos errare*. Ita *Vasquez allato n.* 15. quod utique (ut patet) non facit ad dictum Eminentiss. Pallavicini, nec ad rem cum ipso. Sed

65 Objicies tertiò, ex inconvenienti, quod sequeretur ex tradita doctrina, ac nostro privilegio: nam demus adultum aliquem infidelem mori cum tali dicta ignorantia, antequam peccarit mortaliter: nullus ei locus assignari poterit. Non Limbus puerorum, quia hic locus non est pro adultis: neque

Infernus,quia non merebitur pœnã sensus. Ergo,&c. Respondeo cum *Coninch disp. cit. 14. dub. 11. sub n. 227 v. Ad tertium.* Posito tali casu,sive sit possibilis, sive non,talem iturum ad Limbũ puerorum. Nec refert, quod hic locus dicitur solis pueris deputatus; quia hoc fit eo quod communiter supponitur nullum adultũ de facto cum solo peccato originali è vita discedere, quia cõmuniter omnes docent, neminem sine gratia habituali posse notabili aliquo tempore omnem legem naturæ servare. Quod si fortè contingeret aliquem post adeptum usum rationis, antequam gravius peccaret, mori, inter pueros computandus esset: præsertim cum diversitas illa locorum non tam respiciat diversitatem ætatis, quam culparum. Hic tamen adverto, cum *Macedo De clavib. Petri lib. 3. De Fide Dogmatica, vers. Dico quartò, in fine, pag. mihi 175. col. p.* quem sequitur *Genarus l. c. pag. 11. col. 2. vers. Secundò dico*: quod si talis, cum originali, coniunctum haberet aliquod veniale,eum, ultra pœnam damni (perpetuam nempe carentiam visionis Dei) aliquam etiam pœnam sensus levem passurum. Ideo enim parvuli cum solo originali decedentes, non puniuntur poena sensus (ut optimè probat *Eminentiss. Brancatus de Lauræa* in suo doctissimo, & eruditissimo *tomo 4. in 4. libr. sentent. Scoti disp. 27. Tit. De Statu Parvulorum decedentium cum Originali, art. 5. n. 93. ex Sacr. Script. Magistro sentent. D. Bonav. S. Thoma, Scoto*, & aliis, qui cum *Innoc. III. Papa*, id pro Ecclesiæ communi sensu asserunt) quia in contractione originalis peccati nullam habuerunt delectationem, neque sensus, neque spiritus. At qui (ultra contractionem originalis) commisit aliquod veniale, cum reus sit delectationis, & consensus personalis, quem habuit in illius commissione, aliqua utique poena sensus ei danda est iuxta delectationem propriam,ejus qui peccavit, eique subjacere debet, ultra poenam damni.

66 Hac autem occasione, hic quæret quis: Quem locum habere debeat Anima justa, & in gratia, quæ separatur à corpore cum culpa tantum veniali? Et ratio quæsiti est; quia ex una parte, accidere potest, quod homo justus, in gratia existens, habeat tempore mortis aliquod peccatum veniale, neque huic peccato remedium adhibeat, vel ex negligentia, vel ex repentina morte (si illud voluntariè non omittat) vel ex quacumque naturali inadvertentia: vel etiam, quod sciens, & videns, omittat adhibere remedium eidem veniali quoad culpæ expiationem ante mortem: non enim propterea peccaret mortaliter (præciso contemptu) quia (ut advertit etiam *Suarez de Pœnit. disp. 11. sec. 4. n. 2.*) nullum ostendi potest de hac re præceptum: & contemptus, si præsumitur, non est verus, potest enim esse sola negligentia, vel nimia solicitudo circa corporis salutem, vel alias res temporales, cum illa spe, quod malum illud veniale post mortem habet remedium: sicut negligentia in satisfactione pro poena temporali,propter easdem rationes non est peccatum mortale per se loquendo. Ex altera verò parte; quis locus assignandus Animæ, quæ in gratia separatur à corpore cum culpa, & reatu tantum veniali? Non Sedes Coeli,& Gloria Beatorum, cum certum sit Animam habentem peccatum veniale, non posse videre Deum, quia, *Nihil coinquinatum introibit in illam*. Non Infernus, cum & alioqui etiam sit certum, Animam perseverantem in gratia usque ad mortem, aliquando visuram esse Deum, quia propter solum veniale peccatum nemo punitur in æternum, uti fit in Inferno, in quo nulla est spes, & redemptio. Non Purgatorium, quoniam in ipso non est amplius Anima in statu merendi remissionem culpæ, quamvis ve-

venialis, eo quia status merendi finitur cum vita, quantum ex scriptura colligi potest. Et ex alio capite, Deus tenetur ex justitia remittere illam culpam, quia non potest, semoto ordine justitiæ à se præscripto, punire perpetuo illam Animam, privando illam gloria; nec potest dare gloriam, nisi prius remittat culpam, quæ in Purgatorio non remittitur, remittuntur enim peccata in Purgatorio solum quoad poenam, quæ relinquitur post culpā in hac vita remissam. Ex quibus sequi videtur, locum nullum esse assignabilem Animæ migrãti ex hac vita in gratia, sed cum culpa veniali; consequenter casum hunc esse impossibilem servato justitiæ ordine à Deo præscripto.

67 Et ita est (secundum aliquos, apud *Suarez sec. cit. n. 2.*) hujusmodi enim casus per ipsos, videtur impossibilis. Verum quia *certum est* (inquit idem *Suarez n. 6.*) *posse Animam separari à corpore cum gratia, & culpa veniali*: & item per eundem met, pariter certum est, *eandem Animam aliquando visuram esse Deum*, & ingressuram sedem Coeli, & Beatorum, ibique proprium debere habere locum, ac mansionem; *quia propter solum veniale* (ut supra) *nemo punitur in æternum* (ait idē *Suarez n. 6. cit.*) Idcirco sufficiet explicare, quando, per quid, & quomodo tollatur hujusmodi culpa venialis; quod tamen hic omitto, quia id optimè, & ex integro facit *Suarez sec. 4. cit. à num. 13. usque ad 18. inclusivè*: ibique in substantia concludit cum *Divo Thoma*, & aliis; In primo instanti separationis Animæ à corpore, habere Animam ferventem actum dilectionis Dei, & contritionem etiam perfectam omnium præcedentiū culparum; quia in eo momento cognoscit statum suum, & est expedita ad operandum, & ex parte Dei habet auxilium efficacissimum juxta mensuram suæ gratiæ, & ipsa statim sine mora operatur. Et perfectè tendit in Deum, & avertitur ab omnibus venialibus. Qui actus, unicus, & universalis (nō enim est necesse ut in eo instanti multiplicentur actus) sufficit, ut statim per ipsum tollantur omnia peccata venialia, quæ remittenda sunt, & tollenda quoad culpam. Hinc Anima in eodem instanti quo separatur à corpore, si justa fuit immediatè ante, ita confirmatur in justitia, ut cadere non possit, & statim existit extra statum merendi præmium essentiale, vel augmentum gratiæ. Quando autem Anima indiget purgatione, dici potest probabiliter, esse adhuc in statu merendi aliquid accidentale, sive necessarium, ut est remissio venialis culpæ: quia quantum ad hoc, adhuc non est in termino, sed quodammodo in via. Ità *Suarez*. Qui ulterius quærens, an in illo instanti, sicuti ex vi illius actus dilectionis Dei, & contritionis, remittitur culpa venialis, remittatur etiam purgatorii pœna; ita ut fit satisfactorius pro tota, vel saltem pro parte pœnæ debitæ, *n. 18.* Respondet: in illo instanti nullā pęnam purgatorii remitti, ex vi illius actus, & contritionis: & hanc esse sententiam D. *Tho. qu. 7. de Malo art. 10.* Et ratio à priori est (ait idem *Suarez*) quia Deus statuit tempus hujus vitæ ad satisfaciendum per nostros actus, vel pœnas hujus vitæ, tempus autem vitæ futuræ ad sustinendam condignam poenam ignis. Sicut autem in instanti mortis, extrinsecè finitur hæc vita, & intrinsecè incipit alia, ita in illo iam non habet locum modus satisfaciendi hujus vitæ, sed intrinsecè incipit satisfactio per purgatorium ignē. Videatur *Suarez*.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Ignorantia invincibilis aliquorum articulorum, fideique Mysteriorum, quæ potest esse etiam inter fideles, eos excusat à culpa, & ea ignorare in ipsis culpa non est.

68 FErè communiter à D. D. admittitur hoc Privilegium. Quia ad impossibile nemo tenetur; impossibile autem est, multos fideles habere cognitionem distinctam omnium articulorum, & Mysteriorum fidei, siquidem nec eorum terminos multi norunt: at quod est ignotum, non est volitum, ergo respectu eorum habent ignorantiam involuntariam, & invincibilem, à culpa excusantem consequenter, & quæ in ipsis culpa non est. Immò *Vasquez p. 2. qu. 121. cap. 1. in fine*, apertè ait: Simplices excusari ab ignorantia quorundam Mysteriorum ex iis, quæ necessaria sunt, quia nec à Parochis, nec à Parentibus, vel ab iis, quorũ curæ mandati sunt, circa illos instruuntur; nec alios à quibus instruantur, possunt, vel sciunt audire, cujusmodi sunt rustici, valdè agrestes in sylvis, vel montibus nutriti. Idem affirmat *Sanchez p. p. Operis Moralis lib. 2. cap. 3. n. 20.* ubi sic: *Meritò dubitabis, an possit inter fideles dari ignorantia invincibilis à peccato excusans, horum Mysteriorum fidei, quæ explicitè credere tenentur. Aliqui negant. Quia Concionatoribus abundant, & passim in Ecclesia Mysteria hæc circumferuntur, ac solemni ritu celebrantur. Et cum ad cuiuslibet fidelis statum pertineant, tenentur curare eorum notitiam assequi: quod si non curant, ignorantia hæc, culpæ tribuetur. Sic D. Tho. p. ad Cor. 11. Lect.* 4. D. *Bonau. 3. dist. 25. art. p. qu. 3. & ibi Durand. qu. p. n. 9. Gabr. qu. unic. art. 2. post 5. conclus. Manuel p. Tom. Summ. 2. edit. c. 88. n. 4. At credo dari apud aliquos rusticos hanc ignorantiam invincibilem, & ratione illius, excusari à peccato hæc ignorandi. Ducor, quod contingat nil eos de huius præcepti vi, & authoritate audisse: vel si audierint, nil, instar brutorum percepisse: aut si perceperint, aliis negotiis distentos, esse prorsus huius obligationis oblitos: vel tempore quo addiscere potuerunt, caruisse Doctore, à quo instruantur. Item, quia sæpè, & maximè rudibus, nec dubium, nec scrupulus circa hanc obligationem occurrit. In quo casu esse ignorantiã invincibilẽ etiã circa leges ad alicuius statũ pertinẽtes, diximus lib. præced. c. 16. n. 21. 24. & 27. Deinde, quia quãvis hi, diligentiã adhibendo, inquirendo, aut bene vivẽdo (ut tenebantur) huius obligationis notitiam assequerentur: atque eum non assequuntur, eo quod instar pecorum, omnino suæ salutis immemores vitam transigant: & proinde absolutè poterant eam notitiam habere. Quia tamen non poterant ex intentione id cognoscere, quia moraliter loquendo non potuere id curare, utpote qui nullum habuere motivum, quo ad eam notitiam investigandam inducerentur, eo quod nec dubium, nec scrupulum conceperint, ideo ea ignorantia reputatur invincibilis. Et hanc partẽ sustinent, Navarr. Summ. cap. 11. Hispanicè n. 18. Latinè n. 22. versu 8. Bannes 2. 2. qu 2. art. 8. dub. 2, pag. 428. Vasquez p. 2. qu. 76. art. 2. disp. 121. cap. 2. n. 3. Azorius to. p. lib. 8. Instit. Moral. c. 6. q. 7. & cap. 7 qu. 3. & cap. 8. q. ult. Petr. de Ledesm. p. to. Summ. tract. p. cap. 3. conclus. Sayro in Clavi Regia lib. 2. cap. 9. n. 15. in fine. Et quamvis Bannes, de Ledesma, & Azorius d. cap. 6. qu. 7. dicant, raro contingere hanc ignorantiam invincibilem: melius tamen idem Azorius eod. cap. 7. qu. 3. & Vasquez proximè allegatus, dicunt sæpè contingere. Quod rationes allatæ satis probant.* Ita Sanchez cum allegatis. Quibus ego addo, *Coninch De Moralitate disp. 14. dub. 11. n. 226.* sub sequentibus verbis: *Multi rustici statim atque incipiunt ratione uti, applicantur pascendis pecoribus, & raro permittuntur templum adire,*

&

& rarissimè mittuntur ad conciones; atque ita nec in templo quidquam de rebus fidei audiunt, nec domi ab heris, aut parentibus in rebus fidei instruuntur; ideoque etiam nullam suspicionem habent, aliquid sibi circa fidei Mysteria necessariò discendum esse. Quamuis igitur, hi, interrogando aliquando suos Parochos, aut alios in fide instructos, aut faciendo quandoque maiorem diligentiam, ut possent conciones, aut Catechismos audire, possent sufficienter in fide instrui; quia tamen omninò ignorant, hoc ad illum finem esse necessarium, nequeunt ex huius desiderio ad illum faciendum excitari: atque ita hæc ignorantia manet in illis involuntaria, sive invincibilis. Hactenus *Coninch*: cui ulterius addo *Ferdinandum De Castro Palao parte prima, tract. 4. disp. p. punc. 11. n. 4.* ubi, quod possit dari ignorantia invincibilis Mysteriorum fidei, tam inter infideles, quam inter fideles; & quod hæc sententia communior sit: quam ipsemet etiam extendit ad Mysteria nedum quæ necessariò sunt cognoscenda necessitate præcepti, verum etiam ad ea, quæ cognoscenda sunt necessitate medii; & necessitate medii necessaria sunt ad salutem. Quod sic probat. *Affirmo rarò contingere aliquem habere ignorantiam invincibilem eorum, quæ necessaria sunt ad salutem necessitate medii. Nam cum hæc, in cognitione* Dei *potentis remittere peccata, & gratiam, gloriamque concedere, consistat; rarus esse potest, cuius mentem hæc notitia saltem sub dubio non imbuerit. Dixi rarò contingere posse; quia sentio casum non esse impossibilem. Potest namque quis ita barbarus, & aggrestis esse, ac inter barbaros nutriri, ut solius* Dei *notitiam habeat, careat tamen notitia illius, quatenus author est supernaturalium donorum: quam notitiam diximus esse necessariam necessitate medii ad salutem, & cuius carentia illi immediatè non imputetur, quia illi non se offert ratio dubitandi, ac suspicandi obligatum esse inquirere.* Ita *Castro Palao*: nec desunt alii quamplures ejusdem sententiæ, ac opinionis nostro faventes proposito privilegio: eos tamē hìc omitto, allegandos in sequentibus privilegiis. Solùm hìc ad verto cum *Coninch dub. 11. cit. n. 230.* in fine. Turcas, Iudæos, ac Hæreticos prudētiores, laborare iam cōmuniter ignorantia vincibili, quia si diligenter huic rei intēdant, habent sufficientes rationes dubitandi de sua religione. Ideoque ipsi, etiam cum periculo vitæ tenentur veritatem seriò inquirere. Sed contra

69. Obiicies primò, ex D. *Bonau. in 3. dist. 25. art. p. qu. 2. ad ult. & qu. 3. ad penult. Adriano Quodlib. 2. qu. p. sive argument. ad 2.* & aliis: Lumine naturæ tenetur quis Deum colere, & consequenter investigare quo cultu, tam interiori, quam exteriori colendus sit. Ergo si juxta hoc lumē naturæ inditum, diligentiam fecit, sine dubio de fide illuminabitur, quia Deus neminem deserit facientem quod in se est; ergo non potest esse in aliquo ignorantia invincibilis Mysteriorum fidei, quæ quis scire tenetur tam inter infideles, quam inter fideles. Secundò: ex *Gabriele in 3. disp. 25. artic. 2. post 5. conclus. Durando ibi. qu. p. n. 9.* & aliis. Inter fideles hæc Mysteria ita passim circumferuntur, & publicantur, tum celebratione festorum; tum prædicationibus, & exhortationibus, ut vix intelligi possit aliquis, cui dubium non suboriatur ea addiscendi: ergo &c. Respondeo ad primam obiectionem, cum *Castro Pal. punc. cit. n. 6.* & aliis: concedendo quidem lumine naturæ cognosci Deum esse colendum, negando tamen cum hac cognitione stare non posse ignorantiam invincibilē Mysteriorum fidei: tum quia non colit Deum juxta lumen à natura inditum: & dato quod illum sic colat, & rectè operetur, solùm infertur illuminandum esse à Deo aliquo modo de Mysteriorum cognitione ad salutem necessaria necessitate medii, non præcepti: quia propter carentiam cognitionis debitæ

ex præcepto, salutem non amittet. Ad secundam obiectionem dico cum *Sanchez supra, Palao n. eodem*, & aliis, passim in Ecclesia Mysteria fidei circumferri, sed sunt plures ita rudes, & barbari, ut ad ea non attendant, neque dubium illis veniat talis obligationis: & concesso etiam quod obligationem perceperint, vel capaces non sunt addiscendi, vel Doctorem non habent. Hinc *Emanuel Sà Verbo Fides n. p.* optimè ait sic: *Sentiunt multi cum* D. *Tho. excusari multos ignorantia ab explicita cognitione Trinitatis, & Incarnationis, præsertim cum deest qui doceat, quam opinionem, & si adhuc solebam improbare, nunc non ausim. Quid enim? dicemus ne perire infinitam Christianorum alioqui bonorum multitudinem, qui de Mysterio etiam Trinitatis, & Incarnationis, vix quidquam rectè norunt, imo perversè sentiunt si interroges? Potius crediderim condemnari istorum Pastores ob negligentiam docendi*. Quomodo autem se gerere debeat Confessarius cũ ignorante Mysteria fidei, dicam postea in sequentibus, *privileg. 9.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Ignorans hodie invincibiliter (explicitè) Mysteria Incarnationis Christi, & Sanctissimæ Trinitatis, excusatur probabiliter a culpa: & in ipso, huiusmodi ignorantia (probabiliter) culpa non est.

70 Fides (uti & cognitio supernaturaliũ Mysteriorum) alia est implicita, alia verò explicita. Implicita dicitur cum res aliqua fidei, non creditur expresè, & in particulari in seipsa, sed in aliqua alia expresè credita, in qua illa implicitè continetur. Ut explicitè credens quidquid credit Ecclesia, credit implicitè Mysteria Trinitatis, & Incarnationis, & reliqua etiam fidei Mysteria. Explicita autem est, qua, in particulari, & in seipsa, creditur expresè aliqua res fidei. Ut cum expresè quis, ac distinctè cognoscit Incarnationis, vel Trinitatis Mysterium, illudque expresè credit. Sic explicant communiter Theologi: *Toletus lib. 4 Summæ cap. 2. n. 4. Valent. 2. 2. disp. p. qu. 2. Puncto 3. in princip. Azorius Instit. Moralium tom. p. lib. 8 cap. 6. in fine*. (Ubi, *Eum explicitè aliquid credere, qui assentitur alicui rei sibi dictæ, vel quam cogitatione concipit: implicitè autem, qui credit aliquid generaliter, & subinde multa alia, quæ in eo continentur.*) *Sanchez p. p. Operis Moralis lib. 2. cap. 2. n. 2.* Qui tamen Author, *Conclus. ult. eiusdem cap. n. 10.* videtur positivè excludere nostrum propositum privilegium, & velle absolutè esse modo in adultis (ratione utentibus) culpabilem ignorantiam, etiam tantum explicitam, prædictorum Mysteriorum: eo quia post sufficientẽ promulgationem Evangelii, cognitio, & fides explicita eorundem Mysteriorum Sanctissimæ Incarnationis Christi, & Trinitatis Augustissimæ, necessaria sit, necessitate medii, seu finis; non solius præcepti: nam quod ratione hujus tantum necessarium est, exequendum quidem necessariò est, sed quando facultas suppetit, & occasio; non tamen ita, quin absque illa, possit gratia, & gloria comparari, excusante, aut ignorantia invincibili, aut occasionis defectu. At quod necessarium est primo modo, idest ratione medii, sive finis, ita necessarium est ad salutem (per omnes) ut sine illo, in nullo eventu, nec impossibilitate, nec ignorantia invincibili excusante, salus obtineri valeat: Sic infans mortuus in utero Matris (defectu Baptismi) quamvis illi sit impossibilis, tamen non salvatur, quia deficit medium necessarium ad salutem. Sed tali modo nunc in adultis ratione utentibus necessaria est fides explicita, tum Incarnationis Christi, tum Trinitatis Sanctissimæ, ergo sine tali explicita fide,

&

& cognitione, salus haberi nequit; nec in hoc ignorantia invincibilis excusabit, vel ignorantiæ privilegium locũ ullum habebit, vel habere poterit. Ita ex *Sanchez n.* 10. *cit.* Ubi expressè sic: *Fides Mysterii Sanctissimæ Trinitatis eodem modo est necessaria necessitate medii, seu finis, quo fides Christi; nempe, ante sufficientem Evangelii promulgationem, implicita; nunc autem explicita, tam ad gratiam, quam ad gloriam assequendam. Et ita D. Thom.* 2. 2. *qu.* 1. *art.* 8. *eodem pacto loquitur de necessitate fidei explicitæ Mysterii Trinitatis, quo art* 7. *loquutus fuerat de necessitate fidei explicitæ Mysterii Incarnationis. Et ratio est, quia similiter fides huius Mysterii ad nostræ salutis fundamentum pertinet, Matth.* 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Item, quia sine hac cognitione, nequit Christus satis cognosci: utpote, qui est Filius Patris, & conceptus virtute Spiritus Sancti, Sicque docet Valentia* 2. 2. *disp.* 1. *qu.* 2. *punc.* 5. *in* 2. *conclus. ubi idem docet de ceteris articulis ad Divinitatem pertinentibus.* Ita *Sanchez*. Præter autem hunc Authorem, & *Valentiam*, eandem docent sententiam quamplures alii, & gravissimi Doctores apud *Leandrum de Sanctissimo Sacramento p. p. in Decalogum tract.* 2. *disp.* 2. *qu.* 8. & 13. *Trullench in Decalog. lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 7. *versu Dico quintò. Dianam to.* 6. *Coordinato tract.* 1. *res.* 4. *n.* 1. *Ex p.* 3. *tract.* 5. *Miscell. p. res.* 46. *Verricelli De Apostolicis Missionibus Tit. p. sec.* 2. *n.* 7. & apud alios. Probant autem hi Doctores dictam sententiam, tum ex illo *Marci* 16. ubi Christus Dominus postquam præcepit Apostolis ut baptizarent, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti;* addit, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit* (utique Mysterium etiam Trinitatis, de quo facta fuerat expressa mentio) *condemnabitur:* tum ex *Athanasii Symbolo*, ubi dicitur: *Sed necessarium est ad æternam salutem, ut Incarnationem Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.* Et rursus: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.* Tum etiam quia, alioquin sequeretur posse nunc temporis aliquem salvari in lege Mosaica, ut si Iudæus invincibiliter ignoret fidem Evangelicã, & servet legem Mosaicam, quæ implicitè continet legem Christi, ergo &c.

71 Versa vice tamen non desunt qui nostrum admittant propositum privilegium, suntque plures, & classici Doctores. *Eman. Sà ubi supra. Corduba in Qq. Theologicis lib.* 2. *quæst.* 4. *proposit.* 3. ubi, *Quod de explicita fide Christi problema est, utrum post iam promulgatum Evangelium per Apostolos, & successores eorum in præcipuis partibus Orbis, possit nunc ignorantia invincibilis reperiri, est duplex opinio inter Catholicos.* Ipseque, utriusque opinionis rationibus adductis, stat pro parte affirmante, ut patet ex eiusdem contextu, præcipuè ex *versu Et nota, pag. mihi* 25. *col.* 2. *in fine. Azorius to.* 1. *lib.* 8. *cap.* 6. *qu.* 6. *Soto in* 4. *dist.* 5. *qu.* 1. *art.* 2. *Coninch disp.* 14. *dub.* 9. *n.* 163. ubi, *Quod & si præcedens sententia sit probabilis, tum propter auctoritatem Doctorum qui eam tenent, tum etiam propter probabiles rationes, tamen contraria* (ut in nostro privilegio) *non est minus probabilis; scilicet etiam in lege gratiæ, non esse necessitate medii, necessarium ad iustificationem, ut quis explicitè credat Mysterium Incarnationis, sive secundam Personam fuisse incarnatam, & Christum fuisse verum Deũ, & hominem, & pro nobis in Cruce mortuum, ac resurrexisse: atque adeo sufficere, ut hæc implicitè credat, credendo explicitè eum esse mediatorem, & Salvatorem nostrum:* ita *Coninch*, alios D. D. pro se allegans, præcipuè D. *Tho.* 2. 2. *qu.* 2. *art.* 7. *ad* 3. *Sotum, Cordubam, & Medinam:* qui tres, *licet dicant, fidem explicitam* (ait idem *Coninch*, & verum ait) *esse necessariam necessitate medii, quia statim subdunt, ab hac tamen necessitate excusare invincibilem ignorantiam, ità* ex-

expressè ostendunt se reipsa (& si minus commodè loquantur) se reipsa nobiscum sentire: uti sentit *Castro Palao p.p. tract.* 4. *disp.p. punc.* 9. *n.* 7. inquiens: *Probabilius censeo, etiam facta promulgatione Evangelii, non esse necessariam notitiam explicitam Trinitatis, aut Mysterii Incarnationis, necessitate medii, sed solum præcepti: atque adeo contingere alicui posset salvus, quin explicitè cognosceret filium Dei incarnatum fuisse, & pro nobis passum esse; sufficit, si cognoscat esse aliquem mediatorem: hanc conclusionem indicat satis D. Tho.* 2. 2. *qu.* 2. *art.* 7. *ad* 3. *eam tenent Richard. Sotus, Vega, Cordub. Henriquez, Medina, Suarez tom.* 4. *in* 3. *par. disp.* 4. *sec.* 2. *n.* 17. *in fine: & latius probat, & defendit disp.* 12. *de Fide sec.* 4. *à n.* 10. *Saa, Coninch, Layman in Theol. Morali lib.* 2. *tract. p. cap.* 8. *n.* 5. *versu Contra tamen. Torres, & alii ab iisdem relati.* Quibus adde *Dianam l. c.* (& apud ipsũ) *Tannerum in* 2. 2. *D. Tho. disp. p. qu.* 7. *dub.* 2. *n.* 4. *Villalobos*, & alios. Adde præterea *Ripaldam disp.* 17. *de Fide sec.* 15. *n.* 243. & alios, quos refert pro hac sentẽtia *Leander de Sanctiss. Sacram. qu.* 8. *cit. versu Sed æquè probabiliter: in fine*: præcipuè *Ovviedum De fide Controu.* 7. *punc.* 3. *n.* 37. Vbi dicit, *utramque sententiam esse æque probabilem, posseque quãlibet illarum tutissimè sequi*. Igitur si sic est, uti est.

72 Probatur hæc secunda sententia (quæ in substantia continet, ac sustinet, nostrum propositum privilegium) primò: quia videtur Theologorum communior, ut advertunt etiam *Coninch dub.* 9. *cit. n.* 164. & *Layman l. c. vers. Alia porrò*: ubi, *quod prima sententia sit minus probabilis*. Ergo auctoritate tot clarissimorum, ac doctissimorum Authorum, tutissima est, & tutò (cum *Ovviedo*) sequi potest. Secundò: Quia inter Christianos reperiuntur homines adeo rudes, ut Mysteria Incarnationis, ac Sacrosanctæ Trinitatis, vero conceptu non apprehendant, consequenter explicitè invincibiliter ignorent, nec credant explicitè, sicuti inter alios notavit *Sà, Verbo Fides, n. p.* (& apud *Layman. n.* 5. *cit. Versu, Confirmatur hæc sententia, Medina lib. p. Instruct. cap.* 14. §. 2.) Idemque solet evenire cum mutis, & surdis à nativitate: ab his enim Mysteria Trinitatis, & Incarnationis vero conceptu apprehendi, & credi, vix credibile est; *nisi ad miracula confugiendum sit*, concludit *Diana res.* 4. *cit.* Et *Layman versu cit.* pariter sic: *Quid dicemus de iis, qui à nativitate surdi, ac muti sunt? quos inter fideles numeramus, iisque baptizatis, si rationis compotes sint, ac desiderent, Sacramenta reliqua ministramus, ut dicam lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 4. *Et tamen Mysteria Sacrosanctæ Trinit. & Incarnationis Christi, ab iis vero conceptu apprehendi, ac credi, vix credibile est, nisi ad speciale miraculum confugere velimus.* Hinc *Azorius qu.* 6. *cit.* inquit, quod si quis ob ingenii hebetudinem, et obtusitatem, Trinitatis articulum nequeat percipere, satis esse, si credat explicitè alios clariores, nimirũ, Christum Filium Dei natum ex Virgine, passum, Cruci affixum, &c. Et *Vasquez in* 2. 2. *to.* 3. *qu.* 121. *cap.* 2. *n.* 3. sic advertit: *Circa articulos Divinitatis adeò difficilis est articulus Trinitatis, & aliquis Christianus ita rudis esse potest, ut etiam si multo tempore doceatur, vix capiat unam essentiam in tribus personis, ut notarunt Scotus, & Gabr. Tunc ergo satis est, ut ipsi admoneant, nosse esse Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum, & non tres Deos, atque his nominibus Mysterium illud explicare. Imò etiam in Mysterio Incarnationis satis erit scire eundem Christum simul esse Deum, & hominem, nec esse duos Christos, etiam si ignoretur duas esse naturas in una persona, quando rusticus intelligere non potest quid sit natura, & quid sit persona: nisi forsan hæc nomina unius personæ, & duarum naturarum possit apprehendere. Vnde unicuique fidelium pro modulo suo sufficict hæc Mysteria cum-*

ver-

veritate exponere. Hæc *Vasquez*. Pariter *Hosius in Confess. fidei cap. 2.* à *Diana* relatus, *resol. 4. cit. n. 2. in fine:* asserit, non esse adeò necessarium ad salutem omnibus explicitè credere distinctionē personarum, cum unitate substantiæ, ut si rudiores sint, ut nequeant id comprehendere, & minimè assequuti fuerint, de eorum salute nihilominus dubitandum non sit. Tertiò: Quia, quod cognitio, & fides explicita Mysterii Incarnationis, & Trinitatis, post factam Evangelii promulgationem sit necessaria ad salutem necessitate medii, neque ex rei natura, neque ex *S Script.* aut Patrum traditione ostendi potest, ergo sine illa, ignorantia invincibili excusante, potest quis salvari: ergo nō est necessaria ad salutem necessitate medii. Consequentiæ patent. Antecedens probatur: nam in primis non requiritur ex natura rei, quoniam Gentiles invincibili ignorantia Mysteriorū fidei Christianæ laborantes, quia ipsis Evangelium prædicatum nunquam est, possunt tamen cum divinæ gratiæ auxilio, unum Deum auctorem supernaturalium donorum credere, in eum spem suam collocare, & super omnia diligere, atq; iustitiā corā Deo, & consequēter ius gloriæ æternæ consequi; quamvis non sine fide implicita Christi, *Quem Deus proposuit propitiationem per fidem, Rom. 3. Vt sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificentur, p. Cor. 15.* Adde cum *Ripalda disp. 17. de fide. sect. 15. n. 243.* apud *Leandrum qu. 8. cit.* Quod sine dicta fide explicita, & cognitione expressa Trinitatis, &c. potest fieri amor Dei, & detestatio peccatorum. Potest enim Deus proponi per fidem, summè bonus, sapiens, omnipotens, misericors, & aliis attributis, quin proponatur explicitè Trinus. Similiter, potest proponi offensa Dei, prout contraria Deo summè bono, & summè benefactori, & aliis attributis perfecto, seorsim à Trinitate, &c. Et sic proposita, odio haberi super omnia. Rursus nec est necessaria dicta fides explicita, vel requiritur, ex S. Scriptura, seu ex lege Dei; quia nullum extat testimonium Sacræ paginæ, ex quo talis lex arguatur. Loca autem Scripturæ, sicuti & Patrum testimonia, quæ adduci solent (ut optimè etiam *Layman cit. Versu Contra tamen, in fine*, & alii) plus ostendere non videntur, quam necessitatem præcepti, post factam Evāgelii promulgationem, omnibus communiter incūbentis, ut explicitè credant Christianæ fidei Mysteria, postquā ipsis sufficiēter proposita sūt: alioquin, propter hoc ipsum infidelitatis suæ peccatū, damnationē æternā mereantur. Quartò tandē: Quia (ut arguunt etiam *Coninch n. 164. cit. Castro Palao sub cit n. 7.* & alii) hujusmodi necessitas, sine manifesta, & evidenti ratione induci non debet, cum grauissima sit, & qua præcluditur salutis via, tot insciis, & ignaris; nec ad eam probandam aliquæ congruentiæ sufficiunt, sed rationes validissimæ requiruntur: at nulla talis ratio adduci potest; Ergo. Hæc minor subsumpta probatur: nam ratio tota (quantum nos possumus conjicere) cur Deus voluerit, fidem in Christum esse medium absolutè necessarium ad salutem, est, quia nemo potest justificari sine meritis Christi, & gratia per eum accepta; & consequenter nisi sit mēbrum ejus: & Patres, (præsertim *Augustinus*) semper hanc rationem adferunt, cur fides Christi sit necessaria: atqui eodem planè modo, Antiqui, per merita, & gratiam Christi iustificati sunt, & fuerunt ejus membra, sicut & nos: ergo debuissent & ipsi, ex necessitate medii, tam explicitè in eum credere, ac nos; quæ enim fides sufficit, ut tunc potuerint fieri Christi membra, etiam iam sufficit. Quod autem Antiquis ante adventum Christi, & promulgationem Evangelii, non fuerit necessaria necessitate medii, & explicitè fides, & notitia Christi, est commu-

munis omnium sententia, teste *Sanchez p. p. Operis Moral. lib. 2. cap. 2. n. 7. concl. 5.* sub hiscemet verbis: *Ante adventum Christi, & ante sufficientem Evangelii promulgationem, sufficiens fuit fides Christi implicita ad gratiam, & gloriam adipiscendam. Hanc conclusionem fatentur omnes.* Et in fine num. cum *Valent.* ait: *Hanc implicitam Christi fidem in aliquo supernaturali actu debuisse contineri, quo videlicet supernaturaliter, & explicitè crederet Deum esse, & authorem donorum supernaturalium ad peccatorum remedium. Et ita suffecisse sic in universali, & implicitè Redemptorem, & liberatorem, tametsi nescirent illi explicitè, & in specie, eum futurum Deum, & hominem.*

73. Confirmatur hæc eadem ultima ratio, & quarta probatio. Ante adventum Christi, & promulgationem Evangelii non fuit necessaria (ex mox dictis) explicita notitia, & fides Christi, & Trinitatis ad salutem. At post Christi adventum, & legem Evangelii, non cõstat talem notitiam explicitã Christi, & Trinit. necessariam esse necessitate medii, ergo non est inducenda. Consequentia legitima est, quia (ut supra) sine evidenti ratione non debet talis necessitas, utpotè gravissima, induci. Probatur minor, tum quia omnia, quæ de necessitate fidei in Christum tradit Scriptura, & Patres, vel communia sunt justis veteris legis, & novæ, ac gratiæ; vel optimè explicari possunt de necessitate præcepti; vel de fide implicita Christi, ut explicat supra *Sanchez cum Valentia.* Vel de fide implicita Dei, & hominis, & explicita mediatoris, ut explicat *Castro Palao punc. 9. cit. n. 3.* tum etiam quia, ante adventum Christi, ex meritis ipsius dabatur hominibus salus, at hoc non obstante sufficiebat fides Christi implicita, ergo etiam modò debet sufficere saltem ex necessitate medii. Adde cum eodem *Palao sub. n. 7. cit.* non convenire Doctores inter se, quænam debeat esse hæc fides explicita in Christum. Quod namque aliqui affirmant debere esse omnium Mysteriorum, quæ in Ecclesia de Christo celebrantur, nimis rigidum est, & viam salutis multis præcludit. Quod verò vult *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 2. n. 9. cum Bannes 2. 2. qu. 2. art. 8. dub. ult. Conclus. 3.* debere esse de Christi morte, & resurrectione, ità ut cognoscas filium Dei verum Deum esse, & hominem, totius humani generis redemptorem morte sua, non videtur cum sufficienti fundamento dictum; quia non videtur maior ratio, quare explicitè credenda sit necessitate medii, mors Christi, & ejus à mortuis resurrectio; quam ejus in Cœlum ascensio, & adventus in futurum judicium: cum hæc in Symbolo æquè credenda proponantur. Efficitur ergo sanè, non esse hęc necessariò credẽda explicitè, necessitate medii; ita *Palao n. 7. cit. in fine.* Sed

74. Dices, post Christi adventum, magis est nobis ipse explicitè revelatus, quam fuerit antiquis, ergo jam debemus magis explicitè in eum credere; sicque ruit (ut patet) nostræ confirmationis assumptum, quod videlicet communia sint justis veteris, & novæ legis, quæ tradunt Scriptura, & Patres de Fide Christi; est enim diversa ratio, ut ex se constat. Respondeo cum *Coninch Dub. cit. 9. n. 165.* inde solum probari, fidem magis explicitam esse jam necessariam necessitate præcepti, à qua excusat invincibilis ignorantia; non autem necessitate medii, à qua nulla quantumvis invincibilis ignorantia excusat; quæ medii necessitas, cum æqualiter spectet ad omnes, ex hoc argumento non probatur, solum maior necessitas præcepti. Aliàs dicendum esset (addit pro hujus responsionis confirmatione idem *Coninch n. 166.*) Iudæos quibus in lege erat magis explicitè Christus revelatus, quam aliis Gẽtibus, necessitate medii debuisse habere magis explicitam fidem Christi, quam Gentes; & inter hos, pos-

posteriores, magis explicitam, quam anteriores: quia his per Prophetas, & præsertim per *Davidem* in pluribus psalmis,& per *Isaiam*,& *Ieremiam*, Christus, ejusque nativitas, & mors, erant longè magis explicitè revelata. Nam *psal.* 21. Passio Christi tota valdè explicitè describitur: illud autem ab omnibus communiter rejicitur. Hinc consequenter dicendum est, magis explicitam revelationem, solum inducere majorem necessitatem præcepti,non autem medii.

75 Contra hanc doctrinam nihilominus, & hucusque tradita, objici posse videtur S. Scriptura pluribus in locis, quæ inter alios ad abundantiam recenset, ac resolvit (necnon quamplures Patrum Authoritates) *Coninch dub.* 9. *cit.* ad hunc Doctorem, & ad alios ejusdem sententiæ (supra allegatos præsertim) mitto lectorem. Nos brevitatis gratia, iisdem omissis, uno verbo (cum eodem *Coninch l. c. Palao punc.* 9. *cit. & alibi*, & *Laymanno n.* 5. *cit. ver. Qui hanc sententiam*) eisdemmet facimus satis respondendo: *Ex iis S. Scripturæ locis* (sunt verba *Laymanni*) *rectè ostendi, non quidem necessitatem medii absolutè, sed præcepti, iis incumbentis, quibus Evangelium annunciatum est. At si loquamur de necessitate medii, sub omni lege suffecisse Fidem in Christum implicitam, sicut docet Richardus dist.* 25. *art.* 4 *qu.* 3. *&* 4.. *Sin verò loquamur de necessitate præcepti; tunc locum habet distinctio, quod in Lege veteri, fideli populo communiter sufficiebat Fides confusa de Christo, seu Messia venturo: In nova autem Lege requiritur explicita, & distincta, videlicet esse hunc Dei filium, unum in natura cum Patre, & Spiritu Sancto, discretum personaliter.* Hinc,ad locum *Marci* supra nobis oppositum, *Qui non crediderit condemnabitur*: necnon ad *Symbolum S. Athanasii, Hæc est fides, &c. quam nisi quisque crediderit salvus esse non poterit*,patet solutio: respondetur enim, *Qui non crediderit*, fide saltem implicita, *condemnabitur*: quia hæc (non explicita) necessaria est necessitate medii. Sicque pariter, *salvus esse non poterit* (quis) aut salus obtineri, *absque fide tamen explicita, vel implicita* (ait etiam *Palao n.* 7. *cit. in fine*) ergo fides explicita necessaria est ad salutem simpliciter, & necessitate medii, negatur: fides saltem implicita, conceditur cum necessaria hæc sit ad salutem necessitate medii,à qua non excusat ignorantia. Dico non excusat ignorantia: quia etsi dari hæc etiam possit, & invincibilis circa ea etiam, quæ necessaria sunt necessitate medii,quia tamen talis ignorantia tollit medium necessarium ad salutem,idcircò dico eam non excusare: hinc optimè *Filliuccius to.* 2. *tr.* 22. *c.* 2. *qu.* 6. *n.* 45. ait: *Dari posse ignorantiam invincibilem rerum fidei, tam earum, quæ sunt necessariæ ex medio, quam, & multo magis, earum, quæ sunt necessariæ ex præcepto; cum hac differentia, quod priorum ignorantia auferat medium necessarium ad salutem: posteriorum verò non auferat, sed tantum ex præcepto, in quo admitti potest excusatio.* Et hìc obiter adverto cum communi, & certa sententia, apud *Coninch dub.* 10. *n.* 187. quod ea omnia, quæ necessitate medii credenda sunt,& scienda,ex necessitate etiam præcepti credenda,& scienda sunt,quia cum horum cognitio sit maximè necessaria ad salutem,etiam est maximè præcepta.

76 Non desinam tamen hìc etiam adnotare, cum *Tannero in* 2. 2. *disp.* 1. *qu.* 7. *dub.* 2. *n.* 49. apud *Dianam ref.* 4. *cit. n.* 3. quod stando etiam in prima opinione, & tenendo fidem explicitam, nunc, post Evangelii promulgationem esse necessariam necessitate medii, si aliqui adeò sunt rudi intellectu,ut ea Mysteria sub propria aliqua notione ullo modo percipere possint, tunc dicti rudes quoad hanc rem, cum infantibus, ac fatuis,comparādi erunt. Neque enim credibile est, Deum à quoquam exigere majorem cognitionem, quam ipse per vim proprii intellectus consequi possit.

Ita ille. *Vnde apparet (ait Diana) quam bonus Deus iis qui recto sunt corde*. Videatur *Sanchez to. p. in Decal. lib. 2. cap. 3. num. 18. & 23.* ubi docet quomodo dicantur explicitè credere rudes, & obtuso ingenio, etiam si substantiam articulorum percipere nequeant. Et pro eorumdem rudium consolatione, *Sylvius 2. 2. qu. 2. art. 8. conclus. 8.* relatus à *Diana n. 3. cit. in fine*, sic asserit. *Si quis adeo sit hebes, ut huiusmodi Mysteria retinere non possit, excusabitur à præcepto, & si credat quomodo potest, ea, quæ diximus necessaria necessitate medii, salvus esse poterit*. Adde pro complemento huius privilegii, quod si quis adeo rudis esset, ac hebes, ut nullo modo percipere, discernereque posset ea, quæ necessariò necessitate medii scienda sunt; & de quibus fides explicita item necessaria est ad salutem necessitate medii, affirmari potest, ac concedi, quod iste stante sua incapacitate, in fide Parentum salvabitur: sicut etiam parvuli rationis usum non habentes, in fide Parentum, vel Ecclesiæ baptizantur, & salvantur, cum capaces non sint ulterioris dispositionis: *Molfesius in summ. tract. 4. cap. p. n. 51. & 82. Leander de Baptismo tract. 2. disp. p. qu. 11. in fine: referens Suarez, Vasquez, & Dicastillum*. Cuius additi ratio esse potest, quia taliter rudis, ac hebes, censendus est non adultus in ordine ad ea, ad quæ incapax est, non enim ætas est, quæ facit hominem adultum, sed cognitionis capacitas. Ad Auctoritatem verò Christi Domini: *Qui verò non crediderit condemnabitur*: dico, esse intelligendam de incredulitate voluntaria, post sufficientem propositionem credendorum. Adde, quod stulti à Nativitate nunquam dicuntur adulti, & isti in fide Parentum salvantur. Et nota quod dari potest incapacitas simpliciter, & incapacitas secundum quid.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Ignorans hodie explicitè invincibiliter Mysteria Circumcisionis Christi, Præsentationis in Templo, Adventus Magorum, Transfigurationis, Missionis Spiritus Sancti, excusatur à gravi culpa; & huiusmodi ignorantia, culpa gravis, & lethalis non est.

77 Admittunt utique hoc privilegium ii omnes, qui affirmant, & docent, non teneri Fideles, necessitate præcepti fidei, dicta Mysteria explicitè scire, ac credere, consequenter eadem ignorantes, non peccare mortaliter. Suntque *Coninch in 2. 2. disp. 14. dub. 10. n. 190.* (sub hisce met verbis: *Quod attinet ad Circumcisionem, & Præsentationem Christi in Templo, & Spiritus Sancti descensum in Apostolos, credo omnes Catholicos teneri hæc explicite scire, per se enim indecens est, hæc ita in Ecclesia celebrari, & à Catholico ignorari. Quia tamen horum cognitio non est per se necessaria ad vitam, rectè, & prout decet Catholicum, instituendam, & sine ea, primaria nostræ fidei obiecta explicitè credi, & sufficienter cognosci possunt, puto hanc obligationem non esse ita strictam; atque ita per se non esse peccatum mortale hæc ignorare. Nullo autem modo puto communi populo necessarium esse explicitè credere Spiritum Sanctum procedere ex Patre, & Filio, aut alia similia, quæ ipsi capere non possunt.*) *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 3 n. 6. Palao p. p. tract. 4. disp. 1. puncto 10. n. 6.* (allegans *Valentiam 2. 2. disp. p. qu. 2. punct. 4. §. Quartò, pag.* 308 *Diana tom. 6.* (*coordinato tract. p. res. 5. n. p. ex p. 3 tract. 5. & Miscell. p. res.* 48. ubi refert *Tannerum in 2. 2. disp. p. qu. 7. dub. 3. num. 6. 8. & Suarez tract. de Fide disp. 13. sect. 4. n. 3. Leander de Sanctiss. Sacram. in Decal. p. p. tract. 2. qu. 27.* (allegans *Valentiam l. c. Gasparum Hurtadum disp. 8. difficult. p. Oviedum punct. 4. num. 54. & Arriagam*

gam disp. 13. *sect.* 13.) & alii citati apud Doctores. Fundamentum autem huius privilegij est, quia durum esset (inquit etiam *Palao*, & ex ipso *Leander*) teneri Fideles, necessitate præcepti fidei, dicta Mysteria explicitè scire, & credere, & hac obligatione astringi: aliàs tenerentur Parochi de ijs pœnitentes instruere, quod non est vsu receptum. Neque obstat quod opponunt *Lorca* 2. 2. *disp.* 23. *membr.p. n.* 11. & 12. & *Sylvius ibi qu.*2. *art.* 8. *concl.* 8. apud *Leandrum qu. cit. in princ.* Ecclesiam videlicet dictorum mysteriorum solemnitates instituisse, quia censuit esse de potissimis, & præcipuis Articulis, quorum non solum ignorantiam habere noluit, sed etiam quia voluit esse notissimos: non inquam obstat, nam huic eidem oppositioni respondet (& optimè) *Arriaga l. c. n.* 17. apud eundem *Leandrum qu.*27. *cit in fine*, dicendo, Ecclesiam solum instituisse dictorum Mysteriorum solemnitates, ut in illis Fideles audirent Sacrũ, & nõ laborarent; ad quod nõ requiritur, nisi ut in communi sciant esse Festũ, vel ad summũ esse Festũ Circumcisionis, &c. ex quo constat, solemnitatẽ illã nõ inducere obligationem Fidei, & scientiæ erga easdem solemnitates. Concludo tamen cum *Diana res.*5. *cit. n.* 5. *in fine*. Quod *supradictis non obstantibus, licet sint probabilia, suadendi sunt Fideles, ut illa omnia explicitè sciant, &c.*

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorans hodie invincibiliter, distinctè, & explicitè Mysterium Communionis Sanctorum, excusatur à culpa; & huiusmodi ignorantia, culpa, saltem gravis, & lethalis, non est.

78 HUjus privilegii subsistentia arguitur ex aperta, & clara doctrina *Vasquez in* 2.2.*to*.3.*q*.121.*c*.2. ubi sic: *n*.2. *in princip. In Symbolo Apostolorum, & Niceno, aliqui articuli continentur, quos rudes non debent ex præcepto scire, nec Fideles communiter: sed si quis audiat in Symbolo eos contineri, debet credere: nam Communionem Sanctorũ, non omnes sciunt, imò etiam inter homines literatos non paucos invenies, qui ignorant, quæ sit hæc Communio Sanctorum.* Ex *Sanchez in Decal. p p. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. dum ibi sic: *Communionem Sanctorum in Symbolo Apostolorum contentam, non tenentur Fideles in nostra sententia explicitè credere; quippe nec cognitu facilis, imò tam difficilis, ut vix docti eam assequantur, nedum imperitum vulgus.* Ex *Coninch disp.*14. *dub.* 10. *supra cit. n*.189. in quo affirmat: *Rudiores absolutè non teneri distinctè credere Sanctorum Communionem; quia huius rei cognitio non videtur itá necessaria scitu, & videtur habere maiorem subtilitatem, cum etiam docti disputent in quibus rebus hæc communio consistat.* Ex *Diana res.* 5. *cit. n.* 2. cum *Villalobos in Summa tom.* 2. *tract* 1. *Diffic*.4. *n*.3. & ex aliis: quorum omnium idem fundamentum est, ac eadem ratio, ut patet; quia videlicet cognitio articuli *Communionis Sanctorum*, non est scitu ita necessaria, nec adeò captu facilis, maximè à rudibus, & imperitis, cum nec pauci sint, etiam ex doctis, & literatis, qui eiusdem verum conceptum non percipiant, nec assequantur, ut constat etiam ex iis, quę ego ipse tradidi *in meo Tractatu* De *Filiatione Spirituali* per totum, præcipuè *cap. p. dub.* 6. Favet huic eidem doctrinæ, ac sententiæ etiam *Suarez de Fide disp.* 13. *sec.* 4. *n.* 10. *apud* Palaum *puncto* 10. *cit. n.* 5. *in fine*, ubi tamen Palaus ipse videtur esse contrarius, dum ibi sic: *Credo probabilius omnes obligatos esse scire, & credere substantiam illius articuli Communionis Sanctorum: tum quia in Symbolo continetur, & non videtur specialis ratio eximendi hunc articulum à generali obligatione sciendi articulos fidei in Symbolo contentos, præcipuè cum convenientissimum sit, ut charitas inter fideles augeatur, scientes hanc inter se adesse spiritualium bonorum*

com-

communicationē. Non tamen existimo obligatos esse Fideles ad sciendum, qua ratione hæc communicatio contingat? Sufficit si sciant contingere: quod certè à nullo etiam rustico videtur ignoratum, siquidem omnes petunt ab aliis, ut in suis orationibus memoriam illorum faciant. Sentiunt ergo hanc communicationem adesse: hucusque Palao. Et Idem docet *Oviedo tract. de Fide controversf. 7. punct. 4. num. 52. apud Leandrum qu. 20. infra citata*: ait enim & ipse; Non esse adeò captu difficilem eundem articulum, ut par non fuerit rusticis præceptum apponi, circa illius positivam fidem. Quia & si multi interrogati, quid sit *Sanctorum Communio*, respondere nesciunt, ideo est, quia vocis significationem ignorant, non rem significatam, quam credere tenentur, & ab eis credi constat, ex eo quod sæpè petant ab aliis, ut pro ipsis orent Deum; & intercessionem Sanctorum apud Deum utilem esse agnoscant, dum à Sanctis petunt, & coram illis preces effundunt. Unde quamvis rusticus homo, qui aliquando alii homini dicit, commenda me Deo; vel se alicui Sancto commendat, ut à Deo aliquando beneficium obtineat, rem significatam per has voces, *Communio Sanctorum*, & substantiam hujus Articuli credere deprehēditur. Sic *Oviedo*. At quod nos hìc intendimus in nostro proposito privilegio, non est (ut ex propositione ipsa apparet) eximere fideles ab obligatione sciendi dictum *Communionis Sanctorum articulum*; imò ex opposito talem obligationem potius (in propositione ipsa) ex præcepto supponere; & inscitiam solam articuli ejusdem, invincibilis ignorantiæ causa excusare, quam excusationem postea, à ratione nedum desumimus, verum etiam à doctrina, & assertionibus præcitatorum Authorum pariter eruimus, quia si admittunt ipsi, non teneri rudes, & imperitū vulgus, distinctè, ac explicitè scire, & credere dictum Articulum, eo magis inscitiam ejusdem invincibilem excusabunt à culpa, quod est absolutè concedere, & admittere ad literam nostrum propositum privilegiū. Hinc & nos hìc ultro etiam concedimus (cum eodem Palao, *Leādro in Decal. p.p. tract. 2. qu. 20. & 26.* & aliis apud ipsos) teneri Fideles ex fidei præcepto, scire, & credere *Communionem Sanctorum*, eo quia hic etiam articulus continetur in Symbolo Apostolorum expressè; excusari tamen à culpa ignorantes expressè, & distinctè eundem articulum asserimus, prout in proposito privilegio: imò ex hac assertione sit:

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorans quis invincibiliter explicitè, & distinctè aliquem Articulum, & Mysterium, ex contentis in Symbolo Apostolorum, excusatur à culpa, & talis ignorantia in ipso culpa non est.

79 Brevis summa, ac complexio omnium credendorum (præter Libros Canonicos, & traditiones Divinas, Apostolicas, & Ecclesiasticas) est illa, quam duodecim Apostoli, Symbolo Fidei edito tradiderunt, quamque in duodecim breves sententias, quas Articulos appellamus, juxta numerum Apostolorum, aptè distinxerunt. Quod quidem Symbolum, est veluti nota quædam, & signum, quo Christiani homines, ab impiis, & infidelibus, (qui vel nullam, vel non rectam Christi fidem profitentur) discernendi, ac internoscendi sunt. Huic autem Apostolorum Symbolo sunt addita alia duo Symbola, unum dicitur *Symbolum Nicænum* (sic vocatum, quia factum fuit in Concilio Niceno) & continet explanationem articulorum fidei pleniorem, ad hæreses (Manichæorum præsertim) confutandas: alterum *Athanasii Symbolum*, ad Fidei defensionem,

&

& ejusdem maiorem explicationem pariter factum. Articuli igitur Fidei, quos credere tenemur, sunt duodecim, secundum numerum duodecim Apostolorum, à quibus compositi sunt; videlicet.

D. Petrus dixit:

Art. 1. *Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem Cæli, & Terræ.*

Divus Andreas.

Art. 2. *Et in Iesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum.*

D. Ioannes.

Art. 3. *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.*

D. Iacobus Maior.

Art. 4. *Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & sepultus.*

D. Thomas.

Art. 5. *Descendit ad Inferos; tertia die resurrexit à mortuis.*

D. Iacobus Minor.

Art. 6. *Ascendit ad Cælos, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis.*

D. Philippus.

Art. 7. *Inde venturus est iudicare vivos, & mortuos.*

D. Bartholomæus.

Art. 8. *Credo in Spiritum Sanctum.*

D. Thadæus.

Art. 9. *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam: Sanctorum Communionem.*

Divus Simon.

Art. 10. *Remissionem peccatorum.*

D. Matthæus.

Art. 11. *Carnis Resurrectionem.*

Divus Matthias.

Art. 12. *Vitam æternam.*

Hoc ordine Sancti Apostoli composuere *Symbolum*. Quod ego clarè elicio ex *Cathechismo Pii V. par. p. de Symbolo*.

80 Quod autem omnes Fideles teneantur ex præcepto scire explicitè, & credere omnes Articulos duodecim prędictos in *Symbolo Apostolorum* contentos, sentiunt magis communiter Doctores, quos recensent *Trullench in Decal. to. p. lib. p. cap. p. dub.* 3. *n.* 7. & *Leander qu.* 20. *cit.* ubi etiam pro hac eadem tuenda sententia, nedum allegat *Textus Canonicos*, verum etiam Cathechismum Pii *V. præcit.* (Ubi *in initio* præcipitur, *ne adulti ad Baptismum recipiantur, quin prius sciverint Mysteria in Symbolo Apostolorum contenta.*) Ratio autem hujus communis sententiæ esse potest: quia Sancti Apostoli Symbolum hoc composuere, ut eo, omnes fideles instruantur circa fidem sub eadem formula, & sēsu, uti etiā insinuare videtur idē *Cathechismus cit.* Pii. *V. p. p. c.* 1. *sec.* 2. sub his verbis: *Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque Sancti Apostoli divino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam cum mandatum à Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes, in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturę Evangelium prædicarent, Christianæ fidei formulam componendam censuerunt: ut scilicet idipsum omnes sentirent, ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia:* Ergo omnia in Symbolo Apostolico contenta (nulla exceptione admissa) debent fideles necessitate præcepti explicitè scire, & credere. Hinc etiam *Oviedo de Fide controvers.* 7. *punct.* 4. *n.* 52. (apud eundem *Leandrum l. c. qu.* 24. *dub.* 3.) arguit sic: *Hoc Symbolum Apostoli composuerunt, ut eo omnes Fideles instruerent circa fidem: ergo par fuit, ut in eo continerentur omnia, quæ debebant credere Fide divina, ut eo sufficienter essent in Fide ins-*

instructi, & ne cum necessariò credendis, alia non necessariò credenda permiscerentur, ne Fideles confunderentur, & discere non possent, quæ illis credere necesse erat, & quorum actum Fidei positivum possent inculpabiliter omittere; alioqui, sive per defectum necessariò credendorum, sive per excessum Articulorum, quia supra necessariò credendos, aliis, quos positivè credere necessarium non erat, adiuncti fuissent, Fideles sufficienter instructi non essent circa obligationem credendi, & de quolibet Articulo possent dubitare, an illum ex præcepto credere tenerentur, si vel unus non necessariò credendus fuisset admixtus cum aliis non necessariò credendis. Hucusque *Oviedo*. Ex quo, uti ex supradictis, clarè habetur (& est sententia D. D. magis communis) teneri Fideles necessitate præcepti explicitè credere, & consequenter scire, omnia, quæ in Symbolo Apostolorum continentur. Non desunt tamen qui contrarium sentiant, ut sunt hi, qui in *Privilegio præced.* excipiunt (*communionis Sanctorum Articulum*; & alii, qui alios Articulos excipiunt, quos in Privilegiis sequentibus afferemus. Admissa nihilominus hìc (quod libentissimè facimus) prima, & magis communi sententia.

81 Probatur clarissimè propositum Privilegium: quia concessa etiam tali necessitate præcepti, executionis ipsius obligatio suspenditur in eo, qui habet invincibilem ignorantiam ejusdem, ob quam etiam excusatur à culpa, & talis ignorantia in ipso culpa non est, ut toties dictum est, ergo. Confirmatur primò ex doctrina *Azorii tomo* 1. *Instit. Moral. lib.* 8. *cap.* 6. *qu.* 7. ibi enim quærens; An possit in quempiam piorum, & fideliũ hominum cadere ignorantia justa, & probabilis (quam invincibilem vocant) omnium Articulorum fidei. Respondet: *Difficile esse creditu posse id evenire. Nam cùm Fideles, & Pii homines inter Christianos nutriantur, instituanturque, sæpius audire solent Articulos fidei Christianæ, cùm eos de more proponat Ecclesia. Fieri tamen potest, ut quis in puerili ætate ad aliquod tempus ignoret probabiliter absque peccato Articulos fidei, eo quod malè sit educatus à puero, absque ulla prorsus cura, & studio sciendi res fidei: Quod parentes non habuerit, vel certè, quod negligentes, aut ignaros fuerit sortitus, vel quod in agris, & sylvis tanquam inter pecora, & armenta fuerit educatus; vel denique, quod apud Gentes à fide, & Religione Christi alienas, ac veri Dei ignoratione cæcas fuerit commoratus. Fieri item potest iisdem de causis, ut quis etiam adultæ, & provectionis ætatis, multas res fidei ignoret absque peccato, ac proinde in culpa non sit. Nam præcepti, & legis ignoratio probabilis, & iusta, excusat à peccato. In hominem itaque Christianum à parentibus fidelibus, ac pius progenitum, & inter Christianos nutritum, & institutum, ignorantia probabilis omnium Articulorum, vix cadere potest. Aliquorum tamen, quos non ita publico, & solemni ritu celebrat, & decantat, ac docet, & tradit Ecclesia, potest.* Ecce igitur quod admittit *Azorius*, & approbat privilegium nostrum. Quod præterea, Confirmatur secundò, ex *Trullench l. c. n.* 11. ubi ait: *Attenta fragilitate humana, & se inclinare in sententiam hanc, nimirum, satisfacere præcepto fidei quemlibet ordinarium fidelem, si explicitè credat* (consequenter sciat) *fidei articulos, quos Ecclesia solemnizat.* Concedens & ipse *n.* 18. *Non teneri fideles communiter, & per se loquendo, explicitè scire, & credere Mysterium Circumcisionis; Adventum Magorum; Missionem Spiritus Sancti, nec Sanctorum Communionem.* Si ergo non tenentur fideles (per tot Authores) explicitè scire dictum Symboli Articulum *Communionis Sanctorum*: multo magis excusabuntur à culpa ignorantes invincibiliter eundem: & hoc est utique admittere propositum privilegium ut patet.

PRI-

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Ignorans quis invincibiliter Verbalem formam Symboli Apostolici, excusatur à culpa, etiam veniali; & talis ignorantia in ipso culpa non est.

82. Admittunt quidem D. D. communiter (ut videre est apud ipsos) hoc privilegium, quoad excusationem à culpa lethali; at non etiam à veniali: dicentes, Adultos, Symboli Apostolici formam, sub verbis præceptis, & eo ordine, quo proponit Ecclesia, lingua latina, aut alia, memoriter non scientes, nec tenentes, peccare saltem venialiter: *Navarr. in Man. cap. 11. n. 22. Azorius tom. p. Instit. Moral. lib. 8. cap. 7. qu. 4. & 5. & vers. Praeterea plane. Paludanus in 4. dist. 15. qu. 5. art. 1.* ubi ait: Esse quidem præceptum, Symbolum Apostolicum addiscendi, *sed cuius transgressio sit tantum venialis culpa, non lethalis. Sanchez in Decal. to. p. lib. 2. cap. 3. n. 16. & 19.* plures alios allegans. *Coninch De Moralit. disp. 14. dub. 10. n. 194. Laymann. lib. 2. tract. p. cap. 9. n. 4. Trullench in Decal. lib. p. cap. p. dub. 3. n. 20.* & alii ab his citati: docentes præceptum memoriter ediscendi Symbolum Apostolorum, esse Ecclesiasticum, longa consuetudine firmatum, & esse obligatorium, sed sub veniali tantum: satis enim est (inquiunt) scire Symbolum quoad substantiam, & ità, quod interrogatus sciat respondere, hoc esse, & illud de fide, & si verba Symboli, memoriter, & proprio cum ordine non retineat. Advertit tamen *Sanchez l. c. cum Ledesma*, & cum eisdem *Trullench num. cit.* Ignaris latinæ linguæ non satis esse scire Symbolum Latina lingua, neque satisfacere præcepto sciendi, & credendi explicitè, nisi interrogati sciant respondere: nam aliter idem est, ac omninò nescire. Imò nec sufficit (ut idem *Sanchez* addit *n. 16.* cum eodem *Ledesma*) memoriter scire, & non intelligere instar Psittaci, sed oportet proprium verborum sensum, utcumque, & crasso modo intelligere: (in ea scilicet lingua, qua quisque intelligit) quia scire memoriter, etiam vulgari lingua, non intelligendo, non est scire. *Idcirco* (concludit *Trullench in fine n. 20. citati*) *& si necessarium non sit Symbolum, quo ad verba memoriter tenere, nihilominus tamen, valde indignum est, & à communi piorum Catholicorum sensu alienum, talia verba non tenere: proindeque laudabililiter tanta solicitudine, tantoque studio parentes curant ea ipsa verba à suis liberis ab infantia mandari memoriæ, & eos de rebus, per eadem verba significatis, erudiri:* ità dictus Author; sustinens (ut supra) præceptum hoc de memoriter retinendo Symboli verba, sub veniali saltem obligare. Verum.

83 Nō desunt qui à culpa etiā veniali excusant hujusmodi ignorātes, laborātes maximè ignorātia justa, probabili, & invincibili, ut loquitur privilegiū nostrū: ità præcipuè *Suarez tract. de Fide, disp. 13. sec. 5. n. 8.* ubi sic asserit: *Certum est, non esse obligationem gravem retinendi memoriæ verba Symboli, vel præceptorum, ita ut sit peccatum mortale hoc omittere. Et ratio esse potest, quia vel de præcepto non satis constat, quia nec ab aliquo Pontifice, nec in aliquo Concilio generali latum invenitur, vel quia alii Canones, qui de hoc loquuntur, de substantia Mysteriorum sufficienter intelliguntur; vel certè, quia materia illa levis est, si præcisè in verbis, vel in eorum ordine sistatur. Probabile autem est, si ex pura negligentia hoc omittatur, non carere aliqua culpa, saltem veniali, quia præter Canones, qui hoc insinuant iuxta communem usum Ecclesiæ, talis negligentia censetur aliquo modo culpabilis, & in aliis aliquando scandalum generat. Si verò quis meliorem diligentiam adhibeat, & nihilominus ob naturalem*

defectum, vel incapacitatem, verba retinere nonpossit, facile poterit ab omni culpa excusari. Ità ille apud *Dianam*, quem ipse approbat, *Tom. 6. Coordinato tract. p. res. 6. n. 2. Ex p. 2. tract. 16. & Misc. 2. res. 12. aliàs 14. Medina de Oratione qu.* 10. apud *Azorium Versu cit.* nullam vult esse præcepti obligationem, addiscendi, & memoriæ mandandi Symbolum. At nos hìc supponimus aliqualem utique obligationem adesse; eo enim ipso quod ignorantia laborantes, incapaces, & impotentes, cum *Suarez* excusamus, infertur eos alioqui esse obligatos, nemo enim, si propriè loquendum sit, dicitur excusari in aliquo, si ad illud alioqui non obligetur, & ita est in casu nostro ex dictis.

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorans invincibiliter aliquos Fidei Articulos, quos Ecclesia solemnizat, excusatur à culpa, & talis ignorantia culpa non est.

84 IN hac re adeò gravi (inquit *Trullench lib. p. in Decal. cap. p. dub. 3. n. 11. in fine*) tanta est (proh dolor) fidelium negligentia, ut non pauci inveniantur, qui nec modo, dicta Mysteria (idest, quæ solemni ritu celebrat Ecclesia) explicitè credant, & intelligant, vel sciant. Ad quod tamen absolutè teneri ex præcepto, & obligari, docent *D. Tho. 2. 2. qu. 2. art. 7. in resp.* ubi sic: *Post tempus gratiæ revelatæ, tam maiores, quam minores tenentur habere fidem explicitam* (consequenter cognitionem, & scientiam) *de Mysteriis Christi, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publicè proponuntur. Azorius to. p. lib. 8. cap. 6. qu. 2. cum communi* (ibi) *Theologorum Schola. Eymericus in Directorio Inquisitorum p. p. qu. 4. n. 4. pag. mihi 47. col. p.* ubi: *Sufficit enim Laicis simplicibus habere notitiam Articulorum, de quibus Ecclesia festivat. Armilla Verbo Credere n. 2. Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 3. n. 6. Sayrus in Clavi Regia lib. 2. cap. 9. n. 15. Trullench n. 11. cit.* & alii apud istos allegati, unanimiter convenientes, Fideles omnes ex Fidei præcepto teneri scire Fidei Mysteria, quæ communiter celebrãtur in Ecclesia: adeò ut *Sayrus* ipse videatur *n. cit. in princ.* ità rigorosè loqui, quod nec admittere in hoc velit privilegium propositum, dum ibi sic: *Et ideò circa hæc Mysteria nullus Fidelium habere potest ignorantiam invincibilem*: Quo tamen non obstante.

Probatur nostrum propositum privilegium, tum ex eodemmet *Sayro n. cit. in fine*: dum limitans ibi, quod *in princip. numeri* asseruit, sic ait: *Hoc autem intelligendum est de illis, qui vivunt inter fideles, ubi talia Mysteria celebrantur, & prædicantur. Nam si quis baptizatus in infantia, captivetur apud infideles, veniens ad usum rationis, invincibiliter ignorare potest talia Mysteria, quia non habet à quo doceri possit. Immò etiam aliqui rustici, & valde rudes inter Christianos, aliqua Mysteria invincibiliter ignorare possunt, quia scilicet, ab iis, quorum curæ mandati sunt: sive Parochis, sive Parentibus, & Patrinis, instructi non sunt, nec admoniti; nec ipsi alios adire possunt, à quibus instruantur, id quòd rarò tamen accidere potest.* Tum ex dictis *in Privileg. 5.* ex quibus constat, Ignorantiæ Privilegium extendi etiam ad ea Mysteria, quæ communiter solemnizantur in Ecclesia. Immò adde, non approbari universaliter à D. D. quod præcitati Authores, & alii cum ipsis docent, teneri videlicet Fideles ex Fidei præcepto, scire explicitè, ac credere, ea Mysteria, de quibus Ecclesia festivat. Hinc *Castro Palao to. p. tract 4. disp. p. punc. 10. n. 3. in fine*: ita loquitur: *Quod verò aliqui dicunt, pro regula illorum, quæ credenda sunt explicitè, habendam esse solemnitatem, & Ecclesiæ celebrationem; ita ut illa Mysteria, quæ in Ecclesia solem-*

ni

ni ritu celebrantur, debeant sciri, & credi explicitè ex præcepto, mihi non probatur: sicut nec probatur *Sanchez in Decal. p. p. lib. 2. cap. 3. à n. 4. Valent. 22. disp. p. qu. 2. punc. 4. circa finem. Coninch disp. 14. dub. 10. conclus. 2. n. 188. Suarez de Fide disp. 13. sec. 4. Aliàs teneretur quis scire Circumcisionem, Præsentationem in Templo, Transfigurationem, Purificationẽ B. Virginis, Adventum Spiritus Sancti super Discipulos, quorum non videtur necessaria expressa notitia.* Sic *Palao*.

85 Qui *n.* 1. cũ *Sanchez c.* 3. *cit. n. p.* & aliis, advertit, & optimè, eodem præcepto quo tenemur Mysteria fidei, & revelata credere, eodẽ etiã, & eadem obligatione teneri scire, quæ revelata sunt: quia huic eidem præcepto, & obligationi satisfacere nulla ratione possumus absque cognitione illorum, quibus assentiri debemus. Unde ex hoc, eadem esse videtur obligationis ratio in credendo, ac in sciendo Articulos, & Mysteria fidei *(quia actus ipse credendi, cognitio quædam est,* ait *Filliuccius to. 2. tract. 22. cap. 2. n.* 41. hujusmodi approbans doctrinam.) Quam tamen limitat *Sanchez l. c. n.* 18. & ex ipso idem *Filliuccius n. cit.* sub hac videlicet distinctione: Eadem est ratio obligationis in credendo explicitè, & in explicitè sciendo articulos, & Mysteria fidei: Si sermo sit (inquiunt, & bene) de scientia quadam confusa: quia actus credẽdi cognitio quædam est, sicque eodem modo quo fides aliquorum articulorum dicitur necessaria explicitè; debet etiam dici eorundem scientia explicitè necessaria. At si sermo sit de scientia distincta, & quodammodo explicita, videtur esse aliqua differentia. Nam aliquorum articulorum fides explicita adeò necessaria est, ut si quis ea careat, salvari non possit. At scientia eorundem explicita, & distincta, ità ut eorum sciat rationem reddere, non est ita necessaria; sed si quis ea careat ob impotentiam, & ruditatem ingenii, etiamsi alioqui sit obligatus ex præcepto, tamen quia legitimè excusatur ob impotentiam, poterit absque tali explicita, & distincta scientia salvari. Vide *Sanchez n.* 18. *cit.* Vide etiam *Leandrum in Decal. p.* 1. *tract.* 2. *qu.* 19. ubi duo dicit: Unum; Multa esse Fidei Mysteria, quæ solemni ritu ab Ecclesia celebrantur; qualia sunt, Circumcisio Domini, ejusdem Epiphania, & adoratio à Magis, ad quæ positivè credenda (consequenter scienda) non tenentur omnes Fideles ex præcepto. Alterum; Non sufficere ad satisfaciendum Fidei præcepto, credere (consequenter scire) ea solum Mysteria, quæ ab Ecclesia celebrantur, quod constat, eo quia, omnes Fideles tenentur credere Resurrectionem mortuorum, Iudicium extremum, & Communionem Sanctorum, quæ in Symbolo continentur, & tamem hæc non celebrantur ab Ecclesia. Sic *Leander* cum aliis. Sed hic.

86 Quæres primò. Quandonam præceptum sciendi res fidei incipiat nos obligare? Respondeo, statim atque aliquis pervenerit ad usum rationis, & rationis compos est, sive Christianus, sive à Christi Religione alienus incipit hac lege, & præcepto teneri, quoniam est juris divini præceptum, & ad salutem æternam necessarium. Nam teste *Paulo: Sine Fide impossibile est placere Deo:* ergo quisque, cum primum usum rationis consequitur, incipit lege divina obligari, ut res fidei scire debeat, cum oporteat eum, in hoc, studium, & curam suam collocare, ut assequi possit vitam æternam. Ita tenent *Navarr. in Man. cap. 11. n. 22. Vers. Quintò peccat mortaliter. Azorius to. p. libr. 8. cap. 7. qu. 2. Sanchez cap. 3. cit. n.* 12. cum aliis apud ipsum (affirmantes præceptum hoc obligare à pubertatis tempore, ut pueros, cum decimumquartum annum nacti sunt; feminas verò, cum duodecimum.) *Filliuccius l. c. n.* 52. addens tamen *n.* 53. *(dummodo fuerint sufficienter instructi) tunc enim* (inquit) *ex* di-

divino præcepto obligantur etiam ad reliqua mandata, ut recipiendi Baptismum, confitendi, & diligendi Deum super omnia (Dummodo fuerint sufficienter instructi.) Quia ante instructionem, est quadam obligatio remota, quatenus hoc ipso quod pervenerunt ad usum rationis, sunt capaces præcepti, & supposita cognitione illius, tenentur ad observationem: proxima verò tunc est, quando præcessit sufficiens instructio; tunc enim excusationem non habent suæ infidelitatis. Ità *Filliuccius*. Vide *Palaum l.c.punct.*11.*num.p.Trullench dub.*3. *cit. num.* 13. & alios. Et nota cum eodem *Palao*, non esse absolutè, & simpliciter retinendam sententiam eorum, qui apud *Sanchez n.cit.*12. affirmant, neminem obligari credere, & scire Mysteria fidei, nisi pervenerint ad annos, & ætatem pubertatis, ut supra; sed affirmandum simpliciter, obligari quemquam ad id, cum primum assecutus fuerit usum rationis, quia in aliquibus acceleratut rationis usus, ad quem utique cum quisque pervenerit, tenetur fidei Mysteria credere, consequenter eadem tenetur addiscere, quia absque scientia eorundem, credi non possunt.

87. Quæres 2. Quomodo se habere debeat Confessarius cum ignorante Mysteria Fidei. Respondeo cum *Coninch disp* 14. *dub.* 11. *à n.*231. *Azorio l. c. cap.* 8. *qu.* 5. *Sanchez cap.* 3. *cit. n.* 21. *Palao punct.* 11. *cit. nu.* 7. *Trullench l. c. dub.*4.*n.*6. & aliis. Quoties sufficienti fundamento, & probabiliter præsumit pœnitentem hac ignorantia laborare, debet illum interrogare (aliàs non tenetur) Quia Confessarius tenetur interrogare peccata, quæ verisimile est pœnitentem commisisse juxta suum statum. Et huiusmodi interrogatio fieri præcipuè debet, ut agnoscat, an ignoranria pœnitentis fuerit invincibilis, & inculpabilis, an verò culpabilis, & necessariò confitenda: circa quod advertit, & benè, *Azorius nu. cit. in fine*: & cum ipso *Sanchez n. cit. in princip.* non esse necesse interrogare personas nobiles, aut bene à pueritia educatas, aut quæ studio literario vacant, aut frequenter ad Confessiones accedunt. An verò obligatio sit in Confessario instruendi pœnitẽtem de his Mysteriis (ne eum ignarum relinquat) antequam absolvat? *Bannes* 2.2. *qu. p. art.*8. *dub.* 2. *Petr. de Ledesma tom.* 2. *Summ. tract. p. cap.* 3. *post* 7. *conclus.* & alii apud *Palaum n.* 7. *cit. propè finem*: docent non esse absolvendum, sed instruendum à Confessario, vel remittendum, ut plus discat. *Palaus* tamen probabilius existimat posse Confessarium absolvere pœnitentem à peccatis, quin de Mysterijs prædictis instruat, modo poenitens habeat firmum propositum ea addiscendi. Et ratio est (inquir ipse) quia nullibi constat, præceptum esse addiscendi ea Mysteria ante absolutionem: neque credendum est obligationem esse ità strictam, ut non possit aliquo tempore differri. Quod efficacius procedit, cum poenitens ignorantia inuincibili tunc laborauit: quando autem ignorantia culpabilis fuit, majori circumspectione opus est, & examinandum diligenter propositum addiscen di, an firmum sit, quod si tale esse constiterit, absolvi poterit: sic *Palaus*, cum *Azorio l.c. Sanchez num. cit.* 21. & *nu.*23. *Coninch dub.* 11. *cit. circa finem*: ubi ait: *Optimum quidem consilium esse, sine dubio, quando Confessario integrum est, instructioni vacare: Sed quia sæpè aliorum Confessionibus impedito, non est ità integrum, uni tantum temporis impendere, communiter sufficit eos graviter monere, ut dicta, ab aliis discant, & id promittentes, absolui possunt: nisi ignorent scitu necessaria necessitate medii ad iustificationem: tunc enim in his ante absolutionem rudi modo instruendi sunt, ità ut saltem prout à Confessario proponuntur, ea credant, & si minus exactè ea concipiant*: ità *Coninch*: quod confirmat *Palao l.c.* sub his verbis: *Et quidem debere Pœnitentes instrui ante Confessionem Mysteriis necessariò necessitate*

medii

medii cognoscendis, nemini est dubium: nam sine illorum cognitione, prima salus haberi non potest: horum tamen rarus, vel nullus est ignorans. (Et instructionem sufficientem pręmittendam etiam esse ante Baptismi susceptionem, quando adultis dandus est, tradunt *Valent. tom. 4. qu. 3. Punct. 3. ad finem*: *Versu, Vt autem sine peccato: Sanchez l.c. n. 24. Palaus n. 7. cit. in fine*: & alii ab his allegati: Quia cum in fide tyrones sint, ac in infidelitate educati, ignorant prorsus fidei rudimenta, ac Religionis Christianæ præcepta. Unde nisi sufficienter de his instructi baptizentur, periculum subest, ut postea conscii fidei, & morum, ad quos Baptismus obligat, retrocedant, aut se deceptos allegent. Atque jus ipsum naturæ hoc dictat. Nemo enim prudenter fidem admittit, quam ignorat. Quamobrem hos de fide, ac Christianis moribus instruendos esse, ex multis Conciliis, ac Scripturæ testimoniis probant *Sot. in 4. d. 6. qu. 2. art. p. ad finem corporis, Suar. tom. 3. in 3. p. qu. 71. art. 2. in princip. comment. Valent. ubi supra*, & alii apud *Sanchez n. 24. cit.* concludens ibi: *esse culpam mortalem, ante hanc sufficientem instructionem quempiam baptizare, nisi mortis periculum urgeret.*) Vide *Io: Sancium in Selectis disp. 9. nu. 18.* ubi præcipuè cum *Sanchez n. 21. cit.* (ait) *Non teneri Confessarium denegare absolutionem ignoranti Doctrinam Christianam,* (excipe principaliora mysteria, &c.) *& si sæpe admonitus non didicisset; dummodo pæniteat præteritæ negligentiæ, & emendationem proponat. Nec de hoc peccato aliud censendum esse, quàm de aliis, in ordine ad negādam absolutionem ob relapsum. Quia cuiuscumque præcepti violati emendationem proponere, & dolorem habere, sufficiens dispositio est ad absolutionem, quando pænitens aliud efficere non potest tempore confessionis, quam dolere.*

PRIVILEGIUM DECIMUM

Invincibiliter ignorans quis præceptum quo sub Mortali obligatur in primo instanti usus rationis, se convertere in Deum, & sua in ipsum, tanquam in ultimum finem ordinare, ob idque omittens eum actum facere, excusatur à culpa, & talis omissio, ac ignorantia, in ipso culpa non est.

88 Quod puer statim ac ad usum rationis pervenerit obligatus sit sub mortali omnia sua in Deum tanquam in authorem naturæ referre, est sententia, quæ originem ducit ex *D. Tho. p. 2. qu. 89. art. 6.* & alibi, ut videre est apud D. D. Quam sententiam sequuntur *Navarr. in Manual. cap. 11. n. 8. Sotus de Iustit. lib. 2. qu. 3. art. 10. columna 6. versu, Responsio horum argumentorum*; & alii apud *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 35. n. 6. Valent. p. 2. disp. 6. qu. 19. punct. 3. Palaum Tom. p. tract. 4. disp. p. punct. 12. n. 5. Dianam p. 5. tract. 14. & Miscell. 2. ref. 105. Leandrum in Decalog. par. p. tract. 3. disp. 2. qu. 14.* & apud alios. Hujus autem sententiæ, eam esse rationem præcipuam, inquiunt sectatores ejusdem, quia nisi daretur ejusmodi præceptum obligans pueros sub mortali ab ipso primo rationis lumine, inveniri posset peccatum veniale cum solo originali, ut si puer quis nondum Baptizatus, perveniendo ad usum rationis committeret mendacium officiosum, aut verbum otiosum. At hoc dici non valet: quia si puer in hoc statu decederet, nullus esset locus, quo posset propter veniale puniri. Non enim punietur in Inferno, quippe illuc soli decedentes cū mortali actuali abeunt. Non in Purgatorio, quo soli amici Dei purgandi sunt. Nec in Limbo puerorū, quia cū ibi nulla pœna sensus sit, non punitur ibi veniale. Confirmatur, quia in primo instan-

tanti usus rationis tenetur homo deliberare de seipso, ac proinde tenetur se ad Deum convertere, & omnia sua in eum, tanquam in ultimum finem, dirigere, & ordinare; quia consentaneum est creaturæ rationali, ut suum creatorem recognoscat, & amet: ad id enim speciali Dei auxilio adjuvatur, ad idque exercendum ex præcepto obligante cōsequenter tenetur, adeò ut *Caiet. p. 2. qu. 89. art. 6.* affirmet, præcisè omnes teneri omissionis peccatum fateri in dubio, an omiserint eum actum facere, nec ne.

89 Hac igitur suppositā doctrina, ac sententia, ex præcepto sub mortali ad dictum actum obligante: Dicimus in hoc nostro Privilegio, Omittentem ex invincibili ignorantia eundemmet actū facere, excusari à culpa lethali, atque hujusmodi ignorantiam in ipso esse inculpabilem. Et probatur, quia hujusmodi præceptum (ut optimè etiam *Leander disp. cit. qu. 15.*) obligat sicut cætera præcepta affirmativa, seclusa videlicet ejusdem præcepti ignorantia, aut inadvertentia: Universi autem pueri (ut idem etiam Author ait *qu. 14.*) invincibili ignorantia huiusce præcepti laborant: Ergo à culpa (illud idem ob eandem ignorantiā universaliter non adimplentes) excusantur; & à peccato ob id immunes censentur.

90 Hic tamen adverto, quod & si probabile sit, dictum præceptum obligare statim ac quis (vel paulo post) ad usum rationis pervenerit: quando quis jam advertit, & secum reputat rationes, quas habet amandi Deum, & de ipso cogitat, de ejus bonitate, & excellentia, ac beneficiis, &c. ut docent supracitati, ex *D. Tho.* & cum ipso: Alii nihilominus è contra negant prędictum præceptum per se obligare puerum, statim, ac usum perfectæ rationis est assecutus. Quia existimant, minimè dari pręceptum convertendi se ad Deum pro illo tempore: & consequenter, nec præceptum diligendi Deum tunc obligare. Ratio eorum est, quia nec rationi, nec suavitati legis divinæ videtur consonū, ut præceptum tam arctum, obliget sub mortali culpa in tam tenera ætate, ad statim adimplendum: eo vel maximè, quod universi pueri invincibili ignorantia ipsius præcepti laborent. Secundò, quia nullus profectò est, qui cognoscat primum instans suæ rationis: Ergo nullus ligari hoc præcepto pro illo tempore potest. Et huius sententiæ sunt *Valent. p. 2. disp. 6. q. 19. punct. 3. Vasquez p. 2. qu. 89. art. 6. disp. 149. toto cap. 2.* (in quo multis rationibus probat, nullū adesse præceptum ita obligans sub mortali homines pervenientes ad usum rationis se convertendi ad Deum.) *Azor. tom. p. Institut. Moral. libro 4. cap. 10. qu. 6. & lib. 9. cap. 4. qu. p. Suarez de Poenit. disp. 11. sec. 2. n. 14. & 15. Sanchez in Summ. lib. 2. cap. 35. n. 7. Diana p. 5. tract. 14. & Miscell. 2. ref. 105. vers. Notandum est. Leander q. 14. cit.* & alii plures: Qui (præcipuè *Valent.* & *Sanchez l. l. c. c.*) ad præcipuum fundamentum prioris sententiæ respondent, non futurum ut qui solum veniale peccatū cum originali habet, moriatur: sicut solet dici, nunquam futurum, ut qui prædestinatus est, moriatur eo tempore, quo est in peccato mortali: Deus etenim, quæ futura erant prævidens, destinavit loca hominibus pun iedis determinata; nec ullum pro adultis cum Originali, aut cum eo, & veniali decedentibus, constituit: sicut etiam constituit prædestinatum non moriturum in mortali, quia tunc moriens damnaretur, quod repugnat prædestinationi, ex hypothesi legis divinæ de certitudine prædestinationis. Et sicut hunc dicimus non posse in mortali decedere impossibilitate cōsequenti ex suppositione sciētiæ Dei, quæ libertatem non aufert; sic nec adultus potest mori cum originali absque alio peccato mortali, supposita Dei ordinatione, qua morituris loca des-

destinavit, inter quæ non est huic locus. Hæc autem est impossibilitas consequẽs scientiam Dei, quæ libertatem minimè tollit. Ita etiam *Stephan. Fagundez To. p. in Decalogum in p. Præcept. libr. p. cap. 27. n. 9.*

91 Verum, cum adhuc de medio sublato hoc fundamento, alia supersint, quæ admodum affirmativam sententiã stabiliant, ut videre est apud Doctores; & negativam similiter viribus rationũ, & authoritatum minimè destituatur, utraque probabilissima est, ut etiam tenent *Vega lib. 9. in Tridentinum c. 42. ad finem:* relatus à *Sanchez d. n. 7. & Didacus de Narbona* De Aetate ad Omnes *Humanos Actus requisita, Anno 7. quæst. 11. n. 11.* licet *Diana resolut. 105. cit. initio*: probabilem asserat affirmativam sententiam: probabiliorem verò negativam (quam ipse tenet *Versu, Notandum est tamen; in fine*) E contra verò *Toletus in Summa lib. 4. cap. 9. n. 4. in fine: pag. mihi 318. colum. 2.* sentiat oppositum, dicendo, *in praxi securius* affirmativam: *In qua tamen si velis stare* [eamque sequi, ait Diana *Versu cit. in principio*] *non est intelligenda ita strictè, quasi peccemus statim mortaliter habita sufficienti Dei cognitione* [si nostra in ipsum tanquam in ultimum finem, ut supra non ordinemus] *si non eliciamus actum dilectionis; hoc enim satis grave esset; sed quod seclusa omni ignorantia, & inadvertentia, sine gravi peccato nequeamus talem actum valde diu differre. Neque* (subjungit idem *Diana*) *torquere se quis debet, ut observat Hurtadus in 2. 2. disp. 174. sec. 5. §. 24. utrum huic præcepto satisfecerit, quia quamdiu positivo, & probabili argumento non meminit, se hoc præceptum omisisse, culpate sibi persuadeat se contra illum non peccasse: vel quia Deum dilexit* (& sua in ipsum tanquam in ultimum finem, ut supra, ordinavit) *vel quia illud inculpatè prætermisit. Adde, quod si certò sciat huic præcepto non satisfecisse, potest sequi opinionem negativam, quam ego teneo, nempe non adesse pro illo tempore tale præceptum: ut præter D. D. citatos, tenet Vasquez in p. 2. disp. 149. cap. 2. & Turrianus in 2. 2. disp. 97. dub. 4.* Hactenus *Diana*.

92 Nec hìc desinam adnotare, quod etsi dictum præceptum, se videlicet convertendi in Deum, eumque diligendi, & ad eum tanquam ad ultimum finem sua omnia dirigendi, ac ordinandi, obligaret puerum statim ac assequitur usum rationis, sive baptizatus sit, sive nõ, ly *statim*, nõ debet sumi cũ primum in eo incipit usus rationis: aut in primo instanti physicè sumpto, quo puer incipit cogitare, de ejus bonitate, &c. Sed *statim* obligare, idest, in instanti, quo incipit puer habere usum rationis, sumpto instanti moraliter, pro initio morali perfecti discursus: quando scilicet aliquis cum pleno rationis usu, cogitat de Deo, de ejus bonitate, excellentia, & ejus beneficiis, ex quorum cognitione clarè videat necessariam sibi per amorem conjunctionem cum ipso, seque teneri ad eum convertere, ac omnia sua in eum tanquam in ultimum finem referre, & dirigere, & ut suum Creatorem recognoscere, & amare, taliter teneri de seipso deliberare, &c. Vide *Leandrum qu. 14. cit. Versu, Respondeo clarius;* & alios.

CA-

CAPUT QUARTUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA LEGEM ECCLESIASTICAM.

93 EST utique in Ecclesia Dei legitima potestas condendi leges in conscientia obligantes, etiam si hæ non præcipiant id, quod est juris Divini, ita ut possint coerceri contumaces, atquè inobedientes; idque clarissimè patet: primò, ex Scriptura, in qua Christus Dominus reliquit potestatem regendi Ecclesiam, ligandi, & solvendi: Unde *Matth.* 16. 19. dixit Petro: *Tibi dabo claves Regni Cælorum:* Quod idem omnibus Apostolis postmodum concessit, *Matth.* 18. 18. *Amen dico vobis quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Coelo.* Et *Io:* 20. 21. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos:* idest, cum simili potestate, & auctoritate, ut exponunt Patres, præcipuè *S. Chrysostomus*. Et *Matth.* 23. 2. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi; omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, servate, & facite:* Quibus verbis mandat Dominus, ut obtemperemus humanis Prælatis: & quidem obedientiam decernit etiam malis Prælatis: hinc lege Divina, & consequenter sub mortali obligamur legibus humanis Ecclesiasticis, Ecclesiasticisque preceptis obtẽperare. Secundò, idẽ patet ratione: Quia si nõ teneremur obedire Ecclesiæ Prælatis, nisi quando proponunt id, quod est Iuris Divini, revera non plus auctoritatis haberent Prælati, quam fideles privati, nam etiam privatis obedire tenemur quando proponunt jus Divinum, Prælatis verò, etiam in iis, quæ præcisè non sunt Iuris Divini: ut constat ex *Lucæ cap.* 10. 16. ubi: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit:* non enim dicit, qui vos spernit, quando mea præcepta proponitis: de hoc namque poterat nemo dubitare. Hinc usque ab Ecclesiæ initio fuit mos condendi Leges humanas à Divinis distinctas, ut patet *Actor.* 15. 28. Apostoli namque in Concilium definientes, *Visum est* (inquiunt) *Spiritui Sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* Si ergo licuit Apostolis usum quorundam ciborum, ut sanguinis, suffocati, interdicere, quos alioqui Deus non prohibebat, immo jam sunt liciti; idque ob bonum finem tunc erat ordinatum, videlicet ut Ecclesia coalesceret ex Gentibus (hisce quippe cibis jubebantur Gentes abstinere, cum Iudæi vehementer eos abhorrerent) Cur non liceat legitimis Apostolorum successoribus, vi ejusdem potestatis à Christo Domino, ut supra, receptæ, certas quasdam, Ecclesiæque utiles præscribere leges (in conscientia, & sub mortali obligantes) ut communionem in Paschate, Confessionem annuam, jejunia, Festa, Diem Dominicam, Quadragesimam, &c.? Catholicorum nullus id negat, uti nec potest, ut patet. Verum quidem est, quod multoties Ecclesiæ subditi, & Fideles, excusantur à culpa, ponentes, vel omittentes actus contra legem ipsam Ecclesiasticam; id maximè si faciant ignorantia laborantes, quæ utique, veluti privilegio quodam, eosdemmet eximit à peccati reatu: qua de re fit

PRI-

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actum contra legem Ecclesiasticam, quam invincibiliter ignorat, excusatur à culpa, & huiusmodi ignorantia culpa non est.

94 COmmuniter admittitur hoc Privilegium à D. D. ut videre est apud ipsos, extendentes illud ad quęcumque actum positum ex ignorantia invincibili contra quamcumque legem, & jus in universum: Comprehenso etiam sub nomine juris (ut advertit *Gaspar Hurtadus de Censuris in cōmuni, Difficultate 22. in princip. n. 93.*) præcepto transitorio tam generali, quā speciali: Illimitatè enim, & absque restrictione ulla, simpliciter affirmant: *Ignorantia invincibilis tam iuris, quam facti omninò à culpa excusat*: Ita S. *August. lib. 3. de libero Arbitr. c. 18. & lib. de duabus animab. c. 10. & 11. D. Tho. p. 2. q. 76. art. 3. S. Bonav. in 2. d. 22. art. 2. qu. 3. Richard. ibidem art. 2. qu. 3. Alphons. à Castro lib. 2. de lege pœnali c. 14. in propositionibus. Laymann. lib. p. tract. 2. cap. 4. n 6.* & communiter. Ratio est evidens: ubi enim non est voluntarium, ibi nulla est culpa, sed ignorantia juris, seu legis, & facti, reddit actum simpliciter nō voluntariū, quippe non advertente animo ad id, quod agitur: legis autem, sive juris ignorantia reddit actum non voluntarium, qua malus, sive prohibitus est: non advertente quippe animo ad legis prohibitionem, operisve malitiam. Exemplum sit: si nescio hodie diem esse Veneris, & carnes comedam, talis actus lege prohibitus (videlicet comestio carnium in die Veneris) absolutè mihi voluntarius non est: Sin verò nescio legem prohibentem positam esse, tunc licet mihi comestio carnium in die Veneris reipsa volūtaria sit, non tamen secundum formalem rationem mali, seu peccati, quam accipit ex positivæ legis prohibitione. Hæc doctrina est omnium communis, quam *certissimam* vocat *Sanchez p. p. in Decal. lib. p. cap. 16. n. 9.* ubi sic: *Quidquid est omninò involuntarium, culpa vacat. At huiusmodi est volitum per ignorantiam invincibilem. Si enim sit facti, reddit actum omninò involuntarium. Si verò sit iuris, reddit actum involuntarium, ut malum, & prohibitum.* Ignorans igitur legem non peccat in eam. Unde leges positivæ etiam Ecclesiasticę, ut actu obligent, & actus contra eas positus dicatur, & sit culpabilis, *cognosci debent* (ut docent communiter D. D. præcipuè *Salas de Legibus disp. p. sec. 10. n. 70. in princip.*) *sub ratione legum, vel cum homo operatur, vel antea: certò, vel saltim dubiè.* Qui enim nec scit, nec unquam scivit, aut dubitavit an sit lex de Baptismo v. g., non peccat si non baptizetur: quia nunquam fuit ei lex ullo modo explicata, & ita illum nunquam obligavit in actu secundo, sed tantum in actu primo: lex enim illa habebat vim obligandi illum, & si fuisset illi explicata, & nota, obligasset illum in actu secundo. Concludo ergo cum *Sanchez n. 9. cit. Quando ius, & lex ignoratur, & per consequens conscientia prudenter aliquid non esse illicitum dictat, impossibile est culpam admitti.*

95 Sed contra hanc nostram, & communem, ac certam doctrinam, objici posse videtur *Iuris Regula 13. in 6. Ignorantia* (videlicet) *facti excusat, non iuris.* Cujus Regulæ ea est ratio *ex l. 2. ff. de Iuris, & facti ignorantia.* Quia jus finitum est, quod comprehendi potest: facta autem varia, & infinita, quæ proinde etiam prudentissimos fallant. Respondeo tamen cum *Salas de Legib. disp. 15. sec. 9. littera D. Laymann. lib. p. tract. 4. cap. 20. n. 7.* & aliis: Regulam illam, si sumatur in foro conscientiæ, intelligi debere tantum *regulariter*, *seu frequenter*, quia juris ignorantia, & legis, rarò est invincibilis; unusquis-

que enim tenetur scire leges ad se pertinentes, ut tradit *D. Tho, p. 2. qu. 76. art. 3.* & sumitur *ex cap p, de Constit. & ex l, Leges Sacratissimæ, C. de Legibus, & ex l. Constitutiones C. de iuris, & facti ignorantia.* Si verò in foro externo sumatur dicta Regula (uti secundū *Laymann. Salas l. l. c. c.* & aliis, *magis frequenter, & facilius*, sumitur, & accipitur) intelligenda est præsumptivè; secundum enim forum externum, ignorantia legis, & juris communis, ac publici, fermè non præsumitur; sed ab allegante illam, probari debet, *se propria scientia instructum non fuisse, neque Iureconsulti consilium secutum fuisse*, juxta *l. Regula §. sed Iuris, ff. de Iuris, & facti ignorantia;* cujusmodi probatio admodum rara, & difficilis esse solet. At nos hìc loquimur de ignorantia Iuris, & legis Ecclesiasticę primo modo sumpta, idest in foro conscientiæ, & dicimus, quod quando hæc invincibilis est, quāvis hujusmodi ignorantia, esset legis quam quis tenetur scire (ratione sui status, & officii) sed non potuit, faciendo totum, quod in se erat, excusat omninò à peccato, cum sit omninò involuntaria, & invincibilis: sicuti enim (ut optimè etim *Suarez de Censuris disp. 4. sec. 8. n. 17.*) ignorantia facti potest esse invincibilis etiam in rebus ad propriū officium, & statum pertinentibus, quia peritia hominis curta est, & diligentia limitata, & ars fallax, ac providentia incerta; ità pari ratione potest ignorātia juris, & legis, esse invincibilis, etiam si pertineret ad proprium statum, & officium, & utraque excusat (ut dictum est) à culpa & à peccato.

96 Nec valet, quod lex quæcumque, tum Civilis, tum Ecclesiastica, statim obliget ac in Curia, & loco competente promulgata est; maximè Pontificia, Romæ publicata, & ad Valvas D. Petri, vel alibi affixa (si in illa dicatur ut jam inde à principio obliget) ex quo utique inferri videtur, quoscumque subditos ipsam ligare (indifferenter) etiam eiusdem legis, ac præcepti ignaros, & hos propterea non excusari à culpa in ejusdem legis jam promulgatæ transgressione, ob ignorantiam ipsam: Non inquam valet, quamquam enim lex cum primum publicè proposita fuit, censeatur, quatenus est ex parte sua, & veluti in actu primo, consecuta essentialem vim obligandi omnes: Quoad actum secundum nihilominus, idest, ut re ipsa obliget, & aliquem obligatione præcepti constringat, requiritur eam invincibiliter non ignorari. Qua de re *D. Tho. p. 2. qu. 90. art. 4. ad 2. Navarrus in Man. cap. 23. n. 45. & 46. & libr. p. Consilior. Consil. p. qu. 4. n. 2. Molina de Iust. tom. 4. tract. 5. disp. 70. n. 2. Suarez de Legibus lib. 3. cap. 17. à n. 3. Laymann. lib. p. tract. 4. cap. 2. n. p.* & alii. Sumiturque *ex cap. p. de concess. præb. in 6.* ubi, *Quod Lex, seu Constitutio, & mandatum, nullos astringunt* (actu secundo) *nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minimè debuissent.* Quæ ultima verba notanda sunt (ait *Suarez l. c. n. 6.*) nam in eis satis significat Pontifex legem non obligare, nisi post sufficiens tempus elapsum intra quod moraliter sciri posset: nam illud est, in quo ignorare minimè debuisset. Hinc, sicut ignis (inquiunt *Molina disp. cit. n. p. & Laymann. n. cit. in fine*) habet quidem vim naturalem, & potestatem urendi stupam, eam tamen non inflammabit nisi eidem igni approximetur: ita etiam lex promulgatione acquirit veluti essentialem potestatē obligandi; sed actu ipso obligat illos tantum sub peccato, qui eius notitiam acceperunt; vel accipere culpa sua neglexerunt; ut præcipuè indicant dicta Pontificis verba postrema, *infra quod tempus ignorare minimè debuissent*: quæ etiam maximè faciunt ad fori contentiosi præsumptionem. Cæterum, quoad forum internum, lex nulla quocumque

que

que tempore lata, & promulgata obligat invincibiliter ignaros. Vide *Suarez l. c.* & alios *in Tract. de Legib.* Ex quibus colliges, nedum leges Civiles Imperatorias, & Principum, non obligare in conscientia invincibiliter ignaros, sed nec Pôtificias Ecclesiasticas leges, vel Generalis Concilii, vel alicuius Canonis; aut particulares Ordinariorum leges, ut magis infra constabit. Excipe tamen ab hac doctrina cum *Suarez de Legibus lib. 5. cap. 33. Laymann. cap. 2. cit. n. 7.* & aliis apud ipsos, leges non tantum Civiles, sed etiam Pontificias infirmantes contractus, seu irritantes: iurisdictionem auferentes, &c. postquam enim ejusmodi leges vim obligãdi consecutæ sunt, effectum suum consequuntur etiam erga ignorantes, sicuti docent Doctores *in cap. 2. de Constit.* Exempl. gr. Si quis ob ignorantiam invincibilem clandestinum matrimonium contrahat cum consanguinea, vel affine sua, à culpa quidem excusatur, sed contractus non subsistit. Excipe item Pontificias leges, quæ sunt circa eas res, vel actiones, in quibus Papa liberam disponendi, vel dispensandi facultatem habet, uti sunt Beneficia Ecclesiastica, Professio Religionis, &c. Tales enim irritantes Constitutiones, statim post promulgationem in Curia vim suam sortiri videntur etiam erga ignorantes, *Suarez cit. cap. 33. n. 7. Laymann.* ex ipso, & alii plures.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorantia invincibilis, aut inculpabilis legis, prohibentis sub censura actum aliquem, non quia malus, sed quia prohibitus est, excusat à censura ponentem [cum huiusmodi ignorantia] actum illum.

97 Casus est, ingredi ex. gr. Monasteria Monialium non ad malum finem, ex se peccatum non est: præcipiunt tamen Pontifices summi (sub excommunicatione) ne quis sine debita licentia Monialium Monasteria ingrediatur: dicit igitur Privilegium propositum, quod si quis invincibiliter ignorans hanc legem prohibẽtem talem actum, ingrediatur Monialium Monasterium, nõ incurrit excommunicationem, & ratione inculpabilis ignorãtiæ ab hac cẽsura excusatur; & sic in simili alio casu: ita *Navarrus in Manuali cap. 27. n. 16. in princip.* ubi: *quod huiusmodi ignorantia excusat ab excommunicatione secundum omnes. Avila de Censuris p. 2. c. 5. d. 5. dub. 7.* ubi ait: *Doctores omnes in hoc convenire: Quod quando actus de se non est malus, sed tantum est malus quia prohibitus, ignorantia legis prohibentis talem actum sub excommunicatione, excusat.* Addens, *Conclusionem intelligendam esse, sive excommunicatio sit à iure particulari, sive communi; nam utrobique militat eadem ratio quantũ ad forum conscientiæ; quamvis in foro exteriori facilius præsumatur ignorantia iuris particularis quam communis.* Probatur autem nostrum privilegium (quod ut certum approbat *Leander de Sanctiss. Sacram. par. 4. tract. p. De Censur. in Communi disp. 9. q. 5. vers. Sed probabilius*) quia talis ignorantia excusat totaliter à culpa, ergo & à pœna censuræ: consequentia probatur, quia pœna est propter culpam. Confirmatur, quia si nulla alia lege actus prohibitus est, nisi ab illa à qua est pœna imposita, ignorans invincibiliter legem illam, non peccat in eam, ergo nec pœnam contrahit, nec ab eadem lege puniendus est, *ex Reg. sine culpa 23. de Reg. Iuris in 6. & cap. 2. de Constitut. Res hæc, omninò est manifesta* (inquit Palao *par. p. tract. 2. disp. p. punct. 17. n. p.*) eamque tenẽt præter relatos *Sylvester Verbo Ignorantia, n. 12. Angelus. Verbo Excommunicatio, v. de Casib. Excomm. casu 47. & ult. n. 3. vers. Vtrum ignorantes.* Et communiter tum Veteres, tum Recentiores,

res, ut videre est apud ipsos. Et hinc obiter ex hoc eodem privilegio deduc, Custódes alicujus Pontis, portus, vel fluminis, aut Portæ Civitatis non affici excommunicatione contenta *in Bulla Cænæ Domini*, si recipiant per se, vel per alium gabellas, aut alia tributa ab Ecclesiasticis transeuntibus, sed excusari si hoc faciant, & fecerint *ex ignorantia iuris, aut facti*, ut benè etiam advertunt *Molina de Iust. t. 3. disp. 670. n. 3. litera C.* Ubi sic: *Ab hac tamen, & à quacumque alia excommunicatione, excusabit probabilis ignorantia. Bonacina To. 2. De restitut. in particulari, disp. 2. qu. 9. punct. 2. n. 15. & Trullench in Decal. libr. 7. cap. 12. dub. 5. n. 34. in fine.*

98 An verò privilegiũ nostrũ intelligi debeat de ignorantia inculpabili excommunicationis simpliciter, sive hæc videlicet sit à jure communi, sive particulari, ut vult *Avila* supra. Respondeo cum ipso affirmativè, cùm utrobique militet eadem ratio quoad forum conscientiæ, ut patet. Neque huic responsioni obstat, quod definitur in jure (*Cap. Vt animarum 2. de Constit. in 6.*) à *Bonifacio VIII.* per hæc verba: *Vt animarum periculis obvietur: sententiis per Statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Et objicitur ab aliquibus Canonistis apud *Leandrum l. c.* (quibus, ex Theologis, favere videtur *Gaspar Hurtad. De Censuris in communi, Difficultate 22. n. 96. pag. mihi 662.*) dum sic arguunt: Definitur à Pontifice in his verbis, quod sententia Ordinariorum (idest Papa inferiorum, non ligat ignorantes, ergo bene ligat sententia juris communis, seu Pontificii; patet, quia ante hanc *Constitutionem Bonifacii*, nulla ignorantia statuti, sive Papalis, sive Episcopalis excusabat à Censura, & Pontifex, condens jus novum, ex benignitate decrevit, quod ignorantia præcepti Episcopalis excuset: ergo à contrario sensu, sententia juris communis ligat, & quantum ad præcepta, & statuta Papæ (de quibus Pontifex *in eodem Capite* non loquitur, ut patet) jus antiquum manet incorrectum, consequenter non excusat quoad ipsum ignorantia invincibilis, ut expressè etiam sentit *Glossa in d. Cap. Vt Animarum, Verbo Statuta*: sub his verbis: *De Generalibus ergo statutis Canonum, vel legum, non loquitur, quæ ab omnibus sciri, & custodiri debent.* Hinc *Hurtadus l. c.* deducit, quod *Ignorantia invincibilis censuræ lata iure communi Pontificio, nõ impedit incursum illius, quamvis impediat ignorantia invincibilis censuræ lata iure peculiari Pontificis, & Episcopi Romani pro eo Episcopatu, sicut & aliorum Ordinariorum*: ità *Hurtadus*: & alii apud *Avilam dub. 7. cit. vers. Secunda sententia*. Non inquam obstat nostræ responsioni hujusmodi oppositũ argumentum: Quia neganda est ejusdem consequentia: argumentum etenim à contratio sensu (ut benè *Sanchez de Matrim. libr. 9. disp. 32. n. 11. ex Sylvestro Verbo Ignorantia quæs. 8. Dicto 3. n. 16.* & aliis, quibus subscribit *Leander qu. 5. cit. vers. Nec obstat*) non habet vim, quando in casu contrario militat eadem, vel maior ratio. At in censura jure Pontificio lata procedit ratio in *d. Textu, & cap.* explicita, nimirum, ut animarum periculis subveniatur. Imò maior est ratio, cum facilius ius Pontificium commune ignoretur. Et negatur præterea (cum *Soto dist. 22. qu. 1. art. 2. Casu 4. versu Quare distinctio illa, in fine*: *Avila dub. 7. cit. Vbi Ad argumenta secundæ sententiæ, in principio*, & *Leandro versu cit. in fine*) quod ibi Pontifex condat novum ius, solum enim declarat ius commune quantum ad illum casum specialem, de quo fuerat interrogatus. Adde cum eodem *Avila l.c. Sylvestro l.c. n. 17. Navarro in Man. cap. 27. n. 16.* Pontificem ibi solum intendere, quod iura non præsumunt ignorantiam invincibilem respec-

pectu iuris communis, sicut respectu statuti Ordinariorum.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Ponens actum aliàs prohibitum iure naturali, aut Divino, vel humano, cui annexa est Ecclesiastica Censura, sed cum ignorantia invincibili Iuris Ecclesiastici prohibentis talem actum sub censura, excusatur ab ipsa, nec ipsam contrahit.

99 ITa esset, quando quis ex. gr. ignoraret invincibiliter prohibitum esse ab Ecclesia sub excõmunicatione violenter Clericum lædere, & is contra ius naturæ, & divinum ipsimet votum, iniuriam gravem Clerico inferret, peccaret iste quidem, & mortaliter: & ignorans invincibiliter talem prohibitionem, & legem Ecclesiasticam sub censura, hanc non contraheret, ab ipsaque excusaretur. Et probatur primò authoritate Doctorum: suntque *Angelus Verbo Excommunicatio 7. Casu ultimo, n. 3. Navarrus in Man. cap. 27. n. 16. & n. 274. Versu Decimotertio, quod pro communi opinione. Henriquez libr. 13. cap. 23. n. 2. Soto in 4. sentent. dist. 22. qu. p. art. p. Casu 4. proposit. 4.* (affirmans id generaliter, sive Censura videlicet, quæ invincibiliter ignoratur, sit à iure particulari lata, sive à iure communi.) *Avila De Censuris par. 2. cap. 5. disp. p. dub. 7. Versu Tertia sententia dicit.* (Ubi & ipse universaliter tenet ignorantiam invincibilem, excusare ab omni censura sive data sit à iure particulari, sive lata à communi.) *Filliuc. Tract. 11. cap. 8. qu. 10. Dicto 3. n. 253. Suarez de Censuris disp. 4. sec. 8. n. 20. Diana Tomo 5. Coordinato tract. p. res. 61. Ex par. 11. tract. 6. & Miscell. 6. res. 27.* in fine: (In qua sic expressè *Ignorans legem, & Constitutionem in qua imponitur pro aliquo delicto, vel excommunicatio, vel irregularitas, aut suspensio, has nullo modo incurrit*: loquitur de ignorantia invincibili: *Patritius Sporer par. pr. Tyrocinii Sacramentalis cap. 2. n. 146. prope finem, pag. mihi 124.* sic affirmans: *Ab excommunicatione incurrẽda excusat omnis ignorantia iuris, & facti*; extendens affirmativam *cap. 4. q. 41. §. 3. n. 247. pag. 245.* etiam ad irregularitatem sic: *Nullum crimen inducit irregularitatem in foro conscientiæ, nisi illud patrans, sciat, illi annexam esse irregularitatem*; & idem innuit *n. 256. pag. 259. in fine. Bonacina De Censuris in Communi disp. p. qu. 2. punc. p. proposit. p. n. 7. Castro Palao Operis Moral. p. p. Tract. 2. disp. p. punc. 17. n. p. & 2.* (probans ignorantiam non solum legis municipalis, sed etiam Pontificiæ, & cuiuscumque sit, excusare à Censura per ipsã imposita.) *Leander à SS. Sacram. par. 4 tract. p. de Cens. in communi disp. 9. qu. 6. Versu Sed probabilius: Antonius à Spiritu Sancto Directorii Confessarior. par. 2. tract. 12. disp. p. sec. 14. §. 2. Vers. Dico p. n. 172.* (Dicens, *Ignorantia invincibilis cuiuscumque iuris, vel facti, vel pœnæ excusat ab incurrendis omnibus Censuris, imò & ab irregularitate ex peccato, &c.*) *Gabriel Beatus in qq. Selectiorib. qu. 18. n. 23. & 24. Fagundez in Decalog. to. 2. lib. 8. cap. 25. n. 15.* & alii ab his relati, tum Veteres, tum Recentiores, unanimiter admittentes, Ignorantiam legis, & præcepti Ecclesiastici invincibilem, excusare ab omni censura, sive hæc data sit à Constitutione Episcopali, sive à Pontificia, idest, sive à iure quocumque, particulari, sive à communi: quamvis actus, cui Censura adnexa est, sit iure divino, & naturali aliàs prohibitus.

100 Quod ratione præterea probatur: Quia ignorans invincibiliter ius Ecclesiasticum, offendit solum ius naturale, & divinum, contra quem agere novit (ut supponimus) non autem ius positivum, quod invincibiliter ignora-

tabat: ergo solius juris naturalis, & divini pœnas incurret, non juris positivi Ecclesiastici. Confirmatur primò: Quia is non peccat contra legem Ecclesiasticam, utpotè ignarus illius; ergo non debet pœnis illius puniri, nec etenim *pœna debet excedere delictum:* ut dicitur *in cap. 2. De his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, & in Cap. Felicis: Versu, Illud autem de pœnis in 6.* in quo statuitur, quod *Iudex, poenam metiri debet ex culpa.* Secundò Confirmatur: Quia ad incurrendam Censuram, requiritur contumacia, at sic est, quod ubi reperitur ignorantia invincibilis, non adest contumacia, ergo ubi reperitur ignorantia invincibilis non incurritur censura: probatur minor, quia contumacia non est aliud quam inobedientia voluntaria, qua quis monitionem Superioris implere contemnit, aut non vult; ut patet ex illis verbis Christi *Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit* (idest si Ecclesiæ non obedierit) *sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus:* Sed sic est, quod qui legem invincibiliter ignorat, nullatenus dici potest contumax respectu eiusdem, vel contra illam peccare, eamque non audire; nec Superiori esse inobediens, eumve offendere, ergo nec Censuram contrahere: non interveniente enim contumacia respectu Ecclesiæ, non incurritur Censura, quia est contumacia veluti fundamentum, & in eo genere adæquata causa, juxta dicta Verba, *Si Ecclesiam non audierit.* Propter quod etiam, dicunt Doctores, aliquam monitionem præviam ab Ecclesia factam, esse de substantia, seu essentia Censuræ. Tertiò Confirmatur, quia Censura instituta est ad reprimēdos rebelles, & inobedientes Ecclesiæ, sed qui ejus leges, & præcepta ignorat, nequit inobediens judicari, ergo non potest censura reprimi, sed ab ipso excusari. Confirmatur Quartò: quia censura est pœna medicinalis, idest, pœna non tantum punitiva delicti, sed potius præservativa committendi, *cap. p. de Sent. Excommunic. in 6.* præservari autem non alia ratione potes, nisi quatenus timore illius præserveris à delicto committendo, ergo necessariò debes illius habere notitiam. Tandem confirmatur ultimò: Quia gravius utique delinquit qui percutit Clericum, cognoscens, percussionem illius non solum esse prohibitam jure naturali, & divino, sed etiam Ecclesiastico, & sub Censura, quam qui solum cognoscit prohibitionem naturalis juris, & divini: ergo non debet uterque eisdem pœnis puniri, sed hunc, utpote Ecclesiastici juris invincibiliter ignarum, à censura excusari, ut in proposito Privilegio.

101 Hæ autē rationes probant ignorantiā invincibilē legis Ecclesiasticę, Ecclesiasticique cujuscumque præcepti, excusare universaliter ab omni Censura, sive hæc lata sit à jure particulari, sive à communi, cum utrobique militet eadem ratio (ut patet) quoad forum conscientiæ, quamvis non in foro exteriori. Quod addò, quoniam nonnulli etiam classici Doctores, ut videre est apud citatos, non admittunt universaliter propositum privilegium, sed sub distinctione tantum, dicendo, quod in proposito casu, non excusat ignorantia invincibilis à censura, si hæc lata sit jure communi: benè tamen si lata particulari jure, & statuto Ordinariorum. Idque probant ex supra relato *Cap. Vt animarum 2. in 6.* ubi id solum decerni videtur. Verum, quanti ponderis sit hujusmodi probatio, constat ex dictis supra *n. 98.* ex quibus patet, quod licet Pontifex eo loci dicat se nolle, ut ignorantes ligentur Statutis quorūcūque Ordinariorum, non inde tamen infertur legibus à se, & à iure communi latis, velle ignorantes ligare, imo ex ratione decidendi illius textus, quæ est, *Vt animarum periculis obvietur,* supponit contrarium. Gravius enim periculum animarum adesset si Pontificiis legibus li-

ligarentur ignorantes, quam si legibus municipalibus: tum quia illæ graviores sunt: tum quia minus cognitæ. Ex quibus:

102 Deduces primò, Duellatores, scientes Duella prohibita quidem esse Divino iure, at invincibiliter ignorantes, ea sub censuris ab Ecclesia prohiberi, Duellum ineuntes, non esse excommunicatos. Quia licet huiusmodi Duellatores peccent contra ius divinum, monomachiam divino iure prohibitam ineundo, non tamen peccant contra præceptum Ecclesiæ, nec contra Ecclesiam contumaces sunt, vel dicuntur; cum Ecclesiastici Iuris Duellum prohibentis, invincibilem (ut supponimus) habeant ignorantiam, cum qua nec adest contemptus, nec contumacia. Et ita etiam expressè docet noster *Carassa de Duello tract. 5. sec. prima, quæsito 2. n. p.* ubi ait: *Dictos Duellatores nullo pacto* (ratione invincibilis ignorantiæ) *contrahere Duellicas Censuras à summis Pontificibus, ac Tridentino Concilio, Duellum committentibus impositas.* Nec easdem contrahere, *Consulentes*, & *Aspicientes Duellum, & nescientes id esse prohibitum in Bullis Pontificiis*, pariter affirmat *P. Diana ubi supra*; alios ibi referens, præcipuè, & primo loco *Andream Duvallium in 2. 2. D. Tho. tr. de Duello qu. 17. circa finem*; sub his verbis: *Postrema poena est eorum, qui Consilium pugnandi in duello dederunt, aut qui ex composito se spectatores præbuerunt: hi enim sunt similiter excommunicati, dummodo sciverint istud esse ab Ecclesia prohibitum; nam si nescierint, essentque comparati si scivissent ipsos pugnantes non aspicere, poenam hanc excommunicationis, & alias non incurrerent; cum sic non fuerint contumaces, contumacia autem ad excommunicationem incurrendam, ut supponimus, est necessaria: ita Duvallius.* Ex quo, & ex dictis deduces inquam primò, ad incurrendam quamcumque excommunicationem, Ecclesiasticamque Censuram, non sufficere me scire opus esse peccaminosum, & prohibitum, etiam ab Ecclesia, sed opus esse ut sciam de poena, idque prohiberi sub excommunicatione.

103 Deduces secundò, idem dicendum esse & de cæteris pœnis, Suspensione videlicet, Interdicto, Irregularitate, Inhabilitate, &c. quod scilicet ut & hæc incurrantur, non sufficiat scire, opus esse peccaminosum, & prohibitum, sed requiri præterea scientiam de poena ipsa, & prohibitum esse sub poena suspensionis, interdicti, inhabilitatis, irregularitatis, &c. (loquimur hìc de irregularitate consurgente ex delicto, ut ex homicidio, ex celebratione in excommunicatione; ex suspensione violenta, & similibus impositis in poenam delicti: non de irregularitate, quæ non ponitur ob delictū, sed vel ex indecentia, vel defectu, &c. quæ comitatur non culpam, sed indecētiam, &c. qualis est ex. gr. bigamia, & irregularitas contracta à Iudice, sine culpa damnāte hominem iustè ad mortem: certum est enim apud omnes hanc irregularitatem contrahi, etiam si operans operetur ignorantia invincibili, & proinde cōtrahens cum duabus irregularis est bigamus, quantumcumque id ignoret invincibiliter. Huius autem deductionis doctrina traditur etiam à *Navarro in Man. cap. 23. n. 47. versu Addo his;* (ubi eam vocat *consolatoriam in foro conscientiæ quoad multos pios in materia censurarum, & irregularitatum:*) *à Sanchez de Matrimon. lib. 9. disp. 32. n. 17.* sic dicente: *Verius esse, credo, universas relatas pœnas non incurri, ubi adest prædicta Iuris ignorantia*: pro qua doctrina, & sententia multos alios Doctores affert: quibus addi possunt *Portell. in Dubiis Regular. Verbo Ignorantia n. 22. Bonacina De Censuris in Communi disp. p. qu. 2. propositione 3. n. 13. 14. & 15.* in quo ex præcedentibus, infert hæc: Primò: Non incurri excommunicationem ab eo, qui percutit Clericum, nesciens prohibitum

tum

tum esse ab Ecclesia percutere Clericum. Secúdò. Idem dicendum esse de eo, qui licet sciverit prohibitam esse ab Ecclesia Clerici percussionem, nihilominus nunquam scivit prohibitam esse sub censura: vel nihil unquam dubitavit: vel si dubitavit, adhibuit sufficienrem, vel saltem mediocrem diligenriam ad cognoscendum, an lata esset censura contra percussores Clericorum, & non potuit ante percussionem, vel ante actum sub censura prohibitum, rei veritaté invenire. Tertiò. Virú indoctum non incurrere censuram, quando consuluit Viros Doctos professionis, & artis moralis, num lata esset censura, ipsique responderunt, nullá extare. Quartò. Idé dicendum esse, quando Vir doctus, suborto dubio alicujus censuræ, mediocri saltem labore, & diligentia revolvir libros, seu Statuta, & leges, sed nullam censuram potuit invenire. Sed

104 Contra primam deductionem objicies: *Paria sunt scire, & debere scire*, sed qui committit Duellum illud consulit, aspicit, &c. sciens prohibitum esse sub censura, Duellicas incurrit Censuras, ergo illas etiam incurrit, qui Duellum committit, consulit, aspicit, &c. ignorans id sub Censuris prohibitum esse. Respondeo negádo consequentiam argumenti (quod cuicumque opponi posset, censuram aliam quamcumque, nedum Duellicas ignoranti) Ad antecedés, transeat in primis, *Scire, & debere scire paria esse*: nec etenim quivis tenetur scire id, cuius nullam habuit cognitionem, seu de quo invincibili laborat ignorantia. Præterea nego etiam verum esse universaliter, *scire, & debere scire paria esse*, ut patet in Censuris impositis contra præsumentes aliquod delictum perpetrare, quas constat non incurri ab iis, qui vincibili ignorantia laborant. Unde cum in casu nostro Duellum cómittentes, consulentes, aspicientes, &c. nullam Duelliçe Censuræ cognitionem habuerint, ut supponimus, non potest inferri eos teneri illas scire, ac proinde neque quoad ipsos scire, & debere scire in hoc paria esse, consequenter nec contrahere excommunicationem, si invincibili ignorantia eiusdem laborant. Adde cum Diana *to. p. Coordinato tract. 7. res. 11. n. 3. Ex par. 4. tr. 4. & Miscell. res. 36.* sano modo intelligenda esse Iura, & Doctores, dum dicunt par esse, *scire, & debere scire*, intelligenda enim sunt quando adfuit aliqua actualis, plena, & sufficiens ad mortale advertentia ad malitiam, eiusque periculum, seu dubium, aut scrupulus; quia dum hæc actualis advertentia non adfuit, non est in nostra potestate proxima expellere eam ignorantiam, aut non est plenè, ita ut ad mortale peccatum sufficiat. Ità *Diana*.

105 Contra secundam deductionem pariter obiicies, ex *Suarez de Censuris disp. 40. sec. 5. n. 9.* & aliis: Ignorantia irregularitatis non excusat quominus illa incurratur, esto excuset ignorantia invincibilis excommunicationis, ergo ab hac ad illam non valet arguere: consequenria probatur assignando disparitatem: quia ignorantia invincibilis excomunicationis, seu censuræ propriè dictæ, excusat ne illa incurratur, eo quod ipsa est pœna medicinalis, quæ pro cótumacia formaliter fertur, & ut ab illa recedatur: irregularitas verò, quando est pœna, non ferrur ut medicinalis, sed in vindictam delicti, unde propriam contumaciam non requirit, idcircò ignorantia invincibilis non excusat irregularitatem, esto etiam excusaret excommunicationem: ergo ab hac ad illam non valet consequenria, cum inter ipsas, (ut patet) intercedat aperta disparitas. Sed Respondeo negando totum argumentum: ad consequentiam ejusdem, dico cum *Sanchez de Matrim. libr. 9. disp. 32. n. 17.* rationes probantes ignorantiam invincibilem excusare ab excommunicatione, pariter procedere de omnibus poenis ex culpa proce-

ce-

cedentibus: quod patet; nam si sermo sit de suspensione,& Interdicto, id constat ex ipsorum natura: quia non sola excommunicatio imponitur ob clavium contemptum,& cōtumaciam, sed etiam suspensio ipsa, & interdictum: Ut bene etiam docet *Francus,cap.2. de Constit. in 6. n.* 8. relatus à *Sanchez n. cit.* atque adeò præviam monitionem requirunt, quando in poenam delicti futuri feruntur; ut de suspensione est *textus* expressus, *cap. reprehensibilis, de appellationib.* Et idem esse de Interdicto, affirmant *Hostiens. Io: Andreas Ancharan. Abbas*, aliique plures apud eundem *Sanchez eod. num.* 17. Imo *Hostiens. Io: Andr. & Anchar.* ibidem asserunt, *pari passu procedere quoad hoc, excommunicationem, suspensionem, & interdictum*: sicut ergo excommunicatio requirit scientiam juris positivi illam inponentis, ità suspensio, & interdictum. Et si sermo sit de Irregularitate, prout expressè in argumento, ea etiam est pœna contemptus, ut docent *Abbas, & Navarr.* apud, & cum *Sanchez l. c.* quare deficiente contemptu minimè incurritur per eundem *Sanchez, & Abbatem, & Navarrum* ab ipso relatos: Imo ad ipsam incurrendam dolus desideratur per eundemmet *Sanchez*, & alios: At ignorans ius irregularitatem imponens, non est in dolo, nec contemnit, *l. si ignorans* 52. *ff. locati* (ubi, *Non enim contemnit disciplinam, qui ignoravit militem*) Ergo eam non incurrit. Atque de omnibus poenis maximè spiritualibus, in quibus mitius agitur,tenent quamplures hanc sententiam. Videatur *Sanchez l. c.* & ex Modernis *Gabriel Beatus* in *Q. q. Selectis q.* 18. quæ est *de Ignorantia n.* 23. & 24.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Ponens etiam actum cum ignorantia invincibili, non quidem Iuris Ecclesiastici, Ecclesiasticique præcepti, sed solius Censuræ illi annexæ, adhuc excusatur, ne censura incurratur.

106 DOctores quamplures negant hujusmodi privilegium, existimantes, ignorantiam invincibilem solius censuræ, non esse sufficientem ut excuset quem, quo minus censuram incurrat: suntque *Covarr. in Cap. Alma mater p. p.* §. 10. *n.* 9. Ubi hanc esse communem Canonistarum testatur *Corduba in qu. Theol. lib.* 2. *qu.* 25. *in princip. Gaspar Hurtadus de Censuris in Communi Diffic.* 22. *Versu, Addunt Suarez*, & alii apud *Leandrum de Censur. in Comm. tract. p. disp.* 9. *qu.* 7. Contra quos tamen probatur nostrum propositum privilegium: Quia censura, quatenus censura est, non incurritur ab aliquo, nisi procedat monitio sub comminatione eiusdem censuræ, ut in præcedentibus est habitum: at qui ignorat censuram quamvis sciat preceptum, & admoneatur per illud, non admonetur tamen sub comminatione cẽsuræ: ergo illam non incurrit; sicque excusatur. Probatur præterea hoc idem privilegium iisdem rationibus, quibus comprobatum fuit præcedens. Quibus rationibus, accedit etiam Authoritas *Navarri in Summ. cap.* 27. *n.* 16. *Sanchez de Matrim. libr.* 9. *disp.* 32. *n.* 13. cum *Hostiens. Angel. Sylv. Soto, Lopez, Manuel., Philiarco, Orvardo, Vega, Cannedo, Ledesma, Henriquez, & Graff.* ab eodem ibidem relatis. *Suar. de Censuris disp.* 4. *sec.* 9. *n.* 19. *Bonacina De Censuris in comm. disp. p. qu.* 2 *punc. p. proposit.* 3. *n.* 13. *Leandri De Censuris in Comm. tract. p. disp.* 9. *qu.* 7. & aliorum plurium unanimiter censentium,

Ignorantiam invincibilem solius Censuræ, sufficere, ut aliquis ab incursione eiusdem excusetur; etiam si aliàs simplex præceptum Ecclesiæ non ignoret. Et eorum quamplures (ut videre est apud ipsos) loquuntur universaliter, nedum videlicet de tribus censuræ speciebus, nempe excommunicationis, suspensionis, & interdicti, verum etiam de Irregularitate ex delicto proveniente. Sed

107 Opponens Adversariorum fundamentum: Generaliter loquendo, ignorantia poenæ legis, non impedit quominus transgressor voluntarius illius, pœna ejusdem legis puniatur: ergo satis est ad incurrendam poenam censuræ, quod sciat quis actum jure humano esse prohibitum, nec erit necesse, quod ipse agens contra legem, sciat poenam censuræ pro eo actu constitutam esse, consequentia sequitur. Antecedens verò inductione probatur. Nam blasphemus, homicida, adulter, fur, & similes, de facto puniuntur poenis legalibus talium delictorum, sive eas ignoraverint, sive non, ut constat. Respondeo negando consequentiam: ad antecedens: & ad rationem ejusdem per inductionem, dico, cũ *Suarez l.c. n.* 20. & aliis; nõ fundari nostrum privilegium, nec nostram doctrinam in generali principio, ut nemo incurrat poenam legis, si ignoret poenam, cum delinquit contra legem, hoc enim satis improbari & nos existimamus. Fundatur ergo privilegium, & nostra doctrina in peculiari natura, & conditione hujus poenæ, quæ est censura, quia requirit hæc peculiarem modum contumaciæ, & inobedientiæ: eo quod non ordinetur per se primò ad puniendum delictum commissum, eo tantum quod commissum est, sed ad emendationem ejus, vel ad cogendum peculiari modo ne committatur, scilicet, sub illo peculiari, & rigoroso modo præcipiendi sub comminatione Cẽsuræ. Hinc censura poena est medicinalis, & ideò postulat etiam peculiarem modum contumaciȩ, & inobedientiæ, quem aliæ poenæ non postulant: sicque ruit adversaria oppositio.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Ponens actum peccaminosum, & culpabilem, & cum aliqua circumstantia, aut qualitate culpæ, ob quam imposita est Censura, ab incursione eiusdem Censuræ excusatur, si talem circunstantiam invincibiliter ignoret.

108 Ità est, & sequitur manifestè ex dictis. Unde si quis Clericum percutiat, Clericatus invincibiliter ignarus, in excommunicationem non incidit. Ratio est, quia licet talis ignorantia non excuset factum à culpa, seu malitia homicidii, excusat tamẽ à malitia sacrilegii homicidii Clerici, ob quam tantum lata est excommunicatio: ergo si talis ignorantia excusat à culpa talis qualitatis, & circunstantiæ, uti certè excusat ob invincibilem ignorantiam, excusabit consequenter à censura, cum hæc propter culpam dictæ circunstantiæ inflicta sit. Et hoc idem expressè habetur *in Cap. Si verò, el* 2. *De sententia Excommunic.* sub his verbis: *Si verò aliquis in Clericum nutrientem Comã manus iniecerit violentas, propter hoc non debet Apostolico præsentari conspectui; nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipsum esse Clericum ignoraverit.* Et denuo *Glossa ibidem*: *Verbo Ignoraverit*: ait sic: *Ita quod ignorantia probabilis fuerit, alias non excusaret*: quod totum est ad casum, ac privilegium nostrum, ut paret; & admittitur etiam à Doctoribus, quos refert, & sequitur *Leander ubi supra qu.* 10.

109 Quæres hic, An qui percutit Paulum Clericum, credens invincibiliter illum non esse Paulum, sed Petrum etiam Clericum, Censuram excommunicationis incurrat? Respondeo affirma-

mativè cum *Corduba in Quæst. Theolog. lib. 2. qu. 26. Versu, Secundò probatur eadem pars. Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 27. Bonac. De Censf. disp. p. q. 2. punc. p. n. 20. Leandro l. c. qu. 11.* & aliis ab his relatis. Ratio est, quia nulla in hoc casu contingit ignorantia, quæ constituat percussorem involuntarium quoad Clerici percussionem, & injuriam: quamvis enim dicta percussio sit involuntaria respectu personæ percussæ in particulari, respectu scilicet Pauli, ratione erroris, & ignorantiæ invincibilis; est tamen voluntaria ratione sacrilegæ percussionis, aut injuriæ factæ statui Clericali, contra quem lata est excommunicatio. Hinc *Henriquez lib. 13. cap. 23. n. p.* ad hunc casum optimè sic: *Si agnovit esse hominem, & Clericum, incurrit Sacrilegum Clericidium: & de eo percussus juste conqueritur, quod videns eum esse hominem, & Clericum, spontè percusserit, cum id malum, & damnum vitare teneretur. Quare hic sit excommunicatus, & irregularis.*

110 An verò incidat in excommunicationem, & irregularitatem, is, qui projicit saxum, vel aliud, quo percutiat Caium Clericum, sed fortè casu, & inculpabiliter percutit, vel occidit alium Clericum illac transeuntem. Responsio est negativa, quam tenent *Sanchez n. 27. cit. Bonac. cit. n. 20. Leandro l. c. qu. 12.* & alii apud ipsos. Quia percussio dicti Clerici est inculpabilis, ut supponit casus: Censura autem solum incurritur ob culpam mortalem. Nec hujusmodi casus (ut advertit etiam *Sanchez n. cit. in fine*) est similis illi, quem numero præcedenti affirmativè resoluimus. Nam in illo, affectus, & opus ipsum externum, sunt penitus mala, & injusta; siquidem affectus fuit Clericum percutiendi, & adfuit voluntas illum Clericum (putando esse alium Clericum) cædendi, sequutumque est opus. In hoc verò casu, solus affectus fuit malus, qui non inducit censuram: opus autem externum cæsionis illius, omninò fuit præter voluntatē, ac proinde culpa vacans, & consequenter incursione censuræ.

111 Et hìc obiter nota cum *Bonacina punct. p. cit. n. 19.* Exercentem hujusmodi actum externum, quo fortuitò, videlicet, & casualiter occidit alium Clericum, nedum excusari ab incurrenda excommunicatione, & irregularitate proveniente ex delicto, verum etiam excusari à restitutione: *nam ignorantia comitans* (uti est præsens) *excusat* (sic *Bonacina*) *actionem externam à peccato, propterea occidens hominem, quem credebat esse feram, non tenetur ad restitutionem ratione homicidii, etiamsi commisisset homicidium si cognovisset illum esse hominem. Et ratio est, quia dicta actio externa, non habet malitiam iniustitiæ, quamvis affectus, & desiderium iniustum esset: obligatio autem restituendi oritur ex actione externa iniusta, non verò ex affectu, & desiderio præcisè*: ità *Bonac.*

112 Insuper hìc obiter nota, quod percutiens Laicum, ex ignorantia credens ipsum esse Clericum, eo quod tonsuram deferat, non incidit in Censuram. Quia revera Clericum non percussit, sed Laicum. Sicut nec irregularis esset, si feram quis necaret, credens hostem esse. Adde quod excommunicatio non incurritur, nisi sit in iure expressa; in jure autem non est expressa excommunicatio ob percussionem Laici, nec erronea conscientia inducit excommunicationem, sed legitimus superior. Hinc non obstat, quod habuerit animum, & voluntatem percutiendi Clericum, quoniam ad hoc, ut quis censuris plectatur, nec pravus affectus, vel animus, nec conscientia læsa, nec conatus sufficit, si opus externum non sequatur: Actus enim propter quem incurritur excommunicatio, non est Sacrilegium internum, sed externum, consumatum contra personam Clerici;

in hoc autem casu non adest Sacrilegium externum contra Clericum, quāvis adsit internum ob errorem, & ignorantiam. Eiusdem sententiæ sunt *Glossa, In cap. In audientia. Verbo, Iniuriarum, in fine* (ubi expressè sic, ad hunc casum: *In veritate non est excommunicatus: licet de iniuria teneatur.*) *Abbas, Ancharanus, Federicus, Astensis. D. Antoninus, Angelus, Sylvest. Covarr. Lopez, Graff. Ledesma, Manuel, & Vega,* quos omnes refert, & sequitur *Sanchez disp. cit.* 32. *n.* 28. quibus adde *Bonacinam l. c. n.* 22. *Suarez de Censur. disp.* 22. *sec. p. n.* 53. *Leandrum l. c. qu.* 13. & alios communiter. Quorum aliqui volunt, dictum percussorem, ob conscientiam erroneam debere se reputare excommunicatum, donec de veritate facti certior factus sit. *Quod verissimum esse* (concludit *Sanchez n. cit.*) *nemo dubitat.*

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia vincibilis, venialiter tantum culpabilis, excusat à Censura.

113 Excusat utique à tribus speciebus censuræ, excommunicatione videlicet, suspensione, & interdicto: & etiam ab irregularitate ob delictum: ita *Sanchez disp. cit.* 32. *n.* 29. & alii innumeri penes ipsum: immo communiter Doctores omnes apud, & cum *Leandro l. c. qu.* 14. Et ratio est certa, & communis: constat enim inter omnes quod hæ censuræ incurri non possunt absque lethali culpa, eo quod omnes sunt pœnæ gravissimæ, & ità credendum minimè est piam Matrem Ecclesiam velle iis plectere ob culpam levem, qualis est venialis: ergo ob ignorantiam, solum venialiter culpabilem, nulla censura contrahi potest. Constat autem ex dictis ad Lectorem initio hujus Tractatus *n.* 7. *in fine*, quæ sit ignorantia vincibilis, *venialiter tantum culpabilis*: & quæ *culpabilis mortaliter*: primum enim (ut communiter Doctores) datur in illo, qui adhibuit aliquam diligentiam ad sciendum id, quod tenetur scire, non tamen sufficientem, & necessariam ad illam ignorantiam vincendam. Secunda verò datur in illo qui aut valdè modicam, aut nullam prorsus diligentiam adhibuit ad sciendum, quod tenetur, & poterat scire. Ex his ergo ignorantiis, prima ad minus, sicut excusat à lethali culpa, ita & ab omni pœna, quæ solum ob culpam lethalem incurri potest, ut sunt prædictæ Censuræ.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantia vincibilis, mortaliter culpabilis, quæ affectata, crassa, aut supina non est, etiam excusat probabiliter à Censura.

114 Quæ sit ignorantia affectata (seu optata) crassa, & supina, constat ex dictis ad Lectorem initio hujus Tractatus *n.* 8. Ex quibus etiam patet, quod ut dicatur, & sit hujusmodi, idest, *optata, crassa, & supina*, debet ipsa procedere ex culpa lata, & summa in adhibenda diligentia eorum, quæ sciri possunt, ac debent. Hinc, licet *Corduba in Quæst. Theolog. lib.* 2. *qu. p. Suarez de Censuris disp.* 4. *sec.* 10. *n.* 10. & alii non admittant distinctionem inter ignorantiam vincibilem mortaliter culpabilem non affectatam: & ignorantiam vincibilem mortaliter culpabilem affectatā, crassam, & supinam, nec agnoscant quæ ignorantia sit vincibilis mortaliter culpabilis, quæ non sit una ex illis; videlicet crassa, aut supina: dicentes omnem ignorantiam mortaliter culpabilem esse crassam, vel supinam: nihilominus *Sanchez to. p. in Decal. lib. p. cap.* 16. *n.* 7. constituit inter ipsas differentiam aliquam; & in sui sententia: Affecta-

rata, crassa, & supina dicitur, cùm quis data opera ignorare vult, ne ab actu, quem exequi optat, retrahatur, unde procedit hęc ex culpa lata,& summa, in adhibenda diligentia eorum, quæ sciri possunt, ac debent. Non affectata autem (per eundem) dicitur, quando quis non eligit quidem ignorare, at culpabiliter ignorat: quare, licet nec hujusmodi ignorantia excuset à mortali, non est tamen omninò crassa, & supina, idest, non ita summa, vel ob defectum actualis advertentiæ, malitiæ moralis, vel probabilis periculi; aut expressæ alicujus dubitationis, vel ob aliquid aliud. Ignorantia igitur crassa, seu supina per *Sanchez l. c. & lib. 9. de Matrimonio disp. 32. n. 32. &* 32. illa est, quæ ex lata ignorantis culpa procedit, utpotè qui nullam, aut valdè modicam ad sciendum diligentiā adhibuit. *Atque ita*, (concludit *Sanchez n. 7. cit.*) *non omnis negligentia, sed summa, est, quæ ignorantiam crassam constituere potest*.

115 Ex ventre ergo hujus doctrinæ, ac distinctionis, eruitur privilegium propositum, in quo probabiliter affirmo, dictam ignorantiam vincibilem, non affectatam, nec crassam, seu supinam, etiam si à mortali non excuset, excusare tamen (saltem in foro interno) ab incursione Censurarum, & aliarum pœnarum ex delicto provenientium. Quod idem affirmat Sanchez *disp. cit. 32. n. 31. Versu, Secunda tamen conclusio:* Sub his verbis: *Ignorantia vincibilis, & culpabilis, facti, vel iuris imponentis Censuras (licet aliàs factum sit damnatum) vel alias pœnas spirituales, excusat ab illis, modo non sit crassa, & supina: sive statuantur ab Episcopis; sive Pontificiis Constitutionibus*. Et apud eundem, idem docent (tractantes de Censura Excommunicationis) *Sylvest. Verb. Excommun. 7. casu ultimo, q. 3. Angel. Verb. Excomm. 7. casu ult. n. 3. Tabiena Verb. Excomm. 7. qu. p. n. 2. Petr. De Ledesma De Matrim. qu. 45. art. 5. punc. p. dub. 3. conclus. 2. fol. 172. colum. 2. in initio. Ludov. Lopez 2. p. Instruct. cap. 13. de Excomm. §. Sed iam ad 2. punctum fol.* 887. Quibus addo *Sotum in 4. dist. 28. qu. p. art. 2. Versu, Ex his primum, colum. 5. pag. mihi* 155. ubi dicit, *ità tenere nobiles Authores:* Excusat tamen ab excommunicatione lata per inferiorem Papæ, non tamen à lata per Papam, vel jus commune. Idemque tenet *Avila de Censur. 2. p. cap. 5. disp. 5. dub. 8. conclus. 2.* addens tamen in fine: *Hæc conclusio non est mihi certa, sed quia clementior est, eam sequor*. Et hinc fortasse est, quod *Suarez n. 10. cit. in princ.* dicit, hanc eandem conclusionem, seu opinionem, non movere ejusdem authorem ex gravi, aut urgente fundamento, sed solùm ex quadam pietate, ad evitanda animarum pericula. Imo nullum habere Authorem, præter unū, vel alterum recentiorem, ibidem asserit: quod tamen non est verum, ut patet ex Doctoribus pro eadem opinione hìc citatis, qui vel ante ipsum, vel suo tempore scripsere: quibus & sequentes addendi sunt. Et primo loco: *Portel. in Dubiis Regular. Verbo Ignorantia n. 27.* ubi sic: *Ignorantia vincibilis, sive facti, sive iuris, imponentis censuras, & alias pœnas spirituales, sive factum illud sit peccatum mortale, si tamen non fuerit ignorantia crassa, & supina, excusat ab omnibus illis pœnis; & hæc conclusio est magnæ consolationis: estque intelligenda de quibuscunque pœnis, sive latis à iure communi Papæ, sive à particulari Diecesanorum: probatur ex cap. 2. De Constitut. in 6. ubi dicitur, Ignorantia, dummodo non sit crassa, & supina, excusare ab omnibus sententiis. Vbi per verbum [Sententiæ] intelliguntur sententiæ latæ pro quibuscunque poenis, ut iam suprà diximus. Hanc tenet Sylvest. Verb. Culpa, qu. 11. §. 14. in fine, & alii; sicut Vivald. Candelabr. 2. p. tract. de Irregular. n. 265. & seqq. Maiolus lib. 5. de Irregu-*

gular. cap. 4 §. 3. n. p. Crassa verò, & supina ignorantia est illa, quæ procedit ex culpa lata, quæ intervenit in adhibenda diligentia. Culpa verò lata est (ut definit Castr. lib. p. de lege poenal. cap. 14. col. 4.) quando ignorans, aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam, ut sciret quæ nosse tenetur. Et Graffis p. p. Decisionum lib. 4. cap. 9. n. 20. id magis explicans ait; culpam latam, seu ignorantiam crassam esse illam, quæ vel ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Vbi vides posse aliquem evadere prædictas omnes poenas, etiamsi operetur culpabiliter mortaliter cum ignorantia iuris, vel facti, dummodo ignorantia non sit crassa, & supina, sive magna. Hactenus Portell. Cujus doctrina nil discrepat (ut patet) à doctrina *Sanchez*, ejusdemque sententia: pro qua etiam, secundo loco, refero *P. Dianam tomo 5. Coordinato tract. 1. res. 33. ex p. 3. tract. 5. & Miscell. p. res. 13.* Ubi nedum sequitur eamdem doctrinam *Portell.* & *Sanchez*, cum eisdem resolvendo: verum etiam resolutionem suam, dicit, *fore plenam magnæ consolationis*: quam concludit sic: *Quidquid in contrarium asserant Sotus, Graff. Suarez, & alii, quos citat, & sequitur Villalobos, Tu tene nostram sententiam ex cap. 2. de Const. in 6. ubi habetur, ignorantiam, quæ non est crassa, & supina excusare ab omnibus sententiis Ordinariorum.* Et idem docet *P. Diana eodem tomo 5. Coordinato tract. 5. resol. 6. n. 4. Ex p. 4. tract. 2. res. 85.* quam sic incipit: *O quàm plausibilis erit Confessariis hæc resolutio!* quam postea concludit sic: *Vbi vides posse aliquem evadere prædictas omnes poenas, etiamsi operetur culpabiliter mortaliter, cum ignorantia Iuris, vel facti, dummodo ignorantia non sit crassa, & supina, sive magna.* Itemque tertiò idem docet *P. Diana, & eodem tomo 5. Coordin. tract. 1. res. 34. Ex par. 5. tract. 9. resol. 17.* & ibi refert *Tannerum tomo 4. disp. 6. qu. 10. dub. 3. n. 47.* sic asserentem: *Sit ergo hæc generalis assertio. Ignorantia invincibilis, vel utcumque vincibilis, dummodo crassa, aut supina non sit, seu facti, seu iuris, tam universalis, quàm particularis, defendit, & excusat ab excommunicatione incurrenda: ignorantia autem crassa, & supina nunquam excusat.* Ita *Tannerus*: Cui etiam addit *Diana Coelestinum in Compendio Theologiæ Moralis tract. 3. num. 2.* affirmantem pariter uti sequitur: *Dico, ignorantiam vincibilem mortaliter culpabilem, sive sit iuris, sive facti, modo non sit crassa, excusare ab excommunicatione, & hoc habet locum, sive excommunicatio sit lata ab Episcopo, sive à Papa.* Et ità etiam in eandem *Sanchezii* sententiam inclinant, *Bonacina de Censuris in communi disp. 1. qu. 2. puncto 1. n. 10. ver. Addo non improbabiliter; Leander de Censuris in Communi tract. 1. disp. 9. qu. 15. Palaus par. 1. tract. 2. disp. 1. punc. 18. n. 2. & p. 6. De Censuris disp. p. punc. 8. n. 7. Bassæus Verbo Ignorantia n. 20. Barbosa in Collectaneis Tom. 4. lib. p. Sexti Decretal. Tit. 2. c. 2. n. 8.* ubi *n. 7.* impugnat optimè *Suarez* asserentem ignorantiam crassam, & supinam, idem esse cum ignorantia vincibili; & oppositum ipse probat, unam videlicet ab altera distingui: adeò ut omnis ignorantia crassa, & supina sit quidem vincibilis: at non è converso, omnis ignorantia vincibilis sit crassa, & supina. Et easdem sic distinguit: cum *Henriq. in Summ. lib. 13. cap. 23. §. 2. Avila de Censuris p. 2. cap. 5. disp. 5. dub. 8. Sanchez d. disp. 32. n. 33. & Bonacina punc. cit. n. 4.* Ignorantia vincibilis, quatenus distinguitur à crassa, & supina, contingit, quando quis non adhibuit mediocrem diligentiam, morali, & humano modo, ad sciendum id, quod scire tenetur: Ignorantia verò crassa, & supina, dicitur illa, quæ procedit ex lata culpa ignorantis, seu ex summa negligentia, ut accidit quando quis nullam, vel modicam adhibuit diligentiam ad cognoscendum id, quod scire tenetur, postquam de illo habuit aliquam cognitionem, vel dubium: Ita *Barbosa*

ex

ex doctrina *Sanchez* præcipuè, cujus sententia, & consequenter propositum privilegium.

116 Probatur primò, Authoritate tot Clarissimorum Doctissimorum Virorum, qui hanc sententiam, & privilegium nostrum amplexantur: Quidquid dixerit *Suarez* supra, & cum ipso *Filliuccius tom. p. tract.* 11. *& p. de Censuris in communi cap.* 8. *n.* 263. *Versu*, *Atque hæc sententia*: hanc videlicet, *Vnum tantum habere Autorem*, *Lopez tract. de Clavibus*, *cap.* 13. *qui non movetur urgente fundamento*, *sed ex quadam pietate*, *ad evitanda animarum pericula*, *ut dicitur cap.* 2. *de Constit. in* 6. Secundò probatur: ex eodem *cap.* 2. *de Constit. in* 6. Ubi adstruitur, quod solum ignorantia crassa, & supina, non liberat à Censuris: ibi enim sic: *Vt animarum periculis obvietur; sententiis per Statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa nō fuerit, aut supina*: ergo quævis alia ignorantia, quæ non sit crassa, aut supina, etiam si sit mortaliter culpabilis, à censura liberabit: consequentia hæc patet, nam exceptio firmat regulam in contrarium. Et potest hoc idem confirmari, ex eo quod, si Textus relatus, dum ait: *non ligari ignorantes*: intelligeret tantùm *invincibiliter ignorantes*, nullum privilegium, seu Indulgentiam dedisset ignorantibus, qua periculis animarum peculiariter subveniret; ex natura etenim rei, *invincibiliter ignorantes*, *non ligantur sententiis*, *&c.* Imò sic, nihil Pontifex decerneret, in quo esse posset difficultas, nam ignorantia invincibilis ex natura rei excusat: ignorantia verò, quæ leviter est culpabilis, & quæ negligentiam mortalem non attingit, in omnium sententia à censuris, & qualibet pœna gravi pariter excusat, siquidem excusat à peccato mortali: Igitur dicendum ipsum loqui, ac intelligi debere, de aliqua mortaliter culpabili ignorantia, dummodo crassa non fuerit, aut supina. Sicque ruit fundamentum *Filliuccii n. cit.* 263. non alia ratione videlicet ignorantiam crassam, & supinam non excusare à Censura, nisi quia non excusat à culpa gravi: Nam, nec ignorantia vincibilis, qua vincibilis, excusat à culpa gravi, ut certum est, nihilominus excusat à Censura, quando crassa non est, aut supina, ut supra dictum, ac probatum est. Hinc *Sanchez n. cit.* 31. *in fine*, optimè concludit: quod, *ignorantia præcepti*, *nec excusat*, *nec sufficienter accusat ad censuram contrahendam*, *nisi iuxta modum*, *et qualitatem ignorantiæ ipsius Censuræ*.

117 Quod verò, Textus prædictus, & lex dicta Canonica, extendatur etiam ad jus Pontificium, & censuras ejus, defendunt, *Sylvester*, *Verbo Ignorantia*, *Quæsito* 8. *versu*, *Et ista solutio n.* 16. *Sanchez*, *Portel. Diana*, *Tannerus*, *& Cælestinus*, supra relati. Quibus addo *Baßæum n. cit.* 20. (quem etiam concludit sic: *Et hæc sententia est tuta*, *& valdè notanda pro multis materiis in particulari*, *qua ratione poßunt plures in foro conscientiæ excusari ab incursione Censuræ*) & *Palaum num.* 7. *cit.* ubi in fine sic: *Nomine inquam Ordinariorum: etiam Pontifex videtur comprehensus; quia est Ordinariorum Ordinarius; & quamvis sub illo verbo non comprehenderetur*, *comprehenditur tamen ob rationem decidēdi illius textus*, *scilicet*, *ut periculum animarum evitetur*, *quæ in Censuris à Pontifice latis efficacius procedit*, *utpotè quæ minus publicantur*, *minusque notæ sunt*, *quam censuræ ab inferioribus latæ*. Quod idem antea docuit *Sylvester n.* 16. *cit.* sub his verbis: *Vt animarum periculis obvietur*, *aequè militat in Papa*, *et magis: quia eius statutum plures ligat*, *et minus publicatur*. *Præterea*, *Quia superfluè in d. c. Vt animarum*, *poneretur*, *Ordinariorum*: *Sed sufficeisset dicere: quorumcumque*. *Sed dico*, *quod necessariò addidit Ordinariorum*, *ad differentiam Statutorum*, *quæ faciunt Communitates*, *quæ animam per spiritua-*

les

les pœnas non ligant: et non dixit quorumcumque Ordinariorum locorũ, cuiusmodi sunt Episcopi, secundum Gloss. in d. c. Vt animar. sed quorumcumq; Ordinariorum simpliciter, ut includeretur etiam Papa, qui est omnium Ordinariorum Ordinarius. Ita *Sylvester*. Quod latius prosequens *Thomas Sanchez n. cit.* 31. ait sic: *Et est ibi sermo non tantum de sententiis Episcoporũ, sed etiam Summi Pontificis, cum nomine Ordinarii comprehendatur ipse, tanquam Ordinarius Ordinariorum omnium, iuxta Sylvestr. Verb. Ignorantia qu. 8. dicto 3. Vel si dicamus non comprehẽdi sententias à Summo Pontifice latas sub nomine illo Ordinarii: propter ea, quæ diximus numero 8. ad finem: comprehendentur propter rationem illius Textus, ut periculis animarum obvietur, quæ similiter in illis militat. Et quia maior est ratio in Pontificiis: quippe quæ minus publicantur, atque facilius, & iustius ignorantur. Item quia omnes hæ pœnæ spirituales, & irregularitas, sunt pœnæ contemptus: (ut probavi) at contemptus adesse non dicitur, quando ignorantia non est crassa.*

118 Hactenus dicta, reddunt utique admodum probabile, & tuta conscientia sequibile (ut patet) nostrum propositum privilegium; tot maximè Classicorum Doctorum authoritatibus, & rationibus fulcitum. Quod præterea, Tertiò, & ultimò probatur: Quia utique ex dictis probabile est, quod non omnis ignorantia, quæ non excusat à mortali, possit dici crassa, & supina: sed sic est, quod sola ignorantia crassa, aut supina, est, quæ non excusat à censura, ut constat ex *c. 2. de Constit. in 6.* ergo illa alia, quæ non est talis, licet non excuset à mortali, excusabit tamen à Censura. Maior, & si pluribus supra firmata sit, ulterius probatur: quia probabile est, quod ad hoc ut ignorantia dicatur, & sit crassa, aut supina, debeat procedere ex culpa lata, & summa in adhibenda diligentia eorum, quæ sciri possunt, ac debent: ergo cum detur alia ignorantia mortaliter culpabilis, quæ non sit ità summa, excusabit hæc à Censuris, & pœnis. *Hæc Confessarii in mente habeant* (inquit *P. Diana p. 3. tract. 5. & Miscell. p. res. 13. in fine*) *nam ex illis non pauci ab incursione censurarum immunes erunt.* Ex hac autem doctrina, per ignorantiam videlicet etiam culpabilem, dummodo non sit crassa, & supina, aliquẽ non incurrere in censuram observat *Hurtado de Mendoza Vol. p. in 2. 2. D. Thom. disp. 8. sec 5. §. 42.* (apud *Dianam p. 5. tr. 9. res. 17.*) sequi eãdem omninò esse rationem de actuali inconsideratione inculpata. Ex. gr. si quis hæresim profert, quam nunquam cognovit esse excommunicatione prohibitam, hic non præstringitur excommunicatione, quia absque culpa eam ignorat: si autem eam aliquando cognovit, deinde quando hæresim loquitur, est omninò, & inculpatè oblitus excommunicationis, in eam non cadit, quia tota ratio malitiæ, & contumaciæ consistit in actuali peccato, ut oritur ab actuali cognitione, vel culpata carentia cognitionis: cognitio enim, vel ejus carentia iam præterita, & nullo modo manens, non sunt causa actus voluntatis existentis illis posterius, sed actuale peccatum, nec oritur, cum cognitione censuræ, nec cum ejus culpata carentia: ergo eadem ratio est, ac si nunquam cognitio fuisset. Hæc *Hurtado*. Ex dictis autem.

119 Deducitur primò, tanquam quid certum, ignorantiam affectatam nõ excusare à Censuris; tum quia id constat ex *d. cap. Vt animarum*. Ubi apertè habetur, quod ignorantia crassa, aut supina nõ excusat quem à Censuris contrahendis; multo minus ergo à fortiori excusabit affectata (seu optata) cum hæc magis augeat voluntarium, & consequenter peccatum, ut cum communi docet *Covarruvias in c. Alma, p. puncto, §. 10. n. 17. Versu, Illud sanè*. Tum quia ignorantia affectata, seu optata,

est

est illa, qua quis ignorat id, quod scire tenetur, eligens, illud nescire, ut liberius peccet, hinc directè est volita, directè causat voluntarium, consequenter peccatum, atque adeò nequit excusare quem à Censuris: sic cum *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 3.* (apud, & cum *Leandro disp. cit. 9. qu. 16.*) *D. D. omnes.*

120 Deducitur secundò: Nec ignoraneiam crassam, aut supinam tam facti, quàm juris excusare, seu liberare à Censura (quidquid apud eundem *Leandrum qu. 17.* affirmet contra, licet ex parte solùm, *Bauny tr. p. de Censuris qu. 18.*) Idque patet apertissimè, tum *ex eodem Cap. Vt animarum cit.* ubi dicitur: *Statutis Ordinariorum excusare ignorantes, dum tamen eorum ignorantia non fuerit crassa, aut supina*; ergo sine distinctione ulla, ignorantia ligat quandocumque fuerit crassa, & supina: Tum etiam quia, cùm ignorantia crassa, & supina, ex dictis, & per nos procedat ex culpa lata, & summa, reddit consequenter ignorantem in statu contumaciæ, & inobedientiæ, saltem virtualiter, & indirectè: cum voluntariè negligat legem, aliàs satis publicam, & omnibus notam: Vnde tam crassa ignorantia nequit eum excusare ab incursione Censuræ, si ex ignorantia eadem, factum sub Censura prohibitum efficiat. Satis enim est, quod lex, quantum est ex se, illum admoneat: quamvis ejus admonitio ad aures eius non pervenerit, ex supina, & summa eius negligentia. An verò ignorantia crassa excuset saltem à Censura quando hæc imposita est facienti aliquid *scienter*; in privilegio sequenti: unde sit.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Ignorantia etiam crassa excusat à Censura, quando hæc imposita est facienti aliquid scienter.

121 Vti certum admittit hoc privilegium *Leander disp. cit. 9. qu. 18.* sub his verbis: *Vt mihi certum respondeo: Excusare: Quia quando aliqua Lex, & Canon non addit illam particulam (scienter) crassa ignorantia requiritur, ut ignorans non excusetur ab incursione censuræ, ut quæst. anteced. est habitum: ergo amplius requiritur, quando addit (scienter) aliàs frustra adderetur: ergo ad incursionē Censuræ non sufficiet tunc ignorantia crassa, aut supina: quia videlicet, lex noluit Censuram inferre, nisi contra scienter peccantes, non contra ignorantes crassè, aut supinè. Sic Henriquez lib. 13. cap. 23. num. 3. initio: Sic dicens: Si excommunicatio, sub his verbis feratur: [Qui scienter, vel actu temerario fecerit, vel qui præsumpserit] excusantur ab illa, qui ignorat etiam ignorantia crassa.* Et hoc idem privilegium recipit etiam *P. Diana noster part. 3. tract. 5. & Miscell. p. res. 13.* dum ibi sic: *Notandum est ignorantiam quantumcunque crassam (nisi esset ingens temeritas) & latam culpam, excusare à pœna imposita scienter aliquid facienti.* Quod pariter antea recepit, atq; admisit *Navarrus in Summa cap. 27. n. 140. Versu, Declaratio prima, quod hæc ligat: pag. mihi 566.* hiscemet verbis: *A pœna istius Clement. sola ignorantia facti probabilis excusat, secundum Gloss. Verbo Scienter; quam dixit singularis Præpositus in cap. Ex parte p. columna penultima, de appellat. contra quam tenui prælegendo illam Salmanticæ; & nuper consulendo in sacro Poenitentiariæ prætorio cum Ioanne Imol. & Bonif. super eadem. Tum quia dicta Clem. non loquitur simpliciter, sed de contrahente scienter; & lex puniens facientem aliquid scienter, requirit dolum, l. sed si lege, §. scire, ff. de petit. hæredit. à quo quælibet ignorantia etiam crassa excusat, l. igitur ff. de liber. cau. & l. plagij, C. ad Flau. de plag. vbi Glossa hoc dicit citans in id alias leges, verb. Iusta. Tum quia, alioqui nihil refert, an lex diceret simpliciter, qui contrahit, vel qui scienter contrahit; quod est contra mentem omnium. Tum quia certum est, quod quacumque ignorantia quis aliquid faciat, verè*

non facit scienter: & ità vere non continetur lege data contra facientem scienter: quamvis quoad forum exterius aliud interdum præsumi posset; sed hic de foro conscientiæ agimus. Hactenus doctissimus *Nauarrus*, cui prætereà addo *Sanchez de matrim lib.9. disp.32. num.36. & Tom.p. in Decal. lib.2.cap.10.num.38. Bonacinam de Censur.in* Comm. *disp.p. qu. 2. punct. p. num.11. Auilam de Censuris 2.p.cap.5.disp. 5. dub.9. concl.p. & cap.6. disp.10. dub. 6. Dico primò. Basilius Pontius de Matrimonio lib.10. cap.6. Gaspar.Hurtad.de Censuris in communi Difficult. 21. Versu, Conueniunt Tertiò. Molinam de Iust. to.4. tract. 5. disp.71. num.13.* & alios, qui ad abundantiam videri possunt apud citatos. Videatur præcipuè *Caiet. in Summa Verbo Excommunicatio*: ubi tradens hanc eandem doctrinam, explicat ferè singulas excommunicationes.

122. Ratio autem sic suadet propositum privilegium. Quia poenæ, ut in jure dicitur, leniendæ potius sunt, quam exagerandæ, *c.poenæ, de poenit.dist.1. & l. poenis, ff.de poenis*. Quando autē lex requirit sciētiam, & dicit: *Si scienter, si præsumpserit, si ausus fuerit, &c.* ipsamet lex moderatur poenam, neq; vult illam incurri, nisi quando peccatum, aut factum contra legem, talem circumstantiam habet. Quare, quando adest ignorantia etiam crassa, excluditur ille modus, quem lex requirit ad inflictionem poenæ. Cùm ergo lex *scientiam petit*, quævis ignorantia etiam crassa, excusat à poena eiusdem legis: alioqui, ut optimè *Nauarrus* suprà, nil referret, an lex diceret simpliciter, qui contrahit, vel qui scienter contrahit; quod est contra mentem omnium. Et confirmatur: nam iuxta veriorem sententiam superius traditam, quando lex, & canon, non addit *scienter*, desideratur crassa ignorantia, ne ignorans excusetur: ergo amplius requiritur, quando addit *scienter*; aliàs frustra adderetur. Adde, quod tunc Ecclesia intendit punire delictum expresse, & formaliter volitum, præmissa illius notitia, quod non contingit, ubi adest ignorantia etiam crassa: eo quia tunc verè non adest notitia illius, & solum est virtute volitum. Et si dicas, idem esse scire, & debere scire. Respondeo, id esse verum quoad peccatum, secus quoad poenas. Vide *Sanchez n.36.cit.& n.38. cit. in Decal.* Ex quo: & ex dictis:

123. Infertur, quod cùm *in Bulla Cœnæ* ex. gr. excommunicentur Hæreticorum Libros (hæresim continentes, vel de Religione tractantes) sine authoritate Sedis Apostolicæ, *scienter*, legentes, retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore. Ab hac censura eximuntur hi, qui quodvis horum fecerint, ignorantia, quantumvis crassa, & lata culpa: nisi adeo crassa fuerit, ut extiterit ingens temeritas: & ratio est, quia dicta clausula, *scienter* petit hæc fieri: Ut *scienter* videlicet, legant, teneant, imprimant, defendant, &c. prædictos Libros. Quod utique advertendum est valdè, pro omnibus etiam aliis materiis in particulari, continentibus eamdem clausulam, ratione cuius quamplures in foro conscientiæ excusari poterunt ab incursione censuræ: hinc concludendo, repeto *P. Dianæ* monitum: *Hæc omnia*, videlicet, *Confessarij in mente habeant: nam ex illis non pauci* (imo *innumeri*, addit *par.5. tr. 9. res.17.*) *ab incursione censurarum immunes erunt*. At nedum *ex illis*, idest ex dictis, verum etiam ex mox, & in sequentibus dicendis, quamplures ab incursione censurarum immunes erunt, quæ & propterea, tenaciter etiam à Confessariis in mente erunt retinenda. Neque contra hoc privilegium vim habet, si ei objicias ex ipso sequi dari ansam multis non curando de scientia legum, eo quod ignorantia crassa excusat à multis Censuris: Negatur enim sequela, quia in tali casu eorum ignorantia evaderet affectata, & cum dolo, sicque

sicque æquivaleret scientiæ: hinc ruit objectio.

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorantia etiam supina excusat, sicuti excusat crassa, à Censura inflicta contra facientem aliquid scienter.

122 Sequitur hoc privilegium ex præcedenti: imò vtriusque eadem est ratio formalis; cum utraque ignorantia, tam crassa videlicet, quam supina, eandem vim habeat; differunt enim inter se solum in modo significandi, ut superius dictum est. Et ideo absque ulla distinctione idẽ de utraque affirmant Doctores, præcipuè privileg. antecedenti citati, indifferenter asserentes ignorantiam crassam, & supinam excusare à Censura inflicta contra facientem aliquid *scienter*. Quam excusationem, uti certam respectu utriusque ignorantiæ, sustinet *Leander disp. cit. 9. qu. 18. & 19.* Et licet *Henriquez lib. 13. cap. 23. num. 3.* videatur esse contrarius, dum ibi sic: *Non tamen excusat si faceret ex ignorantia supina, & affectata: quæ perinde est in re morali, ac si directè, & scienter præsumeret facere contra excommunicationem: Sanchez* tamen *libr. 9. de Matrimon. disp. toties cit. 32. num. 39.* Explicat eundem *Henriquez l. c.* solùm velle affirmare, quod quando ignorantia est adeò crassa, aut supina, ut esset ingens temeritas; tunc non excusaret à Censura Canonis contra *scienter facientes* lata, eo quod tunc iam dicerentur in dolo esse. *Non est autem ingens temeritas* (ait idem *Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 10. num. 38. in fine*) *nisi quando vehementem suspicionem habet Censuræ, &c. Tunc enim reputatur sciens.*

125 An verò sicuti ignorantia crassa, & supina excusat à Censura, *scientiam* exigente; excuset etiam ignorantia affectata? Affirmat *Gaspar Hurtad. De Censuris in Comm. diffic. 21. n. 92. Quia* (inquit) *quod fit ex ignorantia, vel cum ea, quæcumque sit, non fit scienter, nec cum dolo, quia verè fit ignoranter: & quamvis dicta ignorantia ferè æquivaleat scientiæ, seu dolo, quoad incurrendam culpam, non tamen quoad poenam, quando hac imponitur contra scienter, seu ex dolo peccantes. Et ob eandem rationem excusat à Censura lata contra eos, qui aliquid facere præsumpserint, aut contra eos, qui ausu temerario aliquid fecerint, quia pro eodẽ sumuntur, & idem est aliquid facere sciẽter, seu ex dolo, et illud facere ausu temerario, & præsumere illud facere, imò & illud contemnere.* Ità *Hurtadus.* Et ità etiã tenent *Filiuccius to. 2. tract. 22. cap. 7. n. 205. Bonacina De Censuris in Comm. disp. p. qu. 2. pun. p. n. 11. Sanchez* se retractans *in Sũma to. p. l. 2. cap. 10. n. 38. P. Duardus noster in Bullam Coenæ lib. 2. in Canon. p. qu. 36. n. 3.* & alii: Quorum ratio est, quia verba legis pœnalis non sunt extendenda ultra proprium significatum, sed qui operatur cum ignorantia affectata non operatur scienter, ergo non incurrit in excommunicationem, & censuram contra aliquid *scienter* facientes latam; quod procedit, sive ignorantia affectata sit juris, sive facti. Hinc ex his aliqui docent, Libros hæreticorum ignorantia affectata legentes, non incurrere in excommunicationem latam in Bulla Cœnæ, quæ fertur contra scienter legentes. *Diana p. 3. tract. 6. & Misc. 2. res. 7.* admittit hanc sententiam uti probabilem.

126 Sed probabiliùs respondeo. Non excusare. Tum quia ignorantia affectata, qua videlicet, ignorans eligit nescire, quò liberius peccet; non minuit, sed potius auget culpam, & facit actum directè, & per se voluntarium, cum directè, & per se eligatur: teste *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 4. in corpore*: ergo non excusat à Censura *scientiam* exigente. Tum quia ignoranria affectata æquivalet scientiæ, & dolo: ergo quisquis cum illa contra censuram, *scien-*

scientiam requirentem, operatur, perinde est in re morali, ac directè *scienter*, temerariè, & præsumptuosè, contra Censuram facere. Ergo clarè constat quod ignorantia affectata non potest quem à Censura excusare. Antecedens, in quo posset esse difficultas, clarè patet ex *cap. Eos qui, de tempor. Ordin.* Ubi apertè ignorantia affectata, æquiparatur *scientiæ*, iis verbis: *Eos, qui Clericos parochiæ* (idest Diœcesis) *alienæ, absque Superioris Ordinandorum licentia, scienter, seu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæsito, præsumpserint ordinare per annum à collatione ordinum decernimus esse suspensos*. Ita *Gregorius X.* & cum eo *Glossa ibi, verbo Affectata*, per sequentia verba: *Æquipollent ergo scientia, & affectata ignorantia, de clan. desp. cum inhibitio. & dicitur affectata, ex quo scire potuit, sed noluit, imo dissimulavit. C. de incest. & invit. nupt. l. qui contra*. Sic *Glossa*. Et *Covarruvias in cap. Alma mater p. p. §. 10 n. 17. Versu, Decimoquintò, fol. mihi 419. col. p. Id verò* (ait) *poterit accidere, propter ignorantiam affectatam, quæ cùm directè volita sit, eandem habet scientiæ conditionem, & idem operatur, quod operaretur scientia si adesset*. Hanc nostram responsionem, & sententiam præterea tenent, *Gloss. Clem. p. verbo Scienter, De Consang. Franc. cap. 2. n. 4. de Constit. in 6. D. Anton. 3. p. tit. 24. cap. 34. statim in principio. Rosella Excommunicatio p. Casu 43. n. 2. Sylvest. Excommunicatio 9. Casu 41. n. 76. in fine. Tabiena Excommun. 5. casu 49. n. 3. notabili 2. Graff. p. p. Decisionum lib. 4. cap. 9. n. 38. Henriquez lib. 13. cap. 23. n. 3. Petrus de Ledesma in Summa cap. 8. de Excomm. dub. ultim. dicto 3. Suar. disp. 4. de. Censuris sec. 10. n. 3.* quos omnes refert, & sequitur *Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 40.* quàvis contrariũ doceat *in Summa n. 38. cit.* Hisque addi possunt, *Molina De Iustit. to. 4. tract. 5. disp. 71. n. 13. Coninch De Censuris disp. 13. Dub. 11. n. 93. pag. mihi 466. Avila de Censuris part. 2. c. 5. disp. 5. dub. 9. Conclus. 2. Filliucc. to. p. tract. 11. cap. 8. qu. 12. dicto p. n. 260. Versu, Secundum, de affectata* (quamvis postea hic *to. 2. tract. 22. cap. 7. n. 205.* oblitus sui, oppositum doceat) *Palao tom. p. tract. 2. disp. p. punc. 18. n. p. Leander disp. cit. 9. qu. 21.* & alii apud citatos: unanimiter omnes in hoc convenientes, quod ignorantia affectata scientiæ æquiparatur.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Ignorantia item crassa, & supina, excusant à Censura lata sub his verbis:
Si quis præsumpserit: *Vel*,
Si quis ausus fuerit: *Vel*,
Ausu temerario
fecerit.

127 VT certũ recognoscit *Leander* hoc privilegium, *disp. toties cit. 9. qu. 20.* illudque communiter admittunt Doctores superius citati, nobiscum sentientes, ignorantiam crassam, & supinam excusare à Censura inflicta contra facientem aliquid *scienter*. Ratio autem hujus privilegii est, Quia haud dicitur *præsumere*, nec *ausu temerario facere*, qui ignorantia crassa, aut supina, aliquid facit: eo quod præsumptio, & audacia, temeritatem, & dolum importent: Sed sic est, quod Censura, & Canon petit dolum: ergo non satis est ignorantia crassa, seu supina, ut latè etiam probat *Sanchez* (cum aliis pluribus) *De Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 37. & 38.* & confirmat *Suarez de Censuris disp. 4. sec. 10. n. 2.* dum ibi sic: *Si lex adhibeat aliquam particulam, quæ ex proprietate suæ significationis requirat scientiam; tunc etiam si ex ignorantia vincibili id fiat, non incurretur censura: quia talis lex noluit censuram ferre, nisi contra sic peccantes. Quæ autem sint particulæ habentes hanc vim, ex proprietate Latini sermonis, & significationis pendet:* Com-

Communiter autem esse solent hæ : [*Scienter, Consulto , Qui præsumpserit , qui contempserit , qui temerè , vel qui temerarius violator extiterit* .] Hinc *Candidus Disquisit.* 22. *art.* 32. *dub.* 2. ex *Sanchez*, & *Suarez* allegatis, pariter sic ait: *Idem dicendum est, quando Canon præcipit, vel punit aliquid, sub pœna Censuræ, si adhibet has particulas [Si quis ausus fuerit; vel ausu temerario fecerit; si quis consultò; si quis præsumpserit; si quis temerè; si quis temerarius violator extiterit] non incurrit scilicet censuram, si quis laborans ignorantia crassa, & supina transgreditur legem, si lex adhibeat aliquam ex particulis enumeratis. Ratio huius conclusionis est, quia Ecclesia in dictis casibus, solum intendit punire delictum formaliter, & expresse volitum, quod præsupponit illius notitiam: Sed ignorantia, etiam si sit crasa, & supina, non supponit delictum directè, & formaliter, & expressè volitum, sed tantum virtualiter, & indirectè, ergo &c.* Sic ille apud *Leandrum qu.* 20. *cit. in fine*. Ex hac doctrina, & Privilegio, quamplura inferes in particulari, quarum aliqua videri possunt apud nostrum *P. Duardum in Bull. Cœnæ Domini Canon. p. qu.* 36. *à n.* 10. in quo sic: *Inferes, quod si quis deputatus ad Confessiones ex ignorantia crassa absolverit aliquem à Censuris in Bulla Coenæ contentis extra mortis articulum, & sine licentia Romani Pontificis, non incidit in excommunicationem, vi eiusdem Bullæ latam contra absolventes à dictis censuris, quoniam ibi excommunicantur hi, qui præsumpserint absolvere ab huiusmodi censuris. Quocirca ad incurrendam predictam excommunicationem exigitur scientia, dolus, ac temeritas ex parte absolventis.*

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Ignorantia concomitans excusat semper operantem à Censuris incurrendis, et poenis.

128 **V**Nde si quis ex. gr. Clericũ cædat, & ignarus prorsus sit clericatus, evadet excommunicationẽ, etiã si eo animo affectus esset, ut cognito clericatu, minime à percussione abstineret. Vel si quis hostem necans, credens invincibiliter esse ferã, ab irregularitate similiter excusabitur, esto etiam eo animo esset, ut rei veritatis conscius, adhuc necaret. Ratio est, quia licet ignorantia hujusmodi concomitans non excuset à peccato ignorantem ratione illius pravæ dispositionis, & affectus, quem habet circa obiectum ignoratum: excusat tamen utique à peccato opus illud externum, cum hoc opus non procedat ex prava illa voluntate: sed sic est quod Ecclesia suis Censuris, & pœnis non punit actus internos, sed externos tantùm: ergo cum in hoc eventu, actus, seu opus ipsum externum à culpa excusetur, eximetur subinde ab excommunicatione, suspensione, interdicto, & ab aliis pœnis. Confirmatur primò ex *Suarez de Censuris disp.* 4. *sec.* 8. *n.* 19. & *Filliucc. to. p. trac.* 11. *cap.* 8. *qu* 9. *Dicto* 2. *n.* 247. Quia vel ea prava, animi, voluntatis, & affectus dispositio, est tantùm habitualis, seu in causa, & radice, ut est odium inimici, quod in animo, & voluntate est radicatum, actu tamen, non exercetur: & hæc nihil facit ad culpam, quia per habitualem dispositionem non peccamus formaliter, sed per actualem, donec in actum prodeamus: sicuti ad culpam non facit, nec peccat qui ex vehementi concupiscentia, seu affectu, accedit ad non suam, quam existimat esse suam: vel qui comedit carnes die prohibito, id ignorans: hujusmodi enim concomitantia nihil facit ad culpam. Vel est actualis; ut si haberet hunc actum: *Vtinam quod esset Clericus, nam etiam si talis esset, adhuc occiderem*. Et hæc facit quidem ad culpam internam Sacrilegii, sed non externam, quia externa illa occisio non procedit ex illa interna, cùm sit tantùm conditionalis voluntas; *si esset Clericus*: Sed ex altera absoluta; *Volo occidere quod video*. Quod au-

autem existimat invincibiliter esse fe-tam, & ideo cùm illa actio externa ignoranter fiat, excusabit. Sic etiam *Corduba l. 2. qu. 16. in fine, in respons. Argum. 7.* Confirmatur secundò: quia licet affectus, & actus etiam elicitus à voluntate, supponatur, & sit peccatum mortale Sacrilegii, est tamen merè internum, & nihil influens in illam actionem exteriorem occisionis: ergo cum illam non reddat peccaminosam, nec quid confert ad Censuram incurrendam. Ita *Sanchez disp. cit. 32. n. 26.* Sub his verbis: *Recedens à sententia contraria, existimo ignorantiam concomitantem semper excusare ignorantem ab excommunicatione, irregularitate, obligatione restituendi, ceterisque poenis, etiamsi adsit pravus ille affectus circa obiectum, quod ignoratur. Ratio est: quia licet ignorantia concomitans non excuset à peccato operantem circa illud obiectum, quia talis naturæ est, ut cum illa maneat peccati affectus circa obiectum ignoratum: at re vera excusat opus externum cum illa factum à peccato. Cum ex ignorantia invincibili proficiscatur, nec illud opus ex ea prava voluntate processerit. Solum enim feram interficere, aut laicum cædere intendebat. Unde dum D. Tho. ait, eam non excusare à peccato, intelligendus est, non omnino excusare: quia manet peccatum pravi affectus. Cum ergo excommunicatio, irregularitas, & ceteræ poenæ non incurrantur ob solum pravum affectum, Ecclesia enim non punit actus internos. Nec etiam obligatio restituendi ex sola prava voluntate, quæ nocere nequit, sed ex actione ipsa externa iniustè oriatur: & in hoc eventu opus ipsum externum à culpa, & iniustitia excusetur; eximetur subinde ab excommunicatione, irregularitate, aliis poenis, restituendique obligatione.* Ità *Sanchez l. c. & lib. p. in Decal. cap. 16. n. 13.* & alii apud ipsum. Et ita etiam tenent *Vasq. p. 2. qu. 76. tap. 3.* & alibi. *Suarez de Censuris disp. 4. sec 8. n. 9. Molina de Iust. tom. 4. disp. 53. n. 2. Versu, De eo verò:* & alibi. *Filliuct. to. p. tract. 11. tap. 8. qu. 9. Dicto 2. n. 247. Bonacina de Censuris disp. p. qu. 2. punc. p. n. 14. Bassæus Verbo Ignorantia n. 18. Palao to. p. tract. 2. disp. p. punc. 17. n. 3. Leander disp. cit. 9. qu. 22. & 23.* & alii plures, apud citatos præcipuè. Contra *Covarruviam, Vgolinum, Manuel. Graff.* & alios, relatos à *Sanchez n. n. citatis 26. & 13.* Quorum omnium fundamentum est: Quod ignorantia concomitans, ratione pravæ voluntatis, à peccato minimè excusat, consequentet nec à Censuris excusabit. Ruit tamen hujusmodi fundamentum, quia licet à peccato non excuset ignorantia concomitans ratione pravæ voluntatis, ut concessum est; excusat nihilominus externum opus à culpa, cum hoc minimè procedat, ut dictum est (stante dicta ignorantia) ex prava voluntate, quod sufficit ad evadendas censuras, & pœnas, ut probatum est.

129 Et Confirmatur magis: Quia Censuræ incurruntur ob peccatum externum, opus autem externum factum cum ignorantia concomitante, non est peccatum; non enim potest esse peccatum sine voluntario, nec voluntarium potest esse cum ignorantia, cum voluntarium, inquit *Aristotales 3. Ethic. tap. p.* sit à principio cognoscente singula, in quibus est actio. Cum ergo actus ille externus non fuerit præcognitus, non potest dici voluntarius, nec imputari potest ad peccatum, vel ad Censuram incurrendam, cum ad incurrendam Censuram requiratur, ut actus externus habeat malitiam prohibitam sub censura, qualem non habet actus factus cum ignorantia concomitante: quàvis enim ille affectus pravus, & desiderium actuale homicidii, sit peccatum, nihilominus actus ille externus homicidii non imputatur ad culpam, cum non procedat ab illo interno desiderio, & pravo affectu contra inimicum, sed ab intentione occidendi feram. Nec valet sic contra arguere; Dans operam

rei

rei illicitæ incurrit Censuram faciendo actum prohibitum sub censura; Sed percutiens Clericum, quem credebat esse Laicum, dat operam rei illicitæ; ergo percutiens Clericum, quem credebat esse Laicum, incurrit censuram excommunicationis impositam ob Clerici percussionem: Non inquam valet, nam respondeo, negando, eum, qui dat operam, rei illicitæ incurrere censuram, quando laborat ignorantia probabili alicujus circumstantiæ, vel qualitatis facti, propter quam imposita est censura; ut constat *ex cap. Si verò, de sent. excomm.* in quo deciditur, eum, qui percussit Clericum, ignarus Clericatus, non ligari excommunicatione; patet tamen hunc dedisse operam rei illicitæ. Sed:

130 Quæres primò: An excommunicationis Censuram saltem incurreret quis, si ignorantia comitante laborans, credens se occidere feram, occideret clericum inimicum, eliciendo actualiter hunc actum: *Vtinam quod video esset Clericus, & meus inimicus, nam adhuc illum occiderem*. Respondeo cum *Suarez de Cens. disp. 4. sec. 8. n. 9. Filliuccio to. p. tract. 11. cap. 8. qu. 9. dicto 2. n. 247. & Leandro disp. cit. 9. qu. 23.* adhuc non incurrere. Quia licet actus ille elicitus à voluntate sit peccatum mortale sacrilegii, est tamen merè internum, & nihil influens in illam actionem exteriorem occisionis: cum illam non reddat peccaminosam, nec quid confert ad Censuram incurrendam. Advertit tamen *Suarez n. 10.* cum ipso *Filliucc. l. c.* contrarium esse asserendum, si dictus ignorans haberet hunc actum: *Volo occidere illam feram, & si Clericus est, volo etiam illum occidere.* Tunc enim actio illa externa procederet iam ex illa interna, quæ cum sit sacrilegium, etiam externa sacrilegium esset, consequenter sub censura. Quamvis casus hic contingere vix possit (inquiunt *Suar. n. 10. cit. Filliuccius n. 247. cit. & Leander qu. cit. in fine*) si ignorantia comitans sit invincibilis, de qua est quæstio: bene tamen si ignorantia esset vincibilis, ut si ille ignorans, aliquo modo, etiam inconsultè, & indeterminatè, dubitasset, aut cognovisset ibi esse Clericum inimicum, quia cum tunc iam non haberet ignorantiam invincibilem, sed culpabilem, consequenter saltem confusè vellet sacrilegium, ac proinde incurreret Censuram.

131 Quæres secundò: An naturalis oblivio, inadvertentia, & inconsideratio (quæ ignorantiæ comparantur) excusent à Censuris? Respondeo affirmativè (cum *Suarez De Censur. disp. 4. sec. 8. n. 11. Bonacin. De Cens. disp. p. qu. 2. punc. p. n. 17. Navarr. to. p. Consil. lib. 2. de Iureiurando Consil. 12. n. p. Azor. p. p. Instit. libr. p. cap. 16. Quæsito 3. & 4. Sanchez lib. p. Summæ cap. 16. n. 8. Coninch de Cens. disp. 13. dub. 11. n. 93. Leandro disp. cit. 9. qu. 24.* & aliis) Dummodo hæc sint absque gravi, crassa, supinave negligentia. Ratio est, tum quia, ut benè *Azorius, Suarez, & Sanchez cum Bonac.* & aliis: Ignorantia non differt ab oblivione actuali, inadvertentia, & inconsideratione, quoad excusandum à culpa. Distinguuntur enim eo quod ignorantia habitum importat, inadvertentia autem actum: sed sic est quod ignorantia, si non est crassa, aut supina, excusat à culpa, & à Censuris: ergo naturalis oblivio, seu inconsideratio, si non est crassa, aut supina, sed invincibilis, ab utraque excusabit. Tum quia cum oblivione, aut inadvertentia nequit stare contumacia, ut ex se constat, sine contumacia autem non est locus censuræ.

PRIVILEGIUM DUODECIMUM

Ignorantia invincibilis Censuræ, quæ annexa est Casibus Pontificiis, impedit eorum reservationem.

132 MUltum animarum consolatoria erit (inquit *P. Diana* par-

par. 9. tract. 6. Miscell. p. res. 13.) hujus Privilegii positio: in cujus approbationem, & admissionem, sic ait: *Dico igitur, quòd si quis invincibiliter ignoret excommunicationem, aut aliam censuram, quæ est annexa casibus Pontificiis, non solum excusabitur ab incursu Censuræ, verum etiam casus non erit reservatus, reservatione illa Pontificia: atque adeo poterit absolvi à quocumque Confessario habente iurisdictionem in peccata mortalia.* Ratio est, quia peccata Pontifici reservantur ratione censuræ (*Henriquez in Summa libro 6. cap. 13. num. primo. Aversa de Pœnitentia qu. 17. sec. 2.* & communiter D. D.) ita ut si quis ob ignorantiam excusetur ab incursione censuræ, illud peccatum non erit Pontifici reservatum, quia deest illi fundamentum reservationis, nempè incursus in Censuram, quæ tali peccato in individuo non est coniuncta, atque adeò à quocumque iurisdictionem habente in mortalia absolvi poterit. Et huic eidem privilegio subscribunt *Henriquez n. cit. in fine, Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 8. n. 5. in fine. Trullench in Bullam Cruciatæ lib. p. §. 7. cap. 2. dub. p. n. 3. in princip.* Ubi sic: *Suppono, nulla peccata esse reservata Papæ, nisi ob annexam eis excommunicationem, aut aliã censuram, per quam Papa talia peccata sic punit, ut illius relaxationem sibi reservet.* Ex quo sic infert *in fine num.* (cum *Henriquez*, & aliis) *Quod quando peccata reservata Papæ ita committuntur, ut ratione ignorantiæ ea committens non incurrat censuram, nec incurrit reservationem. Ratio est, quia peccata ipsa præcisè non sunt reservata, sed ratione censuræ; seu ut proprius loquamur, censura tali peccato annexa.* Ita *Trullench.* Cui, & quibus, addo *Franciscum Bardi in Qq. Moral. selectis li. 5. qu. 11. n. 5.* sub his verbis: *Peccata Pontifici reservantur ratione censuræ, ita ut si quis ob ignorantiam excusetur ab incursione censuræ, illud peccatum non erit Pontifici reservatum. Vnde si quis labatur in hæresim externam, & etiam publicam, sed ignoret censuram hæresi annexam, absolvi poterit non solum virtute Iubilei, sed etiam à quocumque Confessario habente facultatem absolvendi à mortalibus. Idem dico de aliis criminibus reservatis in Bulla Cœnæ, & de aliis* Casibus Papalibus. *Et idem dicere debent omnes, qui censent ignorantiam censuræ excusare hominem ab incursione eiusdem censuræ: & peccata reservata Pontifici, esse reservata ratione censuræ. Nos ita sustinuimus in explicat. Bullæ Cruciatæ par. 2. tract. 6. cap. p. sec. 3. n. 27.* ita *Bardi n. 5. cit.* Et idem repetit *li. 6. qu. 6. n. p.* ubi enim sic: *Dicendum est, quando quis ignorat esse annexam censuram culpis Pontifici reservatis, ita ut ratione ignorantiæ excusetur ab incursione censuræ, culpas non esse reservatas, quia deest illi fundamentum reservationis, nempe incursus in censuram. Hæc opinio* (hoc privilegium dico ego) *fundatur in illa sententia (quam censeo valdè probabilem) quæ asserit ad incurrendum in censuram, requiri cognitionem, & scientiam ipsius censuræ: proinde si quis ignoret illam esse latam contra tale peccatum in specie, etiam si peccet patrando illud peccatum, nihilominus excusari ab incursione censuræ: & ita docent quamplures DD. Suar. Sanch. Bonac. Coninch. Palao: & alii:* Sic ille. Qui & idem docet (apud *Dianam res. 13. cit.*) in *Bullam Cruciat. sec. 3. cit. eodem num. 27.* Imò in *sect. 4.* (apud eundem *Dianam*) hoc etiam extendit ad naturalem oblivionem, seu invincibilem inadvertentiam, citans *Suarez, Merollam, Duardum,* & alios.

133 Nec obstat dicere (ait *Bardi*) quod si dicta doctrina esset vera, sequeretur, valde paucos incidere in censuras Pontificias, & indigere privilegio ad obtinendam absolutionem à criminibus summo Pontifici reservatis: Quia, vel ignorant Censuras prædictis criminibus annexas: Vel naturali oblivione, & inconsideratione illa, non advertunt. Hoc autẽ asserere videtur nimis durum: enervarentur enim omnes reservationes Pontificiæ: & ex eo sequeretur, quod mul-

ti

ti ablato timore excommunicationis, & difficultate ad obtinendam absolutionem, facilius inducerentur ad talia peccata perpetranda. Respondeo enim, hoc non esse censendum nimis durum; sed potius valdè consonum suavi dispositioni, qua pia Mater Ecclesia regit Fideles, cum nolit illos, dum non sunt contumaces contra ipsam, puniri pœna adeo gravi, qualis est censura, & præsertim excommunicatione, quæ est pœna, inter spirituales, quæ ab Ecclesia imponuntur, omnium maxima: proinde quādo Fideles ignorant, vel naturali oblivione, & inadvertentia non apprehendunt censuram, excusandi sunt ab eius incursu. Et quia reservatio culpæ omninò dependet ab ipsa censura; idcirco non debet esse mirum quod quando quis invincibiliter censuram non advertit, casus, qui in reservatione dependent ab ipsa censura, remaneant non reservati.

134. Et in eandem cōformitatem, *Ioannes Præpositus in 3. p. D. Th. qu. p. de Censur. in Communi dub. 8. num. 59.* relatus à *Diana ses. 13. cit.* sic asserit: *Ex hac sententia requitur, innumeros non incurrere censuram excommunicationis, quamvis advertant se in aliquo actu peccare mortaliter, etiam contra legem Ecclesiasticam, si vel crassa eius ignorantia laborent: quia non obstante notitia legis, vt est præceptiva, vel craßa eius ignorantia; laborant ignorantia invincibili eiusdem, vt est illativa censuræ, eo quod videlicet, nec quidquam de tali censura unquam audiverint; nec ex aliquo alio cognito facilè eius notitiam comparare potuerint. Qua ratione plerumque non solum Rustici, sed etiam alii Plebeij à plurimis censuris possunt excusari, quamvis commiserint peccatum, cui annexa est Censura. Quare prudens Confessarius, non debet statim iudicare tales incurrisse excommunicationem; sed quibusdam interrogationibus debet conari investigare, num eorum ignorantia, respectu ipsius censuræ fuerit invincibilis, quando factum perpetrabant. Quod si deprehendat ignorantiam fuisse invincibilem, potest iudicare, tales non incurrisse excommunicationem, & si casus sit reservatus propter excommunicationem, potest iudicare in ea circunstantia, casum non esse reservatum, seque posse ab eo absolvere, quamvis alioquin non posset absolvere ab excommunicatione. Imò hic dicta possunt habere locum in variis Religiosis, qui excommunicationem non ità facilè poßunt cognoscere, qui proinde possunt ab iisdem excusari. Idem dicendum de variis suspensionibus, quarum ignorantia potest esse invincibilis, etiam respectu clericorum, & proinde si Confessarius ex circunstantiis poßit advertere aliquem, etiam Sacerdotem, laborasse ignorantia invincibili, quod suspensio esset annexa actui, quem exercuit, poterit iudicare talem non incurrisse censuram.* Hæc omnia *Præpositus*, quæ valdè comprobant propositum privilegium.

135. Quod item privilegium recipitur etiam, & expressè admittitur à *Patre nostro Paulo Maria Quarti, in suo Tract. de Casib. Reservatis sec. 2. cap. 3. qu. 6.* per hæc verba: *Constant inter omnes ferè D.D. ignorantiam, præsertim invincibilem, excommunicationis adnexæ reservationi (& sic de aliis Censuris) excusare delinquētes ab incurrenda reservatione casuum Papalium: cum enim ignorantia invincibilis excōmunicationis, latæ contra tale delictum, excuset ab incurrenda excommunicatione (vt docent communiter D. D. in Tract. de Censuris) excusat etiam ab incurrenda reservatione peccatorum, & casuum Sedi Apostolicæ reservatorum. Ratio est, quia à Summo Pontifice non solent reservari casus, nisi ratione censuræ: atque adeo directè, & per se, reservatio est affixa censuræ: ergo quoties subest causa excusans à censura, cessat reservatio Papalis: sed ignorans excommunicationem reservationi adnexam, non incurrit excommunicationem, vel aliam censuram, ergo nec ligatur reservatione. Videri potest Suarez de Pænit. disp. 29. sec. 2. P. Quarti; & Antoninus à Spiritu Sancto in*

Directorio Confessarior. par. p. tract. 5. disp. 14. sec. 4. n. 933. qui *par. 2. tract. 12. disp. 2. sec. 2. n. 420.* docet etiam cum communi, ignorantiam invincibilem sive iuris, sive facti, excusare pariter à culpa, & à poena statuta contrà communicantes cum excommunicatis iurandis. Et idem dicendum esse addit *n. 422.* de Ignorantia vincibili, dummodo non sit crassa, supina, aut affectata, quia omnis ignorantia, quæ non æquivalet dolo, excusat ab incurrenda censura, non omnis autem ignorantia, & si sit culpabilis æquiparatur dolo.

PRIVILEGIUM XIII.

Ignorantia etiam invincibilis censuræ, quæ annexa est Casibus Episcopalibus, impedit probabiliter eorum reservationem.

136. Solent Episcopi reservare, & de facto sibi reservant plures casus, tum sub censura, tum absque ea. Quando ergo eorum reservatio est sub censura: ij pariter, qui ratione ignorantiæ excusantur ab ea incurrenda, excusantur etiam simpliciter à reservatione illius casus, seu peccati, contra quod fertur excommunicatio reservata. Unde & in Casibus Episcopalibus locum habet doctrina explicata in præcedenti Privilegio; & privilegium ipsum de casibus Papalibus, probabiliter (& probabilius) extendi debet ad casus etiam Episcopales sub censura, sicuti expressè extendunt illud, *Fagundez in Præcepta Eccles. Præcepto 2. l. 8. c. p. nu. 5. Ioseph Ianuarius de Casib. Reserv. res. 13. n. 10. Carolus Bauccius de Casib. Reserv. in Additione ad Casus, & Censuras q. 5. §. Sed petes, pag. mihi 211. 212.* citans seipsum *in Selectis q. 65.* & dicēs *se collegisse hoc ex doctrina Suar. eandem videlicet doctrinam currere in censuris reservatis ab Ordinario: nempe quando quis est excusatus à censura, licet non sit excusatus à mortali, non incidere in peccatum reservatum.* Raphael Aversa de Pœnit. qu. 17. sect. 2. Versu, In peccatis verò. P. Quarti qu. 6. citata, Versu, Secunda sententia probabilior;* & alii. Ratio est, quia pariter in Casibus Episcopalibus fit una, & individua reservatio peccati sub censura. Nec enim audiendus est *Merolla in Theologia Morali cap. 2. n. 642.* affirmans (cum aliis, quos citat) quod quando Episcopi atrociora peccata reservant sub censura, intendunt fortius ligare, & duplici reservatione delinquentes punire: & consequenter evadentes unam, non effugere alteram. Nam licet vtique possent Domini Episcopi ita reservare (ut bene etiam advertit *Aversa loc. cit.*) ut posset simpliciter tolli censura, & remanere reservatio peccati: *Realiter tamen* (sic idem Author) *& concomitanter ita res se habet, ut ablata censura eo ipso cesset etiam peccati reservatio. Quia nempe ex intentione superioris, ità coniungitur culpæ reservatio cum censura, ut nonnisi illa inveniatur.* Igitur ablata censura Episcopali, aufertur etiam peccati reservatio; cùm hæc inquam sit unica, & individua; & in poenalibus facienda non sit ampla, sed potius stricta interpretatio; iuxta regulam Iuris: *Odia sunt restringenda, favores sunt ampliandi: de Regul. iuris in 6.*

137. An verò ignorans, non latam esse excommunicationem ob delictum quod committit, sed ipsam esse reservatam, excusetur à reservatione, quam ignorat, ita ut absolvi possit à quolibet Cōfessario Affirmat *Carolus Bauccius; De Casibus Reserv. in cit. Addit. q. 4. §. Primò colligitur, pag. mihi 209.* sub his verbis: *Colligitur idem dicendum esse de casibus censuræ annexis, nempe, licet censuram incurrat, non incurrere reservationem, si eam invincibiliter ignoret.* Negat probabilius, & melius P. *Quarti* (cum quo & ego) Quia delinquens in hoc casu non ignorat simpliciter poenam, neque legem, qua imponitur: ergo verè est transgressor legis poenalis, atque adeo incurrit poenam excommunicationis per legem impositam,

ſam, eo modo, quo impoſita eſt: quia ſaltem implicitè non curat de lege, qualiſcumque ea ſit, nec conſequenter curat de reſervatione: alioquin ſi quis peccaret cum notitia excommunicationis latæ contra illud peccatum, quod committit, ignorans tamen effectus excommunicationis, excuſaretur ab effectibus ignoratis, & ſic nullum incommodum pateretur ob excommunicationem à ſe contractam, quod eſt falſum: ità ille, & optimè *l. c. Verſu, Colligitur quid ſit dicendum*. Maior difficultas eſt de Caſibus, quos ſibi reſervant Epiſcopi abſque cenſura: An videlicet ignorantes hanc reſervationem excuſentur ab ea? pro qua ſit:

PRIVILEGIUM XIV.

Ignorantia etiam invincibilis reſervationis caſuum Epiſcopalium abſque Cenſura, impedit probabiliter eorum reſervationem, & excuſat ab ea.

138 RAtio à priori hujus privilegii eſt, quia ignorantia pœnæ ſtatutæ per legem, vel edictum, excuſat ab incurrenda pœna ignorata à delinquente: quia hic non eſt tranſgreſſor illius legis pœnalis, ut ex communi Doctorum ſententia probat *Sanchez de Matrim. lib. 9. diſp. 32.* Sed reſervatio eſt vera pœna, & juſta quædam vexatio delinquentium ob difficultatem obtinendi abſolutionem, & recurrendi ad ſeveriorem Iudicem: ergo invincibilis ejuſdem ignoratio ab ea excuſat; atque adeo reſpectu ignorantium caſus reſervatos, perinde ſe habet ac ſi minimè reſervati eſſent; ipſique ignorantes conſequenter abſolvi poſſunt à quolibet Confeſſario: quia licet peccaverint contra legem naturalem, vel aliam, cui peccata illa opponuntur, non tamen peccarunt contrà legem reſervantem, quam invincibiliter ignorabant. Et hæc eadem ratio confirmatur: Quia actus prout dicit qualitatem reſervationis, eſt involuntarius, cùm ſit ſecundùm hanc qualitatem ignoranter factus: ergo ſecundùm quod dicit reſervationem, nullum eſt peccatum, & conſequenter nec caſus reſervatus. Huic eidem privilegio ſubſcribunt *Graffius de Caſibus Reſerv. lib. 2. cap. 40. n. 29. Verſu, Secundò in omni. Ianuarius de Caſib. Reſerv. reſol. p. per totam. Adamus Burghaber Centuria 3. Selectorum Caſuum Conſcientiæ n. 31. pag. mihi 479. Hēricus Heinlein in Medulla Theologiæ Practicæ Titulo de Cenſuris Eccleſiaſticis qu. 5. pag. mihi 461. P. Quarti De Caſib. reſerv. sec. 2. cap. 3. qu. 6. Verſu, Secunda ſententia. Diana tom. p. Coordinato tract. 5. res. 39. n. 2.* quem concludit ſic: *Sententiam de Ianuario puto ſatis probabilem eſſe, quam tuentur etiam Graffius l. c. & Navarrus in Manuali cap. 27. n. 80.* uti apud eundem *Dianam*, *eodem Tomo, & tract. 5. Coordin. res. 38. n. 3. Ex p. 6. tract. 6. & Miſcell. p. res. 42.* pariter eandemmet tuentur, qui aſſerunt talem reſervationem eſſe pœnalem, & odioſam ad inſtar ſtatuti: Suntque *Coriolanus de Caſib. reſerv. p. p. ſec. p. art. 5. n. 4. Bonac. de Sacrament. diſp. 5. qu. 7. punc. 5. §. 4. n. p. Chapeavilla de Caſib. reſerv. cap. 6. qu. p. Naldus in Summa Verbo, Caſus reſervatus, n. 3. Reginaldus to. p. lib. p. cap. 11. n. 137. Breſſarus De Conſcientia lib. 4. cap. 8. n. 198. Homobonus de Caſib. reſer. p. p. cap. 2.* Si enim reſervatio caſuum inducit rationem pœnæ, per conſequens ignorantes reſervationem non incurrunt in illam. Quod totum, uti & privilegium ipſum confirmari optimè poteſt ex *Cap. Vt Animarum 2. De Conſtit. in 6.* In quo decernitur *Sententias, & Statuta quorumcumque Ordinariorum non ligare ignorantes*: reſervatio autem eſt ſtatum Ordinariorum: Et *Gloſſa ibi* per ſententias, & Statuta Ordinariorum intelligit, *quæ ligant Animam*, ut facit reſervatio Caſuum, Epiſcopalis. Vide quæ dico, & re-

refero *privil. sequenti*, *sub n.* 143.

139 Sed Contra Obiicies primò: Reservatio non est poena propriè dicta, quæ imponi solet in odium delinquentis, & non incurritur ab ignorantibus, sed est limitatio Iurisdictionis respectu Confessariorum communium, quos non vult Superior esse Iudices delictorũ, quæ reservantur, & hoc in bonum animarum, ut absterreantur fideles à talibus peccatis committendis: ergo non est cur ignorantia reservationis ab ea excuset: siquidem ignorantia delinquentium non habet vim conferendi Confessariis jurisdictionem, qua carent. Respondeo cum P. *Quarti l. c. Versu*, *Ad Argumenta*. Confessarios inferiores carere Iurisdictione absolvendi à reservatis respectu illorum, qui reservatione ligantur: secus respectu illorum, qui eam non contraxerunt, respectu quorum casus reservati perinde se habent, ac si reservati non essent, ut sunt impuberes, perpetuo impediti,&c. & idem est in casu nostro de ignorantibus: non quia ignorantia conferat Confessariis jurisdictionem, sed quia cum minuat voluntarium peccantis; minuit etiam malitiam peccati, ità ut non computetur inter reservata. Adde cum *Burghaber l. c. pag.* 180. reservationem esse absolutè poenam delicti, consequenter non posse non esse directè ad poenitentes, esto inde etiam se reflectat ad Confessarios, unde etiam respectu horum non est limitatio jurisdictionis absolutè, sed cum ordine ad poenitentes. Et licet reservatio spectet semper bonum Ecclesiæ, & animæ, nihilominus tamen esse poenam docent *Reginaldus*, *Bonacina*, & alii apud *Dianam par. 6. tr. 6. res.* 42.

140 Obiicies secundò: Quia posito, & cōcesso proposito privilegio, redderetur ferè inutilis reservatio: siquidem populi, & Seculares communiter ignorant casus reservatos: nec tenentur eorum notitiam comparare, sicut tenentur Confessarii: ergo si ignorantia reservationis ab ea excusaret, vix aliqui pauci in eam incurrerent, quod est contra mentem reservantium casus. Respondeo cum *P. Quarti l. c. Versu*, *Ad secundum*. Certum esse apud omnes, ignorantiam invincibilem cuiuslibet legis excusare ab ejus transgressione, quia nemo peccat nisi actu voluntario, hic autem præsupponit cognitionem, unde ignorans hunc diem esse festum de præcepto, vel Veneris, cogitans omittit Sacrum, vel comedit carnes, non peccat. Quare leges communiter non obligant ignorantes, atque adeo essent inutiles nisi promulgarentur, ità ut veniant in notitiam subditorũ: & sic in casu nostro spectat ad reservantem procurare, ut edicta reservationis ità promulgentur, & monitis Parochorum intimentur, ut illorum notitia ad omnes perveniat: alias inutilia redderentur respectu ignorantium. Vide *Ianuarium res. cit. & P. Dianam resol.* 39. *Coordinata citata*, in qua mutat sententiam, cui adhæserat, *resol. antecedenti* 58. *Coordinata supra cit.* Sed

141 Quæres, An hujusmodi privilegium habeat pariter locum in eo, qui dum peccat, invincibiliter non advertit, peccatum quod committit, esse reservatum: ita ut, sicut ob ignorantiam invincibilem Episcopalis reservationis excusatur ab ea, excusetur etiam ob invincibilem inadvertentiam. Respondeo affirmativè: Quia ignorantia, & inadvertentia æquiparantur, & eodem modo tollunt voluntarium; sequiturque ex dictis supra, *privileg.* 11. *huius Cap. n.* 13. cum Doctoribus ibidem citatis: quibus addo *Patrem Quarti l. c. Versu, Colligitur primò*. Cum quo adverto, *Versu, Colligitur secundò*: Si quis dubitet de reservatione, & nulla adhibita diligentia committat peccatum reservatum, eum ligari quidem reservatione, quia censetur transgressor legis reservantis, cum non curet de illa. At si facta diligentia sufficienti, maneat dubius, excusatur à reservatione, quia lex non obli-

obligat, nisi certo constet latam fuisse, ut cum aliis docet *Sanchez libr. p. Summ. cap.* 10, *n.* 32. Nam licet *Turrianus in Selectis disp.* 38. & alii communiter, apud, & cum *Aversa de Pœnit. qu.* 17. *sec.* 2. *Versu, Quintò negarunt*. Statuant & supponant, peccata mortalia dubia reservari posse (contra aliquos, qui id negarunt, eo quod non debeat quisquam gravari in dubio) cum revera adsit obligatio ea confitendi, & sint materia necessaria Sacramenti pœnitentiæ, ut vult communis Theologorum, quos longa tessera recensent, & sequuntur *Sanchez in Summa lib. p. cap.* 10, *n.* 66. *Suarez in* 3. *p. to.* 4. *disp.* 22. *sec.* 9. *Diana par.* 4. *tr.* 3. *res.* 5. *Bassæus Verb. Dubium n.* 7. aliique Recentiores, consequenter possunt absolutè Superiores, & Ordinarii, ea sibi ipsis reservare: Quia sicut quisque jure ipso Divino gravatur in dubio confiteri, ità potest à Superiore gravari ut ad eum accedat. De facto tamen in simplici, & ordinaria reservatione non includuntur: ut absolutè docent *Sà, Suarez, Henriquez, Ochagravia, Hurtad. Homobonus, Fillucc. Portel. Diana*, quos refert, & sequitur idem *Aversa l. c. Versu, Meritò tamen*. Quia cum reservatio sit odiosa, & strictè interpretanda, non videtur superior velle reservare talia peccata, quando manent sub dubio, nisi expressè oppositum explicet. Quod intellige sive reservatio simplex sit, sive cum censura.

142 Hinc etiam ex *P. Diana res.* 39. *Coordinata cit* & cum ipso, ex doctrina *Ianuarii à res.* 2. *usque ad* 11. Adverto sequentia. Primò, habentem peccata dubia reservata: posse absolvi à quocumque Confessario inferiori; quia reservatio non est in possessione casus dubii, dubitans verò est in possessione non reservationis: unde melior est conditio dubitantis, quam reservationis. Secundò: quod absolutus per inferiorem Confessarium à casu dubiè reservato ab Episcopo cum censura, certioratus deinde de reservatione, non tenetur se præsentare Superiori. Vide *Ianuarium, & eundem P. Dianam l. c.* alios casus adducentem ex ipsomet *Ianuario l. c.*

PRIVILEGIUM XV.

Ignorantia invincibilis excusat ab incursione Suspensionis, Interdicti & Irregularitatis, quoties hæ pœnæ sunt imposita ob delictum.

143 Quamvis ex hujus Capitis Privilegiis *tertio, quinto, sexto, & duodecimo, sub numeris* 103. 105. 111. 112. 113. & 134. pateat veritas hujus privilegii, placet tamẽ ad abundantiorem ejusdem confirmationem, hic explicitè idem proponere, & magis, magisque idemmet roborare. Unde præter ea, quæ in citatis numeris (ad ipsius validitatem, tum rationibus, tum Doctorum Authoritatibus fulciendam) dicta sunt: Addo sequentia ex authoritate insuper Doctorum aliorum (sciat tamen hic lector me non loqui in hoc privilegio de irregularitate homicidio imposita, de qua sola infra *cap.* 10. *Privil.* 6. sed de aliis irregularitatibus ex delicto pariter provenientibus.) *Magister Serra in part.* 2. *D. Thomæ to.* 2. *qu.* 76. *art.* 3. *dub.* 2. apud *Dianam Coordinatum, tom.* 5. *tract. p. res.* 35. *Ex p.* 9. *tr.* 6. *Miscell. p. res.* 13. admittit propositum privilegium, sic ait, *Tertia sententia est, ignorantiam mortaliter culpabilem* (hoc utique magis est, ut patet, quam ignorantia invincibilis, quæ culpabilis non est) *tam facti, quam Iuris Pontificii, quam etiam censuræ, excusare non solum à poena excommunicationis; sed etiam à cæteris omnibus aliis censuris, suspensione, interdicto, irregularitate, &c. Si tamen ignorantia non sit crassa, vel supina. Hanc tenent Recentiores permulti. Probant ex cap.* 2. *Vt animarum, de Constit. in* 6. *ubi sic dicitur* (*Vt animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorun-*

cum-

cumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.) Ubi per sententias, Glossa intelligit quæ ligant animam, ut locum habeat proxima ratio. Cum autem huiusmodi sint non solùm sententiæ excommunicationis, sed etiam aliarum pœnarum spiritualium, ac censurarum suspensionis, interdicti, irregularitatis, &c. de his omnibus (ibi) est sermo; & nulla est ratio, ob quam ad solam sententiam excommunicationis restringatur. Hactenus *Serra*; qui postea asserit hæc satis probabilia esse; & ideo subdit: *Excommunicatio autem, suspensio, interdictum, ac etiam irregularitas, pœnæ sunt extraordinariæ, quæ non sequuntur ex culpis secundùm se, & absolutè sumptis; sed ratione gravitatis superadditæ ex contemptu earum, & contumacia. Cumque ab hac gravitate, contemptu, & contumacia, excuset ignorantia, quæ non est crassa, aut supina; etiam ab incursu talium pœnarum excusare asserit tertia sententia.* Ita ille.

144 Et hanc eandem sententiam (consequenter privilegium nostrum) videtur etiam apertè docere, & approbare *Castrus Palaus in Opere Morali tom. p. tract. 2. disp. p. punc. 17. n. 6.* cum *Sanchez, Bonacina, Coninch, & Suarez*. Quam præterea probat ex *cap. Proposuisti 82.* Ubi venia cõceditur Clericis ignorantibus Constitutionem *Syricii Papæ*, quæ deponebat Clericos incontinentes. Ergo (deducit *Palaus*) ignorantia pœnæ à pœna per legem imposita excusat. Et idem *Palaus punc. cit. n. 8.* ita expressè habet: *Ignorantem invincibiliter delicto à se commisso annexam esse excommunicationem, suspensionem, interdictum, vel irregularitatem poenalem, non incurrere has poenas.) Et par. 6. eiusdem Operis Moral. disp. 6. Punc. 6. n. 3.* item ait: *Ignorantem probabiliter poenam irregularitatis suo delicto esse impositam, excusari à dicta irregularitate, sententia probabilis est, ut docuit Sanchez lib. 9. disp. 32. n. 21. Coninch disp. 18. dub. 4. n. 31. Suarez disp. 4. De Censuris sec. 9. n. 22. Bonac. tom. p. disp. p. de Censuris qu. 2. punc. p. n. 13. & docuerunt absolutè Hostiensis cap. A nobis el p. de sentent. Excommunicat. versu Addo. Silvester Verbo Ignorantia qu. 8. Dicto p. iuncto Dicto 3. Navarr. cap. 27. n. 274. vers. 13. Philiarcus de Officio Sacerdotis to. p. par. p. lib. 3. cap. 4. §. Tertiò obiicitur. Manuel to. p. Summ. in 2. edit. cap. 195. n. 3. & tanquam probabile defendimus tract. 2. de peccatis disp. p. punc. 17. n. 6. Ratio est, quia committens aliquod delictum, solum subditur poenis tali delicto proportionatis, non tamen aliis poenis extraordinariis, & quæ delicti gravitatem secundùm se videntur excedere, quæque imponuntur ab Ecclesia, vel Republica ob vitandum delicti frequentem usum, vel ob aliam causam. Quocirca & si consensus delinquentis in poenam non requiratur ad sustinendam illam; requiritur tamen consensus illius in culpam, prout est causa talis poenæ, seu prout continet talem poenam, quod fieri nequit absque notitia poenæ, quando poena est extraordinaria. At irregularitas, quæ delicto annectitur, censenda est poena extraordinaria delicti, siquidem obligat delinquentem, ut eam in se exequatur; ergo censeri non debet incurri ab ignorante legem sub tali poena esse latam. Et ex his solvitur fundamentum num. præcedenti relatum. Non enim est inconveniens, quod multi ab hac pœna in foro conscientiæ excusentur, sicuti excusantur à Censuris, cum in eo foro adversus legem Ecclesiasticam complete non delinquant ignorando poenam extraordinariam, sub qua lex lata est.*

145 Cui subscribens (nostro privilegio consequenter) etiam *P. Diana to. 5. (oordinato tr. 5. res. 6. n. 1. Ex p. 4. tract. 2. res. 85.* sic ait: *Dico igitur quod ignorantia iuris invincibilis excusat ab irregularitate, etiamsi imponatur pro facto, iure naturali damnato, quia poena non incurritur absque culpa. Ita Navarrus, Re-*

gi-

ginaldus, Peregrinus, Sanchez, & Bonacina, quos citat, & sequitur Merolla in Disput. Theol. tom. p. disp. p. cap. p. Coroll. p. n. 48. quibus adde Palaum in Opere Morali, &c. Coninch De Sacramentis disp. 18. dub. 4. n. 31. & Portel. Et ideò si Excommunicatus celebrat ignorans invincibiliter esse impositam poenam irregularitatis excommunicato celebranti, non incurrit irregularitatem. Imo Merolla ubi supra, dub. 3. n. 83. docet, etiam ignorantiam moraliter vincibilem excusare à poena irregularitatis, dummodo non sit crassa, quia hæc non oritur ex lata culpa. Ita *Diana n. p. cit.* addens *n.* 4. & *to. 5. cit. Coordinato tract. 5. res. 7. n. 2. Dicendum est igitur, ad incurrendam excommunicationem, non sufficere quod sciam opus esse prohibitum, sed ut sciam de poena, idque prohiberi sub excommunicatione. Ita de cæteris poenis, Suspensione, Interdicto, Irregularitate, &c. Quod est valdè consolatorium. Et verum est etiamsi ignorantia (ut supra diximus) esset vincibilis, & ita præter Merollam, docet Laurentius Portel in Dub. Reg. verb. Ignorãtia n. 27. Vbi ità ait: Ignorantia vincibilis sive facti, sive iuris imponentis censuras, & alias pœnas spirituales, sive factum illud sit peccatum mortale, sive non; si tamen non fuerit ignorantia crassa, & supina, excusat ab omnibus illis poenis. Et hæc conclusio est magnæ consolationis, estque intelligenda de quibuscumque poenis, sive latis à iure communi Papæ, sive à particulari Dioecesanorum: crassa verò, & supina Ignorantia est illa, quæ procedit ex culpa lata, quæ intervenit in adhibenda diligentia: culpa verò lata est, quando ignorans, aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam ut sciret quæ nosse tenetur; vel quæ ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Vbi vides posse aliquem evadere prædictas omnes poenas, etiamsi operetur culpabiliter mortaliter, cum ignorantia iuris, vel facti, dummodo ignorantia non sit crassa, & supina, sive magna.* Sic ex *Portel. Diana*: Qui uti & alii ex citatis (*Palaus* præcipuè) extendunt privilegium, ut velint ignorantiam excusare etiam ab irregularitate orta ex peccaminoso homicidio: At nos hac de re solum infra *cap. 10. privil. 6.* Vide eundem *Palaum Operis Moral. par. p. tract. 2. disp. p. punc. 17. n. 6. & par. 6. Tit. de Censuris disp. 6. punc. 6. n. 3.* ubi etiam pro defensione huius privilegii, seipsum citat *tract. 2. de Peccatis disp. p. punc. 17. n. 6.* & plures alios refert.

PRIVILEGIUM XVI.

Ignorantia, quæ excusat à censuris simpliciter, excusat etiam ab his, quæ in Bulla Coenæ continentur.

146 Probatur, quia ignorantia censurarum, quæ excusat contravenientes, ita ut in eas non incidant, universaliter excusat ab omnibus censuris, & poenis, sive à Iure, sive ab homine latis, ut constat ex pluries dictis in superioribus; ergo etiam ab his, quæ continentur in Bulla Cœnæ: consequentia hæc probatur, quia non est maior ratio de his censuris, ac de aliis. Et confirmatur authoritate, & ratione *Patris nostri Duardi in Bullam Cænæ lib. p. cap. 2. q. 5. conclus. 2. n. 15. 16. 17.* ubi sic: *Ignorantia invincibilis censurarum, quæ in Bulla Coenæ continentur, excusat contravenientes, ita ut in eas non incidant. Hæc conclusio est universaliter vera quoad omnes censuras, & poenas, sive ab homine latæ sint, sive, à iure. Invincibilis enim ignorantia censuræ excusat à censura, & à quacumque alia poena, ut rectè docent Suarez, Sayr. Thesaur. & hanc sententiam communem esse, testatur Covvarruv. Probatur, quoniam actus patratus ex ignorantia invincibili, & probabili non est volitus nec in se, nec in causa, ergo non est peccatum: eo quod omne peccatum est voluntarium, ubi autem peccatum mortale non est,*

est, excommunicatio ferri non potest cap. Nullus 11. q. p. Ex hoc infertur, quod si quis invincibiliter ignoret fuiße latam excommunicationem contra legentes libros hereticorum, de qua habetur in p. ea. Bullæ, si Libros hæreticorum legat, excommunicatione illius clausulæ non alligatur.

147 *Nec obstat si dicatur: quod in §. pen. ipsius Bullæ, qui incipit (Vt verò præsentes, &c.) Statuitur, ut ii, quos processus huiusmodi concernunt, quod ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare: quoniam respondeo, quod ex vi Bullæ, contravenientes non possunt allegare ignorantiam quoad forum exterius, aut quoad actus nullitatem; iuxta ea, quæ dicit Glos. in Clem. 2. de Hæret. in ver. Ex tunc; quam refert Navarr. Cons. 32. de Regul. libr. 3. Secus autem quoad forum interius: nam ignorantia probabilis excusat cotravenientes ab excomunicatione, cũ de ratione excommunicationis sit contumacia: modò contumax dici non potest, qui probabiliter excommunicationem ignoret, ut bene docet Suarez de Censur. disp. 4. sec. 9. n. 2. & infra Deo duce, latius dicemus in d. §. pen.* hucusque *Duardus*. Sed

148 Contra objicies. Ad hoc ut excommunicationes contentæ in Bulla Coenæ alligent contravenientes, sufficit earum affixio in Valvis Sancti Petri Romæ, nec exigitur, ut per omnes Provincias, & Regna publicentur, ut patet: ergo earum ignorantia non excusat à censura: quoniam est impossibile, ut post publicationem Bullæ Coenæ, Romæ factam, de ea notitiam statim habeat universalis Ecclesia. Respondeo *primò*: Si hæc objectio vim haberet, concluderet utique universaliter, quoad omnes alias excommunicationes videlicet, quæ pariter Valvas tantùm Basilicarum Romæ affiguntur: est enim eadem omnino ratio respectu omnium, ut ex se patet. *Secundò*: Sufficit earum affixio ad Valvas, &c. ut alligent ignorantes in actu primo, concedo: in actu secundo nego antecedens: ergo earum ignorantia non excusat à censura, nego hanc consequentiam. *Tertiò*: Respondeo, iterum distinguendo; sufficit earum affixio ut alliget contravenientes in foro externo, concedo: in foro interno, si ignorantes sint, nego. Cui tertiæ responsioni arridet *Pater Duardus qu. 5. cit. n. 32.* dum ibi ad idem argumentum sic: *Dicimus, illud intelligendum esse quoad præsumptionem fori contentiosi; vel quoad illos, qui sunt in culpa, ut statuta non possint publicari in eorum Terris; alias sequeretur, quod quilibet teneretur habere procuratorem, aut Canonicis vacare legibus, & quotidie investigare Pontificias Constitutiones, quæ in diem constituantur: quod eßet nimis durum, & animarum manifestus laqueus contra Piæ Matris Ecclesiæ intentionem, ut rectè docet Angelus ver. Excommunicatio, 7. Casu ultimo, n. 3. Vnde Navarr. in Man. cap. 27. n. 274. existimat multas Extravagantes cum censuris gravißimis latas fuisse super criminibus damnatis, quarum notitia nunquam transiit Pireneum, nec Alpes, & proinde fideles ipsi, prædictas censuras ignorantes, excommunicatos haud esse.* Sic *Duardus*.

C A-

CAPUT QUINTUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA PRAECEPTA CHARITATIS.

149 DUo sunt præcepta Charitatis, Amor Dei videlicet, & proximi: de quibus sic loquitur Christus Dominus *Matth.* 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum, & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ.* Huiusmodi autem mandata, ac præcepta (licet inter se non differant specie, ex communi D. D. cum *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 25. *art. p.* quia sunt ab eodem habitu, & sub eadem ratione formali) sunt distincta ab omnibus aliis, & obligant utique in conscientia ad sui observantiam sub reatu lethali (ut videre est apud Theologos, & Doctores Morales) nil minus ac obligent cetera alia quæcumque. Quia tamen in eorum materiali transgressione, (maxime per omissionem) sua privilegia (excusationes videlicet) quandoque habet Ignorantia, prosequens meum institutum, eadem Privilegia hic subjiciam, ac referam, ad propositum caput spectantia. Unde sit:

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ex Ignorantia omittens adimplere præceptum dilectionis Dei in primo instanti quo quis usum rationis assequitur, excusatur à culpa, & huiusmodi omissio culpa in ipso non est.

150 ADesse præceptum dilectionis Dei, & obligationem ita gravem pro dicto instanti negat *Palaus tom. p. Operis Moralis Tit. De Charitate tract. 6. disp. p. punc. 4. n. 2.* cum aliis ibi relatis. Quia (inquit) licet conveniens sit, ut quilibet se, suaque in Deum dirigat, cum primum rationis usum assequitur: hoc tamen ex obligatione fieri, nec suavitati legis divinæ, nec imbecillitati humanæ consonum esse potest; imo potius videtur impossibile, nisi aliquo superiore, & extraordinario lumine illustretur. Quod sic probo. Nam ad executionem hujus præcepti requiritur illius perfecta cognitio: at ante usum rationis nequeunt pueri perfectè cognoscere, quomodo sit Deus super omnia diligendus: accedente verò usu rationis, si tunc ligantur præcepto, ligantur sine illius cognitione. Item nullus est, qui cognoscat primum instans suæ rationis principium: quomodo ergo ligari præcepto pro illo tempore potest? Hæc quidem ratio convincit (meo judicio) si sumatur instans rationis physicum. At si sumatur moraliter pro aliquibus horis, vel diebus, & si non ita convincat, suo etiam modo efficaciam habet. Nam brevi illo tempore vix possunt pueri instrui perfectè in iis, quæ necessaria sunt ad illius executionem. Deinde ratò, vel nunquam instruuntur, quod est signum sufficiens non adesse pro illo tempore talem in pueris obligationem. Sic docet *Palaus n. cit.* cum aliis. E contrario,

riò, volunt, *D. Thom. p. 2. q. 89. art. 6.* & illius expositores communiter, illo tempore quemlibet obligatum esse, se ad Deum convertere, & omnia sua in eum tanquam in ultimum finem dirigere, quia consentaneum est creaturæ rationali, ut suum creatorem recognoscat, & amet.

151 Utraque opinio est probabilis, habens pro se Classicos asseclas suos: pro his tamen, qui adhærentes huic secundæ sententiæ, admittunt dictum charitatis, & amoris Dei præceptum, & contendunt illud idem obligare pro illo instanti, & tempore (cum primum videlicet usum rationis quis assequitur) pro his inquam, facit propositum privilegium; & ita, ut ab ullo negari haud possit: Nam quis affirmabit ad executionem huius præcepti non requiri illius perfectam cognitionem? Quis dicere audebit, omittentem ex ignorantia adimpletionem eiusdem, peccare mortaliter? nullus prorsus, nisi qui fortasse admitteret, me ligari præcepto in actu secundo, quod prorsus ignoro, falsum autem, & absurdum admitteret. Vide quæ diximus supra *Privilegio decimo Tertii Capitis*.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui ob ignorantiam, vel nescientiam propriæ futuræ salvationis, aut damnationis, deliberatè desiderat perpetuo in hac Vita degere, excusatur à culpa lethali, nec lethaliter peccat contra præceptum dilectionis Dei.

152 Navarrus *in Manuali cap. 11. n. 20. Versu Octavò peccat (Adrianus apud hunc 3. de Confess. qu. 4. sub fin.) Bartholom. de Ledesma in Summa Sacramentor. ubi de Confess. post dub. 12. in interrogat. circa prim. præcept. p. 710. Sanchez in Decalog. cap. 35. in fine n. 11. ubi refert Man. Rodriquez To. p. Summ. in 2. editione cap. 11. in fine. Martinus Bonac. in Decal. disp. 3. q. 4. De Charitate punc. p in fine*: & alii: absolutè docent, Lethale esse (contra præceptum dilectionis Dei) desiderare deliberatè perpetuò in hac Vita degere. Quia præfert Deo, eiusque visioni, & fruitioni delitias huius sæculi. Vacare tamen culpa (addunt) longam tantùm Vitam desiderare. Ab hoc tamen dicto, & ab hujusmodi sententia dissentiunt, nec illam universaliter approbant *Palaus par. p. de Charitate tract. 6. disp. p. punc 2. n. 6. & Leander in Decalog. par. p. tom. 6. disp. 2. de Charit. q. 5.* Hi etenim Doctores concedunt quidem verè peccari mortaliter, contra pæceptum dilectionis Dei, casu, quo quis vellet perpetuò in hac Vita degere, præponendo vitam huius sæculi bonis, quæ sibi Deus in æternum præparavit: secus si alio fine. Solum ergo per hos Doctores tale absolutum desiderium est peccatum mortale, cum de facto præponit quis suam vitam huius sæculi, bonis ipsis, quæ sibi Deus præparavit in æternum, quod raro, vel nunquam accidit, nisi in sceleratissimo homine. Addit præterea *Palaus* (& benè) in confirmationem sui dicti: Si ex eo quod velit quis in hac vita perpetuò durare, infertur, eum delitias humanas divinæ fruitioni præferre, etiam cum longam vitam desiderat, præfert pro illo tempore delitias humanas divinæ fruitioni: Ergo hoc etiam sufficit ut peccet, quia summa perversitas est pro uno, & minimo instanti divinam fruitionem humanæ voluptati postponere. Quapropter cùm vitam sine termino desideres, solùm videris desiderare hac vita non privari. Hoc autem per se malum non est, sed potius bonum. Ita *Palaus*. Ex quo patet excusari posse (ex aliquo saltim capite) à mortali, deliberatum desiderium manendi perpetuò in hac Vita.

153 Et ita etiã est (dico ego) quod ex capite ignorantiæ, & nescientiæ, dic-

dictum deliberatum desiderium excusatur pariter à mortali, ut in proposito privilegio. Quod item approbatur expresse ab eodem *Palao n. 6. cit. in fine*: sub his verbis: *Adde, te nescire an post hanc vitam salvandus sis, an condemnandus: ergo cum desideras in hac vita perpetuò manere, potes illud desiderare, ut periculum condemnationis fugias: sed hoc periculum fugere non est malum. Ergo non est peccatum mortale tale desiderium absolutum. Ergo solum esse potest, cum de facto praeponis tuam vitam huius saeculi, bonis, quae tibi Deus in aeternum praeparavit, quod raro, vel nunquam nisi sceleratissimo accidit*. Hactenus *Palaus*: & ante ipsum *Stephanus Fagundez Tom. p. in Decalog. lib. p. cap. 37. n. 5. vers. Aliqui volunt*; ubi sic: *Aliqui volunt quod peccatum mortale contra hoc praeceptum committat ille, qui deliberatè desiderat perpetuò in hac vita degere, quia suo illo desiderio delitias huius saeculi Deo, & vitae aeternae praeponeret pene atheus, licet longam vitam desiderare nullum prorsus peccatum sit etiam veniale; ita Navarr. Adrian. Rodrig. Ledesma Bonacina (l. l. supra c. c.) Quod verum quidem est, si qui desideraret in hac vita permanere, revera praeponeret hanc vitam, & eius voluptates aeternae vitae, & visionis clare Dei delitiis, quod nonnisi scelestissimus facere potest. At verò si quis vellet in perpetuum hanc vitam conservare, ne hoc bono privetur, non apparet cur peccatum mortale sit, praecipuè (Nota) si id fecisset, quia nescit an salvandus sit*. Igitur nescientia, & ignorantia propriae futurae salvationis, aut damnationis excusat, etiam per citatos Doctores, è lethale culpa, eum, qui ob eandem nescientiam, & ignorantiam deliberatè desiderat perpetuò degere in hac vita, ut in privilegio proposito.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Sicuti pluries obligat praeceptum dilectionis Dei, ità multoties à speciali peccato contra hoc idem praeceptum excusat ignorantia.

154 Certum est, imò de fide, dari praeceptum de dilectione Dei, *Deut. cap. 6. Diliges Dominum Deum tuum, &c. Matth. cap. 27. Hoc est primum, & maximum mandatum, p. Ioann. 3. Qui non diligit manet in morte*. Ratio est, quia amor Dei est necessarius ad salutem: quod autem est necessarium ad salutem, etiam est in praecepto, ut bene *Trullench in Decalog. lib. p. cap. p. dub. 3. n. 3. & cap. 5. dub. 3. n. p.* & tradunt verissimè Theologi, apud, & cum *Valentia tom. 3. disp. 3. qu. 19. De praeceptis Charit. punc. p. versu Tertiò quia, pag. 1021*. Hoc autem praeceptum non continetur formaliter expresse in Decalogo, cùm sit distinctum à Decalogi praeceptis, ut (inter alios) optimè docet *Palaus de Charitate Tract. 4. disp. p. punc. 2. n. 3. & 4.* licet sit praevium & praeambulum ad illa, per eundem *Palaum n. 4. cit.* ubi sic: *Fateor in Decalogi praeceptis, non contineri formaliter praeceptum de dilectione Dei, & proximi, sed potius esse praeambula ad omnia illa, ut docuit D. Tho. 2. 2. q. 44. art. 3. ad 3. & p. 2. qu. 100. art. 4. ad p. Navarr. cap. 11. n. 5. Sanchez lib. 2. in Decalogum in Praefatione.* Quamvis autem non contineatur expresse in Decalogo hujusmodi praeceptum, includitur tamen virtute in omnibus Decalogi praeceptis, ut communiter D. D. praecipuè *Palaus n. 4. cit. & Trullench. n. p. cit.* Unde *Palaus* concludit sic: *Restat ergo ut dicamus, haec duo praecepta amoris Dei, & proximi, ad reliqua omnia praeambula esse, & in illis tanquam in primis principiis includi, ac proinde observatis illis duobus praeceptis, omnia observantur,*

quia in illis duobus universa lex pendet, & Prophetæ.

155 Duplex autem à D. D. constituitur dilectionis Dei præceptum: negativum scilicet, quo prohibemur, ne Deum odio habeamus, vel quid unquam agamus, quod eius dilectioni, & amicitiæ contrarium sit. Et affirmativum, quo præcipitur, ut actum Charitatis, & dilectionis Dei quandoque eliciamus. Primum (secundùm omnes) obligat semper, & pro semper, seu ad semper, sicut expostulat natura præcepti negativi: hinc nunquam possumus Deum odio habere, & tenemur in quacumque occasione, & temporis differentia, Deum odio non habere. Est enim odium Dei intrinsecè malum, & peccatorum omnium maximum. Secundum verò, idest affirmativum, obligat rantummodo aliquádo: & quandoque per se, quandoque per accidens, & ratione alterius, in quo conveniunt etiam Doctores. Tota varietas, & difficultas inter ipsos consistit in constitutione temporis, vel téporum, in quo, vel in quibus præceptum istud affirmativum obligat: & si enim utilissimũ, & maximè saluberrimũ sit, ut homo, non solum téporibus assignandis, & constituendis, sed etiã quotiescumque potest, exerceat Charitatis actum; quia est nobilissimus, excellentissimus, & omnium virtutũ magis meritorius; immò, & necessarium sit, ut in animi præparatione, & affectu, semper sit ad illum paratus: nihilominus ex communi Doctorum sententia (apud *Leandrum in Decalog. par. 6. Tract. 3. de Charitate disp. 2. qu. 11. in fine.*) certis tantum temporibus obligat: Unde & *ipse l. c.* sic: *Supposita existentia huius præcepti, ut mihi certum Respondeo: per se obligare pro aliquo determinato tempore, sicuti pro illo obligat præceptum fidei, ut constat ex dictis tract. 2. disp. 2. qu. 38. Quia eadem est utriusque præcepti ratio. Sic communiter D. D.* Ita *Leander*, & ante ipsum *Layman. in Theol. Morali lib. 2. tract. 3. cap. 2. n. 6.* sub his verbis: *Dico secundò: Præceptum affirmativum de Deo super omnia diligendo, certis tantum temporibus obligat. Ita omnes.* Addit postea. *Sed quænam sint illa obligationis tempora, difficile est definire.*

156 Tota ergo inquam varietas inter Doctores, & difficultas, est, in assignando tempore, in quo præceptum hoc affimativum de Deo *super omnia* diligẽdo obligar. Dico & ego cum *Layman. super omnia diligendo*: Quod tamen cum communi D. D. intellige *super omnia solum appretiativè: non intensivè*: preceptũ enim de diligẽdo Deo super omnia, ad hoc nõ obligat, sed tantũ ad illud. Tunc autẽ in amore appretiativo amamus Deum super omnia, quando eum omnibus aliis rebus præferimus; & ita illius amore affecti sumus, ut parati simus, pati potius omnia mala, vel nos omnes perdere, quàm ipsum Deum perdere, & offendere. Tunc verò intensivo amore Deum super omnia amamus, quãdo ferventiori, intensiori, & vehementiori actu, quam omnia alia diligimus. De hoc igitur amore intensivo non intelligitur præceptum de diligendo Deum super omnia, sed de amore appretiativo. Quod patet, tum quia de illo amore intelligitur præceptum, quod de se efficax est ad omnia præcepta servanda: sed hic est amor appretiativus, quia habens illum præfert Deum omnibus aliis rebus: ergo de hoc amore præceptum intelligitur. Tum quia, si adesset obligatio diligendi Deum super omnia, intensivè, cum nobis certò constare non possit, an unus actus sit intensior alio, sequeretur hominem continuis, & maximis vexari scrupulis, ferè semper dubitando, an actus sit sufficienter intensus, & vehemens, quod non est conforme divinæ bonitati, cujus iugum suave est, & onus leve. Tum etiã quia, nullum datur præceptum de intensivo amore: ergo solum de appretia-

tiativo extat. Antecedens probatur. Quia utique non datur de amore Dei ita intẽso, quia nulla ratione intensior esse possit: alias hoc præceptum exequẽtes, amarent Deum ità intensè, ac Christus Dominus amavit. Neque datur de amore ità intenso, qui expleat totam efficaciam auxilii; alias habens auxilium ad amandum Deum, ut octo v. g., si illum amaret; ut quatuor, non diceretur præcepto Charitatis satisfacere. Neque denique datur de amore, qui in intensione præcedat omnes alios creatos amores: aliàs dolens filius, qui de Patris morte, & condemnatione doleret æquè intensè ac de suis peccatis, non amaret Deum super omnia. Imo si de facto intensius Patrem, aut Matrem amaret plusquam Deum, verè peccaret, juxta illud *Matth. 10. Qui amat Patrem, aut Matrem plusquam me, non est me dignus*. Quæ omnia sunt absurda: ergo manifestum est, non de Intensione, sed Æstimatione præceptum dilectionis esse intelligendum. Sic omnino *Palaus tract. 6. disp. p. punc. 2. n. 5. post Vasquez p. 2. disp. 194. cap. 3. Coninch disp. 25. dub. p. n. 14. Sanchez in Decal. libr. 2. cap. 35. n. 2. & 3. Fagundez in p. præceptum Decal. cap. 27. n. 2. & 3. Trullench lib. 1. in Decal. cap. 5. dub. 3. n. 10. Bonacina in p. Decal. præcept. disp. 3. qu. 4. punc. p. n. 2. Suarez de Pœnit. disp. 4. sec. 4. n. 7. & disp. 5. de Charitate sec. 2. Azorius lib. 9. cap. 4. qu. 3. Leander in Decal. De Præcept. Charitatis disp. 2. qu. 3. & 4.* & communiter alii. Unanimiter docentes, obligare quidem Charitatis præceptum, ut Deum super omnia diligamus ly, tamen *super omnia* intelligi ità debere, ut videlicet pluris faciamus, & æstimemus Dei amorem, quàm amorem omnium aliarũ rerum, ita ut postponendus sit amor creaturarum divino amori, quod est amare Deum appretiativè, & æstimativè. Non enim obligat Charitatis præceptum (ut supra diximus) ut Deum intensius, & vehementius amemus: ne nimis anxios, & scrupulos redderet etiam homines bonos.

157 Et hinc est quod nulla datur regula de magnitudine intensionis circa hoc præceptum, cum quilibet actus charitatis cum quolibet gradu, sit charitas; sicuti quilibet actus odii, seu detestationis peccati ex charitate procedens, est contritio: quod etiam expresè docet *Laurentius Brancatus* (nunc Eminentissim. Cardinal.) in suo Tomo *de Pœnit. disp. 8. art. 6. sub n. 110.* ubi imo ponens sequentem conclusionem: *Nullus gradus parvitatis excludit contritionem à sua specie contritionis virtuosæ si habeat requisita*: eam probans (quod facit maximè ad præsens propositum) sequẽtibus argumentis *à n. 110. cit.*

158 Primò. Quia vel contritio oritur immediatè à charitate, vel à pœnitentia: quicquid dicatur, parvitas eam non impedit, ergo. Minor probatur: quilibet actus charitatis, cum quolibet gradu est charitas: ergo quilibet actus odii ex charitate procedens est contritio: patet consequentia: nam non plus requiritur ad consequens, quàm ad antecedens, ex quo sequitur: sed odiũ mali ex motivo charitatis Dei, provenit ab ea, tamquam à causa: ergo quælibet parvitas stat cum actu charitatis; & quælibet etiam stat cum contritione, quæ est gratia charitatis: cum Deus, vel plus exigat amari, quam non offendi, vel æquè utrumque. Prob. de 2. Actus odii cum uno gradu imperatus, vel elicitus à pœnitẽtia circa peccatum, quatenus offensa Dei, & aversivũ ab eo, est verus actus pœnitentiæ; non attritio, quia non habet motiva illa infima, scilicet poenarum timorem, & peccati turpidinem, ob quæ, dicitur *ex Concilio* contritio imperfecta, & attritio, ergo. Consequentia probatur, quia non datur medium.

159 Secundò: quia nulla datur regula de magnitudine contritionis (idem dic de magnitudine actus, seu gradus cha-

charitatis) ergo cum qualibet parvitate consistit. Antecedens probatur, nam si detur, assignetur. Si dicatur, quod debet esse odium super omnia: statim dicetur esse super omnia appretiativè: uti etiam dicitur de actu charitatis quod videlicet sit amor Dei super omnia appretiativè.

160 Tertiò. Actus fidei, & spei Theologicæ cum qualibet parvitate intensionis consistunt; similiter actus justitiæ, prudentiæ, ac temperantiæ: ergo & contritionis (consequenter & charitatis, seu dilectionis Dei super omnia.) cōsequentia probatur: ideo priores cum quolibet gradu consistunt, quia sunt circa objectum, & finem illarum virtutum; sed etiam talis contritio parvā, quia supponitur esse circa peccatum detestabile, quatenus Dei offensa: ergo.

161 Quartò: Ille gradus requiritur ad actum contritionis necessario, cum quo stare potest actus voluntatis circa objectum contritionis (idem dic de actu charitatis, & de hoc actu argue eodem modo à pari) sed cum omni gradu salvatur actus voluntatis circa objectum contritionis, ergo. Major probatur. Actus contritionis est actus voluntatis circa objectum contritionis; igitur quomodo salvatur actus voluntatis, ita actus talis virtutis: nil enim aliud facit, quod actus voluntatis sit talis, vel talis virtutis, nisi objectum, & finis, seu motivum. Minor probatur. Actus voluntatis circa objectum naturale, etiam si unum gradum habeat intensionis, adhuc est actus liber, & adæquatè voluntarius physicè: ergo si sit circa objectum morale, vel supernaturale, etiam cum uno gradu intensionis, erit adhuc voluntarius, & liber; cum nullum objectum, in quantum tale, exigat plures gradus in actu circa ipsum, quam exigat ipsemet actus, ut sit alicujus potentiæ actus. Alias rationes pro confirmanda supra relata sua conclusione, desumenda esse inquit idem *Eminentiss. Author art. cit. n. 113. in fine:* ex iis, quæ ab ipso dicta sunt de genere contritionis (scilicet odio, & detestatione peccati) *disp. præced. 7. art. 9. & 10.* quæ, *quia ad idem sunt* (ut ipsemet ait) & ad rem utique nostram etiam (de actu charitatis, & dilectionis Dei super omnia) apprimè faciunt, optimū duxi, & eadem hic pariter ad verbum referre, ut ex tanto etiam Doctore, agnoscat Lector, sub quolibet gradu intensionis subsistere contritionem perfectam, & dilectionem Dei super omnia, si habeant requisita; ita ut nullus gradus parvitatis intensionis excludat contritionem, & dilectionem Dei super omnia: quod probatur igitur.

162 Quintò: Neque odium contritionis, neque odium attritionis requirit ut sit intensius omni alio odio cujuscumque alterius mali, ergo: probatur antecedens: Nullum datur ab Ecclesia, vel à Christo immediatè tale præceptum maximæ intensionis in contritione, vel attritione, quæ sunt odia peccatorum: ergo. Consequentia patet; nulla obligatio imponenda est fidelibus, in iis, quæ pertinent ad salutem, nisi à Christo, vel ab Ecclesia sit imposita. Antecedens etiam patet: nullus enim scripturæ locus videtur assignandus, neque Conciliorum Decretum: his enim duobus modis loquuntur Christus, & Ecclesia, quando obligant.

163 Sextò: Ex praxi pœnitentium, qui in statu salutis, & perfectionis sunt, vel credunt esse, cum per actum aliquē contritionis perfectæ, vel attritionis, accedunt ad Sacramentum pœnitentiæ, & experiuntur se non habere odium, displicentiam, aut detestationem ita vehementem, & intensam, sicut habent de morte v. g. Filiorum, de gravissimo morbo, &c. ergo actus odii, ut sit actus pœnitentiæ, non requirit intensionem omni alia majorem. Imò si sic, pauci, aut nullus haberet actus veros pœnitentiæ: cum pauci, aut nullus habeat odium,

ac

ac deteſtationem intenſiſſimam. Adde qu od non eſt in animæ poteſtate cauſare tantum dolorem.

164 Septimò: Odium intenſiſſimũ cauſat dolorem intenſiſſimum, ergo induceret mortem, & ſic faciens actum pœnitentiæ deberet mori. Conſequentia probatur: Maximus dolor eſt, qui cauſat diviſionem corporis ab anima. Confirmatur. Complacentia in peccato non fuit intensivè major omnibus complacentiis: ergo neque odium ejus debet eſſe intenſivè majus omnibus. Hæc *Eminentiſs. Brancatus l. l. c. c.* ex quibus conſtat, odium peccati, uti & contritionem, & actum ſimiliter dilectionis Dei ſuper omnia, non exigere determinatos gradus intēſionis, ſed ſub quocumque gradu intenſionis (etiam minimo) ſubſiſtere, ac eſſe poſſe verum actum odii, contritionis, & dilectionis Dei ſuper omnia appretiativè. Sed

165 Dices ex *Fabro tomo de Pœnit. diſp.* 16. *c.* 2. (apud eundem *Brancatum diſp.* 7. *cit. art.* 10. *n.* 193.) Contritio eſt actus imperatus à charitate, ſed hæc includit intenſionem, quia amat Deum ſuper omnia, ergo. Et ſi ei dicas, quod intelligitur ſuper omnia appretiativè. Hoc non eſt ſolvere, (inquit ipſe) quia præceptum charitatis erga Deum obligat, ut ametur *ex toto cordo, ex tota mente, & ex tota anima, Deut.* 6. Hoc autem exhiberi nequit, niſi toto conatu cauſetur amor, totiſque viribus: ergo actum intenſum faciunt, & ad hunc tenetur homo, maximè cum conteritur.

166 Huic objectioni reſpondeo primò (cum eodem *n. cit.*) negando antecedens: cauſari enim poteſt contritio à virtute juſtitiæ, ſeu pœnitentiæ, licet ſit implicitè ex motivo charitatis. Secundò: Eſto ex motivo charitatis, quæ ſuper omnia diligit, quid inde ſequitur? utique nil aliud niſi quod quilibet actus charitatis, ſive ſit proſecutionis erga Dei bonitatem, ſive ſit fugæ erga malum contra Deum, ſit ſuper omnia amabilia, & odibilia, ſed non quod ſit omnibus aliis odiis, vel amoribus intenſior, alioquin ſi ut duo Deus diligeretur, & Filius, ut quatuor, dicendum eſſet non diligi ex charitate, vel non ordinatè. Similiter cum mors carorum magis intenſivè diſplicet, quã peccatum, non eſſet virtuoſa diſplicentia, quæ ſunt falſa. Nam intelligendum eſt de majoritate appretiativa, quæ illã conditionalem electionem poſſibilem includit, ut ſi optio daretur magis, ſeu potius unum, quam aliud eligeretur; & potius unum, quam aliud odiretur. Ad probationem illam *ex toto corde, &c.* patet, quod eodem modo explicanda eſt: quia experientia patet, magis intenſivè amari liberos, & alia quã Deum; at non magis appretiativè: nam potius homo exponit liberos morti, quam Deum offendat. Patet de conſtitutis ante Tyrannos, qui paſſi ſunt filios ſuos trucidari potius, quàm fidem negare.

167 Hinc, certum eſt, ut optimè etiam *Fagundez in Decal. To. p. lib. p. cap.* 27. *n.* 3. *Leander qu.* 4. *cit.* & alii communiter, nõ eſſe peccatum, Patrem, aut Matrem, vel aliam Creaturam, intenſiori, & ferventiori amore ſenſibili, quàm Deum diligere: quia certum eſt, ut conſtat ex dictis, non eſſe nobis datum præceptum, ut Deum intenſius, quam cætera omnia diligamus: quoniam præcepto Charitatis in Deum ſatisfacimus, qualicumque, etiam minima amoris intenſione; dummodo Dei amorem, vel tenuiſsimum etiam, cæteris præferamus: quo ſuppoſito, ut certò, certo conſtat, poſſe quem, Patrem, aut matrem, &c. magis intenſivè, quàm Deum, diligere licitè, & abſque peccato: dummodo Deum appretiativè ſuper omnia diligat. Neque hæc ad invicem contrariantur. Stat namque bene à quopiam magis intenſivè amicum diligi, quàm parentem, & tamen

ſi

ſi detur ei optio, magis eliget in urgenti neceſsitate amicum perire, quam parentem: & ſi utrique ſuccurrere non poſsit, parenti potius, quam amico ſuccurreret. Simili ergo modo poteſt quis licitè aliquando magis ſenſibiliter, intenſivèque parentem amare, quam Deũ: non tamen magis appretiativè; quia ex vi præcepti dilectionis Dei tenetur ita eſſe paratus, ut in occaſione oblata velit potius Patrem offendere, ſi opus ſit, quam Deum: ac proinde licet amor ille Parentis major ſit intenſivè, quam amor Dei, iſte tamen, major eſt appretiativè. In hoc, & dictis ſupra, conveniunt omnes Authores ſupra citati, aliique apud ipſos, & communiter, tum Veteres, tum Recentiores. Diſcrepant tamen, variique ſunt inter ſe (ut ſupra etiam innuimus) in aſsignando tempore, pro quo obliget præceptum affirmativum dilectionis Dei ſuper omnia. Nam per omnes, utique, certis temporibus obligat per ſe; quandoque verò per accidens. Quænam autem ſint illa obligationis tempora, valdè incertum eſt.

168 Primò: Secundum *D. Tho.* & alios alibi relatos, obligat per ſe, quando quis pervenit ad uſum rationis, quia tenetur tunc ſe ad Deum convertere, & actum dilectionis Dei elicere, & ſi non eliciat peccabit mortaliter per ipſoſmet, ut videre eſt apud *Trullench dub. 3. cit. num. 3.*

169 Secundò: Obligat per ſe cum inſurgunt tentationes odii Dei, & eſt periculum illis conſentiendi: ita docent *Sanchez in Decal. libr. 2. cap. 35. n. 9. in fine: Bonacina in prim. Decal. præcept. diſp. 3. qu. 4. punc. 2. n. 2. in princip. Trullench dub. 3. cit. n. 4. & alii*: Quia tunc dilectio, & amor Dei eſt medium neceſſarium ad Deũ non odio habendũ.

170 Tertiò: Obligat per ſe hoc præceptum, quando quis tenetur ad veram cordis poenitentiam, peccati deteſtationem, ejuſque odium extra Sacramentum. Ita *Azorius to. p. libr. 9. cap. 4. qu. p. in fine. Bonac. n. 2. cit. Verſu, Secundò obligat. Trullench dub. cit. n. 6. Leander in Decalog. tract. 4. De Charit. diſp. 2. qu. 18.* & alii (Quando autem obliget præceptum contritionis, vide Doctores de Pœnitentia, præcipuè *Bonacinam to. p. De Poenit. Sacram. diſp. 5. qu. 5. punct. 2. n. 5.*) Ratio eſt, quia hoc præceptum (ſicuti Fides, & Spes) eſt conſtitutum tanquam remedium ad juſtificationem impii, quare iis temporibus ſuam obligationem affert, quibus improbum hominem oportet ſua peccata per veram pœnitentiam odio habere, & deteſtari, ut obtenta venia, ad divinam gratiam revocetur. Quare quandocumque quis debet de ſuis peccatis per veram cordis poenitentiam dolere, ut eorum veniam obtineat extra Sacramentum reipſa ſuſceptum, ipſo jure divino cogitur actum charitatis elicere, quia ſine eo vera, & legitima pœnitentia non eſt, quæ ſufficiat ut idonea, ad peccata lethalia poſt Baptiſmum dolenda extra Sacramentum (quamvis cum Sacramento pœnitentiæ ſufficiat is dolor, quem Theologi attritionem appellant, qui actus charitatis non eſt, cum ſit deteſtatio peccati non amore Dei, ſed metu gehennæ, vel odio turpitudinis, quæ peccatis ineſt, vel ſpe bonorum cœleſtium ſuſcepta) & licet *Filliuccius tom. 2. tract. 22. qu. 9. n. 29.* & alii exiſtiment in hoc caſu præceptũ charitatis obligare non per ſe, ſed per accidens, ratione ſcilicet contritionis; verius tamen eſt (quod cenſet etiam *Trullench n. 6. cit.*) obligare per ſe: tum ob rationem dictam: tum etiam, quia contritio eſt actus elicitus charitatis; licet enim (ut optimè etiam *Leander q. 17.*) dilectio Dei perfecta non ſit formaliter contritio, eſt tamen virtualiter, eminenter, & æquivalenter, quod ſufficit ad hoc ut obliget, quoties obligat contritionis præceptum, cum ſit dolor peccatorum ſupernaturalis, propter Deum ſu-

super omnia dilectum: includit igitur necessariò dilectionem Dei supernaturalem, à qua proficiscitur, ideò, &c. Obiter autem hîc nota cum *Sanchez cit. n. 9. Bonacina n. 5. cit. in fine. Trullench dub. 3. cit. n. 6. in fine*, & aliis: in hoc casu, sive per se, sive per accidens obliget præceptum charitatis, omittentem illud, solum committere unum peccatum: nam si obligat per se, certum est unum peccatum committere: si verò per accidens ratione contritionis videlicet, tunc etiam illius omissionem unum peccatum esse, certum videtur, quia non ratione sui, sed ratione alterius obligaret. Hinc optimè *Leander qu. cit. 18. in fine*: ait sic: *Qui omitteret præceptum dilectionis Dei, in casu præassignato, minimè committeret duo peccata, sed unum tantum, quidquid renuat Rocafull. Quia licet dentur duo præcepta, sunt in ordine ad unum finem adæquatum, & formalem, quod est iustificatio impii, & recuperatio Dei gratiæ, & amicitiæ. Sic Sanchez, Filliuccius, & alii.*

171 Quartò: præceptum dilectionis Dei obligat quemlibet instante morte, etiam si conscius non sit peccati mortalis: imò etiam si illius cōscius, Sacramentaliter confiteatur: tunc enim, cum vita clauditur, maximè opus est, se Deo conjungere per usum præcipuarum virtutum, qualis est charitas: eo maximè quia mortis articulo instante tentationes, & machinationes Dæmonis acerrimè infestant, hinc tenetur homo actus dilectionis Dei præsidio, adversus ea se communire. *Azorius to. p. lib. 9. cap. 4. q. p.* & cum eo *Thom. Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 35. n. 9. vers. Octavum tempus est. Palaus to. p. tract. 6. disp. p. punct. 4. n. 9. versu Quintò asserunt*; negant hujusmodi obligationem: in quam sententiam videtur inclinare *Trullench dub. 3. cit. n. 5. in fine*: dum ibi sic: *Et si enim hoc utilissimum, & probabile sit, non tamen est certum, nam ut bene Sanchez sup. n. 9. & Palaus cum eo, sup. n. 9. in fine: Tunc aliis remediis potest se quis tueri, ut Oratione, & cæteris Sacramentis.* Alii verò concedunt quidem tunc obligare, at non per se, & directè, sed indirectè, & per accidens, ratione periculi. Ita *Arriaga disp. 36. sec. 2. n. 17.* apud *Leandrum disp. 2. cit. qu. 20. in principio*: Ubi postea ipse resolvit: *Etiam tunc probabilius obligare, & per se, & per accidens: per se quidem, quia per se pro illo tempore est impositum: & per accidens, ratione imminentis periculi.* Quod totum pariter affirmat (apud *Dianam par. 5. tr. 14. res. 105. vers. Dico secundò*: & eundem *Leandrum qu. 20. cit.*) *Petrus Hurtadus de Mendozza 2. 2. disp. 174. sect. 5. subsect. 2. §. 27.* idque probat: *Quia, lege charitatis propria, tenemur ad securitatem vitæ æternæ, vitandumque discrimen æternæ damnationis: sed actu dilectionis Dei super omnia vitamus omnia pericula æternæ damnationis, reddimurque securi æternæ vitæ, eumque actum possumus exercere, quia præsto est gratia* Dei *supernaturalis, & ex meritis Christi: ergo tenemur eum actum exercere. Finge te non esse ritè baptizatum, aut absolutum, & te inscio horum eventuum accessisse ad Sacramentum, sine contritione perfecta, aut charitate, damnaberis profectò. At licet nunquam fueris baptismate ablutus, neque absolutus à Sacerdote, si Deum diligis super omnia, charitate Theologica, non dubium quin ineas vitam salutis æternæ. Cur igitur experienda est alea contingentium eventuum, cum in tua potestate gratia Dei salutem tuam constituerit? Hæc obligatio partim est per se, quia hoc præceptum nobis imponitur intrantibus, & exeuntibus in vitam: partim est per accidens ratione periculi proprii.* Ita *Petr. Hurtad.* ex *Valentia tom. 3. disp. 3. qu. 19. punct. p. Versu Septimus casus*; affirmante cum *Soto, & Navarro* certum esse, et extra dubium, obligare tempore mortis hujusmodi præceptum: quibus præter *Suarez tom. 4. in 3. par. disp. 5. sec. 4. n. 9.*

& De Charitate disp. 5. sect. 3. n. 3. addi potest *Egidius Coninch disp. 24. dub. 3. Conclus. 3. n. 51.* ubi sic ait: *Tenemur per se elicere actum charitatis circa articulum mortis. Quod non solum intelligendum est, quando non habemus copiam Confessarii, & conscii nobis sumus peccati mortalis (quo casu res omnino certa est, quia sine actu charitatis nequimus elicere contritionem, ad quod tamen tunc, ne damnemur, obligamur) sed etiam si Sacramentaliter confessi sumus.* Sic ipse quod latè probat *Ioseph Rocafull.* uti refert *Leander qu. 20. cit. in fine*, & ut probabile admittit *Diana ubi supra*.

172 An verò, ex dicto præcepto eliciendi actum dilectionis Dei super omnia in articulo mortis, oriatur obligatio habendi etiam contritionem in eodem articulo, adeò ut præcepto contritionis neutiquam suppleatur cum Sacramento tantum pœnitentiæ, nec sufficiat attritio cognita cum Sacramento. Divisi sunt Doctores: adhærentes quamplures affirmativæ sententiæ: nonnulli verò, negativæ: hi sunt *Azorius Tom. p. lib. 9. cap. 4. qu. p Sanchez in Decalog. tom. p. libr. 2. cap. 35. num. 9. Versic. Octavum tempus, & Palaus par. p. Tit. de Charitate tract. 6. disp. p. punc. 4. sub n. 9. ver. Quintò asserunt.* Ubi licet fateatur hanc obligationem esse satis probabilem, & in praxi semper cosulendam: addit tamen non esse omnino certam, si constitutus in articulo mortis, peccati mortalis conscius non est, atque adeo illam rejicit cum *citatis Azorio, & Sanchez*, infirmãdo ejusdem obligationis rationes, & fundamenta. Videatur *l. c. pag. mihi 580.*

173 Quintò: præceptum dilectionis Dei obligat etiam sępè in vitæ decursu, vel per se, & ex vi charitatis; vel per accidens, ratione videlicet alterius adjuncti, cui charitatis dilectio necessaria est. Quando autem dilectio non est per se, sed aliunde necessaria, si illã quis omittat, non adversus charitatem, sed adversus aliam virtutem peccat, ut innuunt etiam *Diana par. 5. tract. 14. res. 105. Versu Nota etiam, n. 6. & Palaus l. c. n. 10.* cum quo sic declaro: Existens in mortali, vult ministrare, aut recipere aliquod Sacramẽtum, tenetur peccatum expellere ab anima, ut dignè ministret, vel recipiat, quod nisi media attritione cum Sacramento Pœnitentiæ, vel contritione, quæ amorem Dei super omnia includit fieri non potest. Si tunc ille omittat hæc media assumere, & Sacramenta ministret, vel recipiat, non adversus charitatem, sed adversus Religionem peccabit: quia ex Religione obligatio habendi dilectionem ortum habet. Loquendò ergo modò non de hac obligatione, sed de illa, quæ per se, & ex vi charitatis oritur diligendi Deum, dicimus hanc adesse etiam sæpè in vitæ decursu. Difficultas est circa tẽpus. *Hurtadus* relatus à *Diana res. 105. tit. Versu Dico tertiò, n. 3.* putat hanc obligationem currere per singulos annos, & quidem ait, satis remissivè nobiscum agitur annuo dumtaxat amore nobis petito. Unde *Lorca in 2. 2. sec. 3. disp. 58. n. 8.* (apud eundem *Dianam. Versu, & n. 3. cit.*) ait sic: *Me iudice, si quis anno integro omissionem huius actus incurrat, certusque sit Dei sui immemorem tanto tempore se extitisse, debet se iudicare transgressorem, quoniam Ecclesia simile arbitrium sumpsit circa præceptum pœnitentiæ, quod eiusdem rationis est.* Ita *Lorca*: & ante omnes *Ledesma in Summ. to. 2. tract. 3. cap. 5. post 6. conclus.* Sed Pater *Diana l. c.* putat hac obligatione non teneri adultum annis singulis: *quia* (inquit) *hoc est nimis durum, & nullo firmo fundamento nititur.* Quod etiam docet *Palaus n. 10. cit.* ubi firmat hanc obligationem multo tempore non esse differendam, & dilationem trium annorum putat esse gravem: *Hac ergo obligatione* (sic ille) *existimo quemlibet adultum teneri, non singulis annis, ut placuit Petro de Ledesma, quia hoc est nimis durum, & nullo firmo fundamento nititur,*

sed

sed aliquoties in vita, ita ut non multo tempore hoc exercitium differatur: signare autem hoc tempus, fieri non potest, sed prudentis arbitrio mensurandum est; reputarem autem dilationem trium annorum esse gravem. Nam qui tanto tempore divinam bonitatem non redamat, eam videtur contemnere, & in periculo eam offendendi, & humanis rebus postponendi constitui. Ita *Palaus*. Quod tempus assignant etiam *Suarez de Charitate disp. 5. sec. 3. n. 4. & Coninch disp. 24. dub. 3. n. 53.* ubi ait: *Videtur omnino mortaliter peccaturus, si hoc præceptum, quis, ad tres, vel quatuor annos sponte differat.* Advertit tamen idem *Palaus n. 11.* rarò quemlibet fidelem, nisi moribus depravatus sit, hujus peccati reum existere, quia sæpè conatur contritione se ad absolutionem disponere, sæpeque beneficia divina, & summam bonitatem cõsiderat, quibus ad effectum debitũ amicitiæ excitatur. Quod idem etiam pariter notat *Petrus à S. Ioseph in sua Summula Casuum Conscientiæ cap. p. de p. Decalog. Præcepta art. 4. pag. mihi 47.* sub his verbis: *Valdè incertum est, quam frequenter debeat elici actus amoris Dei ad servandum præceptum per se obligans ad amandum Deum: cum aliqui putent, satisfieri præcepto, si semel in anno eliciatur actus amoris Dei, alii, si tertio quoque anno; alii, si non differatur ultra quinquennium. Vix tamen contingit, ut fideles tanto tempore hoc præceptum negligant, quantum requiritur, ex multorum sententia, ut mortaliter peccent, cum aliquoties, vel audiendo Sacrum, vel aliàs de Dei bonitate cogitando, vel ad sumptionem Sacramentorum se disponendo, ad amorem Dei se excitent.* Ita citatus à *S. Ioseph*.

174 Qui tamen, quod ultimo loco recitat ex aliorum sententia (non committi videlicet mortale contra præceptum per se dilectionis Dei, quando actus amoris ejusdem non differtur ultra quinquennium) damnatum recitat, ab *Innocentio XI.*, cum idem Pontifex in serie damnatarum propositionum istam posuerit sexto loco: *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquẽniis per se obligare præceptum Charitatis erga Deum.* De qua re, recenter agit modernus Author sic: *Quod semel singulo quoque anno obliget præceptum Charitatis Dei secundùm sententiam, quam docet Petrus de Ledesma, potest probabiliter teneri: sed verius censeo semel in Mense dictum præceptum obligare: & ducor, quia aliqui volunt, ut Sotus in 4. dist. 27. qu. unica, illud urgere singulis Festis; & adheret Tabiena verb. Charitas qu. 20. Alii volunt urgere quandocumque Eucharistia est sumenda. Igitur nec laxè, nec strictè loquentes, videtur rationabilius dictum, tale præceptum urgere singulo quoque Mense, sicuti de præcepto Orationis docent Trullench in Decal. lib. p. cap. 7. dub. 4. n. 4. cum Lessio, & Castro Palao to. 2. disp. p. punct. 8. n. 3.*

175 His præmissis pro clara intelligentia, & notitia privilegii propositi. Continetur in ipso, quòd sicuti ex præhabitis, præceptum dilectionis Dei, ex sententia vera, & citatorum Doctorum pluries obligat in vitæ decursu, ita multoties à speciali omissionis peccato contra idemmet præceptum, excusat ignorantia. Quod privilegium utique (& expressè) approbant, atque admittunt, *Petrus à S. Ioseph l. c.* ubi sic: *Contingit ignorantiam, aut inadvertentiam invincibilem plerosque excusare, ne peccent, non eliciendo actum amoris Dei: cùm tempus obligationis valdè incertum sit ex Theologorum sententia. Valentia tom. 3. disp. 3. qu. 19. De Præcept. Charit. punct. p.* propè finem, *versu Porrò licet*, dum ibi ait: *Licet in tam variis casibus, ut iam dictum est, præceptum istud Charitatis obliget; tamen variis etiam modis contingere potest, ut quis à speciali peccato contra hoc præceptum excusetur. Primò, si putet, non in omnibus eiusmodi casibus illud obligare; ut de quibusdam est probabile, ob contrarias opiniones Doctorum. Secundò, si per inculpabilem incogitantiam, aliquis, in casu*

quo obligat, non advertat se teneri ad illud implendum. Quod facillimè accidet, præsertim in casibus inopinatæ mortis: quādo variis modis aliquis præpeditur, quominus cogitet, quod tunc est opportunum. Consultum tamen est aliquando in Confessione se accusare sub dubio, si fortè præceptum istud sit neglectum, sicut & de omissione aliorum præceptorum affirmativorum, de quibus non satis certò constat quando obligent, & quando violentur. Quamvis absolutè quidem non teneamur confiteri de eo, in quo nec scimus, neque ob aliquam peculiarem rationem dubitamus, nos peccasse. Diana res. 105. cit. quæ *in Tomo 6. Coordinato, tract. p.* est *resol.* 3. ibi enim *n.* 4. *Versu Notandum est*. Ita approbat privilegium propositum. *Neque se torquere quis debet, ut observat Hurtadus in 2. 2. disp. 174. sec. 5. §. 24. utrum huic præcepto satisfecerit, quia quādiu positivo, & probabili argumento non meminit, se hoc præceptum omisisse culpatè, sibi persuadeat se contra illud non peccasse: vel quia Deum dilexit, vel quia illud inculpatè prætermisit. Coninch disp. 24. dub. 3. n. 50. in fine* approbat similiter, & expresse, dum sic: *Seclusa omni ignorantia, & inadvertentia, sine gravi peccato, nequimus valde diù differre actum Charitatis erga Deum. Trullench* tandem, *in Decalog. lib. p. cap. 5. dub. 3. n. 9. Valentiam* sequens ubi supra, hoc idem approbat propositū privilegium, inquiens: *Cum præceptum hoc Charitatis variis casibus obliget, variis casibus contingere potest, ut quis à speciali peccato contra hoc præceptum excusetur: & primò si putet in huiusmodi casibus illud nō obligare, aliorum sententiam sequutus. Secundò, si per incogitantiam inculpabilem, aliquis, in casu quo obligatur, non advertat, se teneri ad illud implendum, quod facilè accidet, &c.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Excusatur à culpa, nec peccat contra præceptum divinum charitatis de diligendo proximum, non subveniens (ex ignorantia) eidem, in gravi, vel etiam in extrema necessitate constituto.

176 DUo (ex dictis, & Doctoribus, ac de fide) sunt præcepta Charitatis, alterum, quo Deum, alterumve quo proximum præcipimur diligere. In præcedentibus huius Capitis, tria enumeravimus, appprobavimusque privilegia circa primum ejusdem Charitatis præceptum, de Deo videlicet diligendo. Modò quartum ponimus, quod (ut patet) spectat ad secundum Charitatis præceptum, de diligendo proximum. Cùm autem vi huius præcepti, teneamur, nedum illum odio non habere, nec ei nocere (sine causa) in ulla re; verum etiam eidem in gravi, & multo magis in extrema necessitate, tum spirituali, tum corporali constituto, subvenire, ut communiter Doctores, hinc est, quod hujusmodi præceptum, per eosdem etiam Doctores, tunc dicitur obligare (quatenus affirmativum est) quando proximus in gravi, vel (& præcipuè) extrema necessitate constitutus est. Addidi (quatenus affirmativum est) quia charitatis præceptum, quatenus negativum est, obligat semper, & ad semper, seu pro semper, & in quacumque temporis differentia: *Navarrus in Man. cap. 14. n. 8. & 9. S. Thom. 2. 2. quæst. 25. art. 6. 8. & 9.* quia nunquam possumus excludere proximum, etiam inimicū nostrum ab amore, quo Deum, & proximum in genere diligimus, nisi sit jam damnatus, quod est diligere proximum negativè. Quare tenemur semper odium proximi deponere, esseque animo paratos ad eum diligendum: sicque præceptum charitatis, quatenus nega-

ga-

gativum est, obligat semper, & ad semper, seu pro semper, & in quavis differentia temporis.

177 At, quatenus affirmativum, obligat, vique ipsius tenemur diligere proximum, quando is in extrema necessitate constitutus est, nostroque amore indiget, ut salutem spiritualem, vel corporalem penitus consequatur, ut si infans, aut mente captus, aut etiam cordatus jam sine Baptismo esset moriturus: qualis etiam esset, qui deposceret aliquod consilium, auxilium, vel solamen aliquod spirituale à nobis, sine quo verisimile est, eum condemnatum iri. *Navarrus n. 9. citato Vers. Respondeo tertiò. Azorius tom. 2. lib. 12. cap. 5. qu. 3. Filliuccius to. 2. tract. 28. cap. p. qu. 5. n.* 13. Addens *n.* 14. *Universaliter dici posse, tunc obligare hoc praeceptum Charitatis, quando proximo tenemur benefacere corporaliter, aut spiritualiter, iuxta ea, quae dicuntur de praecepto eleemosinae, & fraternae correctionis. Trullench in Decalog. lib. p. cap. 5. dub.* 4. *à n.* 9. cum aliis ab ipso relatis. Advertens *n.* 14. & bene, cum *Villalobos* 2. *p. tract.* 3. *diffic.* 5. *n.* 6. & aliis: *peccare etiam contra Charitatem eum, qui proximo indigenti, & in necessitate constituto, etiam si non sit extrema, non succurrit: unde si videt proximum transeuntem iuxta parietem minatem ruinam, tenetur illum monere, ne opprimatur. Similiter, si videat proximi domum incendio flagrantem, tenetur, si commodè potest, ei subvenire; & sic in similibus*: & eidem non subveniendo, utique peccat, nec excusatur à culpa.

178 Excusatur tamen si ei non subveniat ex ignorantia, ut in proposito Privilegio: patet hoc apertissimè: primò, ex illo *Ioannis p. cap.* 3. 17. *Qui habuerit substantiam huius Mundi, & viderit* (idest agnoverit) *fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, &c.* Secundò ratione. Quia non subvenit e ex ignorantia proximo in extrema, vel gravi necessitate constituto, facit omissionem subventionis involuntariam: unde sicut talis omissio est involuntaria, ita nec est peccatum, quia nullum est peccatum nisi voluntarium. Tertiò auctoritate. *Azorii Instit. Moral. par. 2. lib. 12. cap. 8. Vers. Tertiò quaeritur*: ubi sic: *Satisfaciunt huic praecepto dum huiusmodi necessitatibus quas norunt, commodè subveniunt, &c. dum parati sunt animo ad eas sublevandas quas rescierint. Bartholomaei à Sancto Fausto Tract. de Horis Canonicis lib. p. qu.* 19. *Vers. Hinc qui est*: ubi loquens *de Oratione in Communi*, & supponens praeceptum orandi pertinere ad Charitatem Dei, & proximi, quod postea (cum *Alexand. Alens. 4. qu. 26. m. 3. artic. p. ad* 2. & aliis plerisque) probat *seq. q.* 21. sic ait: *Non peccat mortaliter qui pro proximo in mortali existente negligit orare Deum ut ab eo liberetur, quantumvis sciat oratione sua iuvandum, ut docet Navarr. de Oratione cap. 3. n. 15. Dummodo advertat aliud esse remedium; tum paenitentiae, cuius nullum sufficiens impedimentum ipsum habere apparet: tum admonitionis, & curae, quae de eo ab aliis geritur. Et ratio huius est, quia in hoc casu est aliud remedium, ut à peccatis liberetur praeter orationem. Quae resolutio facit ad solatium conscientiarum timoratarum, ad quod solatium etiam facit, quod docet Valentia 2. 2. d. 6. qu. 2. punct. 3. scilicet, non peccari per omissionem orationis, nisi quis tempore quo oportet orare, advertat, vel advertere possit ex praecedente alia praecognitione (qualis fuit, quam Matth. 26. acceperunt Apostoli à Christo, dicente illis, Vigilate, & orate, &c.) quod necesse sit tunc orare: quia si id nullo modo veniat in mentem, sicut omissio illius non erit voluntaria, ita nec erit peccatum, quia nullum est peccatum, nisi voluntarium.* Sed

179 Quaeres primò. Quaenā sit proximi indigentia, seu necessitas extrema; & quae gravis, cujuscausâ (ex charitatis praecepto) tenemur eidem proximo in tali statu cōstituto (sub mortali) subve-

venire? Respondeo: Videatur, præter alios quamplures, *Ægidius Coninch disp. 27. De Eleemosyna, Dub. 8. à n. 112. pag. mihi 448.* ibi namque iste Doctor refert cum aliis triplicem necessitatem, Extremam videlicet, Gravem,& Communem, describitque differentiam,quæ procedit inter ipsas: & circa easdem alia notat, & affert ex mente etiam aliorum Doctorum. Videatur inquam.

180 Quæres secundò: Quinam nomine proximi intelligantur? Respondeo: Qui supernaturalis Beatitudinis sunt capaces. Sic Doctores cum *D. Augustino lib. p. de Doctrina Christ. cap. 23. 26. & 30.* Quapropter fidelis, & infidelis, peccator, & inimicus, prædestinatus, & reprobus, nomine proximi veniunt intelligendi; quia omnes hi dum in hac vita degunt, capaces sunt Beatitudinis, illisque Beatitudinem velle potes. Quod si tibi revelatum esset aliquem esse reprobum,& condemnandum, adhuc circa illum charitatem exercere potes, quia & velle posses absolutè, ne plura peccata committat, & simplici affectu ut Beatitudinem assequatur: absolutè tamen, ex suppositione, quod reprobus sit, velle non poteris illi Beatitudinem, quia velles impossibile, scilicet revelationem non esse veram. Pari ratione de damnatis(qui etiam suo modo proximi nobis sunt) velle potes, ne tot peccata committant, & simplici affectu desiderare illis beatitudinem; non tamen absolutè, quia absolutè est impossibilis. Sic *Suarez disp. p. de Charit. sec. p. à n. 3.* & ipso relato, *Castro Palao par. p. Tract. 6. De Charit. disp. p. punt. 5. n. p.*

181 Quæres tertiò: Quomodo intelligatur præceptum diligendi proximũ, cum dicitur *Levitici 19. Diliges amicum tuum sicut teipsum: & Matth. 22. Diliges proximum sicut teipsum.* Respondeo cum *D. Tho. 2. 2. qu. 44. art. 7.* & Theologorum cõmuni, particulam (*sicut*) non significare, proximum esse diligendum tantum, quantum nos, sed eo modo quo nos; videlicet, ut eum diligamus propter ipsum, non propter nos ipsos, nimirum ut gratiam, & vitam æternam consequatur; ac propterea, ut ei optemus gratiæ cœlestis bona, ac cætera,quatenus ad salutem æternam consequendam sunt necessaria. Et ut diligamus proximum, quia homo est, sicut & nos sumus homines, quasi dicatur, diligendus est proximus, quia est nostræ naturæ particeps.

CA-

CAPUT SEXTUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA PRAECEPTA DECALOGI.

Et primò circa primum Decalogi Præceptum, *Vnum Cole Deum*.

182. POsse dari ignorantiam invincibilem inculpabilem præceptorum, quæ in Decalogo continentur, tenent *Thomistæ cum D. Tho.* apud, & cum *Trullench in Decal. lib. p. dub. 5. n. 3.* Idem tenent *Petrus de Ledesma to. 2. trac. p. cap. 3. Conclus. 8. 9. & 10. Tannerus in p. 2. D. Tho. disp. 4. qu. 9. dub. p. n. 14. Diana par. 4. tr. 4. res. 36. Leander in Decal. par. p. & in ordine 6. tract. 2. disp. 2. qu. 78.* ubi expressè sic: *Respondeo: Posse dari ignorantiam invincibilem præceptorum, quæ etiam directè in Decalogo continentur, non solùm pro brevi tempore (ut Authores nuper citati dicunt) sed pro multo tempore; licet hoc non in multis, sed in raris contingat hominibus. Probatur. Quia in primis, furtum, directè prohibetur in Decalogo, & tamen, ut notat D. Thomas 2. 2. qu. 94. art. 4. certa gentium natio, sine ulla ratione existimabat non esse peccatum, ergo de hoc præcepto potest, & pro multo tempore, dari ignorantia invincibilis. Rursus fornicatio simplex, est etiam directè vetita in Decalogo: & ut Diana cum Tannero admittit, frequentius potest de illa, ignorantia hæc dari.* Saltim apud Barbaros, & incultos populos per *Azorium par. 3. lib. 3. cap. 4. qu. p. & Fagundez in Decal. to. 2. lib. 6. cap. p. nu. 12.* & alios*) ergo si non æqualiter de omnibus, de aliquibus tamen Decalogi præceptis, potest dari etiam non rarò, nec pro brevi tempore ignorantia invincibilis. Legantur Oviedo hic Tract. de Fide Controv. 7. in fine, & p. 2. tract. 6. punct. 4. n. 24. Vasquez p. 2. disp. 122. cap. p. Montisin. ibi, disp. 8. qu. 5. & alii plures apud ipsos;* ita *Leander*. Ex quo, & quibus, patet, dari ignorantiam invincibilem præceptorum, quæ in Decalogo continentur: de qua ignorantia, seu mavis ignorantiæ privilegiis, ad eadem Decalogi præcepta spectantibus, tum in præsenti Capite, tum in sequentibus ordinatim agemus. Incipiendo igitur à primò præcepto, *Vnum cole Deum*, sit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Verum, & unum Deum ex invincibili ignorantia non colens, excusatur à culpa; & huiusmodi carentia cultus, quoadusque ignorantia talis durat, in ipso culpa non est.

183 QUod Deus sit, & sit unus, constat ex divina Scriptura, atque adeò ex doctrina fidei certum id est, nec ullum dubium in hoc esse potest, cum Sacræ paginæ sæpissimè, & pluribus in locis testentur, & Deum esse, & esse unum. Illustria de utroque testimonia sunt (præter alia) *Exodi cap. 3.* Ubi Deus ipse, adeò se esse asseverat, ut ab existendo, nominari, ac cognosci velit, inquiens: *Ego sum qui sum.* Et *Psal. 52.* ubi pronunciatur *insipiens* qui Deum nō esse dicat: *Dixit insipiens in corde suo non*

est

est Deus. Et (loquendo de unitate Dei) dicitur Deuteronom. 6. *Audi Israel, Dominus noster, Dominus unus est*. Item Deuter. 32. *Videte quod ego sum solus; & non sit alius* Deus *præter me*. Et *Isaiæ* 45. *Extra me non est Deus*. Manet ergo de fide, & Decalogi præcepto, Deum unum esse ab omnibus colendum: hocque adeò certum est, ut quamplures ex Theologis negent dari posse ignorantiam invincibilem, & inculpabilem de existentia Dei, etiam apud homines incultos, & agrestes, ac in Sylvis, & Montibus enutritos: hinc *Ludovicus Caspensis Tom. p. Cursus Theologici disp. 2. sec. p. n. 5.* absolutè ait: *In eo, qui pervenit ad annos discretionis, non posse dari ignorantiam invincibilem existentiæ Dei, quantumcumque barbarus, & agrestis sit, nam impossibile videtur quin cognitis creaturis, quæ sensibus ipsis patent, veniat saltem in mentem aliqua cognitio artificis illarum, vel aliquod dubium, an sit aliquod principium, & finis rerum, præsertim ipsius hominis ut illum agnoscat, & colat; ac proinde occurrat menti oportere id inquirere, quod sufficit, ut si non inquirat tribuatur culpæ, & consequenter quod ignorantia vincibilis sit*. Ita *Caspensis*: & post ipsum, inter alios, *Gonet Theologiæ Thomisticæ tom. p. disp. p. art. 3. §. p. n. 60.* ubi sic: *Dico non posse dari ignorantiam invincibilem, & inculpabilem de existentia Dei, etiam apud homines incultos, & agrestes, ac in Sylvis, vel montibus enutritos. Est contra Molinam hic art. p. §. Ex dictis colligitur, ubi oppositam sententiam tanquam probabilem amplectitur. Nostra tamen conclusio communis est apud Theologos. Et Valentia hic puncto 2. dicit, in hac veritate omnes Orthodoxos debere convenire*. At *Valentia* eo loci, idest *Tom. p. disp. p. qu. 2. punc. 2. versu Secunda assertio*: tantum affirmat; *Deum esse, ita posse à posteriori probari ex Dei effectibus, ut ob notitiam huius rei per eiusmodi probationem comparatam, teneantur homines cultum, & obsequium deferre Deo tanquam primæ causæ; sive id probetur evidenter, sive secus*. Hoc inquam tantum affirmat *Valentia*: quod verum est, & adeo verum, ut optimè etiã addat: *Omnes Orthodoxos debere in eo cõvenire*. At hoc idẽ asserere, non est indè negare (in hominibus saltem incultis, qui sunt incapaces demonstrationis, & discursus) posse dari ignorantiam invincibilem pro aliquo saltem tempore de existentia veri, & unius Dei, ejusdemque cultus debiti. Hinc

184 Probatur primò nostrum propositum privilegium, Authoritate Doctorum. *Ludovici Molinæ in p. p. D. Th. to. p. qu. 2. art. p. Versu ex dictis*: ubi sic: *Ex dictis colligi potest, tam rudes, & incultos posse aliquos homines esse, ut maxima cum probabilitate affirmare possimus, in eis ignorationem invincibilem Dei posse reperiri; quod primò, et secundò, cum de ignorantia ageremus observavimus. Porrò ea ignoratione excusabuntur à peccato infidelitatis, et quod* Deum *non colant, nec ei honorem debitum exhibeant, non erit eisdem culpæ tribuendum, etc. Tanneri*, quem refert, & sequitur *Diana par. 4. tract. 4. res. 36.* sub his verbis: *Respondeo cum Tannero p. 2. D. Tho. disp. 4. qu. 9. dub. p. n. 14. Ex communi, et vera sententia, ignorantiam invincibilem contingere posse, non solum circa ius positivum humanum, ac particulares facti circunstantias; sed etiam circa ius positivum divinum, & Mysteria fidei nostræ: imò etiam circa ius naturale, non quidem quoad universalissima præcepta iuris naturæ, sed quoad alia; facilius quidem, & frequentius circa ea, quæ difficilius ex præceptis universalibus naturæ deducuntur: ut est v. g. bigamia; accipere lucrum ex mutuo; proprias iniurias ulcisci, & simplex fornicatio, aut etiam mendacium officiosum, &c. difficilius autem, nec fere nisi pro brevi tempore, circa præcepta illa, quæ facilè ex universalibus illis præceptis deducuntur, ut sunt cultus unius veri Dei, et cætera, quæ directè continentur in præceptis Decalogi. Ioannis Ægidii Trullench in Decal. lib. p.*

cap.

cap. p. Dub. 5. n. 3. in fine, ex Ledesma tom. 2. tract. p. cap. 3. à conclus. 8. Circa præcepta (sunt Verba *Trullench*) *quæ ex Decalogo, facta diligenti inquisitione colliguntur, potest dari inculpabilis ignorantia etiam per multum temporis, ut tenent Thomistæ cum D. Tho. qu. 76. citata. Nam & si ex Decalogo, per evidentem consequentiam colliguntur, requiritur tamen diligens inquisitio, cum aliqua difficultate. Sic Gentes aliquando putabant licitum, habere plures uxores: & homines posse falsis Diis sacrificare. Inter Christianos autem, vix potest talis ignorantia admitti: quia sæpissimè prædicatur, & docetur, esse peccatum mortale. Videndus Ledesma loco cit. concl. 8. 9. & 10. P. Nostri Ioannis Morandi* præceptoris mei, *to. p. Theolog. tract. p. qu. 2. n. 55. versu Sed contra in fine*: ibi enim sic: *Dico cum Arriaga in p. p. Tom. p. disp. 2. sec. 3. & aliis, possibilem esse ignorantiam de Deo invincibilē in aliquibus rudibus.* Qui quidem *Arriaga sec. 3. cit.* nedum sentit cum *Molina*, *Quod possit Deus invincibiliter ignorari*: sed etiam censet *sub n. 16. hanc eandem Molinæ sententiam esse probabiliorem*: cõsequenter admittit nostrum propositum privilegium: quod præterea.

185 Probatur secundò ratione. Cognitio Dei non est nobis immediatè à natura insita, sicut notitia primorum principiorum, sed habetur solum per ratiocinationem, & discursum: ergo cum multi sint homines inculti, & agrestes, qui sunt incapaces demonstrationis, & discursus, in illis saltem dati potest ignorantia invincibilis de existentia Dei, & inculpabilis: in illisque verificari consequenter potest nostrum propositum privilegium. Antecedens admittitur ab ipsismet adversariis, præcipuè à *Gonet art. 3. cit. §. 2. n. 64.* Quod etiam antea affirmat, videlicet, eiusdem *Disputationis p. art. p. §. 2. sub n. 6. Versu Confirmatur primò*, ibi enim dicit: *Deum esse, non cognosci à nobis sine ullo medio, & absque ullo discursu, ex sola terminorum apprehensione, sed mediatè, & per effectus ab ipso productos: nec esse propositionem per se notam quoad nos, sed indigere demonstrari per ea, quæ sunt magis nobis nota: scilicet per creaturas, & per motus rerum sensibilium, & corporalium. Invincibilia enim Dei, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, ad Rom. p. Vnde D. Tho. p. contra Gent. cap. 11. ait: Sicut nobis est per se notum quod totum sua parte sit maius, sic videntibus ipsam essentiam divinam, per se notissimum est, Deum esse, ex hoc quod sua essentia est suum esse. Sed quia eius essētiā videre nō possumus, ad eius esse cognoscendum, non per seipsum, sed per eius effectum pervenimus.* Admisso autem antecedenti, uti admitti debet, & communiter à Theologis admittitur; consequentia sequitur: in his enim, qui inculti sunt, & ita agrestes, ut incapaces sint demonstrationis, ac discursus, quo fundamento negabitur dicta ignorantia inculpabilis? Hinc *Molina l. c. Versu Ad hæc*, dicit: Quòd ex multorum relatione audivit, Brasiliæ incolas, nullum coluisse Deum, antequam à Lusitanis edocerentur.

186 Confirmatur eadem ratio ex *Arriaga sec. 3. cit. n. 17.* Quia, Deum existere non est propositio per se nota quoad nos: debet ergo discursu, & ratiocinatione colligi: hic autem discursus indiget magna consideratione, utpote res valde à sensibus aliena, at qui frequētissimè expetimur homines multos, etiam si rationis simpliciter capaces, ita tamen hebetis ingenii, ut etiam quando conatur alius res faciliores eis persuadere, exemplis facillimis eas res declarando; tamen vel non percipiant, vel summè difficulter. Quo ergo fundamento possumus dicere, istos, & similes, etiam sine ullo Magistro, ex seipsis incepturos, & continuaturos ratiocinationem, & discursum adeò metaphysicum, quo veri Dei existentia,

unitas, cultus, &c. probetur? *Ego sane vix dubito, quin multi possint inveniri, in quibus nec per umbram similis excitetur ratiocinatio, poterunt ergo habere ignorantiam invincibilem Dei.* Ita concludit *Arriaga;* argumentum, quod utique optimum est, & sufficit ad efficaciter firmandum propositum Privilegium, omissis aliis rationibus, quæ minus efficaces sunt, nec difficultate carent: cuiusmodi sunt: Primò: Quod multi de facto negaverint Deum: Cui respondetur, inde probari ignorantiam, non autem eam esse invincibilem, sic Judæi olim non agnoverunt Christum, non per ignorantiam invincibilem, sed crassam. Secundò: Quod omnes Gentiles, Deorum catervam colentes, verum Deum videtur invincibiliter ignorasse: Cui item respondetur neque urgere, nam illi saltem confusè colebant aliquod numen, licet deciperentur in eo explicando, hic autem agimus de ignoratione Dei, etiam in communi. Sufficiat ergo pro firmando nostro Privilegio argumentum factum. Verum

187 Objicies primò, *Deum esse, & existere*, est quasi propositio per se nota, ergo malè supponimus hic tantam in ea difficultatem, ut inde probemus posse invincibiliter ignorari. Respondeo, dato antecedenti, nego consequentiam: Supponimus enim tantam difficultatem quia in privilegio nostro, & conclusione nō loquimur respectu hominum mediocris ingenii, quibus semel excitata est jam species de Deo, sed loquimur de aliis omnibus, comprehensis videlicet etiam hominibus incultis, ac hebetis ingenii. Addo etiam cum *Arriaga sub n. 17. cit.* Et si concedamus *Deum esse*, esse per se notum, non ob id tamen negari, in multis adesse posse ignorantiam invincibilem: non enim propositio per se nota dicitur respectivè ad omnes, etiam maximè rudes. Præterea, etiam in Doctoribus ex defectu excitationis specierū potest esse ignorantia invincibilis propositionis per se notæ.

188 Objicies secundò: Plura loca S. Scripturæ. Item plures Sanctorum Patrum Authoritates, quæ omnia congerit *Gonet art. 3. cit.* Quibus tamen omnibus cum ex abundanti satisfaciat *Arriaga sec. 3. cit. à n. 18. usque ad finem sect.* Respondeo breviter cum ipso, talia testimonia, vel solum probare, quod excitata jam specie de Deo, non possit negari; non verò eam necessariò debere excitari in omnibus. Vel ex illis tantum probari, eum, qui habet aliqualem vim ingenii, & discurrere incipit, facile posse devenire in cognitionem Dei; per hoc tamen non dici, neminem id posse ignorare, rudioris ingenii causa, aut educationis defectu: quod si conceditur unum posse, debet concedi & multos posse: quia non est ratio, quare in his terris possint aliqui, & non etiam totidē alibi: his annis aliqui, & non sequentibus totidem, & plures. Vel intelligenda esse eodem modo universaliter, ad ferè omnes extendi eam obligationem: vel casu quo incipiat quis dubitare, tunc certè incipere obligationem, non verò excitari in omnibus eam speciem, & omnes discurrere incipere circa eam veritatem. Vel loqui de eo, qui affectat ignorare suum Creatorem, in quo sine dubio non est ignorantia invincibilis, sed crassa: nos autem hìc loquimur de eo, in quo non excitatur ea species, nec eam affectat ignorantiam. Vel tandem respondendum est, talia testimonia, quæ contra nostrum privilegium videntur posse afferri, vel afferuntur apud Doctores, loqui tantum ut plurimum, & de majori parte, non de uno, aut altero: aut loqui de Gentibus, quæ habuerunt aliquam notitiam numinis, hinc eo ipso debuerunt ad ulteriorem indagationem anhelare.

189 Objicies tertiò: Et si non sit per se notum, *Deum esse*, in hac re tamen videtur semper annexa aliqualis dubitatio,

tio, sicut in præceptis naturalibus, quæ statim luminæ naturæ noscuntur; de quibus ob id, secundum aliquos nequit esse, vel dari ignorantia invincibilis: hinc sequitur, quod licet homo non sit ex se adeò ingeniosus, ut queat demonstrationem invenire (quod solum videtur probare argumentum nostrum supra factũ) saltem ad dubitandum videntur omnes habuisse sufficientem discursum; ergo non potuerunt habere ignorantiam invincibilem. Respondeo cum *Arriaga sec. cit. n.* 20. Verum quidem esse, multo minus requiri ad dubitandum (ut obiectio contendit) quam ad formandam demonstrationem de Deo, de qua nos supra: semper tamen adhuc nostrum privilegium subsistere: nam illud ipsum, nempe excitari speciem de Deo, est utcũque difficile, & saltem non dubium, quin à seipsis eam non acquirant primò. Addit præterea idem *Author n.* 21. (quod dicit etiam esse valdè in præsenti considerandum) *Nos hic agere de ignorantia culpabili, non est autem omnis ignorantia vincibilis culpabilis. Ratio est, quia multæ sunt res, de quibus mihi occurrit ratio dubii, non tamen pecco non ulterius inquirendo: sunt enim res quarum mea non interest, et de his non teneor amplius inquirere, ut per se patet. Quo posito: etiam si aliquod dubium suboriatur in multis barbaris hominibus, an sit aliqua causa v. g., quæ produxerit cælos, non tamen propterea excitatur species, quod illa sit Legislator, vel veneratione digna, quod illa dederit præcepta, quæ ego debeam inquirere. Imò fortè sæpè in contrariũ, ad me talia discutere non pertinet, nec utile est: sicut si iam excitetur dubium in aliquo, quo pacto arbores crescant, non peccat certè ulterius non inquirendo causam: unde infertur non esse culpabiles in tali ignorantia, etiam si fuerit vincibilis physicè.* Ita *Arriaga*.

190 Ad id autem, quod innuit obiectio de præceptis naturalibus, dico, de multis adhuc facilius esse posse invincibilem ignorantiam, quam de Deo. De aliis verò, quia sunt de rebus ad ipsum hominem pertinentibus, non ità, ver. g. furari, alterum lædere, &c. nam sicut sentit, & dolet quis (ait, & optimè *Arriaga n.* 21. *cit.*) sibi violenter aliquid accipi, & multò magis si lædatur in corpore: ità statim insurgit cognitio, quod in hac re ipse malè faciat, furando, vel alterum lædendo ex eo principio, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne facias:* Vel quia Deus propter gubernationem moralem videtur hominibus indere naturalem pudorem in talibus actionibus, quo occultare statim desiderant, & clam id facere, unde naturaliter insurgit altera cognitio, *ergo hoc non est bene factum.* At cognitio de Deo, quæ magis est abstracta à sensibus, non ita facile excitatur. Sic etiam relatus *Arriaga n. cit. in fine*.

191 Et si instes, ergo Ignorans Deũ non peccabit mortaliter, etiam si alium occidat, & putet se male facere: nam peccatum mortale communiter definitur, *Dictum, factum, vel concupitum contra Dei legem æternam:* ille autem, eam legem ignorat, ergo non peccat, licet agnoscat se contra rationem agere. Huic eidem instantiæ satisfacit idem *Arriaga n.* 22. & ego cum ipso: dicendo, talem non promeriturum per illud factum pœnam æternã, sed tẽporalem gravẽ, ad modum quo à Republica sufficienter punitur furtum (quatenus est contra illam) virgis, vel suspendio. Nam ratio promerendi pœnam æternam, solum desumitur ex eo, quod aliquis homo saltem in confuso agnoscat, se offendere Deum Summum, quod in id ignorante non reperitur: nec inconveniens est in tali concedere eã actionem non esse poena æterna dignam ex ignorantia illa invincibili.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Baptizatus nutritus ab infantia inter Infideles, adorans Idola, excusatur à culpa contra fidem, quam invincibiliter ignorat.

192 HOc idem propositum privilegium admittit, & sub iisdem ferè verbis, *Ægidius Trullench*, dum dicit de Baptizato nutrito inter Infideles, aut Hæreticos: *Hic, adorans Idola, vel hæreses proferens, peccat quidem contra ius naturæ, non verò contra fidem, quam invincibiliter ignorat*: ita *in Expositione Decalogi lib. p. cap. p. dub. 6. n. 3.* & ante ipsum *Sanchez Tom. p. Operis Moralis lib. 2. cap. p. n. 8.* ubi loquens pariter de Baptizatis, nutritis tamen ab infantia inter Infideles, vel Hæreticos; ait: *Hos peccare, adorando Idola, contra ius naturæ dictans unum Deum colendum: & similiter proferendo hæreses, quæ iuri naturæ advertentur: Vt si dicant licere fornicari: nisi adeò rudes essent, ut invincibiliter ignorarent hæc opponi iuri naturæ. At minimè peccarent contra fidem, quam invincibiliter ignorent.* Sic *Sanchez n. 8. cit. in fine*. Hinc & *Valentia in 2. 2. disp. p. qu. 10. punc. 4. paulo post princip. Versu Hoc verò procedit*; loquens de ipsis Infidelibus, & de his, qui ex parentibus Hæreticis nati sunt, optimè advertit, eos nec peccare contra fidem, circa eam dubitando, si hæc illis nondum sufficienter proposita sit, ratione utique ignorantiæ: *Nam si nondum illis fides sufficienter proposita est, licitum est illis dubitare, & ex dubitatione inquirere veritatem. Quod est advertendum propter Infideles, & eos, qui parentibus hæreticis nati, incipiunt primò instrui circa fidem.* Verba sunt *Valentiæ l. c.*

PRIVILEGIUM TERTIUM

Provisi de Beneficiis Curam animarum habentibus; item de Dignitatibus, vel Canonicatibus in Cathedralibus, omittentes ex ignorantia invincibili Iuramentum professionis fidei (ad quem actum ex præcepto Tridentini sess. 24. De Reformatione cap. 12. *tenentur, intra bimestre à die adeptæ possessionis) nedum excusantur à culpa, verum etiam à pœna amissionis fructuum, in conscientiæ foro.*

193 PRovisi de quibuscumque Beneficiis curam animarum habentibus, tenentur ex præcepto Ecclesiastico, intra duos ad minus à die adeptæ possessionis menses, in manibus Episcopi, vel eo impedito, coram ejus generali Vicario, aut Officiali, externam publicam Orthodoxæ suæ fidei professionem emittere, & in Romanæ Ecclesiæ obedientia se permansuros spondere. Provisi verò de Dignitaribus, & Canonicatibus in Ecclesiis Cathedralibus, non solum coram Episcopo, seu ejus Vicario, sed etiam in Capitulo, illam emittere tenentur: *Tridentinum l. c. §. Provisi*. (Formam dictæ professionis faciendæ, ordinavit *Pius IV. in Constit. quæ incipit, Iniunctum nobis. Subdat. Romæ Idibus Novembris* 1564. quam referunt *Quaranta in Summa Bullarii, Verbo Fidei Professio, Piasecius in Praxi Episcopali par. 2. cap. 5. Barbosa de Canonicis, & Dignitatibus cap. 17. sub n. 33.* & alii.) Hujusmodi autem emissionis fidei præceptum, urget adeò, ac ligat dictos provisos, ut si eorum quis eam facere omittat intra id statutum tempus, lethaliter peccet: *Petrus de Ledesma in Summa par. 2. tract. p. cap. 4. concl. 10. Rodericus q. q. Regularium tom. 2. qu. 72. art. 2. Bonacin. tom. 2. disp. 3. qu. 2. punc. 3. n. 14. & 15. Castro Palao tom. p. tract. 4. Tit. De Fide disp. p. punc. 19. n. 2. Sanch.* tim.

tom. p. Oper. Moral. lib. 2. cap. 5. n. p. Filliuc. tract. 22. cap. 3. n. 94. in fine. Garzia de Benefic. par. 3. cap. 3. n. 64. Squillande De Obligationibus Clericorum par. p. n. 95. Barbosa cap. cit. 17. n. 20. Trullench in Decalog. libr. p. cap. p. dub. 8. & quamplures alii ab his relati. Ratio est, tum quia verbum illud positum à *Concilio Trident. l. c. (Teneantur)* est necessitatis, & præcepti, quod peccatum mortale inducit juxta notata per *Abb. Felin. Sylvest. Armillam. Castrum Medin. Navarr. Philiarcum. Vegam. Rodriquez. Sayrum. Salas. Suarez*, & alios apud, & cum *Garzias l. c. n. 65.* Tum quia res est gravis; gravibus verbis imponitur; & ad gravissimum finem ordinatur, qualis est exaltatio, & promotio nostræ fidei, & errorum extirpatio: Tum etiam quia sub gravibus pœnis præcepta est; ultra enim peccatum lethale, quod committit omittens fidei professionem, incurrit quoque post dictos duos menses à die captæ possessionis, fructuum amissionem, ut idem *Tridentinum dicto cap. 12.* Statuit sub illis verbis: *alioquin prædicti omnes provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur* Uti nec eisdem suffragari potest pro foro exteriori *ignorantia*, per *Garziam l. c. n. 67.* aliosque quàplures primarios Authores apud ipsum, perque Doctores communiter. Quia hujusmodi ignorantia cum sit juris clari, & notorii, minimè excusat, *c. Ignorantia de Regulis iuris in 6.*

194 Excusat quidem in foro animæ, ac interiori, & coram Deo *ignorantia ipsa*, & nedum à dicta culpa lethali, verum etiam à pœna amissionis fructuum, ut in proposito privilegio. Quod probatur. Quia ignorantia, maximè invincibilis, extra controversiam excusat à lethali culpa, & liberat etiam consequenter à pœna coram Deo. Præterquamquod dicta lex, & dispositio *Tridentina* pœnalis, privat quidem fructibus, ad quos tamen provisus habet jus, & titulum. Confirmatur Authoritate *Rodriquez qu. cit. 72. art. 3. Filluccii l. c. n. 100. Nicolai Garziæ l. c. n. 68. Barbosæ De Canonicis cap. cit. 17. n. 21. Castri Palao puncto cit. 19. n. 17. Marcelli Vulpe in Praxi Fori Ecclesiastici cap. 48. n. 55. Pauli Squillantis par. p. cit. n. 101. Versu Contrarium tamen. Ægidii Trullench dub. cit. 8. n. 12.* & aliorum plurium Doctorum ad abundantiam apud citatos. Hi etenim, una omnes, & unanimiter asserunt (ut videre est apud eosdem) *Eum, qui ex dictis provisis, ob puram ignorantiam, aut inadvertentiam, seu incogitantiam dicti præcepti, sincerè, & absque malitia omisit Fidei professionem, quoad Deum excusari, & à peccato, & à fructuum restitutione; quamvis in foro exteriori, talis ignorantia, utpote iuris clari non admittetur.*

195 An verò prædicti provisi, elapsis duobus mensibus, nec emissa ob dictam inculpabilem ignorantiam, Fidei professionem, teneantur illam emittere post habitam notitiam *Tridentini præcepti*. Dico teneri, nam ille terminus duorum mensium, à *Concilio* non est positus ad finiendam obligationem, sed ad exequutionem differendam. Ita etiam communiter Doctores, præcipuè *Sanchez cap. cit. 5. n. 5.* sub his verbis: *Quod si obligati ad professionem fidei intra bimestre faciendam iuxta Tridentinum Decretum, intra id tempus eam non emiserint, tenentur eo transacto. Quia non in temporis honorem, ea temporis assignatio adhibita est, sed solum ut terminus obligationis implendæ: in quo casu transacto termino non cessat obligatio.*

PRI-

PRIVILEGIUM QUARTUM

Proferens ex ignorantia invincibili propositiones, & blasphemias hæreticales contra Deum, & fidem, excusatur à culpa, & ab hæresi.

196 PRobatur hujusmodi privilegium, quia operans cum ignorantia invincibili, vel ut alii dicũt, insuperabili, caret prorsus omni culpa, nec potest considerari aliqua malitia. Hinc *Farinac. de Hæresi qu.* 179. §. 3. *n.* 23. ponit sic: *Regula sit affirmativa, quod ignorantia excusat in crimine hæresis, qui enim ignorat, non consentit, & sine consensu, & voluntate, hæresis crimen non committitur, ut suo loco dictum est, nullumque crimen nescientem maculat, & qui per ignorantiam agit, non sponte agere dicitur.* Ergo verum propositum ptivilegium: Cui præter *Farinacium l. c. & alibi*, subscribunt communiter Doctores: *Summa Armilla Verbo Hæresis n.* 2. *Arnaldus Albertinus in Tract. de Agnoscendis assertionibus Catholicis, & hæreticis qu.* 36. *tractatus ultima n.* 2. *pag. mihi* 250. *Antonius Sousa in Aphorismis Inquisitorum libr. p. cap.* 12. *n.* 6. *Summa Sylvestrina in Verbo Hæresis p. n.* 4. *in fine, Versu, Quintò quis. Antonius Ricciullus De Iure personarum l.* 5. *c.* 7. *n.* 6. *Sanctarellus de Hæresi cap. p. Dub.* 5. *n.* 20. *Repertorium Inquisitorum Verbo excusari. Versu, An si fortè, in fine*; aliique plures apud ipsos, imò (ut dixi) communiter D. D.

197 Hinc *P. Pistacchius Theatinus noster in suo Tract. De Superstitione par.* 2. *cap.* 20. *Tit. De Reorum Defensionib. in Tribunali S. Officii:* Quærens. Quomodo defendi possit non esse hæreticum, qui propositionem, & blasphemias hæreticales protulit: Optimè respondet *n.* 24. *Posse primò se defendere, probãdo ignorasse verba, quæ protulit, esse contra fidem, & hæreticalia: quia quamvis non sit allegãda ignorantia in manifestis articulis fidei, quos omnes scire tenentur: tamen ignorantia non solum invincibilis, sed crassa, & affectata, ab hæresi excusat, quando taliter ignorans est paratus corrigi; quia in eo non est pertinacia, quæ necessariò requiritur in hæresi.* Ita iste Pater cum *Alphonso à Castro, de Iusta hæret. punitione libr. p. cap.* 9. *& lib.* 2. *cap.* 17. *Riccjullo l. c. n.* 10. *& seq. Sanctarello n.* 20. *cit. & n.* 21. *Farinac. n.* 23. *cit. & seq.* & cum aliis. Quibus adde *nostrum P. Thomã Del Bene, de Offic. S. Inquis. par. p. dub.* 3. *Petitione p. n.* 2. *pag. mihi* 10. Ubi cum pluribus aliis ibidem relatis, absolutè docet: *Quod ignorantia quamvis sit crassa, & supina (quæ tunc est, quando quis non ex industria, & proposito, sed ex vincibili, seu culpabili negligentia quadam magna, ignorat ea, quæ potest, & debet scire) excusat à peccato hæresis.* Circa quam positionem, & doctrinam, vide etiam quæ diximus *in superioribus Privilegiis,* 7. 8. 9. *&* 10. *Capitis* 4. cum quibus convenit hæc doctrina.

198 Ratio autem ejusdem (ex qua utique confirmatur magis nostrum propositum privilegium) eadem videtur esse quæ supra: quia ad hæresim videlicet requiritur pertinacia, hic autem non est pertinacia: Ergo. Quæ ratio item confirmatur: tum quia de ratione hæresis est, ut agnoscatur Ecclesiam determinasse aliquid esse de fide ctedendum; quod si hoc non agnoscatur, qui contrarium credit non sit pertinax: ignorantia autem crassa, seu supina tollit talem cognitionem, & scientiam, ergo tollit pertinaciam, atque adeo etiam hæresim. Tum etiam quia, si hic sciverit quod teneat Ecclesia, paratus est errorem suum deponere: ergo potius implicitè credit quidquid tenet Ecclesia, sicque non est propriè hæreticus. Quaptopter *in Cap. dixit Apostolus* 24. *qu.* 3. dicitur, eos qui à parentibus sunt decepti, sed ita errant contra fi-

fidem, ut parati sint corrigi, hæreticos nequaquam esse: Ut quis enim sit hęreticus, requiritur quod circa fidem erret ex scientia: Sicque etiam ut dicatur quis, & verè sit hæreticalis blasphemus, ac proferens hæreticales propositiones, debet ex scientia Dei, & fidei, contra Deū, & fidem ipsam easdem proferre hæreticales blasphemias, ac propositiones, non ex ignorantia, quia hæc excusat ab hæresi ex dictis, ergo verum quoad hoc propositum privilegium.

199 Vide eundem *P. Del Bene Petit. cit. n. 6.* Ubi cum *Mascardo de Probationibus lib. 2. conclus. 879. n. 33. Andr. Gayllo lib. 2. Observat. 48. n. 18. Io: Baptista Costa de Facti scientia, & Ignorant. Inspect. 81. Arragonio 2. 2. qu. 11. art. 2. Suarez de Fide disp. 19. sec. 3. n. 18. Vasquez p. 2. disp. 126. cap. 2. Pesantio 2. 2. qu. 11. art. p. disp. p. conclus. 5. Versu Secunda pars, Azor. to. p libr. p. cap. 14. qu. 9. & lib. 8. cap. 8. qu. 4. & cap. 9. qu. 8. Becano de Fide cap. 14. qu. 2. n. 16. Ledesma in Summa tom. p. cap. 6. conclus. 4. difficult. 2. Sayro in Clavi Regia lib. 2. cap. 9. n. 20. Ricciullo De Iure personar. lib. 5. cap. 7. n. 13.* & cum aliis pluribus: Docet, Ignorantiam etiam affectatam (quæ tunc est, cum quis ex industria, & proposito vult aliquid ignorare, ut ex. g. ex industria, & proposito velle non adhibere diligentiam inquirendo quid doceat Ecclesia, ut sic evitet laborem in assequenda veritate fidei Catholicæ; vel, ut sic persistere possit in sua sententia) excusare similiter à peccato hæresis. Cujus doctrinæ fundamentum est: *tum quia*, qui habet ignorantiam affectatam, habet etiam voluntatem obediendi Ecclesiæ, quotiescumque sciverit quid de aliquo fidei articulo ipsa definiverit: ergo non est pertinax, ac proinde non est propriè hęreticus. *Tum quia*, si quis crederet aliquid esse verum, & esset ita persistens in sua opinione, ut quamvis Ecclesia aliter doceret, in dicta sua opinione paratus esset, et vellet persistere, utique is esset propriè hæreticus, propter talem suam pertinaciam: Ergo ab opposito, si quis ob ignorantiam affectatam crederet aliquid falsum, sed ita paratus, & dispositus esset in sua opinione, ut si sciverit quod Ecclesia aliter doceat, non persisteret utique in tali opinione, non esset hæreticus, quia non esset iste pertinax: imò esset cum affectu subjiciendi se auctoritati Ecclesiæ. *Tum quia*, qui habet ignorantiam affectatam alicujus articuli fidei, propterea vult quid docet Ecclesia ignorare, quia non vult ab Ecclesia dissentire: ergo cùm sit paratus obedire Ecclesiæ, non erit propriè hæreticus. *Tum quia*, qui habet prædictam ignorantiam affectatam, est in tali voluntate, quod si talem articulum ab Ecclesia propositum haberet, crederet illum, & vellet sentire cum Ecclesia: ergo propter talem ignorantiam affectatam excusatur ab hæresi, cū talis ignorantia affectata tollat pertinaciam, quæ necessariò requiritur ad propriam, & veram hæresim. *Tum tandem quia*, taliter ignorans, credit alios articulos fidei, & credit etiam quod Ecclesia quando definit aliquid non possit errare: ergo non est propriè hæreticus, cum hæretici omnes putēt, quod Ecclesia in definiendis rebus fidei possit errare. Ità dictus *P. Del Bene à n. 6. cit. usque ad 11. inclusivè.* Cum quo etiam *n. 12. & 13.* & ex eadem met allata doctrina.

200 Deduc *primò*: Quod ab hæresi è contra non excuset ignorantia, tametsi affectata non fuerit, quando quis ita affectus est suæ opinioni, ut quamvis sciverit quod Ecclesia Catholica aliter doceat, adhuc nolit mutare, quia tunc est verè pertinax, cum habeat voluntatem resistendi Ecclesiæ aliter docenti, & nolit judicium suum privatum subjicere auctoritati Ecclesiæ; & non agnoscat in Ecclesia infallibilem auctoritatem in proponendis, sicut & in definiendis rebus fi-

fidei. *Secundò*: Quod neque ab hæresi excuset ignorantia affectata, quando hæc oritur ex falsa opinione contra Ecclesiam, nempe quia habens talem ignorantiam, putat parvi momenti esse, quæ Ecclesia ad credendum proponit. In quo sensu *Vasquez p. 2. qu. 76. art. 4. disp. p. ante quintam Conclusionem. Turrianus de Fide disp. 55. dub. 2. Sanchez lib. 4. Moral. cap. 7. n. 3.* loquuntur, quando dicunt, quod ignorantia affectata non excusat ab hæresi. Et si dicas: Qui habet huiusmodi ignorantiam, non advertit se sentire contra Ecclesiam, quod tamen in materia fidei necessariò requiritur ad pertinaciam. Respondetur: quod licet iste non advertat se sentire contra Ecclesiam in aliquo articulo particulari, advertit tamen se sentire contra Ecclesiam in communi, advertitque se parvifacere ea, quæ ad credendum proponuntur ab Ecclesia, quod sufficit ad pertinaciam, atque adeo ad inducẽdã verã, & propriã hęresim. Sed sicque eam contemnere, sed satis est, si id vel advertat, vel de ea re habens saltem dubium, possit, ac debeat advertere.

201 Contra doctrinam superiori *n.* 199. allatam, obiicies primò: Ignorantia culpabilis non excusat ab aliis peccatis; cum furtum, sacrilegium, homicidium, & similia, semper sint peccata, sive fiant ex scientia, sive non, sed solum ex ignorantia culpabili: ergo neque etiam excusabit ab hæresi, cum error circa fidem semper sit similiter peccatum hæresis, sive fiat scienter, sive fiat ignoranter, modò ignorantia sit culpabilis. Respondeo cum *Del Bene n. 15.* dato antecedenti, negando consequentiam. Disparitas est, quia pertinacia est de ratione, seu de essentia hæresis: & nemo in rebus fidei est pertinax, nisi sciat, & advertat se sentire contra Ecclesiam. Quapropter qui hoc non advertit, sed ignorat, non est pertinax, & consequenter neque hæreticus. At verò pertinacia non est similiter de ratione, seu de essentia aliorum peccatorum, & ideò cum committuntur alia peccata non requiritur in peccãte ut advertat se delinquere contra legem Dei,

202 Objicies secundò: Errans contra fidem committit peccatum, quod adversatur fidei: sed ad malitiam peccati sufficit ignorantia culpabilis, præsertim si fuerit affectata: Ergo & ad peccatum hæresis sufficit similiter ignorantia culpabilis. Respondeo (item cum eodem *Del Bene n. 16.*) negando pariter consequentiam: & disparitas est, quia error circa materiam fidei ex ignorantia culpabili, & hæresis, differunt inter se: Nam error circa materiã fidei ex ignorantia culpabili non opponitur directè auctoritati Ecclesiæ, sed opponitur directè obligationi sciendi articulos fidei. At hæresis opponitur directè auctoritati Ecclesiæ, & propterea ille error non est infidelitas, ac proinde neque etiam est hæresis. Tum quia ille error non excludit fidem, cum is, qui talem errorem habet, paratus sit obedire Ecclesiæ, quam fidem tamen excludit hæresis. Tum quia ille error est peccatum omissionis, hæresis autem peccatum commissionis: differunt igitur inter se se error circa res fidei; & heresis formaliter.

203. Neque valet si instes: Ut aliquis sit Judęus, vel Paganus, sufficit si erret circa fidem ex ignorantia culpabili circa fidem Catholicam: ergo similiter ad hoc ut aliquis sit hæreticus, sufficit etiam si erret ex ignorantia culpabili circa aliquem fidei articulum particularem. Non inquam valet, negatur enim iterum cõsequentia: & disparitas etiam est, quia (ut optimè idem *Del Bene n. 17.*) infidelitas privativa potest esse sine pertinacia, per solam scilicet carentiam totius fidei: sed infidelitas positiva, quæ fidei opponitur, qualis est hæresis semper requirit pertinaciam, quæ non reperitur in eo, qui culpabiliter errat circa fidem, si quotiescũq; sciverit quod Ecclesia aliter sẽtiat, errorẽ suum deponere paratus sit.

204 Objicies tertiò: Voluntarium directum, vel indirectum non faciunt diversitatem specificam, sed error directè oppositus fidei, est hæresis, ergo error etiam indirectè oppositus fidei, erit hæresis (in quo errore necessariò includitur ignorantia culpabilis) consequenter, & qui ex tali ignorantia errat in fide, est etiam propriè hæreticus. Respondeo (cum *Del Bene n. 18.*) & distinguo antecedens: Voluntarium directum, vel indirectum non faciunt diversitatem specificam in aliis, concedo: in casu nostro, nego; quia quando quis indirectè habet errorem circa fidem, cum tunc ignorantia occultet obiectum, à quo peccatum hæresis specificatur, potest voluntarium indirectum mutare speciē peccati. Nam ignorantia, quod Ecclesia aliquid definiat de fide credendum, occultat proprium obiectum hæresis, & facit, quod error non opponatur formaliter auctoritati Ecclesiæ, & propterea impedit peccatum hæresis, & solum inducit peccatum ignorantiæ, quod est specie diversum ab hæresi.

205 Si instes: Ignorantia affectata non minuit, sed auget malitiam peccati: ergo non excusabit ab hęresi, quia si excusaret ab hæresi, non augeret, sed minueret malitiam peccati. Respondetur distinguendo antecedens: Ignorantia affectata non minuit, sed auget malitiam peccati, augendo malitiam erroris voluntarii, conceditque augendo, vel etiam inducendo malitiam hæresis, negatur: quia cum ignorantia, ut supra, occultet obiectum hæresis, tollit consequenter peccatum hæresis. Et si reinstes; Qui vult ignorare, quid in aliqua re sentiat Ecclesia, hoc ipso non vult sentire cum Ecclesia, quod est formaliter hæresis: Ergo. Distinguitur pariter antecedens: si vult ignorare quid in aliqua re sentiat Ecclesia, ex eo quod putet parvi momēti esse, quæ Ecclesia ad credendum proponit, conceditur: si vult ignorare ex alio capite, negatur: quia ex dictis esse potest ignorantia absque pertinacia, & cum affectu credendi totum id, quod sentit Ecclesia. Hæc ex *P. Del. Bene à n. cit. 6. usque ad 20. inclusivè*, quæ hic afferre volui, quia maximè faciunt ad rē, & tractationem nostram, ut patet.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Errans ex ignorantia circa Deum, & fidem, si admonitus à Viris doctis de suo errore; quod sentiat aliquid contra definitionem Romanæ Ecclesiæ, ipse tamen hoc sibimet non persuadeat, excusatur ab hæresi formali, & à censuræ incursu consequenter.

206 Hujusmodi privilegium sequitur ex præcedenti nedum, quinimmò habet cum illo rationem ipsam fundamentalem communem. Quia videlicet nec is taliter ex ignorantia errans, vere est pertinax, donec advertat se Ecclesiæ Romanæ repugnare, ergo nec verè hæreticus est, sicque ob ignorantiam excusatur ab hæresi formali, & ab excommunicationis censura consequenter. Antecedens patet ex dictis in præcedenti privilegio, & alibi: Consequentia sequitur, quia pertinacia est necessariò requisita ad hæresim, & plus facit ad ipsam, quam error. Verum quidem est, quod talis peccat contra fidem obligantem ipsum, supposita tali monitione, ad mutandam sententiam. Confirmatur, quia si talis credat suam opinionem non esse contra communem sensum Ecclesiæ, & ipsos Viros doctos decipi, non est verus hæreticus pertinax; cum nisi credat se opinari contra communem sensum Ecclesiæ, sicque contemnat Ecclesiam, non sit hæreticus pertinax, ut patet ex toties dictis in præcedentibus: ergo.

207 Accedit Doctorum Auctoritas, expressè admittentium nostrum propo-

situm privilegium: Suntque *Gregorius de Valentia tom. 3. disp. p. qu. 11. punc. p. difficult. 4. Versu Secundo sequitur*. Ubi sic: *Si quis à Theologis, vel etiam ab Episcopo admoneretur, quod sentiat aliquid contra fidem Ecclesiæ Romanæ, & tamen ipse non sibi hoc persuadeat, non esse censendum hæreticum; etiamsi res sit eiusmodi, ut non possit ille probabiliter iudicio Episcopi, & Theologorum repugnare, sed verè peccet contra fidem obligantem ipsum, supposita tali monitione, ad sententiam mutandam. Sic notavit Canus libr. 12. De Locis Theologicis cap. 9. & indicavit etiam satis Caiet. 2. 2. qu. 11. art. p. & est communis sententia etiã aliorum. Ratio est, quoniam talis non est verè pertinax, donec advertat se Ecclesiæ Romanæ repugnare. Sayrus de Censuris lib. 3. cap. 4. n. 17.* sub iisdem ferè verbis sub quibus *Valentia*. *Salas in p. 2. tract. 13. disp. 7. sec. 7. n. 53.* quem (cum aliis) refert, & sequitur *noster Pater del Bene libr. De Parlamentis Dub. 4. sec. 19. subsect. 31. Subcorrolar. 4. n. 6. pag. mihi 91. Editionis primæ Lugdun. de anno 1644.* in qua sic lego: *Infertur secundò, nec satis esse ad pertinaciam, ut quis de suo errore ignoranter admisso, à viris gravissimis, etiam Inquisitoribus, vel à proprio Episcopo admoneatur: si enim ipse adhuc post monitionem existimet doctrinam suam non esse contra sensum Ecclesiæ, eosque viros oppositum putantes, errare, non est formaliter, & propriè hæreticus, nam (ut dixi) nisi quis credat se contra Ecclesiæ doctrinam opinari, non est pertinacia, & sic nec propriè hæreticus, quantumvis, & à quovis admoneatur (excipe, nisi existimet se opponi Pontifici, vel Concilio, quorum est res de fide definire, & quibus adversari, est toti Ecclesiæ scienter opponi) quamvis in foro externo hæreticus præsumatur: atque ita habetur in cap. Ad abolendam de hæret. & docet Canus, &c.* ita dictus *Del bene*. (Qui tamen postea videlicet, *Parte prima de Officio S. Inquisit. dub. 4. n. p. in fine*, asserit, *probabile esse etiam oppositum, quod docent Bartol. in L. Tutor. §. Tutores, ff. de suspect. Tutorib. Rebuff. in Bullam Cænæ, Excomm. p. art. p. verb. Hæresis. Vgolinus in Bull. Cæn. 2. par. cap. p. §. p. n. p. Pegna p. p. Comm. 26. ad qu. 12. Suarez de fide disp. 19. sec. 3. n. 21. Albertin. qu. 30. Duard. in Bull. Cæn. lib. 2. Canon. p. qu. 25. n. 4. Simanch. Tit. 48. n. 18. & seqq. & Farinac. De Hæretic. qu. 169. n. 10. talem scilicet tam in foro externo, quam in foro interno hæreticum pertinacem reputandum esse.*) *Thomas Sanchez Oper. Moral. p. p. lib. 2. cap. 7. n. 25.* ubi expressè sic: *Dicendum est neutiquam reperiri pertinaciam requisitam ad hæresim, dum quis existimans se non contravenire Ecclesiæ, aut Pontifici, defendit hæresim, quamvis non acquiescat Episcopo, Inquisitoribus, & Viris doctis contrarium asseverãtibus, & quamvis temerarius sit, ac mortaliter peccet, illis non acquiescens. Ratio est, quod solius Ecclesiæ, ac Pontificis sit, res fide tenendas definire: cæteri autem, & fallere, & falli possunt. Cum ergo certæ regulæ fidei non contradicat, minimè erit pertinax, ac consequenter nec hæreticus. Ita docent Canus lib. 12. de Locis Theol. cap. 9. Columna 17. Versic. At quid pertinacia. Torres de Trinit. qu. 32. art. 4. in 4. par. Commentarii, statim in principio. Valentia. Sayrus. Vasquez pr. 2. qu. 76. art. 3. disp. 226. cap. 3. n. 7.* Hactenus *Sanchez*. Et aliis tot omissis classicis Doctoribus idem docentibus, affero tandem *Antonium Sanctarellum de Hæresi cap. p. dub. 6. n. 28.* nostrum privilegium expressè pariter cum supracitatis admittentem, ait enim *Versu Dico Tertiò. Qui tenet aliquid contra fidem, de eoque admoneatur ab Episcopis, Inquisitoribus, & aliis Viris Doctis, & nolit acquiescere, putans se rectè sentire cum Ecclesia Catholica, & cum Romano Pontifice, non est hæreticus, præsertim si de hoc protestetur. Ita Canus, &c. quia hic est paratus obedire Ecclesiæ declaranti,* ali-

aliquid esse de fide tenendum, putatque se cum Ecclesia Catholica sentire, & vult contrarium tenere ei, quod tenet, quoties Ecclesia proposuerit illi aliquid de fide, ergo non est pertinax, nec hæreticus: non enim Episcopi, & Inquisitores habent assistentiam Spiritus Sancti, ità ut nec falli, nec fallere possint, & possunt putare aliquid esse de fide, quod re vera non est. Ita *Sanctarellus*. Ecce igitur, quod cum ex dictis supra (uti & pluries alibi) & ex auctoritate Doctorum, necessaria sit ad hæresim pertinacia, & hæc ignorantiæ, & erroris causa in privilegio proposito non supponatur, ipsum consequenter uti verum admittendum est, sicuti etiam ob id expressè admittitur à laudatis Doctoribus, & aliis.

208 Quare meritò supra insinuavi, *plus facere pertinaciam ad hæresim, quam errorem*, & esse pertinaciam necessariò requisitam ad hæresim. Licet enim ad fidem præter assensum veritatis requiratur etiam pia affectio voluntatis, sicuti & hæresis præter errorem intellectus pertinaciam requirit in voluntate; differentia tamen est (quam tradit etiam *Sayrus cap. 4. cit. n. 18.*) quia in fide principalior est actus intellectus, & magis in intellectu consistit fides: in hæresi autem principalior est pertinacia voluntatis, quam error intellectus, sine qua pertinacia hæreticus quis censendus non est. Hinc *S. Augustinus Epist. 162. quæ habetur in cap. Dixit Apostolus 24. qu. 3.* ait: *Qui sententiam suam, quamvis falsam, atque perversam, nulla pertinaci animositate defendit, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.* Et idem met *Sanctus Augustinus lib. 4. contra Donatistas, Capitulo 6. Constituamus* (inquit) *aliquem sentire id de Christo, quod Photinus opinatus est, existimantem ipsam esse Catholicam fidem, nondum illum hæreticum dico, nisi manifestata sibi doctrina Ecclesiæ, maluerit quod tenebat, eligere*. Constat ergo pertinaciam omnino ad hæresim necessariam esse. Pertinacia verò propriè est, quando quis ità firmiter alicui opinioni assentitur, & adhæret, ut quamvis sciat contrarium ab Ecclesia Romana doceri, paratus tamen non est judicium suum determinationi Ecclesiæ submittere. *Et hæc apud omnes certa sunt* (sic concludit *Sayrus n. cit. 18.*) Et si certa, admissibile utique consequenter (& absque scrupulo) nostrum propositum privilegium. Circa quod

209 Adverte primò, cum *Toleto lib. 4. Summæ cap. 3. n. 4. §. Maximè tandem notandum. Sanchez cap. 7. cit. n. 26. Del Bene par. p. de Offic. S. Inquisit. Dub. 4. n. 6. Farinaccio De Hæresi qu. 179. §. 2. n. 14.* & aliis apud ipsum: Latius patere, verificari, & admitti in Viris simplicibus, mulieribus idiotis, & indoctis, quam in Viribus doctis, in quibus latior etiam invenitur, & inveniri potest pertinacia, quam in illis. Quia Viri docti pertinaces sunt, quoties tenent aliquid contra traditiones Apostolicas, aut Ecclesię, Pótificisve definitionibus. Quippe has certas fidei regulas esse norunt. At rustici, idioti, indocti, non sunt pertinaces, credentes aliquid quod sciunt esse contra traditiones Apostolicas, aut Pontificis determinationem, dummodo credant non esse contra Ecclesiam, parati ab ea corrigi: eo quod hi non teneantur scire in particulari illas esse certas fidei regulas; & ratio illis credendi, sit hæc, ut videlicet credant quidquid tenet Ecclesia; ità citati, præcipuè *Toletus, & Sanchez*. Hinc *P. Pasqualigus in Decisionibus Moralib.* Decis. 162. in qua quærens: *An si proferens propositionem hæreticam ex ignorantia, eam defendat contra admonētem esse hæreticā, sit hæreticus?* optimè docet, & dicit *num. 9.* quod si talis proferat, & defendat propositionem hæ-

hæreticam contra admonentem, eam contrariam esse rebus fidei, quas quilibet explicitè tenetur scire, nec non aliis præcipuis Mysteriis, quæ notissima sunt, & communiter præsumuntur sciri, pertinax, & hæreticus censendus est : *nisi fortè* (addit) *tanta sit ruditas, & ignorantia ipsius, ut præsumatur nescire illa Mysteria communiter ab omnibus credi*. Item nisi fortè (sic *n.* 12. *&* 13.) defenderet aliquam aliam propositionem hæreticam, ex iis, quæ inter Catholicos communissimè non sciuntur esse de fide: cujus additi ratio, desumenda est (inquit ad casum nostrum) ex conditionibus hæretici pertinacis. Ut etenim talis sit, debet volens, & sciens, sentire contra Ecclesiam : quod si sentiat contra ea, quæ proponuntur credenda ab Ecclesia ex ignorantia, hæreticus tantum erit materialiter, non autem formaliter, atque adeo non erit pertinax; unde cum præsumi possit ignorantia, non erit neque præsumptivè hæreticus pertinax, nec ut talis puniri poterit. Ità dictus *Pasqualigus*. Et si ei opponas non posse præsumi ignorantiam, dum admonetur propositionem suam esse hæreticam. Respondent. Talem admonitionem non esse sufficientem, ut tollatur præsumptio ignorantiæ: quia dum contra ipsam defendit (admonitus) suam hæreticam propositionem, ostendit etiam, quod fidem non præstet admonenti : consequenter quod nō deponat ignorantiam ; & ideo adhuc durat præsumptio illius. Hoc totum confirmat, ut patet, privilegium nostrum : circa quod iterum .

210 Adverte secundò (cum supra citatis) errantes ex ignorantia in rebus fidei, ut in proposito privilegio, excusari quidem à pertinacia hæresis, & ab hæresi formali, atque ab incursu Censuræ consequenter, ut in ipso : non tamen à peccato mortali præsumptionis ; quia irrationabiliter absque ullo fundamento scientiæ, & doctrinæ, præsumeret se plus cęteris scire; & quamvis ignorantes, nollent se docentibus submittere. Verum tamē est, quod ab ipsomet peccato mortali absolvi possent à quolibet Confessario approbato, eo quia non cadit tale peccatum sub reservatione, cum non habeat annexam Censuram, seu excommunicationem Papalem Bullæ Cœnæ Domini, in quam non incidunt, nec in ejusdem pœnas, & reservationem, ex dictis, & Doctoribus communiter, absque pertinacia. Sed

211 Obiicies primò. Admonitus à gravibus Theologis, & Viris doctis, quibus probabiliter repugnare non potest, in errore persistit, & ut antea dicimus, & concedunt *Canus*, & alii; is peccat contra fidem, & peccato infidelitatis; non Paganismi, neque Iudaismi, cum fidem Catholicam professus sit : Ergo peccato hæresis, quia non sunt plures species. Respondeo ex dictis, illum peccare quidem contra fidem, & peccato hæresis, sed materialiter tantum, non autem formaliter. Vel dictum *Valentia Difficult.* 4. *cit. in responsione ad Tertium*, peccare peccato hæresis indirectè, ac reductivè, sed non ejus hæresis, de qua communiter agitur. Sicque in hoc non est controversia (concludit idem *Valentia*) nisi de nomine, ut insinuavit etiam *Canus* ubi supra .

212 Obiicies secundò. Qui admonitus à gravibus Theologis, & Viris doctis, adhuc persistit in defendenda hæretica propositione, evadit pertinax, nam cum nolit audire admonentes, censetur nolle devenire in cognitionem veritatis; dum autem contemnit veritatem pertinax est in errore : sicque hæreticus formaliter, impius, & iniquus: iuxta *Cap. Quid autem* 24. *qu.* 3. in quo sic expresse: *Quid amplius iniquius est quam impia sapere, & sapientibus, doctoribusque non credere?* Igitur Privilegium propositum non est admissibile. Respondeo negando hanc ultimam consequentiam : & ad rationem dico cum *P. Pasqualigo Decis.* 162. *n.* 17. Quod licet quis nolit audire admo-

mo-

monentes, non statim pertinax censendus est, aut nolle devenire in agnitionem veritatis: sed inspiciēdum est unde proveniat quod nolit audire admonentes. Nam si hoc provenit ex eo quod ipsos non censeat tantæ scientiæ, aut auctoritatis, ut possit ab iis admoneri, nō erit pertinax; sed solum si id faciat, quia velit defendere suos errores quomodocunque se habeant. Hinc ad textum relatum oppositum, cū eodem *P. Pasqual. n. 15.* item dico: Quod cum ratio impietatis in eo textu consistat, quod dum quis impia sapit, non credat sapientibus, & doctis viris; sequitur quod non sit impius, si quis non credat iis, quos non habet pro sapientibus, & doctis: quāvis alioquin sint tales; quia si sapientia est ratio, cur quis sit impius non credens sapienti, dum censetur non intervenire sapientia, neque etiam interveniet impietas in non credendo. Ideo autem aliquis non credens sapientibus, quos re vera ut sapientes haberet, esset impius, quia esset pertinax in suis erroribus: nam sciens, se posse certificari de veritate ab illis, quia supponeret esse sapientes, & se posse certificare: certificari nollet. Sed

213 Objicies Tertiò; *Caput Qui in Ecclesia 24. quæst. 3.* Ubi sic habetur. *Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid, pravumque sapiunt, si correpti, ut sanum, rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt.* Ergo. Resp. hujusmodi Textum haud opponi privilegio nostro, in ipso enim loquitur (ut optimè etiam *P. Pasqual. l. c. n. 16.*) de correptione quæ legitimè fit, ab iis videlicet, ad quos spectat esse Iudices, & Ministros publicę fidei: quia cum hi sint veluti conservatores fidei in Ecclesia: si quis non acquiescit monitioni ipsorum, contradicit Ecclesiæ: quia contradicit ministris ipsius. Non autem intelligitur de correptione cujuscumque. Quod Confirmari potest ex *Capitulo Ad abolendum Extra de Hæreticis*, in quo innodantur vinculo excommunicationis hi, qui vel ab Ecclesia Romana, vel etiam à singulis Episcopis in suis diœcesibus cum Concilio Clericorum, aut si opus est, vicinorum Episcoporum, judicantur hæretici. Ex hac enim Decretali colligitur quod non statim ac quis admonetur à Viris doctis, se Ecclesiæ Catholicæ repugnare, contraque ipsam sentire, censendus sit, & dicendus hereticus, atque excommunicatus: nec etiam ut talis constituendus, quem Episcopi judicent sensisse contra Ecclesiam Romanam, sive hoc ipsum ille sciverit, sive no n. Sed quod ille sit hæreticus censendus, & excommunicatus, quem Episcopi, discussa controversia Iuris, & facti, tanquam judices determinaverint habuisse pertinaciam (sine qua nullus est hæreticus) contra fidem, hoc est, scienter repugnasse fidei Ecclesiæ Romanę: huic confirmationi subscribit *Valentia Diffic. 4. cit. Versu Ad Quartum Respondeo.* Hinc

214 Quæres: Si admoneatur ab Inquisitore, & Episcopo, non tanquam à privatis personis, sed tanquam à publicis, & adhuc perseveret in errore contra fidem, censendus ne sit hæreticus pertinax, etiam si ipsis non credat? Respondeo affirmativè, & talem censendum esse hæreticum non solum in foro exteriori, sed etiam in interiori. Error tamen debet esse circa ea, quæ sunt iam definita de fide, & ut talia ab Ecclesia proposita, ut certa, & indubitata. Ità etiam *P. Pasqual. in Decis. Moralib. Decis. 163. n. 6.* Ratio autem hujus responsionis desumitur ex eo quod Inquisitores sunt Iudices circa res fidei, delegati ad hoc munus à Summo Pontifice, à quorum judicio nemo potest se subtrahere, alioquin se subtraheret à judicio etiam Summi Pontificis: quod utique eveniret, nisi in foro externo præsumeretur hæreticus, quando ab ipsis ad-

admonitus, adhuc persisteret in errore: nam per id quod diceret, se credere Ecclesiæ, non posset ab ipsis puniri. Et cùm Inquisitores sint Iudices circa res fidei, utique præsumuntur scire quæ ut fide tenenda docet Ecclesia: imo repræsentant Ecclesiam ipsam, tanquam ii ad quos spectat manutenere fidem Ecclesię. Qui ergo ipsis contradicit in iis, quę de fide tenenda proposita sunt ab Ecclesia, contradicit Ecclesię, cum contradicat publicis personis repræsentantibus Ecclesiam quoad auctoritatem manutenendi fidem, idcircò etiam in foro interno hęreticus est. Et hoc idem etiam asserendum est de Episcopis: Cum & ipsi ex officio repræsentent Ecclesiam, & vices gerant Pontificis, sintque Pastores Animarum, atque adeo habent in hoc munere repræsentare Ecclesiam, & ratione ejusdem muneris debent habere scientiam, cum ad ipsos spectet ex officio docere populos (*Euntes docete omnes Gentes, p. ad Timoth. 3.*) ac pascere salubri doctrina fidei, consequenter tenentur subditi acceptare doctrinam quam nomine Ecclesię proponunt. Licet enim ad solam Ecclesiam universalem, aut ejus caput spectet definire, & proponere res fidei; postquam tamen propositæ sunt, spectat etiam ad alios, qui ex officio sunt ministri fidei eas declarare, manutenere, &c. eum in hoc vices gerant Ecclesiæ. Hi autem sunt Inquisitores, & Episcopi, quia sunt Iudices fidei. Et ideo qui eos monentes non audit, sed pertinax sentit contra ipsos, sentit etiam contra Ecclesiam, ac proinde hæreticus est.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ex ignorantia utens divinatione superstitiosa, excusari potest à culpa mortali.

215 Divinationis nomine intelligitur quędam prænuntiatio futurorum ex *S. Tho. 2. 2. qu. 95. art. p.* In Sac. literis, & apud Scriptores Ecclesiasticos, nunquam in bonam partem accipitur, ut adnotavit *S. Hieronymus in cap. 3. Micheæ*, circa illud: *Audite hoc principes Iacob:* & videre est apud *Valent. in 2. 2. disp. 6. q. 12. punc. p. in princ.* & consistit in hoc, quod quis sibi atroget cognitionem, quæ ad solum Deum pertineat, idque modis indebitis, à divina providentia minimè constitutis. Cognitio autem ad solum Deum pertinens, est cognitio certa contingentium; sive futurorum juxta illud *Esai. 41. Annunciate nobis futura, & dicemus, quòd Dii estis vos:* sive præsentium (occultorum tamen) cujusmodi sunt cogitationes, & affectiones cordium, & facta hominum occulta, &c. iuxta illud *2. Paral. 6. Tu solus nosti corda hominum.* Qui igitur rerum huiusmodi cognitionem, vanis mediis aliunde quærit, quam ex ipso Deo, duplici ratione convincitur esse superstitiosus. Primò, eo quia in ignominiam Dei cedit, aliunde vanis inventionibus procurare, id, quod ad solum Deum pertinet, atque adeo ex ipso solo quærendum esset. Secundò, quia omnis vana occultorum inquisitio, nititur auxilio Doemonis, à quo nimirum quis erudiri vult, *tacitè*, aut *expressè* illum invocando, unde illi tribuit divinum cultum: quatenus quærit ex ipso (ut dictum est) cognitionem occultorum, in casu, quo ea expectare potest ex solo Deo. Quapropter meritò *Divinatio* prohibita est iure Divino, & humano, ut videre est apud Doctores, præcipuè *Valentiam punc. cit.* & ex suo genere est peccatum mortale; Unde inter alios (*Caietanus in Summa Verbo Divinatio:* sic ait: *Divinatio pro quanto significat indebitam usurpationem cognitionis futurorum eventuum, vel præteritorum, aut præsentium occultorum, peccatum est, quia contra rectam rationem est. Et est ex suo genere mortale in quantum*

tum dæmoniaco innititur auxilio. Hinc

216 Vel dicta divinatio est cum *expressa* invocatione dæmonis, & si sic, nunquam excusari potest à culpa mortali, quia ipsamet invocatio Dœmonis *expressa*, clarissimè ostendit suam gravem malitiam. Ideoque tali invocatione uti ad cognoscendum occulta, semper est peccatum mortale, non excusans in hoc nec materiæ levitas, ut optimè etiam innuit *Martin. del Rio Disquisit. Magicar. libr. 4. cap. 2. qu. 4. & Valent. qu. cit. punc. 4.* eo quia hæc est usurpatio cognitionis, reservatæ Deo, quæ per se admodum gravis est, etiamsi abstrahatur à materia. Vel dicta divinatio est tantum cum *tacita* doemonis invocatione: & si hoc secundo modo externum superstitiosum opus exerceatur, ita ut illo utens ex ignorantia utatur, nec ignorantia ipsa sit affectata, neque crassa, & supina, tunc excusatur à mortali, dummodo si scivisset ille, inesse tacitam dæmonis invocationem illud opus non fecisset. Quia propriè loquendo, talis non invocat *tacitè* dæmonem, nisi materialiter, & involuntariè ob ignorantiam, quod non facit hominem socium Dæmoniorum, idcircò non peccat mortaliter. Ità docent *Caiet. 2. 2 qu. 95. art. 2. §. Ad evidentiã. Et in Summa Verbo Divinatio, Versu, Si ignota est. Valent. qu. 12. citata, punc. 4. Versu, Quando autem Divinatio. Sayrus in Clavi Regia libr. 4. cap. 5. n. ult. Del Rio l. c. Lessius libr. 2. qu. 43. Dub. 10. n. 64. Pater Pistacchius De Superstitione cap. 10. n. 9.* & alii. Et nos idem pariter hic intendimus, & eum illismet idem affirmare, volumus in privilegio proposito, & non aliter.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantia invincibilis, sive iuris, sive facti, nedum antecedens, verum etiam concomitans, excusat tum à peccato, tum etiam ab excommunicatione, legentes, vel retinentes Libros, vel scripturas continentes hæresim, vel superstitiones Magicas.

217 Pius IV. in Bulla de approbatione Indicis Librorũ prohibitorum ędita 24. *Martii* 1564. quæ incipit: *Dominici gregis*: Statuit ut sequitur: *Qui libros hęreticorum, vel cuiusvis auctoris scripta, propter hęresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso iure in excommunicationis poenam incidat.* Idem statuitur *in Bulla Cænę n p.* Et *in Constitutione Ioannis XXII.* contra Magos, magicasque superstitiones; quæ refertur ab *Eymerico par. 2. Director. qu. 43.* sic decernitur: *Pręcipimus, & mandamus, quod nullus eorum libellos, scripturas quascumque, de prefatis damnatis erroribus* (idest magicis superstitionibus) *quidquam continentes, habere, aut tenere, vel in ipsis studere presumat: quin potius volumus, & in virtute sanctę obedientię cunctis pręcipimus; quod quicunque de scripturis prefatis, vel libellis, quidquam habuerit, infra octo dierum spatium, ab huiusmodi ędicti nostri notitia computandum, totum, & in toto, & in qualibet sui parte, abolere, & comburere teneatur. Alioquin volumus, quod incurrat sententiam excommunicationis ipso facto: processuri contra contemptores huiusmodi (cum constiterit) ad poenas graviores.* Et etiam in *Indice librorum prohibitorum* habetur: *Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantię, Pyromantię, Onomantię, Chiromantię, Occromantię, sive in quibus continentur Sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicę, prorsus reiician-*

ciantur. Igitur, vi harum Constitutionum, & Apostolicarum Ordinationum, legentes, vel retinentes Libros, libellos, Scripturas, &c. (ut in ipsis) peccant mortaliter nedum, verum etiam excommunicationem contrahunt.

218 Nihilominus, accedente ignorantia, ab utroque (saltem in foro interno) excusantur, uti ponitur in proposito privilegio. Quod probatur, tum ex dictis supra *privil.* 8. *Capitis* 4. *n.* 123. tum ex Doctoribus in d. *privil.* adductis, & ex infra adducendis: tum etiam ratione: Quia universaliter loquendo, quando nulla alia lege actio aliqua prohibita est, nisi ab illa, quæ poenam imposuit, ignorans invincibiliter legem illam, si eam transgrediatur, nec peccat, nec poenam contrahit. Non peccat, quia involuntariè agit, cum legem invincibiliter ignoret: Nec contrahit poenam, quia, qui non peccat, nec lege puniendus est, *ex Regul.* 23. *de Regul. iuris in* 6. Hinc *Farinacius De Heresi qu.* 180. *n.* 44. ad nostrum privilegium sic: *Excusantur retinentes libros hereticorum, scriptores, & latores eorum, si non scienter, sed ignoranter eos retineant, deferant, seu scribant, &c. istos enim ignorantia, quę, hoc casu in dubio præsumitur, excusat omnino.* Ita *Farinacius* alios plures ibi referens, *Pegnam*, *Mascardum*, *Vgolinum*, *Petr. Binsfeld. Azzor. Sanchez*, *Graffium*. Quibus adde *Palaum tom. p. tract.* 4. *disp.* 2. *punc.* 10. §. 2. *n. p. Tamburinum in Decal. lib.* 2. *cap. p. n.* 26. & apud ipsum *Merolla tom. p. disp. p. cap.* 2. *d.* 16. *Coroll.* 7. *n.* 312. sicuti & apud *Palaum n. cit. Suarez disp.* 20. *sec.* 2. *num.* 17. Sed

219 Dices contra primò: Ignorantia quando est comitans, transgressor habet malum animum, seu affectum legendi, &c. etiam si sciret prohibitionem, ergo peccat. Respondeo: Malus ille animus, si solum est in habitu, non est peccatum, ut ex se constat, donec exeat in actum: Et si sit in actu, erit quidem peccatum, sed externus ipse actus legendi, &c. cum nullo modo procedat (ut supponimus) à tali affectu, sed ab ignorantia, à tali peccaminoso affectu infici haud potest. Ita etiam ex *Merolla Tamburinus l. cit. num.* 26.

220 Dices secundò, ex *Carena de Sanctis. Inquisit. par.* 2. *Tit.* 13. (Ubi *de Bulla Pii V. Si De protegendis*) §. 22. Licet Constitutio poenalis regulariter ignorantes non liget *Cap. Dixit Sara* 32. *qu.* 4. *c.* 2. *in Constitut.* cum aliis latissimè cumulatis per *Farinac. in suis Frag. crimin. p. p. in Verbo Bannimenta*, *n.* 28. *& in Verbo Constitutio, n.* 685. Attamen cum Constitutio est Papæ (ut in casu nostro) vel alterius Principis non recognoscentis Superiorem, & ulterius est perpetua (uti pariter est in nostro casu) tunc talis Constitutio ligat etiam ignorantes, ut communiter Canonistæ, præcipuè allegati per *Farinac. in Verbo Bannimenta n.* 42. *& in Verbo Constitutio n.* 696. Et postquam Constitutiones sunt publicatæ, tunc earum ignorantia non præsumitur, nam quilibet scire præsumitur, quod publicè scitur, ut dixit *Iason Consil.* 83. *n.* 2. *volum. p. Farinac.* alios allegans *in dicto Verbo Bannimenta*, *n.* 29. *& in Verbo Constitutio num.* 687. Stante igitur hac doctrina, & positione, ruit, nec subsistit privilegium nostrum, Respondeo negando hanc consequentiam: & ad doctrinam *Carenæ* pro antecedenti assumptam, dico, Constitutiones poenales perpetuas, publicatas, Papæ, vel alterius Principis non recognoscentis Superiorem, ligare quidem etiam ignorantes, sed in actu primo tantum, ut alibi in superioribus concessum est, & approbatum: hoc autem est dicere, ipsas Constitutiones non ligare ignorantes in conscientia, & foro interno, atque actu secundo, prout tantum affirmamus in nostro privilegio. Sed solum ligare præsumptivè, & in foro externo, de quo solum loquuntur, & intelligendi sunt Doctores, & Canonistæ, as-

asserentes communiter dictas Constitutiones ligare etiam ignorantes; ut patet ex eorum contextibus ad literam: ex eodemmet *Carena* præcipuè: dum & ipse §. *cit. n.* 91. expresse ait cum *Iasone*, *Farinaccio*, & aliis: *Postquam Constitutiones huiusmodi sunt publicatæ, tunc ignorantia earum non præsumitur, nam quilibet scire præsumitur, quod publicè scitur.* Scire præsumitur in foro utique externo, de quo non loquitur nostrum privilegium, sed de interno tantum. Et adde, quod per *Cravettam Consil.* 193. *n.* 8. *&* *Surdum Decis. Mantuana* 221. *n.* 14. allegati ab ipsomet *Carena l. c. n.* 92. *hac scientia præsumpta non sufficit ad imponendam pœnam corporalem.* Ergo Constitutio poenalis ignorantes non ligat, consequenter verum privilegium nostrum. Ex hucusque dictis

221 Infertur primò: Quod ad incurrendam ipso facto excommunicationem inflictam contra scienter legentes, vel retinentes libros, scripturas, &c. ut in proposito privilegio, requiritur primo, ut legentes, vel retinentes, & cæteri, sciant librum esse prohibitum: unde in hanc excommunicationem non incidunt, qui ignoranter illum retinent, ac legunt. Secundò, requiritur, ut auctor libri, aut scripturæ sit hæreticus. Tertiò, ut hæresim contineat, vel de Religione tractet. Quartò ut librum legat, vel retineat absque licentia. Sic etiam *Farinac.* De *Heresi qu.* 180. *n.* 45. *P. Pistacchius De Superstit. cap.* 28. *num.* 2. & alii.

222 Infertur secundò, Regularium Superiores excusari à culpa, & à poena privationis Officiorum, vocisque activæ, ac passivæ, ob ignorantiam, vel oblivionem, aut inculpabilem inadvertentiam, sive inconsiderantiam, non exequêtes Sacræ Congregationis Decreta *legendi litteras Apostolicas ad Sanctum Officium pertinentes, De Celebratione Missarum*, &c. Si namque ignorantia excusat à culpa, & ab incursu Censurarum: excusabit etiam, & multo magis in hoc casu, à culpa, & à pœna privationis, &c. & nedum ob ignorantiam, verum etiam ob inculpabilem oblivionem, & naturalem inadvertentiam, seu actualem inculpatam inconsiderationem, quæ æquivalet ignorantiæ invincibili, ut docent *Caiet. in Summa, verb. Inconsideratio; Sylvester verb. Naufragium in fin. Vasquez par.* 2. *disp.* 107. *cap.* 3. & alii. Et ad hanc eandem rem, ita *Peyrinus de Privileg. to.* 3. *in Additam. ad Constit. Vrbani VIII. c.* 12. *in princ. n.* 4. *vers. Noto* 2. *pag. mihi* 480. *col. p. in princ. In Constit.* 9. *Vrbani VIII. quæ est Decretũ Congreg. De celebratione Missarum, Iubentur omnes Superiores locales sub pœna privationis Officiorum ipso facto incurrenda, bis in anno, scilicet feria* 2. *post primam Dominicam Adventus; & feria* 6. *post octavam Corporis Christi, curare, ut in publica Mensa dicta Decreta legantur. Circa quod quæro, An remaneat Superior privatus, qui eo die determinato non facit legi dicta statuta ex negligentia, vel inconsideratione, vel ignorantia, sed legi facit post mensem v. g. Resp. quod dicta statuta determinatis diebus legi debent, quod si non legantur, legi debent die sequenti, & sic deinceps. Non enim ponitur terminus ad finiendam obligationem, sed ne dilatetur executio. Quare transacto assignato termino, non cessat obligatio, leg. Celsus, ff. de recept. arbitr. cap. Cum dilecti, §. Præterea, de dolo, & contum. Vnde cum pœna privationis non sit statuta ad canonizandũ diem ibi præfixum, sed solum ad obligationem inducendam lectionis dictarum Constitutionum, ne ullo unquam tempore in oblivionem, aut desuetudinem abeant, quod est finale motivum dictæ lectionis; dicendum est, quod qui ex ignavia, seu negligentia, vel oblivione, dictas Constitutiones diebus præfixis non curaverit legi, non incurret dictam poenam, si alio tempore, post mensem v. g. termini præfixi legi faciat, facturus legi in termino statuto si meminisset, vel scivisset. Vbi namque quis facit sine culpa contra legem præcipientem, vel prohibentem*

aliquid fieri, pœnam non meretur. Sed ignorantia, inconsideratio, negligentia non crassa, quæ est causa, cur non impleatur præceptum, excusat à culpa omnino, vel multum minuit, iuxta doctrinam D.Tho. p.1.2. qu.76. art.3. & 4. ergo etiam à grauissima priuationis pœna. Atque ita in simili Ledesma, Nauarr. Fillinec. Azor. Scortia, Sigism. Vgolin. Paris. Garzia, Sanchez. Adde quod pœnæ Constitut. Pontificalium solent esse moderatæ, ita, ut delicti mensuram non excedant, ad illud Deuter. 16. Iuxta mensuram delicti, sit & plagarum modus. At culpa, cur non legantur dicta Decreta die præfixa, prouenit ex ignorantia, inaduertentia, & negligentia, quæ suppletur altero die. Ergo pro ea non est imponenda tam grauis pœna, qualis est officii priuatio. Hactenus *Peyrinus*, cui subscribit *P. Pistacchius De Superstitione cap. 33. n.* 14. & quem sequitur *Diana tom. 7. Coordinato tract. p. res.* 18. *ex p. 5. tr.* 14. *& Miscell.* 2. *res.* 15. ubi etiam ait, hujusmodi sententiam tenere alios juniore viros Doctos hac de re à se consultos; quibus addo ego *Bordonum in Decisionibus Miscell. Decis.* 14. in fine: ubi *n.* 4. *&* 5. asserit, Superiores omittentes ex oblivione legere ea decreta, eorum pœnas non incurrere, nec etiam in foro externo: *nisi constaret Superiorem admonitum, nolle ut legerentur, quia tunc temerarius diceretur, spernens eam monitionem verbo, & facto*. Extendit autem idem *P. Diana res. cit. in fine*, doctrinam eadem *Peyrini* ad aliam supradictam Constitutionem ad Sanctum Officium pertinentem: ibi enim sic: *Et idem dicendum est de alia Constitutione Vrbani VIII. edita feria 6. die 4. Aprilis 1643. de Obseruantia Bullarum pertinentium ad Sanctum officium. Vbi Sanctissimus decernit quod legatur singulis annis in publica mensa idest feria 6. post octauam Assumptionis B. Mariæ Virgin. sub. pœna priuationis officii, & vocis actiuæ, & passiuæ.*

223 Addit prætere *Peyrinus* prosequens suam rem, *Quod posset etiam quis à lectione dictarum Constitutionum die præfixo, si eo die in Conuentu fieret aliquod magnum festum, & in Refectorio adessent deuoti seculares; vel si Religiosi iuissent ad Processionem, vel ad sepeliendum mortuos, & non possent omnes adesse; quibus stantibus, decerneret superior dictas Constitutiones non legere eo die, sed differre in sequentem, putans id sibi iis casibus licere, alioquin legi facturus. Nam qui bona fide transgreditur legem humanam, putans se habere iustam causam transgrediendi, non peccat, nec pœnas transgressoribus impositas incurrit, quando de iusta causa constat; iuxta D.Tho. 1. 2. qu. 96. art. 6. corp. & 2. 2. qu. 147. art. 3. quem cum communi sequuntur Nauarr. in Man. cap. 23. n. 43. & libr. 2. Consil. De Iure iur. Consil. 12. n. 2. Sayr. in Decis. tit. de Summ. Trinit. decis. 3. Rodriq. to. 2. Q. q. Rig. qu. 72. art. 3. Iusta autem causa est, propter quam Legislator, si præsens esset, eum excusaret: vel quæ bona fide pro iusta habetur, & ob quam, nisi talem eam iudicaret, contra legem non faceret. Ita Nauarr. in Man. l. c.* & ita ad litteram *Peyrinus*.

224 Et si ab eo quæras, An subditus teneatur monere Superiorem de dictis Statutis legendis, & quo iure? Respondet *(in fine citati) n.* 4. affirmativè: idque *ratione iustitiæ, ex eo quod Prælatus, & subditus debent eodem iure censeri, Prælatus autē ratione iustitiæ tenetur adiuuare subditum suum quantum potest, ut probaui tom. 2. Præl. qu. p. Vnde collige, quod subditus scienter omittens monere Prælatum suum, ut die statuta legi faciat dicta Decreta, mortaliter peccat propter graue dammum, quod ex sua omissione malitiosa infert Prælato suo, unde potest, & debet à Superiore puniri.* Hæc omnia *Peyrinus*, quæ volui per extensum hic referre in gratiam Regularium.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Legentes prædictos Libros, vel Scripturas retinentes, &c. ex invincibili ignorantia sive iuris, sive facti, ex ignorantia inquam, sive notabili, sive crassa, & supina, sive etiam affectata, & ex lata culpa. Nisi adeò crassa sit, ut sit ingens temeritas; excusantur, si non à culpa, ab incurrenda excommunicatione.

225 Sequitur hoc privilegium ex dictis, tum *in privilegiis* 8. 9. & 10. *Capitis quarti*: tum alibi pluries in superioribus, & præterea probatur. Quia lex poenalis, seu Bulla, quæ imponit poenam excommunicationis, legentibus, vel retinentibus prædictos libros, Scripturas, &c. petit *scienter hoc fieri*, maximè *Bulla Coenæ*, ut patet: Sed quando scientia petitur, quævis ignorantia excusat, nisi sit ingens temeritas, quia ubi intervenit ignorantia, deficit voluntas delinquendi: ut notant *Sylvester Verbo Ignorantia qu.* 8. *dicto* 4. *n.* 18. *Sanchez in Decal. libr.* 2. *cap.* 10. *n.* 38. & alii innumeri. Ergo. Confirmatur, quia quando Canon postulat *scienter* aliquid fieri, petit manifestè dolum. Ignorantia autem etiam crassa, & supina, sed non temeraria, excludit dolum, ut patet. Ergo qui non scienter, sed cum hac ignorantia librum vetitum, vel scripturam legit, aut retinet, excommunicationem non incurrit, ab ipsaque saltem (si non à culpa) excusatur. Et ita etiam docent *Sanchez l. c. Duardus in Bullam Coenæ lib.* 2. *Can. p. qu.* 36. *à n.* 3. *Bonacina tom. p. de Excommun. disp.* 2. *qu.* 5. *punc.* 4. *n.* 8. & 9. *Cast. Palao to. p. tr.* 4. *disp.* 2. *punc.* 10. §. 2. *n. p. Sanctarellus de Heresi c. p. dub.* 5. *n.* 23. *Diana to.* 5. *Coordin. tract.* 12. *res.* 36. *n.* 9. *ex p.* 4. *tr.* 7. *res.* 36. *Navarr. in Man. cap.* 27. *num.* 141. *relatus à Duardo l. c. n.* 8. extendens apud ipsum privilegium nostrum ad omnes alias poenas, dum ait ibidem: *Certum esse, quod quacumque ignorãtia quis aliquid facit, verè non faciat scienter, & ita verè non continetur sub lege lata contra facientem scienter, saltem in foro conscientia: & si in foro exteriori interdum aliter præsumi posset. Tamburinus in Decal. lib.* 2. *cap. p. de Fide n.* 27. *P. Pistacchius de superst. cap.* 28. *n.* 3. aliique plures tum apud ipsos, tum allegati *in dictis privilegiis Capitis* 4. tum alibi pluries in Superioribus. Excipitur autem in privilegio, ignorantia cum ingenti temeritate conjuncta; quia si hæc ingens temeritas adest, jam adest scientia, cum talis ingens temeritas etiam per *cit. Sanchez, Duardum, Bonacin.* & alios, non contigat sine gravi suspicione malitiæ: hinc *Bonac. n.* 9. *cit. in fine*: sic; *Ingens temeritas dicitur, quando habetur magna suspicio pravitatis libri.*

CAPUT SEPTIMUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SECUNDUM DECALOGI PRÆCEPTUM:

Non asſumes Nomen Dei tui in vanum.

226 Hoc idem præceptum habetur *Exodi* 20. & ſub iiſdem omnino verbis; *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*. Sicut autem in primo præcedenti Decalogi præcepto, præcipitur, uni, vero, & ſoli Deo, honorem Divinum exhiberi: ita in hoc ſecundo, divinum ipſius nomen, honore debito proſequi jubetur; ſimulque illud in vanum quovis modo aſſumere prohibetur. Aſſumitur autem ſic, quotieſcumque quis temerè, ac fruſtra, *iurat*, *blaſphemat*, *aut malè vovet*, ut communiter tradunt Doctores, teſte *Clavi Regia libr. 5. cap. p. in princip.* Idcircò in hoc ſecundo Decalogi præcepto (omiſſis privilegiis circa Blaſphemias, de quibus egimus in *Privilegio 4. præcedentis Capitis*) afferam ignorantiæ privilegia circa Iuramenta, & Vota, uti ad ipſum præceptum ſpectantia. Quare ſit:

PRIVILEGIUM PRIMUM

Iurans falſum ex invincibili ignorantia, ob ignorantiam ipſam excuſatur à mortali.

227 Iuramentum derivatur à jure *D. Tho. 2. 2. qu. 89. art. p.* quia pro jure, ſeu ad inſtar juris, & legis introductum eſt. Quandoque Sacramétum noncuparur, eo quia Religionis actus eſt, & rei Sacræ atteſtatio. Definitur autem, *Invocatio Dei in teſtem*: hinc jurare, eſt Deum in teſtem invocare: ſic communis cum *D. Th. l. c.* Unde duo neceſſariò requiruntur ad juramentum: & quod Deus invocetur: & quod invocetur in teſtem: ſive id fiat expreſsè, ut dum quis ait, juro per Deum, vel per Trinitatem, per Chriſtum, &c. ſive tacitè, ut ſi quis juret per Evangelia, vel per Crucem, &c. aut per Creaturas, in quibus ſpecialiter relucet bonitas, & potentia Dei; ut ſi juret per Sanctos, per Angelos, per Animam rationalem, per Coelum, per Solem: in his enim, & ſimilibus juramentis cenſetur creatura adduci in teſtem, non per ſe, ſed quatenus dicit ordinem ad Deum; præſertim ſi addatur nomen Dei, ut ſi jures per Solem Dei, per ignem Dei, &c. Verum quidem eſt, quod ſi quis adducat creaturas, non per ordinem ad Deum, ſed ſecundum dignitatem, quam in ſe habent, iſte non cenſetur jurare; quia non intendit Deum adducere in teſtem ſuorum verborum, ſed tantum per res humanas dictum ſuum confirmare. Qua ratione, voces iſtæ, per fidem meam, in conſcientia, fide boni viri, vel Religioſi, &c. multoties non ſufficiunt ad juramentum, quia eas uſurpantes, tantum ſignificant ſe loqui ex veracitate, & fidelitate, quæ virum probum, Sacerdotem, Religioſum decet. Circa quod tamen inſpicienda iurantis intentio, ita communiter Doctores.

228 Debet autem iuramentum eſſe *iuſtum, neceſſarium, & verum. Iuſtum*, quia fieri nequit iuramentum niſi de

re

re licita, & honesta, unde fieret iniuria gravis Deo si adduceretur in testem rei turpis: imò nec obligat iuramentum factum de re sub peccato prohibita per quamcumque legem, sive naturalem, sive Divinam, sive humanam. Sicut nec obligat juramentum factum de re ex se indifferente, quia Deus non vult obligare ad aliquod vanum: quale esset v. g. juramentum non ludendi cum tali persona: nõ transeundi per talem viam, &c. nisi hoc haberet aliquid boni; ut si non ludendo cum tali persona; aut non transeundo per talem viam, effugeret iurans aliquam occisionem peccati, & ad id cavendum juraret. Nec præterea obligat juramentum factum de re contraria divinis Consiliis, ut si quis juraret non ingredi Religionem: imò peccaret iste venialiter, quia Deum testem adduceret contra ipsius consilia: & si in contemptum Religionis fieret juramẽtum, eatenus peccatum esset mortale. *Necessarium.* Quia nonnisi ex causa necessaria, & gravi fieri debet juramentum: Quare jurans sine necessitate, & in causa levioris momenti, peccat venialiter. *Verum.* Veritas autem juramenti in eo consistit, ut quod juratur verum sit. Unde juramentum assertorium obligat sub mortali ad dicendum vera, etiam in re levi, præterita, aut præsenti. Imò ioco falsum iurans, aut dubium ut certum: vel è contra certum, tanquam dubium, peccat mortaliter.

229 Peccat inquam mortaliter per omnes D. D. falsum iurans. A quo tamen mortali excusat ignorantia invincibilis, ut in proposito privilegio. Quod probatur. Quia sic iurans, deponit id quod existimat verum, et tantum materialiter falsum iurat, quo iuramento non irrogatur Deo summæ veritati irreverentia. Hinc etiam *Trullench in Decalog. libr. 2. cap. p. dub. 6. n. 3.* sic: *Peccat ne mortaliter ille, qui ex ignorantia falsum iurat? Respondeo: Si ignorantia est invincibilis, idest si facta debita diligentia, putat verum esse quod iurat, nullo modo peccat.* Et idem docuit ante *Navarrus in Manuali cap. 12. n. 6.* extendens *n. 7.* privilegium nostrum, cum *Io. Andrea in cap. Tua, de iureiurand. Angelo, & Silvest. verb. Periurium c. Homines 22. qu. p.* ad ignorantiam etiam crassam, vel supinam: ibi enim: *Qui per ignorantiam, quam crassam, vel supinam vocant, iurat falsum, credens se iurare verum, quamvis si debitam adhibet diligentiam, nihil peccet; si tamen aliquam adhibet, non amplius quam venialiter delinquit, secundum eosdem.* Quibus tamen non assentio, ut paulò infra sequenti numero 231. Confirmatur; Quia qui sic iurat, (ex ignorantia videlicet invincibili, et præmissa debita diligenria) non facit contra mentem suam, sed potius id iurat quod in corde, & in mente sentit; mentiri autem est contra mentem iri. Cum igitur ille non est cõtra mentem, verum formaliter dicit, licet materialiter per accidens sit falsum: Neque se exponit periculo iurando falsum, qui iurat quod præmissa debita diligenria, ex ignorantia invincibili sibi videtur verum, iurat quod moraliter certum est: ac proinde per accidens est, quod res non ita sit à parte rei: semper enim iurans præmissa debita diligentia, liber evadit à periurio. Et huiusmodi doctrina (consequenter propositũ privilegium) admittitur nedum à præcitatis, verum à communi Doctorum firmiter asserentium: quod, iurans rem falsam pro vera, credens tamen ex ignorantia (præmissa debita diligenria) esse veram, nullum peccatum mortale, vel veniale committit. Ita præcipuè *Sanchez in Decal. lib. 3. cap. 4. n. 14. Toletus lib. 4. Summ. cap. 21. n. 3. versu Tertiò quando, in fine. Azorius tom. p. lib. 11. cap. 4. quæst. p. in principio. Suar. de Relig. tom. 2. lib. 3. cap. 5. n. 3. Versu Secunda Regula:* ubi, *Quod doctrina hæc communis est, & clara* (hinc & privilegium nostrum tale, commune videlicet, & clarum) *Sotus de Iustit. libr. 8. qu. 2. art. 3.* con-

conclus. 6. Less. de Iust. libr. 2. cap. 41. n. 17. Valentia 2. 2. disp. 6. qu. 7. punc. 3. Versu, Si autem desit, & versu sequenti Fagundez in Decalog. tom. p. in 2. precept. lib. 2. cap. 6. n. 7. alii apud ipsos, & communiter. Sed

230 Obiter hic quæres: An ex ignorantia invincibili iurans falsum, falsumque deponens, si ob eius falsam depositionem aliquis notabile damnum patiatur, teneatur ad restitutionem? Respondeo negativè, cum *Caiet. in 2. 2. qu. 70. art. 4. Petro à Navarra de Restit. lib. 2. cap. 3. n. 255. Lessio de Iust. lib. 2. cap. 7. dub. 6. n. 26. & cap. 30. dub. 7. n. 55. Pistacchio de Superstitione Cap. 19. n. 59.* Et ratio est, quia si ratione inculpabilis ignorantiæ excusatur ille à periurio, & Dei offensa, magis excusabitur ab offensa proximi, & læsione ejusdem. Confirmatur, quia qui non peccavit, mortaliter saltem (ut hic supponitur) in damno inferendo, nec tenetur damnum illatum restituere. Hinc computanda est (inquiunt citati) materialis illa damnificatio (si damnificatio dicenda est) inter eas, quæ casu fortuito accidunt, vel inferuntur. Ex qua doctrina infert etiam *Lessius n. cit. 55. in fine, cum Caiet. l. c.* jurantem falsum inculpabiliter ob invincibilem ignorantiam, non tenere cum vitæ periculo suum testimonium retractare. De qua re in sequenti privilegio.

231 An verò à restitutione item liberetur, qui ex ignorantia crassa, & vincibili, falsum iurat, ratione cuius alter damnum acceperit. Respondetur quod non, sed teneri ad restitutionem damnorum in solidum. Ratio est, quia sicuti falsum iurans ex tali ignorantia, non excusatur à mortali, ita nec eximitur ab obligatione restitutionis: & sicut peccavit mortaliter sic iurando, ità ad restitutionem damni illati tenetur, cum sic etiam iniustè, & per iniuriam proximum damnificaverit, sua falsa attestatione iurata, ex ignorantia quidem, sed culpabili, utpote crassa. Quisque enim tenetur damnum, quod alteri paravit, & intulit, impedire, etiam cum pati damno suo, ut patet in aliis restitutionibus, ut famæ, honoris, & bonorum; & ex illa regula, *In pari damno potior censeri debet conditio innocentis*. Hocque patet etiam ex *cap. Si tua culpa, de iniur. & dam. dat. & ex cap.* Parochianos *de sentent. excommunic.* ibi, *donec læsis congruè satisfaciant*. Et docent idem *Farinacius part. 2. Praxis, qu. 62. n. 5. pag. 308. col. 2. Lessius dub. 7. cit. n. 52.* P. *Pistacchius num. cit. 59. in princip. Fagundez in Decal. tom. 2. lib. 8. cap. 41. n. p.* & alii ab eisdem allegati. Et adeò ad restitutionem damni illati tenetur is, qui falsum iuravit ex ignorantia quidem, sed crassa, ut *Lessius dub. 7. cit. n. 53.* velit, (& cum ipso *Fagundez cap. cit. 42. n. 4.*) quod teneatur etiam ad retractandum suum dictum (si id profuturum putet) ratione cuius alteri mors, vel mutilatio esset inferenda, cum æquali etiam periculo vitæ, mutilationis, famæ, boni temporalis, aut honoris, si simile alteri sui falsi dicti causa teneatur. Et idem docent *Filliucius tom. 2. tract. 40. cap. 8. n. 254. & Sayrus in Clavi Regia lib. 12. cap. 19. n. 8.* Ubi sic: *Dubium est, ad quam restitutionem teneatur testis falso deponens in iudicio contra innocentem, cuius dicto, ad mortem innocens damnandus est: an teneatur cum propriæ vitæ periculo testimonium retractare, quo innocens à morte liberetur? In qua re certum est, quod si retractatio nihil est profutura, non tenetur illam facere, sed solum restitutionem pro vita, & damnis, ut dicitur in materia restitutionis. Secundo certum est, si ex loco tuto, sententiam suam revocare potest, ita ut prosit, non tenetur se coram iudice prodere. Solum igitur quæstio est, cum ita res se habet, ut nisi cum certo vitæ suæ periculo non possit illum liberare, an ad id teneatur? Nonnulli eius opinionis esse dicuntur, ut putent non teneri, eo quod quisque sibi potius quam alteri consulere tenetur, atque adeo videre-*

tur

tur suæ morti cooperari, se offerendo, ut salvet innocentem.

At, omnes quos ego hactenus authores legere potui, planè fatentur in hoc casu teneri falsum testem cum vitæ propriæ periculo, & dispendio, retractare dictum suum, ut innocentem liberet à morte, cuius ipse suo falso testimonio causa fuit. Favet Caiet. 2. 2. quæst. 70. art. 4. Sotus expressè lib. 4. de Iust. q. 6. art. 3. in resp. ad quartam, dub. 3. versic. Gravius autē dubium. Io. Medin. c. de restit. qu. 3. causa 4. ad quartum. Navarr. in Man. c. 15. n. 17. versic. 23. Petrus Navarra lib. 2. de restit. cap. 3. par. 2. dub. 11. n. 252. Ludov. Lopez p. p. Instruct. Consc. c. 69. in fine. Anton. de Corduba in Summ. Casuũ Conscien. q. 17. versic. Tertio. Petrus de Aragon. 2. 2. qu. 62. a. 2. conl. 16. conclus. 3. Toletus l. 5. Instruct. Sacerd. c. 59. in fine; & Emanuel Rodriquez tract. de Ordine Iudiciali cap. 7. concl. 3.

Ratio est, quia licet unusquisque vitæ suæ magis, quam alienæ providere teneatur, id tamen verum est solũ cæteris paribus; sed in hoc casu innocens est in periculo mortis ob iniustitiam à teste factam contra illum, & cum cæteris paribus vita utriusque sit par, maius est ius penes innocentem iniustè accusatum, quàm penes testem, ob cuius falsum testimonium vitam emittit. Ergo lege iustitiæ cum vitæ periculo eum liberare tenetur, sibique imputet testis, quod seipsum in has angustias redegerit. Quamvis igitur in æquali gradu innocentiæ mihi plus tenear, quam proximo, cum sint omnia paria, cum tamen ego sum causa damni efficax, potior est alterius, qui innocens est, conditio. Quod tamen intelligendum est, ut diximus, dummodo putet retractatione sua sic damnatum fore liberandum, & non alias, ob rationem dictam: si enim sufficeret retractatio eius in absentia, & loco tuto constitutus, sine vitæ periculo, tunc satis esset id Iudici veritatem manifestæ, missis literis, & proprio iuramento confirmatis, etiam cum damno famæ, & honoris, sibique imputet, qui huius tanti mali causa fuit. Quod si alter non incurrit amplius periculum vitæ, eo quod vel iam suspensus sit, aut vitam suam redemit, reconciliata, & satisfacta parte adversa, tunc quidem sufficit dictum suum præstito iuramento, retractare, & se in loco tuto constituere, donec satisfecerit parti offensæ si adhuc vivus fuerit, aut filiis, & parentibus, ob damnum famæ, honoris, ac rerum temporalium ex tali testimonio falsò illatum, veniamque supplex petat. Quod si in vita id præstare non possit, aut quia incurrat propriæ vitæ periculum, aut propter perpetuas inimicitias, quas verisimiliter ex tali sua retractatione secuturas animadvertit: aut quia facta tali restitutione, parum, aut nihil ei superesse novit, unde se, & familiam suam alere possit, tunc satis erit, quod in morte sua dictum suum retractet, & meliori quo possit modo satisfaciat. Hactenus *Clavis Regia* toto n. 8. cit. Cujus doctrina, tota, & totaliter facit ad nostrum responsum, ut patet de juramento falso ex ignorantia crassa, cum hæc nec excuset in casu proposito à culpa mortali, nec ab injustitia, &c. Vide eundem *Sayrum* n. 9. sequenti, ubi inquirit: Quid agendum sit, quando testis falsò deposuit, & eo retractante dictum suum, adhuc sunt alii testes, qui non retractant dicta sua: an scilicet teneatur testis ille in hoc casu retractare dictum suum.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ex ignorantia non culpabili, vel oblivione, falsum iurans, ob quod alter morti est condemnatus, excusatur à retractatione sui dicti, nec tenetur cum vitæ suæ periculo alterum eripere; sed neque ad damnorum factorum restitutionem aliquam obligatur.

232 Teneri ad dictam retractationem, necnõ obligari ad restitutionem damnuorum omnium, ex igno-

ignorantia crassa (consequenter culpabili) jurantem falsum, definitum videtur in præcedenti primo privilegio: In hoc autem secundo, ab utraque obligatione eximitur, si falsum juraverit, & deposuerit ex ignorantia, vel oblivione non culpabili, quod privilegium etiam sequitur ex præcedenti, ut constat; & admittitur expresse, & sub iisdem verbis à *Sayro l. c. n. 11. versu, Quintò*, dum ibi sic: *Si quis ignorantia non culpabili, vel oblivione falsum dixit testimonium, ob quod alter morti est destinatus, non tenetur iuxta ea, quæ dub. p. propositione 4. diximus, cum vitæ periculo illum eripere, sed neque ad damnorum factorum restitutionem aliquam obligatur. Ratio patet ex dictis, cum neque teneatur ratione rei, nihil enim positivè accepit: neque ratione iniustæ dictionis, quandoquidem non perfectè, & formaliter falsum tulit testimonium, sed materialiter tãtum, ac proinde ad ista non tenetur cum tãto suo damno, & incommodo. Si enim excusatur in hoc casu à periurio, & Dei offensa, magis excusabitur ab offensa proximi, atque adeo à restitutione, iuxta ea, quæ ibi dicta sunt. In qua tamen re diligenter cavendum est, ne sibi ipsi blandiatur quispiam, cum rarò contingere possit ignorantia, & oblivio inculpabilis in tam gravi materia.* Hucusque Sayrus, & ante ipsum *Petrus Navarra de restit. lib. 2. cap. 3. num. 255.* sub sequentibus verbis: *Adnotat Caiet. in d. art. 4. quod si quis ignorantia quadam non damnabili, vel oblivione, falsum dicit testimonium, ob quod alter morti est condemnatus, non tenetur cum vitæ periculo illum eripere, & mihi ità videtur; immò nec ad damnorum factorum restitutionem ullam teneri putarem; & computanda est illa damnificatio, si damnificatio dicenda est, inter eas, quæ casu fortuito inferuntur: vel ex levissima culpa, quæ non obligare ad restitutionem satis ostendi.* Accedit etiam *Emanuel Rodriquez in tract. de Ordine Iudiciali cap. 7. conclus. 5.* & authoritas eorundem Doctorum, quos allegavi in præcedenti privilegio, sub *n.* 230. uti pariter faciunt ibidem dicta pro præsenti secundo proposito.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Quis se mihi offerens spontè, absque ulla videlicet inductione mea, ad iurandum id quod ex ignorantia, & bona fide putat esse verum, & si ego, falsum norim, conducat tamen iuramentum ad probandum verum, & tuendum ius meum, licebit mihi id permittere (nihil tamen cooperando) & uterque in hoc à culpa prorsus, etiam veniali, immunis erit.

233 Video hujusmodi privilegium, relatum, & admissum à *Sanchez par. 2. Operis Moral. l. 3. cap. 8. n. 10. in fine*. Et cum ipso, meritò approbatum à *Fagundez in Decal. to. p. libr. 2. cap. 7. n. 18.* quod præterea cum iisdem probatur. Nam & si verum sit, mihi (& nemini) licere eum ad iurandum inducere, quem scio falsum in reipsa iuraturum, licet bona fide deceptum, putando id esse verum, ut docent *Azorius tom. p. lib. 11. cap. 11. quæst. 2. Versu Quæres*; idem *Sanchez n. cit. Fagundez l. c. n. 17. Suarez de Relig. to. 2. De Iuram. libr. 3. cap. 14. n. 8. Pasqualigus Cent. p. qu. 5. Iulius Mercor. in sua Praxi Opinionum limitata par. p. art. 5.* & alii; ex. gr. mea interest ad tuendum meum ius aliquid probare, & est aliqua circumstantia, quam veram esse putat is qui vult jurare, & scio ego illam esse falsam; non est mihi licitum eum inducere, ut id quod bona fide verum putat, juret: quia & si jurans in opinione sua, ignorantiæ causa, non juret falsum nisi materialiter, jurat nihilominus id, quod reipsa ego eum inducens ad jurandum, falsum esse scio: quapropter ego eum inducens ad jurandum, nequeo excusari à crimine periurii, cum inducam alterum ad afferendum Deum in testem rei falsæ:

sæ: & id esse mortale credit *Sanchez l. c.* licet alii apud ipsum dicant tantum id non licere, non tamen asserunt sub mortali, vel veniali. Et si inquam mihi, & nemini, liceat eum inducere ad iurandum, si tamen absque inductione mea ille se offerat Iudici ad id iurandum, quod ex ignorantia, & bona fide putat verum, licet ego sciam falsum esse, & conducat ad probandam rem meam veram, ne iure meo defrauder, licebit mihi tale iuramentum permittere; quia in hoc casu iurans, nec venialiter peccat, ratione ignorantiæ, & bonæ fidei: Ego verò permittendo prædictam circunstantiam, quam falsam esse scio, negativè tantum me habeo, nec utor eo testimonio ad falsum aliquid probandum; sed ad probandum id quod verum est, ac ius meũ tuendum, quamvis ea circunstantia sit falsa. Ita *Sanchez*, & cum ipso *Fagundez*.

234 Tradita doctrina confirmatur, & privilegium propositum magis roboratur. Et si fas non sit deferre jusjurandum ei, quem puto pejeraturum, quia teneor tantam Dei injuriam, & proximi peccatum vitare, & impedire, nihilominus justa subsistente causa licitum id est, ut Iudici si pars postulet, vel aliàs ratio officii exigat, &c. *D. Tho. 2. 2. quæst. 98. art. 4. in corp. Caiet.* ibidem, & communiter *D. D. de Iuramento*; præcipuè *Lessius de Iust. lib. 2. cap. 42. Dub. 10.* Ubi quod possum perjurio alterius uti in meum commodum: *etiam si norim illum iuraturum per Mahumetum, vel idolum: ut in contractibus, & aliis causis, ubi est iusta ratio ad damnum, vel iniuriam cavendam, & possum in his causis exigere, vel etiam cogere ut iuret, non quidem determinatè tali modo, sed absolutè, & in genere: quod est quotidianum apud Mercatores, qui cum infidelibus contrahunt.* Ita *Less. dub. cit. n. 50.* & alii communiter. Modò sic: Possum justa cum causa, & in meum cõmodum, ex Doctorum sententia, ut supra, juramentum exigere ab eo, quem puto pejeraturum formaliter, ergo potiori ratione, & multo magis permittere potero juramentum mihi sponte, & absque ulla mei inductione oblatum, in mei commodum, & ad tuendum jus meum, imò ad probandum verum, ut in proposito privilegio, quotiescumque falsitas juramenti ignorantiæ causa est tantum materialis, ut in casu nostro, nec ullam omninò culpam includit, neque venialem. Patet ex se consequentia hæc, nec eget probatione.

PRIVILEGIUM QUARTUM.

Iuramentum suum esse obligatorium invincibiliter ignorans, si iuret se aliquid facturum, vel non, nec obligationem contrahit illud adimplendi, nec culpam non adimplendo, ignorantia ipsa excusante.

235 Hujusmodi privilegiũ admittit utique *Sanchez in Decal. par. 2. lib. 3. cap. 10. n. 10. in fine*, loquens de Iuramento, & *lib. 4. c. p. n. 25.* loquens de Voto (sed eadem est ratio de Voto, & Juramento) dum docet expresse, talem ignorantiam excusare in juramento, ut in proposito privilegio; & quoad votum etiam, expresse dicit: Votum non obligare quando vovens existimabat illud non esse obligatorium, aut hoc ignorabat, quia de tali obligatione nunquam cogitavit. *Sanchezium* sequitur *Fagundez in Decalogum tom. p. Præcept. 2. lib. 2. cap. 9. n. 15.* Probatur igitur privilegium propositum: Quia jurans, re vera nullam obligationem per juramentum intendit sibi imponere (& idem dic de vovente) sed id solum enunciare vult, quod per juramenti verba significatur, credens ea non obligare, vel ignorans obligationem ipsam. Hoc tamen intelligendum est (ut advertunt etiam citati) nisi ignorans juramenti, & voti, ac promissionis naturam, velit eo modo iurare; &

promittere, quo ceteri iurant, & promittunt, quia tunc virtualiter, & implicitè se obligare vult: Aut nisi ignorantia sit vincibilis: eo quod scilicet, dubitans de obligatione iuraverit, & promiserit, cum ignorantia hæc non auferat omnino voluntarium, nam cum sic dubitans iuravetit, voluit consequenter, & virtute quicquid obligationis ex iuramento cõsurgit; & idem dic de Voto. *Suarez de Religione tom. 2. De Iuramento libr. 2. cap. 7. n. 18.* videtur dissentire ab hoc privilegio, dum existimat dictam ignorantiam nõ excusare, quia & si illa ignorantia, quando est invincibilis, excuset in obligationibus immediatè, & directè pendentibus ex voluntate contrahentis, non tamen excusat in consequentibus naturaliter ex priori actu, velit, nolit agens: nam si tunc actus ex quo sequitur obligatio, fit voluntariè, sequitur, necessitate naturali, obligatio, non obstante ignorantia. Verum rectè quidem loquitur *Suarez*, inquiunt *Sanchez n. 10. cit. & Fagundez l. c.* (ego quoque cum ipsis) sed consequenter ad suam opinionem quam habet idem *Suarez eo cap. 7. cit. à num. 11.* Vide *Sanchez eodem cap. 10. num. 8. & 9.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Iuramentum præstitum ex ignorantia dante causam iurandi, iurantem non ligat; imò à culpa eum liberat ignorantia ipsa, ac excusat, etiam si is non ponat actum iuramento promissum.

236 Hoc idem privilegium admitti à Doctoribus communiter nedum, verum etiam certissimum esse, & à nemine negari, quando maximè ignorantia dans causam iuramento versatur circa substantiam rei iuramento promissæ, est aperta, & expressa conclusio *Fagundez in 2. Decalogi præcept. lib. 2. cap. 13. n. 27. Conclus. p.* in qua sic: *Quando error, seu ignorantia antecedens, & dans causam contractui, & iuramento, est circa substantiam rei iuramento promissæ, nihil prorsus valet iuramentum, nec relaxatione indiget: & hæc est certissima, & à nemine negatur. Et ita præter Authores numero præcedenti allegatos, qui absolutè loquuntur, speciatim docent Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. cap. 11. n. 5. Less. to. p. de Iust. libr. 2. cap. 42. dub. 7. n. 33. Sanchez tom. p. Decal. lib. 3. cap. 11. n. 42. Exemplum sit, ut si quis iuret alicui dare rem, quam putet esse vitream, & postea inveniat esse gemmam, non tenetur tali iuramento, quia est error circa substantiam. Idem si iuravit se ducturum in uxorem Mariam putans esse Martham. Ratio est aperta, quia error, & ignorantia circa substantiam, tollit absolutum consensum, ac proinde reddit irritam promissionem, & Matrimonium, ut latè probat Sanchez libr. pr. de Matrim. disp. 18. n. 12. Errantis enim circa substantiam rei, nullus est consensus, nulla voluntas; ut est commune Iurisperitorum effatum, deductum ex lege, Si per errorē, ff. de Iurisd. omn. Iud. & leg. cum testam. & lege, non idcirco C. de iuris, & facti ignorantia.* Ita *Fagundez n. 28. cit.* ubi pro eodem sumit ignorantiam, & errorem, licet ut ipsemet notet *n. 24.* ignorantia latius pateat, quam error. Igitur si ignorantia antecedens, & dans causam iuramento, illud idem facit irritum, & nullum, ità ut nec relaxatione indigeat, multo magis à culpa excusabit iurantem, promissa in iuramento non adimplentem: sicque verum consequenter, ac indubiè privilegium propositum.

237 Initio dixi (Quando maximè ignorantia dans causam iuramento versatur circa substantiam rei iuramento promissæ) quia error, & ignorantia versari potest vel circa substantiam rei, ut si putes vitrum esse gemmam: aurichalcum esse aurum: & in Matrimonio, si putes, te ducere Bertam, cum Mariam ducas. Vel circa qualitatem, ut si putes vinum esse album, cum sit rubrum; domum

mum esse ampliorem, cum sit stricta; gemmam esse maioris valoris, & minoris invenias, & his similia. Quando circa substantiam versatur ignorantia; et hęc iuramento causam dedit, nulli dubium verificari tunc, et à nemine reprobari nostrum propositum privilegium, ut dictum est, et constat ex se, cum desit consensus iurantis, et sit irritum iuramentum. Posset esse difficultas quando ignorantia versatur circa solam qualitatem rei iuratæ, etiam si ignorantia sit antecedens, et dans causam promissioni, ac iuramento: an videlicet, quando etiam circa rei qualitatem versatur ignorantia, antecedens tamen, et dans causam, etc. de ipsa pariter verificetur privilegium propositum, ad ipsamque extendatur. Et quamvis aliqui apud *Fagundez l.c.num.29.* negativè sentiant: dicantque iuramentum esse validum, et obligare tunc in conscientia, consequenter non excusari à culpa iurantem promissis non stantem, non obstante eiusdem antedicta ignorantia; quia et si error, et ignorantia causam dederit iuramento, et promissioni, ita ut nullo modo fuisset facta iurata promissio, nisi adfuisset talis ignorantia: tamen quia error, et ignorantia fuit tantum circa rei qualitatem, non circa substantiam illius, ignorantia ipsa non sustulit consensum absolutum, nec fecit actum involuntarium omnino circa substantiam rei, sed solum sustulit consensum secundum quid, id est, circa accidentia, et qualitates rei iuramento promissæ, atq. adeò ad illam nec extenditur, nec extendi debet privilegium positum. Nihilominus.

238. Respondeo ego, extendi. Et dico, quotiescumq. ignorantia est antecedens, et dans causam promissioni, et iuramento, quamvis sit tantum circa rei qualitatem excusare etiam semper à culpa, ut in proposito privilegio, nil minus ac excuset ignorantia circa rei substantiam. Pro hac extensione sunt Doctores, qui (apud *Lessium de Iust. libr. 2. cap.42. dub.7.num.34. in princip. & Fagund. l.c.num.26.*) non distinguentes de errore, dolo, et ignorantia circa substantiam, vel qualitatem rei; de utraq. generatim loquentes, docent simpliciter iuramentum non obligare, cui dolus, error, et ignorantia causam dederit, nec relaxatione indigere. Sunt et alij, qui distinguentes etiam inter errorem (dantem causam iuramento) vel ignorantiam quo ad substantiam, et quoad qualitatem, expresse sunt cum nostra responsione, et extensione, et hi sunt *Lessius num.34.cit.& 35.* et apud ipsum *Navarr. in Summ. Latina cap.12.n.13.* ubi insinuat hanc esse sententiam communem. *Sylvester Verbo Iuramentum 4. qu. 8. ex Archidiacono. Panormitano. Ioanne Andrea, & Federico:* item *Sà Verbo Iuramentum:* expresse *Panormitanus in capite Cum contingat 28.num.3.& 23.de Iureiurando. D. Antoninus 2. part. tit.10. cap.6.§. Quintus Casus, & Covarr. lib.1. Variarum cap.4. num.7.* Ubi approbat sententiam *Panormitani.* Hos omnes citat, et sequitur *Lessius* allegatus, nec reprobat *Fagundez l.c.num.30.& 31.* Probatur ergo primò nostra responsio, et privilegii propositi extensio, cum eodem *Lessio.* Quia ubi error est, et ignorantia antecedens, et dans causam contractui, et iuramento, totaliter excluditur voluntas *lege 2. ff. de dolo:* Ubi autem excluditur voluntas absoluta, excluditur consensus, et ubi non datur consensus, non datur iuramentum. Secundò probatur: Quia iuramentum non obligat extra mentem, et intentionem iurantis, sicut nec votum, *capite, Quinta vallis, & capite, Veniens, de iureiurando:* atqui intentio iurantis non est se hoc casu obligare, nam eius mens tacitè repugnat; si enim sciret rei qualitatem nollet promittere, nec contrahere, ergo etc. Tertiò, quia Deus non acceptat iuramentum, nisi secundum intentionem eius, qui bona fide iurat, non autem secundum intentionem eius, qui fraude ex-

torsit, *Capite, Humanæ aures 22. qu. 5.*

239. Exemplis res confirmatur ex eodem *Lessio n. 35.* Primò: Iuramento promisisti puellæ nuptias, putans esse Virginem; postea intelligis talem non esse, excusaris à peccato non exequens, quia non teneris juramento, ut omnes fatentur, & tamen error est circa qualitatem personæ, non circa substantiam, nec circa ipsam personam. Et ratio est, quia error, & ignorantia antecedens dedit causam promissioni, & juramento, non enim promisisses, nec iurasses, si scivisses; & prudentum iudicio hic casus censetur exceptus. Secundò, iuramento promisisti emere domum Petri, quam putabas bonam, & firmam, & postea deprehendis vitium in fundamentis, vel esse subiectam spectris, non teneris ob eandem causam. Tertiò, Puella dolo, & ignorantia inducta à fratribus renuntiavit hæreditati paternæ cum iuramento prò certa dote, non tenetur tali iuramento si putabat hæreditatem esse mediocrem, & postea inveniat multo plus valere. Quartò, vendidisti domum tuam, & iuramento promisisti stare contractui; postea reperis te graviter lucrum, potes agere ad supplementum pretij, non enim iuramento intendisti cedere iure tuo, si ex ignorantia deceptus esses in pretio. Hæc exempla affert, & approbat *Less. n. 35. cit.* & in omnibus error, & ignorantia est circa qualitatem, non circa substantiam rei, ut patet: *nec contra illius sententiam sic explicatam* (ita concludit *n. 31. cit. Fagundez*, consequenter contra extensionem nostri propositi privilegii) sunt aliqua argumenta difficilia. An verò sic se habeat etiam in Votis: hoc est, an sicut quando ignorantia est circa substantiam rei, antecedens, & dans causam Voto, excusat à culpa si non adimpleatur votum; ita etiam excuset eadem ignorantia pariter antecedens, & dans causam circa qualitatem, aut circa extrinseca accidentia ipsius Voti, videbimus infra, *priv. 8. n. 247.*

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia etiam concomitans, quando hæc versatur circa substantiam rei iuramento promissæ; non circa qualitatem ipsius, excusat à culpa non exequentem promissa cum iuramento.

240. IDem sonat omninò hoc privilegium ut patet, ac id quod asserunt ii, qui affirmant non ligare, irritum esse, nec relaxatione indigere iuramentum, ex errore, dolo, & ignorantia præstitum, quamvis hæc non dederit causam promissioni, contractui, & rei iuratæ, sit tamen error, dolus, & ignorantia concomitans, & circa rei substantiam, non circa qualitatem illius Quod docent (consequenter approbant propositum privilegium) *Sanchez in Decalog. lib. 3. cap. 11. num. 43. & lib. 7. de Matrim. disp. 18. num. 6.* ubi probat huiusmodi errore, & ignorantia concomitante irritari Matrimonium. *Suarez to. 2. de Relig. libr. 2. de Iuramento cap. 11. num. 13. Pater Del Bene de Iuramento cap. 2. dub. 14. num. 9.* (aliis pluribus ibi allegatis) *Fagundez in 2. Decalogi præceptum lib. 2. cap. 13. num. 28. Castro Palao par. 3. de Iuram. disput. 2. punct. 5. num. 6.* ubi, quod hæc sit omnium sententia: Et ratio est, quia ad valorem iuramenti necessarius est consensus, uti & illius obligatio pendet ex voluntatis consensu positivo, hic autem esse non potest cum adest error, & ignorantia (quamvis concomitans) circa substantiam rei, ergo neque obligatio: ergo non exequens promissa iuramento, ut in privilegio proposito, excusatur à culpa, nec culpam ullam contrahit. Non refert autem, quod huiusmodi ignorantia concomitans non efficiet actum esse involuntarium positivè (hoc est) contra voluntatem propriam repugnantem; facit tamen involuntarium negativè, hoc est,

non facit positivè voluntarium, cum efficiet actum esse non voluntarium, ac proinde sufficiat si contingat circa substantiam rei ad tollendum consensum absolutum, et necessariò requisitum ad valorem juramenti, promissionis, etc. ita *Sanchez n. 43. cit.* & cum ipso *Fagundez n. 28. cit.* ubi addit: Hoc adeo verum esse, ut nec etiam valeat, aut obliget iuramentum factum cum errore, et ignorantia concomitante si sit circa substantiam rei, quamvis iurans, tempore ipsius iuramenti hunc actum eliceret, *iurarem si scirem dari errorem circa substantiam rei iuramento promissæ, & esse alterā rem ab ea, quam modo promitto*, oportet enim ad iuramenti valorem, ut eo tempore, quo iuramentum fit, actu detur intentio iurandi, et non sufficit quod id iuraretur, et intentio promittendi haberetur, etiam si sciretur dari errorem, et ignorantiam rei promissæ. Sicuti ad valorem matrimonii cum errore concomitante personæ, non sufficit, quod tempore matrimonii istiusmodi actus eliceretur, *Ducerem, si nossem esse Mariam, quam puto esse Annam*; sed oportet ut sit actu consensus de præsenti; v. g. *te duco etiam si sis Maria*. Et ratio est, quia ad Matrimonium, et iuramentum exigitur consensus de præsenti, et non sufficit de futuro, qualis datur in eo consensu conditionali, *ducerem, & iurarem etiamsi scirem dari hunc errorem, & ignorantiam circa substantiam*: ita *Fagundez*; quod docet etiam expressè in Matrimonio *Sanchez n. 6. cit.* multis aliis allegatis. Et in terminis iuramenti *Suarez de Relig. to. 2. lib. 2. de Iuram. promiss. c. 11. n. 8. Del Bene dub. cit. 14. n. 17. & 18.* item *Tamburinus in Decalog. libr. 3. cap. 3. de Iuram. promiss. n. 23. in fine*; advertens in principio, quod non solum quando error, seu ignorantia est in accidentibus talibus, ut ex se redundet in substantiam, nullus est contractus, nulla promissio, et irritum iuramentum, sed etiam quando similis error, vel ignorantia in accidentibus, dat causam contractui, quando scilicet iuramento promittens, vel contrahens, ideo contrahit, quia illam qualitatem vult (quod et nos superius insinuavimus) et concludens in fine (quod approbat ad literam privilegium nostrum) quod puto habere locum tum in errore, seu ignorantia, vel dolo antecedente, idest, sine quo promissio, vel contractus non fieret, tum etiam in concomitanti, id est, quo errore posito, vel ignorantia, fieret, sed tamen non fit promissio iurata, vel contractus, iam enim utrobique non adest consensus iuramento, promissioni, vel contractui essentialis: consequenter præstitus cum dicta ignorantia non est obligatorius, etiam si iuratus, redditque à culpa immunem non ponentem actum iuratum ex ignorantia tali. Tandem aliis omissis, tum veteribus, tum recentioribus, idem docet *Palao n. 6. cit.* ex qua doctrina infert *n. 7* [illegible]ramentum ex tali ignorantia præstitum, et promissioni, sive contractui appositum, irritum esse, et bene: quia appositum fuit ad firmandum id, quod iurans in mente habebat, non quod de facto fuit sub iuramento promissum. Et cum iuramentum non extendatur ultra id, quod cogitatum est, et in mentem venit, non potest extendi ad firmandum promissa ex errore, et ignorantia substantiali exhibita, et celebrata. Et hinc est, quod si hæc non ponantur, nec exequantur, nulla intervenit culpa, ignorantia ipsa excusante, ut in privilegio proposito.

241 Et ex his facilè intelliges, quando iuramentum contractibus, et promissionibus appositum, obligationem inducat. Inducit namque obligationem quotiescumque ipsam induceit contractus, vel promissio quia ad illius firmitatem assumitur; secus vero quando contractus nullus est, nullaque promissio. Quæ nullitas quia sæpe provenit ex ignorantia antecedenti, vel concomitante, et circa substantiam rei (ut toties in

hoc

hoc, et aliis præcedentibus privilegiis dictum est) ideò tunc ignorantia ipsa, reddens irritum iuramentum, aufert illius obligationem, & culpam consequẽter, si non exequatur res iurata. Vide *Palaum puncto 5. cit. n. 12. vers. ex his & P. Del Bene dub.* 14. ubi *n. 8. Versu Suppono 6.* advertit, & bene: nihil refert, vtrum iuramentum præstetur dolo alterius, an mera ignorantia, aut dolo mero iurantis, absque iniuria aliqua sibi illata, quia iniuria sola, aut dolus solus, non deficiente consensu, non sufficit ad impediendum valorem iuramenti: & in auferendo, vel non auferendo consensum æqualia sunt dolus, & ignorantia, vel error: differunt autem solum quoad iniuriam, in solo dolo comprehensam, quæ se sola non confert ad tollendum valorem iuramenti, ut dictum est. Quare ad discernendum quando dolus, ignorantia, vel error censeatur talis ut excusat à culpa non exequẽtem rem ipsam iuratam, videndum est, an fuerit talis quod abstulerit consensum iurantis in rem iuratam, defectu enim huius consensus redditur nulla promissio, & iuramentum nullum, ac proinde immunis etiam à culpa redditur is, qui obijd non adimplet, nec possit rem iuratam, ut in hoc privilegio, & præcedentibus etiam ponitur. Vide *Suarez de Religione to. 2. Tract. de Iuram. cap. 11. n. p. & 2.*

242 Antequam autem huic eidem privilegio clausuram ponam, advertat lector cum eodem *P. Del Bene dub. 14. cit. n. 15.* quod quando Doctores dicunt, nosque supra cum illis, iuramentum respectu rei circa quam versatur ignorantia, aut error, esse irritum, excusari à culpa, ob eandem ignorantiam non exequentes illud, &c. intelligi debent, uti & privilegium ipsum propositum, de re ex ignorantia, vel errore iurata, quæ sit individua: nam si res circa quam quis errando iuravit esset dividua, & respectu unius partis tantum adfuerit error, & ignorantia, non autem respectu alterius, iuramentum non obligat respectu illius partis, circa quam adfuit error, & ignorantia, et circa hanc currit privilegium: obligat autem respectu alterius partis, quia respectu alterius adfuit verus consensus, uti supponitur. Ita *Del Bene n. 15. cit.* addens *n. 16.* idem prorsus dicendum esse, etiam si huiusmodi ignorantia, vel error circa substantiam rei iuratæ, non sit quidem dans causam promissioni, et rei iuratæ, sed concomitans, seu incidens: quia ad valorem iuramenti, et promissionis requiritur consensus, et voluntas positiva: At ignorantia, et error concomitans quamvis non efficiat actum esse involuntarium, efficit tamen esse non voluntariũ, et tollit actualem consensum in rem iuramento promissam, et circa quam erratur. Et hoc idem est quod et nos supra affirmamus; et habẽt D.D. quos sequuntur *Suarez, & Sanchez* supra: item *Bonacina de Iuram. disp. 4. qu. p. punct. 8. n. 3. & De Contract. ib. per dolum celebratis disp. 3. qu. p. §. 1.*

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantia invincibilis, etiam crassissima, & imprudens, versans tamen circa substantiam rei iuramento promissæ, excusat à culpa non exequentem id quod iuramento promisit.

243 Hoc idem privilegium posuit noster *P. Del Bene in suo tract. de Iuram. cap. 2. dub. 14. n. 19.* dum ibi docuit sic: *Nihil refert, sive ignorantia, error, vel dolus sit invincibilis, & prudens, sive crassissimus, & imprudens; quia uterque circa substantiam rei contingens irritat iuramentum. Aufert enim directum consensum, directamque voluntatem,* Si ergo huiusmodi ignorantia, quamvis crassissima, et imprudens aufert consensum, quam utique aufert, et irritat iuramentum, absolvit consequenter, et excusat

sat à culpa non exequentem rem, etiam iuramento promissa. Ergo verum privilegium propositum, quod videtur admissum etiam à *Sanchez libr. 7. de Matrimon. disp. 18. n. 7.*

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Non adimplens Votum, etiam iuratum, emissum ex ignorantia invincibili circa substantiam rei votæ, excusatur à culpa, & transgressio ipsa, dictæ ignorantiæ causa, culpa non est.

244 Communiter admittitur hoc privilegium à Doctoribus, ut videre est apud ipsos agentes de Voto, & Iuramento. Et una omnium ratio est: Quia error, & ignorantia antecedens, & invincibilis, reddunt Votum involuntarium, invalidum, & absque consensu, qui enim errat, non videtur consentire: *l. Nihil consensu* 116. *de Regulis iuris.* Adde, quod Votum debet esse omnino liberum, emissum autem eum dicta ignorantia, & errore, caret libertate, consequenter etiam obligatione. Igitur si dicta ignorantia tollit validitatem Voti, aufert consensum, & obligationem; excusat utique etiam à culpa ipsam transgressionem, si transgressio propriè noncupari potest, quando Votum sua validitate caret. *Gobat in Quadruplici Alphabeto*, plura congerit, *De Votis Ignorantium, & errantium Casu* 4. videatur. Sed

245 Forasse hìc immediatè objiciet quis. Si non est culpabilis dicta transgressio ratione voti sic emissi, ignorantia excusante; erit saltem culpabilis ratione iuramenti voto supperadditi, de quo supperaddito item loquitur privilegium propositum, ut patet. Tam etenim Votum, quàm iuramentum, propriam continet obligationem, & una obligatio distincta est ab altera, ita ut iuramentum voto superadditum inducat novam obligationem. Votum enim est voluntaria promissio Deo facta, de meliori bono, ut communiter Doctores ex *D. Tho. 2. 2. qu. 88. art. 1. & 2.* quæ promissio fieri potest Deo, cum, & absque iuramento: si hoc secundo modo fiat, tenebitur promissionem Deo factam exequi, sed obligatione Voti tantum; quę obligatio tollitur emisso Voto ex ignorantia, ut in privilegio; at non ob id aufertur obligatio quam inducit Iuramentum, si hoc superadditur voto (ut in casu nostro) quia hæc obligatio distincta est ab illa, ut dictum est, & adeo distincta, ut duplici vinculo implere quisque teneatur, & peccatum duplex committat non implendo: quod utrumque peccatum, necessariò etiam in confessione est exprimendum, ut docent (præter alios) *Suarez to. 2. de Relig. lib. 2. De Iuram. cap. 2. n. 3. Castro Palaus par. 3. tract. 14. disp. 2. n. 5. Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 27. n. 26. lib. 9. disp. 15. n. 6. & in Decal. lib. 3. cap. 9. n. 8. & P. Pistacchius De Iuram. cap. 12. n. 2.* Esto igitur quod transgressio Voti ex ignorantia emissi non esset culpabilis, talis erit causa iuramenti superadditi, sicque ruit privilegium propositum. Huic tamen obiectioni respondeo, negando absolutè consequentiam. Ad antecedens, concedo quidem tam votum, quàm iuramentum voto superadditum inducere propriam distinctam obligationem, & culpam (si non impleantur) & utramque etiam necessariò in confessione esse exprimendam, ut assumitur: At nec unam, nec alteram, in casu, & privilegio posito, intervenire dico, ignorantia ipsa utramque culpam excusante. Et ratio est evidens: Quia iuramentum in privilegio appositum, debet intelligi appositum ad firmandum votum, quod ipse vovens ex errore Deo promisit, cum iuramentum (ut dici solet, & advertit etiam *Lessius de Iustit. lib. 2. qu. 42. dub. 7. num. 34.*

ver-

verſu Hæc ſententia) ſequatur naturam actus ſuper quem cadit; non enim additur ut muret qualitatem actus; ſed ut illum ſecundum naturam ipſius confirmet. Unde cum ipſum iuramentum non extendatur ultra id quod voventi in mentem venit, & excogitavit quando promiſit,& cum promiſerit ex errore, & ignorantia circa ſubſtantiam rei votæ, hinc eſt quod ſi non exequatur promiſſio,& votum,nulla intervenit culpa, nec iuramento reſpondens, ignorantia excuſante, ut in privilegio. Pro quo concludendum ergo, & pro vera eiuſdem ſubſiſtentia; & ſuſtinendum, dictam tranſgreſſionem nec unicam culpam includere, nedum duplicem. Sed

246 Quæres primò, quænam ignorantia cenſeatur eſſe circa ſubſtantiam Voti,ſeu rei votæ, ita ut reddat irritum Votum, excuſetque à culpa in tranſgreſſione eiuſdem. Reſpondeo cum *Fagundez in Decal. to. p. lib. 2. pracep. 2. cap. 13. à n. 32. P. Piſtacchio De Votis to. p. tract. p. cap. 4. n. 2.* & aliis apud ipſos. Quod ignorantia circa ſubſtantiam voti,eſt: *Primò*, quando ignorantia eſt circa partem notabilem rei voto promiſſæ. Ut ſi vovens peregrinationem Lauretanam, putet illam eſſe decem dierum, & ſit viginti: voto non tenetur, quia nonniſi ad dimidiam operis partem intendebat ſe obligare. Secus veto eſſet, ſi error, ſeu ignorantia eſſet ſolum circa modicam partem reſpectu totius, quia tunc exceſſus ignoratus non cenſetur excluſus, niſi conſtet de contraria intentione voventis; ut ſi intendebat ſe abſolutè ad talem peregrinationem ſe obligare, non curando quantum eſſet,aut quot dies in tali peregrinatione eſſent inſumendi. *Secundò*, contingit circa ſubſtantiam Voti, quando ipſa ignorantia verſatur circa materiam operis promiſſi: Ut ſi quis voveat certum numum,quem argentum purat, & aureus eſt. Vel ſi voveat ingredi certum Monaſterium, quod putabat eſſe Ordinis Sancti Benedicti, & eſt Ordinis Sancti Auguſtini. Vel putans diſciplinam Religioſam ibi eſſe integram, cum tamen ipſius eſſentialia non ſerventur. Secus vero, ſi ignorantia, & deceptio eſſet ſolum circa alia minutiora: aliàs, ſi horum ignoratio irritaret votum, ut arguit etiam *Sotus de iuſt. lib. 7. qu. p. a. 2. ad prim. argumentum*. Et excuſaret à culpa violationem ejuſdem, eo quia in illo etiam minutiora eſſent agnoſcenda, nullum ſimplex Religionis votum obligaret; cum labores maximè, & difficultates, etiam non principales,quæ ſunt in Religione, nunquam ſatis citra experientiam percipiantur. *Tertiò*, quando ignorantia eſt circa perſonam cui opus præſtandum eſt: ut ſi voveas elargiri eleemoſynam huic, quem putas eſſe Cajum, cum ſit Titius. *Quartò*, cum ignorantia eſt circa cauſam formalem, ut ſi voveat quis dare eleemoſynam Petro, quem putat eſſe pauperem cum ſit dives; tunc enim non ſubeſt ratio formalis eleemoſynæ, quam vovit, quæ fuit miſeria paupertatis, quam ſublevare intendebat, quæ eſſe non poteſt, ubi opes ſunt,& non eſt paupertas, quæ elevetur. *Quintò*,quando ignorantia, & error verſatur circa cauſam finalem vovendi extrinſecam,quia hoc modo ignorantia, & error etiam in ſubſtantiam Voti redundat, quamvis non ſemper, ſed tunc ſolum, quando Votum fit ad aliquem finem à Deo impetrandum, tãquam merces operis voti. Ut ſi voveat quis peregrinationem pro ſalute Matris, quam putat ægrotare, cum non ægrotet, vel jam obierit:quia peregrinatio non vovetur abſolutè,ſed ut medium ad expulſionem morbi Materni:ergo eſt ignorantia, & deceptio circa ſubſtantiam eius, quod vovetur. Adde quod tale votum habet tacitam conditionem: ſi morbo laborat: ſi tali bono careat; peregrinatio namque non vovetur abſolutè, ſed cum reſtrictione ad talem finem. Idem dic,quando votum fit ad aliquem finem principalem obtinendum,& poſtea animus mutata-

tatur. Ut si quis vovit peregrinationem Lauretanam, ut felix sibi contingat matrimonium,& postea velit cælebs vivere, quia accessorium sequitur suum principale: igitur cessante fine, cessat votum, quod se habebat ad illum accessoriè. *Sextò*, quando ignorantia est circa vim Voti: ut si vovens credat votum non obligare, nisi sub culpa veniali: vel posse à seipso facili negotio relaxari: talis enim ignorat naturam actus, quem facit, & ideò ad illum obligari: quia hæc ignorantia redundat in substantiam Voti: & quotiescumque ita in substantiam redundat (ut in hucusque dictis cum *Fagundez, P. Pistacchio l. l. c. c. & Lessio* apud ipsos) reddit utique irritum votum, atque adeò à culpa immunem transgressionem ipsam.

247 Quæres secundò. An sicuti ignorantia circa substantiam rei votę, antecedens, & dans causam voto, excusat à culpa si votum (etiam iuratum) non adimpleatur; ita pariter excuset eadem antecedens ignorantia (& dans causam) circa qualitatem, aut extrinseca accidentia ipsius voti. Respondeo negativè: quamvis enim eadem ignorantia antecedẽs, & dans causã (circa qualitatem) excuset in juramento promissorio, ex dictis in præcedenti privilegio quinto *n.* 238. secus tamen se habet res in votis. Quia votum licet nõ valeat quando ignorantia, & error antecedens, & dans causam voto, est circa substantiam voti, valet tamen quãdo est circa qualitatem, aut circa extrinseca accidentia ipsius voti: ut docent *Caietan. in Summa Verbo Votum*, §. *Ex parte*. *Sanchez in Decal. lib.* 4. *cap.* 2. *à n.* 10. *Fagundez in Decal. libr.* 2. *Præcept.* 2. *c.* 13. *n.* 32. *P. Pistacchius de Votis to. p. tract. p. c.* 4. *n. p* & alii cõmuniter. Et ratio est, quia si talis ignorãtia tolleret obligationem voti, redderet illud invalidum, & illius transgressorem excusaret à culpa, quot Regularium professiones essent invalidæ? quot irritarentur? Multa enim superveniunt Religioni, vel latent, quæ si ab initio cognita fuisset, noluissent homines profiteri, & sic nihil in statu Religioso firmum, ac stabile esset. Sufficit ergo ut votum obliget (sive simplex sit, sive solemne) notitia eorum, quæ rei, vel actui ipsius voti sunt intrinseca, et aliquo modo ad substantiam pertinent.

248 Addo cum *Sanchez n.* 10. *cit.* Ignorantiam voventis circa qualitates, circunstantias, & accidentia extrinseca rei votæ in ea contẽta, quæ si penetrasset omnino, aut advertisset, vel expertus fuisset, neutiquam vovisset, non eum eximere à voti obligatione: Quia ea, quę in particulari non penetravit satis, nec fuit expertus, sunt, quæ in voto, et promissione continentur, suntque annexa rei promissæ, proindeque ea etiam promisit, sicque sibimet imputet, si rem nõ satis expensam, et cognitam promisit. Imò ex eo quod non promisisset, nec vovisset, si dictas circunstantias, qualitates, vel difficultates cognovisset, rectè solum deducitur id votum non emittendum, nec fore voluntarium iisdem cognitis: at postquam absolutè, et absque aliqua conditione votum emisit, nec ad vovendum ductus est ex dictarum circunstantiarum, qualitatumve, aut difficultatum ignorantia, votum est absolutè voluntarium, validum, et obligatorium, atque adeo non est locus excusationi ob hujusmodi ignorantiam in transgressione ejusdem. Præterquamquod valor voti, non petit omnium circunstantiarum, qualitatum, et difficultatum considerationem, sed contentus est deliberatione ad culpam mortalem sufficienti. Ità *Sanchez num. cit.* cum aliis ibidem, et alibi ab ipso relatis.

249 Ratio autem cur ignorantia (circa qualitatem) antecedens, & dans causam, excuset in iuramento promissorio, secus tamen in Voto, petenda est ex doctrina, quam habet *Lessius de Iust. libr.* 2. *cap.* 42. *dub.* 7. *n.* 34. *versu Hæc sententia*; quamque approbat idem *Fa-*

gundez n. cit. 32. in principio. Quia videlicet iuramentum promissorium non additur ut mutet qualitatem actus, sed ut illum secundum naturam ipsius confirmet: Iuramentum enim (ut dici solet) sequitur naturam actus super quem cadit. Unde actus retinet omnes suas conditiones, & tacitas restrictiones quas aliàs per se habet: nisi iurans expressè aliud intendat, volens sibi etiam in illis libertatem adimere. Præterea: Quia iuramentum promissorium interpretandum est, si res in eodem statu permanserint, si notabiliter mutatæ non fuerint, ut docet *Sylvest. Verb. Iuram 3. qu. p. §. Nam tertiò*, ex communi D. D. sententia: non censentur autem manere in eodem statu, quando postea aliquid se aperit, quod antea latebat: nam paria sunt in iure, aliquid supervenire, & apparere, seu incipere cognosci: sicut è contrario, paria sunt non esse, & non apparere, ut colligitur *l. 77. ff. de contrahenda empt.* Tandem, quotiescunque post iuramentum evenit casus aliquis, quem prudenti iudicio non censeris voluisse tua promissione comprehendere, non obligaris ex vi iuramenti: igitur si à principio adsit idem casus, sed ignoretur, non censetur comprehensus promissione, ita ut obligeris quando scíveris. Ita *Lessius l. c.* At secus res se habet (ut dictum est) in Votis: tum ob reverentiam Divini Numinis, cui vota fiunt: tum propter inconvenientia, & absurda, quæ sequerentur, si ignorantia, & error antecedens circa qualitatem, & accidentia voti, tolleret obligationem voti (consequenter excusaret à culpa illius transgressionem) ut notant *Caietanus in Summa, verbo, Votum, §. Ex parte, in fine. Fagundez n. cit. 32.* et alii: videantur.

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorans invincibiliter in vovendo difficultates voti, excusatur à culpa non adimplens illud.

250 Hoc privilegium habes apud *Sanchez Operis Moralis lib. 4. cap. 2. num. 11. in princip.* sub his verbis: *Si sit positivus error circa difficultates magni momenti, notabiliterque existimationem voventis superantes, quibus cognitis non vovisset, votum est involuntarium, & irritum*: consequenter non obligat sub culpa ad sui adimpletionem. Et apud *P. Pistacchium de Votis to. p. tract. p. cap. 4. n. 4.* sub hiscemet: *Qui invincibiliter in vovendo ignoravit difficultatem adimplendi votum, non tenetur illud implere: Quia ignorantia, & inadvertentia, tunc non excusant, quando sunt vincibiles, quod enim ignorantia invincibili non agnoscitur, & efficitur, est voluntarium, saltem indirectè, ut docet D. Th. p. 2. qu. 76. art. 3. Ignorantia autem invincibilis antecedens actum, sive sit iuris, sive facti, excusat omninò actum illum à culpa, quia reddit omninò involuntarium, & irritum. Sanchez eodem cap. num.* 14. Ergo, etc. Hinc si quis ex. gr. (et ita etiam exemplificat ad casum propositi privilegii *Sotus de Iust. libr. 7. qu. p. art. 2. columm. 6. versu Sciscitaris autem*) si quis inquam, deceptus, credens firmiter in tali Religione non servari ciborum delectum, nec ieiunia, aut quidpiam aliud difficile, quod si prænosset, nunquam vovisset, votum non obligat, excusatque talis deceptio, et ignorantia à voti impletione, et à culpa in transgressione. Rursus si quis invincibiliter errans, et credens, existimet Romam non longè distare, cùm longissime distet: aut Hierosolymam adiri posse absque navigatione, quam ob causam is deceptus, et ignorans, peregrinationes has voveret, non ligaretur voto, nec pecca-

catum contraheret non exequendo, excusante ignorantia ut supra. Vide *Sotum l. c.* et eundem *Sanchez n. 11. cit.* ubi in fine advertit, et optimè, nil referre, quod deceptio, et error proveniat ab alio, vel à seipso; idest ab ignorantia propria, et proprio errore, undecumque enim proveniat error, deceptio, et ignorantia, si hæc sit antecedens, et dans causam voto, utique excusat, quando est circa difficultatem gravem: secus verò si circa levem, et minutiora voti: quod docent et alii apud *Sanchez eod. num.*

251 Et in dictorum, ac propositi privilegii confirmationem, adde, legale illud principium, quod videlicet, *Errantis nullus est consensus, text. in l. 9. Cod. de Iur. & facti ignor.* & si nullus est errantis consensus, ergo nec ignorantis; tum quia error est ignorantia positiva, ut dicitur, seu de re aliqua falsum iudicium; tum quia ignorantia, quam vocant negativam, seu nescientiam, creberrimè non minus repugnat consensui, quam positiva; atqui sine consensu votum non obligat (cum nemo se obliget qui non habet animum se obligandi) nec consensus adest cum dicta antecedenti, & invincibili ignorantia circa graves voti difficultates, ut certum est (cum nequaquam fieret votum, si loco ignorantiæ, scientia, seu cognitio dictarum gravium difficultatū adesset) ergo cum tali ignorantia non obligat votum, consequenter ignorantia ipsa, sive positiva sit, sive negativa, sive à vovēte ipso proveniens, & à proprio errore, sive ab alio cum deceptione, excusat transgresionem à culpa. Ergo verum propositum privilegium.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Ignorantia invincibilis in vovendo circunstantiarum gravium voti, excusat quandoque à culpa voventem, si non adimpleat illud.

252 Patet hoc privilegium ex præcedēti: & præterea, quia dicta circumstantiarum gravium ignorantia quandoque elidit robur voti, ergo tunc non ligat voventem, & eximit consequenter à culpa voti ejusdem non observantiam: consequentia hæc sequitur: antecedens probatur: quia vovens cum tali ignorantia, & errore dictarum gravium circunstantiarum non videtur assentire obligationi voti: etenim non videntur consentire qui errant: *l. nihil consensui, ff. de reg. iur.* Fundatur hoc privilegium in doctrina eorum, qui docent, quod quando ignorantia in vovendo est circa circunstantias magni momenti, notabiliterque existimationem voventis superantes, quibus cognitis non vovisset, votum est involuntarium, & irritum, consequenter non obligans sub peccato ad sui observantiam: Sunt autē *Lessius de Iust. lib. 2. cap. 40. dub. p. n. 5. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 11. ex Soto, Aragonio, Lopez, & Rodriquez*, & alii plures, quos sequitur *Leander in Decal. to. 2. tract. p. qu. 13.* Fundatur etiā hoc idem privilegium in altera doctrina, quam habes apud *Suarez to. 2. de Relig. lib. p. cap. 11. n. 6. 8. & 11. Filliuccium tract. 26. cap. pr. n. 18. Laymann. libr. 4. tr. 4. cap. p. n. 5. vers. De errore. Tamburin. in Decal. lib. 3. cap. 13. n. 4. Palaum par. 3. tr. 15. de Voto disp. p. punc. 6. n. 3. & 4.* & apud alios communiter: Quia videlicet ignorantia talium gravium circunstantiarum redundat quandoque in objectum voti; & adeò, ut moraliter existimentur ad rei votæ substantiam pertinere: etenim cir-

circunstantiæ ignoratæ voti, sunt sæpè ita graves (ait *Palaus n. 4. cit. Versu Dixi notanter*) ut redundent in voti objectum, & ut meritò censeri possint immutare objectum; in quo casu, sicuti ignorantia ipsa impedit quod objectum voti sit cognitum, ita & quod sit volitum; atque adeò etiam impedit voti ejusdem obligationem, consequenter à culpa immunem reddit ipsam voti transgressionem, ut in proposito privilegio.

253 Quod verum est, sive ignorantia sit negativa, scilicet mera nescientia; sive positiva, idest error, falsum judiciū, aut deceptio à seipso, vel ab alio cum iniuria. Ratio enim excusationis, et irritationis voti, in casu nostro, provenit simpliciter ab ignorantia, et à defectu voluntatis. Quod verò id proveniat ab ignorantia negativa, vel positiva, cum deceptione à seipso, aut ab alio: cum iniuria, vel sine, parum refert, et undecumque hæc proficiscantur idem consurgit effectus in ordine ad privilegium propositum. Quod addo cum *Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 11. Tambur. cap. 13. cit. in princip. & Leandro l. c. qu. 12. in fine* contra quosdam apud eundem *Sanchez*, et alios, admittētes tradi tam doctrinam cum distinctione, & limitatione tantùm: quando videlicet defectus proficiscitur ab ignorantia positiva, & ab errore positivo, quo quis decipitur, non quidem à seipso, sed ab alio: reddunt rationem, ob iniuriam videlicet voventi irrogatam. At iniuria non est ratio (ait etiam *Leander l. c.*) quia Deus cui vovetur, nullam intulit, & sæpè nec homo decipiens, quia & ipse ita esse existimabat. Sed ratio est supra tradita, nempè defectus voluntatis, & consensus, qui defectus cum idem reperiatur in eadem ignorantia, & errore eodem, undecunque provenienti, nil refert, ut dictum est, unde ille proficiscatur, & sive sit cum injuria, sive absque illa. Vide *Suarez l. c. n. 4.*

254 Debet autem esse hujusmodi defectus, & ignorantia, circa graves, & notabiles circunstantias rei votæ (ut in privilegio) non autem circa leves, & minutiores (quod docent etiam communiter Doctores) Leves etenim, seu levioris momenti circunstantiç voti ignoratæ, utpote accidentia veluti extrinsecā rei voto promissæ, non tollunt liberum consensum voluntatis, seu mavis dictarum circunstantiarum levium ignorantia, non aufert consensum, nec irritat votum, ergo nec excusat à culpa ipsam voti non observantiam: consequentia sequitur: antecedens probatur, tum quia posita etiam dicta levium circunstantiarum ignorantia, & posito tali errore, habetur nihilominus perfecta deliberatio, & cognitio obiecti secundùm suum esse substantiale, ergo consensus liber voluntatis, consequenter votum validum, & obligatorium, excusationemque non admittens. Tum etiam quia valor voti per se loquendo non exigit omnium circunstantiarum, difficultatum, ac conditionum cōsiderationem, sed contentus est deliberatione tali, quæ sufficiat ad peccandum mortaliter, at hæc non aufertur, per se loquendo, ab ignorantia, & errore versante circa accidentia rei: ergo cum in voto facto per ignorantiam, vel errorem accidentalem, contineatur eius perfectio essentialis, erit etiam obligans ad sui observantiam, absque excusatione ignorantiæ titulo; quam excusationem, seu privilegium, admittit sola circunstantiarum gravium, & notabilium ignorantia, ut supra [illegible]

255 Quando autem id contingat, & circunstantia ignorata sit hujusmodi, prudentis Theologi, & Confessarii arbitrio relinquitur, qui iudicabit in particulari, ponderata obiecti qualitate, & considerata qualitate materiæ, & circunstantiarum; cum certa regula generalis hic dari nequeat, nec possit id definiri: ut bene notat *Suarez cap. cit. 11. n. 13. in fine*, & cum ipso *Palaus punc. 6. cit. sub n. 4. Versu Dixi notanter in fine*. Censetis

ris ita vovere, cum ignorantia videlicet gravis,notabilisque circunstantiæ obiectum immutantis,votumque irritantis, si voveas ex. gr. ire Hierosolymam credens absque navigatione ire posse, excusaris à peccato non adimplens votum,non enim teneris voto. Quia erras in obiecto voti, cum non voveas viam, quæ necessaria est, ut Hierosolymam pervenias; sed aliam tuo errore confectam. Et idem est, si existimes Hierosolymam prope esse; cum tamen longè distet:quia longam viam voto amplexus non es. Ita *Suarez cap. cit.* 11. *n.* 8. *Sanchez in Decal. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 11. *Bonac. to.* 2. *disp.* 4. *qu.* 2. *punc.* 3. §. 2. *n.* 3. *Palaus par.* 3. *disput. prima, punct.* 6. *sub n.* 3. *versu Variis exemplis. Trullench. in Decal. to. p. lib.* 2. *dub.* 4. *n.* 3. *Leander in Decal. to.* 2. *tract.p. disp.* 11. *qu.* 12. & alii communiter. Insuper si voveas Religionem Cartusianorum, vel Minimorum, ignoranter credens ibi liberè vesci carnibus, nequaquam obligatus manes, & excusaris à peccato nedum votum non adimplens, sed nec etiam nō sumendo aliam Religionem in qua licitum sit vesci carnibus: tuum etenim Votum nequaquam fuit de Religione absolutè, sed de tali Religione, Cartusianorum, vel Minimorum, in qua hæc licentia vescendi Carnibus adesset. Cum autem nulla sit talis Religio, cessat votum ex defectu materiæ promissæ, consequenter obligatio, & sic etiam culpa (ob non observantiam) ignorantiæ titulo, & causa, ut in privilegio. Sic etiam *Suarez cap. cit. n.* 12. & cum ipso *Palaus l. c.* Denique, si voveas per ignorantiam versantem circa finem voti, sive causam finalem, & motivam, excusaris pariter à culpa non adimplens, eo quia talis ignorantia, & error impedit valorem voti. Ratio est; quia finis voti est formalissimum voti obiectum: Ergo si in illo adsit error, & ignorantia, voti obiectum esse non potest; ac proinde votum non tenet, nec contrahit culpam non adimplens. Præterea quia hujusmodi votum censetur factum sub tacita conditione si causa finalis, & motiva subsistat; ita *Palaus l. c. n.* 5. *Trullench dub. cit. n.* 7. & alii apud ipsos.

256 Loquimur autem hic cum eodem *Palao n.* 5. *cit.* non de fine cōmuni omnibus votis, qui est divinus cultus, & honor, qui si deficiat votū subsistere nequaquam poterit; eo quia sic materia capax voti haud remanebit. Sed de fine speciali, & intrinseco materiæ per votum promissæ, qui si deficiat, mutatur obiectum promissum, & per consequens cessat promissio, & à culpa immunis redditur non adimpletio. Vel de fine alias quidem extrinseco, verum quia prætenditur per tale votum obtineri, ad ejusdem voti obiectum formaliter pertinet. Exemplum primi sit. Intrinsecus finis eleemosynæ, est sublevatio alienę miseriæ, qua sublevatione cessante, eleemosyna esse nequit. Si ergo voveo ego elargiri Petro eleemosynam, illa credens indigere, cum tamen verè ea non indigeat, eo quia Petrus dives est, voti obligatio cessat. Quia cessat voti obiectum, quod fuit eleemosyna. Sicque, &c. Secundi exemplum sit: Voveo ego peregrinationem ad Lauretanam ædem ob recuperandam salutem Patri meo, quem existimo infirmum, cum tamen sanus sit: vel iam vita functus, & id ignoro: non tenet votum, quia illud absolutè emitto tanquam medium ad impetrandam meo Patri sanitatem, vel vitam, quod est impossibile, ideoque votum non tenet, & ob id, eiusdem non observantia à culpa absolutè immunis est; à qua semper excusatur inobservantia ipsa quotiescumque ignorantia, & error impedit valorem voti, eiusdemque obligationem, ut in dictis, & aliis casibus, qui ad abundantiam videri possunt apud allegatos, et alios agentes de votis ignorantium, et errantium: optimè definientes quinam sint hi qui in vovendo laborant ignorantia circa voti substantiam,

tiam, objectum, et materiam; vel circa partem eiusdem notabilem: circa personam, causam finalem, aut motivã: vel circa gravem, notabilemque circunstantiam; & ratione eiusdem ignorantiæ excusantur à culpa, nec peccatum committant iidem, etiam si faciant contra emissum votum. Videantur.

257 Adverto tamen hic cum *Laymanno libr. 4. tract. 4. cap. 1. n. 5. versu De Errore in fine*. Votum professionis solemnis (instar matrimonii carnalis) ob nullam ignorantiam rei votæ, & promissæ, ad eiusdem substantiam non pertinentem, infirmari. Quod docet & *Sanchez de Matrim. lib. 10. disp. 9. à n. 18. usq. ad 20.* (idque, ut notat etiam *Gobat in Alphabeto de Voto, Casu 4. num. 112.* communi usu receptum videtur) qui *Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 4.* idem sentiendum esse ait de votis simplicibus, quæ Societatis Iesu Religiosi emittunt transacto biennio. Cum enim per professionem solemnem, & per illa vota veri Religiosi constituuntur, ineantque matrimonium spirituale cum Christo, per solum errorem, & ignorantiam ad substantiam votorum professionis pertinentem, ab eorundem obligatione liberantur, & à peccato excusantur contrafacientes eidem professioni. At loquendo de aliis materiis, & simplicibus votis, verificantur omnia supradicta: imò est regula tradita à *D. Tho. in 4. dist. 38. qu. 1. art. 3. quæstiuncula 1. ad 1.* et aliis quos refert, et sequitur *Sanchez cap. cit. 2. n. 23.* huiusmodi: *Id liberat voti, vel iuramenti obligatione, quod si à principio accidisset, aut notum fuisset, impediret ea fieri*. Quam regulam intelligendam esse præcipuè de impedimento se tenente ex parte materiæ, non autem se tenente ex parte voluntatis, explicat *Sanchez ibid.*

258 Et nedum ignorantia gravium circunstantiarum, quę iam aderant tempore voti, reddit irritum votum, excusatque à peccato voventem, ponentem ctum contra illud, ut in proposito privilegio; verum etiam iuxta doctrinam *Molinæ de Contractib. tract. 2. disp. 172. n. 3. versu Deinde ea.* Etiam earum circunstantiarum ignorantia; quæ præter, vel contra opinionem superveniunt rei votæ, seu promissioni iam factæ, do verba *Molinæ*, quæ sunt sequentia. *Earum rerum mutatio deobligat promittentem ab impletione promissionis, quæ, si ei occurret quando promisit, eam exciperet, de eave interrogatus tunc, responderet, mẽtem suam non esse, in eo eventu se obligare. Sicut enim in generali non veniunt ea, quæ quis non esset verosimiliter in specie concessurus, si occurrerent, ut habetur Regula 81. in 6. ita in promissione non veniunt eventus, quos, si in speciali cum his, & illis circunstantiis propositi fuißent excepißet promittens, quando promisit. Neque alius potest esse melior interpres suæ propriæ promissionis, quam is qui promisit, esto absolutè promiserit, nec quidquam de eventibus inopinatis, tunc cogitaverit. Quando namque superveniunt, interrogandus est, an si illi, dum promisit, occurrissent, aut propositi fuissent, diceret, mentem suam fuiße in illis se non obligare, quod si id respondeat, censendi sunt non fuisse comprehensi. Exempl. Grat. Vovisti Deo te semper die Veneris ieiunaturum, nesciens hoc anno festum Nativitatis casurum in diem Veneris; ad iudicandum, an eo die posis carnibus vesci, interrogandus es, an si, dum votum emisisti, tibi occurrisset, eo anno festum Nativitatis die Veneris celebratum iri, eum diem excepturus fuisses, quod si affirmanter responderes, certè non teneris. Si verò trepides, & plus iusto sis timoratæ conscientiæ, arbitrio prudentis iudicandum est, te non teneri ieiunare, nec enim credendum est, te eo die abstinere voluisse à carnibus, & esse singularem cum familiæ onere imperandis aliis cibis. Similiter, si magnas eleemosynas vovisti, & ad tantam inopiam redactus es, ut si id prævidißes, eas promissurus non fuisses, non teneris voto. Idem dicendum est de aliis similibus eventibus, qui prudentis arbitrio*

iu-

iudicandi sunt, spectata quantitate, & qualitate mutationis rerum, collataque cum re promissa, atque consideratis cæteris circunstantiis. Hactenus *Molina*; ex cujus doctrina constat, quod & ignorantia etiam circunstantiarum, quæ superveniunt rei votæ, seu promissioni jam factæ reddit irritum votum in parte, vel in totum, excusatque à peccato (quandoque saltem) ponentem actum contra illud, ut dictum est. De qua re etiam *Sanchez cap. cit. 2. n. 29. & Gobat Casu 4. cit. ubi n. 114.* referens eandem doctrinam *Molinæ*, dicit ipse non esse improbabilem: & *n. 115.* refert *Iacobum Marchantium in Resol. Pastor. p. p. cap. p. n. 16. Sylvestr. Verbo Votum 2. qu. 17. in fine, & Verbo Iuramentum 3. qu. p. §. 3. in fine. Navarr. in Summa cap. 18. n. 7. Tabienam Verbo Iurare n. 35. Henriquez lib. 11. cap. 14. in fine, & Lessium de Iust. cap. 42. dub. 7.* revera consentientes quidem recitatæ doctrinæ *Molinæ*, sed abstrahendo ab ejusdem exemplis: eo quia hæc à quibusdam admittuntur, ab aliis verò non, ut videre est apud eundem *Gobat n. cit. 115.* Circa autem ignorantiam Voti. Hic obiter quæres: An qui sibimet certam pœnam per Votum imposuit, si delictum aliquod commiserit, v. g. elargiri decem florenos in eleemosynam, si fornicatus fuerit: teneatur ad poenam solvendam, si Voti immemor invincibiliter, delictum illud committat. Resp. negativè cum *Sanchez lib. 4. Summ. cap. 22. n. 18. & Gabriele Beato in q. q. Selectis qu. 18. n. 28.* Quia poena iure novo imposita, etiam pro facto, aliàs iure naturali damnato, non incurritur ab eo, qui ius illud invincibiliter ignorat, ut toties alibi etiam dictum est. Sed Votum obligat ad modum legis, cum sit veluti lex quædam privata, quam homo, circa promissam materiam, sibimet sponte imponit: ergo quando invincibiliter ignoratur, vel de eo habetur invincibilis oblivio, non incurritur poena ab eo statuta; tunc enim non violatur.

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Ignorantia etiam vincibilis in vovendo (modo non sit affectata) circa substantiam, vel finalem causam voti, excusat à culpa voventem, si non adimpleat illud, imò si exerceat etiam contrarium actum illi.

259 Probatur: Quia ignoti nulla est voluntas; qui autem ignorat (quoad substantiam maximè) ignorantia non affectata, rem quampiam, nihil cognoscit in obiecto, & si illud non cognoscit neque vovet; & si non vovet, nec voluntatem consequenter habet vovendi, seu ad illud se obligandi. Igitur ignorantia ipsa & si vincibilis, & enervat vim voti, & immunem à culpa reddit voventem ponentem actum contrarium, ut in proposito privilegio, quod referunt etiam, & approbant *Laymann. Lib. 4. tract. 4. cap. p. n. 5. Filliuccius tract. 26. n. 21. & Gobat Casu cit. 4. n. 108.* Excipitur autem ignorantia affectata, quia hæc (ait etiam *Filliuccius n. cit.*) est directè volita. Præterea quia, sicuti qui ignorat ignorantia vincibili non affectata rem quampiam, nihil cognoscit in obiecto: ità quem tenet ignorantia affectata (inquit & *Gobat n. cit.*) virtualiter saltem dicit, nolo examinare obiectum, eo quia si id scirem, non promitterem fortè illud Deo: Ex. gr. nolo examinare quid sit propriè Virginitas, fortè enim si scirem id, illam Deo haud promitterem: promitto tamen, quia toties legi, toties audivi, summè placere Deo: quidquid ergo illa sit, eam pollicecor: ita *Gobat*, concludens postea, huc facere id, quod scripsit *Tamburinus in Decalog. lib. 3. cap. 13. n. 3.* sic generatim dicens: *Si quod est de substantia nescias, vovens tamen, prout res in se est, & prout alii vovent (id*

(id quod ex animo tuo colligendum erit) reus eris voti: quia tunc tacitè (vel dic implicitè) *consentis in substantiam voti*. Scio *Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 14.* non approbare privilegium propositum, requirit enim ibi invincibilem ignorantiam, quę ad excusandam culpam omnino requiritur: *At ad obligationem voti* (illi objicit *Filliuccius n. cit. 21. in fine*, & ego cum ipso) *probabile est requiri voluntarium in se, actuale, vel virtuale*.

CAPUT OCTAVUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA TERTIUM DECALOGI PRECÆPTUM

Sabbatha Sanctifices.

260 PRæceptum hoc habetur in lege veteri *Exodi cap. 20. 8. Memento, ut diem Sabbathi sanctifices*. Fuit autem Sabbatum divina lege designatum pro festo populo Iudaico in memoriam beneficii creationis, & liberationis populi Iudaici à dura servitute Pharaonis, & etiam in memoriam requiei, quam Christus Dominus in Sepulchro erat illo die habiturus. *Castro Palao to. 2. tract. 9. punct. p. n. p.* Cùm autem præceptum sanctificandi Sabbatum in memoriam creationis Mundi fuerit cæremoniale, & divinum, & lex illa cessaverit, cessavit quoque Sabbati sanctificatio; cui festo, in lege Gratiæ (ne videremur cum Iudæis convenire) succedit dies Dominica: cuius diei sanctificatio non est de iure divino, sed tantùm humano, seu Ecclesiastico, & initium sumpsit ab Apostolis, *Castro Palao punct. cit. n. 2. 3. & 4.* & alii. Fuitque Sabbatum, in diem Dominicam potius, quàm in aliam translatum, seu commutatum: quia in ea fuit Mundus creatus: Christus Dominus Incarnatus, Baptizatus: à mortuis resurrexit: missus Spiritus Sanctus; & eo die futura est generalis resurrectio: idem *Palao l. c. n. 7.* & alii super hoc eodem præcepto in principio. Constituit etiam Ecclesia alia festa celebranda, in quibus diebus, uti & in Dominicis ex eiusdem præcepto tenetur fideles ab operibus servilibus abstinere; ita ut mortaliter peccent (nisi excuset ignorantia) si notabiliter (sine causa) huiusmodi præceptum transgrediantur, à principio diei festi usque ad finem illius; idest iuxta vulgarem computationem, à media nocte, usque ad mediam noctem. Servilia autem opera tantummodo vi huius præcepti prohibentur. Unde cùm tres tantùm operum species distingui possint, videlicet, Opera animæ, ut orare, meditari, studere, & quæ alia ad hæc eadem revocantur, ut concionari, disputare, docere, legere, scribere, transcribere, &c. Opera merè servilia, & mechanica, qualia dicuntur quæ præcipuè sunt propter commoditatem corporis, & à servis fieri solent, ut agros colere, vestes conficere, & similia. Et Opera corporalia omnibus communia, ut iter facere, pingere, piscari, venari, uti Musicis instrumentis, &c. Secundi tantum generis, aut speciei opera, idest servilia, prohibitum est fidelibus exercere in diebus festis sub reatu lethali, nisi excuset parvitas materiæ, & temporis, specialis necessitas,

tas, urgens causa, vel ignorantia, de qua tantum juxta nostrum institutum, sit...

PRIVILEGIUM UNICUM

Qui in die festo ex huius præcepti ignorantia probabili exercet opus servile, excusatur à culpa, & à reatu formali.

261 ITà etiam expressè *Suarez De Religione to. 2. libr. 2. De diebus festis cap. 31. n. 9.* sub his verbis: *Dicendum est, gravem esse obligationem huius præcepti, atque adeò transgressionem eius ex suo genere peccatum esse mortale, licet in individuo possit esse veniale ex levitate materiæ, aut excusari ex conscientia erronea probabili, vel ex aliqua simplici inadvertentia, & cogitatione.* Hoc privilegium negabit nullus, imò negari nequit, esset enim concedere posse haberi formalem transgressionem præcepti peccaminosam, ignoto præcepto, quod quis dicet? esset namque idem ac admittere, posse dari peccatum non voluntarium, & voluntatem ferri posse in incognitum, quod utrumque quis affirmabit? Ergo.

Agunt hìc Doctores de Institutione festorum, quærentes ad quos spectet diē festum instituere. Item de operibus servilibus mechanicis in particulari, à quibus abstinere fideles tenētur ex præcepto diebus festis, quæ cum sint extra sphæram tractationis nostræ, ut patet, ea omittimus. Nonnulli etiam agunt de præcepto audiendi Sacrum festis diebus, uti valde conjunctum cū hoc tertio Decalogi præcepto de iisdem festis sanctificandis, ac colendis. Verum, quia præceptum audiendi Sacrum diebus festis, est primum Sāctæ Matris Ecclesiæ præceptum, de hoc eodem nos agemus cum de privilegiis ignorātiæ circa illud idem primum Ecclesiæ mandatum, facientes hic immediatum transitum ad quartum Decalogi præceptum. Unde sit

CAPUT NONUM
DE PRIVILEGIIS
IGNORANTIÆ
CIRCA QUARTUM DECALOGI PRÆCEPTUM

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis longævus super terram.

262 EXodi cap. 20. 12. habetur hoc præceptum iisdemmet verbis: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Parentum autem nomine intelliguntur: Primò illi, qui nos genuerunt. Secundò ii, qui aliqua cognatione sunt nobis coniuncti, ut Fratres, Avi, Coniuges, &c. Tertiò Superiores nobis, ut sunt Prælati, & Pastores Ecclesiæ erga Subditos: item Principes laici, & Gubernatores comparatione suorum subditorum. Quartò, qui curam nostram gerunt, ut sunt Tutores, & Curatores, Pedagogi, & Magistri. Agunt ergo Doctores sub hoc Præcepto: Primò, De obligatione Filiorum erga Parentes suos. Secundò, De obligatione Parentum erga suos Filios. Tertiò, De obligatione servorum respectu suorum Dominorum. Quartò, De obligatione vicissim erga suos. Quintò, De Cle-

ticis erga Prælatos. Sextò, De Prælatis in Clericos. Septimò, De Subditis & Vassallis comparatione suorum Principum. Octavò de Principibus erga subditos suos. Nono de mutua obligatione Viri, & Uxoris. Decimò de mutua obligatione Discipulorum erga Magistros. Et quia observantibus hoc præceptum, temporalis etiam Vitæ longitudo promittitur, si aliquandoque Deus ipsam vitam præripit adolescentibus optimæ indolis, fit hoc Divino consilio, & in majus illorum bonum, tum ne communium temporum adversitatem, & acerbitatem patiantur. Tum ne malitia mutet eorundem intellectum: ut videre est apud *Cathechismum Pii V. in Expositione huius præcepti sec. 19. Sayrum in Clavi Regia lib. 7. cap. 4. n. 8. Bonacinam tom. 2. disp. 6. quæst. Unica, punc. p. propos. 2. n. 4. in fine.* Et alios. Quoniam autem ignorantiæ privilegia, quæ hìc adduci possunt ad huiusmodi quartum Decalogi præceptum attinentia, ad primum tantum caput expositis præmissis pertinere videntur: omissis aliis posterioribus, super quæ modo nil occurrit particulare proponendum, duo ignorantiæ privilegia hic tantum afferemus, quæ ad ipsum propriè, & formaliter, primariò, ac directè spectare videntur. Sit igitur

PRIVILEGIUM PRIMUM

Filius graviter peccans contra Parentum reverentiam, circunstantiam tamen personæ offensæ in confessione Sacramentali, ex ignorantia non a periens, excusatur a culpa, nec reddit ob id confessionem invalidam.

263 HOnor, qui Parentibus debetur ratione generationis, & substantiæ, quam ab eis filii accipiunt, & de quo præceptum hoc loquitur, in tribus consistit, videlicet, in eos amando, obediendo, & reverendo tam corde, quam verbo, & opere. Sic communiter Doctores super hoc quarto Decalogi præcepto in principio. Cui præcepto (ut observat etiam *Navarr. in Man. cap. 14. n. 4.*) non est contrarium illud *Evangelii Luc. 14. 26. Qui non odit Patrem suum, & Matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, &c. non potest meus esse discipulus:* Nil enim aliud id sibi vult, quam quod idem Dominus dixit *Matth. 10. 37. Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus:* idest, quod vult Deus, ut diligamus quidem, amemus, audiamus, & honoremus parentes, non tamen plus, neque tantum, sicut eum: & quod quando præceperit ille aliquid, quod parentum imperio repugnet, tunc ipse præfetatur. Certum est autem tum ex vi hujus præcepti, tum ex jure ipso, ac dictamine naturæ, Filios teneri parentibus reverentiam exhibere, eosque revereri actu interiori, & exterioti. Interior reverentia consistit in recognitione superioritatis per timorem quemdam filialem: exterior verò in verbis, & signis: honorificè ex. gr. loquendo, non detrahendo de parentibus, assurgendo, caput inclinando, famulando, impediendo damna, &c. *Navarrus cap. cit. 14.* aliique communiter.

264 Hinc sequitur, graviter peccare Filios, qui Parentes odio prosequuntur: qui aliquod malum grave animæ, vel corporis exoptant: qui eos spernunt; aut conviciis, vel maledictis afficiũt, aut percutiunt, etiam leviter (immò etiam si filius tantum elevet manum cum sufficienti deliberatione ad percutiendum: hæc enim communi hominum existimatione gravis injuria, & irreverentia in parentes reputatur) aut ad gravem iram eos provocant, nisi occasio fortasse sit accepta, & non data. Qui maledicta in parentes etiam mortuos deliberatè, & ex animo coniicit: quod peccatum

eum pœna mortis puniebatur *Levit.20. 9.* In his communiter Doctores. In quibus casibus, etiam communiter docent, teneri Filios aperire in Confessione personam Patris, vel Matris offensam (sicuti etiam explicanda est circunstantia Parricidii) nam delinquunt directè contra quartum præceptum, & virtutem pietatis, qua parentes tenemur honorare, & diligere; unde habent huiusmodi peccata peculiaré malitiam necessariò aperiandam in Confessione. *Navarr. cap. cit. 14. n. 3. in fine.* (ubi effectum confitendi necessariò circunstantiam personæ, extendit etiam ad Superiores, quoad ea, in quibus illi habent potestatem super nos) *Toletus libr. 5. Summæ cap. 9. n. 3. Azorius to. 2. Instit. Moral. lib. 2. c. 2. qu. 2. Fagundez in Decal. to. 9. de 4. Præcep. lib. 4. cap. 2. n. 9. Trullench in Decalog. tom. 9. lib. 4. cap. 9. dub. 2. n. 3. Bonacina to. 2. disp. 6. quæst. Vnica, punc. 5. n. 3.* & alii apud ipsos, & communiter: quorum aliqui præcipuè *Bonacina n. 3. cit. & Henriq.* apud eundem *Trullench n. 3. cit.* eandem obligationem, aperiendi videlicet circunstantiam personæ offensæ in confessione, extendunt etiam ad eos, qui offendunt Prælatos, aut Superiores; nam & ii delinquunt specialiter contra reverentiam Superioribus debitam, ideò tenentur exprimere personam, nec satisfaciunt, si dicant, se iniuriam alteri intulisse, quia hoc peccatum, ob reverentiam debitam Superiori habet specialem malitiam. Et ob eandem rationem idem *Bonacina*, cum eodé *Henriquez* (relati pariter à *Trullench l. c.*) censet, explicandam etiam esse circunstantiam personæ, quando iniuria fuit illata Sacerdoti, quoniam peculiaris reverentia Sacerdotibus debetur. Secus verò si iniuria illata sit Viro nobili, vel Cognato, aut etiam benefactori, eo quia huiusmodi circunstantia non ita videtur peccantem aggravare, ut malitiam mortalem specie diversam actui superaddat.

265 Superaddit igitur tantum in prædictis casibus, ut dictum est, in quibus Parentum reverentia acriter læditur, atque adeo in ipsis etiam circunstantia personæ offensæ necessariò aperienda est in confessione, aliter hæc esset nulla, & sacrilega; Nisi excusaret ignorantia, ut dicitur in proposito Privilegio, hæc enim si adesset in pœnitente, excusaret utique à culpa, & sacrilegio taciturnitatem ipsius, & non expressionem circumstantiæ personæ offensæ. Quod videtur certum; sicut certum est per omnes, non esse sacrilegam, nec culpabilem Confessionem illam Sacramentalem, in qua non exprimit pœnitens, nec aperit, aut subiicit clavibus directè peccatum aliquod lethale commissum, non quia velit illud expressè non aperire, exprimere, nec subiicere, sed eiusdem non recordatur dum confitetur.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Filius non obediens Patri, & Matri in spectantibus ad bonos mores, & necessariis ad Salutem, si ignoranter id faciat, non peccat mortaliter; excusante ipsa ignorantia.

266 Filius ex quadam lege iustitiæ, & observantiæ naturalis, & ex vi hujus quarti Decalogi præcepti, tenetur ex dictis, & Doctoribus, tria exhibere parentibus, amorem videlicet, reverentiam, & obedientiam: imò honor, de quo præceptum ipsum loquitur, in his tribus consistit, ut dictum est privilegio præcedenti in principio. Hinc sequitur, eundem ità ex hoc præcepto arctari, & adstringi ad obedientiam erga parentes in rebus licitis, ad bonos mores spectantibus, & maximè in ad salutem necessariis, ut peccet mortaliter denegando in his obedientiam eisdem,

ut communiter Doctores; concorditer asserentes, certum esse filios teneri parentibus obedientiam præstare, & sub mortali (nisi excuset parvitas materiæ) quando ii præcipiunt illis aliquid in re licita, & materia gravi, quæ & subsit parentibus. Hocque constare videri: Tum quia obedientia parentum debetur ex hoc præcepto honorandi illos: tum ex illo *Proverb. p. Audi, fili mi, disciplinam patris tui; & ne dimittas legem matris tuæ. Et ex D. Paulo ad Colossens. 3. Filii obedite parentibus per omnia. Et ad Ephes. 6. Filii obedite parentibus vestris in Domino.* Tum denique, quia sicut tenemur obedire mãdatis Principum, ita & tenemur mãdatis parentum, quę vim habent legis: sic omnes. Mandatis inquam parentum tenemur obedire sub mortali in re licita, & materia gravi, sed quæ etiam subsit iisdem parentibus, ut innuo supra, & advertunt *Sayrus in Clavi Regia libr. 7. cap. 5. n. 9. Graffius libr. 2. Decis. Aurear. cap. 56. n. 15.* & cum ipsis, & aliis (inter quos est controversia, quibus in rebus filius subjiciatur Patri, & teneatur sub mortali illi obedire) *Leander p. 8. de 4. Decalogi præcepto, tract. p. disp. 3. qu. 2.* nam quibus in rebus filius non subest Patri, non tenetur sub mortali illi obedire; Subiicitur autem verè in rebus pertinentibus ad bonos mores, & ad salutem spectantibus, eo quia tenetur Pater filium bonis moribus imbuere, &c. ergo huic præcipienti ille aliquid circa bonos mores, & ad salutem animæ spectans, tenebitur obedire: peccabit igitur mortaliter filius, qui non obedit Patri præcipienti illi, ne eat ad prohibitos ludos, vel ad meretrices; ut relinquat illicitos contractus, & vitet noxias amicitias; & huiusmodi, quam inobedientiæ, & Paternæ offensionis mortiferam culpam, esse speciatim in confessione explanandam, cõstat ex privilegio præcedenti, & rectè notant Doctores. Vide *Caiet. in Summ. Verbo Filii peccata. Navarr. in Man. cap. 14. n. 12. Versu Tertiò peccat filius, & Versu Quartò Filius. Sayrum l. c. n. 10. Graffium l. c. Toletum in Summa libr. 5. cap. p. n. 6. versu, Primò tenetur, & Versu, Rursus secundò. Azorium to. 2. libr. 2. cap. 2. qu. 4. Trullench in Decal. to. p. lib. 4. cap. p. dub. 2. n. 11.* et alios, quos etiam allegat *Leander l. c. qu. 3.* ubi in principio ait, *certum esse peccare mortaliter filium, qui Patri præcipienti aliquid circa bonos mores illius non obedit:* limitat tamen: *Nisi aliàs parvitas materiæ, aut alia ratio excuset.* Optima limitatio. Verum, quæ alia ratio excusabit hanc lethalem filii inobedientiam, et culpam?

267 Dico ego in promptu esse, et ab ignorantia desumendam, ut innuit propositum privilegium, quod expresse admittitur à *Sylvestro in Summa, Verbo Filii, qu. 22.* dum ibi sic: *Ad obedientiam circa rem familiarem tenetur filius, & multo magis in necessariis ad salutem: sicut sunt spectantia ad bonos mores, in quibus, si obedire contemnat, est mortale, secus si non obediat non ex contemptu, sed ignoranter:* à *Tabiena in Summa Verbo Filius qu. 16. n. 17.* sub his verbis: *Tenentur filii parentibus obedire in his, quæ pertinent ad dispositionem rei familiaris, & multo magis in necessariis ad salutem, ut sunt ea, quæ pertinent ad bonos mores; in his scienter contemnens obedire, peccat mortaliter, secus si ex inadvertentia, &c.* & ab *Azorio qu. 4. cit.* ibi enim, et ipse sic: *Filii graviter violant obedientiam, quam parentibus debent, quando parentes seriò iubent, & filii eorum iussa (quæ maximè spectant ad bonos mores, & ad salutem animæ) scienter negligunt, & recusant: non tamen, si per inconsiderantiam, vel oblivionem prætermittant.* Requiritur igitur per hos Doctores sciẽtia in filiis ad dictam lethalem culpam ex inobedientiæ capite contrahendam. Et præter istorum authoritatem (quam utique approbabunt omnes) accedit ratio intrinseca millies tradita: quod videlicet ignorantia (scientiæ opposita) excludit voluntarium consensum, consequenter peccatum, ab hoc ergo ipsa ex-

excusat etiam in proposito Privilegio: excusationis à peccato, quam saltim im hinc dici poterit ignorantia, ratio alia plicitè, adducere intellexit *Leander l. c*

CAPUT DECIMUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA QUINTUM DECALOGI PRÆCEPTUM,

Non occides.

268 Habetur hoc Divinum præceptum *Deuterom.* 5. 17. & *Exodi* 20. 1 . his solis verbis, *Non occides*: quod præceptum de non occidendo, comprehendit non quodcumque homicidium, sed tantum illicitum, & injustum, quod sit peccatum mortale, etiam publica authoritate factum: licet enim Principibus, & iis qui publica authoritate fruuntur videatur homicidium concessum, nequaquam simpliciter concessum est iisdem, sed solum juxta leges, & præscriptam formam justitiæ, & ubi ratio, & bonum, communitatis, ac Reipublicæ id postulaverit, ut communiter Doctores. Hinc optimè homicidium in hoc quintò præcepto prohibitum, definiri potest cum *Trullench* (& aliis apud ipsum) *De hoc Præcepto c. p. dub. p. n. 2. in fine: Injusta hominis occisio*: prohibetur enim in hoc præcepto homicidium injustum, & illicitum, corporale, & actuale, quod ex se utique est peccatum: nam omnis injustitia gravis (ut est iniustum, & illicitum homicidium) est peccatum mortale. Item prohibetur voluntas occidendi: cum actio interior, & exterior circa idem obiectum, sint ejusdem speciei. Prohibetur præterea præparatio quæcumque ad injustè occidendum, ut vulnerare, mutilare, gladium quærere ad vulnerandum, mutilandum, & occidendum: insidias alicui ad mortem tendere; aut quovis modo ad iniustam occisionem concurrere. Et nedum prohibetur in hoc præcepto alterius occisio, & mutilatio: verum etiam sui ipsius: nemini enim licet quacumque ex causa seipsum directè occidere. Unde per se loquendo peccat mortaliter fœmina; v. g. quæ sibi mortem infert, ne ab alio opprimatur: & Iudex, qui propria authoritate seipsum occidit, ob peccatum quod in aliis morte punire solet. Si quidem homo non est dominus vitæ suæ, sed custos: hinc se occidens peccat, non modò contra propriam charitatem, sed etiam contra iustitiam; gravem Deo, & Reipublicæ iniuriam irrogans. Item peccat etiam, amputando membrum aliquod sui corporis; quamvis enim id liceat quando membri amputatio necessaria est ad vitæ conservationem, cum pars toti honesti postponi possit, & quisque debeat vitam suam conservare remediis ordinariis: secus tamen quando dicta membri amputatio, & mutilatio necessaria haud est. Quare meritò *Petrus à S. Ioseph in Summula Casuum Conscientiæ de V. præcep. Decalogi cap. 5. art. p. versu Non licet*, ait: Neque ad sedandas carnis tentationes, vel peccatum fugiendum, licere aliquod membrum amputare, cum illa amputatio non sit medium ad talem finem necessarium, aut multum conducens, ut experientia ostendit. *Vnde* (concludit) *si nonnulli ex Patribus antiquis linguam, aliasve corporis partes sibi amputarunt, ad superandas*

ten-

tentationes, dicendum est, eos id fecisse, vel ex instinctu divino, vel ex ignorantia, quæ fortè culpa non carebat. Et bene concludit iste Author, quæ ignorantia *fortè* culpa non carebat: benè inquam *fortè*, constat namque ex dictis *cap. 2. Privileg. 3. n. 54.* posse dari quandoque, & circa hoc etiam ignorantia inculpabilis: imò nedum circa membri proprij mutilationem, & amputationem, verum etiam circa sui ipsius occisionem, eo modo quo ibidem definimus; & infra etiam stabiliemus. An verò ad mittenda sit ignorantia invincibilis, & inculpabilis huius quinti præcepti, etiam respectu iniusti homicidii alterius hominis, negativè respondendum utique videtur, ex iis quæ attulimus eodem *privileg. 3. cit.* & ex Doctorum communi, cui subscribunt *Leander par. 6. tract. 2. de fide, disp. 2. qu. 78. in fine*: *Vasq. Oviedo*, & alii apud eundem. Quo tamen non obstante, circa hoc etiam admittenda sunt propria, & afferenda ignorantiæ privilegia: Sit ergo

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorantia invincibilis excusat in aliquo casu à culpa lethali homicidium sui ipsius.

269 HOc idem privilegium superius attulimus (licet sub alio titulo) *cap. 2. privileg. 3. sub num. 54.* & præter Doctores ibi pro eodem relatos, placet etiam *P. Dianæ tom. 8. Coordinato tract. 5. res. 49. ex par. 5. tract. 4. res. 30.* idemmet libenter admittere (contra *Caiet. 2. 2. qu. 124. art. 5.*) Quærens enim P. *Diana eo loci*, an excusetur aliquis ex ignorantia invincibili ab homicidio sui ipsius in aliquo casu, ad evitandam ex. gr. gravem ignominiam, servandam castitatem, &c. resolvit affirmativè, sub his verbis: *Dicendum igitur est, quod quamvis homicidium sit contra lumen naturæ secundarium, hoc est, contra conclusiones deductas ex principijs notis lumine naturali, tamen potest cadere ignorantia in eiusmodi veritate, præsertim in aliquo casu, v. gr. ad vitandam ignominiam, vel servandā castitatem*. Ita *Diana*, loquens de suicidio: sequutus (præter alios in se ibi citatos) *Molinam de Iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 9. n. 5.* ubi sic ait: *Quando quod de iure est naturali, occultam, subtilem, minimèque facile perviam habet rationem, in id cadere potest ignorantia invincibilis, quicquid aliqui in contrarium dicant, maxime quando id ab æstimatoribus huius Mundi, virtutis actus, laude, & honore dignus, communiter reputatur. Eoque magis intervenisse ignorantiam invincibilem est censendum, quando Dei intuitu, ac virtutis, factum comperitur. Neque est improbabile, ignorātiam excusasse à culpa lethali actum, quo Lucretia seipsam interfecit; similesque alios actus ab Ethnicis hominibus factos*. Ità *Molina*. Alia, quæ hìc afferri possent in confirmationem huius privilegii, dicta, & allata sunt à nobis *in privil. 3. cit.* videantur.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorantia invincibilis, in quo casu excusat à lethali culpa homicidium sui ipsius, & facit illud licitum, causat etiam quod sic mortuus non debeatur in dubio privari Ecclesiastica Sepultura.

270 ERuitur hoc privilegium ex aperta doctrina, quam tradit *Pater Diana tom. 8. Cardin. tract. 5. res. 50. ex part. 6 tract. 7. & Miscell. 2. res. 47.* & quoniam tota eiusmodi resolutio vim habet probationis propositi eiusdem privilegii: idcirco eandemmet hìc pro fundamento affero, transcribo, ac fideliter ad literam refero. Est autem huiusmodi.

Resolutio proposita, *Discutienda est ex occasione cuiusdam facti enarrati à Bernardino Scardeonio de Antiquitate Vrbis Pa-*

Patavij libr. 2. Class. 14. ubi agens de Isabella Bavignana, puella agresti, sic asserit. Etsi magnam laudis iacturam nobiles Mulieres Patavinae ex eo fecisse videantur, quod hic modo puella rusticana obscurissimi nominis, pudicitiae splendore prae caeteris luceat: ego tamen ex eo patriam nostram praeclari facinoris laude fraudandam non censui: quin potius de tam generosi, ac pudici animi constantia, vel sic ignotae puellae ad priscum decus Patavinae pudicitiae, quicquid olim de hac ipsa in alio nostro opere de Castitate iam dixi, hic rursum referendum putavi. Nam quo tempore Maximilianus Augustus totam ferme Venetiam, & praesertim agrum Patavinum excursionibus devastabat: cum turbatim agrestes omnes in urbem confugerent, puella ista agrestis humili loco nata, sed nobilissimo animo, & honesta forma praedita, ubi urbem ingressa est, à propinquis suis (ut fit) ignara viae, à recto itinere ex nimia trepidatione deflexit: & dum ita ignara locorum, errabunda, lacrymans, omnia circumlustrat, in manus forte incidit Militum Venetorum, qui praesidio Urbis stabant: à quibus tracta est in proxima contubernia, ut ibi interim ludibrio haberetur eius pudicitia. Sed nescio quo colore, & fato, prosiliit misella domo, & recta ad portam, qua paulo ante ingressa fuerat, festina procurrit, putans se tutiorem fore inter hostes, & in agris, atque ubique locorum, quam intra moenia, & praesidia Civitatis. Insequuntur incerti illi, ac impii praedones. Fugit exterrita puella more trepidae, & imbellis Damae, quae à canibus rapta fugam rapit in nemora, & saltus: & ubi evadere amplius non sperat de praerupta saxi crepidine sese praecipitat, mallens subito casu conteri, quam comprehensa ludibrio esse rabidis molossis. Haud secus infelix Virgo, ubi effugium nullum reliquum videt, de Ponte Corvo, *ubi forte aderat, in adiacentem fluvium sese praecipiti saltu demittit, pudicitiam suam Deo servandam committens. At dum propositi tenax ab illis adiuvari recusat, & exterrita enatare nescit, nec curat, absorpta mox à flumine suffocatur: quae paulo post inventa in proxima ripa, sine funebri officio sepelitur: haud digna, meo quidem iudicio, quae sic sepeliretur. Sed certum est, quod sicut nihil prodest impiis celebris sepultura; ita nihil obest iustis, vilis, ac nulla. De ista Ioannes Noventanus Patavinus cecinit hoc Epitaphium.*

Euganeas inter praestans virtute puellas
Hoc iaceo indignè condita Virgo loco,
Nam cũ me peteret lascivũ miles ad usũ
Munera posse mori magna fuere mihi.
Disce age, sit quãti, Virgo, servare pudorẽ
Pro quo nil timui perdere corpus aquis.

Supposita hac celebri historia, quaesitum mihi fuit à quibusdam amicis, an dicta Virgo à peccato homicidij possit excusari, & an recte fuerit Ecclesiastica Sepultura privata. Et pro resolutione dubii supponendum est ex D. Thoma in 2.2. qu. 64. art. 5. non licere se ipsum occidere, etiam ad vitandam fornicationem. Unde Beata Lucia ad impium Tyrannum affirmantem se eam ad lupanar ducturum, ut inibi à iuvenibus stupraretur. Non inquinatur, inquit, corpus nisi de consensu mentis: violentia tua mihi duplicabitur ad coronam. Hinc D. Augustinus lib. 9. de Civitate Dei, cap. 18. cur homo qui mali nihil fecit, sibi mala facit? Et ratio est, quia pudicitia virtus est animi, comitem habens fortitudinem; unde cum virtus sit animi, consistit in animi consensu: quare si in impudicitia non consentitur, non amittitur pudicitia: & cum comitem habeat fortitudinem, debet potius ex fortitudine quaelibet mala tolerare, quam seipsum interimere ad vitanda mala.

271 *Sed licet haec doctrina vera sit, ego tamen in casu nostro puto excusandam esse supradictam mulierem: nam supponendum est hoc fecisse ex ignorantia invincibili nam ut advertit Trullench in Decalogum to. 2. lib. 5. cap. 3. dub. 1. num. 4. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 33. Petrus Navarrus lib. 2. cap. 3. num. 13. & 14. Ioann. Vvigers de Iustit. tract. 2. cap. 2. dub. 14. num. 92. & alij, se occidere ob pudicitiae custodiam, non est ita evidens esse malum, quin inculpate possit ignorari, & existimari licitum;*

tum; quod docuerunt Stoici, & insinuare videtur D. Hieronymus in cap. p. Ionæ, versus finem: his verbis: Unde in persecutionibus nō licet propria perire manu, absque eo quòd ubi castitas periclitaretur: hinc mulierem agrestem, ut erat dicta Isabella, tali ignorantia laboraße maxima probabilitate dicendum est; & ideo salvo meliori iudicio Ecclesiastica sepultura privanda non erat: nam ut ego probavi in 4. p. tract. 4. ref. 23. qua nunc est in tom. 7. Coordin. tr. 3. ref. 67. & observat Fagundez in Decalog. tom. p. lib. 5. cap. 11. n. 3. in hac materia in dubio inclinandum est in favorem; sed puto minori apparatu, uno scilicet Sacerdote, vel altero, quod sepelienda fuiffet ad terrorem aliorum, ne tali exemplo hoc facinus perpetrarent; & ut cognoscerent talem mulierem non privari sepultura Ecclesiastica ex præsumpta ignorantia, qua laboraße satis probabiliter existimari poterat: nam in hoc casu locus est coniecturis, ut ex Iulio Lavorio in Var. Elucubrat. tit. 2. cap. 12. n. 28. Et licet occidentes seipsos non sint in Ecclesia ex cap. Quibus 13. qu. 2. cap. Placuit 23. q. 5. cap. ex part. 2. de Sepulturis: hoc tamen provenit, quia Canones supponunt tales decedere in peccato mortali ob desperationē, vel iracundiam. Sed in casu nostro satis probabiliter existimari potest dictam puellam Isabellam seipsam occidendo, non decessisse in peccato ex inculpata ignorantia, quia erat puella rustica. Ergo, &c. Hæc & optimè *P. Diana*, quæ satis utique probant nostrum propositum privilegium.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Ignorantia concomitans excusat à culpa lethali etiam homicidium alterius.

272 HUjusmodi privilegium est sententia expressa *Vasquez in p. 2. disp. 125. cap. 2. Suarez de Censuris disp. 4. sec. 8. n. 9.* (ubi, quod ignorantia concomitans, est etiam antecedens respectu actionis, ita *in fine numeri.*) *Azorius par. p. lib. p. qu. 4. Reginaldus in Praxi to. p. lib. 11. cap. 2. n. 20. Sanchez p. p. Operis Moralis lib. p. cap. 16. n. 13. Layman lib. p. tract. 2. cap. 4. Assert. 2. n. 8.* (ubi, quod etiam cōcomitans ignorantia, si invincibilis sit à culpa excusat) *Bonacina to. 2. disp. 2. qu. 8. punct. 3. prop. 4. n. 34.* & alii: unanimiter affirmantes, quod si projiciat quis sagittam in proprium etiam inimicum, invincibiliter putans esse feram, non est reus actualis homicidii: etiam si ita sit affectus, et actualiter in mente dispositus, ut si nosset esse inimicum, adhuc sagittam emitteret, et fortè libentius eiacularetur; Quia actus externus emissionis sagittæ non habet malitiam homicidii, utpotè factus ex ignorantia comitante, excusante actum externum à peccato. Ratio autem cur ignorantia comitans excuset actum externum à peccato; et in proposito privilegii nostri à lethali culpa homicidii, est, tum quia actus non est malus, nisi sit voluntarius; actus autem externus homicidii, factus cum ignorantia comitante, non est voluntarius, cùm non fuerit prævisus, & præcognitus: voluntarium enim est à principio cognoscente singula in quibus est actio: *Arist. 3. Ethicor. cap. 3.* Tum quia actio externa explosionis sagittæ ex. gr. non fuit causata ab affectu, & voluntate occidendi hominem, vel inimicum, sed à voluntate occidendi feram: ergo pravus affectus actualis erga inimicum quamvis sit peccaminosus, & malus: tamen actio externa homicidii non est mala malitia homicidii, cum originem non traxerit à voluntate, & intentione occidendi hominem, sed ab intentione, & voluntate occidendi feram: quæ intentio, cùm non sit mala, non potest actioni externæ factæ cum invincibili ignorantia comitante communicare malitiam homicidii. Et idem debet dici in aliis consimilibus. Ita etiam Doctores citati, & alii.

273 Neque obstat, quod projiciens sa-

sagittam ità affectus sit, ut si animum adverteret homicidium vellet, et approbaret. Deus enim non imputat homini peccata quæ faceret, si hoc, vel illud in mentem ei veniret: Sed divinæ gratiæ adscribendum est quòd id animo non incidat: ut docet etiam *Sanchez De Relig. to. 2. lib. 3. de Iuram. c. 7. n. 5. ex D. August. contra Semipelagianos: Non imputat Deus nobis* (sic Suarez) *quæ faceremus, si hoc, vel illud nobis occurrat, sed quæ facimus, circa illud, quod nobis occurrit, quod si non occurrat, nec se offerat memoriæ, aut scientiæ cum qua peccaremus, gratiæ Dei imputandum est. Quare qui in venatione facta diligentia sufficiente ad cavendum periculum occidendi hominem casu occidit inimicum, sine dubio non est reus actualis homicidii, etiamsi ita sit dispositus in habituali affectu, quod libenter occideret, si sciret esse inimicum: illa enim conditionalis non refert ad actuale peccatum*. Idem docet *Layman. l. c. versu Neque obstat*. Verum quidem est, quod si quis sagittam aceret intentione occidendi quodcunque illud sit, quod sibi ob oculos extat, committit homicidium etiam externum secuto homicidio, quamvis id quod præ oculis habet illi non pateat esse hominem, sed feram: nam sagittæ proiectio in tali eventu provenit ab intentione, & voluntate non solum occidendi feram, verum etiam quodcunque illud sit, cùm autem hoc non sit fera, sed homo, sequitur occisionem externam esse sufficienter voluntariam, consequenter ad culpam, nec ab ipsa excusari, vel eximi posse, ut bene etiam *Reginaldus, Bonacina*, & alii supracitati, cum aliis.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui percutit, vel occidit Clericum, quem ignorantia probabili putat esse Laicum, ab excommunicatione excusatur.

274 Ità *Sylvester Verbo Excommunicatio 6. Versu Sciendum est quartò, n. 6.* ubi sic: *Qui infert manus violentas Clerico non incidit in excommunicationis sententiam, quando ignorabat Clericum esse quem percussit: puta quia comam nutriebat, nec aliquid de Clericatu apparebat, ut in cap. Si vero, eo tit. el 2. & consentit Innoc. & Io: Andr. Et non incidit etiam si occideret, quia dolus requiritur. Idem si habebat habitum, & non videbatur, puta quia de nocte erat, &c. Suarez de Censuris disp. 22. sec. p. n. 51. & 52.* affirmans ibi, cum *Covarruvias in cap. Alma mater p. p. §. 10. n. 15.* id esse sententiam communem, quæ sententia, ut apparet apud eosdemmet, excusat à speciali malitia, & à contumacia contra Ecclesiasticum præceptum, ac proinde à Censura illum, qui adhibita sufficienti diligentia, per ignorantiam probabilem Clericatus, in personam Clerici violenter manus injicit: *Talis enim ignorantia* (ait idem *Suar. n. 51. cit.*) *dummodo qualitas, seu modus ipsius sufficienter probabilis sit, excusat à mortali culpa in transgressione Canonis commissa; & ideo etiam excusat à Censura, prout cavetur in cap. Si vero 2. de sentent. excommunicationis. Filliuccius to. p. tract. 15. & V. de Censuris cap. p. n. 27. versu Sexta, & ultima exceptio. Bonacina tom. 2. disp. 2. qu. 8. punct. 3. proposit. 4. n. 36. Trullench in Decal. to. 2. libr. 6. dub. 2. n. 4.* & alii plures; imò communiter Doctores, in hoc convenientes, illum excusari à Censuris, qui cū ignorantia comitante facit aliquod opus externum vetitum sub Censura. Percutiens igitur Clericum ex tali comitante probabili ignorantia, & sufficienti adhibita diligentia (etiam si alioqui percussio gravis, & injusta esset) vel etiam occidens, à censura, & ab excommunicatione excusatur ut in proposito privilegio: in cujus confirmationem veniunt etiam ea, quæ diximus supra *in Privilegio 3. Quarti capitis*.

275 Et hic adverto cum *Suarez num. cit. 51. Navarro* apud ipsum, et aliis, non esse admittendam in proposito privilegio

gio

gio limitationem,quam tradūt *Sylvester l. c.* et alii:Excusari quidem videlicet sic percutientem, vel occidentem Clericum, si tamen, ille qui sic percutit, vel occidit Clericum, non det operam rei illicitæ: eiicienda enim est hujusmodi limitatio: nam, ut rectè *Navarrus*, et ex ipso *Suarez*, talis limitatio absque idonea ratione, vel textu additur: quoniam etiam si talis actio alioqui sit iniusta percussio, mutilatio, aut hominis occisio; si tamen quoad circunstantiam personæ percussæ, vel occisæ, quod videlicet Clericus sit, procedit ex tali ignorantia, quę excuset à malitia sacrilegii, non incurritur excommunicationis censura, quia non violatur Canon ille, in quo sola sacrilega percusio, quę voluntariè circa Clericum versatur, in eo ponitur. Hinc privilegium idem currit, sive percusio, aut occisio Clerici orta sit ex opere licito, sive illicito, dummodo qualitas, seu modus ignorantię probabilis sit, ut dictum est. Sed

276 Quęres hìc, an è contrario si quis volens percutere, vel occidere hunc, quē putat esse Paulum Clericum, Petrum Laicum per errorem, et ex ignorantia percutiat, vel occidat, incidat in excommunicationem? Quamvis non defuerint qui id affirmaverint, quod *Sylvester, & Covarruvias l. l. c. c.* attribuunt *Gloss. in dicto cap. Si vero. Verbo Ignorantia*. Respondeo negativè cum iisdem, dicentibus *Gloss.* opinionem esse falsam, cui falsitati subscribit et *Suarez l. c. n. 53*. Et ratio responsionis est, quia etsi peccaverit ille intentione, animo, et voluntate, reipsa tamen non percutit, vel occidit Clericum; ad incurrendam autem excommunicationis Censuram, non sufficit malitia interior, nisi exterius etiam in specie illa consumetur, quæ necessaria est ad talem Censuram; licet autem in casu proposito consumetur peccatum in specie homicidii, non tamen in specie sacrilegii. Adde in confirmationem cum eodem *Suarez n. cit.* quod si quis projiciat sagittam in verum Clericum, animo interficiendi illum, et manus aberret, ita ut illum non attingat, non incurrit censuram, ob defectu exterioris actus, seu effectus, iuxta omnium sententiam (apud eundem *Suarez*) ergo etiam idem à pari affirmandum in proposito quæsito, cui pariter idemmet respondent præter citatos, & plures alios, *Filliuccius n. cit. 27. Bonacina n. cit. 36. cum censura (inquiens) non incurratur, nisi posito peccato, & opere externo peccaminoso sub censura prohibito: & Portel. in Dub. Regul. Verb. Ignorantia n. 24. in fine:* ubi expresè sic: *Intendens percutere Clericum, & percutiens sæcularem, non incurrit pœnam excommunicationis, quia Ecclesia non excommunicat nisi externam percussionem Clerici manantem ab intenta ipsius intentione.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Volens quis ex prava sua intentione percutere, vel interficere Petrum Clericum, si errore, seu ignorantia probabili, & casu mero, percutit, vel interficit Paulum item Clericum, ab excommunicatione excusatur.

277 Negat quidem hoc privilegium *Covarruvias in cap. Alma Mater par. p. §. 10. n. 15. Versu, Octavò constat*. Eo quia talis ignorantia, seu error, neque intentionem, neque actionem externam excusat, utraque enim circa personam Clerici versatur. Præterea quia illa percusio hujus Clerici ut sic, nulla ratione involuntaria est, licet percusio huius Clerici, ut talis persona est, involuntaria sit, *argum. l. Eum qui, §. Si iniuriæ, ff. de Iniuriis.* Nihilominus, præterquamquod sequitur hoc privilegium ex positione præcedentis, ut ex se patet; idemmet contra eundem *Covarruviam* admittit, & approbat (ut loquatur consequenter) *Suarez l. c. n. 54*. Et probatur clarè, ex eodem etiam *Suarez* quia talis actio, ut ex directa intentione

ne tendit ad Petrum, voluntariè est: ut verò attingit Paulum est merè casualis, & involuntaria; cum sufficiens diligentia moralis adhibita fuerit (quod hìc supponimus) ne alia persona ibi subesset nisi Petrus:vel ne ictus,si fortasse à Petro aberraret in alium incideret: hæc etenim duo invicem non repugnant. Et sicut volens occidere feram, potest diligentiã sufficientem adhibere, ne hominem occidat,& nihilominus casù hominem occidere; ita, proportione servata inter hunc hominem,& alios, idem casus merè involuntariè accidere potest, ut interficiatur videlicet unus ad quem intentio directa non erat, sed ad alterum. Quo posito, sic etiam quis casu percutiens, vel occidens hunc Clericum in particulari excusandus est à Censura, & excommunicatione, quia respectu eiusdem Clerici actio est involuntaria, ergo inculpabilis, consequenter ut sic non est causa censuræ, & excommunicationis: Igitur verum propositum privilegium.

278 Nec refert oppositum supra à *Covarruvias:* quod videlicet tam intentio,quàm actio exterior in hoc casù versentur circa Clericum, quia, ut optimè etiam *Suarez cit. n. 54. prope finem*: non ita versantur,ut una ab alia procedat directè,vel indirectè:quod necessarium esset ad incurrendam excommunicationis censuram. Et dicta percussio Clerici,quæ in re ipsa,& exterius fit, est involuntaria, quia nemo percutit Clericum in communi,sed hunc,vel illum in particulari. At hujus particularis percussio est involuntaria, & nullum alium de facto percutit; hujus igitur Clerici pecussio, absolutè,& simpliciter,involuntaria est:& idcirco solus affectus percutiendi Clericum voluntarius mansit, qui solus non sufficit ad incurrendam Censuram, cum hæc non incurratur propter affectum, sed propter exteriorem voluntariam percussionem: & ita etiam *Suarez n. cit.* ubi in principio affirmare videtur,& bene sentẽtiam *Covarruviæ* sustineri posse sub sequenti distinctione, & restrictione ad summum. Videlicet sic: fieri potest (inquit) ut actio illa exterior non solum quatenus tendebat ad percutiendum Petrum Clericum, sed etiam quatenus de facto attingit Paulum item Clericum, peccaminosa sit, eo quod respectu utriusque fuerit voluntaria,directè quidem respectu Petri, ut supponitur; indirectè vero respectu Pauli, quia nimirum sufficientem diligentiam non adhibuit,ut caveret, ne ob errorem ictus in aliam personam caderet. Et tunc optimè procedit sententia *Covarruviæ*, cũ sic contineat id quod supra etiam concedimus: tunc etenim actio exterior, ut etiam est actualis percussio Pauli,est voluntaria, consequẽterce stat in ipsa excusationis ratio. At,quia accidere potest,ut actio illa,quatenus ex directa intentione tendit ad Petrum, voluntaria sit: ut verò attingit Paulum sit merè casualis, & involuntaria, quia sufficiens diligentia moralis adhibita fuerit, ne alia persona ibi subesset, nisi Petrus;vel ne ictus,si fortasse à Petro aberraret, in alium incideret (hæc enim duo repugnantia non sunt) & dato quod incideret, merè casuale,ac involuntarium esset,consequenter à censura; & ab excommunicatione immune; & hoc solum est,quod intendimus nos affirmare in proposito privilegio. Vide *Portel. in Dub. Regul. Verbo Ignorantia n. 23. 24 25.* Vide etiam ea, quæ diximus supra *privilegio Tertio Quarti Capitis*.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorans suo lethaliter culpabili homicidio impositam esse Irregularitatem, ab hac probabiliter excusatur secundùm plures Doctres. A quibus tamen diversum sentit Author.

279 HOc idem privilegium, & sub iisdem ferè verbis

 po-

ponit, & admittit *Castro Palaus tom. 6. disp. 6. punc. 6. n.* 3. ubi sic: *Ignorantem probabiliter pœnam irregularitatis suo delicto esse impositam, excusari à dicta irregularitate probabile est*. Et si ei obiicias (ut sibimet *num. anteced. in fine*, opponit) Si ad incurrendam irregularitatem necessarium foret cognoscere, eam pœnam delicto annecti; Ergo homicida ignorans hanc poenam nulla irregularitate teneretur, sed liberè posset ad Ordines promoveri. Hoc autem falsum videtur, si quidem Iudex justè reum morti tradens irregularitatem contrahit, tametsi ignoret irregularitatem suo facto impositam esse, eo quod dedeceat Christi esse Ministrum, qui alium vita privavit, sed hæc indecentia efficacius urget in eo, qui iniustè, & iniquè alium occidit; ergo irregularis erit, tametsi ignoret suo delicto irregularitatem esse impositam. Si id inquam ei obiicias, concessa oppositionis consequentia prima: Ad paritatem Iudicis respondet, non esse incòveniens quod Iudex ignorans suo facto irregularitatem annecti, eam contrahat, nec tamen contrahat eam homicida ignorans suo delicto annecti; quia Irregularitas Iudici posita est non in poenam, sed ob decentiam: at homicidæ tum ob decentiam, tum in poenam delicti irregularitas indicitur, quæ irregularitas gravior est, & difficilioris dispensationis; ac proinde non est mirum, ut cognitionem legis eam iudicantis expostulet. Ità *Palao*: & ante ipsum eadem ferè distinctione uti videtur *Portel. in Dub. Regul. Verbo Ignorantia n.* 19. ut sequitur: *De Irregularitate præmittendum est, aliam irregularitatem consurgere ex delicto, ut ex homicidio, ex celebratione in excommunicatione, ex suspensione violenta, & similibus impositis in pœnam delicti. Alia verò est irregularitas, quæ non ponitur ob delictum, sed ex indecentia, vel defectu significationis, & comitatur non culpam, sed indecentiam, qualis est bigamia, & irregularitas contracta à Iudice sine culpa damnante hominem ad mortem iustè. Et quidem certum est apud omnes hanc irregularitatem secundi generis certò contrahi etiam si operans operetur ignorantia invincibili: & proinde contrahens cum duabus fit irregularis bigamus quãtumcunque id ignoret invincibiliter. Est ergo sola quæstio de Irregularitate primi generis orta ex delicto, an ista, quæ pœna est; similiter & suspensio, interdictum, inhabilitas, & similes, incurrantur ab operante invincibiliter ignorante? Sotus, & Ledesma affirmant: Sanchez verò cum multis aliis probabilius tenet has omnes poenas non incurri ab operante, qui habet ignorantiam iuris positivi illas imponentis:* ita *Portel.* qui, ut patet apertè ex ejus verbis, tenet expressè irregularitatem ex homicidio tanquam ortam ex delicto non incurri ab ignorante illam.

280 Et hanc sententiam videntur apertè etiam docere ii omnes, quos retulimus in *Privilegio Tertio quarti Capitis* (sæpius in præcedentibus relato) præcipuè *citati à n.*103. usque ad finem privilegii eiusdem. Et præterea apud eundemmet *Palaũ sub eodem n.* 3 eandemmet sententiam ut probabilem docent *Sãchez lib. 9. disp. 32. n. 21. Coninch. disp. 18. dub. 4. n. 31 Suar. disp. 4. de Censur. sec. 9. n. 12. Bonacina to. p. disp. p. de Censur. qu. 2. pun. p. n.* 13. & docuerunt absolutè *Hostiensis cap. A nobis el p. de sentent. Excommunicat. vers. Addo. Silvest. verbo Ignorantia qu. 8. dicto p. iuncto dicto 3. Navarr. cap. 27. n. 274. vers. 13. Philiarc. de Offic. Sacerdotis to. 1. p. p. lib. 3. cap. 3. §. Tertiò obiicitur. Manuel. to. p. Summ. in 2. edit. cap. 195 n. 3. & tanquam probabile ego ipse* (sic *Palaus*) *defendo nedum hic, sed etiam tract. 2. de Peccatis, disp. p. pun. 17. n. 6.* Huius autem sententiæ, ac privilegii, ea est ratio ex *Palao n. 3. cit.* quia committens aliquod delictum, pœnis tantummodo delicto eidem proportionatis subditur, non autem aliis extraordinariis poenis, quæ & delicti gravitatẽ excedere videntur; & ab Ecclesia, vel Republica, ad frequentem vitandum delic-

licti usum imponuntur, vel ob aliã causam. Quare & si cõsensũ delinquentis in pœnam non requiratur ad sustinendam illam: requiritur tamen illius cõsensus in culpam, prout hæc est causa talis pœnæ, seu prout continet talem pœnam, quod fieri nequit absque notitia pœnæ, quando hæc est extraordinaria. At irregularitas, quæ delicto annectitur, censenda est pœna extraordinaria delicti, cum obliget delinquentem, ut eam in se exequatur, ergo censeri non debet incurri ab ignorante legem sub tali pœna esse latam.

281 Faciunt etiam pro hac sententia, & privilegio, tum ea, quæ diximus in probationem *citati privilegii tertii Capitis quarti*: tum etiam *Cap. 2. De Constit. in 6.* ubi dicitur, *Ignorantes non ligari sententiis*: nomine autem *sententiæ*: ut optimè etiam *Portel. Verbo cit. n. 20.* non intelligitur sola excommunicatio, sed de omnibus sententiis poenalibus; propositio enim indefinita iuris tradens regulam, æquivalet universali, ut Iuristæ communiter dicũt. Et ita *l.c. exponũt Glossa*, & multi Canonistæ *ibidem*. Nec desinam hic in confirmationem dictorum afferre verba P. *Dianæ*, quæ habet *to. 5. Coordinato tr. 5. ref. 6. n. 4. Ex par. 4. tr. 2. ref. 85. Dicendum est igitur ad incurrendam excommunicationem, non sufficere quod sciã opus esse prohibitum, sed ut sciam de poena, idque prohiberi sub excommunicatione. Ita de cæteris poenis, suspensione, interdicto, irregularitate, &c. quod est valde consolatorium: & verum est, etiam si ignorantia ut supra diximus, esset vincibilis; & ita præter Merollã docet Laurentius de Portel.* sic *Diana*: licet paulo ante, idest, *n. 3. antecedenti*: & etiam paulo post, videlicet, *n. 2. resolutionis 7. subsequentis Coordinatæ*; *Ex p. 9. tract. 7. Miscell. 2. ref. 19.* sibi ipsi videatur contrarius: primo loco, dum ibi sic: *Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione, licet videatur esse ex delicto, includit tamen præcipuè defectum lenitatis; ergo incurritur, licet occidens ignoret homicidio illam impositam esse; & hoc dubium est valdè notandum, quia quotidianum, & à paucis discussum; & scio quod aliquando Doctorum hominum torsit ingenia.* Posteriori vero loco, quia sic ibidem: *Magnam habeo difficultatem in hac doctrina: video enim esse contra communem sententiam Doctorum, & contra praxim: videtur enim sufficere, ut incurratur irregularitas, si sit annexa homicidio propter decentiam. & ideo non obstat si sit etiam annexa in poenam: non enim incurritur ex uno capite, sed etiam ex alio, ut ego alibi adnotavi.* Hęc *Diana*: cuius sententia mihi videtur amplectenda, uti & cum pluribus aliis D. D. eandem absolutè amplectitur *Passarinus Dominicanus in libr. p. 6. Decretalium in Cap. Vt Animar. 2. De Const. quæst. primæ art. 18. n. 364.* admittens quidem & ipse ibi (& alibi) ignorantiam invincibilem excusare ab irregularitatis cuiuscunque poena, *excepta tamen irregularitate, quæ incurritur ex homicidio* propter relata hic, & ponderata à P. *Diana*, & ab aliis.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Abortum directè procurans Animati fœtus cum ignorantia excommunicationis huic delicto (quod est verum homicidium) à Summo Pontifice impositæ, excusatur ab incursu ipsius.

282 Procurare directè abortum fœtus animati, sine dubio intrinsece malum est, & mortale, est enim verum homicidium, & quidem gravissimum cum animæ rationalis certissima damnatione æterna quoad pœnam damni. Certissimum quoque apud omnes id nullo unquam casu licere: sive constet, jam animatum esse fœtum, sive dubitetur an de facto animatus sit: sive deinde intendatur propter se ut finem, sive intendatur solum ut medium propter alium finem, ad conservandam gr. ex. vi-

vitam Matris; infamiam vitandam,&c. dummodo media adhibita per se tendant ad causandum abortum, neque aliter conducant ad vitam Matris conservandam, nisi quatenus causant abortum. Et ratio est clara: Quia non sunt facienda mala ut eveniant bona, sed directè occidere hominem innocentem, intrinsecè malum est, & nullo unquam casu licitum: est autem fœtus animatus verus homo, & innocens maximè, ergo. De abortu directè procurato loquor.

283 Quivis autem, quocumque modo, vel medio directè procurans abortum fœtus animati: vel ad id scienter, iussu, consilio, favore, auxilio, quomodolibet cooperans effectu secuto, ipso facto incurrit excommunicationem latam à *Sixto V. & à Gregorio XIV.* (sola reservatione pro foro conscientiæ sublata) liquido in suo vigore relictam. Textus autem sic fulminat §. 7. & est huiusmodi: *Omnes, & singulos cuiuscunque gradus, status, ordinis, vel conditionis existentes, tam Laicos, quàm Clericos, Sæculares, & cuiuscunque Ordinis Regulares, necnon mulieres sæculares, vel quemcumque Ordinem professas, qui, vel quæ, vel ut principales, vel ut sociæ, consciæve ad tale facinus committendum, opem, consilium, favorem, potionem, vel alia cuiuscunque generis medicaméta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras privatas, vel apochas, vel alias verbis, aut signis irruerint, aut consuluerint, ultra prædictas poenas, ipso facto nunc, prout ex tunc excommunicamus, & & pro excommunicatis declaramus.* Hactenus *Sixtu V.* citato §. 7. *suæ Constitutionis* 87. *editæ anno* 1588. *incipiente Ad effrenatam.* Et licet Pontifex in hoc §. 7. non comprehendat expressè matres prægnantes, potiones abortivas per se sumentes, aliove modo sibimet abortum procurantes, quinimo ex vi hujus Textus *P. Naldus* acutè apud *Dianam Tom. 6. Coordin. tr. 6. r. f. 35. ex p. 7. tr. 5. res. 7.* videatur illas excludere: nec improbant *Machadus*, & *Avila* apud eundem *Dianam*: Nihilominus indubitatum videtur sub illa excommunicatione comprehendere voluisse Pontificem omnes omninò personas principales, abortum procurantes, quas in illa *Constitut.* expresserat: Expressit autem sic manifestè § 2. *Nec non prægnantes ipsas mulieres, quæ scienter præmissa fecerint: &* §. 5. *Ac mulieres ipsas quæ eodem pocula spontè, ac scienter sumpserint.* Ergo etiam matres sibimet abortum foetus animati procurantes dictæ excommunicationi subiacent, quod meritò etiam docet communis sententia: *Filliuccius, Bonacina, Dicastillus*, quos sequitur *Diana l. c.*

284 A qua excommunicatione incurrenda, quibuslibet prædictis modis procurantes, vel cooperantes ad abortum, excusat ignorantia (inquit privilegium nostrum) Et ignorantia omnis (addit *Patritius Sporer par. 4. Tyrocinii Sacramentalis, in calce Libri, ubi De Abortu, sub num. 366. Versu Ab hac, pag. mihi* 734. (tam *iuris*, quàm *facti*. *Ignorantia etiam culpabilis*, (sic ille) *lata, crassa, supina, imò & affectata, modo cum ingenti temeritate coniuncta non sit. Nam Pontifex in dicta Constitutione iterato adiecit particulam (scienter) atqui omnis etiam affectata ignorantia excusat à poena imposita scienter aliquid facienti ut latè probat Sanchez lib. 2. Moral. cap. 10. n. 38. & lib. 9. de Matrim. disp. 32. Non enim potest dici scienter facere, qui facit ex ignorantia qualibet etiam affectata. Dummodo tamen absit ingens temeritas, qualis adesset quando quis vehementem habet suspicionem delicti prohibitr: Talis enim temeraria ignorantia importaret latissimam culpam, & dolo æquipararetur.* Ita citatus *Sporer*. Sequitur ex superius, & pluries dictis hoc privilegium.

285 Circa quod nota primò: non incurri excommunicationem à quomodolibet attentantibus abortum, nisi *effectu secuto*. Nam præterquamquod solus conatus ad crimen non puniatur poena or-

ordinaria, ut latè probat cum multis *Iulius Clarus Pract. crim. qu.92.* idq; in Censuris generaliter ab omnibus admittatur: in hoc casu specialiter habetur apertè, significatum in verbis eiusdem *Constitutionis Sixti V.* in qua sic, §. p. *Ita ut reipsa abortus secutus sit*: & rursus sic, §.7. *Ad tale facinus committendum, opem, &c.* Constat autem regulariter verba intelligenda esse cum effectu. Secundò: Matrem prægnantem ab excommunicatione eximi, casu quo hæc metu gravi, & cadente in cōstantem virum compelleretur sumere potionem abortivam: quando enim coacta sumit potionem, ex qua secuturus sit abortus, nequit propriè dici *procurare* abortum, hoc est studiosè abortum quærere. Quod similiter sentiendum est de eo alio qui metu pariter gravi coacto, aliquo ex dictis modis concurreret, cooperando ad abortum causandum: cum nec iste posset dici, ut patet, procurare abortum, & studiosè illum quærere. Concludo tamen, cautè Confessarios uti nihilominus debere hujusmodi privilegio, terrendo Pœnitentes, enarrando illis Censuras à Summis Pontificibus fulminatas, differendo absolutionem tanquam si censuras incurrissent, &c.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Ignorans invincibiliter Duellum ab Ecclesia sub Censuris prohiberi, ab eisdem excusatur si Duellum peragat.

286 ADmittent hujusmodi privilegium, uti admittere debent, ii omnes qui asserunt, Ignorantiam probabilem, tam iuris communis, quàm particularis, à contrahendis censuris excusare: ex hoc enim principio, & supposito (ut optimè etiam noster *Caraffa de Duello tract. 5. sec. p. quæsito p. n. 2.*) valet inferre propositum privilegium; cum videlicet, qui Duellum committit, Duelli prohibitionem probabiliter ignorans, à Duellicis Censuris immunem esse. Et ratio est clara, & à priori, quia ad Censuram contrahendam requiritur contumacia, ut toties dictum est supra, in privilegiis quarti Capitis; at qui invincibiliter, & probabiliter ignorat, non est contumax: ergo nec Censuras contrahit. Præterea ad censuram incurrendam requiritur monitio aliqua, sed ignorans latam esse Censuram, non censetur admonitus, alioquin non ignoraret, ergo non incurrit Censuram. Vide quæ diximus cap. 4. à Privilegio 3. vsque ad 8. inclusivè.

287 Ex quibus Privilegiis habes etiā primò. Duellatores, scientes Duella prohibita quidem esse Divino Iure, at invincibiliter ignorantes, ea sub Censuris ab Ecclesia prohiberi, Duellum ineuntes, non esse excommunicatos: quia licet hi peccent contra Divinum ius, Monomachiam Divino Iure prohibitam ineundo: non tamen contra præceptum Ecclesiæ, Duellum prohibentis sub Censuris, cum de tali præcepto (ut supponimus) invincibilem habent ignorantiam, cum qua non adest contemptus, nec contumacia.

288 Secundò habes, Duellatores habentes etiam ignorantiam moraliter vincibilem, quæ tamen non sit crassa, & supina, excusari à Duellicis Censuris (probabiliter) secundùm aliquos graves Doctores: de qua re etiam *Caraffa tract. cit. quæsito 3. nu. 5.* negans (& optimè) *n.6.* excusari à Duellicis Censuris, quando ignorantia, quæ Crassa est, non excusat à mortali, quod & nos docuimus *Privileg. 7. capitis 4. cit.*

289 Tertiò habes, quod & si quis sciret quidem ab Ecclesia prohiberi Duellum, ignoraret tamen prohibitionem esse sub excommunicatione, hanc non contraheret si Duellum committeret. Ratio autem est, quia ad hoc ut delinquens incurrat in pœnam Iuris positivi ex delicto, non sufficit ut sciat, cognoscat, & advertat actu opus esse prohi-

bitum à Iure positivo : sed requiritur ut sciar, cognoscat, & advertat actu opus esse prohibitum, & præterea sub tali pœna: idest, cognoscat,& advertat actu, & prohibitionem, & pœnam Iuris positivi. Quando ergo Duellatores nec sciunt, nec cognoscunt talem pœnam Duello impositam,sequitur,quod Duellum ineundo excommunicationem non contrahant, excusante eos ignorantia pœnæ.

290 Quartò habes iisdem rationibus, percutientem, vel occidentem Clericum, qui scit quidem prohibitum esse ab Ecclesia percutere, & occidere Clericum, & scit etiam hunc quem percutit, vel occidit, esse Clericum, sed ignorat prohibitum esse sub excommunicatione hanc minimè contrahere. Et ità de omnibus censuris in communi loquentes, asserunt, Doctores allati superius in *Privilegiis Capitis quarti*, præcipuè *Navarrus in Man. cap. 27. n. 274. Versu Decimotertio*: ubi sic: *Ignorantia probabilis excusat ab excommunicatione pro facto damnabili : quia licet non requiratur consensus delinquentis in poenam, ut obligetur ad eam, quia obligatio non nititur eius consensu, sed potestate legislatoris imponentis eam : requiritur tamen consensus in causam, ob quam imponitur, ut dixit S. Tho. 2.2. qu. 65. ar. 8. & ut quis dicatur consentire in causam alicuius, non sufficit, quod consentiat in eo quod est causa, sed requiritur, quod sciat, aut scire debeat, id esse causam : & qui scit aliquid esse malum, & ignorat pœnam ob id impositam, scit quidem id quod est causa illius, non tamen causam illius* : ita *Navarrus l. c.* ubi extendit suam doctrinam paulo infra, nedum ad censuras, sed etiam ad alias quascumque pœnas exorbitantes,& extraordinarias. Quia pœna proportionari debet delicto : minus autem delinquit, qui nescit pœnam appositam esse tali delicto, quàm qui illam novit : igitur qui nescit pœnam appositam esse tali delicto, non incurrit eandem pœnam, quam incurrit sciens esse talem appositam.

291 Limitans tamen *Navarrus* suam huiusmodi doctrinam, non esse extendendam, inquit, *ad pœnas mediocres, & Ordinarias, atque iuxta prudentis Viri iudicium accommodatas delicto:* Nam delinquens, aut novit pœnam mediocrem : aut scire debuit, & potuit, saltem lumine naturali dictāte, Delicta mediocriter saltem punienda esse : *l. Ità vulneratus, ff. Ad leg. Aquil.* Unde ignorans poenam delicto injunctam non excusatur à mediocri,& ordinaria poena ; excusari verò potest ab extraordinaria, qualis est censura, vel irregularitas ex delicto : sic *Navarrus l.c.* cuius limitationem, & sententiam, probabilem existimant *Sanchez, & Suarez*, quos refert, & sequitur *Bonacina De Censuris in communi disput. p. quæst. 2. punct. p. proposit. 3. num. 13.*

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorantia invincibilis iniustitiæ Belli, excusat militem à culpa.

292 Habes hoc privilegiū apud *Molinam de Iust. tom. 4. tractatu 3. disp. 15. numer. 7.* quod etiam approbant (præter alios) *Soto de Iust. lib. 4. quæst. p. art. 7. eodem lib. 5. quæst. 6. art. 4. & Franciscus à Victoria Relectione 5. De Indis, quinta propositione, n. 6. propè finem. Et Relectione 6. De Iure Belli. Versu Quartum dubium est n. 32.* dum asserunt, *Bellum esse quidem non posse iustum ex utraque parte ; iustè tamen ambas pugnare posse ex ignorantia* : quando videlicet utraque pars putat se iustam defendere causam. Item, *Nequire Bellum esse utrinque iustum, nisi ubi ignorantia alterutram partium excusaret.* Insuper, *Non esse inconveniens, quod cum ex una parte est ius, & ex altera ignorantia invincibilis, quod sit Bellum iustum ex utraque parte.* Tandem, *Posita ignorantia probabili facti, aut iuris* (inquit *Victoria*)

ctoria) potest esse ex ea parte, qua vera iustitia est, bellum iustum per se; ex altera autem parte bellum iustum, idest, excusatum a peccato bona fide. Quia ignorantia invincibilis excusat à toto. Item saltem ex parte subditorum sæpè potest contingere. Dato enim quod Princeps, qui gerit bellū iniustum sciat iniustitiam belli, tamen (ut dictum est) subditi bona fide possunt sequi Principem suum: & sic ex utraque parte subditi licitè pugnant. Quod totum, nedum authoritativè, & extrinsecè, verum etiam intrinseca ratione probat privilegium propositum: Cui subscribit etiam *P. Diana to. 7. coordinato, tract. 7. res. 4. Ex par. 4. tr. 4. res. 24.* dum ibi sic in fine: *Dicendum est igitur aliquando bellantes non peccare, quia ex ignorantia invincibili procedunt: non tamen sequitur ex hoc, ex utraque parte dari iustum bellum; sed ex una parte dari; & in alia præsumi: & ratione talis præsumptionis potest ille actus ad virtutem iustitiæ pertinere. Nota tamen quod supradicta ignorantia facilius habet locum in subditis, & militibus, qui causam belli tanto examine discutere non tenentur.* Si autem occasione hujus *Dianæi notabilis*: Quæras hic: An Milites tum subditi alicuius Principis, tum extranei, teneantur iustitiam belli inquirere, & examinare ut licitè possint militare? Vel tantum extranei Milites ad id teneantur. Item: An Milites, sive subditi, sive non, dubitantes de iustitia belli, sine peccato bellare possint? Vide eundem *P. Dianam To. 7. Coordin. cit. & tract. eodem 7. res. 36. 37. 38. 39. 40. 41.* In hac ultima quærit, *An Milites, sive subditi sint sive non, teneantur examinare Iustitiam belli?* Et respondet negativè.

CAPUT UNDECIMUM
DE PRIVILEGIIS
IGNORANTIÆ
CIRCA SEXTUM, ET NONUM DECALOGI PRÆCEPTUM,

Non Mœchaberis: Non concupisces Uxorem proximi tui.

293 IN sexto Decalogi Præcepto, quod habetur *Exodi 20.* illis verbis: *Non Mœchaberis:* prohibetur nedum adulterium Viri, quod propriè *Moechia* dicitur, sed etiam foeminæ, & quævis alia carnalis copula extra legitimum matrimonii usum: imo quicunque alius actus illicitus ad rem veneream, & voluptatem libidinis spectans, alliciens, & promovens, ut tactus, amplexus, oscula, delectatio & intuitus turpis, locutiones, ornatus lascivi, litteræ amatoriæ, &c. Et nedum in hoc eodem præcepto actus exteriores luxuriæ prohibentur, verum etiam actum, & affectum, seu desiderium interiorem, & voluntatem inordinatam rei venereæ: prohibito enim usu alienę Uxoris, cognoscitur lumine naturæ prohiberi etiam ipsius cupiditatem, quæ ad illum viam parat: *Matth. 5. 28. Ego autem dico vobis, quod omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.* Hinc est quod ad hoc Sextum Præceptum, etiam Nonum reducitur (De non concupiscenda muliere, & marito alieno) seu quod Nonum, in Sexto imbibitur, ut docent communi-

tet Doctores, apud, & cum *Bonacina tom. 2. in Decal. præcepta disp. 8. qu. Vnica, proposit. prima*. Et hinc insuper est, quod & nos hic, sub unico, & eodem Capite, Ignorantiæ privilegia ad utrumque præceptum, Sextum videlicet, & Nonum spectantia, promiscuè, & unitim afferenda proponimus.

294 Licet autem Nonum Decalogi præceptum ad Sextum reducatur, & in ipso imbibitum agnoscatur, eo quia, quando prohibetur objectum, quia de se malum est, consequenter etiam desiderium illius prohibetur: non inde tamen sequitur frustra esse additum Nonum præceptum, *Non concupisces*: magna enim cum utilitate positum fuit: Tum quia prava qualitas, & morbus pessimus peccati adeo malè intellectum, & voluntatem affecerat, ut plerique Iudæi, falsò existimarint (*& fortè*, addit *Trullench in Decal. lib. 6. cap. Vnico n. 9. nunc idem aliqui nostri in hoc errore versantur*) solũ actum externum esse vetitum, & peccatum: Tum etiam, ut clarius, & distinctius appareat, concupiscentiam, desiderium, & affectum rei venereæ vetitum esse. *Clavis Regia lib. 8. cap. 9. n. 2. Bonac. proposit. cit. in fine*, & alii.

295 Et si obiter hìc quæras: An ignorans invincibiliter actum internum esse peccatum, contra præceptum ut supra, cognoscens tamen actum externum peccatum esse, excusetur à culpa solum actum internum admittens? Respondeo affirmativè cum *Sanchez Tomo 9. Operis Moralis lib. 9. cap. 16. à n. 17. & Bonacina to. 2. De Peccatis disp. 2. qu. 8. punc. 3. proposit. 2. n. 27.* ubi ait, ad casum huius quæsiti: *Eum qui fornicationem externam novit esse peccatum; sed invincibiliter ignorat desiderium fornicandi esse peccatum, non peccare desiderio fornicationis, peccare verò exterius fornicando*: pro qua re alios D. D. citat. Hinc fit huius Capitis.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorans invincibiliter desiderium fornicandi esse peccatum, excusatur à culpa, solum actum internum, & desiderium admittens.

296 Probatur: Quia (ut optimè etiam *Sanchez n. cit.*) cum proxima regula bonitatis, & malitiæ humanorum actuum sit conscientia, nullus peccare potest, quandiu eius conscientia prudenter dictat id quod agit non esse peccatum, quod in ignorante invincibiliter contingit, prudenter enim sibi persuadet actum illum internum culpa vacare.

297. Sed contra cum aliquibus apud *Sanch. l. c. n. 16.* obiicies primò: Quia sic desiderans, & actũ internũ habens, vult obiectũ externũ, quod esse peccatũ novit. Secundò: Quia volens furari, subinde præceptum vetans furtum transgredi vult. Tertiò: Quia cùm sit duplex malitia, altera actus interni, altera vero externi: cum illa sola ignoretur, voluntas admittendi actum externum non erit libera à culpa. Quartò: quia voluntas hæc repugnat actuali amori Dei. Quippe hic includit efficax propositum servandi omnia præcepta: Quod hæc fornicandi voluntas non admittit, sed excludit. Tandem: quia ad peccatum non requiritur, ut quis supra suos actus internos reflectat, agnoscendo illos esse peccata, sed sufficit externam obiecti malitiam nosse. Verum, respondeo cum *Sanchez n. 17. cit.* nostro proposito privilegio non obstare primum, nec secundum oppositum: Quia liberè volens actum quem novit malum, & præceptum transgredi, tunc peccat, quando ut cadit sub illam volitionem, novit esse peccatum, & adversari Divino præcepto: secus verò si nosset esse peccatum, & adversari Divino præcepto sub una ratione, & tamen ipse liberè vellet sub alte-

tera. Nec etiam obstare tertium: Quia tunc ea altera malitia non ignorata imputatur ad culpam, quando ita est volita, ut peccatum sit, quatenus sub illam liberam volitionem cadit. Quod in nostro casu non procedit: Quia malitia objecti externi dum in solo actu interno sistit, excusatur per ignorantiam. Nec etiam obstare quartum: Quia hæc voluntas per ignorantiam invincibilem excusata non repugnat actuali amori Dei. Hic enim amor includit efficax propositum servandi mandata, quatenus transgressio alicujus, ità sub voluntatem cadit, ut non excusetur invincibili ignorantia. Neque tandem obstare ultimum, quia quamvis illa expressa reflexio necessaria non sit, necessarium tamen prorsus est, ne homo sibi prudenter oppositum persuadeat.

298 Hinc deduc à pari, eum, qui invincibiliter ignorat, peccatum esse internam voluntatem furandi, occidendi, &c. dum hæc in externum actum non prodit, excusari habentem illam, ratione ejusdem ignorantiæ à præcepti transgressione. Uti excusatur etiam per *Bonacin. l. c n. 25.* cum aliis; is, qui licet sciat furtum esse peccatum, ignorat tamen furtum imperare peccatum esse, & furtum imperat.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui ad foeminam accedit credens esse suam Uxorem, seu invincibiliter ignorans esse alienam, excusatur à peccato Adulterii.

299 Ita etiam *Bonacina Tomo 2. disp. 2. qu. 8. punc. 3. n. 20.* & ratio est clara: Quia is habet ignorantiam invincibilem facti. Secus esset si ignorãtia vincibili laboraret, cũ qua stat voluntarium sufficiens ad peccatum, eo quia præcedat ipsam aliqua cognitio peccati, seu obligationis, quanquam talis etiam ignorantia diminuat peccatum, ut docent communiter Theologi.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Solutus Vir, qui ad liberam, & solutam foeminam accedit, invincibiliter ignorans id esse sub lethali reatu, & positivo etiam præcepto prohibitum, excusatur à peccato simplicis fornicationis.

300 Simplex fornicatio est concubitus Viri soluti, cum fœmina soluta; tales autem (soluti videlicet) intelliguntur ii, qui à Coniugio, Voto, Ordine Sacro, Religione, & Cognatione sunt liberi. *Silvester Verbo Luxuria, qu. p.* & communiter. Unde simplex fornicatio dicitur, quia est Viri cum fœmina carnalis copula nulla graviori alia luxuriæ circunstantia affecta, & associata; & ita ob id, commune nomen, nimirum simplicis fornicationis, obtinuit: *Azor. to. 3. lib. 2. cap. 4. in princip.* Certum autem est talem simplicem fornicationem esse peccatum, & adeò certum, ut hæreticum sit contrarium docere: *Clem. ad nostram, de Heret.* uti & damnatum ab *Innoc. XI. Pont. Maximo (Proposit. damnata 48.)* asserere, *Fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta.* Est enim mala fornicatio simplex secundum se, & intrinsecè, ut colligitur ex *D. Tho. 2. 2. qu. 154. art. 2. & Caiet. ibidem. Soto de Iustit. lib. 5. qu. 3. art. 3.* (Contendente esse errorem in fide, asserere simplicem fornicationem non esse malam ex lege naturali, & intrinsecè) *Diana Tom. 8. Coordin. tract. 6. res. p. ex p. 9. tract. 9. & Miscell. 4. res 60. aliàs 59. Azorio l. c. Valentia Tomo 3. disp. 9. punc. 3.* (Ubi certum esse de fide simplicem fornicationem esse peccatum mortale, contra errorem *Nicolaitarum, &c.*) *& Tamburino in Decalogum lib. 7. cap. p §. 2. n. p.* affirmante, hanc esse communem, & veram sententiam. Unde simplex fornicatio per citatos

tos (& communiter alios) nedum eſt mala mortaliter, & prohibita *iure Divino. Tob. 4. p. Cor. 6. Ad Epheſ. 5. Ad Galat. 5. Ad Hebr. 13. Apoc. 21.* verum etiam *iure, & lege naturali*. Tum quia ſimplex fornicatio excedit regulam rectæ rationis ex parte finis actus venerei, non quia impediat generationem prolis, ſed quia obſtat rectæ educationi illius, quæ nimitum requirit, ut patet, operam Viri, & foeminæ, qui inter ſe ſint devincti perpetuò legibus matrimonii. Tum etiam quia ſi non eſset talis luxuria jure ipſo naturali, & naturę lege prohibita, in aliquo tandem urgentiſſimo caſu poſset in ea diſpenſari, quod nullo modo dici poteſt. Imo & ſine diſpenſatione ſatis eſset, ad licitè fornicandum, ſi notabile v. gr. incommodum immineret alicui, ut illud evadat, juxta ea, quæ dicuntur à Doctoribus de præceptis humanis poſitivis, ideſt ſola lege humana prohibitis, quæ cum gravi incommodo non obligant. Ut patet in eo, qui ex. gr. dormire non poteſt ſi ieiunium ſervet, nam omnes concedunt hunc non obligari ad jejunium, quia lex humana non tenet ubi tale incommodum ſequitur. Hinc à pari dicendum de eo, qui nec die, nec nocte dormire poteſt, eo quia urgetur deſiderio fornicandi, dato namque quod fornicatio mala ſit, quia prohibita, talis prohibitio eſset non obligans in hoc, vel alio ſimili caſu, quod ullus dicere audebit.

301 Et ſi dicatur fornicationem eſſe prohibitam, & interdictam Iure Divino poſitivo, eo prorſus modo quo prohibetur Euchariſtiæ ſumptio ante confeſſionem peccati mortalis. Reſpondetur, doctrinam eſſe generalem, quod præcepta naturalia, ſive iuris humani, ſive juris Divini poſitivi, quæ intrinſecè non ſunt mala, non obligant in quibuſdam caſibus notabilis incommodi, iudicio prudentis, & docti Viri, ut puta in caſu mortis; ut videre eſt apud *Sanchez in Decal. to. p. lib. p. cap. 18. n. 16.* Si ergo fornicatio non eſſet mala ſecundum ſe, ſed ſolum quia prohibita, & interdicta, poſſet in aliquo caſu exerceri, ut notabile incommodum mortis, mutilationis, &c. evitaretur, quia in caſu tanti incommodi dicta præcepta non obligant per *Sanchez l. c.* & alios communiter. Sed hoc dicendum non eſſe conſtat ex ſe, & ex communi ſenſu Eccleſiæ, & Doctorum ſi ſermo ſit de fornicatione. Ergo quia hæc eſt ex ſe, & intrinſecè mala, & lethale peccatum.

302 A quo tamen, ſola excuſare poteſt invincibilis ignorantia, ut in propoſito privilegio, quod admittitur, & approbatur expreſsè (in aliquibus ſaltem rudibus, valde incultis, & agreſtibus hominibus) ab *Azorio par. 3. lib. 3. cap. 4. qu. p.* (citante *Sotum*) *Filliuccio to. 2. tr. 30. cap. 2. n. 50. Fagundez in Decal. to. 2. lib. 6. n 12. verſu Neque etiam. Carolo Bauccio tract. pr. de Miſcellaneis Practicis qu. 207. Tamburino in Decal. lib. 7. cap. p. §. 2. n* 10. & ab aliis: Unanimiter aſserentibus, quod licet lumen ipſum naturæ dictet fornicationem eſse intrinſecè malam, & illicitam, & adeò, ut nec ſit licita de Conſilio Medicorum ad tuendam vitam, & valetudinem ſervandam, ut ſupra (& innuit etiam *Fagundez n. cit.*) atque adeò circa ipſam non videatur ita de facili dari poſse ignorantiam invincibilem, ſaltem apud bene inſtitutos Chriſtianos: concedunt tamen, quod poſſit dari tam barbarus, ac incultus populus, ita deſtitutus Doctoribus, et ſcientia rerum moralium, ut apud illum detur ignorantia invincibilis de fornicatione ſimplici. Quia et ſi præcepta Decalogi naturalia ſint, et deducantur ex principiis per ſe notis, ut bonum amplectendum, malum fugiendum, et hujuſmodi, attamen quia non ita evidenter deducuntur, poterit aliqua ignorantia probabilis, et invincibilis in talia præcepta cadere. Quod enim fornicatio ſimplex obſit proli naſcituræ, et inferat damnũ illi, non ita facile ab omni-

nibus clarè dignoscitur; nec quod inferatur injuria in corpus mulieris, quando maximè ipsa liberè consentit, et est soluta, non inquam id facilè dignoscitur apud omnes homines, sed apud pios, et benè institutos tantum, ut optimè *Azorius l. c.* et cum ipso *Filliuccius*, & *Fagundez l. l. c. c.*

303 Cum quibus addo. Quod in Civitatibus, & oppidis, in quibus frequẽtes fiunt conciones, & pueri Christiana doctrina istruuntur, & Visitationes Episcoporum frequenter habentur, raro invenietur talis ignorantia. Imo vix credibile est posse dari. Facilius in Oppidis ignorari potest fornicationem cum Meretricibus expositis esse peccatum, quam cum muliere vaga non exposita, quia sunt multi, in bene etiam instituto populo, qui nesciunt distinctionem facere inter peccata permissa, et non prohibita quoad pœnam, et quoad culpam: ex eo enim quod Meretrices non puniantur, sed publicè permittantur, putant simplicem fornicationem cum illis habere, peccatum non esse, imò esse licitum ad illas accedere: quod nedum in Oppidis, verum etiam in Civitatibus alioqui bene institutis in fide, et Religione, persæpè locum habet: ut sciunt ii, qui Confessiones excipiunt, et benè experiuntur, quos ignorantes erudire oportet, ne fœdè, et indignè errent. Ita *citati Filliuccius, Fagundez*.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui accedit ad Maritatam, quam tamen credit esse solutam, & ignorat esse Maritatam, excusatur à culpa Adulterii.

304 Probatur. Quia licet tale peccatum sit adulterium materiale respectu illius, est tamen ratione ignorantiæ formaliter fornicatio simplex. Sicuti è contrario, qui accedit ad solutam, quam credit maritatam, committit formaliter adulterium, licet à parte rei illius peccatum (materialiter) sit simplex fornicatio: ut habet etiam *Fagundez in Decal. to. 2. lib. 8. cap. 25. sub n. 17. Versu Quartò, Quia.*

305 An verò sicuti dicta ignorantia excusat à culpa formali Adulterii, excuset etiam ab Adulterii formalis poenis. Ex his, quæ posuimus superius *in Privilegiis Quarti Capitis* videtur affirmativè respondendum. Et ita etiam hoc idem quæsitum resolvere videtur *Fagundez Versu cit.* ex doctrina quam universaliter ponit, & approbat *toto n. 17. cit.* Quod videlicet, *Ignorantia invincibilis legis humanæ, excuset à pœna imposita tali lege, quamvis factum prohibitum in ea, sit etiã prohibitum lege divina, & iure divino, & naturali, idque sive lex, & statutum sit Civile, sive Canonicum, sive Episcopale, sive Papale, sive etiam Concilii alicuius Generalis, aut nationalis*: Quã doctrinam sequuntur apud ipsum *Castro lib. p. de lege pœn. cap. p. ad fin. & lib. 2. cap. 14. Soto in 4. dist. 3. art. 9. & ad 2. 2. qu. p. art. 2. Covar. ad reg. possessor. p. 2. §. 7. n. 7. & Suarez lib. 5. de leg. cap. 12. n. 5. fol. 519. col. 2.* Et ratio est clara ex dictis etiam *in cit. nostris privilegiis*. Tum quia quotiescumque non adest scientia legis, & statuti humani, non datur peccatum contra illud, & ubi non datur peccatum contra legem, nec consequenter incurritur illius poena. Antecedens constat: nil enim magis contrarium est peccato, quàm involuntarium: ubi autem datur error, & ignorantia legis, ibi non datur voluntas peccandi contra illam: ergo neque datur peccatum, consequenter neque poena. Omnis namque lex, ideò sui notitiam requirit, ut voluntariè violetur, alioqui, si ignoratur, non violatur voluntariè, cùm nil magis cõtrarium sit voluntati, & consensui, quam error *l. Si per errorem, ff. de Iurisd. omn. Iud. & l. nihil consensui, ff. de regul. iuris*: & ubi non est consensus, neque peccatũ adest. Tum quia ideò promulgantur leges, ut il-

illarum notitia habeatur, quæ si non habeatur non obligant, consequenter non incurritur illatum poena. Tum etiam quia, ignorantia utique humani juris esse potest invincibilis, quot enim sunt præcepta positiva, & quot prohibitiones, quę licet respectu plurium, & multorum, illorum ignorantia non sit invincibilis, respectu tamen huius, vel illius, invincibilis esse potest? Sæpè enim homo, etiam si sit literatus, non valet per se omnium præceptorum scientiam habere, & quandoque occasiones, opportunitatesque deficiant, ad notitiam dictorum præceptorum comparandam, eo quia non habuit unde, aut quomodo, ad illorum notitiam excitaretur. Sicut igitur ignorantia invincibilis Iuris, & Statuti humani facit quod per materialem transgressionem ejusdem nō incurratur pœna, ab eodem Iure, lege, & Statuto imposita: ità à pari nec eidem pœnæ subjici dicendum est, qui ob invincibilem ignorantiam peccat quidem materialiter, non autem formaliter, idest, non sub illa ratione sub qua à lege imposita fuit aliqua pœna. Et sic est omninò in casu propositi dubii. Quare meritò *Fagundez Versu cit. in fine*, sic: *Credo non posse Iudicem, reperta veritate, huiusmodi reum* (Adulterum videlicet materialiter tantùm) *punire pœna ordinaria adulteris in iure statuta, sed alia mitiori: imò nulla, quia revera non fuit adulterium à parte rei commissum: & leges, quæ morte puniunt adulterium, verum adulterium, non existimatum respiciunt. Sic qui percutit laicum putans esse Clericum, non incurrit Censuram, Cap. Si quis, quia revera non commisit Sacrilegium verum, quod Censura poenam respicit, licet etiam putaverit illud commisisse*. Huiusmodi autem resolutio, & doctrina locum habet, sive qui materialiter tantū adulteravit ignoraverit solam pœnam: sive utrumque simul, pœnam videlicet, & legem: sive etiam utriusque notitiam habuerit. Quod totum constat ex dictis: qui enim non habet notitiam pœnæ, non est illius reus; multo minus qui caret notitia legis, & poenæ ab ipsa impositæ: sed neque reus est adulterii in casu nostro, et si dictus optimè sciverit prohibitum esse adulterium lege humana, et sub tali poena, quia revera non fuit adulterium à parte rei ab ipso commissum, et lex respicit, et punit verum adulterium. Vide *Fagundez à n. 18. cit. usque ad finem Capitis*.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Accedens ad consanguineam, vel affinem, & ignorans esse talem, excusatur à culpa formalis incestus.

306 Incestus est congressus cum consanguinea, vel affine intra gradus prohibitos, quales sunt omnes gradus consanguinitatis, usque ad quartum gradum, & affinitatis etiam, usque ad quartum, si oriatur ex matrimonio rato, vel consumato: & usque ad secundum, si ex copula illicita. *Trident. sess. 24. c. 4.* Qui igitur accedit ad consanguineam, vel affinem, nesciens esse talem, ut in proposito privilegio, utique non committit incestum, nisi materialiter, ut patet, ergo excusatur à culpa incestus formalis. Hinc optimè *Petrus à Sancto Ioseph in Summula Casuum Conscientiæ. Articulo De Adulterio, & Incestu*; sic: *Si affinitatem ignorat* (Vel consanguinitatem) *non committit incestum, nisi materialiter, sed simplicem fornicationem: adeoque nec incurrit poenas formali incestui debitas*. Ob quæ postrema verba sit.

PRI-

PRIVILEGIUM SEXTUM

Accedens ad consanguineam, vel affinem Uxoris suæ, ignorans esse talem, nedum excusatur à culpa incestus, verum etiam à poena, incestui formali ab Ecclesia imposita, scilicet privatione iuris petendi debitum.

307 Quod dicitur de incestu Mariti accedentis ad consanguineam, vel affinem Uxoris, pariformiter affirmatur de incestu Uxoris accedentis ad cōsanguineum, vel affinem Mariti; *Pontius de Matrim. lib. 10. cap. 7. n. 3. Bonacina Tom. p. de Impedim. Matrim. quæst. 3. punct. 12. n. 21.* Unde optimè *Andreas à Matre Dei Tom. 2. Theologiæ tract. 9. De Matrim. cap. 15. punct. 3. n. 26.* ait: *Si uterque coniux incestum cum consanguineis alterius commisit, uterque iure petendi privatur, proindeque nec reddere, nec petere possunt, & sic sunt ad invicem separandi, nisi vel dispensationem obtineant, vel absque periculo incontinentiæ velint ut fratres simul commorari, Cap. Discretionem, de eo, qui cognoscit consanguineam Uxoris suæ.* Ut autem Maritus accedens ad consanguineam Uxoris, & cognoscens eam cōtrahat affinitatem impedientem petitionem debiti, debet esse in primo, vel secundo gradu consanguinea Uxoris, quia ultra illum non contrahitur affinitas impediens petitionem debiti. Hinc qui cognovit consanguineam Uxoris suæ in tertio, vel quarto gradu non privatur jure petendi debitum: ita D. D. cōmuniter apud *Gasparum Hurtadum de Matrim. disp. 10. Difficult. 7. n. 30.* Ratio est, quia cum *Tridentinum Concilium* non extendat impedimentum affinitatis ex copula illicita ultra secundum gradum ad matrimonium contrahendum; consequenter ad illius jam contracti usum, non extendit ultra hos duos gradus, ut expresse declaravit *Congregatio Cardinalium ex mente S. D. N. Gregorii XIII.* quam declarationem habes apud *Basilium Pontiū De Matrim. lib. 7. cap. 33. in fine*: cuius sententiæ sunt, ultra *Hurtadum, & Pontium l. l. c. c. Sanchez de Matrim. lib. 9. dis. 27. n. 14. Bonacina l. c. n. 20. Diana tom. 2. Coord. tract. 6. res. 242. Ex par. 11. tr. 5. et Misc. 5. res. 38.* (Hac de causa affirmans fornicationem cum affine in tertio, & quarto gradu non esse incestum: videatur.) *Franciscus Bardi in Selectis Moralib. lib. 10. qu. 18. n. pr. Andreas à Matre Dei l. c. n. 25. in princ. Quintanaduenn. tom. p. tr. 9. Singulari 5.* (ubi, quod immeritò docuit *Comitolus lib. p. qu. 138. n. 2.* etiam in tertio, & quarto gradu hoc impedimentum reperiri) & alii communiter. Vide eundem *Quintanaduennas Singulari cit. et subsequenti 6.* in quibus ponit conditiones, quæ concurrere debent, ut qui consanguineam Uxoris suæ cognovit, dispensatione indigeat ad petendum debitum. Quibus præmissis.

308 Probatur privilegium propositum primò auctoritate Doctorum, *Dianæ tr. 6. cit. res. 241. num. p. ex p. 3. tr. 5. & Misc. p. res. 12.* (Ubi, quod hæc opinio sit multum plausibilis Confessariis Sæcularibus, qui non habent privilegium Regularium, ut possint dispensare cum poenitentibus incestuosis ad petendum debitum) *res. 242. cit. & Tom. 5. Coordin. tr. 5. res. 7. in fine, ex par. 9. tr. 7. Miscell. 2. res. 19. Pontii de Matrim. libr. 10. cap. 6. n. 10. Sanchez de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 49. Quintanaduenn. Singul. 6. cit. n. 3. & 4. Bardi l. c. à n. 3. Andreæ à Matre Dei punc. 3. cit. num. 29.* & aliorum gravissimorum Authorum apud ipsos.

309 Probatur secundò ratione, quia ignarus facti, est culpę expers, ergo etiam poenæ. Consequentia hæc probatur: quia poena mensuranda est per ordinem ad culpam, ut habetur *ex Cap. Felicis §. Illud autem de poenis in 6.* Unde si quis invincibiliter ignoraret actionem aliquā esse

esse contra ius Divinum, & naturale, non mereretur poenam contra talis iuris transgressores impositam: Sic ergo cùm poena privationis petendi debitũ coniugale sit inflicta ab Ecclesia prohibente commercium carnale cum consanguineis propriæ coniugis, ratione affinitatis, quæ inter ipsos coniuges consurgit: Si accedens quis ad consanguineam, vel affinem, ut in privilegio, ignorat invincibiliter esse talem ignorat consequenter suum commercium cum eadem prohibitum esse ab Ecclesia, proinde non meretur privari iure quod habebat ad exigendum debitum: Ergo illius ignorantia nedum ipsum excusat à culpa incestus formalis, verum etiam à poena; sicque verum propositum privilegium.

310 Circa quod etiam adverte cum *Quintanaduennas Singulari 6. cit. nu. 5.* qui commisit materialiter tantùm incestum (ut in privilegio) & post ipsum sic commissum agnoscit cognationem foeminæ cũ uxore sua, & poenam incestui impositam, non tamen ante incestum, vel in ipso incestu, non indigere dispensatione ad petendum debitum, cùm incestum formalem non commiserit, sicut qui cognovit nuptam existimans eam solutam, cùm postea scit nuptam esse, non imputatur ei adulterium formale, ut dictum est superius, sed de simplici fornicatione, se reum constituere, & accusare debet in confessione. Et qui juravit quod verum esse credebat, & postea falsum esse reperit, periurium non commisit. Et qui Clericum occidit, credens esse feram, vel sæcularem, non eget absolutione ab excommunicatione, etiamsi postea sciat.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Accedens ad consanguineam, vel affinem cum scientia facti, & iuris, cum ignorantia tamen solius poenæ, is excusatur ab ipsa, & ob id non privatur iure petendi debitum.

311 S*Anchez de Matrim. to. 3. lib. 9. disp. 32. n. 49. Bonac. to. p. de Matrim. qu. 4. punct. 2. in fine. Diana Tom. 2. Coordin. tr. 6. res. 241. n. 2. ex p. 3. tr. 5. et Miscell. p. res. 12. Et res. 242. n. 9. ex p. 11. tr. 5. et Miscell. 5. res. 38. Castro* Palaus *to. p. tract. 2. disp. p. punct. 17. n. 8. in fine. Henriquez de Matrim. l. 11. c. 15. n. 11. Pôtius de Matrimon. libr. 10. cap. 6. n. 10.* aliique ponunt, & approbant hoc idem privilegium, expressè affirmantes, cum, qui contraxit affinitatem, vel cognationem cum scientia facti, & prohibitionis, sive juris, sed cum ignorantia sola pœnæ, id est cum nescientia, quod ex huiusmodi copula consurgat privatio juris petendi debitum ab uxore, talem pœnam non incurrere, nec privari jure petendi. Quod utique affirmare etiam videntur ii omnes concludentes (quos alibi superius ad abundantiam attulimus) ignorantiam poenæ à lege impositæ, excusare ab ipsa: eo quia, *Talis conclusio, quæ magnæ est consolationis (ait Portell. in Dub. Regul. Verbo Ignorantia num. 27.) intelligenda est de quibuscumque poenis, sive latis à iure communi Papæ, sive à particulari Dioecesanorum ex c. 2. de Constit. in 6.*

312 Ratio autem est, tum quia, ex alibi pluries dictis, poenæ ignorantia excusat ab incurrenda excommunicatione, aliisque censuris: ergo etiam excusabit ab incurrenda poena privationis juris petendi debitum: tum quia quantitas poenæ quantitati delicti proportionari debet, juxta *Cap. Foelicis, de poenis in 6.* & minus delictum non censetur dispositione juris puniendum eadem poena,

qua

qua punitur majus, nisi id expresè dicatur: sed minus delictum est, & minor contemptus legis, quando hæc frangitur cōtinens graves pœnas, pœnis ignoratis, quam iis cognitis: ergo æquum non est, quod transgressor subjiciatur eisdem poenis pro minori delicto, ac pro majori; sic enim non videretur proportionari quantitas poenæ quantitati delicti, ut patet.

313 Confirmatur etiam privilegiū hoc (communiter admissum) Quia ubi lex, aut Canon punit delictum, nullo alio jure prohibitum, ignarus legis, aut Canonis (ut in casu nostro) sicuti excusatur à culpa transgressionis, ita & à poena, ut ex omnium mente pluribus in locis diximus in superioribus: ergo. Atque ita in cognatione excusare ignorātiam juris, nedū invincibilem, sed etiā vincibilem, ac culpabilem, etiam crassam, modo non sit adeo cralsa, ut sit ingens temeritas, ignorare docent quamplures, præcipuè *Sanchez disp. cit. 32. à num. 43. usque ad finem disputationis*: Hinc habes, quod coniux, accedens ad consanguineam Uxoris, per quod ex lege Ecclesiæ incurritur poena, ut non possit absque dispēsatione petere debitum à tali Uxore, liberatur talis ab hac poena non petendi debitum, si id fecit cum ignorantia Iuris, idest legis Ecclesiæ prohibentis eidem petere debitum, & si ignoraverit crasse, ut supra. Addunt præterea *Portel. cit. Verbo Ignorantia num. 31. & Palao num. cit. Versu Quartò infero*. Liberari nedum à dicta poena, verum etiam excusari ab obligatione petendi dispensationem quando coniux habuit tantum ignorantiam solius poenæ impositæ, ne videlicet petatur debitum, & si sciverit prohibitum esse à iure accedere ad consanguineam suæ Uxoris: *Idem existimo* (ait *Palao*) *dicendum de ignorante solum poenam, hoc est, de ignorante sibi esse prohibitam petitionem debiti ob incestum commissum, & si sciat specialiter prohiberi*. Quod probabile existimat etiam *Sanchez disp. cit. n. 20.* nec reprobat *Diana res. 241. cit. eodem n. 2.* Imo *res. sequenti 242. n. 9. ex par. 11. tract. 5. & Miscell. 5. res. 38.* hoc idem additum, ac sententiam admittit: & ibi sic: *Ego alibi hanc sententiam admisi, & nunc iterum admitto, & illam nocuissimè docet Dicastillus de Sacram. tom. 3. tract. 10. disp. 9. n. 205. ubi sic ait: Qui factus est affinis, vel cognatus cum ignorantia poenæ, etiamsi habeat scientiam iuris, & facti, probabilissimum est non privari iure petendi. Ratio est tum quia pœnæ ignorantia excusat ab incurrenda excommunicatione, aliisque censuris: ergo etiā excusabit ab incurrenda poena iuris petendi debitum: tum quia pœnæ quantitas debet proportionari quantitati delicti, Cap. Felicis, de pœn. in 6. minus autem delictum non censetur iuris dispositione puniendum eadem poena, qua punitur maius, nisi id exprese dicatur: sed minus delictum est, & minor contemptus legis, quando frangitur lex continens graves poenas, poenis ignoratis, quam iis cognitis, ergo æquum non est, quod trasgressor subiiciatur eisdem poenis pro minori delicto, atque pro maiori. Ita ille*: et sic etiam *Diana res. cit.* optimè concludens ad privilegium nostrum firmandum: *Hoc esse multum plausibile Confessariis sæcularibus, qui non habent privilegium Regularium, ut possint dispensare cum poenitentibus incestuosis ad petendum debitum*: ita *res. Coordinata antecedenti, supra cit. 241. n. 2.* et ante ipsum *Portell. in dub. Regul. Verbo Ignorantia n. 31. prope finem, cum Sanchez* per hæc verba: *Hoc idem magna consolatio est, & remedium ad quietandum coniuges quando Cōfessor non habet specialem facultatem concessam ex privilegio ad dispensandum in tali casu: si enim ibi intercessit vera ignorantia iuris, vel facti modo prædicto, non est necessaria dispensatio*. Sed

314 Contra Obiicies: Non est de ratione pœnæ esse voluntariam; ergo ad eam incurrendam non prærequiritur cognitio: consequentia sequitur, quia in

tantum ignorantia impedit ejus executionem, in quantum nulla posita scientia nequit delinquens implicitè velle poenam, seu non curare se illi subiicere patrando culpam, quod est implicitè, & indirectè velle poenam: antecedens probatur, quia omne id, quod est poenale, contrarium est appetitui. Respondeo ad antecedens distinguendo: non est de ratione poenæ extraordinariæ esse voluntariam, in se, & directè, conceditur: in causa, & indirectè, negatur: requiritur enim, ut reus feratur in actionem illam cognitam ut causam poenæ, quia tunc censetur velle implicitè, & indirectè poenam illam: seu requiritur, ut transgrediens legem contemnet illam, ut causam illius poenæ, contemptu tamen non speciali, & formali, sed transcendenti, & virtuali, hinc negatur consequentia.

315 Instabis. Tota ratio delicti merentis poenam, in transgresione legis sita est: hæc autem transgresio solum expostulat notitiam legis, non poenæ: ergo ignorantia poenæ, à poena non excusat. Alias invincibiliter ignorans poenam inferni æternam impositam esse peccato mortali, illam non incurreret, quod omnino falsum est, & erroneum. Respondeo cum *Palao punct. cit.* 17. *n.* 9. Adæquatam rationem delicti merentis poenam delicti extraordinariam, sitam esse in transgresione legis imponentis talem poenam, non utcumque, sed cum sufficiente illius cognitione; aliter non censebitur delinquens esse subjectus. Neque obstat (inquit etiam *Palaus*, & cum ipso *Bardi qu. cit.* 18. *in fine*) exemplum de poena inferni, quam quilibet peccator meretur, esto illam invincibiliter ignoret, quia hæc poena non est extraordinaria peccato mortali, sed potius ordinaria illius, & levior ea quam peccatum meretur, cum Deus, sicuti dicunt Theologi, puniat citra condignum. Privatio igitur illius iuris petendi debitum, est extraordinaria poena, & valdè rigida, laudabiliter tamen imposita ab Ecclesia, ut arceat homines à similibus sceleribus. Hinc infertur discrimen inter ordinariam, & extraordinariā poenam: nā poenæ ordinariæ se sponte subjicit peccans: voluntariè enim, & ex cognitione legis delinquens, necessariò cognoscit submittere se alicui poenæ, saltem ordinariæ, & proportionatæ, quia scit omne malum esse puniendum, & non ita quando poena est extraordinaria: & ideò ut hanc reus justè sustineat, debet eandem præcognoscere, & ex præcognitione eidem se subjicere.

316 Reinstabis: Vel poena imposita proportionata est delicto, vel illi improportionata: si hoc secundum, ergo injusta, & injustè infligitur: si primum, ergo eo ipso quod quis committit delictum, tenetur subire poenam proportionatam, consequenter cognitio, & scientia poenæ non est necessaria ad illam incurrendam. Respondeo cum eodem *Palao n. 9. cit. in fine.* Plures esse poenas extraordinarias, & exorbitantes, delictis impositas si delicta in se considerentur: At non esse exorbitantes, attenta delicti multiplicatione, & aliis circunstantiis, quibus Iudex motus est ad poenam illam extraordinariam constituēdam. Hinc fit delinquentem ignarum non esse obligatum subire talem poenam, bene tamen eam, quæ delicto secundum se fuerit proportionata.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Habens voluntariam pollutionem, seu mollitiem, cum ignorantia invincibili quod sit hæc lethale peccatum, ab hac lethali culpa excusatur.

317 POllutio, seu mollities, est voluntaria seminis effusio absque copula; & quando est huiusmodi, idest plenè voluntaria in se, vel in sua causa, est peccatum mortale. Quod cōstat

tat ex *Sacra Script. p. Corinth. 6. Nolite errare, neque molles regnum Dei possidebunt*. Et ratione etiam suadetur: quia voluntaria seminis effusio est contra finem generationis primariò à natura intentū (hinc pollutio, & mollities, dicitur immunditia cōtra naturam) si enim fornicatio est peccatum mortale, eo tantum, quia caret debito ordine ad prolis educationem, multo magis hujusmodi actus erit lethale peccatum; utpote conceptioni repugnans. Et nedum est illicitum, & mortale pollutionem, & mollitiem voluntariè habere, verum etiam illam (voluptatis causa) desiderare, & assensum in illam (sic) internè admittere secundùm omnes D.D. apud *Lessium*, & cum ipso *De Iust. lib. 4. cap. 3. dub. 14. num. 104. Versu, Dico primò*: consensus enim in illam delectationem, per omnes, peccatum est mortale, uti est lethale peccatum actus ipse positivus mollitiei, & pollutionis

318 A quo tamen peccato, & lethali culpa, excusare invincibilem ignorantiam, nos affirmamus in hoc proposito privilegio (uti & innuimus supra *cap. p. privil. 2. n. 37.*) quod & affirmat clarè, & apertè *Diana to p. Coordin. tr. 3. resol. 119. ex par. 3. tract. 4. res. 107. alias 108.* dum ibi sic: *Potest dari ignorantia invincibilis de pollutione, quæ non sit peccatum, ut in specie notant Layman in Theol. Moral., & Sanchez in Summa, &c.* Quod privilegium confirmare videtur idem *Diana, sequenti res. Coordinata 120. n. 2. ex p. 10. tr. 14. & Miscell. 4. res. 21. aliàs 19. & tract. 7. eiusdem Tomi p. Coordin. res. 11. n. 4. in fine. Ex par. 4. tract. 4. & Miscell. res. 36.* Hinc optimè *Leander, de Sacramentis to. p. tract. 5. disp. 5. qu. 69.* sic infert: *Ex hac doctrina constat Dianam rectè resolvisse de quodam puero, qui usque ad tertium decimum annum, non se accusavit de pollutionibus, quas ordinariè faciebat, ignorans invincibiliter illas esse peccatum; illum non fuisse adstrictum, præteritas Confessiones reiterare. Ita Leander.* Cui etiam adde (inquit *Diana res. cit. 120. n. 2. prope finem*) *Ochagraviam de Sacram. tr. 2. de Confessione Sacramētali, qu. 31. n. 7. & Doctores communiter*. Vide quæ superius diximus *n. 37. cit.*

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorans invincibiliter desideria prava carnis esse peccata, excusatur ab eorundem culpa; & ratate.

319 AD desideria prava etiam furti, vindictæ, &c. extendi potest hoc privilegium, quod nedum sequitur ex superiùs dictis *n. 37 cit.* & alibi, verum etiam illud deducò *ex Decis. 321.* quam ponit in suis *Decisionibus Miscellaneis Franciscus Bordonus*: dum ibi sic: *Vir alioquin prudens, & sciens, qui antea in suis confessionibus nunquam se accusavit de desideriis carnis, furti, odii, &c. eo præcise, quia putabat, ea non esse peccata, aut de illis nunquam dubitavit, sint ne peccata, non debet esse anxius circa præteritas confessiones respectū integritatis, neque tenetur illas reficere, neque huiusmodi desideria aliàs non confessa, modo confiteri. Ratio est clara, quia stante eius bona fide, quæ secundum omnes à peccato excusat, non peccavit: nec unquam habuit cognitionem, vel advertentiam illā desideria fuisse peccata, & hæc ignorantia in eo fuit inculpabilis, sicut fuit in D. Paulo, dum dixit ad Rom. 7. 7. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.* Hæc *Bordonus*, ex quibus & eruitur planè, & probatur Privilegium nostrum, ut constat.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Coniugati, qui ob latens impedimentum dirimens, invalide matrimonium contraxerunt ex ignorantia invincibili, usque dum hæc in ipsis perseverat, excusantur à culpa in eorum matrimonii usu.

320 Adeò verum est hujusmodi privilegium, ut *Suarez in 3. p. to. 4. disp. 32. sec. 4. n. 3. in fine. Sanchez de Matrim. Tom. p. lib. 2. disp. 38. n. 6. Layman. libr. 5. tr. 6. cap. 13. n. 5. qu. 5. Versu Dico 2. in fine. Bonacina de Matrim. qu. 3. punct. ult. propos. 2. n. 4. Diana Tom. 2. Coordin. tr. 6. res. 244. ex par. 3. tr. 4. res. 80.* aliique sanè graves, & multi satis, imò communiter, firmiter asseverent: Quod si Confessarius intelligat in Confessione taliter Coniugatos laborare ignorantia invincibili, vel saltem moraliter non culpabili, & arbitretur admonitione non secuturum esse fructum, sed potius animi inquietudinem, rixas, vel scandala non esse obligationem in ipso expellendi illam sine spe fructus, atque adeò dissimulare debere, iuxta illud *S. Augustini homil. 41. inter 50.* & habetur, *Cap. Si quis autem, de poenit. d. 7. Si scirem tibi non prodesse, non te admonerem.* Et absolutè tacere (inquit *Sanch. l. c. n. 7.*) ne sequantur incōvenientia: aliter, admonere in hoc eventu (quando nullus speratur fructus) nil aliud esset (inquiunt citati) quàm laqueum, & offendiculum opponere: nam qui nō peccabant ratione ignorantiæ, peccabunt posita admonitione, & scientia opposita: & qui prius constituti erant in bono statu, & bona fide, Confessoris monitione, in malo, & periculoso versabuntur: deinceps enim, Uxor v.g. impedimenti conscia tenetur potius mortem subire, quàm reddere debitum: & Vir fortè non credet impedimentum subesse. Vel non poterit ipsa detegere, ob detrimentum filiorum: vel ne famæ detrimentum ipsa patiatur; & inde rixæ, ac scandala, &c. Et Ecclesia ipsa non probato impedimento, compellet. Ita communiter Doctores, præcipuè *Sanchez n. 6. & 7.* Ex quibus utique constat tales Iugales invalidè conjugatos ob latens impedimentum, laborantes circa illud ignorantia invincibili, esse tutos in conscientia in usu debito Matrimonii, excusarique à peccato: nec teneri (imò non debere) eos Confessarium admonere de invaliditate matrimonii, quando fructus non speratur. Ergo verum propositum privilegium.

321 Contra quod non valet dicere, signum esse culpabilis ignorantiæ, quod sint hi pœnitentes ita dispositi, ut non speretur fructus ex scientia contraria, & admonitione Confessarii. Non inquam valet, tum quia (ut optimè etiam *Suarez l. c. n. 5. in fine*) fieri potest, ut incommodum, quod timetur, aliunde nascatur, ex timore videlicet scandali, vel alterius gravis nocumenti, ut suprà: tum etiam quia, quamvis hic timor nascatur ex fragilitate ipsius pœnitentis, vel aliquo effectu eius, fieri tamen potest, quod hic, & nunc illa dispositio non sit culpabilis, præsertim in ordine ad tollēdam dictam ignorantiam. Circa quod oportet considerare (ait idem *Suarez l. c. n. 3. in fine*) an possit id fieri sine scandalo, & gravi detrimento, maximè si matrimonium res est antiqua: posset enim grave scandalum generari, si publicè hi separentur: & si habent filios, posset esse illis grave nocumentum. Hæc enim, & similia, apprimè à Confessario ponderanda sunt (concludit *Suarez*) quia cum Dei offensa per invincibilem ignorantiam evitetur, illud materiale malum permitti potest, propter hæc graviora mala vitanda, quando alia via vitari non possent; & in hoc est necessaria prudentia Confessoris, neque alia certior regula dari potest.

322 Et huiusmodi doctrina, adeò tu-

tuta est apud *Sanchez l. c.* post contractum matrimonium, ut existimet talem esse,& practicabilem,etiam ante, sub his verbis *n. 6. cit. Versu Quod verum.Quod verum esse credo,non tantum ubi iam contractum est matrimonium, sed etiam ante illud contractum:Si enim (confessarius,vel quilibet alius videat pœnitentem ignorantia invincibili impedimenti laborantem, & probabiliter fore,ut monitis non acquiescat, nec fidem adhibeat, & læsa conscientia matrimonium sit contracturus,& maxima difficultate,magnoque scandalo suborto possit à matrimonii contractu desistere : prudentissimè Confessarius aget, si taceat. Quod probant omnes rationes adductæ; & clarè sentit Navarr. cap.Si quis autem,de pænit. d. 7. n. 73. ubi ait, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peritorum consilio,bona fide credebant esse legitimas, cùm tamen non essent, & tacuisse. Quia circa ius humanum errabant,ne quos ignorantia excusabat, constitueret in mala fide, & nihilominus utentes dispensatione, peccarent; & concludit statim,posse Confessarium absolvere poenitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excusatur, si videat monitionem non profuturam: ubi clarè Navarrus loquitur ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis invalidæ aliqui contrahere volebant.* Hactenus *Sanchez*, & optimè ad rem privilegii propositi,ut patet.

CAPUT DUODECIMUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SEPTIMUM, ET DECIMUM DECALOGI PRAECEPTVM.

Non furtum facies: Non desiderabis bona proximi tui.

323 Quemadmodum ignorantiæ privilegia ad Sextum, & Nonum Decalogi præceptum spectantia, sub uno eodemque antecedenti Capite promiscuè, & unitim proposuimus, eo quia eadem præcepta adeò videntur invicem annexa,ut unum ad alterum reducatur; ob eandem omnino causam etiam sub hoc duodecimo Capite eadem promiscuè proponimus privilegia, quæ ad Septimum, & Decimum unitim præceptum spectant,cùm et hæc duo se invicem inferant,unum in altero imbibitum, ut patet:Si namque est intrinsecè illicitum et mortale furari,erit idem et proximi bona desiderare. Unde meritò *Abellius De Septimo Decal. præcepto* §. 10. relatus *à Bartholom. Mastrio De Meldula in sua Theol. Morali disp.* 11. *qu.* 8. *art.p. n.* 151. infert : quod cùm ex doctrina *D. August. lib. Quæst. Exod. qu.* 71. et refertur 14. *qu. 5. cap. Poenale*: hoc præcepto prohibeatur,non solùm quævis injusta rei alienæ acceptio, et detentio, quæ furti nomine designatur, sed etiam quævis alia iniusta rei alienæ contractatio,aut damni illatio, consequenter dicendum est, etiam prohiberi deliberatam quamlibet voluntatem alterius rei iniustè usurpandi, vel detinendi,aut damnum illi inferendi,ut enim docet *D. Tho. p.* 2. *qu.* 72. *art.* 7. (et est communissima, et receptissima doctrina omnium D. D.) peccatum inter-

ternum voluntatis,& externum operis, eiusdem sunt speciei, cum hac tamen differentia,quod peccata operis contra hoc septimum præceptum, ad restitutionem obligant,non verò peccata solius voluntatis . Hinc non pauci ex Doctoribus Decalogi præcepta exponentibus, agunt & ipsi (ut videre est apud eosdem) De Septimo,& Decimo,sub uno solo,et indiviso capite;sub quo venit materia de Iustitia,et Iure. De contractibus, quasi contractibus . De restitutione, etc. Sit igitur

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui furto surripit rem alienam invincibiliter ignorans hoc esse peccatum mortale, excusatur ab ipso.

324 NOn admittũt plures ignorantiam invincibilẽ respectu furti, ut videre est apud *Leandrũ par. 6 tr. 2. disp. 2. qu. 78.* et alios : illam tamen concedit *D. Tho. in p. 2. qu. 94. art. 6.* dum ibi notat : *Quod apud quosdam non reputabantur latrocinia peccata* : *& ad* eandem *D. Th.* referunt, et sequuntur *Trullench in Decal. to. p. libr. p. dub. 5. n. 3. & Leander qu. cit.* Ubi sic : *Ut notat D. Thomas, certa gentium natio, sine ulla ratione existimabat furtum non esse peccatum.ergo de hoc præcepto potest, & pro multo tempore, dari ignorantia invincibilis*: Consequenter (infero) in quo hæc aderit invincibilis ignorantia,et quoadusque in ipsa eadem perseveraverit, excusabitur ignorans in furando à peccato latrocinii : hæc sequela constat : Quia ignorantia (ex *D. Tho. p. 2. qu. 76. art.* 4. *in corp.* et Doctorum communi) quæ totaliter voluntarium tollit (cuiusmodi est invincibilis) totaliter etiam peccatum tollit , et ab ipso excusat : Et si sic , verum utique Privilegium propositum .

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Sciens furtum esse peccatum , invincibiliter tamen ignorans illud imperare peccatum esse, si tantum imperat , à culpa lethali excusatur.

325 ACcipe hoc privilegium à *Bonacina tom. 2. tit. de Peccatis disp. 2. qu. 8. punc. 3. proposit. 2.* in qua, Quærens *n. 25.* Utrum laborans ignorantia invincibili unius circunstantiæ,non verò alterius, excusetur ab omni peccato. Respondet cum communi Doctorum apud *Sanchez in Opere Morali lib. p. cap. 16. nu. 10. & D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 3.*) Non excusari à peccato respondente illi circunstantiæ, quam novit, seu quam culpabiliter ignorat, quia peccatum illi circunstantiæ respondens, censetur voluntarium ; ex qua responsione, quæ vera est, infert ibi expresse nostrum propositum privilegium; videlicet, *Eum qui scit, aut culpabiliter ignorat furtum esse peccatum: imperare verò furtum invincibiliter ignorat esse peccatum , non peccare imperando furtum,peccare verò furando* . Ut patet à simili de eo , qui fornicationem externam agnoscit esse peccatum, sed invincibiliter ignorat desiderium fornicandi esse peccatum: is enim non peccat desiderio fornicationis, peccat verò exterius fornicando .

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui rem sacram furto subtrahit credens esse profanam , licet peccet peccato furti , excusatur tamen à peccato sacrilegii .

326 SEquitur hoc privilegium ex præcedenti, ut patet; et præterea hoc idem confirmatur ex doctrina quam habet *P. Duardus noster in Bull. Coenæ lib. p. cap. 2. qu. 5. num. 21.* Ubi ad rem hanc, ait sic : *Ignorantia invincibilis circunstantiæ, seu qualitatis eius, quæ speciem peccati constituit, aut graviorem*

rem reddit, excusat à censura lata contra talem culpam ratione talis circunstantiæ. Vt si v.g. sententia excommunicationis feratur contra quoscumque sacrilegium committentes, si quis rem aliquam sacram furto subtraxerit credens esse profanam, licet peccet peccato furti; quia tamen excusatur à peccato sacrilegii (ecce privilegium nostrum) *excommunicationem non incurrit: Nam sicut ignorantia, à quo solo pendet tota malitia operis, excusat à tota malitia peccati; ita ignorantia circunstantiæ, & qualitatis, à qua malitia operis partim pendet, ab ea malitia, & specie peccati excusabit, quæ ab illa circunstantia, & qualitate ignorata, deducta, & constituta fuerit.* Unde cum in casu privilegii proposiri, ignoretur id, à quo partim pendet malitia operis, eo quod ignoratur rem esse sacram, ignorantia huius circunstantiæ, à qua malitia operis partim pendet, ab ea malitia, & specie peccati excusabit. Et excusaret etiam consequenter à censura, si hæc lata esset pro tali circunstantia peccati, idest, pro furto rei sacræ, maximè in loco sacro, et loci sacri Ecclesiæ, etc. Quod patet etiam ex eo quod superius diximus de percutiente Clericum, invincibiliter ignorante, eum quem percutit Clericum esse; hunc videlicet non incidere in excommunicationem *cap. Si quis suadente Diabolo*: ignorantiæ eiusdem causa, ratione cuius non percutit formaliter Clericum, sed hominem tantum, contra quē actum non est lata excommunicatio.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui sacras Reliquias ex devota ignorantia furatur, à mortali excusatur.

327 A Mortali excusatur ex verbis ipsis *Ioannis de Alloza in Alphabeto Morali Verbo Reliquiæ n.* 4. ubi sic: *In furto Reliquiarum non potest esse parvitas materiæ: gravitas autem non est pensanda ex quantitate tantum, sed ex dignitate, & raritate: unde furari minimam particulam ligni Sanctæ Crucis erit mortale, nisi devota ignorantia excusetur.* Dari tamen parvitatem materiæ in furto Reliquiarum, tenet *P. Diana tom.* 8. *Coordinato tr.* 7. *ref. p. n. p. ex p.* 5. *tr.* 5. *ref.* 35. *& ex Portel. in Dub. Reg. Verb. Reliquiæ Sanctor. Bassæus Verb. furtum primò, n.* 3. *Versu, Sed quæres.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui modico furto infert damnum notabile, & hoc ignorat, à mortali excusatur.

328 QUi multa parva furta cōmittit, non quidem ex intentione perveniendi ad summam notabilem, sed ex oblara sibi occasione, non peccat mortaliter in singulis eiusmodi levioribus furtis, sed ad summum in ultimo, quo mortalem quantitatem attingit. *In quo etiam furto* (*ait Petrus à S. Ioseph in Summula Casuum Conscientiæ cap.* 7. *de septimo Decal. Præcepto art. p.* ad rem huius privilegii) *adhuc potest a mortali excusari, si illud committat præteritorum immemor, aut nullo modo cogitans ex illis omnibus coalescere quantitatem notabilem, sufficientem ad peccatum mortale.*

329 Dicitur *ad summum*, eo quia non pauci existimant, non peccare furem mortaliter, quatenus accipit rem illam minimam, qua scit notabilem quantitatem compleri; sed quatenus eiusmodi quantitatem iam iniustè retinet. Quamvis tamen oppositum sit tenendum, cum peccatum sit mortale, notabile damnum alteri inferre, quod fieri censetur, quando notabilis summa per ultimum furtum completur. Ex quo colligi etiam potest, eum qui post completum dicto iam modo furtum mortale, alia nova exigua furta perpētrat, peccare item mortaliter, et toties quoties: et eo gravius peccare quo nota-

tabilior est res accepta; nisi fortè ob interpositam pœnitentiam, huiusmodi nova exigua furta, cum præcedentibus haud continuentur moraliter.

330 Quicquid autem sit de tali speculatione, dicit privilegium nostrum (quod, et affirmat idem *A Sancto Ioseph l. c.*) eum, qui modica furta committendo, pervenit ad notabilem quantitatem, ob ignorantiam tamen, aut bonam fidem, id nescit, vel non advertit (quod in praxi plerumque contingere potest) excusari à mortali. *Et etiam ab obligatione restitutionis sub mortali, quod à Confessario prudenter expendēdum est.* (addit, et consequenter loquendo concludit idem Author) Cum quo (privilegium hoc concludēdo) adverto: Quod et si quando plures ex mutuo consensu quantitatem notabilem ab aliquo auferunt, licet singuli exiguam, tunc peccent omnes mortaliter, teneanturque ad restitutionem; ita ut quilibet per se teneatur restituere modicum id quod accepit: et in defectum aliorum, unusquisque teneatur in solidum, idest restituere totum, quod ab aliis acceptum est, cum suo modo totius damni sit causa. Si quis nihilominus accipiens modicum, *ignoret* alios plerosque similia damna inferre, non peccat mortaliter accipiendo, aut non restituēdo; quia non est causa nisi damni exigui, quod ipsemet infert: ita dictus *A S. Ioseph.* Qui pariter ex probabiliori sententia etiam existimat idem dicendum, quando quis modicum accipiens, scit quidem à plerisque aliis damnum notabile inferri, nō tamen est causa talis damni, nec illud consentit. Unde excusantur à mortali Viatores, qui unam, aut alteram uvam ex vinea aliena colligunt; & si nō ignorent plerosque alios illac transeuntes, similia furta committere. Quia cum non sint causa gravis damni ab aliis illati, nulla est ratio cur illud teneantur resarcire.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Rem alienam surripiens ignorans esse talem, nedum à peccato mortali, verum etiam à veniali excusari potest, atque à restitutione.

331 Certum est, imò de fide, furtum, quod hoc Decalogi septimo præcepto prohibetur, esse peccatum mortale ex suo genere, ut constat etiam *ex p. ad Corint. c. 5. Fures regnum Dei non possidebunt.* Et accedit ratio, quia furtum nedum charitati cōtrariatur, qua proximum diligere tenemur, ac proinde velle illi bona, & non inferre mala, & nocumenta; sed etiam iustitiæ opponitur, quæ reddit unicuique quod suum est, peccatum autem contra iustitiam nedum mortale est ex genere suo, sed etiam ad restitutionem obligat. Adde, quod furtum est contra bonum commune, contra pacem videlicet societatis humanæ, quæ per furtá valdè turbatur, atque dissolvitur.

332 Quamvis autem furtum sit huiusmodi, lethale peccatum videlicet ex genere suo, in quibusdam tamen casibus, & circunstantiis (inquit *Mastrius in Theologia Morali disp. 11. qu. 8. art. 5. n. 153.*) *potest quis non solum à peccato mortali, sed etiam à veniali excusari.* Et si ei quæras in quibus casibus, & quandoque ita excusari potest? Respondet: *Quando indeliberatio intervenit, defectus iudicii, probabilis rei alienæ ignorantia.* Cui responsioni accedit etiam *Trullench in Decal. lib. 7. cap. 5. dub. 2. num. 2.* Ubi referens quinque casus in quibus furtum, seu acceptio rei alienæ non est peccatum, quartum casum ait esse, *Si ex ignorantia alienum quis accipiat.* Quod est expressa positio privilegii propositi, ut patet. Et adde, eandem ignorantiam rei alienæ excusare etiam à restitutione, quandiu durat, cum *Fagundez in Decal. to. 2. lib. 7. c. 25. n. 2.*

sub

sub his verbis expressè: *Ignorantia invincibilis debiti, & quod res sit aliena, omninò excusat à debiti solutione, restitutioneque, quandiu durat.*

PRIVILEGIUM SEPTIMUM.

Ignorantia probabilis, à peccato, & restitutione excusat eum, qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare nequit.

333 Apud *Navarrum in Manuali cap. 17. n. 105. in principio*: habes hoc privilegium, sub sequentibus verbis: *Qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare non poterat, nisi ignorantia probabilis excuset, ad restitutionem tenetur.* Ignorantia igitur probabilis per *Navarrum* (& communiter) excusat à restitutione eum, qui cum ipsa recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare non poterat, & si à restitutione, à peccato etiam consequenter excusat, ut in privilegio. Qui autem sint qui donare non possunt? Sunt Religiosi professi, item professæ Moniales, servi, & alii, qui non habent dominium, vel aliquid suum proprium: item filii, qui sunt in potestate Patris, &c. Qui tamen post gratuitum cum dicta ignorantia, & bona fide ita receptum resciverit, ob dominii carentiam, esse malè donatum, & perceptum, tenebitur restituere: nisi aliquid ei suffragari videatur, cuius ratione liber censeatur, nec obnoxius tali restitutioni in conscientia.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Qui detinet hominem, iniustè ex ignorantia servum factum, eundemque sic possidet, tutus est in conscientia, & ab iniustitiæ culpa excusatur, quandiù ignorantia, & bona fides durat.

334 Iure naturæ non habet homo dominium alterius hominis. Est commune. Et ratio est, quia omnes homines naturæ conditione sunt pares, cum sint omnes ejusdem naturæ; ex eodem parente, & ad eundem finem conditi. Quare *servitus* non est de Iure naturæ, nemo enim natura est *servus* propriè, licet quidam à natura sint magis apti ad imperandum, & alii ad serviendum (ut innuit etiam *Aristoteles lib. p. Polit. cap. p. & 3.* dum dixit: *Quosdam natura servos, quosdam dominos*) Cuius signum est, quod in statu naturæ integræ nulla futura fuerit servitus, ut docent *D. Augustinus lib. 19. de Civit. cap. 15. D. Gregorius lib. 21. Moral. c. 11. Lessius de Iust. libr. 2. cap. 4. dub. 9. n. 54. Trullench in Decal. Tom. 2. l. 7. cap. p. dub. 8. n. p.* & alii: Quia servitus est pœna peccati. Iure tamen gentium, & Civili, potest quis effici servus, ut patet ex *Scriptura Sacra, Exodi 21. Levitici 25. Deuteron. 20. & 21. p. Corinth. 7.* ubi *Apostolus Paulus, servus vocatus es? non sit tibi curæ.* Unde constat etiam Christianos esse posse servos nedum Gentilium, sed etiam Christianorum: de qua re videndus *Gratianus dist. 54.* Quatuor autem titulis præcipuè acquiri potest hominis dominium, vel servitus, ut videre est apud *Lessium lib. 2. cap. 5. dub. 4. Sanchez Consiliorum tom. p. libr. p. cap. p. dub. 3. & 4. Trullench Dub. 8. cit. n. 3. 4. 5. 6.* & apud alios: Titulo videlicet *Belli, Nativitatis, Condemnationis, & Emptionis, ac venditionis.*

335 *Ius bellli* est primus titulus, ratione cujus in bello iusto capti, fiunt servi capientis. *Leg. Hostes, ff. de Captivis*: qui titulus in naturali miseratione fundatur; poterant enim sic capti, justè occidi, & servantur, morte in servitutem commutata; & ob id servi à serando dicti sunt *Instit. de Iure personarum, §. Servi autem.* Hoc autem ius extenditur etiam ad parvulos hostium, & innocentes; hi enim & si non peccaverint, servituti tamen possunt subjici, tanquam hostilis Reipublicę membra, quæ uti como-

modis, ita & incommodis sui corporis participant, præsertim in bonis externis. Apud Christianos autem (ut advertit etiam *Lessius dub. 4. cit. n. 12.*) consuetudine introductum est, ut Christiani à Christianis capti non fiant servi, in honorem libertatis, quam per Christum consecuti sumus. Si bellum tamen injustum gerant Christiani contra infideles, & capiantur, fiunt eorum servi jure gentium, Videatur *Covar. in Reg. Peccatum 2. §. 11. n. 6.* Secundus titulus est *Nativitas*; ratione cujus efficitur servus, qui ex ancilla natus est: nam partus sequitur ventrem, *l. Partum, C. de rei vindicatione.* Idque merito quia mater est certior: & plus confert materiæ corpulentæ, quam pater: servitus autem secundum corpus convenit. Vide *Lessium l. c. n. 13. & Trullench l. c. num. 4.* Tertius titulus est, *Iusta condemnatio*: Potest enim quis, sicut ad mortem naturalem, ita ad servitutem, quæ mors civilis est condemnari. Vide item *Less. n. 14. & Trullench n. 5.* Quartus titulus est, *Emptio, & Venditio*: Intellige de illa emptione, qua quis vice prima fit servus ex libero, ut quando quis vel seipsum vendit, vel à parentibus venditur. Quod utrumque validè, & justè fieri posse, sub quibusdam tamen conditionibus, probant præter alios (easdemque conditiones referunt) *Lessius l. c. n. 16. & Trullench l. cit. n. 6.* Et sicuti conditionibus ipsis concurrentibus omnibus, per D. D. eosdem, venditio est valida, per ipsosmet, si vel una desit, jure communi est irrita.

336 Dicit ergo propositum privilegium nostrum quod qui hominem servum factum absque justo titulo, iniustè sic detinet, ac possidet: si ex ignorantia eundem detineat, & possideat, excusatur ab iniustitiæ formalis culpa, quandiù ignorantia eadem, & bona fides durat: quod privilegium nedum ex sese certum videtur, verum etiam apertè, & clarè à D. D. admissum, & approbatum. Nam *Trullench dub. 8. cit. n. 10.* illud idē ponit sub his verbis: *Vbi primum constat aliquem iniustè servum factum fuisse, tenetur eum Dominus libertate donare, quamvis bona fide multo tempore possederit, poteritque, si infidelis sit, permitti ut ad suos se conferat; fieret namque ei iniuria, si invitus detineretur. Sic qui novit rem, quam possidet bona fide non esse suam, tenetur eam restituere. Hinc patet quid dicendum de Æthiopibus: nam, si maiores vigintiquinque annis se vendunt ipsi: Vel à Patre, egestate oppresso, venduntur; optimo iure possidentur. Similiter, si iusto bello capiuntur. At, si rebus levibus, & neniis decepti ad portum ducuntur, ubi capiuntur, & inviti venduntur, non valet emptio, & tenentur eos ad pristinam libertatem restituere. Vnde in conscientia tuti non sunt illi, qui eos capiunt: nec illi, qui ab eis illos emunt: nec qui eos modo possident, nisi ignorantia invincibili, quæ rarissimè in his contingit, excusentur; ideoque tenentur eos manumittere, etiam si non possint pretium recuperare, & quamvis bona fide emerint*: ità *Trullench n. cit.* Vide *Lessium dub. 4. cit. n. 13. Versu Adverte tamen: & eundem Trullench l. c. n. 3. in fine.* Cum quibus etiam adverte, eum, qui in bello ex parte sua Iusto capitur non contrahere veram servitutem. Quod si utraque pars ignorantia laboret, & utrinque iustitia belli sit dubia, ob probabile jus alterius partis, capti fiunt tuta conscientia utrinque servi, ut rectè etiam *Covarr. l. c.* Ubi tamen deposita ignorantia, & dubietate, constare ceperit, cui parti faveat Iustitia, tunc ea pars, quæ injustè ex ignorantia cepit, debet captum in libertatem sine pretio restituere.

PRIVILEGIUM NONUM

Occidens hominem cum ignorantia comitante, ab obligatione restitutionis excusatur.

337 Certum est injustum homicidam, cum nempe, qui cum

cum peccato occidit, teneri restituere omnia damna ex tali homicidio in temporalibus data, eo quia fuit ipse omnium iniusta efficax causa. *Qui tamen occideret cum ignorantia comitante, non teneretur restituere*: (*Trullench in Decal. Tom. 2. libr. 7. cap. 8. dub. p. n. 8.*) Hocque accideret, quando quis ex. gr. proiiceret sagittam, omni adhibita diligentia, ne aliquem occidat, & casu peremit hominem, vel etiam hostem, quem necare optabat, & si sciret, etiam necaret. Et ratio est clara, quia sola iniqua voluntas non obligat ad restitutionem, cùm ea nequeat proximo nocere: nec etiam opus illud externum, cùm ex invincibili ignorantia proficiscatur, ut in privilegio; nec idemmet opus exterius ex mala voluntate processit, tantum enim intendebat venari cùm sagittam proiecit, eandemque projecit omni adhibita diligentia, ergo. Ante *Trullench* ponunt, & approbant hoc idem privilegium *Petrus Navarra de Restit. lib. 2. cap. p. n. 73. fol. mihi 27. & Sanchez in Consil. tom. p. lib. p. cap. 4. dub. 8.* apud quem, *etiam Henriquez libr. 11. de Matrim. cap. 10. initio, Commento littera A.*

338 Et hinc deduc, nec etiam ebriū, aut dormientem, & in somnis sine culpa occidentem, teneri restituere: Secus verò si culpa non vacavit: idest, si cum esset in vigilia prævidere potuit, & debuit, quia probabiliter timebat id damnum, & malum eventurum; nam si sic, imputari illi debebit homicidium, cum fuerit in lata culpa, & in causa volitum, unde mortaliter peccavit se inebriando, vel dormiendo ante factam diligentiam ne eveniret; sicque tenebitur restituere, cum homicidium non sit omnino casuale: ita *Navarra n. 74.* & cum ipso *Sanchez dub. cit. n. 4.* & cum hoc *Trullench num. 8. cit.* Vide *Paulum Comitolum libr. 5. Moralium Respons. qu. 5.* in qua plura eruditè, doctè, & subtiliter De Peccatis Ebriorum.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Monetam adulterinam, falsam, diminuti ponderis, &c. cum ignorantia, & bona fide expendens, à culpa, & à restitutione excusatur, quandiu ignorantia eadem, & bona fides durat.

339 Peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri qui monetam talem expendit, non est qui neget, & in confesso est apud omnes; Ignorantia sola, & bona fides (quandiu durat) ab utroque, à peccato videlicet, & à restitutione excusat; quod privilegium affert expressè *in suo Libello De Monetarum Potestate, & Utilitate, Gabriel Biel quæst. Unica, Conclus. 4. fol. mihi 7.* ut sequitur: *Expendens scienter monetam non currentem, aut alias minus valentem, pro bona, & currente, fraudat proximum, atque decipit dando malum pro bono. Dicitur notanter (scienter) quoniam si ignoranter fieret, ut quia ignoraret valorem monetæ, quam expendit; excusaretur saltem à peccato, & etiam à restitutione, durante ignorantia. Si tamen postea sciverit, tenebitur ad restitutionem; quia sive scienter, sive ignoranter damnifico proximum, teneor eum relevare indemnem, postquam mihi innotuerit illatum damnum*: ita *citatus Biel*. Et hoc idem privilegium admittit, eidemque subscribit *Trullench in Decal. tom. 2. lib. 7. cap. 12. Dub. 2. n. 6.* sub his verbis: *Qui mala fide accepit monetam adulterinam, non potest illam expendere, & si illam expendit, peccat etiam eodem peccato ac falsificator. Quod si bona fide accipit, & bona fide expendit, durante bona fide excusatur ob ignorantiam: comperta autem veritate, restituere tenetur: sicut qui bona fide vitrum inventum in agro vendidit pro gemma, non enim excusatur eo quod ab alio acceperit: nam error meus alteri nocere non debet.*

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Confeßarius, qui non monet, nec arctat pœnitentem ad debitam restitutionem, id omittens ex ignorantia invincibili, vel naturali oblivione, excusatur ipse ab obligatione restitutionis, nec tenetur restituere illud, quod poenitens alteri debet ex iustitia, & in conscientia.

340 Supponit hoc privilegium, quod Confessarius, qui culpabiliter non obligavit pœnitentem ad restitutionem, peccet, & teneatur ipse restituere, quod docent *Sylvester Verbo Vsura 7. qu. 2. in fine. Zanardus in Directorio Confessariorum par. 2. De 7. & 10. Decal. præcept. c. 26. fol. mihi 989. Dub. 3. Petrus Navarra de restit lib. 3. cap. 4. n. 125. Martinus Navarrus in Man. cap. 17. n. 22. Clavis Regia libr. 10. cap. 14. n. 16. & 17. Filliuccius tr. 32. cap. 3. qu. 12. Versu Dico ultimò, n. 79. Cardin. Lugo de Pœnit. disp. 22. sec. 3. n. 61. Suarez de Poenit. disp. 32. sec. 6. n. 8. Antonius à Spir. Sancto in Directorio Confeßarior. par. p. tr. 5. disp. 18. §. 2. n. 1488.* & alii apud istos, & apud *Bonacin. to. 2. de restit. in Genere, disp. p. quæst. 2. punct. 11. num. 15. Dianam tom. pr. Coordin. tract. 6. res. 22. ex par. 2. tract. 16. & Miscell. 2. res. p.* & alios. Quod autem dicunt de Confessario, affirmant etiam de aliis, quibus ex officio incumbit cura animarum, qualis est Episcopus, vel Parochus: item de aliis Confessariis; nam quilibet Confessarius, aut est Parochus, aut saltem vices gerit Parochi. Et idem etiam affirmant de Consultore, & Consulente ex officio, & professione. Hujus autem suppositionis, & sententiæ, Ratio est: Quia tam Parochus, quàm alius Confessarius (nam vices gerit Parochi) tenetur ex officio docere poenitentem necessaria: Ergo si non admonet poenitentem restituere, non adimplet id, quod debet: ergo tenetur ipse ad restitutionem, quia non admonendo, virtualiter dicit illum non teneri, atque adeò causa est moralis; ut poenitens non restituat, consequenter est causa damni alterius tertii: unde si aliud non est remedium, ipse tenebitur ad restitutionem, quia verè intulit damnum contra iustitiam, tacendo; quando loqui tenebatur. Et magis ratio hæc urgebit, si Confessor positivè consuluit, vel induxit ad non restituendum: sic etenim revera commisit iniustitiam contra tertium, sive id fecerit ex malitia, quod est evidens; sive ex gravi negligentia, quia ex iustitia non ita temerè uti debet suo munere cum detrimento alterius.

341 Hoc inquam totum supponit propositum privilegium, quod utique excusat (ut patet) liberat, & absolvit ab huiusmodi restitutionis obligatione Cōfessarium ipsum, ex ignorantia, vel naturali oblivione (ut supra) non monentem, nec cogentem poenitentem ad restitutionem, ad quam idem in conscientia tenetur. Quod privilegium (approbantes) afferunt etiam, *Trullench in Decalogum lib. 7. cap. 13. dub. 3. num. 11.* Ubi sic: *Vtrum Confessarius, qui non monuit, nec cogit poenitentem, ut restituat, teneatur restituere illud, ad quod poenitentens tenetur. Certum est, si id omittat ex ignorantia invincibili, vel naturali oblivione; vel ex levißima negligentia, non teneri: non enim tenetur exactißimam, & diligentißimam adhibere diligentiam, sed sufficit ea, quam communiter diligentes, timorati, ac docti adhibent: Vnde solum quæstio est, quando culpa est in Confessario non monente restitutionem:* & *Diana l. c.* extendens ibi latius privilegium ad ignorantiam videlicet etiam vincibilem: ait enim: *Dico igitur non solum Confessarios, sed Prælatos, & Parochos, quando ex ignorantia etiam vincibili non obligant poenitentem ad restituendum, ad nullam restitutionem teneri:* sic *resol. cit. n. 2.* Accedit etiam *Zanardus l. c.* dum ibi sic: *An Confessor non obligans ad restitutionem poe-*

poenitentem, teneatur ipse satisfacere. Respondetur, quod vel hoc facit ex malitia; vel ex culpa, vel ex oblivione: si primum, & secundum, tenetur. Si ex oblivione provenit, ad nihil sic obligatur, cum etiam peritissimi homines quandoque in propriis deficiant; neque enim omnia memorari possumus.

342 Si autem hic quæras, an Confessarii verè teneantur ad restitutionem, quando sua culpa, vel malitia non admonent, aut non cogunt pœnitentem ad restitutionem faciendam; quam fecisset poenitens, si illam Confessarius eidem iniunxisset, vel absolutionem denegasset. Affirmativè respondent supra citati in principio, & alii; idque ob communem eorundem Doctorum rationem superius traditam: Quia videlicet Confessario incumbit ex suo proprio officio onus tradendi necessaria poenitenti, eundemque instruendi; cum ergo hunc non admoneat, facit contra suum officium, consequenter ipsi, tanquam veræ, & efficaci causæ videntur damna imputanda, ergo ab ipsomet resarcienda. Nec refert (inquit *Petrus Navarra n. cit. 125.*) Confessarios, non in gratiam creditorum officium habere, nec ab eis mercedem accipere: quia ex quo habent ex officio facere, causæ damni verè dicuntur. Maximè quia intentio fidelium (addit *P. Navarra*, & cum ipso *Clavis Regia n. cit. 17.*) decimas Ministris assignantium, & etiam Ecclesiæ conferentis eis hujusmodi officium, ea est, ut non solum saluti pœnitentis, sed etiam bono communi consulant diligenter curando, ne respublica, aut alii fideles, quantum in illis est, damnum aliquod, aut iniuriam patiantur. Cui sanè officio minimè satisfaciunt, dum ex eorum negligentia non admoneatur poenitens de re ad salutem sibi, necessaria, & alii deinde damnum patiuntur. Et hinc est, quod Confessor Episcopus, vel Curatus tenebitur de levi culpa, siquidem officium habet in gratiam, atque utilitatem suã, & reipublicæ, cum ob id ei decimæ, stipendiaque assignentur. Cæteri verò Confessarii, ut sunt Religiosi, & alii delegati, qui non ex officio munus exercent, solum de lata culpa tenentur. Sic *P. Navarra*, & cum ipso *Clavis Regia l. c. & Lessius libr. 2. cap. 13. dub. 10. n. 77.* Quibus videtur accedere *Filliucius n. 79. cit.* dum ibi affirmat Confessarios non cogentes poenitentes ad restitutionem, vel non monentes, quando tenentur, esse obligatos ad restitutionem, si sint ex officio habentes curam animarum, ut Episcopi, vel Parochi: si autem alii non ex officio, ut Religiosi non tenentur ad restitutionem. *Quamvis* (concludit postea numerum) *probabile sit, neque etiam eos, qui ex officio tenentur, esse obligatos: quia obligatio eorum est solum in ordine ad spiritualia, procurando salutem poenitentium, non ad temporalia aliorum.* Iuxta quam conclusionem

343 Respondeo & ego ad quæsitum negativè, uti etiam faciunt *Lessius Dub. cit. n. 78. in fine. Suarez sec. 6. cit. n. 9. versu, Ego verò. Valentia Tom. 3. disp. 5. qu. 6. punct. 3. Versu, Alii autem. Sanchez in Summa libr. p. cap. 6. n. 5. in fine. Eman. Sà Verbo Restitutio n. 2. in fine. Bonacina num. 15. cit. Versu Verum quia, Diana n. 2. cit. & Tomo 8. Coordinato tract. 7. res. 34. n. 2. propè finem: Ex par. 11. tr. 6. & Miscell. 6. res. 18. Cardin. Lugo loc. cit. num. 67. Antonius à Spiritu Sancto §. 2. cit. num. 1485. Fagundez in Decal. libr. 8. cap. 27. num. 18. in fine:* aliique plures. Quorum omnium (uti & hujus nostræ responsionis) communis ratio est: Quia Confessarius non tenetur ex officio, & ex iustitia prospicere bono temporali aliorum, sed bono spirituali poenitentis, non alterius: nam officium, quod Confessario ex iustitia incumbit, solum est in ordine ad spiritualia, & negligens in officio peccat contra Religionem potius, quàm contra iustitiam, exercendo negligenter

sa-

ſacrum Miniſterium. Unde omittens monere pœnitentem ad reſtitutionem, non tenetur reſtituere, quia Confeſſarius ad eandem monitionem non tenetur ex iuſtitia in favorem eorum, quibus reſtitutio fieri debet, ſed ex Religione in favorem perfectionis Sacramenti Pœnitentiæ: & ad ſummum etiam ex iuſtitia in favorem poenitentium in bonum ſpirituale. Nec inquam denuo abſolutè tenetur ex officio proſpicere temporalibus creditorum bonis, cùm ab illis mercedem non accipiat, nec eorum gratia officium habeat, ſed ſolum ad procurandum bonum poenitentis. Hinc, quamvis ipſimet poenitenti teneatur Confeſſarius iniungere reſtitutionem, eundemque admonere ad reſtituendum, non tamen ad hoc tenetur obligatione iuſtitiæ, quam habeat erga creditorem, ſed ex obligatione erga poenitentem, qua ſaluti ejus ſpirituali tenetur conſulere: & ſi hoc negligat, peccabit quidem, ſed ad reſtitutionem minimè tenebitur. *Quod non ſatis videtur expendiſſe P. Navarra*, ſupra (inquit *Valentia Verſu cit. in fine*) *dum ad hoc huius opinionis argumentum reſpondere conatur*.

344 Verum quidem eſt, et in omnium opinione certum, Confeſſarium teneri ad reſtitutionem, quando poenitenti obligato ad reſtitutionem dicit, ipſum non teneri: aut quando ex malitia, vel ignorantia craſſa, ſeu culpa lata dicit, poenitentem teneri ad reſtitutionem uni faciendam, cùm teneatur alteri; in his enim caſibus tenetur ad reſtitutionem, eo quod per ſuum conſilium cenſeatur cauſa efficax damni, ut bene tradunt Doctores communiter, præcipuè *Cardin. de Lugo ſect. cit.* qui *num.* 64. circa hanc Confeſſarii obligationem, ſive culpabiliter, ſive inculpabiliter errorem commiſerit, advertit, ſatisfacere poſtea ſuæ obligationi, ſi poenitentem potentem adhuc reſtituere, doceat, quid facere debeat; nec ad aliud teneri, licet ille non reſtituat. Caſu verò quo poenitens verè intentionem habuiſset reſtituendi tunc quando confeſsus eſt, & poſtea mutato animo in peius, nollet amplius, videtur Confeſsarius, qui malitiosè, & culpabiliter diſuaſit reſtitutionem, manere obligatus, non ſolum ad revocandum conſilium, ſed ad reſtituendum, cùm ſua culpa fuerit cauſa ne fieret reſtitutio, quæ facta fuiſset, & modo non fiet: ita *Eminent. Lugo n.* 64. *cit.* Videatur:

PRIVILEGIUM DUODECIMUM

Quandiu durat ignorantia invincibilis iuris, vel facti, tandiu excuſat à reſtitutione.

345 NAvarrus *in Man. cap.* 17. *ſub num.* 55. *verſ. Tertiò infertur*: affert propoſitum privilegium ſub his verbis: *Ignorantia probabilis iuris, aut facti, quandiu durat, à reſtitutione excuſat, & ſic etiam multo magis ab ſtatim reſtituendo excuſabit*. Et cum eodem, ex eodemque *Navarro*, idemmet privilegium refert *Trullench in Decalog. tomo* 2. *libr.* 7. *cap.* 15. *dub. primo, num. pr.* Hinc, ſicut habens ſcienter rem alienam iniuſtè acquiſitam, ſive per donationem, ſive per contractum, &c. tenetur reſtituere: Sic etiam qui alienum retinet ex ignorantia, & bona fide, tanquam ſuum detinens, prout tunc excuſatur: ut ſi per hæreditatem, vel emptionem bona fide acceperit, & retineat, quod utique eſt ignorantia facti. Pariter excuſatur, qui in re difficili peritos, & doctos conſuluit, à quibus fuit dictum ei, non teneri reſtituere, vel contractum eſſe licitum, cum re vera ſit illicitus, & iniuſtus, & reſtituere teneatur, quod dicitur ignorantia iuris. Quoad uſque igitur hæc ignorantia iuris, quam illa facti duraverit, & bona fides, à reſtitutione excuſatur: quia per citatos, & alios, *Ignorantia probabilis, ſeu invincibilis facti, vel iuris excuſat*, & toto eo tempore, quo

quo causâ, ideſt ignorantia excuſans, durat. Ex quo infert *Sayrus cum Lopez & Rodriquez* apud eundem *Trullench n. cit.* Quod & ſi per unum teſtem omni exceptione maiorem conſtaret hæredi teſtatorem reliquiſſe alicui legatum magni momenti, non tamen ob id talem hæredem teneri in conſcientia legatum illud ſolvere; quia non neceſſitatur ad preſtandam fidem uni teſti, quando inde ſequitur detrimẽtum notabile ſuum, vel tertii: propter dictum enim unius teſtis non tenetur hæres legatum ſibi adimere, illique reddere, nam ut dicitur *unus vir, nullus vir*: & *dictum unius, dictum nullius*.

PRIVILEGIUM XIII.

Ignorans naturam promiſſionis, ſi promittit, non tenetur adimplere.

346 Ratio huius privilegii (quod refert inter alios *Trullench in Decalogum tom. 2. lib. 7. cap. 17. dub. p. n. 2.*) eſt clara. Quia ſi promittens, promiſſionis naturam ignorat, non cenſetur habere intentionem promittendi, conſequenter nec ſe obligandi; qui autem non ſe obligat, utique non tenetur adimplere. Quod confirmatur à pari de Voto: Votum ipſum eſt promiſſio facta Deo. Si vovens ignoret naturam Voti, & actus, quam facit, non tenetur adimplere, nec votum exequi, ut docent communiter Doctores, præcipuè *Leſſius de Juſt. lib. 2. cap. 40. dub. p. n. 12. Verſu Tertiò requiritur. Fagundez in Decal. to. p. lib. 2. cap. 13. n. 36. P. Piſtacchius de Votis to. p. tract. p. cap. 4. n. 2. in fine*, & alii, unanimiter concludentes, quod ignorans naturam actus quem facit, ad illum obligari non poteſt. Cuius concluſionis rationem, & doctrinam docuit *Leſſio loc. cit.* Quia videlicet actus agentium ex intentione, non operantur ultra intentionem, cum ab ea ſuam vim totam habeant: ſicut enim lex ipſa vim non habet, niſi iuxta legiſlatoris intentionem, ſic nec Votum, nec promiſſio quævis (quæ veluti lex quædam eſt, quam ſibi imponit quis) vim habet, niſi iuxta intentionem promittentis. Et ſicut ſuperioris poteſtas, non inducit ſubdito obligationem, niſi applicetur à voluntate, ad eam cauſandam mediante præcepto; ita ius, quod quis in ſe ipſum habet, non infert obligationem mediante promiſſione, niſi intendat eam inferre; non poteſt autem intendere eam inferre, ſi naturam promiſſionis ignorat; ergo ſi ignorans naturam promiſſionis, promittit, nec habet intentionem promittendi, nec obligationem adimplendi: ignorans enim (ut ſupra) actum quem facit, ad illum obligari non poteſt. Adverte tamen cum eodem *Trullench num. cit.* et aliis, quod ſi ignorans naturam promiſſionis (et Voti) intendat promittendo (vel vovendo) facere quod alii faciunt, tenetur adimplere, nam tunc tenetur habere intentionem, et voluntatem tacitam promittendi (aut vovendi) ſufficientem ad ſe obligandum: ſicuti verè baptizat ille, qui intendit facere quod alii baptizantes faciunt.

PRIVILEGIUM XIV.

Accipiens medio contractu donationis, emptionis, venditionis, &c. rem uſurariam, vel furatam cum probabili ignorantia quod non ſit talis, à peccato, & à reſtitutione excuſatur.

347 Ab uſurario, vel à fure rem uſurariam, aut furatam, quæ in ſpecie extet, nullo titulo, nec oneroſo, neque gratuito accipere quis poteſt, etiam ſi uſurarius ipſe, vel fur, uſurariam rem, vel furatam alienando, non fieret impotens ad ſolvendum: ità communiter Doctores. Et ratio eſt clara, quia cum nec uſurarius, nec fur, rei uſurariæ, vel furatæ habent dominium,

non

non possunt illud in alium transferre. Hinc sequitur Vestes alienas, Carenas, lectos, vel res alias in specie extantes, non posse gratuitò accipi, emi, etc. ab usurario, vel fure. *Et si quis eas sciens esse alienas emeret* (addit *Lessius de Iustit. lib. 2. cap. 20. dub. 19. n. 165. in fine*) *teneretur ad restitutionem earum, & etiam fructuum omnium.* Teneretur inquam, *ad earum restitutionem, si emeret sciens esse alienas*, ergo nesciens, & probabili ignorantia tales esse ignorans, excusaretur (utique à peccato) & à restitutione, ut in hoc privilegio. Et quod excusaretur, expressè docet *Trullench in Decalog. tom. 2. libr. 7. cap. 19. dub. 19. n. 5.* sic ad rem nostram, & privilegii huius resolvens: *Omnis contractus donationis, emptionis, venditionis, &c. circa rem usurariam* (adde, & furatam) *est invalidus, quia non potest rei alienæ transferri dominium, & accipiens talem rem tenetur ad restitutionem, nisi ignorantia excusetur:* & *in fine num.* denuo sic: *Vnde Gener accipiẽs ex his dotem, Clericus beneficium, &c. tenentur restituere, nisi eos probabilis ignorantia excuset*: ita *Trullench*, prosequens sic: *At, si aliquid emat, vel solvat in custodiam rei usurariæ* (adde, aut furatæ) *valet, quia est in beneficium mutuatarii* (& domini) *& per consequens tenetur consentire: Salon 2. 2. qu. 78. art. 3. controv. 2. & cum aliis Bonacina.*

348 Limita autem positum privilegium: quod videlicet excusèt quidem à restitutione ignorantia (ut in ipso) sed tantummodo usque dum illa, ac bona fides duraverit, ut alibi etiam in aliis privilegiis superius (& passim) definitum est. At, ignorantia ipsa, & bona fide ablata; si quis sciẽs, ab usurario, vel à fure aliquid notabile, vel gratis accipit, vel emit in eadem specie qua fuit datũ usurario, vel furatum; vel etiam in alia specie, si sciebat eius bona non sufficere ad usuras restituendas, vel ad furtum resarciendum, aut probabiliter dubitabat, peccat mortaliter si non vult restituere iis, quibus usurarius, vel fur tenebatur; quod certum est, & præter alios docet *Navarr. in Man. cap. 17. sub n. 265. vers. Ex quo.*

PRIVILEGIUM XV.

Notarius conficiens instrumentum usurarium; & Testes ad ipsum conficiendum concurrentes, à peccato, & restitutione excusantur, si id faciant bona fide, & ignorantia probabili.

349 EX communi sentẽtia, omnes efficaciter cooperantes ad usuram, & quicũque agunt partes usurarii, aut sunt causa efficax, cur usurę solvãtur, vel solutæ non repetantur, tenentur restituere. Tales autem sunt plures, quos vide enumeratos à *Lessio de Iust. lib. 2. cap. 20. dub. 21. à Trullench in Decal. to. 2. lib. 7. dub. 21.* & ab aliis. Et quod ii teneantur restituere, clarum est, quia cooperantur omnes efficaciter damno alterius, concurrentes ad contractum usurarium (ut supponitur) ergo tenentur ad restitutionem iuxta quantitatem damni, ad quod cooperati sunt. Et sicut qui participat cum fure ad furandum, tenetur ad restitutionem, sic etiam tenetur, qui participat cum usurario ad usuras.

350 Inter cooperantes autem ad usuram, ob idque restitutioni obnoxios, enumeratur præcipue à citatis *Notarius*, qui instrumentum conficit usurarium sub nomine alicujus liciti contractus, v. g. veri mutui, vel venditionis, ex quo mutuatarius cogitur ad solvendum usuras. Enumerantur & *Testes*: ut videre est apud eosdem. Verum, & *hos, & illum* excusari à culpa nedum, sed etiam ab obligatione restitutionis, privilegio probabilis ignorantiæ, si hæc adsit in illis, & bona fides absque ulla hæsitantia, vel dubietate, est doctrina clara, & aperta *Navarri in Man. cap. 17. n. 276. & 277.* ibi enim loquens de publico Nota-

ta-

tatio facienteinstrumentum usurarium, & de Testibus ejusmodi Instrumentorum usurariorum, facit quidem eosdem reos culpæ mortalis, & restitutioni obnoxios consequenter (licet hoc secundum cum aliqua limitatione respectu Notarii, quam tradunt etiam *Lessius dub. cit. n.* 180. *& Trullench dub. cit. n.* 4.) sed concludit: *procedere solum in Notario, & Teste sciente contractum esse usurarium, & etiam in dubitante antequam dubietatem exuerit*: Ergo in *Notario, & Teste* ignorantia probabili laborante non procedit: non procedit utique:& sic etiam resolvit *Trullench n.* 4. *cit.* sub his verbis in fine, cum *Navarro l. c. Et idem de Notario, & Testibus dicendum* (quod videlicet peccent, &c.) *nisi probabili ignorantia excusentur*. Igitur vetum propositum privilegium. Quod autem dicitur de Notario, & Testibus, affirmari etiam debet de aliis cooperantibus ad usuras; cujusmodi sunt suadentes usuras, Factores usurariorum, & famuli, qui faciunt contractus ipsos usurarios nomine dominorum suorum, vel alii cooperantes ad usuras; ii inquam omnes, si ad usuras sint tantum materialiter cooperantes, cũ ignorantia videlicet probabili, & bona fide, excusantur nil minus, ac excusentur Notarii, & Testes, est enim de omnibus eadem ratio, idemque privilegium, &c.

PRIVILEGIUM XVI.

Qui in arte ludendi notabiliter excedit alterum colludentem, imperitiæ tamen huius ignarus est, excusatur à restitutione lucri; saltem usque dum ille bona fide nescit istius inscitiam, & imperitiam.

351 Loquitur privilegium de ludo, ut est contractus humanus, ad cuius iustitiam, tres potissimum requiruntur conditiones, ut videre est apud *Less. de Iust. lib.* 2. *cap.* 26. *dub.* 2. *Bonacin. tom* 2. *de Restit. in Genere disp. p. qu.* 3. *punc.* 2. & alios. *Prima*, Ut ludentes habeant liberam dispositionem rei, quam in ludum deponunt: non enim possunt res alienas, vel quas alienate non possunt, periculo exponere; ut sunt filii familias, Monachi, &c. *Secunda* est, Ut alter alterum per iniuriam, ut minis, fraude, conviitiis, &c. ad ludum non pertraxerit, nam si ille sic pertractus perdat, alter est ei causa damni per iniuriam, proindeque tenetur pertrahens ad restitutionem, ut docet communis D. D. apud *Less. dub. cit. n.* 7. *Versu, Secunda est, & Trullench in Decal. t.* 2. *l.* 7. *c.* 27. *dub.* 2. *n.* 2. *in princ. Tertia* est, Ut non utantur fraudibus contra leges ludi, alioquin tenentur restituere tum lucrum, tum etiam id quod alter certò lucraturus erat: nam est iniusta illius damni causa. *Ita Lessius dub. cit. n.* 13. Cum aliis *Bonacina dict. punct.* 2. *n.* 6. *&* 7. & cum eisdem *Trullench dub. cit. n.* 3. *in princip.* ubi ait, hoc esse certissimum, commune, & iuxta ius naturæ, quia lucrum acquirit invito domino rationabiliter. Si tamen erat dubium (addit *Lessius n.* 13. *cit*) an esset lucraturus, non tenetur & rem suam, quam exposuerat, dare; quia in dubio melior est conditio possidentis. Tenetur tamen restituere id, quod sic lucratus est, ob eandem causam, quia in dubio non possum mihi rem alterius attribuere, eo quod in dubio melior sit conditio prioris Domini possidentis.

352 Tenetur similiter peritus in arte ludendi (si peritiam simulet ut alterum alliciat) restituere lucrum, imò sic peccat mortaliter. Ignatus tamen, à mortali excusatur, & potest retinere. Unde si quis peritus nesciens alterius inscitiam, & imperitiam, bona fide, ut alterius peritiæ periculum, & experimentum faciat, cum eo ludat, non peccat, nec tenetur lucrum restituere, quia uterque ignarus de arte alterius, æqualiter se exponit periculo perdendi; at

postquam illi constat de notabili excesſu, tenetur a ludo ceſſare; & ſi aliquid lucraretur, id reſtituere teneretur, quia contractus non eſt æqualis. Et hoc idem eſt, quod intendit propoſitum privilegium, & in ipſomet aſſumitur. Quod privilegium probatur. Quia ignatus uterque de alterius arte, exponit ſe periculo perdendi: & ſicut lucranti occurrit imperitior, occurrere poterat peritior, fuitque conſequenter contractus fortunæ, & ex utraque parte æqualis; quod utique non eſt talis, ut dixi, quando conſtat de notabili exceſſu, nec ignorantia alterius imperitiæ amplius excuſat; & ob id ſi poſtquam notabilem illum exceſſum cognovit, aliquid lucraretur, teneretur poſt acquiſitum reſtituere: Non autem antequam cognoverit, quod confirmari poteſt: Quia convenientes ad ludum, eo animo conveniunt, ut ea omnia, quæ lucrati fuerint, dum non conſtat de notabili exceſſu, retinere poſſint.

353 De hoc privilegio (cum eiuſdem admiſſione) loquuntur *Franciſcus Garzia de contract. cap.43. n. 9. fol. mihi 733. Sanchez Conſilior. to. p. lib. p. cap. 8. dub. 13. n. 2. Clavis Regia lib. 11. cap. 12. n. 18. Molina diſp. 517. n. 4. Sà Verbo Ludus n. 8. Filliuccius tract 37. cap. 8. qu. 8. n. 140. Bonacin. punc. cit. 2. n. 4. Trullench Dub. cit. 2. n. 3.* & alii quamplures agentes de Ludo, præcipuè *P. Diana Tom. 6. Coordinato tract. 4. reſ. 37. Ex p. 7. tr. 9. reſ. 30.* ubi ſic: *n. 6. 7. & 8. Nota, quod ſi quis ludi alicuius peritus neſciens alterius imperitiam, ſed bona fide credens illum ſimiliter peritum, ut rem ſuam periculo exponat, cum eo ludat, & lucretur, non peccat, nec ad aliquam reſtitutionem faciendam eorum, quæ lucriſecit, tenetur. Ratio eſt, quia in hoc caſu nulla eſt deceptio, ſed ambo, æqualiter periculo lucrandi, & perdendi ſe exponunt. Tum quia ſicut invenit alium colluſorem imperitiorem ſe in ludo, & lucratus eſt, potuit invenire alium peritiorem ſe, & perdere. Cæterum, ut optimè adnotavit Medina Cod. de Reſtit. qu. 21. Intellecta ſemel colluſoris ignorantia, & ſe longè peritiorem intelligens, tenetur, aut à ludo abſtinere, vel alias meliores conditiones ſuo colluſori concedere, quibus aliundè ſtatuatur, & reparetur æqualitas debita ludo*: ita *Diana*, totus ut patet pro hoc privilegio: Quod tamen privilegium limitat *Alcozer lib. de Ludo cap. 19.* Niſi quis adeò artis luſoriæ peritus ſit, ut vix ſit aliquis, quem non excedat, tunc enim (inquit) tenetur reſtituere quod ab altero lucratur, licet alter de induſtria alterius ſit ignarus. Ratio eſt, quia moraliter ſcit ſe exceſſurum alium. Hanc limitationem approbat *Sanchez l. c. n. 3.*

PRIVILEGIUM XVII.

Ignorans Dominum rei alienæ, quam apud ſe habet, excuſatur à reſtitutione ei facienda, ſi poſt præmiſſam diligentiam moraliter neceſſariam ad eundem Dominum inquirendum, ut eidemmet res ſua tradatur, non comparuerit ipſe, niſi poſt traditam rem eandem pauperibus, vel pio loco, &c. reſtitutionis titulo.

354 Non rarò accidit nos aliquid habere alienum, cujus dominium ignoramus, & neſcimus an facta diligentia dominus comparebit. Et in hoc caſu certum eſt, ut docent etiam communiter Doctores, quod ſi qui rem habet alienam pauperi tradidit ante adhibitam diligentiam ad inquirendum dominum, ſi iſte poſtea comparuerit, tenetur eidem reſtituere, quando maximè fuit iniuſta cauſa illius damni, quia videlicet per furtum eam rem obtinuit, ignorando cuius eſſet. Et ratio eſt (inquit etiā *Fagundez in Decalog. Tom. 2. lib. 7. cap. 21. n. 5.*) quia ex quaſi contractu, & ex officio cuſtodis tenebatur in conſcientia adhibere diligentiam neceſſariam, ordinariam, nec ex-

excusabitur, etiam si rem pauperibus dederit: & ita expresse habetur *Cap. Sicut dignum, de Homicidio*, §. *Eos insuper*: ubi, *Quia licet quædam ex iis, quæ occupaverunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena (cum ipsa potuissent eis, quorum fuerint restituere) debuerunt pauperibus erogare*. Et ibi *Glossa, Verbo, Non tamen aliena*, ait: *Intellige si illos, quorum bona fuerant, facta diligentia poterant invenire: alias sufficit, imo tenentur pauperibus erogare*. Et ratio est, ex ipsamet *Glossa, Verbo eodem, in principio*. *Quia non remittitur debitum, sed augetur, si alii solvetur, quod alii ex debito est solvendum*. Accedit *S. Tho. 2. 2. qu. 62. art. 5. ad 3.* dum ibi ait: *Quod si ille cui fieri debet restitutio, sit omnino ignotus, debet homo restituere secundum quod potest, scilicet, dando in eleemosinas pro salute ipsius, sive sit mortuus, sive vivus, præmissa tamen diligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facienda*. In hac re communis est omnium Doctorum sententia apud *Vasquez Opuscul. De Restitutione cap. 5. §. 4. Dub. p. n. 6. Versu, In eo*: & *Sayrum in Clavi Regia libr. 10. tract. 5. cap. 2. num. p.* Quod quando Dominus rei omninò ignoratur, tunc ante omnia, debitam diligentiam adhibere tenetur, qui est possessor rei alienæ, ut verum rei Dominum inveniat, qua facta, si non compareat dominus, restitui debet pauperibus in bonum domini.

355 Facta ergo tali diligentia in inquirendo domino, & non comparente, si restituerit rem pauperibus, aut in alios pios usus erogaverit, etiam si Dominus compareat non tenetur ad aliam restitutionem, unde excusatur à restitutione ei facienda, ut in proposito privilegio; cui etiam subscribunt, idem *Sayrus l. c. n. 4. Versu, Facta igitur*. *Sylvester Verb. Restitutio 4. qu. 4. Petrus Navar. De Restit. libr. 4. cap. 2. n. 39. Molina de Iust. tom. 3. qu. 744. Lessius de Iustit. libr. 2. cap. 14. dub. 6. n. 43. Versu Petes. Vasquez l. c. Fagundez l. c.* & communiter. Quod privilegium etiam probatur: Quia si possessor rei alienæ post debitam diligentiam in inquirendo domino, pauperibus eam distribuerit, ad nihil amplius tenetur, cùm iam semel, ac licitè eam rem restituerit: non enim tenetur ratione rei, ut quæ in sua potestate non sit amplius: neque ratione iniustæ acceptionis (supposito quod injustè acceperit) quia etiam si sic acceperit, tamen huiusmodi culpa remanet abstersa per restitutionem factam iis, & eo modo, quo potuit, & debuit fieri in tali casu: ergo si dominus postea comparuerit non tenetur ad aliud, & excusatur à restitutione ei facienda, ut in privilegio.

356 Quæ autem, & qualis diligentia moraliter necessaria sit, præmittenda, & adhibenda ad inquirendum dominum, non adeò facilè explicari potest, videantur Doctores citati, præcipuè *Molina qu. cit. n. 2. & Fagundez l. c. n. 6.* ex quibus habetur hoc multum pendere ex arbitrio prudentis hominis, & ex quantitate, qualitateve rei alienæ, quam aliquis habet. Cujus autem expensis facienda sit diligentia prædicta, ut dominus agnoscatur, an videlicet deducendæ sint ex ipsa re aliena, vel solvendæ ab ipso possessore: distinguendum est cum *Sayro l. c. n. 9. Fagundez l. c. n. 7.* & aliis: Si enim possessor rem habuit, & acquisivit bona fide, ex ipsa re deducendæ sunt expensæ, quæ fiunt in inquirendo Domino: si verò rem mala fide, & per iniquam acceptionem habuit, tenetur possessor ipse ad expensas, & ex propriis, quia fuit injusta dictarum expensarum causa.

357 Sed Quæres. Utrum Dominus censeatur ignotus in eo casu, quo licet constet de ipso, nihilominus valde distans est: vel ex aliis difficultatibus non poterit res, aut difficillimè saltem, ad ejus manus pervenire; & maiores fient, expensæ in ea restituenda, quam res ipsa alio-

alioqui valeat: & an in hoc casu restituẽda sit pauperibus, aut locis piis, ac si dominus ignotus esset. Respondeo affirmativè cum *Sayro l. c. n. 24. Navarro in. Man. cap. 17. n. 29. Vers. Quartò; Fagundez l c. n 9.* & cum communi Doctorum sententia: quorum aliqui fatentur etiam idem quando cognoscitur dominus, sed omninò ignoretur locus ubi sit, vel ubi habitet, quia possessor non tenetur vagari in incertum, quærendo locum ubi sit, ac proinde in his casibus, & aliis similibus habetur pro ignoto ratione absentiæ coniunctæ cum aliis difficultatibus: & ita expresse etiam *Sà, verbo Restitutio, n. 50.* ubi sic: *Non tenetur Domino restituere, qui dedit operibus piis, quod non poterat Domino restituere sine gravi periculo; aut cum res esset modica, aut dominus tam longè abesset, ut difficile ad illum res posset missa pervenire.* Quod docuit etiam ante *Navarrus Versu cit.* sub sequentibus verbis: *Quando dominus est longinquus, aut in tali loco, ut ad eum mitti non possit, aut non sine magno periculo, aut scandalo, tunc restituendum Iesu Christo Domino Nostro, hæredi omnium incertorum universali, dispertiendo illud pauperibus eius, aut piis aliis operibus, quia hoc consentaneum legi naturali videtur, &c.* Vide *Sotum de Iust. libr. 4. qu. 7.*

Quærunt hìc laudati Doctores, præcipuè *Lessius, & Fagundez.* Quo iure debita incerta post præmissam diligentiam, non inventis dominis, nec illorum hæredibus, pauperibus, & locis piis restituenda sint, naturali ne, an divino, an humano. Utrum hujusmodi incerta debita, & bona possint à possessore si sit pauper retineri. An si post factam diligentiam, non invento domino, neque hæredibus, restitutio autem iam facta sit pauperibus. Et postea dominus, vel illius hæredes appareant, res restituta restituenda sit vero domino, vel illius hæredibus. Quid nomine pauperum intelligatur, & an nomine illorum comprehendatur quæcumque causa pia, & quodcumque opus pietatis. Quibus pauperibus restitutiones fieri possint, an etiam Religiosorum Monasteriis, &c. hæc inquam, & alia hujusmodi quærunt, *citati*, & alii; quæ tamen, quia non sunt ad rem huius tractatus, ad eosdem Doctores pro eorundem resolutione Lectorem mitto.

PRIVILEGIUM XVIII.

Inferens damnum cum ignorantia comitante, excusatur à restitutione, nec tenetur restituere ex obligatione iustitiæ.

358 Non oritur obligatio restitutionis ex damno dato cum ignorantia comitante (quicquid aliqui dixerint) si ignorantia fuerit inculpabilis (inquit *Lessius de Iust. lib. 2. cap. 7. Dub. 9. n. 46.*) Et damnum illatum cum ignorantia comitante, restituendum non esse ex obligatione justitiæ, ait *Bonacina tom. 2. de restit. in genere disp. p. qu. p. punc. 3. §. Unico, proposit. 2. n. 7.* Ut, si putans esse feram, telo hominem occidas, excusaris à restitutione homicidii, quamvis etiam postea deprehendas fuisse inimicum, quem ad necem quærebas. Ratio autem est: quia actio exterior homicidii facta cum ignorantia comitante, & occisio illa inimici, vel hominis, nullo modo est voluntaria, nec iniusta, nec imputatur ad culpam, imò caret omni culpa, cum ignorantia comitans excuset à peccato externum actum (quamvis non excuset pravum affectum internum) & consequenter obligationem restitutionis nõ inducat. Nec refert, quod illum voluisses occidere, si tuum inimicum esse scivisses, & quod gaudeas occidisse: quia, ut optimè etiam *Lessius l. c.* talis voluntas non est causa operis cum non sit, nec fuerit: sed solum esset, posita conditione, quæ non ponitur; gaudium autem sequitur opus. Unde non magis obligat

ad

ad restitutionem, quam si gauderes ab alio factum. Præter *Lessium*, *& Bonacinam* referunt, & approbant hujusmodi privilegium, *Petrus Navar. de Restit. libr. 2. cap. p. n. 61. Molina tom. 3. de Iust. disp. 728. Reginaldus in Praxi to. p. libr.* 10. *tract. p. n.* 70. aliique plures.

PRIVILEGIUM XIX.

Qui rem alienam possidet bona fide, idest cum ignorantia invincibili, seu probabili, excusatur à peccato, & à restitutione, usque dum agnoscit esse alienam.

359 Bonæ fidei possessor dicitur, qui habet bonam fidem; ad hanc autem producendam requiritur ignorantia invincibilis, seu probabilis: non enim sufficit affectata, vel crassa. Unde qui invincibiliter ignorat, rem esse alienam; aut se non posse rem aliquam distrahere, bonæ fidei possessor appellatur: *Clavis Regia lib.* 10. *tract. 2. n. 2. Molina de Iust. tom. 3. tract. 2. disp. 720. n. 4. Sanchez to. p. Operis Moral. libr. 2. cap. 23. n.* 160. *Bonacina de Restit. in Genere disp. p. q. 2. punc. p. n. p.* & alii communiter. Quo posito. Probatur privilegium propositum tum auctoritate citatorum, & aliorum communiter, tum ex *privilegio 6. huius Capitis*: si enim ex ipso, rem alienam surripiens ignorans esse talem, à peccato, & à restitutione excusatur durante eadem ignorantia, sic etiam excusatur ità possidens, cum utrobique sit eadem ratio, ut patet. Tum etiam quia, ut optimè *Clavis Regia l. c. n. p.* Habens rem alienam bona fide nesciens, nec credens eam malè acquisitam, quocumque modo eam habuit, sive per donationem liberam, sive per contractum commutationis, vel emptionis, durante bona fide (idest ignorantia probabili, & invincibili) nec rem illam, nec fructus inde perceptos, & consumptos restituere tenetur. Et ratio est, quia ignorantia, & bona fides excusat eum in conscientia: ita *Clavis Regia* cum aliis *ibi eodem numero citatis*.

PRIVILEGIUM XX.

Qui bona fide, & invincibili ignorantia durante, rem alienam vendidit, commutavit, consumpsit, perdidit, aut res illa periit, à restitutione excusatur.

360 Hujus privilegii ratio est eadem, ac præcedentis. Non tenetur videlicet restituere, & à restitutione excusatur, quia bona fides, & ignorantia invincibilis excusat eum in conscientia: si enim excusat à culpa, excusabit subinde à restitutione. Adde, quod si teneretur restituere, teneretur utique ratione rei acceptæ, sed ratione hujus non tenetur, cum res accepta non extet, utpote alienata, consumpta, &c. bona fide, ut hìc supponitur, ergo. Et ita etiam docent *Sylvester Verbo Restitutio 3. qu. 7. §. Tertium. Clavis Regia n. p. cit. Valentia 2. 2. disp. 5. q. 6. punc. 3. Versu, Quintò.* Ubi: *Ita omnes communiter tradere. Bonacina punc. p. cit. n. 5.* & alii apud ipsos.

361 Cum quibus tamen, Privilegium limita, nisi videlicet, qui rem alienam bona fide vendidit, commutavit, &c. in aliqua re factus sit locupletior: nam id, in quo factus est locupletior, & ditior, succedit in locum rei acceptæ, quæ dicitur extare in æquivalenti: cum enim possessor bonæ fidei non possit rem acceptam restituere, quia amplius non extat; æquum est, ut saltem restituat id, quod in ejus locum successit, seu in quo factus est ditior, & locupletior, ne dominus rei damnum patiatur. Ita etiam *Navarr. in Man. c. 17. n. 7. Petrus Navarrus de Restit. lib. 3. cap. 4. par. 3. dub. p. n. 183. Molina*

de

de Iust. tom. p. tract. 2. disp. 36. Lessius libr. 2. cap. 14. dub. p. Sà Verbo restitutio n. 39. Clavis Regia lib. 10. cap. 2. n. 9. Valentia l. c. Sanchez in Opere Morali par. p. libr. 2. cap. 23. n. 4. Bonacina n. 5. cit. aliique plures apud ipsos. Quis autem censendus factus locupletior ex re aliena? vide apud eosdem, præcipuè *Bonacinam l. c. à nu. 6.* dicentem: Illum censeri factum locupletiorem, qui cessante bona fide cognoscit se occasione rei alienæ esse locupletem, ut si cognoscat, se non fecisse aliquos sumptus, quos alioquin ex re sua fecisset; aut si aliquid habeat, quod alioquin non habuisset.

PRIVILEGIUM XXI.

Qui commisit adulterium, & ignorat an proles suscepta sit sua, vel Mariti adulteræ, excusatur à restitutione.

362 Adulter, qui ex aliena uxore filios suscepit, tenetur utique ad resarcienda, & restituenda damna subsecuta, & quæ subsequentur, tum Patri putativo, tum cæteris filiis legitimis, consanguineis, hæredibus, &c. cùm fuerit causa eorum damnorum, ut docent communiter Doctores apud *Dianam Coordinatum to. 2. tract. 6. res. 235. n p. ex par. 2. tr. 17. & Miscell. 3. res. 55. De Lugo, de Iust. to. p. disp. 13. sec. 2. n. 10. in fine*, & apud alios. Verùm, tenetur quidem utique Adulter ad hujusmodi restitutionem damnorum dictorum, & ad resarcienda damna, quæ patiuntur, & patientur prædicti, dummodo tamen ipsi indubitanter credat susceptam prolem esse suam, nam si nesciat, ignoret, vel dubitet talem esse, *à restitutione excusatur*, ut dicitur in privilegio: quod

363 Probatur primò, Authoritate Doctorum: Affirmantium sic: *Adulter, qui ex aliena uxore filios suscepit, non tenetur ad ullam restitutionem, vel compensationem faciendam pro alimento, & legitima, imo nec pro maioratu aliorum filiorum ex legitimo toro, nisi ei certò, evidenter, & moraliter constet prolem esse suam; non constat autem id certò, & moraliter, nec constare potest, quandiu probabilem habet rationem dubitandi de contrario.* Ita *Fagundez in Decalogum tom. p. in 4. Præceptum, lib. 4. cap. 6. n. p.* cum aliis ibi citatis. *Bonacina de Restit. in Genere disp. p. qu. 2. punc. 2. n. 7. & de Matrim. qu. 6. punc. 15. proposit. 4. n. 8.* ibi: *Qui indubitanter credit, quia si dubitet, illum esse suum filium, non tenetur ad restitutionem. Lessius de Iust. l. 2. cap. 10. dub. 6. n. 39. Navarr. in Man. cap. 16. n. 48. & 49. Corduba lib. p qu. 31. Dicto 4. in fine. Henriquez libr. 11. de Matrim. cap. 21. littera V. Georgius Gobat in sua Theologia Iuridico-Morali cap. 28. litt. T. T. sec. 3. à n. 48. pag. mihi 293. Idem Gobat par. 2. Alphabeti Matrimonialis Casu 5. n. 194. P. Pasqualigus in Quæstionib. Singularib. qu. 85.* in qua: Quod certò non teneatur dictus adulter ad restitutionem, & ad damna ex prole adulterina, sequuta, vel sequenda, resarcienda; neque si loquamur de foro externo, neque de obligatione conscientiæ, & foro interno: de quo tantum nos hic loquimur in proposito privilegio. Et de quo pariter interno foro *Navarr. in Man. cap. 16. num. 49.* expressè sic: *Confessarius non debet resarcitionem imperare adultero non credenti, nec debenti credere filium esse suum, sive eo quod mater sit levis, & solita adulterari, sive quod ipsa quoque dubitat, an sit filius adulteri, vel mariti sui, sive quod reputat, eam ad se obligandum mentiri secundum Sanctum Antoninũ. Nec ipse adulter facile debet credere se ad id obligatum iri:* ità *Navarrus* pro conscientia, ut patet, & propriè ad prvilegium nostrum: quod

364 Probatur secundò ratione: Quia eatenus adulter tenetur certò restituere, & resarcire damna ex ptole assumpta adul-

adulterina illata, ut suprà, quatenus eademmet proles supponitur certò sua: at hoc supponi certò nequit, cùm ignoretur, (ut dico in privilegio, & suppono) vel saltem nesciatur ab adultero, an proles assumpta, sua sit, an Mariti adulteræ: imò nec de facili hoc sciri possit, quacumque etiam adhibita diligentia: ergo. Et quod hoc de facili sciri nequeat, patet: quia quacumque diligentia adhibita, semper remanet dubium, an filius natus sit ex adultero; (cùm tam potuerit nasci ex ipso, quàm ex marito mulieris, ut optimè etiam *P. Pasqualig. qu. cit. n. 5.*) in re autem dubia, indecens est, quod detur certa sententia, inquit *D. Antoninus 2. par. tit. p. cap. 7. in fine, ex cap. Habuisse, dist. 33.* ubi *S. Gregorius* ait: *In rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium*: ad condemnandum videlicet, in genere etiam turpitudinis.

365 Probatur tertiò: Quia etiam si constet, quod tempore conceptionis probabili intervenerit copula inter adulterum, & adulteram, si tunc temporis patebat pariter accessus mariti ad uxorem, ut suppono; stante matrimonio, possessio stat pro prole, quod hæc videlicet sit ex legitimo concubitu, matrimonium namque dat titulum legitimæ nativitatis, & ideò non cessat possessio, nisi probetur oppositum, quod probari nequit, quia tunc temporis (ut dixi, & supponitur) patebat accessus mariti ad uxorem. Si ergo possessio stat pro prole legitima, nec probari potest, vel sciri ab Adultero oppositum, ita ut sit ignarus an proles sit sua, vel Mariti, excusandus est utique à restitutione, nec condemnandus ad resarcienda damna, ut suprà, cùm sit indecens in re dubia, & incerta, certam dari sententiam, & in ambiguis rebus absolutam condemnationem, in genere etiam turpitudinis.

366 Probatur quartò: Quia in dubio in materia iustitiæ, & restitutione (ut communiter Doctores) melior est conditio bona fide possidentis, & nemo tenetur aliquid restituere, & re sua se privare, nisi ei certò, & moraliter constet, non esse suam: adulter autem nesciens, aut dubitans, an proles sit sua, possidet suam libertatem, ac pecuniam, non tenetur igitur restituere, nesciens prolem esse suam, vel saltem probabiliter credens non esse suam: quamvis etiam probabiliter crederet esse suã (inquiunt citati, *Fagundez, Bonacina*, & alii) tum quia sequi potest opinionem probabilem: tum quia melior est conditio possidentis suam libertatem, & pecuniam, ut dixi, iuxta illud, *Beatus qui possidet*.

367 Quod verum est, etiam si matet cum iuramento dicat esse filium adulteri; & proles suscepta imaginem referre videatur adulteri: Nam quoad assertionem matris, prærerquamquod, mulieribus non est facilè habenda fides: nam, *Varium, & mutabile testimonium semper fœmina producit: Cap. Forus, de Verbor. signific.* Nec filius ipse (nedum adulter) tenetur matri credere, dicenti ipsum non esse Mariti, sed Spurium, etiam si sciat ipsam adulteram fuisse, ut docet *Glossa in Cap. Officii, de pœnitent. & remissionib.* & omnes Canonistæ fatentur in *c. Per tuas, de Probationibus;* & Iurisperiti in *l. Si Posthumus, § de liber. & posthumis.* Unde *Navarrus consil. p. tit. 18. de Filiis Presbyteror.* (quem refert, & sequitur *Fagundez in Decal. to. p. libr. 4. cap. 5. n. 4.*) dicit ità: *Filius non tenetur credere matri dicenti sibi esse illegitimum, cùm natus sit in figura Matrimonii, & se debet reputare legitimum ex publica opinione, ex favore legis, Filium, ff. Qui sunt sui iuris:* & addit: *Et ego si talis essem ita facerem:* & idem reperit *in Manuali cap. 27. n. 201. Versu, Nonò dico, in fine.* Et idem etiam docet *Menochius de Arbitrariis Iudicũ l. 11. Centuria p. Casu 89. n. 27.* ubi: *Non tenetur filius Matri credere, etiam si Mater affirmet filium illum non esse ex pro-*

prio Marito generatum; nec enim hęc Matris assertio, filio detrimentum aliquod afferre potest: ita Glossa in l. etiam de probat. & in l. ultima, ff. eodem, & Bartholus in l. filium, ff. de his, quæ sunt sui, vel alieni iuris, & Cardinalis Paleotus, De nothis, & spuriis cap. 24. Hæc *Menochius*. Imò addit *Fagundez n. 4. cit.* (ex *Henriquez, & Navarro*) *non teneri ei credere, quamvis fortè aliquot annis reputaverit se illegitimum, quia habet ius ad possessionem, & bonum nomen ex publica fama, & æstimatione, quæ plurimum in hac re probat, at subinde habet ius ad bona etiam maioratus, quæ legitimo filio debentur.* Si igitur filius ipse non tenetur credere matri adulteræ, affirmanti eum non esse ex proprio Marito, & Patre putativo generatum (& adeò credere non tenetur, ut affirmat *Fagundez cap. 5. cit. n. 11. in princ. ex Navarro*, quod *stultè faceret id credendo*) multo minus Adulter ipse eidemmet etiam cum iuramento asserenti prolem assumptam esse adulterinam credere tenetur. Videantur *Lessius de Iust. libr. 2. cap. 10. dub. 7. à n. 51. Bonacina l. c. de Matrim. eodem n. 8.* & alii plures relati à *Bassæo tom. p. Verbo Adulterium, n. 8.* ubi & ipse sic: *Filius non tenetur credere matri dicenti ipsum esse spurium, quamvis hoc asserat tum iuramento, aut in articulo mortis, si mater tempore conceptionis habitabat cum viro: unde nec tenetur à se abdicare hæreditatem. Ratio est, tum quia alleganti suam turpitudinem cum alterius præiudicio, nulla debetur fides: & cum ipse, & sua, & publica opinione sit legitimus, non tenetur cum tanto suo incommodo se reputare illegitimum, nisi convincatur. Tum quia cum iste sit natus, ac educatus in domo legitimè coniugatorum, favor matrimonii prævalet, ut ex matrimonio natus iudicetur: mulierum enim, & specialiter talium, inconstantia est suspecta.* Hæc *Bassæus*.

368 Quæ etiam advertant Confessarii, ne nimis rigidi sint, & scrupulosi in adstringendo huiusmodi adulteras (maximè tempore mortis) ut cum earundem famæ dispendio (& fortassè quandoque vitæ periculo) seipsas prodant, ac proprium crimen suis Maritis, vel illegitimis, ne hæredes legitimi ratione illegitimæ prolis aliquid detrimenti patiantur. Advertant inquam, uti eosdemmet advertunt etiam *Henriquez de Matrimon. libr. 11. cap. 21. n. 3. medio*: sic notando: *Perpendat Confessarius ne ultra modum compellat matrem ad hanc manifestationem, quia illa vix tenetur hoc facere propter spem parum probabilem, nec detegere crimen adulterii, cum magno sui honoris detrimento, etiam in hora mortis.* Et *Bonacina de Matrim. l. c. n. 23. & 24.* sic Eos monendo: *Confessarius magna prudentia uti debet, ne ultra modum compellat adulteram in articulo mortis detegere suum adulterium. Ratio est, tum quia filius non tenetur illi credere; tum quia fieri potest, ut ipsa liberetur ab infirmitate, & occidatur à marito; tum quia raro prodest detectio, & manifestatio adulterii. Addo nec esse consulendum, ut adultera detegatur post mortem à Confessario, quia periculum est, ut proles adulterina, vel Confessarius ipse occidatur. Ita Henriq. Azorius, & alii.* Quamvis enim ex communi D. D. teneatur mater quantum fieri potest (sine tamen dispendio famæ, & vitæ periculo) procurare, ne filii legitimi, & hæredes, ratione prolis illegitimæ detrimentum aliquod patiantur: nihilominus, si nullo alio modo possit mater damnum compensare, non tenetur seipsam prodere cum periculo, ut supra, maximè si moraliter non sit certa damni avertendi (ut est communis D. D. apud, & cum *Lessio dub. 7. tit. n. 50.*) *Tum quia* in dubio melior est conditio possidentis; quamdiù igitur prudenter dubitet adultera, an revelatio profutura sit, non tenetur famam suam prodigere, occultum crimen pandendo: quod imò magnæ esset imprudentiæ, nam sic redderet se exosam, & infamem apud filium, ipsumque in magnos

gnos animi æstus coniiceret; quod absque certo fructu non est faciendum ait *Lessius n. cit. in fine*: advertens immediatè post, & optimè, *rarò accidere, ut adultera non habeat iustam rationem dubitandi an revelatio proderit*. *Tum quia*, periculum vitæ nullo prætio est æstimabile, ergo propter rei pecuniariæ restitutionem non tenetur quis unquam vitam prodigere, aut periculo se exponere: etiamsi amplissima hæreditas ad spurium devolvi deberet, *Bassæus Verb. cit. n.* 7. Etiamsi amplissima hæreditas, aut primogenitura, aut etiam regnum ad spurium devolvi deberet: nunquam enim potest esse tanta externorum bonorum copia, ut ipsam per se solam præferri vitæ oporteat: *Lessius dub.* 7. *cit. n.* 53. *in fine*. *Tum quia* fama, & ipsa res est superioris ordinis, atque adeo nunquam est necessario exponenda pro rebus inferioris ordinis, & apud homines fama pecunia æstimari non solet; unde *Proverbiorum* 22. habetur: *Melius enim est bonum nomen, quàm divitiæ multæ*: non tenetur igitur cum periculo famæ adultera prodere crimen suum, nisi fortè ad summum (inquiunt Doctores apud *Bassæum*, & cum ipso *num.* 7. *cit. in fine*) damna, quæ proveniunt marito, vel hæredibus, iudicio prudentis præponderent, vel sint æqualia famæ ipsius adulteræ: licet etiam in hoc casu id neget *Fagund. cap.* 5. *cit. n.* 15. *in fine*: dum ibi sic: *Illa non tenetur se manifestare, nec etiam in eo casu, quo valor hæreditatis excedat valorem famæ, & ideo nec Confessarii in conscientia eam obligare poterunt ad se manifestandam: nisi tamen veritas adulterii tam clara sit, & evidens, & illa tam infamata de illo, ut nulla tergiversatione celari posset*. *Tum tandem quia*, ut quid hujusmodi Confessarii rigida nimis, & scrupulosa sectio, dum Filius matri adulteræ dicenti (etiam cum juramento) ipsum spurium esse, non tenetur credere; & si sciat (per *Lessium n.* 51. & alios ibi) ipsam fuisse adulteram? Suadeat Confessor, consulat, optimè faciet, si tamen prudenter in hoc se geret. Non consulat, nec suadeat nisi moraliter certus sit de fructu, de quo probabiliter non dubitetur, ut innuit *Lessius n.* 50. *cit. in fine*, loquens de matre ipsa. Et nisi etiam certus sit moraliter quod filius omnino convincatur eo quia Mater adultera probat Patrem putativum toto illo abfuisse tempore. *Lessius n.* 52. Advertens *num.* 57. & optimè, aliud esse loqui de Muliere honestæ conditionis, & quæ pro tali passim habetur, hæc enim propriè est bonæ famæ: & aliud de vili, & suspecta, hujus enim fama prudentum etiam judicio parvi pretii æstimanda est, parumque consideranda. Concludo numerum cum verbis *Caietani in Summa Verbo, Adulterium: Si enim (inquit) periculum ex manifestando Adulterio imminet, occultè satisfiet, ut melius potest, & reliquum divinæ misericordiæ reservetur: iuxta Cap. Officiis, de poenit. & remiss. Quia sicuti cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam, aut libertatem, ut satisfaciat debito pecuniario: ita nec tenetur perdere famam, aut vitam in proposito ubi de sola pecuniaria re agitur: cessante autem periculo, & vitæ, & famæ, & huiusmodi; si non potest aliter satisfieri, spes fructus futuri ex manifestatione adulterii pensanda est. Nam si fructus nullus speratur, quia de iure nec maritus, nec proles tenetur matri adulteræ credere in huiusmodi, vana esset manifestatio adulterii*: hæc *Caietanus*: quæ perpendant Confessarii: Utentes magna prudentia (ait etiam *Diana to.* 2. *Coordin. tr.* 6. *res.* 234. *n.* 8. *ex p.* 11. *tr.* 6. & *Misc* 6. *res.* 56. *alias* 55.) ne ultra modum urgeant adulteram in articulo mortis ad detegendum suum crimen, tum propter gravia incommoda, quæ inde sequuntur, tum quia rarò ad quidquam profuit detectio adulterii. *Quæ sentio* (ita concludit) *ne quidem esse consulendum, nisi valdè moraliter certum*

tum sit ex pluribus circumstantiis, quod sine aliis gravioribus incommodis sic possent averti damna, quæ alioquin legitimis hæredibus obventura sunt. His obiter hìc præmissis

369 Transeo ad id, quod secundo loco superius fuit dictum assumi posse in argumentum illegitimitatis prolis assumptæ ex adulterio, quod videlicet filius in effigie referat adulterum, illique assimiletur. Et dico, cum *Menochio de Arbitrar. Iudicum lib. 2. Cent. p. Casu 89. n. 97. & 102. Alciato de Præsumpt. reg. 3. præsumpt. 7. Pasqual. qu. cit. n. 3. Verricelli Qq. Moralium, & Legalium tract. 3. qu. 45. n. 7. Bonatina l. c. de Matrim. n. 8. in fine*: & aliis apud ipsos: & cum communi D. D. dictum argumentum esse inefficax omnino: assimilatio namque nec coniectura est (per *Menochium cit. n. 102.*) nedum argumentum legitimæ prolis: ad summum est simplex signum fallax, seu levis suspicio, non verum filiationis signum, cum videamus ut plurimum filios non assimilari parentibus. Et assimilatio respectu adulteri provenire potuit ex imaginatione mulieris tempore conceptionis, quæ sola est sufficiens ad inducendam similitudinem: eo maximè quia probabile est, quod mulier prædiligat adulterum præ marito, & proinde de ipso cogitet, & intensè, ideò, &c. Hinc optimè *Azorius part. 3. libr. 5. cap. 6. qu. 4. in fine*, sic concludit: *Non tenetur credere se esse adulterinum filium, etiam si in vultu, vel in aliis membris corporis referat imaginem adulteri, ut rectè ait Sotus, quia eiusmodi signa aliquando fallunt, & quantumvis magna sint; semper prævalet favor matrimonii, nisi quando evidenter constiterit conceptio ex adulterio.*

370 Probatur quintò privilegium propositum: Qui dubitat an aliquod Votum emiserit, non tenetur illud adimplere, & ità se potest gerere ac si sciret à se non esse editum ullum Votum: *Layman lib. 5. tract. p. cap. 5* §. *3. n. 31. Sanchez De Matrim. to. p. lib. p. disp. 9. n. 11. Versu, Cæterum, & in Summa tom. p. libr. 4. cap. p. n. 16. Suarez de Censuris disp. 40. sec. 5. n. 15. Henriquez lib. 8. cap. 45. n. 3 in Glossa litt. P. Filliuccius tom. 2. tract. 21. cap. 4. n. 165. Avila De Censuris part. 7. disp. 2. dub. 5. conclus. 2. Sotus de Iust. libr. 7. qu. 3. art. 2. Diana Coordinatus tom. 8. tract. 4. res. 18. ex par. 4. tr. 3. res.* 10. & alii penes ipsos: & communiter Theologi apud *Avilam Conclusione 2. cit. in fine*. Ergo etiam qui dubitat nedum, verum etiam nescit, imò scire certò nequit an prolem ipse ediderit, seu genuerit, potest se perinde habere ac si certus esset, nullam à se editam, seu genitam. Non enim apparet considerabile discrimen, ait etiam *Gobat l. c. n. 51.* inter eum, qui dubitat, utrum votum ediderit alendi aliquem pauperem, & inter eum, qui dubitat, an ediderit, seu genuerit aliquem pauperem. At si qui solum dubitat an votum ediderit, non tenetur illud adimplere; multo minus qui non tantum dubitat, an proles edita sit sua, verum etiam ignorat id omnino (ut in privilegio) & scire certò nequit, an sit sua, tenetur quidquam ratione illius expendere, vel aliquid restituere, ac resarcire. Hinc *Sylvest. Verbo Adulterium, quæst. 5.* optimè sic: *Si dubitat Adulter ex eo, quod mulier sit levis, & cum aliis adulteratur: vel etiam quia ipsamet dubitat, utrum sit eius filius, vel mariti: relinquatur iudicio Dei, nec de restitutione gravetur: quia Iudicis est, ut in re dubia certa sententia non proferatur.* Sed

371 Objicies primò. Adultera ex consortio Mariti semper fuit sterilis; cognita ab adultero concepit, & peperit: ergo saltè in hoc casu filius susceptus est adulterinus, nec excusabitur adulter à restitutione, &c. Respondeo negando cõsequentiam: ad antecedens dico, nõ convincere filium esse adulterinum, etiam si adultera cum marito fuerit sterilis per multos annos, & post concubitum cum adul-

adultero concepit,& peperit: hoc enim non probat susceptum filium esse adulterinum, ait *Menochius de Arbitr. Iudicum libr. 2. Cent. p. Casu* 89. *num.* 31. dum ibi sic: *Filius legitimus præsumitur, & si ex muliere sit natus, quæ diu fuit sterilis:*& apud eundem *Cardin. Paleotus de Notis, spuriisque filiis,cap.* 25. *n.* 5. Et ratio desumitur ex *Plinio lib.* 7. *Natural. histor. cap.* 13. apud eundem *Menoch. n. cit.* Quia, *Mulieres aliquæ, semel tantum pariunt; aliæ post certum tempus, ut post iuventam;aliæ secundum varios Coeli,& syderum motus nunc fœcundæ, nunc prorsus steriles sunt: ut etiam Aristoteles libr.* 7. *cap.* 6. *de Histor. Animal.* Hanc eandem responsionem approbat *P. Verricelli qu.* 45. *cit. n.* 6.

372 Objicies secundò: Argumento *Molinæ* apud *Gobat l. c. n.* 64. Si duo coniecerunt sagittam in bovem alterius, qui mortuus concidat, debet uterque pro quantitate dubii, utrum ex sua potius,an alterius sagitta bos mortuus sit, contribuere ad reparationem damni: ergo saltem quando adulter dubitat, sit ne suus filius, an mariti adulteræ,tenetur pro quota dubii conferre ad sustentationem, & restitutionem damnorum. Respondeo cum *Gobat l. c. à n.* 65. Si unius sagitta plagam inflixit lethalem, alterius verò nullo modo lethalem, et ignoretur cujusnam sit sagitta illa,quæ lethalem plagam inflixit, neutrum teneri ad ullam restitutionem ante Iudicis sententiam, cum meritò quisque dubitet, utrum reipsa bovem illum occiderit, & in dubio melior sit conditio possidentis sua bona, atque suam libertatem: hinc etiam *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 62. *art.* 7. loquens de cooperante ad alterius damnum, ait: *Tunc solum tenetur, cum probabiliter æstimari potest, quod ab eo actio iniusta sit subsecuta.* Et huic responsioni favet ratio Legis *Ità vulneratus, ff. ad l. Aquil* juncta *Glossa ad verb. disputando*. Potest tamen Iudex in casu posito in obiectione temeritatem utriusque plectere condemnatione ad reparationem damni illati *cit. leg. Ita vulneratus.* Quod si utrisque sagitta lethaliter bovem vulneravit, aufertur dubium de necis authore; præsumitur enim, ambo concurrisse ad necem uti causæ partiales, unde quilibet puniretur ut bovis occisor: sicuti uterque puniretur tanquam verus homicida, si uterque eodem modo vulnerasset hominem, juxta *cit. leg. ita vulneratus, & l. item Mela, §. Sed si plures, ff. ad l. Aquiliam, & cap. Significasti* 2. *de homicidio*, quæ iura explicat latè inter alios *Iulius Clarus libr.* 5. *sententiar. §. Homicidium* Verum quia nequeunt, aut certè non solent duo homines esse singuli causa partialis, seu concausa unius filii,sicut possunt esse mortis unius, ideò argumentum oppositum *Molinæ* non convincit, nec probat quod adulter in casu propositi privilegii debeat obligari ad quidquam expendendum,restituendum,&c.

373 Ad quid autem teneatur adulter, qui certò scit prolem ex adulterio assumptam esse suam? Quantum, quomodo, cui,&c. debeat restituere,& damna ex prole adulterina illata resarcire? Vide *Navarrum in Manuali cap.* 16. *n.* 49. *Versu, Si autem. Fagundez to. p. in Decal. lib.* 4. *cap.* 6. *Bonacinam l. c. de Matrim. à n.* 11. *usque ad* 18. *Card. De Lugo de Iust. tom. p. disp.* 13. *sec.* 2. *Dianam to.* 2. *Coordinato tr.* 6. *res.* 234. *n.* 11. *&* 12. *ex p.* 11. *tr.* 6. *& Miscell.* 6. *res.* 56. *aliàs* 55. & alios apud ipsos. Et si hic obiter quæras, An parentes divites, & nobiles exponentes adulterinam, & spuriam prolem in hospitali domo ad occultandum adulterium, quando infamia, & alia mala, aliter, & commodè impediri sufficienter nequeunt, peccent, & ad restitutionem teneantur? Respondeo cum *Caietano in Summa Verbo Adulterium, & Bassæo l. c. num.* 9. nullum peccatum esse prolem exponere,ut in hospitali alatur, ad occultanda huiusmodi adulteria: *hæc enim* (*Caiet.* ibi)

ibi) *est una ex rationibus, quare hæc loca pia instituuntur*. Imò ad similes casus hospitalia quædam sunt fundata, ait *Lessius libr. 2. cap. 19. dub. 6. n. 69.* At cum eodem *Gaetano l. c. Navarro in Man. cap. 16. num. 48. Sylvester Verbo Adulterium, qu. 5. Lessio n. 69. cit. Bonacina l. c. de Matrim. n. 11. Bassæo n. 9. cit. Versu Addo*, & cum communi Doctorum apud eundem, dico, huiusmodi parentes, si sint divites, teneri restituere hospitali sumpius quos ipse fecerit in ea prole alenda. Quia hospitalium bona sunt in usus pauperum, & voluntas præsumpta fundatorum utique est, ut quando ex aliqua iusta causa insumuntur pro filio alicujus divitis, parentes teneātur ea compensare in usus aliorum pauperum. Tenentur enim parentes nō solùm alere, & vestire, sed & instruere per se, vel per alios propriam prolem: ita citati, & communiter.

374 Et si hìc iterum obiter quætas. An filius, cui mater dicit natum fuisse ex adulterio, & esse illegitimum, teneatur se gerere, ut irregularem, an verò queat absque dispensatione tuto suscipere Ordines? Respondeo cum *Henriquez libr. 11. de Matrim. cap. 21. n. 2. Fagundez libr. 4. cit. cap. 5. n. 16. Patre Pasqualigo Qq. Singularium qu. 86.* & aliis: Quando tempore conceptionis præsumpto patebat aditus marito ad uxorem (alioquin moraliter certum esset, quod esset filius adulteri, illegitimus, & irregularis) ita ut natus sit in figura Matrimonii, ac se fama, ac honore publico tueri, bona fide putans se esse legitimum, posse ordinari, & sacros ordines assumere absque alia dispensatione, nec se gerere ut illegitimū, & irregularem, quamvis mater ei affirmet se esse illegitimum. Ratio est: tum quia nemine fraudat, & utitur iure suo. Tum quia neque in foro externo, neque in foro conscientiæ, ex supra dictis, tenetur stare assertioni matris. Cùm enim sit filius in possessione legitimæ nativitatis, non potest deiici per dictum matris, tanquam dictum unius, quod non sufficit ad deiiciendum aliquem à possessione. Imò, nec tenetur stare in conscientia assertioni matris, nec ei credere etiam si hæc iuraret filio (ex dictis supra) se eum concepisse ex adulterio, nam etiam iurans, esset tantùm instar unius testis iurati, qui secundùm veriorem sententiam (apud *Pasqual. qu. cit. n. 4.*) non plenè probat etiam quando deponit de facto proprio: & in hoc casu præterea specialis militat ratio, quod videlicet non possit mater de certa scientia deponere, & iurare, quia res aliter se habere potest, cum ad summum coniecturaliter possit dicere, se hoc, vel illo modo concepisse. Adde item ex dictis, quod detegendo propriam turpitudinem valdè minuit ejus fidem.

375 Hinc deduc cum *P. Pasqualigo qu. cit. n. 6.* quod filius neque in ordine ad quodcunque aliud, sive sit successio ad hæreditatem, sive quodcunque aliud, teneatur credere matri asserenti, quod ipsum genuerit ex adulterio. Militant enim semper eædem rationes: & præsertim quod non possit certò scire, sed solum coniecturaliter ex quo conceperit, quando cum pluribus copulata est. Quæ incertitudo facit, ut non possit assertio matris vincere præsumptionem, quam pro sua legitima nativitate habet filius. Qui tamen si credit matri (quod non tenetur facere, cū Doctoribus supra) tunc jam est in mala fide, & sicut amittit omne jus fundatum in præsumptione legitimæ nativitatis, tenetur petere dispensationem illegitimitatis, quæ facilè sibi concedetur, & sine illa ordinari non poterit, ut docet *Navarrus* apud *Fagundez*, & cum ipso *n. 16. cit. in fine*.

PRI-

PRIVILEGIUM XXII.

Uxor, quæ commisit adulterium, & concepit eo tempore quo eius maritus ad ipsam habuit accessum; nesciens certò, et ignorans, an proles suscepta sit mariti, vel adulteri, causa eiusdem nescientiæ, et ignorantia, absolvitur, et excusatur ab obligatione restitutionis faciendæ marito, aut legitimis filiis, etc. nec tenetur ad aliquid.

376 HOc privilegium (quod ponit etiam expresse, & approbat *P. Pasqualigus Singulari qu. 85. n. 6.*) sequitur apertissimè ex præcedenti. Si enim ex ibi conclusis Authoritate, et ratione excusatur à restitutione adulter, pariformiter, et multò magis excusanda est adultera, ita ut nec ista ad aliquid teneatur, uti nec illa tenetur, ex ibi firmatis. Et præterea probatur cum eodem *Pasqual. n. cit.* Tum quia si conceptionis tempore maritus ad ipsam habuit accessum, remanet dubia, an ex ipso, an verò ex adultero conceperit, ac proinde melior est ejus conditio tanquam possidentis bonam famam, & cætera, quibus se privare posset. Tum etiam quia, cùm non possit esse certa ex quo conceperit, non potest nec aliquid facere, ex quo dubiæ legitimitatis proli nasci possit aliquod præjudicium; hoc etenim esset contra justitiam, cùm in dubiis non possimus aliquem sua possessione spoliare. Adde cum eodem *Pasqualigo n. cit.* quod potest adultera in conscientia sequi præsumptionem juris, de quo idem met *n. p. eiusdem qu. 85.*

PRIVILEGIUM XXIII.

Si proles suscepta est ex soluta, cum qua duo, tresve commixti carnaliter fuere, quorum quilibet scit quidem se perfectam habuisse copulam cum illa; nescit tamen certò susceptam prolem esse suam; causa huius nescientiæ, et ignorantiæ, non obligatur ad expensas in alimenta, nec ad quidquam expendendum, vel restituendum ratione dictæ prolis.

377 HUjusmodi privilegiũ probatur, tum ex duobus antecedentibus, ex quibus utique consequenter sequitur, ut patet: tum quia, in dubio melior est conditio possidentis sua bona (ut toties superius dictum est, & communiter conceditur, maximè in materia iustitiæ, *Diana Coordinatus tom. 8. tr. 2. res. 2. ex p. 4. tr. 3. res. 2.* & alibi) *l. Si ob turpem, ff. de condict. ob turp. caus.* unde cùm simus in casu dubii, nullus prædictorum spoliari debet possessione suæ pecuniæ, ut in alimenta, vel in quidquam aliud tribuat, aut expendat; tum quia, quando iura partium sunt obscura, reo favendum est potius, quàm actori, *Reg. 11. in 6.* puer autem, qui petit à prædictis alimenta, &c. est actor, iidem vero rei, tum quia non est æquum debitum incertum satisfieri solutione determinata, & certa; & sicut ob delictum incertum non est aliquis afficiendus poena certa; ita nec obligandus est ad certam solutionem, & restitutionem, quandiu non constat de debito. Cùm igitur debitum alimentorum sit incertum apud quemlibet ex his, qui possunt reputari parentes, non debent obligari ad alimentorum solutionem, durante dubio, nescientia, ac ignorantia; per hanc ergo excusantur, deobligantur, &c. contra eos, qui volunt in hoc casu, & æquali dubio, à quolibet ex his concubinariis alimenta subministranda esse;

ſe: & in dubio inæquali, pro rata dubii.

378 Et hoc idem privilegium ponit,& approbat *Gobat in Theologia Iuridico-Morali cap. 28. ſec. 3. n. 53. Verſu Dico 3.* nam poſtquam, ipſe, cum *S. Antonino, Sylveſtro, Armilla, Navarro, & Leſſio,* poſuit *n. 48. Verſu, Dico enim 2.* hujuſmodi concluſionem: *Probabilius eſt, te non obligari ad quidquam alimentorum præſtandum illi, de quo omnibus conſideratis, poſitivè, & rationabiliter, ſeu ob prudentem, peculiaremque cauſam dubitas, utrum ſit tuus filius nec ne:* Addit *n. 53. cit.* (& eſt privilegium propoſitum) *Quæ præcedens concluſio vera eſt, atque intelligenda eſt, etiam in caſu, quo proles illa ſuſcepta eſt ex ſoluta, cum qua duo, treſque fuerunt carnaliter commixti, & quorum uterque ſcit, ſe perfectam copulam habuiſſe cum illa.* Et ſi eidem, & mihi objicies, ſi hæc cauſa deferretur ad tribunal, fore, ut Iudex, ſingulos ex his ſcortatoribus condemnaret ad præſtandum aliquam ſaltem partem victus, juxta *l. ita vulneratus, §. Æſtimatio, ff ad l. Aquil.* ultro concedimus: dicimus tamen quod id faceret, tum quia maleficia non debent eſſe impunita, ut *ibid.* exprimit *l. C.* tum quia quando agitur in foro de præſtandis alimentis, non oportet probare plenariè filiationem, *Maſcardus concluſ. 786. num. 10.* Et ſi præterea inferas, ex eodem privilegio ſequi, ejuſmodi prolem patre à quo alatur carituram: concedo illationem,& ſequelam, quam concedunt etiam, præter *Gobat l. c. num. 57.* (ubi, *Hoc eſſe verum, & miſerandum quidem, non tamen dictu abſurdum, & admitti debere ab omnibus in cauſa huius concluſionis) Magiſter Ildefonſus Dominicanus in p. 2. D. Th. tom. 2. Controverſ. 209. dub. 7. concluſ. 7. n. 1177.* relatus à *Diana tom. 6. Coordinato tr 3. reſ. 138. n. 9. ex p. 11. tr. 5. & Miſcell. 5. reſ. 27. Diana* ipſe, *n. cit. 9.* ſic dicens: *Probabiliter aliquis dicere poteſt in ſupradicto caſu, nullum teneri ad præſtandum alimenta, ſed debere ali à matre, ſeu aliàs, ſicut ſi Pater eſſet mortuus. Et ex hoc inconvenienti educationis prolis incerto patre, damnatur coitus inter ſolutas perſonas, & nulla, etiam gentium barbararum lege, fuit permiſſum, quod una mulier habeat duos viros, licet unus vir naturæ, & veteri, & aliis, plures potuerit habere uxores.* Concedit etiam illationem hanc, & ſequelam (conſequenter, & privilegium propoſitum) *Eminentiſs. DeLugo de Iuſt. to. p. diſp. 13. ſec. 2. Dubio incidente, n. 20. & ſeqq.* Imò in efficacem confirmationem ejuſdem, adducit *ibidem* ſequentia.

379 Primo: A poſteriori arguēdo, hoc pacto. Theologi, ut malitiā intrinſecam oſtendant, quam habet peccatū ſimplicis fornicationis, hanc rationem communiter afferunt: quia videlicet proles ex fornicatione concepta exponitur periculo non habendi certum patrem à quo ali,& educari debeat, quod eſt contra finem generationis humanæ, quæ ordinatur non ſolum ad procreationem prolis, ſed etiam ad talem prolem, quæ iuxta humanam naturæ conditionē, debito modo ali, & educari poſſit. Igitur ſupponunt ceſſare obligationem illam paternæ curæ, quoties pater incertus eſt de prole ſua: alioquin ſi uterque, & quilibet ex parte obligaretur, non careret tunc proles concepta ex fornicatione, commoditate illa, ob cujus defectum eſt illicita fornicatio.

380 *Franciſcus Bardi de Conſcientia Dubia, & Scrupuloſa Diſceptat. 6. cap. 9. §. 21.* (in quo ad rem præſentem, proponit ſic: *Duobus cum eadem muliere rem habentibus, ſi illa pariat, à quo ex illis duobus alenda ſit proles, quando de eius genitore minimè conſtat?* Et reſolvit *n. 3.* cum *Vaſquez, Martinez, Turriano, Villalobos, Dicaſtillo,*& aliis, ab utroque concubinario, in æquali dubio, alimenta proli ſubminiſtranda eſſe, ob rationem de qua infra) Opponitur arguměto prędicto *Emin. de Lugo,*& negat illius conſequentiam, quia inquit non obſtante

obli-

obligatione alendi prolem incertam, non vitatur periculum malæ educationis ob quam D. D. moti sunt ad ostendendam malitiam intrinsecam simplicis fornicationis, nam incertitudo ipsa prolis facit decrescere amorem erga eādem, pariterque sollicitudinem, ac paternam curam, qua parentes, certi de prole, conantur illam tenero affectu educare, proinde falsum ab Authoribus supponi cessare obligationem ad alimenta præstanda proli incertę ea incertitudine de qua loquimur. Verum hæc oppositio non resolvit omnino argumētum oppositum: hocque evidens est, nam si ex sola incertitudine prolis, præcisè, cum obligatione etiam alendi illam, non vitatur omninò periculum malæ educationis, ob rationem à *Bardi* allatam, majus utique periculum insurget, & aderit, ac fere inevitabile, absque tali obligatione in dictis concubinariis, subministrandi videlicet alimenta eidē incertæ proli, ut ex se constat. Et si ex hoc oritur inevitabile, ac certum ferè, majusque periculum malæ educationis, ex eodem etiam meritò, rationabiliter à posteriori inferūt Theologi apud, & cum *de Lugo*, ut in eiusdem primo allato argumento.

381 Secundò: A simili arguendo. Si constet de homicidio commisso, & solùm dubitetur, an fuerit commissum à Petro, an vero à Paulo, & adhibita diligentia dubium expelli nequeat, non posset tunc Iudex licitè utrumque punire, hoc enim iniquum esset, cum certū sit alterum ex illis esse innocentem, & utrumque puniendo puniri innocentem. Unde barbarum omninò, & crudele fuit, quod Princeps quidam fecisse narratur, qui cum nesciret quis ex tribus famulis certos suos fructus pretiosissimos comedisset, iussit singulos secari, ut appareret, in cuius stomacho reperirentur, prout in secundo apparuerunt, primus autem innocens sectus fuit. Similiter ergo, si uterque parens incertus obligaretur ad alendam prolem incertam, sequeretur, quod alter ex illis, qui non est pater, consequenter non est debitor, obligaretur ad solvendum id, quod non debet, quod est iniquum. Ita *De Lugo*: cui

382 Item respondet idem *Bardi*, negando paritatem, quia in allato casu homicidii patrati præsumptio iuris est pro Petro, & Paulo, cùm de neutro determinatè constet commissio delicti, aut applicatio causæ homicidii, idcirco iniquum esset utrumque punire: at in casu nostro præsumptio iuris est contra illos duos cōcubinarios de quibus constat certò, & determinatè patratum delictum, & causam prolis generandæ appositam fuisse; ideoque uterque est obligandus (Concludit *Bardi*) ad solvenda alimenta. Et confirmari potest hujusmodi responsio: nam si duo ex. gr. seorsim, & casu sagittas proiiciant injustè, quarum una interficiat servum Antonii, licet ignoretur cujus sagitta interfectus sit, singuli tamen debent compensare damnum pro quantitate dubii, cum constet utrumque causam injustam damni apposuisse, ab illisque damnum provenisse. Similiter ergo cum etiam in casu nostro singuli sua fornicatione damni, seu generationis causam dederint, & constet ex illis prolem genitam, licet ignoretur à quo determinatè, debent singuli pro rata, seu quantitate dubii, damna compensare, & alimenta solvere. His tamen non obstantibus.

383 Rejicitur dicta responsio, ac ejusdem confirmatio, & hinc magis, magisque roboratur doctrina *De Lugo*, ac privilegium nostrum. Ad responsionem namque cōceditur quidem nec Petrum, nec Paulum puniri posse poena homicidii, si neuter convincatur de homicidio, (& pro utroque sit præsumptio iuris, ut in responsione) alioquin puniretur aliquis innocens. At idē omninò est, ac præsumptio eadem in ca-

casu nostro,& nulla disparitas;quia neuter ex dictis duobus convinci potest de effectu prolis, sui causa sequuto, ratione cujus dicatur teneri restituere, & solvere alimenta: si uterque igitur cogatur, aliquis innocens cogitur,& absque obligatione. Ad confirmationem verò, quam sibi etiam obiicit *De Lugo l. c. sub n.* 23. dò eiusdemmet solutionem: negando antecedens, licet enim in casu allato possent singuli puniri partialiter, non tamen restituere deberent. Differentiæ ratio est; quia ex punitione partiali non sequitur quod aliquis innocens puniatur, cum uterque deliquerit proiiciendo sagittam cum periculo occidendi. Unde singuli puniri possunt, non quidem poena homicidii, sed solum poena, quam meretur projectio sagittæ cum periculo occidendi, homicidio non secuto. Hinc retorquetur argumentum: quia tunc non possent singuli puniri, homicidii poena, cum neuter convinceretur, & alioquin puniretur aliquis innocens: ergo nec in casu nostro debent singuli restituere, vel solvere alimenta, quia restitutio non correspondet etiam ex parte causæ injustæ positæ, effectu non sequuto, sed solù quando sequitur effectus, ergo si uterque cogeretur, aliquis innocens, & absque obligatione cogeretur solvere, quod iniustum utique esset. Ita *De Lugo*. Qui

384 Tertiò, Arguit à priori: Quia in hoc casu eadem est obligatio in foro interno, quæ est in foro externo, cum non sit in foro interno alia præsumptio, vel notitia veritatis: in foro autem externo, actore non probante, reus absolvitur. ergo cum filius natus sit actor petens alimenta, & non probet aliquem ex illis esse suum patrem, uterque fornicarius, qui reus est, erit absolvendus, & non solum in foro externo, sed etiam in interno, cum non sit major ratio in hoc, quàm in illo. Nec effugit vim argumenti hujus *citatus Bardi*, dum dicit *n. 3. cit.* repetitque *n.* 8. (& est fundamentum suæ, & contrariæ sententiæ) quod cum uterque concubinarius rem habuerit cum illa muliere, dum non constat prolem esse unius, & non alterius, præsumptio est contra utrumque, & possessio juris petendi alimenta pro filio genito. Et quia præsumptio, licet sit contra utrumque concubinarium, non est tamen totaliter contra utrumque seorsim, idcirco uterque non ad totum, sed ad partem tantum obligatus,& obstrictus est. Non inquam effugit hoc vim argumenti, cum ex dictis iam constet non adesse talem præsumptionem contra dictos concubinarios à *P. Bardi* pretensam, & pro certo quasi suppositam, hanc enim negat de *Lugo*, ut patet, & nos cum ipso, & cum aliis.

385 Dices cōtra: Æquitas non patitur ut in dubio, & in casu nostro, filius maneat omnino desertus subsidio patris. Hinc *Dicastillo de Iust. lib. 2. tr. 2. disp. 7. dub. 11. n.* 161. apud *Dianam to.* 8. *Coordinato tr. 2. res. 15. n.* 3. *ex par. 7. tr. 11. & Miscell. 2. res.* 35. sic asserit: *Quando dubium est inter duos concubinarios, & aqua conditio dubii, tunc certum est alterutrum illorum esse patrem. Et cum dubium sit uter duorum pater sit illius, iniquum est ut à neutro accipiat alimenta, & praterea æquitas non patitur, ut unus solvat, & alter sit immunis, cum aqua sit utriusque ratio.* Sic ille. Cui cum *De Lugo* respondetur, quod neque æquitas patitur, ut aliquis cogatur ex parte cognoscere, & alere ut proprium filium, quem non scit esse suum: Unde suæ fortunæ imputare debet filius, quod propter incertitudinem, patrem suum non agnoscat à quo exigat subsidia paterna. Sic enim etiam (addit idem *Lugo*) si decem patres exposuissent singuli filios suos, & solus unus superesset vivus, non tenerentur singuli concurrere ad eius alimenta, si nemo sciret illum esse suum filium, quia incertitudo impedit eum ab agnoscendo suo parente. Et cum hac paritate privilegium claudo: conceden-

dendo tamen cum eodem *De Lugo*, *Diana l. c.* & aliis, etiam oppositam sententiam (quæ videtur magis communis) esse satis probabilem, licet magis placeat nobis tradita in privilegio, ob argumenta adducta, quæ illam efficacirer suadere videntur: & etiam ob ea, quæ firmata sunt in duobus præcedentibus privilegiis, ex quibus hoc tertium in consequentiam venit, ut ex se patet.

PRIVILEGIUM XXIV.

Qui ex ignorantia iuris, vel facti non obseruat debitum ordinem in restitutione facienda, excusatur à peccato mortali contra Iustitiam.

386 QUando bona debitoris sufficiunt in solutionem pro omnibus creditoribus, non est opus ordine ullo in restitutione servando, nam omnibus integrè satisfaciendum est: certus servandus est ordo, quando dicta creditoris bona non sufficiunt, ut docet communiter D. D. apud *Bonacinam to. 2. De Restit. in Genere disp. p. qu. 8. punc. 2. proposit. 5. n. 26.* Unde si sint plures creditores, inter quos nullum sit privilegium prælationis; unusquisque servato debito ordine satisfaciendus est, tum quia hoc ordine pretermisso, infertur iniuria, & damnum aliis cõcreditoribus, & committitur peccatum mortale (ait idem *Bonacina* ibi) contra iustitiam: tum quia, ordo Civilis legis, quæ non nititur falsa præsumptione, obligat in conscientia, ut constat ex tractatu de Legibus. Adverte tamen cum *Lessio de Iust. libr. 2. cap. 15. dub. 4. n. 36. Bonacina n. cit.* (& apud hunc) *Turriano, Reginal. Valent. Clavi Regia, Molina, Navarro, Bannes, Salonio, & Arragonio.* Quod si alicubi extent leges, statuta particularia, vel consuetudines rationi consentaneæ circa ordinem restituendi hæ sunt servandæ, & quidem in foro conscientiæ, ut communiter D. D. apud eundem *Lessium n. cit.* Nam hæ leges non nituntur præsumptione, sed æquitate naturali; ex qua propter bonum commune statuunt hunc ordinem: quod non minus potuerunt facere, quam transferre dominia usucapione. Omnis autem lex humana rectæ rationi consentanea, quæ non nititur falsa præsumptione, servanda est in conscientiæ foro: ità *Lessius n. 37.* Servandus igitur inquam est debitus ordo ex obligatione conscientiæ in restitutione facienda: adeo ut debitor qui scit statum suum deficere, non possit licitè creditori alicui sibi grato, magis amico, consanguineo, affini, &c. non petenti, integrè satisfacere, ut illi gratificetur, qui alioquin jus prælationis non habebat; quia (ut optimè etiam *Io: Vrugers de Iust. tract. 3. cap. 5. dub. 6. n. 24. Lessius cap. cit. dub. 5. n. 40. Fagundez in Decal. to. 2. libr. 7. cap. 34. n. 9. Diana to. 6. Coord. tr. 3. resol. 209. num. p. ex p. 11. tract. 3. & Miscell. 3. res. 13.* & alii apud ipsos) jura id non concedunt; & iste creditor jus prælationis non habet, sed cum ceteris creditoribus pari jure concurrit, maximè quia vigilantia in petendo non facit eum potiorem, quia non petiit. Unde non licebit debitori præstare huic solutionem integram cũ præjudicio aliorum, qui jure pares, aut potiores sunt: & inter pares, singulis aliquid solvendum est pro rata, secundùm quod vires debitoris ferunt.

387 Verum quidem est, quod si debitor sic alicui non exigenti ultroneè solveret, non tenebitur hic, qui accepit, in conscientia ad restitutionem, & securus est in utroque foro, quantumvis sciat hoc fieri cum detrimento aliorum, qui a quod accepit erat proprium debitoris, nec erat hoc in se, sive in specie aliis obligatum, ut supponitur, neque appareret unde aliunde nasceretur obligatio in conscientia ad restitutionem faciendam. Et confirmari hoc potest ex *l. quod au-*

autem, §. *apud Labeonem*, *ff. De his*, *quæ in fraud. credit*, & *ex l. pupillus*, *ff. eodem*: ubi in eo casu negatur actio aliis creditoribus ad petendum in judicio excessum, quem prædictus creditor jam habet, attenta quantitate debitorum aliorum creditorum: at hujusmodi leges justæ sunt; ergo vim habent etiam in foro interiori, & consequenter in neutro foro tenetur restituere; & cum suum sit id quod huiusmodi creditor accepit, nõ peccavit accipiendo, nec peccat consequenter retinendo; & ita docent *Molina de Iust. to. 2. tract. 2. disp. 536. n. 34. Versu*, *Hoc loco est observandum*. *Lessius dub. 5. cit. n. 41. Vvigers n. 24. cit. Diana l. c. n. 4.* & alii.

388 Nec obstat assertum à *Bonacina l. c. n. 23. Versu, Sed mihi dicendum*, *cum Rebell. Sylvestro*, *Azorio*, *Turriano*, & aliis: Non posse videlicet, quando creditor mala fide accepit, sciẽs debitorem esse impotentem ad solvendum omnibus; quidquid sit de foro externo, in quo non datur actio (*ex iuribus citatis*) Et ratio est, quia accipiendo peccavit contra iustitiam commutativam, & fecisse videtur contra ius aliorum creditorum habentium æquale ius; ex violatione autem iustitiæ commutativæ cum alterius damno oritur obligatio restitutionis: Non inquam obstat, & *Bonacina* (ut optimè *Diana l. c. n. 6.*) petit principiũ: hoc enim est de quo quæritur, an videlicet creditor benè accipiat, licet debitor malè solvat, & conferat: & quidem contingit sæpè, ut collatio sit mala, & receptio bona, ut in prodigendo dante, & in recipiente. In collatione item sacramentorum ab existente in mortali, & in aliis multis: de quibus quidquid sit, & de aliis casibus: de præsenti loquendo: nonne per ipsummet *Bonacinam l. c. n. 21.* si creditor iste prius peteret, licitè acciperet? ergo etiam non petens, si recipiat, nullam facit aliis iniuriam. Nam quando accipit, approbat alterius solutionem, & est quasi virtualis quædã petitio. Et si antecedenter ad ipsam solutionem in ea occasione solum dicat; ego peto, solve mihi: his tantum verbis tota aboletur iniustitia. Quod autem illa verba expresse dicat, vel non dicat, nullius momenti videtur esse, atque adeo non facit iniuriam. Ita *Diana n. 6. cit.* Et apud ipsum *Dicastillus de Iustit. lib. 2. tract. 2. disp. 11. dub. 8. n. 74.* idem tenet, & sic asserit: *Qui sic accipit, ad nullam restitutionem tenetur, quia non accipit rem alteri obligatam*; *atque adeo non tenetur ratione rei acceptæ*; *præterea nec ratione iniustæ acceptionis*, *ut probavimus*, ergo, &c.

389 De dicto ordine servando in restitutione faciẽda, agunt Doctores in materia de Iustitia, de restitutione præsertim: Si quis autem pro praxi sua, & consciẽtia, scire vellet quisnam ordo in restitutione facienda in casibus particularibus tenendus sit, habet inter alios *Bonacinam qu. 8. cit.* quæ tota est de hoc ordine tenendo; videatur: præscribit enim in ipsa dictum ordinem observandum, & ex sententia communi observandum sub reatu lethali. A quo tamen excusatur quisque per ignorantiæ privilegium propositum, etiam per eundemmet *Bonacinam n. 26. cit.* positum sub his verbis: *Debitor qui non observat prædictum ordinem in restitutione facienda*, *peccat mortaliter contra iustitiam*, *nisi ignorantia iuris*, *vel facti*, *vel parvitas materiæ excuset. Ità communiter Doctores.* Quod privilegium insuper expresse laudatur, & admittitur à *Sayro in Clavi Regia lib. 10. tract. 5. cap. 10. dub. 8. n. 36.* Ubi: *Nisi talis debitor ignorantia facti, aut iuris excusaretur. Intelligendum autem hoc est de ignorantia probabili*, *quæ sufficiens est excusare à peccato*; pro quo privilegio refert etiam *S. Anton. Sylvestr. Martin. Navarr. Petrum Navarr. Lopez, Rodriquez, Valentiam*: quibus addo *Fagundez n. 9. cit. in fine*: ibi enim sic ipse: *Dicendum est peccare mortaliter prædictum debitorem, qui id facit, nisi aliunde*

de

de excusetur, *vel ratione parvitatis materiæ*, *vel ex ignorantia probabili iuris*, *vel facti*, *vel ex necessitate extrema*, *vel quasi extrema*, *aut saltem gravi*, *ut docet Sayrus cit. n.* 36.

PRIVILEGIUM XXV.

Ignorantia, quæ prodest ad præscribendum, excusat à restitutione.

390. PRæscriptione legitima acquiri rei dominium in utroque foro, res est iam nunc omnibus certa. Quia lex, & Princeps, causa publicæ utilitatis, & ob bonum commune possunt alicui auferre dominium rei suæ, seu rem unius alteri applicare, ut fusè Doctores de præscriptione. Hinc, si ad antiquum Dominum post legitimos præscriptionis annos, res casu revertatur, non posset illam sine novo titulo sibi usurpare, nam usurparet alienum: adeo enim valida est præscriptio, si legitima sit, & omnes eiusdem conditiones adsint, ut verè exinde rei dominium ab uno in alium transferat, neque res per eam acquisita restituenda unquã sit, ut asserit *Clavis Regia libr. 9. cap. 12. n. 2. Versu, Quinta est*: ibique communis sententia Doctorum, & etiam apud *Palaum par. 7 de Iust. in Genere disp. unica, punc. 12. §. 2. n. 2.* Præscriptio autem (quę iure civili introducta fuit propter bonum publicum, tum ut esset litium finis, tum ne rerum dominia essent incerta, *sic Franciscus Balbi tract. de Præscriptionibus par. pr. Quæsito* 4.) sic definitur; *Acquisitio, seu adeptio dominii utilis, vel directi rei alienæ per continuationem possessionis bonæ fidei spatio temporis à lege definiti: ita l. Usucapio, ff. de Usucapionibus*. An verò Usucapio, & præscriptio aliquo modo differat, idem *Balbi tract. cit. quæsito* 3. respondet, quod Usucapio propriè respicit mobilia, præscriptio verò immobilia, quamvis longè sumpto vocabulo, præscriptio, comprehendat Usucapionem: & idem videtur innuere *Lessius de Iust. lib. 2. cap. 6. dub. p. n.3 Versu, Ex his*: dum ait: Quod præscriptio magis communis est, quam Usucapio, eo quia omnis usucapio est præscriptio, non è contra. Et hoc idem asserit etiam *Vvigers de Iure, & Iust. tr. p. cap. 5. dub. p. Usucapio distinguitur à præscriptione, sicut minus commune à magis communi, quia omnis usucapio est præscriptio, non è contra*: sic ille. Communiter tamen à Iurisconsultis præscriptio vocatur usucapio, quæ non solum circa mobilia, sed etiam circa immobilia versatur, ut videre est apud *Palaum par. 2. tr. 10. Disp. Unica, punc. p. n. p.*

391 Dicitur præscriptio, *Acquisitio dominii utilis, vel directi*: quia per eam non solum acquiri potest res aliqua quoad dominium utile, idest quoad solos fructus eiusdem rei, sed etiam quoad ius in rem ipsam. Dicitur, *per continuationem possessionis*, quia possessio qua res præscribitur debet esse continua, & non interrupta; nam sine possessione continuata non datur pręscriptio, *Reg. 3. de regulis iuris*. Dicitur, *bonæ fidei*: nam mala fides (ex iure canonico, cui semper standum est) nunquam præscribit, ut patet ex *Reg. 2. Iuris in 6.* ubi dicitur, *possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.* Unde *cap. ult. de præscriptionib. & cap. Vigilanti, eodem titulo*, derogatum est omni consuetudini, aut legibus civilibus, asserentibus, dari posse præscriptionem absque bona fide: & ita etiã communiter Doctores. Quando autem mala fides præsumatur vide *Menochium de Arbitrar. lib. 2. cent. 3. casu 225. tom. 2. de probat. concl. 1377. n. 18. & concl. 785. casu 225 cum Balbo*, & aliis. Dicitur *Spatio temporis à lege definiti*: quia ad præscribendum requiritur certi temporis continuata possessio: quod tempus variũ est pro varietate rerum pręscribẽdarum. Ex qua definitione collige, quatuor requiri ad legitimã pręscriptionem: possessionem videlicet, bonam fidem, ti-

titulum præsumptum, & tempus, de quibus passim Doctores. Vide *Molinam, Azorium, Lessium, Bonacinam, Castrum Palaum*, & alios. Solum circa bonam fidem (cum hæc pertineat ad privilegium propositum) firmandus tantisper est calamus.

392 Bona ergo fides, quæ ad præscriptionem requiritur, est credulitas, qua quis prudenter iudicat rem suam esse, vel saltem esse alienam ignorat, modo ignorantia non sit crassa, vel affectata (aliàs non esset bona fides, nec prudens, ut optimè etiam *Lessius* ubi infra) & ita ut toto tempore præscriptionis verè non sit rei alienæ conscius: *Molina de Iust. tom. p. tract. 2. disp. 64. circa principium. Versu, Quod attinet. Reginald. to. p. libr. 10. n. 293. Lessius c. 6. cit. dub. 2. n. 9. Filliuccius to. 2. tr. 31. cap. 8. qu. 3. n. 186. Clavis Regia l. c. Versu, Quarta est. Bonacina to. 2. De restit. in genere, disp. p. qu. ult. punct. 2. §. 2. propos. 2. n. 15*, aliique apud ipsos, & communiter scribentes de præscriptione. Et hoc idem habetur *in Cap. finali de præscriptionibus* (quod. sumptum est *ex Concil. Magno Lateranensi*) ubi dicitur: *Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, Synodali iudicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quàm civilis; cum generaliter sit omni constitutioni, & consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ conscientiam*: Hoc est, oportet ut toto tempore præscriptionis (ut supra) non sit conscius rei alienæ, unde habeat bonam fidem, idest prudentem credulitatem, qua ignoret omninò rem quam possidet esse alienam, & indubitanter, ac quieta conscientia credat esse suam. Quare si ex aliqua probabili ratione (non levi, seu ex qua prudens nil moveri debeat) conscientia remordeat, quod talis res non sit sua definit bona fides, & ignorantia requisita, & quæ prodest ad præscribendum. Quia, ut quis iustè incipiat sibi usurpare rem, quam antea non habebat, debet determinatè iudicare, vel esse nullius, & ideo esse primò occupantis; vel certè suam esse, quantumvis id antea non adverterit: & nedum indubitanter iudicare, & credere rem quam possidet esse suam, sed etiam meritò id sibi persuadere. Nã dubitans sit ne sua, an aliena, iniustè eam sibimet usurpat, cum ipsius conditio non sit melior, quàm alterius: *Molina l. c. Reginaldus n. 293. cit.* aliique, & communiter.

393 Completo igitur toto spatio temporis à lege ad præscriptionem definito, & continuata in ipso (ut supra) bona fide, & ignorantia; hæc excusat à restitutione, & post eam completam, non manet amplius obligatio in conscientia restituendi rem possessam, quantumcumque possidens evidenter postea sciat alienam fuisse. Et hoc idem est privilegium propositum, communiter approbatum ex dictis; & ab omnibus admissum, per quod res desinit esse aliena, & restitutioni obnoxia. Desinit inquam esse aliena, & restitutioni obnoxia, etiam si possidenti constiterit esse alienam, & bona fides, ac ignorantia eiusdem cessaverit, dummodo id ei constiterit post completam præscriptionem, quia post hanc, qui verè præscripsit fecit rem suam, quæ aliena fuit; præscriptio enim completa dominium transfert à priori domino in alium, etiam in foro conscientiæ ex dictis. Supponit autem nostrum privilegium quod adsit capacitas activa respectu præscribentis possidentis, & passiva respectu rei, quæ possidetur, ut videlicet possidens, possidere possit; & res possideri; defectu primæ capacitatis, Religiosus professus non potest aliquid præscribere, cum non sit sui iuris, & in eo deficiat capacitas activa, est enim incapax dominii, nec potest quicquam nomine suo possidere. Defectu secundæ, &

& passivæ, loca Religiosa sacra, aut sancta; jura Ecclesiastica, sive spiritualia, à Laicis nequeunt præscribi. Unde etiam si mille anni transierint, laici tamen talia jura, veluti decimarum, primitiarum, oblationum, præscribere non valent. *Ioann. Andreas cap. 2. de Præben. in 6.* quia talia jura in laicos cadere nequeunt, ac proinde non possunt unquam laici præscribere jus cognoscendi, & judicandi causas Ecclesiarum, vel Clericorum. *Bonacin. l. c. n. 6. Azorius tom. 3. lib. p. cap. 19. & cap. 20. qu. 2.* *Clavis Regia libr. 9. c. 12. Dubio 2. per totum*, in quo multas res recenset, quæ iure præscribi non possunt; & ultimo loco, *sub n. 9. Versu, Vndecimò*, optimè advertit, nec posse præscribi, seu non valere præscriptionem contra eum, qui adeò impotens est, aut impeditus, ut rem suam in iudicio petere non possit, eo quod in illo non reperitur causa præscribendi contra. Inde est, quod non valet contra mentecaptum, contra Minorem, ante scilicet annum 25. contra Filium sub potestate patris existentem; contra uxorem, cujus vir non est administratione privatus; & denique nec contra omnem, qui iustam, & legitimam habet causam, seu impedimentum, ne contra possessorem agat: de quibus legendi Authores, qui latè ista pertractant: Vide *Bonacin. l. c. n. 9. & Haunoldam de Iure, & Iust. to. p. tract. 5. cap. 2. Controv. 5.*

394 Unum hic etiam obiter addo cũ *P. Pasqualigo De Sacrificio Novæ legis to. 2. qu. 1047. n. 6. 7. 8. & 9. & qu. 1048. n. p.* Nec Legatum pro Missis posse præscribi contra Defunctum (licet præscribi possit contra legatarium, ut communis tenet sententia apud eundem *qu. cit. n. 3. & 4.* Eo quia cum legatum habeat onus Missarum, potest hæres credere quod legatarius nolit acceptare legatum intuitu oneris, & sic manere in bona fide) Agitur enim in legato non solum de interesse legatarii, sed principaliter de interesse defuncti; quia defunctus, & testator, legando, intendit principaliter animæ propriæ prospicere, mediantibus suffragiis Missarum, & eligit legatum tanquam medium ad hunc finem. Unde hæres cum semper teneatur curare, ut Missæ celebrentur, ob debitum quod cum defuncto contraxit, adeundo hæreditatem, & consentiendo in voluntatem, & dispositionem testatoris, tenetur ad ipsas, & ad legatum, tanquam medium, atque adeo etiam ad finem, ad quem à Defuncto ordinatum fuit. Et idcircò licet contra legatarium possit præscribere, non tamen contra Defunctum, sed tenebitur semper curare, ut celebrentur Missæ ab ipso præscriptæ. Ratio autem cur nequeat præscribi contra Defunctum est manifesta (inquit *Pasqualigus n. 7.*) & ex eo constat; quia cum Defunctus non sit amplius in hominum commercio, non potest argui de patientia, & negligentia in non petendo quod sibi debetur; unde respectu ipsius non habet locum fundamentum præscriptionis, nec hæres est in bona fide; quia non potest putare, quod defunctus non curet adimpleri legatum, quasi non petat: peteret enim si posset. Accedit, quod generaliter præscriptio est inducta ab humanis legibus pro quiete, & tranquillitate Reipublicæ, & ideo non plus se extendit, quàm se extendant leges humanæ; hæ autem non se extendunt ad Defunctos, tanquam extra iurisdictionem humanam.

395 Hinc sequitur primò. Quod totum id, quod hæres acquirere potest per præscriptionem, est ius liberum committendi celebrationem Missarum cui voluerit, & tribuendi ipsi legatum. In quo tamen illud est advertendum, quod quamvis minori quantitate possit facere Missas celebrare, quam legata sit à testatore, tenetur tamen totam quantitatem legatam exhibere; quia exhibetur non tam in beneficium celebran-

brantium, quàm in beneficium animæ Testatoris: si quidem quò major est quantitas, quæ exhibetur, eo maior etiam est fructus, quem defunctus percipit, tum quia eleemosina quo maior, eò etiam est magis satisfactoria; tum quia sacrificium est magis proficuum, quò magis influit Testator in ipsum per maiorem eleemosinam.

396 Secundò sequitur. Quòd cum Defunctus non possit instare pro exequutione legati, & celebrationis Missarum, tanquam extra humanum commercium, remanet in dispositione ultima voluntas ipsius, quæ sicut operatur post mortem, ità etiam instar legis impositæ rebus suis continuò loquitur, & instat pro exequutione sui ipsius. Valet enim argumentum à lege, ad Testatorem: ut observant *Riminal. Consil. 540. n. 4. Vol. 5. Cravetta Consil. 291. n. 5. libr. 2. Cephel. Consil. 541. n. 23. libr. 4. Hunded. Cons. 57. n. 15. & Ludovis. decis. 219. n. 2.* Unde ex hoc quoque capite impeditur præscriptio; & fit, quod hæres sit in continuo statu peccati mortalis, quousque satisfaciat piæ dispositioni Testatoris. Hactenus doctissimus *P. Pasqualigus*: Cum quo etiam tene *qu. cit.* 1047. *n.* 5. & cum aliis ibidem, quod nec possit hæres præscribere contra legatarium, nisi notificet ipsi dispositionem Testatoris de legato. Ratio est. Quia præscriptio fundatur in scientia, patientia, & negligentia non petentis, *l. 2. C. De servit. & aqua*, & ibi Doctores. Si autem non notificetur legatum, non habet locum scientia, patientia, & negligentia ipsius, quę sunt fundamentum præscriptionis. Et cum teneatur hæres adimplere dispositionem Testatoris, ratione obligationis, quam cum ipso contraxit adeundo hæreditatem, & consentiendo in eius ultimam voluntatem, tenetur etiam interpellare legatarium, an velit acceptare legatum cum onere annexo, ut si fortè nolit, possit ipse satisfacere propriæ obligationi, ut per alios Missæ celebrentur. Et cum eodem insuper tene, contra Defunctum Testatorem non posse præscribi legatum pro Missis, sive sit pro Missis pro una vice tantum, sive sit annuatim, tenetur enim semper hæres curare ut Missæ à Defuncto sive pro una vice ordinatæ, sive annuatim celebrentur, ob debitum quod cum defuncto contraxit adeundo ut supra, hæreditatem, & consentiendo in voluntatem, & dispositionem Testatoris: Unde si præscriberet contra legatarium, in eo statu esset, in quo foret si legatarius repudiaret legatum; ità *Pasqual. qu. 1048. n. p. cit.* An verò Ecclesia, seu Capellanus possit præscribere numerum Missarum, vide eundem *Pasqualig. to. 2. cit. qu. 1192. & Tamburinum Opusculo De Sacrific. Missæ libr. 3. cap. 7. §. p.* respondet uterque affirmativè: sed *P. Pasqualigus in fine qu. n. 6.* loquens consequenter, optimè advertit, *quod ut præscribantur onera huiusmodi Missarum quoad numerum, præscribendum est contra ius Ecclesiæ, & non contra ius defunctorum: beneficia enim sunt de iure, & patrimonio Ecclesiæ, & proinde Ecclesia habet ius ad exigenda onera, quæ sunt ipsis annexa, qualia sunt onera Missarum celebrandarum, ita ut à fundatoribus censeatur translatum in ipsas ius illud, quod ex fundatione acquirunt quoad exigenda onera ab iis, quibus pro tempore imponuntur. Et ideo regulanda est præscriptio secundum leges præscriptionis contra Ecclesiam, & non præscriptionis circa absentes; præsertim quia defuncti non sunt in humano commercio, nec retinent iura contra viventes, nec subsunt legibus humanis, & proinde nec legibus præscriptionis.* Ita ille. Post hæc scripta inveni *Alphonsum de Leone De officio Capell. qu. 5. sec. 21.* quærentem, An possit præscribi Legatum annuum pro Missis celebrãdis, si non fuit solutum per aliquod tempus, & *n. 315.* resolvit & ipse præscribi posse contra Ecclesiam non petentem illud. Videatur.

397 Ex superius dictis de bona fide, & ignorantia, infertur primò, debitorem, qui jam triginta annis elapsis nō solvit debitum, non potuisse illud præscribere carendo tali bona fide, & prudenti ignorantia: Si tamen daretur casus, quod bona fide possederit triginta annis jus non solvendi, & bona fide existimaverit ex ignorantia probabili se nihil debere, eo quia crediderit, debitum solutum fuisse, aut condonatum, vel quia nihil omnino recordatus sit; in tali casu poterit debitum præscribere. *Bonac. l. c. n. 16.* & alii ibidem. Secundò infertur, non gaudere privilegio præscriptionis eum, qui bona fide, & prudenti ignorantia incepit possidere, sed nondum finito tempore ad præscriptionem requisito malam fidem habuit; non enim dicitur habuisse bonam fidem, & ignorantiam tempore requisito ad præscriptionem, ita communiter Doctores, apud, & cum *Bonacina n. 17.* Casu tamen, quod bona fide inchoata fuisset possessio, & superveniret postea mala fides, ei postea hæc iterum deponatur; eo quod comperiatur revera non fuisse malam fidem, sed errorem, præscriptio continuatur, non interrumpitur: idem *Bonacin. eod. num.* sequens *Molinam de Iust. to. p. tract. 2. disp. 63. Conclus. 2.* & alios ab utroque relatos, asserentes possessionem, seu præscriptionem non interrumpi ob dubium supervenies post possessionem bona fide inchoatam, tum quia hic manere potest in possessione rei; ergo possessio non interrumpitur. Tum quia *in cap. ult. de præscript.* solum ad præscriptionem requiritur, ut is, qui possidet in nulla temporis parte habeat conscientiam rei alienæ: qui autem inchoata posseſsione bona fide, incipit dubitare, non dicitur habere conscientiam rei alienæ. Et hæc est communissima Doctrina apud *Pasqualigum in Qq. Singularib. qu. 146. n. 3.* Quod in dubio melior sit conditio possidentis, & proinde, quod non obstante dubio possit retineri res possessa, eo quia cum hujusmodi dubio mala fides non habet locum, neque enim dubium illam inducit, ut notant *Bald. in cap. Si diligenti, n. 7. De præscript. & Decian. Consf. 124. n. 58. lib. 3.* nam mala fides (ait etiam *Pasqualig. qu. cit n. 4.*) fundatur in cognitione, quod res sit aliena, quam excludit dubium: si enim sciret esse alienam, non dubitaret. Imò ignorat esse alienam, si quidem solum dubitat, quod possit esse aliena. Et ideo dubitans æquiparatur ignoranti, *l. Manifestissimè, §. Sin autem dubius, c. de Furtis;* & notant communiter Doctores. Neque enim dubitans scit id, de quo dubitat. Si autem nescit ignorat, & proinde dubitans habet necessariò annexam ignorantiam de eo, de quo dubitat. Qua dubitatione, & ignorantia stante remanet exclusa mala fides, quæ sola impedit præscriptionem iuxta *Cap. fin. De Præscript.* Concurrat ergo bona fides, nec obstat quicquam præscriptioni, dubium de legitima possessione, Verum quidem est, ait *Molina*, & cum ipso *Bonacina*: quod posito dubio, tenetur diligentiam adhibere ad rei veritatem inveniendam, & si adhibita diligentia veritatem nihilominus invenire non potuit, dubium practicè deponere debet, & rem de qua dubitabat, licitè retinebit, ut communiter Doctores *in Tractatu De peccatis, de Conscientia dubia.* Concludit tamen *Bonacina*, cum *Molina*, quod si superveniente præfato dubio putet se cum peccato possidere, seu dubium non deponat, & si fortè erret ex ignorantia, non præscribit, tum quia adest mala fides; tum quia ita sancitum videtur in *l. Si fur, §. p. de Vsucap.* iste ergo deponat dubium, & præscribit, sic etenim nec habet malam fidem, nec conscientiam rei alienæ, nec possessionem interrumpit, ergo præscribit.

398 Quod confirmari potest ex doctrina, quam tradit *Vasquez in p. 2. to. p. qu. 19. art. 6. disp. 66. cap. 7. Versu, Ego* ve-

verò, n. 42. ibi enim loquens de eo, qui possidet quidem bona fide, sed dubitat an res quam possidet sit sua, & nedum dubitat æquali dubio, sed etiam inæquali, idest magis inclinando in eam partem, ut res aliena sit: quo in casu, quia aliqui apud ipsum contendunt talem sic dubitantem teneri partem restituere ratione maioris illius inclinationis, & propensionis, docet ipse contra, ut sequitur, quod etiam magis confirmat antedicta. *Ego verò hanc sententiam existimo nulla ratione esse admittendam. Nam quamvis pro altero, qui non possidet rem, fortiores videantur rationes, & coniecturæ circa ius proprietatis, tamen si non sunt usque adeò efficaces, ut generare possint assensum illius partis, sed rem adhuc dubiam relinquunt, non debet censeri maius, & potius ius proprietatis unius, quam alterius, cum adhuc in dubio res maneat, dubia enim res æquè videtur utramque partem respicere. Ergo si rei in dubio existenti accedat certa possessio, potior erit causa possidentis. Quocirca quamvis urgentiores videantur rationes pro eo, qui non possidet, si tamen non sufficiunt assensum generare, non obligabunt ad ullam restitutionem. Doctrina verò de dubio, in quo melior est conditio possidentis, intelligitur quando nullus est assensus pro altera parte, de proprietate, & dominio.* Hæc *Vasquez.* Cui licet contradixerit *Sanchez de Matrim. to. p. libr.* 2. *disp.* 41. *n.* 10. se tamen retractando *in Summa to. p.* tum *libr. p. cap.* 10. *n.* 9. tum *libr.* 2. *cap.* 23. *n.* 179. subscribit eidem, explicitè approbando, & rationibus sustinendo sententiam *Vasquez*, quam etiam tuetur *Bonacina de Restit. in Genere disp. p. qu.* 2. *punc.* 2. *prop. p. n.* 6. & uti probabiliorem amplectitur etiam *Diana to.* 8. *Coordinato tract.* 7. *res.* 40. 41. 42. *Ex p.* 2. *tr.* 17. *& Miscell.* 3. *res.* 44. *Ex p.* 2. *tr.* 15. *& Miscell. p. res.* 10. *Ex p.* 4. *tract.* 3. *res.* 26. pro qua sententia etiam refert *Merollam in disputat. Theologicis to. p. disp.* 3. *cap.* 3. *Coroll.* 3. *n.* 24. *Castrum Palaum to. p. disp.* 3. *punc.* 2. *n.* 11. *Layman. libr. p. tract. p. cap.* 5. §. 3. *n.* 21. *Filliuccium to.* 2. *tract.* 21. *cap.* 4. *n.* 158. *Arragonium in* 2. 2. *qu.* 62. *art. p. & Salas in p.* 2. *qu.* 2. *tr.* 8. *disp. unic. sec.* 23. *n.* 231. ubi addit, hanc sententiam esse veram non solùm quando rationes pro contraria parte assensum non generant, sed etiam quando eum generant, dummodò non convincant, nec assensus sit certus physicè, aut moraliter, sed merè opinativus, adhuc enim verè res est dubia, & possessio omnibus rationibus non convincentibus præponderat. Pro contraria sententia sunt apud eundem *Dianam resolutionib. citatis. Valent. Bannez, Ledesma, Salonius, Sayrus, Bartholom. à S. Fausto, & Coninch.* quorum omnium ratio est, quia in pari causa melior est conditio possidentis; sed quando possidens magis inclinat in eam partem, ut res sit aliena, non dicitur par causa; ergo ratione istius imparitatis, & inclinationis, tenetur aliquid restituere illi, cujus rem esse dubitat. Cui tamen rationi respondetur, possessionem certam (ut dictum est) prævalere omnibus rationibus non convincentibus, atque adeò meliorem, & potiorem esse conditionem possidentis, etiam si dubium non sit par, & æquale. Igitur in casu quo quis possidet bona fide, etiam si inclinet, quod res sit aliena, perseverans tamen in eadem possessione bona fide, seu prudenti ignorantia toto continuato tempore ad legitimam præscriptionem definito, ipsa consumpta, à qualibet restitutione excusatur, ut in privilegio proposito. Quantum autem temporis requiratur ad legitimè præscribendum adversus res mobiles, immobiles, præsentes, absentes, privatos, Principes, Civitates, Regna, Romanam Ecclesiam, Beneficia Ecclesiastica, &c. & adversus leges tum Civiles, tum Ecclesiasticas, &c. Vide scribentes de præscriptione, præcipuè *Bonacinam de Rest. in Genere, disp. p. quæst. ult punc.* 2. §. 2.

à n.

à n. 28. *Lessium de Iust. libr.* 2. *cap.* 6. *à Dub.* 7. *usq. ad* 14. *inclusivè. De Lugo to. p. de Iust. disp.* 7. *sec.* 6. *& Thomam Tamburin. in Decalogum libr.* 8. *tract. p. cap.* 4. §. *p. à n.* 3. *usque ad* 13.

399 Unum tantū hic obiter adverto, sententiam esse *Patris Pasqualigi quæst. singulari* 147. & apud ipsum *Ferdin. Vasquez Controvers. Illustr. cap.* 55. *n.* 28. *& cap.* 89. *n.* 32. Præscriptionem non habere locum inter supremos Principes, atque adeo non posse hoc modo acquirere dominium unum contra alium. Intellige tamen (inquit) quoad supremos Principes, quatenus tales sunt, & quoad ea, quæ iure Regni censentur, non iure privatorum, ut sunt Civitates, Provinciæ, &c. Nam si censeantur iure privatorum, subiiciuntur legibus quibus utuntur privati, & proinde etiam legi præscriptionis. Quod non solum locum habet inter Principem, & subditos, sed etiam inter Principes ipsos supremos. Ratio fundamentalis huius sententiæ, est: Quia præscriptio est inducta à iure Civili *l. p. & l.* 3. *De Usucap.* & notant communiter Doctores. Proinde extenditur tantum ad eos, pro quibus est positum ius Civile. Non est autem positum pro supremis Principalibus, quia cum non recognoscant superiorem, non poterunt subdi iuri civili; ut enim subderentur, opus esset superiore, qui eos subiiceret suis legibus; atque adeo etiam legibus disponentibus de præscriptione. Et quamvis in sua ditione communiter utantur iure civili, non ideo utuntur, quia eidem iuri ipsi se subiecerint, cum illud amplexi sint tantum in ordine ad regimen subditorum; non quoad commercium, quod intercedit inter ipsos Principes, & quoad ea, quæ iure regni censentur; quia quoad hæc exercent commercium inter se secundum ius naturale, & ius gentium, & secundum ius civile quoad ea tantùm, quæ censentur iure privatorum; secundum quæ iure habet locum præscriptio, ut dictum est; non autem quoad ea, quæ iure regni, &c.

400 Et si huic sententiæ opponas, Quod cum præscriptio inducta sit ob publicum bonum ad tollendas lites, *l. fin. ff. Pro socio*. Ejusdem finis speciali modo, & ratione habet locum quoad Principes supremos, qui non litigant coram Iudice; sed armis, & bello; quod valdè damnosum communitati; & ideo ad evitandas lites, quę armis deciduntur necessaria videtur pręscriptio. Si inquam hoc opponas, respondet *P. Pasqualigus in fine qu. n.* 11. Utilem quidem futuram pręscriptionem ad bella vitanda, si inter supremos Principes posset introduci. At non potest introduci, quia non habent superiorem à quo introducatur per legem ipsis communem. Sed solum communi pacto posset introduci; quod tamen pactum non est, cum praxis ostendat, quod invicem repetunt, quando se offert occasio, quę alius ultra centum annos possedit. Tum quia Principes iura principatus semper manutenent, & in tantum non vindicant bello, in quantum non habent commoditatem. Unde nunquam locum habet bona fides possidentis, nec patientia, aut negligentia illius, qui ius habet vindicandi: ita doctissimus *Pasqualigus*, cum quo totum allatum hic, obiter, & ad ornatum advertendum est. Sed

401 Quæres primò, quænam ignorantia sit ea, quę prodest ad præscribendum, & valet excusare à restitutione, ut in privilegio. Pro huius quæsiti intelligentia, & responsione: Supponendum, ignorantiam duplicem esse; una est iuris, altera facti. Insuper ignorantia iuris, alia est iuris clari, alia iuris dubii. Ignorantia iuris est (ut ex se patet) quando quis ius ignorat, ut accidit quando quis ex. gr. accepit aliquid à Prælato nesciens ad illius alienationem requiri consensum Capituli. Ignorantia facti contingit, quando quis non

ignorat prohibitionem, sed ignorat factum: ut accidit, quando quis scit v. g. non posse quicquam emi à fure, sed ignorat hunc à quo aliquid emit, esse furem. Hoc supposito: *Ioannes Medina c. De rebus restituendis, qu. 17. Coroll. 3.* Existimat, quod licet ignorantia iuris non sufficiat in foro exteriori ad rem possessam præscribendam (eo quod in eo foro præsumitur mala fides) in foro tamen interiori, & conscientiæ, si ignorantia sit inculpata, & invincibilis, sive sit facti, sive iuris clari, aut obscuri, bonam fidem producat, & ad præscriptionem sufficiat, cùm in hoc foro de veritate, & non de præsumptione agatur. Quam *Medinæ* sententiam, *Lessius de Iust. libr. 2. cap. 6. n. 17.* censet non improbabilem. Et *Sayrus in Clavi Reg. lib. 9. cap. 12 dub. 8. n. 21. in fine:* putat esse absolutè falsam; eamquè fusè refellunt *Covarr. in Reg. Possessor. par. 2. §. 7. à n. 7. & Molina de Iustit. to. p. tract. 2. disp. 64.* Cum his:

402 Respondeo ad quæsitum primò, Ignorantia iuris clari, etiam inculpata, & invincibilis, non prodest ad præscribendam possessionem rei alienæ, nec valet ad excusandum à restitutione: & hæc est sententia communis Doctorum apud *Lessium cap. 6. cit. Dub. 5. in princip.* & verior per ipsum, quam sequuntur *Clavis Regia l. c. n 22. Reginaldus in Praxi tom. p. libr. 10. cap. 20. n. 294. Vers. Primum est. Filliuccius to. 2. tract. 31. cap. 8. Vers. Dico Quartò, n. 189. Bonacina §. 2. cit. n. 19. Vers. Respondeo,* & alii apud ipsos, & communiter. Quorum omnium, & huiusce responsionis ratio est. Quia præscriptio iure civili introducta est, tantam ergo vim habebit, quanta illi datur à iure civili, vel canonico: Ius autem civile apertè statuit non prodesse ignorantiam iuris, *l. ita iuris, ff. de iur. & facti ignorant.* ubi dicitur: *Iuris Ignorantia in usucapione negatur prodesse, facti verò ignorantiam prodesse constat, l. Nunquam, ff. de usucap.* ubi: *Nunquam in usucapionibus iuris error possessoribus prodest,* & consentit ius canonicum (*cap. Apostolicæ, de donat.* Cùm ergo leges nolint hanc iuris ignorantiam prodesse, non procedet cum ea præscriptio, sicut enim præscriptio iure humano constat itā ab eodem potest circumscribi. Verum quidem est quod licet iuris hujus clari inculpata ignorantia non prosit, nec valeat ad rem præscribendam, valet nihilominus, & prodest ad præscribendos fructus ex ea per illum possessa perceptos, *l. bonæ fidei emptor, ff. de acquirendo rerum dominio,* ubi dicitur: *Qui non potest usucapere propter rei vitium, fructus tamen rei suos faciet:* & itā etiam *Lessius Dub. 5. cit. n. 15. Clavis Regia l. c. n. 7. Reginald. n. cit. 294. Vers. Secundum est. Filliuccius n. cit. 289. in fine. Bonacina l. c.* & communiter Doctores, qui citant *Navarrum libr. p. Consil. 9. de offic. Iudicis Ordinarii, Edit. 2.* Talis enim ignorantia, quoad fructus, censetur potius facti, quàm iuris: utpotè, qua possessor putat se ex re sua fructus percipere: ignorātia autem facti, utique prodest, & valet ad præscribendum per omnes: ut patet ex *l. Nunquam, ff. de usucapionib.* modo non desint cæteræ conditiones ad præscriptionem requisitæ. Hinc si quis ex usuris acquisivit prædium, putans usuras moderatas esse licitas, prædium non præscribit, sed fructus receptos ex prædio benè præscribit. Item, tam hæres latronis, quam qui à latrone rem emit, si rem possideant bona fide, & longo, ac usitato tempore ad præscribendum à lege requisito, quamvis rem illam non præscribant, fructus tamen rei possessæ faciunt suos, nec tenentur restituere.

403 Hìc autem nota cum *Lessio dub. 5. cit. n. 18.* & aliis: Ignorantiam, seu errorem inducentem bonam fidē omninò sufficientem ad usucapionem, regulariter censeri ignorantiam, seu errorem facti. Unde si quis rem accipiat à fure, ignorans esse furem, tenet illam bona fi-

fide, orta ex ignorantia facti, & potest eandem rem præscribere. Similiter si emat quis aliquid à minore, quem majorem existimabat, potest emptum præscribere: habet enim ignorantiam facti sufficientem ad præscribendum tempore à lege constituto. Pari modo, si emat à Prælato rem Ecclesiæ putans Capitulum consensisse, potest præscribere, etiam si Capitulum non consenserit, ob ignorantiam facti, quam habet, sufficiétem ad præscribendum. Si verò emat à Prælato, putans non requiri consensum Capituli, est ignorantia juris, & hæc non potest præscribere, nisi fructus rei, non autem rem ipsam: ita *Lessius l. c. Clavis Regia l. c. n. 38. ex l. 2. §. Si à pupillo, ff. pro tempore. Filliuccius l. c. n. 190. Bonacina l. c.* & alii.

404 Respondeo secundò ad quæsitum. Ignorantia iuris verè dubii, idest de quo sunt variæ Doctorum opiniones, prodest ad pręscribendum, & valet excusare à restitutione rei possessę. Et ratio est, quia quando ius dubium est, possunt adesse opiniones utrinque probabiles circa illud jus: quilibet autem sequi potest opinionem probabilem, & hanc sequens, non dicitur habere malam fidem, imò proinde se habere ac si jus planum esset. Ità *Lessius*, *Filliuccius, Molina, Bonacina l. l. c. c.* & alii, præcipuè *Clavis Regia l. c. n. 23.* ubi ait: *Quod nimis durum, & quasi intolerabile esset affirmare, huiusmodi ignorantiam invincibilem iuris dubii, impedire præscriptionem prius bona fide inchoatam, atque adeo, ut rectè etiam notat Molina, excepta censetur per Epicheiam, talis ignorantia invincibilis, ne præscriptionem bona fide inceptam impedire possit. Secus autem dicendum est de ignorantia iuris clari, & manifesti, talis enim præscriptionem impedit, sive in minore, sive in rustico, sive in muliere, milite, aut in aliis reperiatur.*

405 Quo autem ad hoc ultimò additum, de ignorantia videlicet minoris, rustici, mulieris, militis, &c. *Molina Iurisperitus libr. 2. de Primogeniis cap. 7. n. 69.* (relatus à *Lessio dub. 5. cit. n. 17.*) cum aliis, è contra affirmat, præscriptionem, etiam eam, quæ requirit titulũ, procedere cum iuris ignorantia in iis, in quibus error iuris toleratur, ut in muliere, rustico, minore, milite, & similibus. Hoc dictum non rejicit *Lessius*; & *in princip. cit. n. 17.* non recedit omninò à sententia *Medinæ*, dum eandem dicit, sibi non improbabilem esse: & docere videtur cum *Covarruvias §. 7. supra cit. n. 6.* quod quamvis ignorantia iuris non sufficiat ad præscriptionem requirentem titulum, sufficit tamen ad eam præscriptionem, quæ titulum minimè requirit, sed sola bona fide procedit. Quod idem, ut probabile admittit etiam *Filliuccius n. cit. 289. in fine*: ubi sic: *In foro conscientiæ probabile est, ignorantiam iuris, in præscriptione non requirente titulum sufficere: ut ea, quæ requirit 30. annos. Med. q. 17. & Lessius dub. 5.* Cui probabilitati, seu non improbabilitati, subscribunt etiam *Vvigers ubi supra dub. 5. quæst. 2. à n. 11. Christophorus Haunoldus De Iure, & Iustitia to. p. tract. 5. cap. 2. Vers. Dico primò, n. 197. & Vers. Dico 2. n. 203. & Palao par. 7. de Iust. in Gen. disp Vnica punc. 22. §. 8. n. 7.*

406 Ad id autem moventur *primò*. Ex eo quod ideo leges videntur rejicere juris ignorantiam a continuatione præscriptionis, quia is, qui jus ignorat in contractibus, tenebatur adhibere diligentiam, si volebat rem per contractum comparare, & acquirere, ut sciret, an cõtractus esset licitus, ut notat *Covarruvias citatus num. 10.* Unde si eam diligentiam non fecit, præsumitur non bona fide inchoasse, & acquisivisse possessionem, & eandem non bona fide continuasse. At si in conscientiæ foro, ubi cessat præsumptio, nulla fuerit negligentia, aut culpa, videtur posse bona conscientia inchoare, & continuare prædictam præscriptionem. *Secundò*. In certis quibusdam personis sufficit ad præscribendum

dum tempore ordinario bona fides, etiam ex iuris ignorantia procedens, ut in minore, milite, rustico, Muliere: & præscriptio hujusmodi censetur valida, tametsi titulum requirat, eo quod præsumitur, ignorantiam juris inculpatam intervenisse: Ergo (arguit *Palao n.7. cit.*) si hęc ignorantia in aliis adest eodē modo præscriptionem validam constituit. *Tertiò*. Quia ius canonicum non videtur aliud requirere, quàm bonam fidem, qua quis sine peccato possideat toto tempore legibus præscripto, ut colligitur ex locis relatis à *Lessio cap. 6. cit. dub. 2. n. 9.* atqui hæc bona fides potest esse cum ignorantia iuris, ergo. *Quartò*. Præscriptio nullum titulum exigens valida est cum ignorantia iuris inculpata, si bona fides intercedat, & temporis definiti decursus. Ergo etiam valida erit quæ titulum requirit, nam titulus requisitus in præscriptione, non est titulus reipsa validus, aliàs dominium illico transferret, nec præscriptio necessaria esset; sed est titulus, qui probabiliter validus existimatur. At hæc existimatio stare optimè potest ignorantia inculpata iuris interveniente: ergo hæc ignorantia non impedit præscriptionē. *Quintò*. Si ignorantia iuris simul cum ignorantia facti contingat bonam fidem inducit sufficientem ad præscriptionem, etiam si ea titulum exigat *Covarruvias §. 7. cit. Vers. Quarta Conclusio*, cum aliis ibidem: & ignorantia facti, iuris ignorantiam nō relevat. Ergo si ignorantia iuris habeat admixtam ignorantiam facti, non impediet, tametsi ei non fuerit adiuncta. Hæc, & alia relati subscribentes probabilitati, seu non improbabilitati sententiæ *Medinæ*, præcipuè *Lessius d. n. 17.* quem sic concludit: *Ego ob has rationes non cogerem ad restitutionem eum, qui sic præscripsisset, præsertim spatio longissimi temporis, ubi non requiritur titulus, nempe 30. annorum cum Covarr. n. 11.* (Ubi non requiritur inquam titulus (ait ipse) nam præscriptio longissimi temporis ut 30. aut 40. annorum, non requirit titulum, idem *Lessius cap. 6. cit. dub. 7. Lugo de Iust. to. p. disp. 7. sec. 6. n. 71.* requirit tamen quando præscribit spatio 10. annorum tantum, uti fit cum titulo inter pręsentes: & annorum 20. pariter cum titulo inter absentes: idemmet *Lessius dub. 8.* & alii.) Non cogeret igitur ad restitutionem (*Lessius*) eum, qui sic iuxta opinionem *Medinæ* præscripsisset. *Fagundez* tamen *De Iustitiâ l. 2. cap. 15. num. 17. in fine*: *nec ipse cogeret* (inquit) *eidem doctrinæ inhærendo, uti probabili in foro animæ, sed excusaret factum: non tamen consuleret, ut fiat talis contractus; nam sunt quædam, quæ postquā sunt facta, possunt excusari, non tamen possunt consuli ut fiant.*

407 Sed Dices, admissa sententia prædicta *Medinæ* nullum est discrimen inter ignorantiam iuris, & facti, siquidem si utraque sit culpabilis impedit præscriptionem; secus verò si sit inculpabilis, cum leges quę afferuntur affirment ignorantiam facti prodesse præscribenti, obesse autem ignorantiam iuris. Respondeo cum *Palao l. c. n. 8.* Maximum esse discrimen: ignorantia namque facti frequenter contingit inculpabilis; non sic ignorantia iuris: cum autē leges spectent quod frequentius accidit, affirmant absolutè ignorantiam iuris obesse pręscriptioni, prodesse verò ignorantiam facti. Casu tamen quo constet ignorantiam iuris inculpatam esse, valeret utique præscriptio, nedum in conscientiæ foro, sed etiam in externo. Verum quidem est in exteriori foro difficilem esse huius ignorantiæ inculpatæ probationem, quia adversus pręscriptionem iuris, & de iure non admittitur regulariter probatio, nisi ex causa extraordinaria ex Iudicis benignitate, vel restitutione in integrum si qua justa causa esse illi videbitur, iuxta *l. 1. in fine, ff. ex quibus causis maiores*. Admissa autem hac probatione, & constito vel ex confessione partis adversæ, vel aliundè,

præs-

præscribentem adhibuisse omnem diligentiam in perscrutanda veritate; præscriptio in utroque foro haberet effectum: ita *Palao*, ex quo magis infertur probabilitas sententiæ *Medinæ*. Ad cuius etiam probabilitatis confirmationem addi poterit cum *Vvigers dub. 5. cit. n. 14. in fine*: quod leges quæ contra ipsam allegari videntur, procedunt ex præsumptione malæ fidei, quæ præsumptio subotitur, quando est error iuris iu contractu, quamdiù saltem contrarium nõ probatur, & non ostenditur fuisse adhibitam omnem diligentiam necessariã, ut ius cognosceretur: cum illo autem stat, quod possessio cum tali errore prosit ad præscribendum in foro conscientiæ quando fuit inculpabilis, & probatur talis, quia in hoc foro cessat præsumptio, & statur veritati, ut supra etiam diximus.

408 Inquires hìc obiter. An leges civiles, quæ a continuatione præscriptionis excludunt errorem, seu ignorantiam iuris manifesti, & facilis, sint leges pœnales, fundatæ in mera præsumptione malitiæ, an leges definitivæ proprietatis rerum. Respondeo cum *Fagundez l. c. n. 18.* esse leges definitivas proprietatis rerum, & non pœnales, nullam enim mentionem faciunt hujus pœnæ, & ità etiam supponere videntur Doctores ab eodem relati *n. 15.* Si namque essent leges pœnales fundatæ in pœna præsumptionis negligentiæ inquirendæ veritatis, expellendique errorem, seu ignorantiam iuris, quæ facili negotio expelli, & vinci poterat qualiber mediocri diligentia magnum utique præsidium (inquit *Fagundez*) suæ probabilitatis tunc reciperet opinio *Medinæ*, quia subintraret probabilissima illa opinio (de qua nos supra) *Sancii*, *Bonacinæ*, *Dianæ*, & aliorum asserentium ignorantiam vincibilem tam iuris, quàm facti excusare à pœna illius, etiam si pœna sit incursus Censurarum.

409 Quæres secundò. An qui inchoando rei possessionem, dubitat in principio an sit sua, nec habet consequenter bonam fidem, & ignorantiam requisitam, possit eandem rem præscribere: Respondeo negativè cum communi sententia Doctorum apud *Less. cap. 6. cit. dub. 3. n. 10. Filliuccium tract. 31. cap. 8. Vers. Dico 2. n. 187. Bonacinam de restit. in Genere disp. p. qu. ult. punc. 2. §. 2. n. 20.* & apud alios. Probatur tum ex *l. bonæ fidei 48. de acquirendo rerum dominio*: tum quia bona fides requiritur tanquam fundamentum iustæ possessionis, & præscriptionis, si ergo bona fides, & ignorantia prudens statim ab initio possessionis deficiat, non currit præscriptio; nam deficiente fundamento nihil potest supra ædificari: tum quia, ad hoc ut incipiam facere rem meam, quę antea non erat, requiritur, ut determinatè iudicem, vel rem esse nullius, & sic fieri meam per occupationem: vel esse meam, quamvis antea non adverterim. Si verò dubium suboriatur post bona fide inchoatam possessionem, potest dubitans, rem de qua dubium oritur, præscribere, adhibita prius diligentia ad inquirendum an sit aliena, quamvis dubiũ postea perseveret: Colligitur ex *cap. Si virgo 34. q. p.* ubi dicitur, *In iure prædiorum, tandiu unusquisque possessor bonæ fidei dicitur, quandiu possidere se ignorat alienũ.* Quod idem indicatur etiam *cap. finali, de præscriptione*, cum dicitur: *Vnde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ conscientiam*: qui autem dubius est, non est sibi conscius rem esse alienam, & ignorat se possidere alienum, manet igitur possessor bonæ fidei, & procedit præscriptio: nam loquuntur hæc capita de continuatione possessionis, non de inchoatione. Et confirmari potest ex dictis superius, ex quibus patet quod in dubio melior sit conditio possidentis quàm non possidentis, ut omnes fatentur: igitur cum is qui incipit dubitare jam possideat, melior est eius conditio, quàm non possidentis, sicque

que poteſt rem retinere etiamſi adhibita diligẽtia adhuc maneat dubitatio. Quod ſi poteſt retinere, etiam poteſt continuare poſſeſſionem perſeverante eodem dubio, conſequenter continuatio hæc poterit perficere perſcriptionem, cum ſola illa poſseſsio inutilis ſit ad præſcribendum, quæ non eſt ſine peccato, ut conſtat ex *cit. cap. finali*: ita *Leſſius cap. 6. cit. dub. 3. Bonacin. num. 20. cit.* & alii apud ipſos, & communiter.

410 Et ſi dicas contra: Bona fides eſt exiſtimatio, qua quis prudenter exiſtimat rem quam retinet eſse ſuam: at qui dubitat non exiſtimat eſse ſuam, ergo non habet bonam fidem. Reſpondetur, quod bona fides non tantum eſt, cum quis poſitivè credit rem eſse ſuam; ſed etiam cum neſcit eſse alienam; ut colligitur ex *cap. finali ſupra.* Unde cum dubitans neſciat eſse alienam, cenſetur habere bonam fidem, talem qualis eſt ſufficiens ad continuandam præſcriptionem; licet poſtea non ſufficiat ad eam inchoandam ex communi Doctorum, & ob rationes adductas in reſponſione quæſiti, numero præcedenti. Si enim initio poſseſsionis hoc dubium incidat, bonæ fidei impedimento ibi eſſe diximus, & de communi teſtatur *Molina tract. 2. diſp. 63. Concluſ. p.* dubitans enim initio poſſeſſionis, iniquè uſurpat quod ignorat ſibi competere, & dubitat alteri eſſe debitum: colligiturque *ex l. bonæ fidei, ff. de acquirendo rer. domin. & l. p. Cod. de Vſucapione transformanda.* Si ergo tale dubium initio poſſeſſionis eſt impedimentum bonæ fidei, inducit utique malam, hoc eſt conſcientiam non bonam, cum qua certum eſt neminem poſſe prçſcribere rem alienam. Quod procedit etiam in prçſcriptione immemoriali, contra *Salicet. Baldum, Decium, Boeſium,* & alios apud *Palaum de Iuſtit. in Genere diſp. Vnica punc. 22. §. 6. n. 2.* non requirentes bonam fidem in præſcriptione immemoriali, eo quia hæc vim habet tituli, privilegii, iuris, conſtituti, legis, & veritatis; ideoque adverſus illam non admittitur probatio, quia eſt præſumptio iuris, & de iure. Reiicitur enim huiuſmodi limitatio, & reſtrictio, uti reiicitur, nec admittitur *à Gloſsa in cap. p. verbo, niſi de præſcriptionib. lib. 6. Abbate cap. ult. de præſcriptionib. Covarruv. ad Reg. poſseſsor. 2. p. §. 8. n. 4. Andr. Fachin. lib. 8. Controverſ. cap. 26. Palaon. cit.* & aliis, unanimiter ſtatuentibus neceſſariam eſſe bonam fidem, hoc eſt bonam conſcientiam cuicumque præſcriptioni inducendæ. Imo quo longiori tempore malæ ſidei poſseſsor detinet rem alienam, eo gravius peccat, & ob peccatum commiſsum in detentione rei alienæ ſtatuit Pontifex *in cap. ultimo de præſcriptionib.* ne detentor præſcribat: ergo eius deciſio efficacius in præſcriptione immemoriali cum mala fide procedit. Neque facit contra hanc præſcriptionem vim tituli iuris, & privilegii habere, quia (ut optimè etiam idem *Palaus in fine num.*) id intelligendum eſt, cum ex bona fide procedit, aliàs lex præſcriptionis, rapinæ, & iniquitati faveret.

411 Quæres tertiò. An ſucceſsor validè præſcribat ea, quæ mala fide poſsidebat defunctus, in cuius locum ipſe ſucceſsit, ita ut ab earundem reſtitutione ſucceſsor ipſe excuſari queat tranſacto, & completo definito tempore præſcriptionis. Reſpondeo cum diſtinctione: Vel ſucceſsor eſt hæres immediatus univerſalis, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato: Vel eſt tantum ſucceſsor in re aliqua particulari, ut eſt legatarius, emptor, &c. Si ſucceſsor eſt hæres immediatus univerſalis, qui *ſuus*, ſeu ratione *ſuitatis*, (ut iuriſtæ loquuntur) ſuccedit, qualis eſt filius, & rem accepit ab auctore, & poſseſsore malæ fidei, nullo tempore poteſt eam præſcribere: iuxta probabiliorem Doctorum ſententiam apud *Bonacinam l. c. num. 21.* & iuxta communem apud *Fagundez de Iuſt. lib. 2. cap. 15. n. 59. & Palaum punc. 22. cit.*

cit. §. 9. *n. p.* nec potest præscribere, quamvis bona fide succedat, & ignoret malam fidem defuncti, nec computetur tempus, quo antecessor mala fide possedit, *l. si mala fides, C. communia, de usucap.* Fundamentalis ratio est; quia hæres ex fictione iuris, reputatur in iure, & censetur, una eademque persona cum defuncto, cuius universalis hæres fuit: *l. cum hæres, ff. de divers. & tempor. præscrip. Authent. de iureiur. à moriente præstito, in princip.* ideoque post aditionem hæreditatis tenetur ad omnia onera realia ad quæ tenebatur persona defuncti cuius est hæres. *Molina de Iust. to. p. disp.* 3. §. *Secundus est post medium*, & alii: cum igitur unam, & eandem personam cum illo constituat, sicut defunctus, non poterat illam rem cum mala fide præscribere, neque hæres immediatus illius universalis illam præscribere poterit. *Molina tom. p. de Iustit. disp.* 65. *conclus.* 2. *in medio. Covarruv. ad reg. possessor*, 2. *par.* §. 9. *in princip. Sylvest. verbo Præscriptio p. qu.* 8. *Fagundez num.* 59. *cit. Bonacina n.* 21. *cit.* & alii communiter, præcipuè *Lessius cap.* 6. *cit. Dub.* 13. *n.* 42. Ubi tamen advertit, non videri omninò improbabile posse hunc hæredem immediatum præscribere spatio triginta annorum, ut tenent etiam multi D. D. apud *Covarruv. n.* 5. (in quod iste etiam multum inclinat) quia hic nō requiritur titulus, sed nuda possessio bonæ fidei: concludit tamen *Lessius* (& cum ipso *Fagundez*) *sed id quod diximus est iuri conformius, ut etiam docet Sylvester Præscriptio p. qu.* 8. At restrictionem hanc esse omninò repellendam, probabilius videtur, supposita uti certa communi sententia, concludit pariter *Palaus* §. 9. *cit. n.* 3. contra *Covarruviam*, & alios ab eodem relatos pro eadem restrictione *n.* 2. Hinc sequitur quod sicut mala fides Auctoris obest hæredi immediato, successori universali, ità ut stante ipsa non possit præscribere, è contra, bona fides prodest, adeo ut, nisi in hoc mala fides superveniat, possit computare tempus possessionis, quo Auctor bona fide possedit, illudque cum tempore suæ possessionis coniungere, seu (ut Iuristæ loquuntur) possit accessione temporis uti. Fundamentum est. Quia Auctor vult in successorem omne suum transferre, atqui inter iura erat hoc, quod est cœpisse præscriptionem possessione bonæ fidei, ergo & hoc transfert. Unde meritò etiam *Bonac. n. cit.* 21. *in fine: cū Molina, Clavi Regia, Lopez,* & aliis, ait: prescriptionem currere, nec interrumpi, quando possessio unius rei transit de uno ad alterum, ità ut si computato tempore utriusque possidentis, elapsum sit tantum temporis quantum requiritur ad prescriptionem, res censeatur prescripta, modo uterque possessor bona fide possederit, *l. unica, C. de usucapione transformanda.* Vide *Lessium dub.* 13. *cit. in fine*.

412 Dixi in responsione, *successorem immediatum, & universalem non posse præscribere:* Quia heres mediatus, idest hæres hujus hæredis, potest præscribere cum bona fide tempore constituto. Tum quia ideo primus hæres immediatus non poterat præscribere, quia immediatè successit possessori malæ fidei, cum quo ex fictione iuris (ut diximus) constituebat unam personam, unde sicut ille non poterat præscribere, nec iste poterit. Secundus verò hæres cum non efficiat unam personam cum primo possidente malæ fidei, poterit præscribere, quamvis primus non potuerit: quia si in secūdo herede fingamus etiam constitutionem unius personæ, cum malæ fidei possessore, concurrent duæ fictiones in una eademque re respectu diversarum personarum, quod iura omnia detestantur. Ex uno enim, eodemque capite duplex fictio à iure reprobata est, ut notavit *Bart. in l. Si is qui pro tempore, qu. ult. ff. de usucapionib.* & habetur *leg. p. Cod. de dotis promissione*. Adde quod

quod concurrerent tot fictiones,quot essent hæredes, qui secundo hæredi successivè succederent, atque adeo infinitæ,quod quis affirmabit? Tum quia,secundus possessor, & hæres habet dominium rei distinctum à primo hærede, unde & si prior hæres non posset præscribere,eo quod immediatè successerit possessori malæ fidei, & cum eodem unam personam,et dominium cōstituebat,hic tamen poterit: nisi et hic mediatus, seu secundus hæres sit hæres, qui *suus* in iure vocatur: et ita habetur *l. nihil pro hærede, & l. 2. ff. pro hærede*: et docent *Covarru. ad reg. possessor. par. 2. §. 5. n. 3. Anton. Gomez to. p. Variar. cap. 9. n. 19. Molina to. p. de Iust. disp. 65. 179. & 180.* quos refert, et sequitur *Fagundez l. cit. n. 60. in fine*; uti et *Palaus §. 9. cit. n. 4.*

413 Si verò successor illius, qui malam fidem habuit,non est hæres immediatus (quod est altera pars responsionis) sed est successor in re particulari, & non titulo successionis, & universalis hæreditatis, sed donationis, legati, emptionis,redemptionis, aliove simili titulo rem possederit, potest optimè eam præscribere,incipiendo præscriptionem ab eo tempore quo incepit rem possidere bona fide, non computando tempus, quo defunctus antecessor mala fide possedit. Ut ex communi, & certa sententia docet *Bonacina num. 21. cit. cum Covarruv. Molina, Lessio, Azorio, Clavi Regia, Rodriq. Sanchez Filliuccio,* & aliis. Sed

414 Contra primam responsionis partem objicies. Ideo hæres immediatus, & universalis mala fide possidentis, à præscriptione impeditur, quia fictione iuris personam eius refert, & ejus possessionem infectam continuat: Sed hæc relatio, & possessionis continuatio absumitur decursu temporis longissimi: ergo. Probatur minor,quia longissimo tempore ex bona fide propria excludente peccatum rem possidet, ergo præscribit: hæc consequentia probatur, quia jus Canonicum solam fidem malam, & peccaminosam possidentis reprobat, & à præscriptione excludit. Respondeo negando minorem, eius probationem, & consequentiam. Cum enim verum sit hæredem defuncti, personam huius referre, & eiusdem met possessionem continuare in rebus titulo hæredis acceptis; etiamsi præscriptio longissimi temporis sola bona fide, peccatum excludente, & certi temporis decursu subsistat, non inde tamen infertur hæredem defuncti, peccaminosa, & mala fide possidentis, præscribere posse, tametsi ipse hæres in propria persona bonam fidē, & conscientiā habeat,eo quia ex dispositione iuris non possidet rem ex fide propria, sed ex fide mala defuncti,ac proinde insufficiēte ad præscribendum. Licet autem jus Civile præscriptionem tricenariam, vel quadragenariam cum mala fide admiserit: jusque Canonicum solam malam fidem peccatum inducentem reprobaverit, non tamen malam fidem fictam, & quia hæres non possidet rem ex hac malæ fidei fictione, sed ex ipsa mala fide defuncti, quæ in ipsum hæredem, iure sic disponente, transfusa est, ea de causa eius possessio Canonico iure indirectè reprobata, præscriptionem inducere nequit: ità etiam *Palao d. §. 9. n. 3.* ubi tamen advertit in fine ex *Covarruvias* probabiliter, hæc procedere quatenus hæres intendit nomine defuncti rem possidere, eiusque possessione ad præscribendum uti, & eius titulo; non verò quatenus à seipso, & ex titulo aditæ hęreditatis vult possessionē inchoare.

PRI-

PRIVILEGIUM XXVI.

Bona fide possidens rem alienam, illamque præscribens cum ignorantia invincibili circa titulum, ab eiusdem restitutione excusatur.

415 AD præscriptionem, cum possessione bonæ fidei, requiritur titulus, ut patet ex præcedenti privilegio, & ex communi sententia Doctorum. Titulus autem, prout hic sumitur, nil aliud est, quàm ratio, radix, origo, ac causa aliqua, ex qua oritur dominium, & jus; seu ex se habilis ad transferendum dominium; cuiusmodi sunt Donatio, Emptio, Permutatio, Legatum, Fideicommissum, Occupatio rei pro derelictæ habitæ. Aditio hæreditatis, Transactio, Adiudicatio, &c. Donatione enim, Emptione, permutatione, &c. acquiritur jus, & dominium; & propterea hi omnes appellantur tituli, ex quibus oritur dominium. Ex his ergo requiritur aliquis ad præscribendam rem alienam cum bona fide; quia si talis titulus, seu talis causa qualis est donatio, emptio, permutatio, testamentum, vel successio ab intestato, &c. defuerit, nihil erit cur quis sibi rei dominium vendicet: eamque tanquam suam bona fide possidere censeatur potius, quàm quivis alius. Non est autem necessarius titulus verus, seu validus (hoc est vera radix dominii, aut iuris) quoniam qui cum tali possidet, non eget præscriptione, quia per eum verè adeptus est dominium: sed sufficit quod sit coloratus, seu apparens, vel præsumptus, quod videlicet probabiliter putetur verus, etiamsi re vera sit invalidus, quia licet talis titulus non transferat dominium in possidentem: ipsummet tamen efficit habilem, ac dispositum ad tanto, vel tanto tempore præscribendum, sibive acquirendum dominium authoritate iuris humani, habentis locum etiam in conscientia ex dictis in præcedenti privilegio, & ex doctrina certa, et communi.

416 Ex qua doctrina certa, infertur quoque certitudo propositi huius privilegii. Quod probatur, ac simul explicatur. Emptio, permutatio, donatio, etc. sunt de se veri tituli, ac radices, quibus acquiritur verum jus, dominiumque verum transfertur: at, si is qui vendit, permutat, aut donat rem aliquam, non fuerit illius legitimus dominus: iidem tituli desinunt esse veri, ac tales quibus transferatur dominium: nihilominus sunt colorati tituli, seu præsumpti validi, quatenus bona fide putantur tales, per quos quis rem ipsam possidet, ita ut ignorans probabiliter, et invincibiliter illorum conditionem, idonei sunt ad præscribendum, consequenter ad pariendum jus tale, ut res aliena, exacto tempore definito (cum bona fide, et dicta ignorantia circa tituli cōditionem) deveniat possidentis, per consequens facta sua amplius ad restitutionem ejusdem non teneatur. Et hoc vult, ac intendit privilegium nostrum, quod communiter sic conceditur à scribentibus de Titulo ad præscribendum requisito. Ex quo infertur, quod licet titulus coloratus, seu præsumptus non sit verus, nec validus in se, ideoque insufficiens ad transferendum dominium: putatus tamen validus, ac sufficiens ex ignorantia probabili, et bona fide, prodest ad præscribendum, ad dominium verum, verumque jus inducendum, valetque excusare in utroque foro à restitutione facienda.

417 Quæres. An in omni præscriptione requiratur titulus. Respondeo. In omni præscriptione videtur necessarius titulus, qui cognoscatur, aut aliquando cognitus fuerit à præscribente. (Intelligo hic de titulo, non undequaque valido: sed de titulo, qui quidem ex suo genere verus est, sed propter concurrentes circunstantias ignoratas (ignorantia facti)

desinit esse verus, et validus, ut innuimus supra) Colligitur responsio ex *Cap. Si diligenti, De præscriptionib.* Ubi in fine simpliciter dicitur, quod in præscriptione bona fides, et iustus titulus exigantur. Nec facit, quod ibi agatur de rebus Ecclesiasticis præscribendis; nam sicuti quoad bonam fidem non ponitur distinctio in præscriptione rerum laicarum, et Ecclesiasticarum, ita nec videtur ponenda quoad titulum. Probatur autem responsio: Quia ad omnem præscriptionem requiritur ut præscribens bona fide rem possideat ut suam; atqui non potest quis incipere bona fide possidere rem ut suam, nisi subsit aliquis titulus, ex quo putet eam esse suam, sive titulo derelictionis, v. g. quia res antea nullius fuerit, sive donationis, sive emptionis, sive hæreditariæ successionis, aut aliquo alio.

418 Quamvis autem titulus sit adeo requisitus, ac necessarius, ut sine ipso non possit esse initio possessionis bona fides, nec initium sumere præscriptio: quia tamen potuit esse titulus in ipso initio, et postea per oblivionem deperdi: decursu enim longissimi temporis facilè contingit ut obliviscantur tituli, nam multa solent homines habere in rebus suis, de quibus post multum temporis non satis recordantur, utrum emptione, donatione, aut alio titulo illa acquisierint, aut si recordentur non possint id probare, ideò statutum est, quod ad prescriptionem decem, vel viginti annorum, quę ordinaria est, cum bona fide tituli allegatio, et probatio necessaria sit: ad præscriptionem verò triginta, aut quadraginta, vel plurium annorum, quæ appellari solet possessio, seu præscriptio longissimi temporis, sufficiat cum bona fide titulus præsumptus. Qui titulus præsumptus, multo magis, & à fortiori in præscriptione centenaria, & immemoriali sufficiens est. *Lugo de Iustit. to. p. disp. 7. sec. 2. n. 15. Castro Palao de Iustit. in genere disp. Vnica, punc. 22. §. 5. n. 4.* aliique plures. Sufficiens inquam est, nisi Ius resistat possessioni prohibendo videlicet talem possessionem, de qua re idem *Lugo n. cit. cum Molina apud ipsum disp. 75.* & alii.

419 Cæterum quando à Doctoribus videtur affirmari quod in præscriptione centenaria, & immemoriali nullus requisitus sit titulus, ab ipsis non excluditur (& si fiat, non benè) etiam illius præsumptio: quia absque ejusdem præsumptione (ut optimè inter alios *Palao n. 4. cit.*) bona fides stare non potest, quæ in omni præscriptione necessaria est. Imo maiori cum ratione hoc procedit in præscriptione immemoriali, ubi enim illa probatur, eo ipso præsumitur bonus titulus, quia ipsa immemorialis possessio, & præscriptio habet vim iustissimi tituli, ut docent *Molina to. p. de Iust. disp. 76. in princip. Reinosus Observat. 65. n. 15. & 16. & Cevallos Commun. contra commun. qu. 45. n. p.* quos refert, & sequitur *Fagundez de Iust. libr. 2. cap. 15. n. 25.* Et hinc est, quod ipsamet etiam immemorialis præscriptio cessat, quando constat de iniusto, invalido, & infecto titulo, ut docent *Gonzalez super reg. 8. Cancell. Gloss. 18. n. 48.* & cum aliis *Riccius in praxi fori Ecclesiastici decis. 144. n. 18.* Quia cum constet de veritate infecti tituli principii, & sic simus in claris, cessat præsumptio, quæ ex præscriptione immemoriali resultat, & ità declaratum refert à *S. Congregatione*. Ex quo infertur necessitas tituli in qualibet præscriptione (ut supra) & saltem præsumpti in immemoriali. Vide *Riccium l. c.* Ubi agit quando cesset immemorialis.

420 *Fagundez n. 25. cit.* non approbat nostram doctrinam superius traditam in responsione ad quæsitum, ait enim: *Non approbamus doctrinam illorum, qui dicunt, non posse dari bonam fidem absque titulo, dicentes, quia bona fide possidebit quisquam rem ut propriam, qui nescit titulum, seu causam ob quam res ad*

se

se pertineat? cum titulus sit causa, radix, & origo dominii rei quam possidemus. Nam, fieri potest, ut tituli obliviscamur; multa enim saepè habemus in nostra potestate, quae quo titulo ad nos pervenerint, penitus ignoramus, quod egregiè inter Doctores citatos probat Covarruvias allegatus ad reg. possessor. 2. par. §. 8. Ubi asserit bonam fidem consistere posse absque titulo. Quod probat *primò*. Qui rem possedit triginta, vel quadraginta annis, cui possessioni jus non resistit, verè existimat rem esse suam, immemor tamen est tituli, & causae, ex quibus ad eum pervenerit propter longum tempus, facilè enim ex facto proprio contingit oblivio ex temporis antiquitate. *leg. peregrè, ff. de acquirenda possessione*. Ergo absque scientia tituli stare potest praesumptio. *Secundò*. Possidens rem ex titulo alioquin invalido potest habere bonam fidem ex qua praescribere possit, sed tunc non praescribit ex titulo. Ergo titulus ad praescriptionem necessarius non est. *Tertiò*. Emens rem ab eo, qui bona fide incepit possidere, non praescribit ex titulo emptionis, sed praescriptionem ab alio coeptam prosequitur. Ergo stare potest praescriptio, & bona fides absque titulo. *Quartò*. Ubi quis rem aliquam possidet, credens sibi donatam, aut legatam esse, cum tamen nec donata, nec legata sit, bonam fidem habet praescriptioni sufficientem, quin titulum habeat. Ergo &c. *Quintò*. Si quis rem possideat existimans (quia id sibi à fide dignis dictum est) esse propriam parentum quibus jure haereditario succedit, cum tamen verè non sit, habet bonam fidem absque titulo. Ergo bona fides stare optimè potest absque titulo. Ità *Covarruvias* allegatus à *Palao, §. 5. cit. n. 5.*

421 Cum quo *n.* 4. pro responsione dictorum obiectorum, & confirmatione nostrae superius datae doctrinae in responsione quaesiti. Distinguendum est in hac re quoad titulum: nam aliud est adesse titulum, qui legitimus praesumitur; aliud nullum adesse titulum, praesumi tamen adesse. Ad praescriptionem decem, vel viginti annorum, titulus necessariò adesse debet, nam esto ex sola praesumptione tituli fides bona consistere possit, non tamen constituitur praescriptio ex ea bona fide, titulo deficiente: at ad praescriptionē 30. vel 40. annorum, & à fortiori ad praescriptionem centenariam, & immemorialem nullus titulus requisitus est, bene tamen illius, quia absque illius praesumptione bona fides stare non potest, quae in omni praescriptione necessaria est. Distinctione huiusmodi supposita.

422 Ad argumenta praedicta opposita, respondeo cū eodē *Pal. l. c. n. 6. Ad primū.* Nil referre, an memor, vel immemor sis tituli ex quo rem possedisti completa usucapione per 30. vel 40. annos, ea enim continuata possessio bona fide facta sibi titulum iuridicum concedit. Et ad inducendam praescriptionem titulus requiritur, non autem postquam ipsa inducta est. Adde, quod in praescriptione triginta annorum, titulus non est necessarius, sed satis est, si adsit tituli praesumptio, ut supra. *Ad secundum.* Concedo talem posse habere bonam fidem cum titulo alioquin invalido, eo quod validum esse praesumit, quo non solum ex bona fide, sed ex titulo praescribit. *Ad tertium.* Admittitur sic ementem, ex titulo emptionis non praescribere, sed praescriptionem ab alio inceptam continuare: negatur tamen absque titulo in venditore, praescriptionem ipsum inchoasse, praesumitur namque in illo adfuisse. *Ad quartum, & quintum:* concedimus optimè stare posse bonam fidem absque titulo vero, sed non absque titulo probabiliter praesumpto valido, vel absque tituli praesumptione. Et ob id dictum est supra, ad praescriptionem quae completur decem, vel viginti annis necessarium esse titulum probabiliter validum. Ad praescriptionem verò,

rò, quæ triginta, vel quadraginta annorum possessione inducitur, præsumptionem probabilem tituli sufficere, tametsi titulus non adsit.

PRIVILEGIUM XXVII.

Qui rem detinet, quam bona fide, & ignorantia invincibili iuxta legum, & Canonum Constitutiones præscripsit, etiamsi postea cognoverit fuiße alterius, in utroque foro à restitutione excusatur.

423 Quod excusetur in foro poli, & conscientiæ, constat apertissimè ex duobus præcedentibus privilegiis. Quod verò excusetur etiam in foro fori, ità ut possit se tueri in iudicio contra priorem dominum, & eandem rem ut suam defendere, apud D. D. Utriusque Iuris, est communis sententia. Unde *Ioannes Vvigers de Iure, & Iustitia tract. p. cap. 5. dub. 8. n. 25.* optimè sic ad rem hujus privilegii; *Breviter dico, ex communi D. D. sententia, talem poße tuta conscientia retinere rem quam sic legitimè præscripsit, & eam ut suam posse in iudicio defendere contra priorem dominum.* Desumitur *ex D. Tho. Quodlibeto 12. art. 25.* & ità docent *Gloßa in Cap. Vigilanti, De præscriptionibus. Panormit. ibid.* ubi asserit eam esse communem Canonistarum sententiam. *Covarr. ad Reg. Poßeßor par. 3. §. 2.* ibi plures allegans. *Caiet. & Sylvester Verbo Præscriptio. Soto de Iust. libr. 4. qu. 5. art. 4.* aliique recentiores quamplures, tam Theologi, quam Iureconsulti.

424 Quod inquam talis, qui sic legitimè præscripsit, à restitutione excusetur in conscientia, & foro poli, quæ videtur esse prima pars hujus privilegii, præterquamquod constat ex superioribus privilegiis, ut dixi, nihilominus ad abundantiam ulterius probatur. Primò. Ex verbis *D. Tho. l. c.* dicentis: *Si quis præscribat bona fide possidendo, non tenetur ad restitutionem, etiamsi sciat alienum fuisse post præscriptionem: quia lex potest aliquem pro peccato, & negligentia punire in re sua, & illam alteri dare, & concedere.* Hęc ibi: *Et idem dicet omnis bonus Theologus* (subiungit *Sylvester Verbo cit. qu. 43 n. 13.*) *Quia secundum S. Tho. tenetur quis solvere pœnam iudicialem, idest ad quam condemnatur à Iudice (ut p. 2. qu. 96. art. 4.) & consequenter ille, cui applicatur, eam in conscientia potest retinere: & consequenter licitum est tenere eam quam infligit legislator, cuiusmodi est præscriptio, quæ inducta est principaliter in pœnam negligentium, & quietem Civitatis,* ità *Sylvester* alios quamplures allegans ibi, indistinctè dicentes, quod non tenetur quis in conscientia restituere præscriptum, si concurrunt omnia de iure requisita ad præscriptionem. *Et ita* (concludit ipse) *indubitanter tenendum est.*

425 Secundò probatur. Ex *l. 3. ff. De usurpat. & usucapionib.* ubi *Vsucapio* dicitur esse, sive definitur esse adiectio, seu (ut alii) adeptio dominii per continuationem possessionis tempore legibus definito. Et in hoc Canones nec reprehendunt, neque corrigunt Ius civile, quamvis tollant præscriptionem cum mala fide: imo potius idipsum omninò supponere, & approbare videntur, dum iuxta eandem legum dispositionem iudicant, & iudicari volunt, ut patet *ex Causa 16. qu. 3.* per diversos Canones, & *in Cap. Sanctorum, De præscript.* Pontifex ait, se irrefragabiliter confirmare, ut omnes possessiones ad singulas provincias suorū confratrum pertinentes, à quibus per 30. annos possessæ sunt, quietè, & sincerè perpetuò teneantur. Quod eodem titulo in aliis capitibus indicatur Igitur legitima præscriptione absoluta, licet præscribens postmodum intelligat rem fuisse alterius, absolvitur à restitutione, & potest eam ut suam sibi tutò retinere: consequentia hæc proba-

tur,

tur, quia res illa iam ex diſpoſitione legis, in præſcribentis dominium tranſivit; imò lex ipſa, re vera illius rei dominum conſtituit: & ſi ſic eſt, uti eſt, nulla eſt ratio dicendi, quod non poſſit eam tempore legibus definito præſcriptum tuta conſcientia retinere. Confirmatur: Quia lex inducens præſcriptionem iuſta eſt, ut videre eſt apud D.D. præcipuè *Covarruv. par. 3. cit.* & præſcriptio ipſa dat jus proprietatis præſcribenti, transfertque dominium in uſucapientem: igitur hæc dominii tranſlatio etiam in animæ iudicio, & foro poli ſervari, & rata haberi debet: ergo verum privilegium propoſitum quoad primam partem, & conſcientiæ, ac poli forum.

426 Et ſi verum quoad primam partem, hoc eſt in iudicio animæ, non poteſt utique non eſſe tale etiam in iudicio externo, & foro fori; aliter ſequeretur (ut benè arguit etiam idem *Covarru. §. 2. cit. n. p.*) poſſe Iudicem interioris fori, & Iudicem exteriorem, comperta rei veritate, contraria pronunciare, & utrumque iuſtè: quod adeò abſurdum eſt (inquit *Covarruvias*) ut quivis mediocri præditus eruditione hoc minimè poſſe contingere palam teſtetur. Siquidem uterque Iudex tenetur jus ſuum unicuique reddere, ac iuſtitiam in pronunciando amplecti, ut iudicium æquum ſit. Idcircò impoſſibile iure cenſetur, contrarias ſententias ex iuſtitia ferri in eadem re, & iuxta eandem cognitionem, unde vel altera neceſſe eſt, quod ſit iniqua, vel parem utraque habere debet definitionem. Sic *Covarruv.* totus ut patet pro hoc privilegio. Contra quod tamen.

427 Obiicies primò. *Cap. Vigilanti. De Præſcript.* In quo Pontifex derogare videtur legi civili: dum ait: *Nobis autem tam in rebus cognitis, quàm latentibus placuit non habere vigorem.* Reſpondetur, eo loci Pontificem loqui de præſcriptione 30. vel 40. annorum cum mala fide, quam dicit induxiſſe *Epheſinum* quendam legislatorem: & hanc vult non habere vigorem, ſive rem poſſideamus domino conſcio, & negligenti, ſive inſcio; modo nobis conſtet rem eſſe alterius. Non autem loquitur de præſcriptione cum bona fide cum potius contrarium de hac ſignificet, dicendo: *Quoniam nulla dierum poſſeſſio iuvat aliquem malæ fidei poſſeſſorem.* Inde enim poteſt à contrario ſenſu colligi, quod ex mente Pontificis, antiqua dierum poſſeſſio iuvet poſſeſſorem bonæ fidei. Neque valet, ſi dicas: Iuvat quidem bonæ fidei poſſeſſio, ſed quamdiu illa eſt bonæ fidei, & ignoratur, quod res ſit alterius: cum autem hoc ſcitur, iam deſinit bona fides, ſi ulterius detineatur. Non inquam valet: Nam vel cognoſcitur quod res ſit alterius antequam completum ſit præſcriptionis tempus legibus definitum, & concedo tunc ceſſare bonam fidem ſi ulterius detineatur: vel id cognoſcitur poſt tempus legitimum præſcriptionis abſolutum, & licet tunc cognoſcat rem fuiſſe alterius, agnoſcit tamen ſimul eam authoritate Superiorum (qui iuſtis de cauſis publici boni id poſſunt) factam eſſe ſuam, & translatam in ſui dominium, atque ita bona fide ex novo titulo illam poſſidere ut ſuam.

428 Obiicies ſecundò: *Cum alterius iniuria, aut iactura, non debet quis locupletari, Regula iuris in 6.* Inſuper: Nemo rebus ſuis privandus eſt abſque ſua culpa: Saltem igitur quando prior dominus non eſt in culpa, dominium rei ſuæ non perdet, & proinde tenebitur reſtituere. Reſpondeo negando conſequentiam; illa enim *regula Iuris* intelligenda eſt, quod nemo cum alterius iniuria, aut iactura iniquè illata locupletari debet: non autem quod nullo modo id fieri poſſit cum alterius iactura: Qui enim ludis licitis, aut ſponſione, aut certamine, debitis circumſtantiis veſtitis lucrum faciunt, locupletantur utique cum aliorum iactura

nec

nec tamen obligantur ad restitutionem. Ad alterum oppositum, dicitur: Neminem absque culpa rebus suis privandum esse, nisi subsit alia iusta causa, quæ præsertim concernet tranquillitatem, & bonum Reipublicæ: qualem subesse in legibus præscriptionem constituentibus satis constat, ex dictis & D. D.

429 Obiicies tertiò. Cui res adjudicata est per Iudicis sententiam fundatam in falsis probationibus, tenetur is ad restitutionem, quotiescumque cognoscit rem non esse suam: nec per eiusmodi sententiam, dominium illius acquirit, ergo similiter qui rem detinet virtute præscriptionis in conscientia ad restitutionem tenetur statim ac agnoscit suam bonam fidem haud fuisse bene fundatam, sed rem fuisse alterius. Resp. Negando consequentiam, & paritatem: disparitatis autem ratio est, quia Iudex non intendit tribuere parti jus, & dominium rei, quam illi adiudicat, sed tantum declarat secundùm allegata, & probata, esse rem illius. Quare si id facit ex mala informatione, non transfertur dominium; sed illud remanet apud priorem dominum, cui debet in conscientia restitui res, si victor litis id sciat, aut intelligat. Non sic autem se habet lex præscriptionis, quæ non tantum intendit ex tanta possessione, quasi ex aliquo argumento, declarare rem esse illius possessoris: sed post talem, & tantam possessionem intendit simpliciter huic possessori dominium rei attribuere, sive prius hujus fuerit, sive non, ne rerum dominia diu, & fere semper remaneant incerta. Hinc, quia talis possessor bonæ fidei, transacto tempore legibus definito acquisivit dominium, & verum dominium ideo non obligatur in conscientia ad rei restitutionem, & excusatur ab hac facienda in utroque foro, ut dicit privilegium propositum.

PRIVILEGIUM XXVIII.

Qui bona fide, & ignorantia invincibili emit à latrone rem alienam, quam postea eadem bona fide, & ignorantia durante alteri vendidit eodem pretio, si postea cognoscit rem illam esse alienam, excusatur in conscientia à restitutione, nec tenetur secundum contractum rescindere.

430 Ponunt hoc idem privilegium, probant, & approbant, *Caietanus in Summa, Verbo Restitutio, §.p. versu, Adverte circa hanc regulam. Navarrus in Man. cap. 17. n. 8. Versu. Quod si in nihilo. Ludovicus Lopez Instructorii Conscientiæ par. p. cap. 94. ad finem. Et libr. p. de Contractib. c. 3. vers. Inter tam dubias. Filliuccius tract. 32. cap. 4. qu. p. Dico tertiò, n 84. Diana tom. 6. Coordin. tract. 3. resol. 129. Ex p. p. tr. 8. res. 68.* & alii. Huius autem privilegii ratio (per eosdemmet etiam allegatos D. D.) videtur esse: Quia sic emens à latrone rem alienam, non tenetur restituere ratione acceptionis iniquæ; nam bona fide, & ignorãtia invincibili emit: nec tenetur ratione rei acceptæ; quia iam non habet illam apud se, nec in ea factus est ditior, ut supponit privilegium: & bona etiam fide eandem vendidit rem secundò emptori. Cui etiam absque rescissione contractus (ad quam per *Navarr. n. cit. & alios apud Bonac. De rest. disp. p. q. 4. punc. 2. quæst. p. versu, Respondet, n. 5.* non tenetur, ut est secunda pars privilegii) faciet satis si cedat eidem (uti debet in conscientia) actionem de evictione adversus eum à quo bona fide emit, id est, contra primum illius rei alienæ venditorem, iuxta *leg. in creditore, ff. de evict.* & docent *Navarrus n. 8. cit. versu. Contra quæ facit primò Diana res. cit. n. 4.* ubi *Sayrus, Valentia,*

tia, *& Bonacina* concedunt hoc esse probabile, vocant tamen contrarium probabilius. Sed

431 Dices primò. Pretium rei alienæ loco illius succedit; ergo est alienum sicut & ipsa res eo vendita: ideoque vero domino tenetur id restituere ratione rei acceptæ, ac si eandem rem alienam apud se haberet. Respondeo cùm *Sanchez in Summa tom. pr. libr. 2. cap. 23. n. 25. & Diana ref. cit. n. 3.* non esse universaliter verum, pretium succedere loco rei: id enim verum habetur in solis universalibus iudiciis, cuiusmodi sunt, hæreditas, fideicommissum universale, dos, &c. *l. Item videndum*, *§. finali*, *& l. sequenti*, *ff. de petitio. hæred. & l. p. ff. de fideicommiss. hæreditatis petit.* quæ iudicia ideo universalia dicuntur, quia unius iuris petitione plures res simul peti censentur, & si singulæ nominatim non exprimantur. Hinc *Iurisconsultus* vocat eas, actiones de universitate. Iudicium autẽ nominatur singulare, seu particulare, aut speciale, cum est de re singulari, vel ex singulari contractu petita. Ut in mandato, commodato, deposito apparet, *l. Pro socio*, *ff. Pro socio*. Constat ergo, *ex iuribus*, adductis etiam ab eodem *Sanchez n. cit.* non transferri dominium rei alienæ venditæ in emptorem: benè tamen transferri dominium pretii in venditorem. Quod non contingeret, si pretium succederet loco rei. Et ita notant *Gloss. l. Si & rem, & pretium, 25 verb. Quia potest, ff. De pet. hæred. & ibi Bartol. in fine*, *& omnes scribentes*: ita *Sanchez l. c.* Cum quo

432 Confirmatur primò responsio, & roboratur magis privilegium propositum. Si venditor bonæ fidei, ea durante, & ignorantia invincibili, rem eandem latroni vendidisset, & eodem pretio, non teneretur utique pretium vero domino restituere, cum sit illud idem, quod prius dedit. Ergo nec tenebitur restituere, si alicui tertio vendat: pretium enim illud, ejusdem videtur esse rationis, sive à latrone recuperatum sit, sive ab alio tertio acceptum. Secundò confirmatur, Quia si teneretur restituere domino, id esset, vel ratione iniustæ acceptionis, vel ratione rei acceptæ, vel quia auxerit suum patrimonium. At non tenetur ratione primi, cum totum factum sit bona fide: non ratione secundi, & rei acceptæ, cum eam iam distraxerit, & pretium loco illius non succedat, ut dictum est; nec moraliter aliquid illius rei, aut æquivalens maneat in bonis creditoris: nec tandem ratione tertii, quia nullatenus patrimonium suum auctum est, & subinde talis venditor nec locupletior factus est, ut supponitur in privilegio: pro quo sunt omnes Doctores allegati à *Sanchez cap. 23. cit. n. 16. & n. 25. cit. in fine*: ubi ipse sic: *Pro hac sententia (*idest privilegio nostro*) sunt clarè omnes Doctores allegati n. 16. quos retuli asserere indistinctè hunc bonæ fidei possessorem ad nil restituendum obligari. Atque in propriis terminis tradunt Gabriel. &c.*

433 Dices secundò. Ex *Sayro in Clavi Regia libr. 10. tract. 2. cap. 3. n. 39. Medina, Covarruv. & Ialonio ibidem*. Si rem illam alienam à fure bona fide emptam haberet, & apud se servare vellet, ejus animi esse oporteret, ut rem domino vero restitueret, si constiterit cuius sit. Ergo etiam eam vendendo, & pretium pro ea recipiendo, parati animi esse debet, ut cognito vero domino pretium rei venditæ eidem domino restituat, cum pretium loco rei succedat. Respondeo primò cum *Rebello de oblig. Iust. p. 2. lib. 9. qu. 18 sec. p. n. 11.* apud, & cum *Diana ref. cit. n. 3.* negando consequentiam, maximè si pretium bona fide à venditore fuerit consumptum, nec inde ditior effectus est; nam sic certum est (inquiunt) apud omnes, venditorem non teneri ad ullam restitutionem. Respondeo secundò cum *Sanchez cap. cit. 23. n. 187. & Diana tract. 3. cit. ref. 128. in fine. Ex par. 2.*

tr.

tr. 15. *& Miscell. p. res.* 11. item negando consequentiam: si enim rem illam eodem pretio quo emit vendidit, non tenetur id pretium vero domino restituere; non enim (ut supra) pretium succedit loco rei. Si verò pluris vendiderit, excessum tantum, & in quo locupletior factus est, tenetur restituere, instar aliorum possessorum bonæ fidei, ex quibus ipse quoque iam est. Unde si res illa extaret teneretur quidem possessor ratione rei acceptæ illam integrè restituere: at re ipsa vendita, non tenetur ratione rei acceptæ, nisi quoad illum excessum, si adesset: & rationem reddit *Lessius de Iust. libr.* 2. *cap.* 14. *dub.* 4. *n.* 23. *in fine*, dicens sic: *Si ex ea factus est locupletior, eatenus tenetur; res enim ratione illius accessionis, quæ ex ea rebus illius facta est, censetur adhuc extare.*

434 Sed non desinam hìc adnotare, quod licet communiter Doctores, ex authoritate *l. Si et rem, ff. de pet. hæred.*, affirment, qui rem alienam à fure bona fide emit, & maiori deinde pretio vendit, teneri restituere domino illud plus, in quo ditior factus est. Nihilominus *Molina de Iust. tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 721. *n.* 10. existimat verum contrarium. *Quia* (ait ipse) *illud plus non est fructus rei, sed industriæ, illam ementis iustè uno pretio minori, & vendentis etiam iustè alio maiori pretio; fructus autem industriæ ad possessorem bonæ fidei, & non ad dominum rei spectat. Quod autem id non sit fructus rei, sed industriæ, patet. Quia si fur ipse emeret iterum eandem rem ab ultimo possessore, eamque domino restitueret sine ulla proximi læsione, servandoque omninò illum indemnem, neque res illa ullos fructus habuisset, sane qui ita esset lucratus emẽdo illam à fure, aut alio intermedio venditore, & vendendo illam maiori pretio iusto alicui alteri, non teneretur illud restituere, eo quod esset fructus suæ industriæ, & non rei.* Alias etiã rationes ibidem adducit *Sanchez*, quem sequuntur *Diana tract. cit.* 3. *Coordinato res.* 131. *Ex p.* 3. *tr.* 5. *& Miscell. p. res.* 41. *& Layman in Theol. mor. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. §. 3. *n.* 25. ubi *in fine*, respondet ad *Authoritatem l. Si & rem.* Dicendo, id esse speciale in distractione hæreditatis, seu iuris universalis, ut pretium succedat loco rei; secus autem res se habeat in particularibus contractibus, ut docent Doctores *in l. Mater, C. de rei vendic.* Docet etiam *Molina n.* 10. *cit.* (ut pariter observat *Diana res. cit.* 131. *n.* 3.) furem vendentem rem furtivam, & postea iustè minori pretio redimentem, non teneri excessum illum pretii domino restituere, sed satisfacere reddendo ei rem suam non deterioratam, & fructus ex ea debitos.

435 Dices tertiò: Contra secundam privilegii partem ex *Lessio de Iust. libr.* 2. *cap.* 14. *dub.* 5. *Bonacina De restit. disp. p. qu.* 4. *punc.* 2. *qu. p. n.* 5. *Barthol. à S. Fausto in Spec. Confessor. disp.* 4. *qu.* 2. 2. & aliis apud ipsos: Qui vitrum ex. g. vendit pro gemma, aut solvit, seu permutat aurum falsum pro vero, debet in conscientia contractum dissolvere, ergo pari ratione si vendat rem alienam, putans esse suam, debet dirimere contractum, postea quam noverit, rem illam esse alienam: eo magis quia venditor tenetur emptori de evictione: nec potest ad alium ablegare, cum quo illi negotium non fuit, sed ipsemet tenetur illi satisfacere. Addo quod venditor non potuit transferre dominium in emptorem, cum res fuerit aliena, ergo etiam ex hac parte contractus dirimẽdus quia invalidus. Respondet huic argumento *Navarrus n.* 8. *cit.* & cum ipso *Diana res.* 129. *cit. in fine*: assignando disparitatem rationis: quoniam qui dedit falsum aurum, dedit rem intrinsecè defectuosam, non autem qui bona fide dedit rem alienam. Et si instes parum refert sit ne vitium intrinsecum, aut extrinsecum, quando in re, & realiter tale est, ob quod meritò emptor fit invitus, reddatque contractum involuntariũ: tunc enim

enim emptio est invalida, ac proinde rescindenda si velit emptor, reddito pretio. Huic quoque instantiæ occurrit idem *Navarrus*, dicens (ut supra) istum venditorem facere satis emptori, si cedat ei actionem de evictione contra primum illius rei alienæ venditorem. Unde in forma ad argumentum: assignata disparitate rationis, & distincto antecedenti: negatur consequentia. Ad id autem quod additur, patet responsio ex dictis.

PRIVILEGIUM XXIX.

Qui donat alicui centum, ignorans quod tantum etiam illi ex iustitia debebat, satisfacit debito, nec amplius tenetur alia centum eidem solvere.

436 Ponunt hoc idem privilegium aliqui apud *Sanchez in Summa to. p. cap. 13. n. 11. in princip.* dum asserunt: *Debentem cuidam centum, satisfacere huic debito, si debiti prorsus immemor, tantundem ei donet: nisi in remunerationem tantisdem muneris accepti donatio fieret*. Et ut probabile etiam (idemmet) admittit *ex Emanuele Rodriquez Ægidius Trullench in Decalog. to. 2. libr. 7. c. 5. dub. 5. n. 10.* sic dicens: *Quæres, Vtrum in debitis ex iustitia dari possit compensatio cum bonis, vel obsequiis gratuitis: v. gr. Ego debeo tibi ex obligatione iustitiæ centum aureos, & postea gratis præsto obsequium eiusdem valoris, aut æquivalens tibi confero titulo donationis: manebo ne exemptus ab obligatione iustitiæ? Respondeo, si quando contuli illud donum eram memor obligationis, ex iustitia, & volui per illam rem, seu donum satisfacere, sed gratis rem illam præstare, certum est me non satisfecisse obligationi ex iustitia, nec posse postea uti compensatione; quia res illa scienter fuit gratis donata, & liberaliter. Titulus autem donationis, & titulus iustitiæ sunt distincti. Quod si, quando contulit donum, vel obsequium ignoraverit debitum ex iustitia? Rodriquez in Summa par. 2. cap. 49. Conclus. 2. non improbabiliter asserit, postea quando debiti ex iustitia recordatur, posse facere compensationem, per rem illam donatam cum tali ignorantia: quia præsumitur quod non fuisset tam liberalis, si debiti fuisset memor. Hæc sententia, ut dixi, non est improbabilis, cui favet Layman citatus à nobis in p. præcepto cap. 7. dub. 24. n. 8.* Hucusque *Trullench*: quem etiam *Diana tom. 6. Coordin. tr. 3. res. 152. Ex par. 7. tr. 10. & Miscell. p. res. 19.* recenset, & approbat privilegium propositum: ibi enim quærens: *An in debitis ex iustitia dari possit compensatio cum bonis, vel obsequiis gratuitis?* Respondet affirmativè: *Quando* (inquit) *volui cum dono gratuito satisfacere obligationibus ex iustitia, quas sciebam debere. Difficultas est* (subjungit) *an quando præbui donum, vel obsequium ignorabam debitum ex iustitia, an possim postea facere compensationem, & affirmativam sententiam probabilem esse putat Rodriquez, & ex ipso Trullench*: quam probabilitatem, eo loci non reiicit *Diana: & Tom. 8. Coordin. tract. 7. res. 46. n. 2. Ex par. 5. tr. 18. & Miscell. pr. res. 94.* ipsam expressè admittit, per ea maximè quæ adducit *Nicolaus Baldellus in Theol. Moral. tom. p. libr. 5. disp. 25. num. 18.*

437 Probatur autem privilegium propositum, ex illo principio theologico, quod videlicet sufficit voluntas interpretativa ad causandum voluntarium: Unde stante obligatione ex iustitia solvendi centum v. g. Petro, si eidem tantundem donem, habeo voluntatem interpretativam restituendi, & satisfaciendi, atque adeo censeor satisfacere obligationi, & tanquam si satisfecerim possum, quando occurrit cognitio obligationis, facere compensationem: Ergo &c. Et ità etiam ad casum similem (de quo in privilegio sequenti) arguit *P. Pasqualigus in Decisionib. Moral. Decis.*

455. n. 3. Voluntas autem interpretativa ex eo colligitur, per eundem etiam *Pasqualigum*, quod quilibet prudenter agens, prius vult satisfacere, quæ sunt de obligatione, quàm præstare ea, ad quæ non tenetur; & ideo si interrogaretur, an si cognovisset propriam obligationem, voluisset re illa satisfacere, utique, & dubio procul responderet habuisse intentionem talem, satisfaciendi videlicet. Quod totum.

438 Confirmatur ex doctrina, & verbis *Baldelli, à Diana n. 2. cit.* relatis. *Negari non potest* (inquit ille) *quin etiam in materia iustitiæ possit sufficere ad illius obligationes tollendas intentio generalis, & implicita, quæ de facto habetur ab unoquoque, satisfaciendi omnibus suis obligationibus, quibus absolutè potest satisfacere per unamquamque suam actionem. Neque oblivio, & incogitantia huius, vel illius obligationis spetialis potest tollere, aut impedire voluntatem generalem, & implicitam, faciendi omnibus, quæ habentur, sed solum tollit, aut impedit voluntatem specialem, & explicitam satisfaciendi huic, aut illi obligationi in specie, ut ex se patet; & ideo etiam in casibus positis, obligationes iustitiæ dicendæ sunt verè tolli dependenter à voluntate eorum, qui per illas sunt obligati. Nam hoc modo l. tum ex pluribus, ff. de solut. expressè dicitur, quod qui ex pluribus causis uni alicui debet pecuniam, neque exprimit, aut demonstrat, dum illam solvit, ex qua causa solvat, & cui obligationi intendit satisfacere, censendus est pro illa solvere, quæ apud ipsum est potior: ut, v. gr. si aliqua ex causa tenetur solvere sub pœna infamiæ, vel sub aliqua alia, vel sub iure hypothecæ, aut pignoris, & similibus. Et ratio subditur, quia verisimile est diligentem debitorem si esset admonitus, ita fuisse gesturum suum negotium. Ex quo textu clare habetur, quod voluntas implicita, & generalis, quam unusquisque habet satisfaciendi prout potest per unumquemque actum suis obligationibus, potest habere locum etiam in obligationibus, & in materia iustitiæ: idque non solum est verum, quando in actu solvendi nulla causa, nullusque titulus exprimitur, aut determinatur, ex quo fiat solutio; sed etiam quando exprimitur, & determinatur unus aliquis minus principalis ex aliorum oblivione, & incogitantia: Nam hæc oblivio, & incogitantia facit solutionem pro illo alio titulo simpliciter involuntariam, eamque resolvit in hanc conditionalem: Trado, vel solvo ex hoc titulo, nisi teneor ex aliquo alio potiore, & maioris momenti*. Hæc docet *Baldellus* apud *Dianam l. cit.* ex quibus ipse quoque concludit, quòd intentio implendi quamcumque obligationem, semper videtur haberi saltem generaliter, & semper potest præsumi ab unoquoque, quando non constat de intentione contraria, quia unusquisque in suis actionibus generaliter semper intendit satisfacere obligationibus quas habet. Et hinc à fortiori infert: *Quòd si quis ex devotione inviseret hanc, vel illam Ecclesiã, & non recordaretur, quod ad id teneretur ex voto, vel ex pœnitentia à Confessario iniuncta, quando postea adverteret debitum, & recordaretur voti, aut poenitentiæ, nõ tenetur iterũ illas Ecclesias invisere, sed potest existimare utrisque satisfecisse*: ità *Diana*.

439 Quod idem docet etiam *Sanchez in Consiliis libr 2. cap. 3. dub. 121. n. p.* dum ibi ait: Quod qui ex devotione opus facit ad quod tenebatur, ex. gr. audit Missam in die festo, immemor, aut ignarus præcepti; quia videlicet ignorabat, vel non recordabatur esse festum, satisfacit præcepto, ita ut postea memor, vel factus certior de præcepto non teneatur iterum audire, quia licet desit intentio actualis satisfaciendi præcepto, adest tamen virtualis, vel habitualis saltem, quia si talis novisset præceptum, vellet utique illi eo opere satisfacere, quando non est intentio contraria. Probat *Sanchez* etiam ex inconvenientiis, quæ aliter sequerentur, Nam qui ex consuetudine celebrandi, celebraret in Paschate, nec præcepti recordaretur,

tur, non adimpleret illud, sed peccaret mortaliter: & similiter, qui frequenter in anno confiteretur, quos tamen damnabit nullus. Accedit, quod lex absolutè præcipit actum, & non tali intentione fieri præcipit. Sic plures quos idemmet refert *lib.p. Summ.cap.* 13. *n.* 9.

PRIVILEGIUM XXX.

Ignorans se teneri ad aliquam restitutionem pauperibus faciendam, & eleemosinas cum huiusmodi ignorantia erogavit, excusatur a tali restitutione, si eas pro eadem postea restitutione applicet.

440 Sequitur hoc privilegium ex præcedenti, ut patet. Et idemmet ponit *Sanchez dub.* 121. *cit. n.* 2. & 3. Sub his verbis: *Secundum multos est valdè probabile, quòd extremè indigenti teneatur dives ex iustitia dare eleemosinas, & tamen si ex pœnitentia Sacramentali, vel eo quod habet debita incerti domini, teneretur ad eleemosinas, satisfaciet dando sic indigenti: Cum enim eleemosine non repugnet velle satisfacere pro debita aliàs eleemosina, censetur habere hanc intentionem virtualem, & sic satisfaciet. Similiter quando quis tenebatur propter incertitudinem creditorum, vel ob aliam causam restituere pauperibus, si ignarus, aut immemor huius obligationis, facit eleemosinas, potest omnes eleemosinas, quas fecit post talem obligationem compensare cum debito illo.* Et hoc idem privilegium confirmari potest ex doctrina, quam etiam tetigi pro privilegio præcedenti, *n.* 437. desumpta ex voluntate interpretativa, quam quisque habet prius satisfaciendi quæ sunt de obligatione, quàm præstandi ea, ad quæ minimè tenetur. Advertas tamen hic, mi Lector, non esse extendendum huiusmodi Privilegium ad Beneficiariũ, qui eleemosinas erogavit ignorando se teneri ad restitutionem fructuum ob omissionem Horarum Canonicarum; non enim ipse potest facere compensationem, quando cognoscit obligationem suam, sicque liberari à restitutione. Quoniam hoc idem damnavit *Sanctiss. Alexander VII.* in suis propositionibus damnatis: *Proposit.* 33.

CAPUT XIII.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA OCTAVUM DECALOGI PRÆCEPTUM,

Non falsum testimonium dices.

441 IN octavo Decalogi præcepto prohibetur omnis iniustitia, seu iniuria, quæ lingua, & sermone, proximo irrogatur, ut habet Doctorum communis in illa verba *Exodi* 20. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Hujusmodi autem iniuria contra proximum (de qua in hoc præcepto) committi potest vel in iudicio, vel extra. In Iudicio committi potest à Iudice, iniquè iudicando. A Teste, falsum testando. A Reo, iniustè negando. Ab Accusatore, falsò accusante. Ab Advocato, iniquam causam defendente. In Iudicio concurrunt etiam Assessor, Procurator, Tabellio, sive Notarius, &c. Extra Iudicium autem multis modis committi potest

teſt proximo iniuria lingua, & ſermone: mendacio videlicet. Detractione. Conviciis, Contumelia, & Improperio. Suſurratione. Irriſione. Maledictione. Iudicio temerario, ſeu ſententia animi falſa, in animo reſidente. In quibus omnibus irrogari poteſt proximo iniuria gravis, quæ ſit peccatum mortale prohibitum in hoc præcepto, niſi excuſet materiæ levitas, vel ignorantiæ privilegium; qua de re ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Invincibiliter ignorans mendacium officioſum, & iocoſum eſſe peccatum, illud proferens excuſatur ab omni culpa.

442 Mendacium omne peccatum eſt. *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 110. *art.* 3. & communiter Doctores, ut videre eſt apud *Sayrum in Clavi Reg. l.* 12. *c.* 2. *n.* 6. & alios *Verbo Mendacium*; contra nonnullos apud *Leſſium libr.* 2. *cap.* 47. *dub.* 6. *n.* 38. Et ratio eſt, quia voce demonſtrare id cujus contrarium geritur in mente, in quo conſiſtit ratio mendacii (eſt enim mendacium ex *D. Auguſtino libr. p. contra mendacium cap.* 47. falſa ſignificatio vocum cum intentione fallendi, ſeu dicendi falſum) eſt per ſe malum, contra dictamen naturale, & rectam rationem; & contra naturam vocum, quæ à natura inſtitutæ ſunt ad ſignificandos animi ſenſus, & conceptus. Unde mendacium eſt intrinſecè malum, & adeò malum, ut nequeat fieri licitum, quamvis bono fine committatur, ut ob finem tuendæ vitæ propriæ, vel alterius, ut patet ex *cap. Ne quis arbitretur* 22. *qu.* 2. Ex quo ſequitur (ait *Bonacina to.* 2. *diſp.* 10. *qu. p. punc.* 2. *propoſit. p. n. p. Verſu, Ex quo*) non poſſe Summum Pontificem diſpenſare in mendacio, ita ut per illius diſpenſationem licitè fieri poſſit, nam mendacium eſt intrinſecè malum, & Pontifex naturas rerum mutare non poteſt. Et meritò talis poteſtas denegatur Pontifici Summo, cùm nec Deus ipſe (ut optimè *Layman libr.* 4. *tr.* 3. *cap.* 13. *n.* 8. *Verſu, Probatur* 5.) veritatis auctor, & falſitatis omnis oſor, talem facultatem dare poſſit.

443 Quamvis autem omne mendacium ſit peccatum, non tamen omne eſt lethale, nam iocoſum, & officioſum quod nulli nocet non eſt tale (ut communiter Doctores) etiam ſi proferatur à graviſſimo viro, ſecluſo gravi ſcandalo: Quia huiuſmodi mendacium non affert ulli iniuriam gravem, & cenſetur materia levis: unde non eſt niſi peccatum veniale ex communi omnium ſententia apud *Azorium p.* 3. *lib.* 13 *c. p. dub.* 2. modò non addatur illi iuramentum, tunc enim eſſet peccatum mortale periurii per omnes. Imò ſi proferatur iocoſum, & officioſum mendacium ab invincibiliter ignorante eſſe veniale, caret omni culpa, ut in propoſito privilegio: quod docet etiam *Bonacina l. c. propoſit.* 2. *n.* 4. ubi ait: *Poſſe dari ignorantiam invincibilem respectu mendacii officioſi, & iocoſi, & ſic proferentem illud excuſari poſſe ab omni culpa.* Cui privilegio ſubſcribit etiam *Trullench in Decal. to.* 2. *libr.* 8. *cap.* 8. *dub. p. n.* 6.

444 Iocoſum mendacium intellige cum communi, quod cauſa propriæ voluptatis, vel alienæ profertur, ut ſolent garruli homines, & rerum novarum cupidi. Officioſum verò, quod propriæ utilitatis cauſa, vel alienæ dicitur, ſive in temporalibus, ſive in ſpiritualibus, ut alius ſcilicet iuvetur; vel ut malum removeatur, dummodo tamen nemini noceat.

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM.

Afficiens alterum materiali Contumelia ex ignorantia etiam culpabili, excusatur à mortali si parum noceat.

445 Contumelia est manifestatio defectus proximi in præsentia cum iniuria, seu est iniuria, quâ læditur honor proximi, obiiciendo ei aliquod peccatum, vel alium defectum in ipsius præsentia. Unde ex genere suo est peccatum mortale, idque gravius detractione, quatenus hæc ut plurimum fit in absentia. Hîc autem nota contumeliam, convicium, & opprobrium à Doctoribus apud, & cum *Trullench in Decalogum to. 2. libr. 8. cap. 8. dub. 2. n. 2.* promiscuè sumi, & sub eadem dicta definitione comprehendi. Contumelia enim propriè est manifestatio defectus culpæ. Convicium, manifestatio defectus culpæ, & pœnæ. Opprobrium, est manifestatio defectus, & imperfectionis animi, vel corporis, aut indignitatis, aut vilitatis status, vel natalium, &c. quæ, ut communiter Doctores, non differunt specie, cum horum omnium una sit, & eadem ratio formalis, inhonoratio videlicet in præsentia: unde convicia omnia, seu contumeliæ propter eandem rationem sunt eiusdem speciei, ut docent etiam *Filliuccius tr. 40. cap. 3. n. 77. & 78. Trullench n. 2. cit.* & alii apud ipsum: *Diana to. p. Coordinato tract. 7. ref. 19. n. 2. Ex par. p. tr. 7. resol. 19.* referens *Caiet. in 2. 2. qu. 72. art. p. Sotum de Iust. libr. 5. qu. 9. art. p. in fine. Sà Verbo Contumelia, n. p. Molinam to. 4. tr. 4. disp. 19. n. 3. Azorium par. 3. libr. 13. cap. 5. dub. p. & Reginald. to. 2. libr. 24. cap. 5. n. 102.* per quos, & alios Doctores prædicta non differunt, nisi secundum magis, & minus: & magis, & minus non variant speciem: diversitas enim defectuum, qui obiiciuntur, solùm materialiter se habet, & ad summum parit distinctionem specificam in genere naturæ, non verò in genere moris. Et hinc est quod idem *Reginaldus n. cit.* docet non esse necesse explicare in Confessione ipsas iniurias, dicendo, appellavi ebrium, adulterum, stultum, &c. Sed satis esse dicere, toties gravem intuli contumeliam meo proximo: ait enim: *Tertium documentum est, omnes contumelias eiusdem speciei esse: quia quamvis in cæteris diversitas cernatur, conveniunt tamen in ratione formali, quæ est intentio auferendi alteri suum honorem. Unde sequitur, satis esse in confessione dicere: Toties contumelia affeci meum proximum, nec requiri, ut dicatur: Illum vocavi ebrium, scurram, adulterum, &c.* Et hanc doctrinam (quam amplecti debent omnes affirmantes circumstantias solas mutantes speciem esse in Confessione aperiendas) sequitur *Diana resol. cit.* & aliis in locis ibidem notatis: ubi *num. 4. in fine resol. eiusdem,* sic: *Notent Confessarii, quod etiam hæc doctrina est applicanda, & practicanda in detractionibus: & sic à multis scrupulis, & interrogationibus immunes erunt.*

446 Contumelia duplex est, formalis, & materialis: formalis est, quando quis intendit honorem lædere, & id est ex se peccatum mortale ex communi Doctorum cum *D. Tho. 2. 2. art. 2.* ubi *In respons. Et hoc est peccatum mortale non minus quàm furtum, & rapina.* Colligitur *Matth. 5. Qui dixerit fratri suo fatue* (idest grave convicium) *reus erit gehennæ ignis.* Ignis autem gehennæ pro mortali peccato solum debetur. Et ratio est, quia honor, & reverentia præstat divitiis: at furtum ex se mortale est: ergo. Potest autem esse tantum veniale, vel ratione intentionis, & damni illati, ut si habet intentionem parum nocendi, & parum nocet, sicut qui rem parvam furatur, animo parum nocendi. Vel ratione imperfectionis actus, ut si

si absit plena deliberatio: ità communiter Doctores. Materialis est contumelia, quando quis profert verba nociva sine intentione formali nocendi: si enim intentio detrahendi deficiat, non est propriè formalis, sed materialis detractio, quæ quandoque est peccatum mortale, quandoque veniale, quandoque verò nullum. Tunc nullum est, immò licitum, quando fit tantum animo acriter corripiendi, & alioquin non exceditur, nec in qualitate verborum contumeliosorum, nec in modo: ut si Prælatus, Pater, frater, Dominus, maritus, magister, vel alius superior obiurget. Ut fecit *Paulus Galat* 3. vocans Galatos insensatos, *O insensati Galatæ*: & Christus Dominus *Lucæ* 24. Apostolos stultos: *O Stulti, & tardi corde ad credendum*. Tunc contumelia etiam materialis est peccatum mortale, quando quis licet expressè non intendat lædere alterius famam, sed ex quadam animi levitate ei detrahit, & narrat illius defectus: tamen verba, quæ profert talia sunt, quod graviter offendunt famam eiusdem. Eo quia (ut optimè etiam *Fagundez in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 2. n. 3. Vers. Probatur altera*) talis implicitè vult graviter lædere, qui verba vult dicere, ex quibus gravis læsio proximi sequitur, licet enim ex animi levitate, vel ob causam non necessariam, ea verba proferat, poterunt nihilominus verba eadem gravia adeò esse, ut graviter, & notabiliter famam illius lædant, & tunc sine dubio erit peccatum mortale; quia & si deficiat intentio detrahendi, attamen hoc ipsum verborum genus ex se est peccatū mortale: Contumelia igitur etiam materialis, peccatum est mortale, si grave damnum inferat.

447 Si tamen contumelia materialis, & si fit per verba notabiliter iniuriosa, parum noceat; & verba ipsa prolata sint ex inadvertentia, incogitantia, ignorantiave etiam culpabili, excusat à mortali, ut in proposito privilegio, quod vide approbatum à *Trullench dub. 2. cit. n. 7.* Hinc communiter Mulierculæ, servi, famuli, ac homines viles, qui se ad invicem conviciis, ac contumeliis afficiunt, solum peccant venialiter; eo quod parva, aut nulla fides eis adhiberi soleat; parumque læditur honor, ac desit communiter in eis intentio, & cognitio graviter nocendi. Erit etiam veniale, si desit deliberatio.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui falsò intra seipsum contra proximum testimonium affert, hoc est temerè in re gravi iudicat de ipso, quem tamen quis sit prorsus ignorat, à mortali excusatur.

448 Falsum testimonium affert quis contra proximum nedum extra se (coram Iudice) falsò eundem denunciando, accusando, infamando, &c. de eodem perperam obloquendo, &c. verùm etiam intra se, temerè videlicet de illo iudicando, iudiciumve temerarium intra se ipsum contra proximum in re gravi afferendo: Quod temerarium iudicium ex se esse peccatum mortale, iam certum est, ut videre est apud Doctores, præcipuè *Lessium libr. 2. cap. 29. dub. 2.* quia sic etiam gravis iniuria fit proximo contra iustitiam, dum sine causa habetur improbus: hoc enim perinde est ac si falsum crimen ei impingeretur: violaturquè sic graviter jus quod proximus ipse habet, ne quis sine sufficientibus indiciis, malè de eo iudicet. Sine sufficientibus inquam indiciis: tunc namque committitur iudicium temerarium, quando quis ex levibus indiciis, & absque fundamento firmiter iudicat de malo proximi, & tunc est de se peccatum mortale in re gravi, ut dixi, & communiter affirmant D. D. Et si dicas: Non est mortale (secundum nonnullos

probabiliter) etiam sine causa crimen occultum, uni, vel duobus prudentibus rem nō evulgaturis manifestare, quia id non est infamare, nec ex eo (notabiliter saltem) alterius forma læditur, ergo neque erit mortale apud se solum rem non evulgaturum certò de altero perperam iudicare: Si inquam hoc dicas, negatur consequentia: qui enim dicit crimen occultum, uni, vel duobus, ut in antecedenti, non dicit nisi verum: In casu autem nostro, certò iudicat malum grave ex indiciis insufficientibus, atque adeo graviter etiam peccat, & iniurius est proximo suo. Et sanè talis pariter esset, si crimen falsum de eo propalaret etiam uni; ut habet etiam *Tamburinus in Decal. libr. 9. cap. p. n. 4.* apud quem, & alios, ad hoc mortale contrahendum, quatuor conditiones requiruntur: prima, ut Iudicium sit plenè deliberatum. Secunda, ut sit in re gravi: quæ gravitas colligitur etiam ex qualitate, & professione personarum, de quibus fit iudicium. Tertia, ut iudicium sit certum moraliter; secus non esset iudicium, sed suspicio. Quarta, ut sit ex levibus coniecturis, & insufficientibus indiciis: nam si ex sufficientibus, non erit temerarium, sed prudenter elicitum Iudicium. Ad dignoscenda autem indicia esse, vel non esse sufficientia, prudentis arbitrio diiudicandum est: huiusmodi autem regula dari potest: Quoties indicia non sunt proportionata ad tale iudicium, quoties videlicet indicia ex se, aut ex communi hominum usu sunt indifferentia, aut rarò coniuncta cum tali effectu, dicuntur improportionata atque adeo insufficientia. Qui ergo cum his tantum, seu ex his coniecturis, & indiciis, utpotè levibus, ac insufficientibus firmiter iudicat malum de proximo in re gravi, reus fit lethalis culpæ.

449 A qua tamen excusatur, ignorantiæ privilegio (uti etiam pro certo ab eadem lethali culpa, & reatu liberat *Tamburinus l. c. n.* 10. si temerè quidem iudicat, & in re gravi, de aliquo tamen sibi prorsus ignoto, ut in proposito privilegio. Et ratio est, quia sic, moraliter perinde est, ac si de nullo fieret iudicium: ait etiam idem *Tamburinus:* Addens, seu exemplificans in confirmationem, ut sequitur: *Videat quis v. g. Hominem de nocte caput habens pallio coopertum; vel transeat per loca sibi ignota, incidatque in homines sibi nullo modo cognitos, hic si temerè iudicet de illo, & de his, certè non peccat mortaliter, quia nemini facit iniuriam. Quod si fortè deinde veniat in eorum notitiam, se gerere prudenter debebit, nec nisi iuxta coniecturas iudicare.* Et hoc idem privilegium admittit etiam cum *Fagundez, Escobar in Summa Theol. Moralis tract. p. Examine* 10. *cap.* 4. *Ex Societatis Iesu Praxi, & Schola*: dum ibi sic: *Iudico temerè de aliquo indeterminato: aut de aliquo determinato, quem non agnosco, nec agniturus sum: num lethaliter delinquam? Non; quia in hoc casu quasi nulli irrogatur iniuria.* Ex *Fagundez*.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui ex ignorantia, & errore intellectus invincibili, temerè iudicat de aliquo in re gravi, à lethali culpa excusatur.

450 IN re gravi dicit hoc privilegium, uti & præcedens, in re inquam, & materia gravi; vel in se, uti est quodcumque peccatum mortale inducens hìc, & nunc infamiam: vel ratione circunstantiæ, & qualitatis personæ, ut si de viro probo, & gravi Religioso, Prælato, &c. iudicaret quis temerè, esse mendacem ex habitu, & nunquam dicere veritatem, esse vanum, levem in suis actionibus, &c. quæ res, & si sint defectus leves, & venïales reddunt tamen personam talem contemptibilem indignam muneribus Religiosis quibus decoratur, &c. eandemque hìc,

&

& nunc infamem, atque adeo de ipsa sic ex levibus indiciis temerè iudicare, lethale est: ut docent etiam *Soto de Iust. libr 3. qu. 4. art. 3. Filliuccius tract. 40. cap. p. qu. 8. Dico secundò, n. 18. Trullench. in Decal. to. 2. lib. 7. cap. p. dub. p. n. 9.* & alii apud ipsos: item *Fagundez in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 11. n. 14. Versu, Secundò quia:* ubi sic: *Si de viro gravi, qui in excelso loco sedet, & in magna nobilitatis æstimatione est, ex levissimis indiciis iudicares esse infamatorem aliorum, sine dubio peccatum erit mortale tale iudicium temerarium, quia si illud alteri manifestares, gravem illi inferres iniuriam, ergo etiam gravem illi infers ita apud te iudicando, ut optimè docet Sotus, &c.* E contra verò, licet spectata gravitate materiæ, absolutè loquendo, peccatum mortiferum sit iudicium temerarium, respectu tamen alicuius personæ, veniale tantum iudicabitur apud prudentes; ut si de Iuvene aulico ex levissimis indiciis iudices habere turpes amores cum mulierculis: de milite, quod alios concutiat roboris ostentandi causa, aut quod duello interfuerit, & acceptaverit: hæc enim omnia licet sint, absolutè loquendo, peccata mortalia, tamen respectu harum personarum hæc illis tribuere, & de illis iudicare, veniale tantum erit, ut docent *Sotus, & Fagundez l. l. c. c.* Unde (ut optimè etiam *Trullench n. 9. cit.*) non omne peccatum mortale est materia gravis, quoad hunc effectum; quia non omne peccatum mortale notabiliter hìc, & nunc infamat, ut dictum est. Universaliter igitur loquendo in hac materia; grave malum est illud, quod notabiliter infamat, & efficit malam æstimationem ita ut propterea contemnatur, vel iudicetur indignus aliquo bono, cuius privatio notabile damnum illi inferat: ita cum *Filliucio*, & aliis idem *Trullench n. 9. cit.*

451 Et hinc inferes cũ *Fagund. n. 14. cit.* non esse usquequaque verã Summistarum regulam, qua affirmant, iudicium temerarium tunc esse peccatum mortale, quando materia de qua habetur est mortalis; & veniale, quando est venialis: datur enim casus ex dictis, & Doctoribus allegatis, in quo iudicium temerarium de materia gravi, & mortali, est veniale tantum peccatum; & de materia levi, & veniali est mortale: ideo aptior, & certior regula, quæ in hoc dari potest, est infamia, & damnum quod inde sequitur; nam si huiusmodi infamia fuerit levis peccatum erit veniale, si gravis, erit mortale.

452 A quo etiam mortali excusat error, seu ignorantia invincibilis intellectus, ut in proposito privilegio; & ut etiam docet *Tamburinus in Decalogum libr. 11. cap. p. n. 19.* sic dicens: *Culpam mortalem vitat, qui errat errore intellectus invincibili, putans illud iudicium esse certum, atque sufficiens:* ita ipse. Qui præterea vult, raró lethaliter peccari per temerarium iudicium à viris maximè timoratis: *Quis enim* (inquit *num. cit.*) *nisi ex gravi odio, vel ex magna stultitia, certò iudicat ex indiciis non certis? Imò etiam hic stultus, culpam mortalem sapientissimè vitat; quia regulariter potius errat errore intellectus invincibili, putans illud iudicium esse certum, atque sufficiens, quam ex prava voluntate.* Et idem sentit (loquendo pariter de viris timoratis) *Dicastillus libr. 2. tract. 2. d. 12. part. p. dub. 3. n. 35.* raró videlicet lethaliter peccari per temerarium iudicium. Quod & optimè ante ipsos docuit *Molina de Iust. tom. 4. tract. 4. disp. 13. n. 4.* in quo sic: *Collige Viros timoratos raró incidere in culpam lethalem iudicii temerarii, esto sæpè patiantur sinistras cogitationes. Ratio autem est, quoniam vel non perveniunt ad consensum voluntatis, vel certè si repentinus aliquis adsit consensus, non est plenè deliberatus, ac sufficiens ad culpam lethalem, esto res, de qua est ea cogitatio, gravis sit. Unde hæc regula videtur statuenda. Quando timorati, præsertim scrupulosi, eiusmodi cogitationes sinistras*

tras

tras de proximis suis patiantur, & dubitent, an lethaliter peccaverint interrogandi sunt, an si tunc advertèrent, illud esse iudicium temerarium, ac peccatum, deliberate voluntate consentirent. Quod si negantes respondeant, censendum est, non peccasse lethaliter: quoniam vel nullus adfuit voluntatis consensus, sed res peracta est solum intellectu, dæmone suggerente, & acuente eas cogitationes: non secus atque quando, Deo id permittente, excitat similes blasphemiæ cogitationes, aut sinistras cogitationes adversus fidem, in quibus rarissimè est consensus deliberatus: vel scrupulis molestat timoratas animas, ut eas his omnibus viis ad amaritudinem perducat, pacem animæ perturbet, suavitatem Spiritus Sancti impediat, & devotionem, ac progressum in virtutibus: Vel certe, si aliquis repentinus adfuit consensus voluntatis, is non fuit plene deliberatus, ac sufficiens ad culpam lethalem, esto res, de qua est ea cogitatio, gravis sit. Facilius verò in hac materia, quam in aliis, evenire potest consensus voluntatis non plene deliberatus, propter assuetudinem iudicandi intellectus de rebus oblatis, voluntate applicante potentiam intellectus, & concurrente suo imperio cum illa ad iudicia. Unde, ut bene notat Sotus 3. de Iustit. qu. 4. art. 5. quando aliquis contemplatione, aut recordatione rei alicuius, quasi rapitur ad sinistrè de ea iudicandum, non est cur lethalem timeat culpam: eo quod desit consensus plenè deliberatus, qualis in materia hac ad culpam lethalem est necessarius. Quo loco observa Diabolum solere vexare valdè, inquietosque reddere, atque perducere ad amaritudinem multos timoratos, ac scrupulosos, offerendo illis sinistras cogitationes de suis proximis, statimque concutiendo ipsorum conscientias timore vano, quod in temerarium iudicium consenserint, peccaverintque lethaliter, & quod necesse sit ipsos de ea re confiteri. Cum tamen Diaboli intentum sit, pacem illorum turbare, ad amaritudinemque illos perducere, ut inquieti, & amari, eiusmodique cogitationibus, ac solicitudinibus implicati, devotionem, ac attentionem ad spiritualia amittant, illis non insistant; insipida illis reddantur, minoramque ad illa habeant applicationem. Quare curandum est, conscientias illorum iuxta regulam propositam sedare, eisque persuadere, ea in re nullam esse culpam lethalem, sed id totum suggestionem esse diaboli, ut eos perturbet, & ut quæ commemorata sunt, adversus ipsos obtineat. Quando autem sibi Confessarius persuaserit, in huiusmodi sinistris cogitationibus non intervenire culpam lethalem, optimum consilium sæpè erit, præcipere eis, qui de illis confitentur, ut eis de rebus nec secum, nec cum quocumque alio confiteantur, estò diabolus vano eo timore præstrepat. Interdum etiam sanum consilium est, confessiones de eis rebus ex illis audire, atque si aliud non confiteantur, quod absolutione indigeat, mittere illos absque absolutione ad Sacram sumendam Eucharistiam, quoniam interdum ita melius sedantur ipsorum conscientiæ, audacioresque fiunt ad eiusmodi vanos timores superandos, dum vident Confessarios, auditis eiusmodi scrupulis, eos parvipendere, mittereque eos ad Sacram Eucharistiam absque absolutione sumendam: hæc *Molina*: & ex ipso etiam *Io: Angelus Bossius in suo Tract. de Scrupulis, § 6. n. 124. & 125.* quem concludit affirmando, traditam *Molinæ* regulam servandam esse à Confessariis cum timoratis conscientiæ, & scrupulosis, nedum circa cogitationes temerarii iudicii, blasphemiæ, & infidelitatis, verum etiam rerum inhonestarum, vindictæ, & aliorum similium. Servanda insuper est hæc eadem regula (per *Toletum in Summa libr. 4. cap. 4. n. 3.*) à Confessariis cum scrupulosis, qui patiuntur innumera dubia contra res fidei, sed nimis involuntariè, & ex dœmonum suggestione, quæ verè dubia non sunt, sed apprehensiones eorum, quæ sunt contra fidem. Et si patienter propter Deum ferantur, materia sunt magni, & continui meriti. *Sunt enim* (ait idem) *ca-*

caminus ardens, in quo Deus aliquando suos fideles probari permittit, &c.

453 Hic obiter quæres, an omnia iudicia temeraria sint eiusdem speciei infimæ: respondeo affirmativè cum *Filliuccio to. 2. tr. 40. in octavum Decalogi Præcept. cap. 9. n. 9. vers. Ex his infertur. Diana (coordin. to. 9. tr. 7. res. 165. n. 12. vers. In res. 28. Ex p. 3. tr. 4. res. 67. Fagundez in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 11. n. 16. Sancio in Selectis disp. 5. n. 10. vers. Nec opus est*: & aliis. Ratio est, quia iudicia temeraria omnia sunt eiusdem speciei, cum omnia offendant famam proximi sub una, eademque ratione formali infamandi illum, quamvis materialiter differant, prout sunt de diversis vitiis specie distinctis, omnia enim inducunt unam, ac eandem rationem formalem offensivam famæ. Et idemmet dic etiam de detractionibus, & contumeliis. Unde nec est necessariò explicanda in Confessione, per D. D. citatos, diversitas iudiciorum, & contumeliarum: hinc optimè *Sancius l. c.* sic: *Nec opus est pœnitentibus quale iudicium fuerit, contra quam personam, fuerit ne Ecclesiastica, vel secularis, seu rem explicare, dicendo scilicet, iudicavi Ioannem esse furem, vel fornicarium, aut hæreticum, &c. In esse solum physico iudicia hæc diversitatem habent, utpotè circa diversa crimina; non verò in morali, cum contra iustitiam commutativam sint, prohibentem sub una specifica ratione, & atoma, famam alienam non lædi, tam internè per iudicium, quam externè per detractionem, aut contumeliam*: ità *Sancius*, quem etiam refert, & sequitur *Diana l. c.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui ex errore, & ignorantia intellectus temerariè suspicatur grave malum de proximo, excusatur à culpa mortali.

454 Malè suspicari de proximo dupliciter cōtingere potest ex Doctoribus communiter, vel ex errore intellectus, quo apprehendit illa signa, tanquam sufficientia ad suspicandum quamvis talia non sint. Vel non tam ex errore intellectus, quam ex pravo affectu, & malevolentia erga illum de quo suspicatur: *Lessius de Iust. libr. 2. cap. 29. dub. 3. n. 16.* aliique. Si priore modo ex errore, & ignorantia suspicetur malum de proximo, sic suspicans, à culpa mortali excusatur; quod privilegium ponit *Petrus à S. Ioseph in Summula Casuum Conscientiæ cap. 8. de 8. Decal. præcep. art. 9.* sub his verbis: *Qui ex errore intellectus temerariè suspicatur grave malum de proximo non peccat mortaliter. Secus si talis suspicio oriatur ex pravo affectu, ita ut eam concipiens bene advertat indicia non sufficere ad suspicandum malum de proximo, & tamen velit tale quid suspicari, & in suspicione perseverare. Quæ suspicio hic sumi solet, pro opinione, seu iudicio determinato, infirmo tamen, & cum formidine coniuncto. Eademque doctrina ad dubitationem applicari potest, ita scilicet, ut & si non peccet mortaliter, qui sine causa in re gravi dubitat de probitate proximi, si talis dubitatio, seu suspensio assensus ex errore humano oriatur. Secus dicendum sit ex hypothesi quod dubitans, ex pravo affectu nolit iudicare, eum esse virum probum; imo potius velit hærendo dubitare de probitate illius, & si non habeat sufficientia indicia ad talem dubitationem aut favendam, aut concipiendam. Hoc enim adversatur iuri quod quisque habet, ut alii bene de illo sentiant: quando non suppetunt argumenta sufficientia aliter sentiendi.* Hactenus dictus *à S. Ioseph.* Et ante ipsum posuit pariter, approbavitque propositum privilegium *Lessius l. c. n. 18. Ex D. Augustino tract. 90. in Ioannem.* Quod fecere & alii.

455 Sequitur hoc privilegium ex præcedenti apertissimè. Nam si à culpa mortali excusatur qui ex ignorantia, & errore intellectus temerè iudicat grave malum de proximo (ut ibidem) eo magis

gis excusabitur qui ex errore, & ignorantia intellectus grave malum de proximo solum suspicatur, ut ex se patet. Quod privilegium præterea probatur. Quia qui non ex malitia, sed ex imbecillitate judicii, ex ignorantia, seu errore humano intellectus sic suspicatur, non censetur inferre proximo injuriam notabilem; nec censetur talis suspicio perfectè voluntaria, qua parte est temeraria: ergo. Adde cum *Lessio dub. cit. n 20. vers. Tertiò probatur*: *& Fagundez in Decalogum to. 2. libr. 8. cap. 11. n. 18. vers. Tertiò quia*. Quod quando suspicio non est ex malevolentia, sed ex ignorantia, seu humano errore intellectus, signa, seu indicia ex quibus suspicatur non carent omni ratione, veri similitudine, & proportione: longè enim pauciora, & minora requiruntur indicia ad suspicandum, quam ad judicandum pro certo. Suspicio etenim ipsa non est nisi judicium imbecillum, & vacillans, cui coniuncta est formido notabilis de opposito. Qui namque suspicatur, simul putat tacitè, vel expressè se posse facile falli; qua in re multo minus injuriæ proximo infertur, quam per Iudicium, quo quis iudicat rem vel omnino certam, vel ferè certam, ita ut vix falli possit.

456 Supponit privilegium hoc quod suspicio temeraria, quæ videlicet habetur ex levibus indiciis, sit peccatum mortale ex genere suo, & obiecto: & quando est de gravi scelere circa personam honestam, ut de hæresi, de incestu cum Matre, de proditione Civitatis, &c. quod affirmant *Sylvius in 2. 2. qu. 60. art. 3.* qui citat *Bannez, & Aragonium. Salon. 2. 2. qu. 60. art. 3. dub. 5. Sotus de Iust. libr. 3. qu. 4. art. 3. Molina de Iust. to. 4. tr. 4. disp. 16. n. 10. Medina, Villalobos, Turrianus*, & alii apud *Dianam to. 8. Coordin. tr. 3. res. 13. n. p. ex p. 3. tr. 5. Miscell. p. res. 31.* existimantes, omnem suspicionem deliberatam de peccato mortali, esse mortale. Et ab hoc mortali dicimus nos excusare privilegium propositum.

457 An verò hujusmodi sententia probabilior sit sua contraria; ea videlicet quæ ex opposito affirmat, nullam omninò suspicionem esse ex suo genere peccatum mortale, sed tantum veniale; dico, hanc secundam oppositam probabiliorem esse sententiam, quam expressè docet *Caietanus in Summula Verbo Suspicio*: ibi enim sic: *Suspicio ambiguitatem quandam in seipsa claudit, ideo quandiu intra ambiguitatis latitudinem manet, quantumcumque crescat nunquam est indicium, quod definitivam determinationem sonat, ac per hoc quantumcunque suspicio sit temeraria, & vehemens, & æstimatio firma, nunquam est peccatum mortale, quia non est iudicium temerarium, sed æstimatio temeraria: quia non intervenit tunc complete contemptus proximi, dum non prorumpitur in definitionem: Si enim proximum complete despiceret, prorumperet in definitivam sententiam, & diceret in seipso, Ioannes est perversæ mentis: & non diceret in se ipso; Quantum mihi videtur, Ioannes est perversæ mentis. Hoc enim est suspicantis, illud iudicantis. Vnde iudicium temerarium de scelere personali proximi, est peccatum mortale, suspicio autem temeraria quantumcunque vehemens, est peccatum veniale*: ità *Caietanus*. Et idem docere videtur *D. Tho. 2. 2. qu. 60. art. 3.* dum ibi ait *ex Glossa*: *Suspiciones vitare non possumus, quia homines sumus: indicia tamen, idest diffinitivas, firmasque sententias continere debemus.* Et *Quodl. 12. art. 34.* ubi: *Quod suspicio, si non sit ex odio, ex suo genere non est peccatum mortale, quia est imperfectus actus in genere iudicii*. Et patet: Quia nullum iudicium iuxta eundem *D. Tho. & Caiet.* citra certitudinem est peccatum mortale: at ista certitudo tollitur nedum per dubitationem, quæ in neutram partem declinat, sed etiam per suspicionem, & opinionem, quia & si suspicio, & opinio uni parti magis adhæreant, non tamen id fit sine formidine

alterius: Igitur suspicio de re gravi si non habet assensum firmum, nunquam erit peccatum mortale. Et *Pater Diana l. c. n. 2.* absolutè putat tenendam esse hanc sententiam. Quam uti probabiliorem docent etiam *Io. De la Cruz in Directorio præcepto 8. qu.p. dub. 2. conclus. 2. Summa Armilla Verbo suspicio. Petrus Navarra de restit. libr. 2. cap. 4. n.454. Layman in Theol. mor. libr. 3. tr. 3. par. 2. cap. 2. Assert. 3. n. 6. Fagundez l. c. n. 20. Trullench in Decal. to. 2. libr. 7. dub. 2. n. 4.* aliique plures apud eosdem, hanc eandem firmantes sententiam rationibus sequentibus.

458 *Primò.* Quia suspiciones de gravi malo non sunt iudicia, aut assensus firmi, nec opinativi, imò nec assensus propriè, sed impropriè tantummodo, sunt enim vacillationes quædam circa propositum malum: ergo non sunt peccata mortalia; erunt tamen venialia, quia unusquisque hoc naturali iure gaudet, ut bonam retineat opinionem, quoadusque per legitima testimonia, & indicia, sua prodantur delicta: cum ergo huiusmodi suspiciones modo aliquo hoc jus naturale violent, modo etiam aliquo, & venialiter tantum iniuriosæ erunt. *Secundò,* Quia apud prudentes viros non censetur gravis iniuria, quod quis de alio suspicionem habeat, procedunt enim huiusmodi suspiciones ex humano errore, communes viris etiam probis, ac timoratis; hinc qui pro gravi iniuria eas reputaret, irrationabilis esset omninò, & nimius in suo honore tuendo. Quod confirmatur, eo quia suspicio non est assensus, sed tantummodo concitatio quædam ad assensum, & iudicium. Manet ergo in mente suspicantis bona fama, & existimatio proximi, licet leviter læsa, cum ea non privetur, nisi per contrarium assensum, & iudicium: ergo non erit suspicio peccatum mortale, licet sit veniale. Ex quibus putat *Diana n. 2. cit.* & cum ipso *Trullench n. 4. cit.* multos pœnitentes falsò, sed ignoranter se accusare de judiciis temerariis; nam ut iudicium temerarium (ait) sit peccatum mortale, opus est *primò*, ut eliciatur sine sufficientibus indiciis. *Secundò*, ex plena deliberatione. *Tertiò*, certò, & sine ulla formidine, quæ omnia rarò (inquit) simul concurrunt in homine malè de proximo judicante, & præsertim tertium requisitum; nam multi judicant cum formidine alterius partis, & tunc non est judicium temerarium mortale. Ità *Diana*. Et ante ipsum *Io. De le Cruz qu. cit. in fine*: pro confessionis iudicio, notat: Quod si pœnitens est timoratus, nec habet consuetudinem temerariè judicandi, nec est malitiosus, non illicò damnetur si dicit se iudicasse, aut suspicatum esse. Quia regulariter in his suspicio, aut iudicium provenit ex indeliberatione, maximè si sit melanchołicus. At si pœnitens non ità sit timoratus, sed habet consuetudinem temerariè judicandi, timendum est ex plena deliberatione iudicasse, & mortaliter peccasse, ob pravam consuetudinem judicandi: maximè si sit malitiosus, & malè affectus ad eum, de quo sinistrè judicat. Sed Contra

459 Dices primò. Si simplex suspicio non esset de se mortiferum peccatum, nec etiam mortiferum esset illam alteri manifestare; at hoc est falsum ex omnium consensu, ut affirmat *Salon 2. 2. qu. 60. art. 3. Controvers. p. conclus. p.* apud *Fagundez l. c. n. 17. ad finem*. Respondeo cum eodem *Fagund. n. 21. in fine*; mortiferum non esse suspicionem manifestare alteri, qui existimetur non plus mali apprehensurus, quam in ea sit, quamvis gravius veniale peccatum sit, cum multo plura requirantur ad prodendam nostram suspicionem, quàm ad illam apud nos retinendam, quia in prolatione illius invenitur detractio, detractiones autem gravius feruntur, quàm suspiciones.

460 Dices secundò. Iniuria maior fit proximo, suspicando illum esse hære-

ti-

ticum v.g. quam iudicãdo eum esse fornicarium, & magis læditur, & contemnitur per illam suspicionem, quam per hoc iudicium, sed tale iudicium est peccatum mortale, ergo. Respondeo negando antecedens: per suspicionẽ namque non amittis tuam ęstimationem, nec graviter despiceris. Et si homines magis timent suspicionem de gravioribus, quam iudicium certum de minoribus criminibus, ideo est, quia inde sibi timent maius malum; utpote quia isti malevoli suspiciosi in aliquo insidiabuntur, & adversabuntur sibi: vel quia timent, quod saltem indirectè suas suspiciones aliis revelabunt: ità etiam *Io: De la Cruz dub. 2. cit. vers. Ad argumentum* Vbi reiicit dictum *Medinæ in Summa*: uti nimis scrupulosum, quod videlicet, qui habet bonam opinionem de aliquo, & ex levibus indiciis in re gravi deliberatè suspendit actum, peccet mortaliter, ut si censebas Petrum esse nobilem; & quia alius parvæ auctoritatis dixit esse de gente Iudæorum suspendis actum. Hoc enim non videtur verum, cum maius sit suspicari quam dubitare, opinari, aut suspendere actum.

461 Dices tertiò. Tunc habetur suspicio, quando aliquis iam non dubitat, nec suspensus est, sed propendet, & inclinat in alteram partem, licet assensum opinativum, & firmum nondum eliciat, & habeat: at vir quilibet bonus acriter ferret talem suspicionem de se haberi: ergo est peccatum lethale. Quod confirmari potest: Quia ob eam suspicionẽ, iustam causam habet quis, ut amicitiam cum amico dissolvat, eumque è numero propriorum amicorum eiiciat: causa autem quæ sufficiens est ad solvendam amicitiam cum aliquo, est etiam sufficiens ad inducẽdum mortale peccatum: quod patet, quia qui dissolvit amicitiam cum aliquo, iudicat hunc beneficiis, & officiis indignum, & sæpè etiam eundem odio habet, ac contemnit, quando autem ob rem aliquam grave damnum imminet alicui, & contemptus illius, ea res utique grave peccatum esse debet; igitur cum ex ea suspicione damnum grave proximo immineat, quale est eum beneficiis, & officiis indignum iudicare, utique huiusmodi suspicio peccatum erit mortale. Respondeo cum *Fagundez l. c. n. 21.* virum prudentem, & probum non laturum id graviter, ut superius ostensum est in secunda ratione. Nec similiter habere illum iustam causam dissolvendi amicitiam cum amico, eo quia suspicio ex errore intellectus procedens non tollit ex natura sua bonã alterius famam; nec ex vi illius consequitur odiũ, aut cõtemptus, sed ex iudicio certo tantummodo: quod si sequatur, ex malitia operantis id erit, non ex gravitate causæ, & natura suspicionis. Ex hactenus dictis.

462 Deducitur primò. Nec temerariam dubitationem esse ex genere suo peccatum mortale, si enim suspicio temeraria non est (ut probatum est) ex sua natura peccatum mortale, multo minus erit dubitatio, quæ propriè tunc datur, cum animus suspensus est, & in neutram partem inclinat; suspicio verò, cum iam animus in alteram partem inclinat, sed vacillanter, & non per verum assensum, hinc si notabiliter famam proximi non offendimus per suspicionem, multo minus per dubitationem, seu animi suspensionem. Quod etiam expressè docent *Lessius dub. 3. cit. n. 28. Filliuccius to. 2. tract. 40. in 8. Decal. Præcept. libr. 8. cap. 9. qu. 6. n. 15.* & alii ex supra citatis, cum quibus *Fagundez l. c. n. 22.* Et colligitur etiam ex *D. Tho. 2. 2. qu. 60. art. 3.* dum ibi dubitationem sub nomine suspicionis comprehendit, & affirmat veniale tantum peccatum esse, non mortale; levius tamen est veniale peccatum dubitationis, quam suspicionis, quia minus per dubitationem læditur fama proximi, quam per suspicionem, minus enim est dubitare, quam suspicari.

463 Deducitur secundò. Quod cum ma-

maius sit iudicare quam suspicari, & hoc maius quam dubitare, & opinari; maiora indicia requiruntur ad rectè iudicandum, quam ad suspicandum, & adhuc maiora ad rectè suspicandum, quam ad dubitandum: quare, si fide dignus refert se audisse à fide dignis, alium bonæ famæ furatum esse, poteris suspicari, non iudicare. Et si vir timoratus refert hoc de alio non ita bonæ famæ, potes iudicare ita esse. At non si loquax, & mendax id referat de viro timorato. Imo non potes suspicari ita esse. Et potest tantum esse bonum nomen eius de quo ista referûtur, & adeo infamis relator, ut nec dubitare possis. Si vero uterque sit bonæ famæ, *attende* (inquit) *lo: de la Cruz qu. cit. versu Nota primò, in fine) circunstantias loci, temporis, &c. ut indices gravitatem indiciorum; & si utrimque apparent æquales rationes, suspende iudicium.*

464 Deducitur tertiò. Probabilius item esse nec opinionem temerariam esse ex genere suo, absolutè loquendo, peccatum mortale, seu non esse mortale ex levibus indiciis temerariè malum opinari de proximo: quod enim dictum fuit de temeraria suspicione, idem dicendum venit de temeraria opinione, cum neque hæc sit iudicium animi firmum de malo proximi, consequenter non aptum generare malam existimationem illius in mente alterius, quia hoc ipso quod non iudicatur res esse certa, non infertur absolutè mala existimatio; & si tale iudicium non est aptum generare malam existimationem, nec etiam erit secundum se grave malum, sicque nec iniuria gravis, nec peccatum grave, & mortale. Et ita expressè tuentur *Filliuccius cap. cit. qu. 7. n. 16. Lessius n. 28. cit. Fagundez l. c. n. 23.* & alii: & videtur idem docere *D. Tho. art. 3. cit.* dum ibi comprehendere videtur iudicium opinativum in suspicione, cum enim assensus opinativus semper habeatur cum formidine partis oppositæ, & non sit omnino firmus, & certus, ideo videtur voluisse illum sub suspicione comprehendere, de qua dicit S. Doctor esse tantum ex genere suo veniale.

465 Deducitur quartò. Ius proximi non esse, ut nemo de illo ex levibus indiciis malè iudicet, hoc enim ius proximus non habet, sed jus tantum habet, ut nemo de illo malè iudicet ex levibus indiciis iudicio certo, & sine formidine; non iudicio opinativo, & cum formidine: neque enim proximus jus habet, ut de illo positivè benè iudicemus, sed ne de illo positivè malè iudicemus; & qui de altero levibus indiciis malè opinatur, non iudicat illum positivè esse malum, sed iudicat negativè esse bonum: unde iniustè, & irrationabiliter id ægrè feret, qui graviter tulerit; & ita etiam *Fagundez l. c. n. 25.* Sed

466 Dices: Homo eligeret potius amittere decem florenos ex. gr. quam per levissimam eriã causam apud unum, vel alterum bonum suum nomen, etiam negativè: igitur si amittere decem florenos res gravis est, erit & id de quo loquimur: Confirmatur; quia verè maius bonum est, ac nobilius, altiorisque ordinis, bonum nomen, bonaque fama, quam pecunia: ergo etiam levissima boni nominis, famæque iactura etiam negativa gravior erit, quam notabilis iactura pecuniæ. Respondeo: Amissionem boni nominis, & famæ de qua in argumento, ex se, & ex suo genere leve malũ esse, nullumque affectũ malum graviter post se trahere, atque adeo nullus hominum prudenter eligeret amittere potius decem florenos, quam illam pati. Et ratio est clara ex superius repertè etiã dictis: Quia simpliciter tantum, ex levibusque indiciis, suspicari malum de proximo, seu iudicium sinistrum, non tamen firmum nec certum de illo ferre, non est læsio nisi levis, imperfecta, &c. consequenter nullum grave malum, nullumque malum infert effectum. Adde quod talis suspicio, ac iudicium non firmum oritur ex nostra humana fragilita-

te,

re, adversus etiam quoscumque, vel Sanctissimos Viros, iuxta illud *D. Agustini*, relati à *S. Tho. art. 3. cit. Suspiciones vitare non possumus, quia homines sumus*; ob idque non debet iudicari prudenter notabilem læsionem afferre. Ad confirmationem dico; esse quidem famam ex se altioris ordinis, tamen in suo ordine posse esse quandoque levem, ac propterea eius ablationem sic non esse mortalem. Adde cum *Tamburino in Decal. libr. 9. cap. p. n. 18.* In huiusmodi rebus moralibus non valere argumentum ab uno ordine ad aliud: aliter modicissimè lædere in honore per levissimam iniuriam mortale esset, eo quia honor est ex se nobilioris ordinis, quam sint bona omnia temporalia.

467 Pro timoratis autem, & scrupulosis; Adverto hic cum *Molina de Iust. to. 4. tr. 4. disp. 14.* (quod etiam observant *D. Tho. 2. 2. qu. 60. art. 4. ad 3. Caiet. ibi. Sotus libr. 3. & Iust. qu. 4. art. 4. ad 3. argum.* & communiter Doctores) in hac re de iudicio, & suspicione temerariis, ante mentis oculos habendum esse: aliud esse timere aliquid sinistrum de proximo ad damna vitanda, quæ posset inde sequi, aut ad remedium, vel medicinam adhibendam, etiam culpam puniendo si aliqua intervenisset: aliud verò iudicare, & statuere sinistrum quid de proximo. Sæpè enim quando temeritas esset, statuere, ac iudicare tale quid de proximo, eo quia indicia sufficientia non adsunt ad id iudicandum, fas, prudentiaque erit id timere, aut id supponere (ait D. Tho.) ac si esset, ad damna vitanda, vel ad medicinam, aut remedium adhibendum. Imò licebit inquirere, expendere, & examinare indicia, nil tamen temerè statuendo, ac definiendo, seu iudicando, sed solum inquirendo, & expendendo indicia ipsa quoad eorum probabilitatem; an videlicet iuxta ea id esse, aut non esse posit, ut damna vitentur, aut remedium, vel medicina, debitaque poena adhibeantur. Ex. gr. Hominem vides, quem suus habitus, aspectus, opera, ac verba subindicant esse furem, & si non debeas sententia definitiva id credere, neque etiam suspicari ad nocendum, licet tamen, atque prudentia est, timere ne fortè fur sit, eaque de causa licet etiam tibi domum tuam illi non credere, neque eum in domum tuam recipere. Imo esto nullum iudicium, ac inductivum videas; unde suspicari posis illum furem esse, fas tamen, atque prudentia est, accipere marsupium, illudque in secretiori, ac tutiori loco reponere, ne fortè sit fur. Item filiam habes Virginem, de qua, aut de proximo non licet iudicare, vel statuere quid sinistrum, dum non adsunt apetra, sufficientiaque indicia, quæ id omninò persuadeant, fas erit tamen tibi prohibere, ac impedire illius colloquium cum aliquo præsertim iuvene, non solum quando aliquod est indicium licet leve, alicujus mali, sed etiam quando nullum est tale indicium: prudenter timendo, ac præcavendo mala, quæ inde evenire possent. Et sic in aliis similibus, innumerisque casibus.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia invincibilis rei in se spectatæ, excusat à culpa Iudicem sententiam ferentem iuxta conscientiæ propriæ veritatem, quæ sibi tanquam Iudici, & personæ publicæ innotescit (quæ quidem illa esse videtur, quæ in actis legitimis constat) licet non ita sit à parte rei, & in rei veritate, ut existimatur, ac per sententiam definitur.

468 Procedit privilegium de veritate, quam Iudex sequi tenetur tam in causis Civilibus, quàm in Criminalibus. Pro cuius etiam privilegii intelligentia supponendum est primò: Ignorantiam de qua in ipso non opponi scientiæ, quæ necessaria est ad iudicandum cuicumque Iudici sive Ecle-

clesiastico, sive seculari, & adeò necessaria, ut sine illa actitatum iudicium temerarium sit: Et adeò inquam necessaria ut Iudex qui officium Iudicis Ecclesiastici, vel secularis acceptat sine debita, & sufficienti scientia, sit in statu peccati mortalis,& sub mortali teneatur officium relinquere: secus absolvendus non sit, quod probatione non indiget, cum natura ipsa dictet, & hoc teneant Doctores omnes uti certum, ac manifestum. Unde iure Canonico,atque Civili statutum est (ut videre est apud ipsos, præcipuè *Ludovicum Mirandam de ordine Iudiciali qu. 3. art. 7.*) ut ad præfecturas,sive iudicandi munus non assumantur,nisi viri pollentes scientia,& litterarum peritia. Et ex sacris etiam litteris idem deducitur, ut ex illo *Psal. 2. Erudimini qui iudicatis terram*: *Ecclesiastici 18. Ante iudicium para iustitiam tibi: & antequam loquaris disce*: item *Ecclesiastici 10. Iudex sapiens iudicabit populū suum. Ieremiæ 3. Dabo vobis Pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina*, & alibi. Accedit ratio ipsa naturalis. Quomodo enim iustè, quod iustum est poterit iudicare, qui iudicandi laborat inscitia? Hinc *S. Doctor in supplimento 3. partis qu. 36. in Corp.* ait: *Qui aliis præponuntur, sciant ea, quæ ad exequutionem sui ordinis spectant*. Et hinc etiam est commune dictum illud (pro quo etiam idem *S. Doctor. p. 2. qu. 76. art. 3.* & *Didacus* Scroi *in suo tract. inscripto Lux Prælatorum par. p. proemiali cap. 4. n. 14.*) *Singuli tenentur scire ea, quæ ad eorum statum, & officium spectant*.

469 Circa quod tamen dictum, in gratiam Iudicum refero verba *Ioannis Francisci Girago 3. p. dub. 4. n. 24.* quæ sunt sequentia apud *Franciscum de S. Iuliano in suo Tribunali Regulari cap. 7. Advertentia 5. §. 2. n. 9. pag. mihi 254. Semper mihi visum fuit durum,illud commune dictum, quemlibet teneri sub mortali illa scire, quæ ad proprium statum, ac officiū pertinent,eo quod passim videamus multos evehi ad dignitates, officiaque Iudicis, ac Confessarii, non pollentes tanta scientia, ac doctrina, ut dici possit, omnia ad rectè gerendum munus assumptum, eos non ignorare. Imò cum ferè videatur impossibile, communiter loquendo, ut homines præsertim Confessarii (quibus ego addo Prælatos, & Iudices) attingant ad omnia, quæ de ratione sui officii, sunt attingibilia, affirmare quod sint in malo statu, temerarium fortè erit; quia etiam opus esset affirmare,quod omnes Christiani, non essent tuti in consciētia,eo quod pauci videātur esse in Christiana doctrina ita versati, ut in quibus possunt delinquere,non ignorent,cum penè infinita sint:* ita dictus *Girago*: qui etiam pro hac sententia plures Doctores citat: cui sententiæ accedere videntur *Sanchez lib. p in Decal. cap. 16. n. 27. & Azorius to. p. lib. p. cap. 16. qu. 5.* (quos etiam refert, & sequitur *Palao par. p. tract. 2. disp. p. punc. 15. n. 6. vers. Dubitatione tamen in fine*) dum concedere videntur ignorantiam inculpabilē, seu invincibilem rerum etiam proprium officium, & statum spectantium, sed rarò invincibilem esse (ait *Palaus*) quia rarò desinit quis advertere, se ratione officii aliquibus obligationibus teneri, quæ cognitiò sufficienter viam aperit investigandi obligationem, consequenter,&c. At de huiusmodi inquam ignorantia, ad officium videlicet Iudicis,ac eiusdem peritiam spectante, seu ad iudiciariam scientiam ipsius pertinente, vel potius debitæ eidem scientię se opponēte, haud loquitur, nec intendit propositum privilegium,ut supra; sed de ignorantia ipsa rei in se, & à parte, ut infra.

470 Supponendum secundò. Iudicem in iudicando, ac sententiam ferendo debere utique sequi veritatem, eandemque servare, iuxta illud *Zachariæ 7: Ait Dominus, iudicium verum iudicate*: Et omni studio,atque conatu illam inquirere,quia *Iudicia Dei* (cuius vices gerit ipse Iudex) *vera sunt, ac iustificata in semetipsa*: Et quidem, rectam ne sententiam

tiam proferet ipse Iudex: nisi veritatem illius de quo controversia est, perfectè cognoverit: illamque fuerit in iudicando consequutus? Veritas autem, quæ ad iudicium requiritur, & quæ ad propositum privilegium videtur attinere duplex est: Una est veritas ipsius rei in se, ita ut quod asseritur, id sit à parte rei. Altera est veritas notitiæ, seu scientiæ, vel conscientiæ; & hæc est, cum id quod asseritur sic utique existimatur, seu cognoscitur, licet tamen in rei veritate non sit ità; & hæc rei veritas quandoque ità occulta est, ut nec indagari possit, & soli Deo cognita sit: *Sayr. in Clavi Reg. l. 12. cap. 18. n. p. & 2. Didacus Scroi l. 1. cap. 3. n. 8.* Certum autem est (inquit *Sayrus*, & cum ipso idem *Scroi*) Iudicem in iudicando non teneri semper sequi veritatem rei, cum aliquando hæc (ut dixi, & ita est) sit occulta, Deo soli cognita, nec haberi possit, unde sequi debet veritatem notitiæ, & scientię, seu conscientiæ. Et si sic

471 Certum est propositum privilegium, & ratio est clara, ac evidens ex suppositis: Nam si in iudicando non attenditur semper ad rei veritatem, cum aliquando hæc sit occulta, atque adeo tunc invincibiliter ignoretur: tunc etiam à culpa excusabitur Iudex sententiam suam ferendo, etiam si hæc à parte rei, & materialiter non sit secundum veritatem: sufficiet enim quod sit secundum conscientiam, & processum ritè, & rectè fabricatum: Ergo &c. Et addo, quod nedum à culpa quandoq; excusatur Iudex ob ignorantiam, ut in privilegio, verum etiam ab excommunicatione, & censura, ità *P. Verricelli in suis Qq. Moralibus & Legalib. tract. 8. qu. p. num. 15.* Ubi quærens, *An Violator Ecclesiasticæ immunitatis aliquando excusetur à censuris:* sic concludit (quod facit ut patet ad præsens nostrum propositum) *Excusantur tamen Iudices ob ignorantiam eam non servantes, neque excommunicationem incurrunt, nam rationabiliter putare possunt ex aliqua causa sibi ignota id fieri posse*: pro qua te citat *Valent. to. 3. disp. 7. punc. 8. Reginald. libr. 13. n. 247. Salas de legib. disp. 19. sec. 4. n. 43. & part. 2. qu. 21. tr. 8. disp. unic. n. 169. Azor. to. p. lib. 2. cap. 19. qu. 12. Dianam p. p. tr. 10. resol. 3. & p. 4. tr. 3. resol. 14. & 22 Duval. par. 2. tract. de legib. qu. 7. art. 2. Bassæum in Florib. Theol. practicæ, verbo Consuetudo n 16.*

472 Hìc autem obiter adverto cum *Sayro l. c.* & aliis: quod veritas scientiæ, seu conscientiæ triplex est; Una cum quis novit aliquid veluti Dei Minister in sacramentali Confessione. Altera cum quis aliquid novit ut persona privata. Tertia cum quis aliquid novit ut persona publica, videlicet per duos, vel plures testes informatos, per semiplenas probationes, per instrumenta, per indicia, & coniecturas, & aliis modis arbitrariis iudici in processu ritè formato. Veritas, quam quis in sacramentali confessione cognovit, non est attendenda, nec sequenda, quia hæc extra conscientiæ forum revelari non potest, (*Cap. Omnis utriusque sexus de pænit. & remiss. & cap. Si Sacerdos, de Offic. Iudic. Ordinarii*. Immo revelando grande sacrilegium committeret) Nec etiam veritas quam Iudex novit ut persona privata attendi debet: *cap. Non prohibeat de consecrat. dist. 2.* Non enim Iudex in iudicando sequi debet veritatem quam habet ut privatus, relinquendo veritatem quam habet ut Iudex, quia Iudex quæcumque ut Iudex non cognoscit, ignorat: *Navarr. Consil. unico de Offic. Iudic. num. 5.* Nam scientia privata non pertinet ad Iudicem, qui ex publicis documentis iudicare debet.

473 Veritatem igitur illam sequi tenetur, tam in causis civilibus, quam criminalibus, quæ sibi tamquam Iudici, & personæ publicæ innotescit, quæ quidem illa esse videtur, quæ in actis legitimis constat, licet contrarium ipse tamquam privatus esse certo cognoscat. Un-

de in iudicio condemnare potest eum, quem scit innocentem ut privatus, si legitimè convictus sit. Et quamvis Iudex iudicare debeat secundùm veritatem, *Deuteron. cap. 17. & cap. Venerabilem qui filii sint legitimi*; hoc tamen procedit quando falsitas testium, vel instrumentorum eidem iudici ut iudici patet; non autem cum eidem ut privato constat; quia hoc esset perniciosum Reipublicæ: & Iudex iudicans ex allegatis, & probatis adversus privatam scientiam, iudicat secundum veritatem. Iudex enim in iudicando non fungitur authoritate privata, sed publica, unde iudicare debet iuxta ea, quæ per scientiam publicam sibi constant, & per consequens, ut Iudex est, & non ut privatus. Sed de hac re Doctores *in 8. Decal. Præcept. in Tractatib. Criminalib. De Iudice*, & alibi.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM.

Qui de crimine occulto, quod non potest probare, alterum accusat, si ex ignorantia inculpabili putet illud probare posse, à peccato mortali excusatur.

474 HÆc tria inter se distinguuntur, denunciatio Evangelica, denunciatio iuridica, & accusatio: Evangelica enim denunciatio fit Superiori tanquam Patri, non in punitionem delicti, sed tantum in emendam delinquentis. De qua re Doctores agentes de correctione fraterna. Denunciatio autem iuridica fit iudici ad delicti punitionem, sine obligatione tamen probandi delictum. Potest hæc fieri sine scriptis; nec tenetur denuncians se offerre ad pœnam talionis. Accusatio verò fieri debet in scriptis, cum obligatione probandi delictum, & subeundi pœnam talionis, idest parem pœnam si crimen probare nequeat. Verum, & si hoc aliàs, etiam in foro Civili observatum fuerit, nunc tamen non observatur; cum enim sit pœna humana, per dissuetudinem (ut notat etiam *Trullench in Decal. tom. 2. libr. 8. cap. 2. dub. p. n. 20.*) vim amisit *In foro Sæculari*: tum quia dura, & atrox; tum quia iudices eam non exequuntur. Quamquam non propterea Accusator in probationibus deficiens à pœna talionis omninò liber evadit: cum Iudex interdum similem poenam ei imponere soleat, ut plurimum verò mitiorem: quando scilicet bona fide, & non calumniandi animo processit. Dixi *In foro Sæculari*, nam in foro Ecclesiastico, ubi servatur Ius Canonicum, necessaria est, ut colligitur *ex Cap. Qualiter, & quando, secundo de accusationib. Less. lib. 2. cap. 30. dub. p. n. 9. Trullench n. 10. cit.* & hodie stante *Bulla Pii V. In ordine V. in Bullario Romano to. 2. fol. mihi 135. §. 14. in fine*, poena talionis est innovata: Voluit enim, & mandavit: *Per calumniam denunciantes ad poenam talionis teneri.* Includitur autem denunciatio iuridica sub accusatione, ideoque & si hæc in rigore ab accusatione distinguatur; passim tamen invicem confunduntur, & pro eodem usurpantur: nam ambæ conveniunt in fine, & eo tendunt, ut delicta ob bonum publicum puniantur.

475 Accusatio autem est delatio criminis (seu Rei de crimine) ad Iudicem libello facta, ad vindictam publicam, cum obligatione probandi delictum. Ità communiter D. D. finis namque accusationis est vindicta publica ad exemplum populi, ut omnes sibi caveant. Ad quam accusationem sex requirunt de iure communi Doctores: videantur apud *Lessiū, Trullench. l. l. c. c.* & apud alios. Quamque licitam esse (factam tamen servatis servandis) certum est nedum, verum etiam hoc esse de fide existimat apud *Trullench cap. cit. dub. 2. n. p. Salon. 2. 2. qu. 68. art. p.* quod probat *ex cap. 5. Levitici. Si peccaverit anima, &c.* Et ex communi usu, & approbatione Conciliorum, & iuris, in

quo

quo habentur varii tituli de accusationibus. Ratio est, quia accusatio est actus virtutis iustitiæ: nam est vindicatio iniuriarum ex publica authoritate: igitur si debitis cum circunstantiis fiat, licita erit. Cavendum tamen maximè est (inquit optimè *Sayrus in Clavi Regia lib. 12. cap. 14. Dub. p. n. 2. Vers. Vera tamen*, & cum ipso *Trullench n. 1. cit.*) ne quis ex odio interno, vel alia perversa passione accuset. Unde qui absque odio legis vindictá petit, actum virtutis iustitiæ exercet.

476 Ad quem etiam actum potest homo quandoque sub mortali peccato teneri; quando videlicet crimen est contra bonum commune, ità ut graviter noceat Reipublicæ, aut communitati, tunc enim tenetur homo ad accusandum si illud sufficienti testimonio probare possit, *D. Tho. 2. 2. qu. 68. art. p.* ibi enim: ***Si crimen fuerit tale, quod vergat in detrimentum Reipublicæ, tenetur homo ad accusationem, dummodo sufficienter possit probare, quod pertinet ad officium accusatoris, puta, cum peccatum alicuius vergit in multitudinis corruptelam corporalem, seu spiritualem***: & idem docent communiter Doctores apud *Trullench l. c. n. 2.* affirmantes teneri hominem, si crimen graviter noceat communi, & probare possit, ad accusandum, seu minus ad denunciandum, etiam si promisisset secretum cum iuramento, modo non sit secretum confessionis. Notat tamen idem *Trullench eodem n. 2. cum Soto, Rodriquez, & Villalobos:* hoc in casu tutum etiam esse in conscientia, & si accusator probare posit, non teneri ad accusandum, sed sufficere si iuridicè denunciet. Ratio est, quia sæpè testes retrotrahuntur, & recedunt à testimonio ferendo; consequenter accusator in tali casu deficeret à probatione, & puniretur à Iudice. ***Si autem sufficientem probationem non posit adhibere*** (prosequitur *S. Doctor l. c.*) ***non tenetur ad intentandum accusationem, quia ad hoc nullus tenetur, quod non potest debito modo perficere.*** Hinc neminem teneri ad accusandum, nisi probare possit, affirmant communiter, & docent absolutè *Sayrus l. c. dub. 2. n. 10. Versu Ad secundum*.

477 Quod adeò verum est, ut *Io: De la Cruz, in Directorio Conscientiæ in 8. Decal. Præcept. qu. 3. art. 2. Conclus. 4. n. 4.* asserat: *Qui accusat alterum de crimine occulto, quod non potest in Iudicio probare, peccat mortaliter, & restituet accusato damna secuta. Nisi ex ignorantia inculpabili excusetur putans posse illud probare*: hoc autem ad literam est nostrum propositum privilegium, ut patet: ergo.

478 An verò hæresis crimen quod spectat ad Sãctiss. Inquisitionis Tribunal, & si sit adeo occultum ut nullo modo probari posit, teneamur nihilominus illud Sacro eidem Tribunali revelare, & delinquentem denunciare? Respondeo affirmativè cum communi Doctorum sententia, quam tuentur *Cardinalis in C. Si peccaverit 2. q. 2. n. 29. Sotus de Iust. libr. 5. qu. 5. art. p. Carena de Sanctissima Inquisit. part. 2. tit. 9. §. 5. n. 22. Sanctarellus De Hæresi cap. 9. n. 10. Farinacius De Hæresi qu. 197. §. 2. n. 36.* & alii; quos citat, & sequitur *P. Del Bene De Offic. S. Inquisit. par. p. dub. 15. n. 3.* apud quem *Suarez de fide, disp. 20. sec. 4. n. 7.* inquit: Quod quilibet sub peccato mortali tenetur revelare hæreticum, quamvis qui revelat, ipse solus sciverit eum esse hæreticum, subditque quod sit communis, & certa sententia Doctorum: & *Farinacius n. 36. cit. in fine*, testatur, *quod sic passim receptum sit, & servatur in supremo totius Christianæ generalis, & Sanctę Romanę Inquisitionis Tribunali.* Accedit etiam *Toletus in Summ. libr. 4. cap. 5. n. p. Qui enim sciunt* (inquit) *Aliquem esse hæreticum pertinacem, sive secretum, sive publicum, sub mortali peccato tenentur revelare, & denunciare Inquisitoribus; non denuncians incurrit excommunicationem sæpè ab Inquisitoribus impositam. Dixi tamen, pertinacem; cum enim constat, aut probabile est non esse pertinaciam, sed talem hominem errare ex ignorantia: non est statim*

tim denunciandus, sed est semel admonendus: quam admonitionem si spernit, iam visus est pertinax, & denunciandus.

479 Probatur autem responsio, tum ex Sanctissimæ Inquisitionis praxi, tum ex communi authoritate Doctorum, quos vide latissimè allegatos *à Sanctarello n. 10. cit. à P. Del Bene eodem n. 3. cit. à P. Pistacchio De Superstitione cap. 8. n. 2.* & ab aliis. Tú quia talis denunciatio est maximè Reipublicæ necessaria, & ipsimet delinquenti, ergo ad illam tenemur: consequentia sequitur: antecedens probatur quoad primam partem, quia per denunciationem impeditur ne hæresis serpat, & alios inficiat: & facta denunciatione, Iudex (ut rectè Doctores infra) potest procedere ad inquirendum de ipso delinquente, & recipere ipsum denunciantem in testem criminis commissi, cum testimonium eius suspectum esse non possit: si quidem crimen illud non est commissum, in offensam, vel iniuriam denunciantis, sed in Creatoris contumeliam, & punitio non tam cedit in commodum denunciantis, quam aliorum. Quo vero ad posteriorem partem, probatur etiam idem antecedens: nam hæreticus, & delinquens (quantumvis occultè hæresim manifester) sciens esse denuciandum, continebitur à crimine, timens correctionem, & supplicium: ergo etiam ipsimet delinquenti denunciatio est utilis, quia sic continetur à peccato committendo, & à peccato commisso via hac revocari potest. Sed

480 Dices. In eadem causa idem nequit esse simul actor, seu accusator, & testis ex probatis per *Bordonum p. 3. Resol. res. 101. q. 9. n. 52. & res. 103. n. 83. Peyrinum in Formul. lit. D. Cap. 2. Not. 7. n. 9.* & per alios, ac per *Iura* (apud eosdem) ex quibus expresse habetur, quod Iudex, & accusator sint inhabiles, quod possint simul esse testes: ergo neque esse potest idem simul denunciator, & testis: *Peyrinus l. c. cum Caiet. Valent. Abbate, Arragon. & Maldero.* Ergo non rectè dicitur in probatione responsionis, quod Iudex possit procedere contra delinquentem assumendo denunciantem ipsum in testem criminis commissi. Denunciator enim idem est ac accusaror, & uterque tenetur probare querelam per medium à se distinctum, ipse enim non probat per se, sed per testes: & ad iudicium rectum quatuor personæ requiruntur, Actor scilicet, Iudex, testis, & reus; neque ullus horum potest duorum personam agere, vel in eadem causa duplex officium habere. Adde quod præsumptio stat contra denunciantem instantem, ut denunciatus puniatur, ergo non potest esse testis, cum eadem præsumprio vigeat contra ipsum, non enim ex diversitate officiorum mutatur affectus præsumptus contra denunciatum.

481 Respondeo cum *Bordono res. 101. cit. n. 53.* & cum aliis infra, quod eadem persona, quæ denunciat, assumi potest ut testis in eadem causa, quando aliquo edicto, & sub poenis quis cogitur ad revelandum ea, quæ scit contra aliquem: ità ut denunciando, prosequatur non propriam, sed communem toti Reipublicæ causam: tunc enim ratio nulla suadere potest Iudicem denunciatorem esse, vel præsumi debere male affectum contra denunciatum, sed præsumere debet delictum proximi sui revelare, compellente conscientia, ut præcepto satisfaciat, sicque poenam evitet sive corporalem, sive spiritualem: item præsumere debet, quod intendat denunciator decretis, præceptisque obedire, ut bono publico consulatur, &c. hinc assumi etiam potest ut testis. Quod etiam communiter probatur *ex Cap. 4. In omni negotio. De testib. & attestationib. Tit. 20.* ubi dicitur id expressè his verbis: *Principalis persona dicens veritatem de re sibi nota, rectissimè habenda est pro teste, cui adhibito uno efficiuntur duo testes:* ibique *Paschalis Papa* ex Evãgelio id probat. *Adhibe tecum unum, vel duos testes,*

ut

ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Igitur corripiens fratrem suum per denunciationem computatur inter testes, aliter in ore duorum, vel trium testium non staretomne verbum. *Et Glossa ipsa in principio*, ait: Quod, *In hoc Capitulo traditur forma secundũ quam debet aliquis denunciare crimen alterius*. Unde *Navarrus in Man. cap. 25. n. 33. in fine*: sic: *Dicitur posse probare, si habet unum testem integrum: quia denunciator in hoc iudicio locum alterius testis tenet. Cap. In omni, de testibus*.

482 Confirmatur, quia distinctio personalis denunciatoris à teste non est *de iure naturali, aut gentium*: nec etiam *de iure divino*, ut docet *Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 4. n. 29. & 30.* & cum ipso *Bordonus n. 53. cit.* ubi & alios allegat. Nam *Deuteron. 17. & 19.* non requiritur accusator à teste distinctus, ut possit quis condemnari ad mortem; & *Matth. 18. 15.* qui corripit fratrem, & postea illum denunciat Ecclesiæ, testis vocatur, & pro teste etiam habetur: quod patet ex ipsius Domini verbis, dum ait: *Corripe eum inter te, & ipsum solum. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testiũ stet omne verbum*. Si enim unum adhibes, iam estis duo testes: si duos, estis tres: ipse ergo, qui accusat, vel denunciat, testis est, si deponat eo modo, quo testis debet: & satis unum huic accedere: hinc patet *Iure Divino* non fuisse necessarios duos testes, præter accusatorem, vel denunciatorem; sed unum fuisse satis, si ipse ut testis poterat deponere. Et satis esse loquendo de denunciatione in causis Sancti Officii, & denunciatione hæretici; præterquamquod id constat ex generalissima consuetudine Sanctissimæ Inquisitionis, in qua denunciator quoad reum habetur etiam loco testis, & in testem assumitur à Iudice (ut notant *Simancha tit. 19. n. 17. & tit. 64. n. 55. Catholic. Instit. Castro Palao p. p. n. 4. disp. 8. punc. 3. n. p.* & ex ipsis etiam *Carena de Inquisit. par. 3. tit. p. §. 3. n. 20.* Unde si calumniator appareat iste denunciator, inquit *Palao n 1. c.* puniendus erit, uti falsus testis puniri solet) id etiam docent *Repertorium Inquisitor. in verbo Accusatio, vers. Sed utrum idem, Farinac. de hæresi qu. 185. n. 32. & 65. Sousa libr. 2. cap. 4. n. 2.* advertens *n. 8.* quod denunciator non tenetur probare suam denunciationem, sed sufficit ei dicere, se denunciare zelo fidei, vel metu poenæ: ita ipse aliis citatis. Et hinc est, quod quando denunciator cogitur sub poenis ad denunciandum, & revelandum, (ut in casu nostro) assumi etiam potest in testem, ut supra. Quando vero solum admonetur, & non obligatur à superiore ad denunciandum, in hoc casu si denunciat sponte, comparatur cum accusatore, consequenter non potest assumi in testem, quia contra eum præsumi potest denunciasse non zelo iustitiæ, sed aliquo interesse: ità etiam *Bordonus res. 101. cit. n. 56.* At quia in causis Sancti Officii denũciator cogitur, habetur loco testis, qui per se probat, in quantum onus nullum habet probandi quod deponit in S. Officio, cum id munus spectet ad Iudicem providendo sibi de probationibus: idem *Bordonus res. cit. n. 53. in fine, cum Carena §. 3. cit. in princip. n. 19.* ubi: *Cum denuncianti non subeat onus in se probandi, sed Iudici omne onus remittat. Pegna, Farinac. Ludovicus a Paramo, Palao, Sousa* apud eundem *Carenam*; aliique ex superius etiam allegaris.

483 Non obstat igitur traditæ nostræ resolutioni, ac doctrinæ lata differentia, quæ asseritur inter accusatorem, & denunciatorem: accusator namque quatenus talis, ut communiter allegati, præsertim *Bordonus l. c. n. 54.* ordinariè prosequitur suam, aut suorum causam, punitionem sui inimici præcipuè intendendo, consequenter cum præsumatur procedere potius ex odio, quam iustitiæ zelo, non dicitur fidem habere apud Iudicem, consequenter neque in pro-

pria causa testis vicem gerere potest, cum nemo in propria causa præsumatur testis idoneus; & neque in causa communi, quando agitur principaliter de eius interesse, ex probatis per eundem *Bordonum res.* 103. *n.* 114. unde per testes propositam querelam probare debet. At Denunciator, in casu nostro, nullam prosequitur causam propriam, sed communem toti Reipublicæ, hinc nulla ratio valet suadere Iudicem, denunciatorem præsumi malè affectum esse contra denunciatum, sed sui proximi delictum revelare conscientia propria impellente, ut præcepto satisfaciat, & poenam tum spiritualem, tum temporalem evitet, ut etiam supra diximus. Hinc patet quod denunciator cogitur ad denunciandum, & revelandum: accusator verò à nemine cogitur, sed sponte sua agit ad delinquentis punitionem: denunciator intendit obedire, ut bono publico consulatur: accusator spontè agit, ut iniuria sibi illata à Iudice vindicetur; ac per hoc inde etiam differt denunciator ab accusatore, quod ille non habet onus probandi per tertium, idcirco seipso probat: iste verò onus habet probandi per tertium, neque rejicit onus in Iudicem, uti facit denunciator, cui per denunciationem simul testificari sufficit; quæ omnia sequuntur ex dictis, & recenset *Bordonus n. cit.* 54. Sed contra

484 Instabis *Ex Vmberto Locata in Praxi Iudiciaria Inquisitorum verbo Denunciatio in princip. & Repertorio Inquisitor. Verbo eodem, Versu An eo ipso*. Qui denunciat debet suam denunciationem probare, & ei assistere, cum talis loco accusatoris habeatur: *ff. ad Turpillian. l. ab accusatione, §. nunciatores, arg. C. de edendo l. qui accusare*. Et eo ipso quod denunciator non probet, convincatur propterea de calumnia, *Abbas in cap. dilectus de calumn.* ergo. Respondeo cum *P. Del Bene dub.* 15. *cit. n.* 8. Esto etiam deberet de iure denunciator probare denunciationem, de consuetudine tamen contrarium servatur, *ex cap. Super his de accusation.* Et merito, nam dicet Denunciator, se delictum manifestare motus zelo boni communis, quod præsertim in delicto hæresis locum habet, ob eiusdem gravitatem, & communis damni periculum. Et hoc idem est quod docet *Eymericus in Director. Inquisitor. par.* 3. *Rubr. De secundo modo procedendi in causa fidei per denunciationem, n.* 68. *in princip. fol. mihi* 283. dum ibi asserit: quod in denunciatione non est necesse, quod denuncians offerat se probaturum, vel velle facere partem in iudicio, sed sufficit dicere, quod solum denunciat vel zelo fidei, vel timore poenæ contra non denunciantes inflictæ. Et *Franciscus Pegna in additionib.* 3. *par. eiusdem Director. Inquisit. Schol. seu Comment.* 15. *Versu His peractis, fol. mihi* 126. ait: Quod quamvis de iure (ut in Instatia) denunciator teneatur probare ea, quæ denunciator asseruit, *l. divus, &c.* hodie tamen contrarium servatur, *ex Angelo, Saliceto, & Mariano Soccino in locis per eum relatis.* Et ita plures decisum fuisse testatur (apud *Del Bene n.* 8. *cit*) *Trivisanus Decis.* 51. Et ita etiam servari in supremo totius Christianæ Inquisitionis tribunali, innuimus supra, teste *Farinacio De hæresi qu.* 197. §. 2. *n.* 36. *in fine*, qui etiam antea dixerat: *Generaliter, in hoc crimine hæresis denunciator non tenetur suam denunciationem probare*: sic *qu.* 185. *De hæresi* §. 5. *n.* 73. *in fine*: nec dissentit *Ludovicus à Paramo de Origine S. Inquisitionis libr.* 3. *qu.* 8. *n.* 21. & 22. ubi pariter dicit: quod denunciator non tenetur verificare suam denũciationem, & non verificando nõ punitur. Dicere enim etiam potest se denunciasse, eo quia per D. D. Inquisitorum edicta sub poenis in eisdem edictis contentis strictè præcipiatur, ut quilibet hæreticum, sive publicum, sive occultum revelare teneatur. Quod originem duxit tum à Iure communi, ut *ex cap.* 2. *de hæretic. & ex cap. Quapropter* 2. *qu.* 7. tum ex *Constitu-*

tutionib. Pontificiis: ut *ex Constitut. Nicolai III. Noverit Universitas*, *edita anno* 1251. *& Innocentii IV. Noverit Universitas*, *edita anno* 1254. apud *Pegnam post Directorium*, *inter literas Apostolicas fol. mihi* 19. in quibus ambabus constitutionibus sic præcipitur: *Si quis hæreticos sciverit, eos studeat indicare Confessori suo, vel alii, per quem credat ad Prælati sui, & Inquisitorum hæreticæ pravitatis notitiam posse pervenire, alioquin excommunicationis sententia percellatur*. Et *ex Constitut. Alexand. VII. edita die* 8. *Iulii* 1660. *qua incipit: Licet aliàs, & est* 98. *huius Pontificis in to.* 5. *Bullarii Romani fol. mihi* 322: in qua districtè mandat, ut tam hæreticus, quam quilibet alius quomodocumque, vel levissimè de hæresi suspectus, Locorum Ordinariis, aut Inquisitoribus, nulla præmissa correctione, denuncietur. Hinc in materia hæresis, vi huius Decreti, non admittitur correctio fraterna ut patet, & idem dicitur de suspectis de hæresi (ut in ipso) tum quoad denunciationem (quod docuit etiam ante huiusmodi *Alexandrinum Decretum*, *Carena de Inquis. par.* 2. *tit.* 9. §. 5. *n.* 22. *in fine*, *allegans Dianam par. p. tract.* 4. *res.* 24.) tum quoad fraternam correctionem. Quod pariter videtur statutum per Inquisitorum edicta (ut inter alios notant *Diana to.* 5. *Coordinato tract.* 9. *res.* 68. *n.* 3. *ex p.* 9. *tract.* 8. *& Miscell.* 3. *res.* 46. *& Del Bene de Inquis. par. p. Dub.* 17. *n.* 19.) quibus præcipitur quod hæreticus in omni casu, quamvis delictum sit occultum, quamvis non alius præter eum, qui denunciat, sciverit, & quamvis si secreto corrigatur, sit spes emendationis, denuncietur: Quæ edicta (maximè post adductum *Alexandrinum Decretum*) cum sint in materia magni momenti, certè obligant sub mortali.

485 Et quamvis inquam delictum sit occultum, nec ullus alius sciverit præter eum, qui denunciat, hæreticus tamen talis, vel de hæresi suspectus, iuxta citatum *Alexandri Decretum*, denunciari debet, quia sicut notat *Vmbertus cit. Verbo Denunciatio*, & cum ipso *Farinacius de Hæresi qu.* 185. §. 5. *n.* 64. *& Del Bene par. p. cit. dub.* 15. *n.* 8. *in fine*. Simplex denunciatio sola sufficit ad inquirendum, iuncta autem cum fama sufficit etiam ad torturam. Unde fit, quod licet denunciator probare non possit delictum, per illam tamen simplicem denunciationem diligentia, & inquisitione Dominorum Inquisitorum, & etiam aliis revelationibus, seu denunciationibus advenientibus, delictum illud probabitur in beneficium fidei, & Religionis, ac totius Catholicæ Christianitatis.

486 Ratio autem cur omittenda sit correctio fraterna in peccato hæresis, est, quia cum peccatum hæresis sit valdè grave, & de facili totum regnum inficiat, rarissimèque contingat, quod hæreticus per secretam admonitionem corrigatur; si enim non audit Ecclesiam, multo minus personam audiet particularem, & cum insuper posit fingere se resipuisse, & tamen adhuc in eadem voluntate prava persistere, non potest, nec debet quælibet persona particularis dijudicare, & discernere, an re vera secuta sit emendatio, an verò solum fingatur. Igitur potest hanc cognitionem Ecclesia sibi reservare, & non concedere, quod quælibet persona particularis possit de hoc iudicare, sed debeat hoc crimen statim, omissa omni correctione fraterna, Sacræ fidei Inquisitoribus denunciare. Adde primò, quod & si in aliquo casu delinquentis emendatio speretur, secreta correctione fraterna, regulariter tamen credendum potius est se dissimulaturum correctum, ut sic facilius delinquat, & errores diffundat, at ob hoc periculum boni communis potest Ecclesia præcipere, uti de facto præcipit ex dictis, ut sibi immediatè denuncientur delicta: Ergo posito tali præcepto (quantumvis in aliquo casu particulari speretur correctio) tenemur pecca-

catum hæresis, omissa correctione fraterna denunciare; quia non cessat finis legis absolutè, & in universali. Addo secundò, quod secundum clasicos, ac primarios D. D. qui scripsere ante relatum *Alexandrinum Decretum* debet denunciare hæreticus occultus, etiam si fuerit emendatus. Ergo multo magis denunciari debebit si non emendatus. Denunciari autem modo debet, quāvis emendatus, & occultus, quia sic pręcipit in dicto suo decreto Summus Pōtifex D. N. Addo tertiò, firmam Doctorum sententiam, absolutè asserentem (etiam ante Decretum *Alexandri VII.*) denunciandum esse immediatè hæreticum occultum absque prævia ulla correctione fraterna, ut videre est apud *Dianam to. 5. Coordin. tr. 9. ref. 3. 4. 5. & 68. ex par. p. tr. 4. res. 2. ex par. 4. tr. 5. res. 24. ex par. 7. tr. 3. ref. 63. & ex p. 9. tr. 8. & Miscell. 3. ref. 46.* & apud *Del Bene dub. 17. cit. & 18.*

487 Neque huic doctrinæ, aut præcepto obstat Christi Domini præceptum de correctione fraterna præmittenda: tum quia præceptum Christi Domini est de peccatis, quę non vergunt in damnum commune, vel tertii, sicut satis constat ex verbis illis: *Si peccaverit in te frater tuus:* tum quia (ut optimè *Pater Del Bene dub. 17. cit. n. 24.*) loquitur Christus Dominus rebus spectatis secundum se; secus autem si ob bonum commune lata sit aliqua lex (ut in casu nostro) quæ casus communiter contingentes respiciat: tunc enim particulari bono præferendum commune, & potius curandum vitare boni communis periculum communiter contingentis, quam in uno, vel in alio casu vitare damnum alicuius delinquentis particularis. Tum etiam quia, Christus Dominus loquitur ibi de correctione, quæ fit solum, ut frater emendetur, ut apparet ex verbis illis: *Si audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Hinc D. Augustinus in eadem verba inquit quod correctionis finis sit emendatio fratris, & eiusdem utilitas: uti etiam habetur *in cap. Novit, de iudiciis, cap. Super his, de accusat, & cap. Si peccaverit 2. qu. 1.* In huiusmodi correctione servari utique debet ordo ille à Christo Domino præfixus, cum secreta admonitio sufficiat, quod frater emendetur. At nos hic loquimur de denunciatione iudiciali, quæ fit, ut delinquens publicè puniatur ut alii abstineant, & ut peccatum non inficiat alios. Quapropter *Tertullianus de præscript. cap. 16.* expressè docet, quod in hæreticis locum non habeat præceptum Domini de ordine servando quoad fraternam correctionem. *Et D. Tho. 2. 2. qu. 33. art. 7. ad 3.* dicit: *Quod quando imminet periculum multitudinis* (uti imminet in hæresis delicto) *non habent ibi locum verba illa Domini, quia tunc frater peccans non peccat in te tantum:* nec consequenter tale delictum reputari debet privatum, seu secretum, sed ex vi obiecti tanquam publicum, cuiusmodi est delictum hæresis, cum ipsummet repugnet Deo, & communi, ac universali fidei, atque fidelium bono, quod præferri utique debet bono particulari, quod provenire posset ex correctione fraterna, atque adeò illa omissa in omni casu, hæreticus etiam occultus denunciari debet, quia maior ratio habenda est ad bonum commune universaliter, & spirituale, quam ad mala, & incommoda, quæ pati potest ob gravissimum suum delictum persona particularis. Adde quod hoc etiam redundat in bonum ipsiusmet personæ particularis, scilicet hæretici, nam sciens (quantumvis occultè hæresim manifestet) esse utique denunciandum, omissa etiam correctione fraterna, & secreta, continebitur à crimine timens correctionem supplicii, sicque, vel resipiscet, vel saltem minus peccabit.

488 Et si opponas quod dicitur *Ad Titum 3. Hæreticum hominem post unam, aut alteram correctionem devita:* & exinde inferas, quod antequam denuncie-

tur

tur admonendus sit. Negatur huiusmodi illatio: Quoniam Apostolus ibi scribit, non ad quamlibet privatam personam, sed ad Titum Episcopum, cui ex officio incumbebat hæreticum hominem corripere, & per excommunicationis sententiam rejicere, devitare, & prohibere ne fideles cum illo, si post admonitionem non resipisceret, ullam communicationem haberent, & ità explicant dicta verba *Lyranus*, *S. Thomas*, & alii, quos sequitur *Simancha de Catholicis Instit. tit.* 19. *n.* 14.

489 Limita traditum præceptum, & obligationem denunciandi immediatè, omissa etiam omninò correctione fraterna, hæreticum occultum, si talis tamen sit cū pertinacia; nam si erret non ex pertinacia, sed solum ex ignorantia, non est statim denunciandus, sed admonendus cum *Toleto* ubi supra; quod si spreverit admonitionem, iam erit pertinax, & denunciandus; quam limitationem dat etiam *Pater del Bene dub.* 15. *cit. n.* 4. *in fine:* extendens illam *n.* 5. *sequenti in princip.* ad eum etiam qui facit actum aliquem contra fidem, sed similiter constat, vel probabile est, quod id ex metu, vel ex aliqua alia passione fecerit; nec enim talis (inquit) similiter statim denunciandus est, quod advertit etiam *Toletus ubi supra*, *cum Alphonso de Castro libr.* 2. *de Hæreticor. punitione cap.* 26.

490 Quæres, an denunciandus sit hæreticus, etiam si illius hæresim sciam sub magno secreto, etiam iurato: Respondeo affirmativè, etiam si ille diceret: manifesto tibi hoc sub sigillo Confessionis. Nam hæc manifestatio nec est Confessio sacramentalis, nec fit animo confitendi, ut notant *Navarrus*, *Caiet. Sotus*, *Suarez*, *Sanctarellus*, & alii allegari *à Carena*, & *cum ipso par.* 2. *tit.* 9. §. 5. *n.* 22. Secus vero si quis manifestaret suum crimen hæreticale in Confessione Sacramentali, tunc enim non posset Confessarius illum denunciare, ut Theologi docent omnes, præcipuè *Scotus in* 4. *dist.* 21. *qu.* 2. *ad* 2. id enim quod scit Confessarius in Confessione non scit ut homo, sed ut Dei Minister, de quo nec debet, nec potest testimonium ferre, nec quid dicere, *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 70. *art.* 1. *ad* 2. alioquin confessio redderetur odiosa, & ab illa retraherentur homines. Verum si accederet ad Confessarium non animo confitendi peccati, sed pervertendi, & inducendi illum ad simile crimen committendum, teneretur Confessarius illum denunciare, quia hæc non esset Confessio Sacramentalis, sed modus occultus dogmatizandi. Ita *Genuensis in Praxi Archiepiscop. Neapol. cap.* 18. *n.* 16. *Carena l. c. n.* 25. *Pistacchius n.* 2. *cit. in fine*: & alii.

491 Probatur responsio, tum quia (ut optimè etiam *Sanctarellus n.* 10. *cit.*) alioqui præceptum de manifestando hæreticum occultum esset inutile, cum quilibet sub tali secreto possit alteri detegere suam hæresim, ad eamque trahere; tum quia Superiores iustissimis de causis præcipiunt, ut hæretici denuncientur quamvis occulti, atque de hoc Edicta, Decreta, & leges ferunt, ergo nullum secretum humanum impedire potest ne hæretici denuncientur: Omne enim aliud secretum, excepto secreto Confessionis, est merè humanum, & ex privato pacto, vel expresso, inter loquentem, & audientem nascitur, & idcircò non potest obstare legi Superioris præcipienti denunciationem. *Farinac. De hæresi qu.* 197. §. 2. *n.* 50. *Sanctarellus n.* 10. *cit. Carena n.* 22. *cit. cum Suarez*, & aliis ibidem: tum quia quilibet tenetur, quæ sibi sub secreto commissa sunt, revelare, si vergant in damnum publicum, vel tertiæ personæ in futurum imminentis, ut docet *S. Thom. l. c. ad secund. argum.* communiter receptus. At hæresis vergit in damnum publicum, ergo: tum quia hæretici denunciatio fit ob bonum commune, & spirituale, & servare secretum, in casu nostro, ordina-

tur ad bonum privatum, & temporale, ergo hæretici denunciatio anteponenda; tum tandem, quia hic agitur de vitandis malis gravibus, & de eripiendo hæreticum ipsum à gravissimo peccato, & de consulendo communi fidelium bono, cum ergo hæc sint rebus omnibus anteferenda, lex de denunciando hæreticum, tanquam fortior, vincit legem de servando secreto, ita etiam *Sanctarellus n. 10. cit.*

492 Et responsio, ac doctrina tradita vera est etiam quando quis sub iuramento promisit se non revelaturum, *S. Thomas l. c. ad 2. Farinac. n. 50. cit.* ubi, quod huiusmodi iuramentum non sit obligatorium, pro qua re *iura*, & Doctores allegat *Sanctarell. n. 10. cit.* in quo abundantius idem facit, & cōmuniter. Ratio autē est, quia tale iuramentum est de re mala, & contra bonos mores, ergo non est obligatorium, nec servandum; nec enim iuramentum esse debet vinculum iniquitatis. Deinde tale iuramentum includit tacitam conditionem, nisi Superior aliud præceperit, alioqui esset iniquum Hinc *Sanchez to. 2. Consilior. libr. 6. cap. 2. dub. 21.* ait: In quibus casibus quis testificari, vel denunciare tenetur, vel quando à Superiore iubetur, ad id tenetur, non obstante iuramento. Quia si quoad istos casus voluit iurare, temerè, & illicitè iuravit. Unde iuramentum est nullum, & in tali iuramento, quod ultro fit, potius invenitur temeritas, quia fit quasi in odium testimonii, quæ non sic invenitur in fide, quæ simpliciter præstatur de secreto servando, quæ ad charitatem, & pacem est necessaria: sic ille cum *Sylvestro, Angelo, Navarro, D. Bonaventura*, & aliis. Præterea, Edicta, & leges feruntur, ut hæretici etiam occulti denuncientur: at leges, & edicta publica, pactis, & promissionibus privatorum mutari non possunt, ex claris iuribus adductis *à Sanctarello l. c.* ergo; & hęc eadem doctrina vera est, quando etiam quis alteri diceret: *Manifesto tibi hoc sub Confessione*; nam etiam hoc in casu teneretur homo revelare, & denunciare occultam hæresim, quia talis confessio non est Sacramentalis, nec ille habet animum confitendi; ita idem *Sanctarell. n. cit. in fine*; & ibi *Caiet. Navarr. Sotus, Arrag. Victor, & Armilla.*

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Quando testis iuridicè interrogatur, & is etiam sub mortali (in responsione) revelare Iudici delinquentem, ac delictū tenetur; ab eodem mortali, non revelando, excusatur secundum plures D. D. probabiliter si sciat eum deliquisse ex ignorantia inculpabili: ut cum occidit hominem putans esse feram.

493 Ita expresè *Petrus à S. Ioseph in Summula Casuum Conscient. in 8. Decal. præcept. cap. 8. De Testibus, art. 3.* ubi de teste ait: *Nec huiusmodi personas Iudici manifestare debere, si sciat ex ignorantia factum: ut cum quis occidit hominem putans esse feram. In his enim* (subiungit) *similibusque casibus, non teneris revelare.* Huius autem privilegii ratio est, Quia quantumvis Iudex testem iuridicè interroget de aliquo delicto ab alio perpetrato, quod quidem delictum licet ex se sit grave peccatum, nihilominus scit testis, reum fecisse ex ignorantia invincibili (vel ex iusta defensione, aut alia legitima causa, illum coram Deo à culpa gravi excusante) absolutè potest idem testis occultare reum, aut veritatem illius facti, intra se intelligendo (sicut subintelligere potest) factum illud non commisisse per modum delicti; hoc enim est, quod Iudex intendit scire, & punire. Unde absolutè inquam respondere potest cum eodem *à S. Ioseph l. c. Scio nescire ita ut* te-

teneatur revelare: quæ responsio videtur esse ad mentem Iudicis, ut etiam infra. Verum quidem est quod si testis deponendo probare, & tueri posset innocentiam Rei suppositi, teneretur utique veritatem fateri, & illicò ostendere probationem innocentiæ illius; at cum hoc plerumque sit factu difficile, absolutè negare potest. Quod docet etiam *Lessius libr. 2. c. 31. dub. 3. n. 14.* sic ibi dicens: *Adverte, si Iudex quærat de facto quod absque culpa, saltem lethali, patratum est, si v. g. occidisti Petrum te invadentem cum iusto moderamine, vel absque notabili excessu, non teneris fateri te occidisse, etiam si de te sparsa sit infamia: nec Testis tenetur illud testari, quia Iudex quærit de occisione criminosa: & si fatereris, nec posses probare te causa necessariæ defensionis fecisse, condemnaret te homicidii ex falsa præsuptione. Pari modo, si tu non es author criminis, non teneris fateri aliquas circunstantias, ex quibus oriretur vehemens suspicio te esse authorem, v.g. hunc esse tuum pugionem: te eo loco fuisse, &c. quia ipsius interrogatio & si iuridica sit, tamen ex falsa præsumptione procedit*; ita *Lessius*: cui addo *Salon 2. 2. qu. 64. art. 2. Malderum 2. 2. qu. 69. tr. 3. dub. pr. Portel. in Dub. Regul. Verbo Iuramentum in Additione, n. 16. Villalobos tr. 16. diffic. p. nu. 10. Thomas à Iesu tract. 3. cap. 10. n. 4. Vrbanus ab Ascensione in sua Theol. Morali, ac Canonica tr. 3. cap. 14. Stephanus à S. Paulo in sua Theologia Morali tract. 4. de Iure & Iust. disp. 10. dub. 4.* quos allegat, & sequitur *Petrus ab Angelis De Iudice Regulari par. p. cap. 18. n. 3.* apud quem doctrina hæc est communis.

494 Cui doctrinæ non obstat, quod testis juridicè interrogatus tenetur sub mortali veritatem respondere, ex Doctorum communi, cum *D. Tho. 2. 2. qu. 70. art. p.* aliàs non possent puniri delicta, ex quo innumera mala Reipublicæ obvenirent. Concedimus enim & nos, testem ad id teneri, *per se tamen loquendo*, ut optimè etiam *De Io. la Cruz Director. Conscientiæ par. p. & in 8. Decal. Precept. q. 3. a. 4. dub. 13. concl. 3. n. 3.* Nam non tenetur testis veritatem respondere in aliquibus casibus, præcipuè in casu huius privilegii. Quã si Iudex sciret, nõ posset eũ interrogare, & si tunc id faceret non iuridicè interrogaret, sed peccaret, ait idem *La Cruz l. c. n. 4. in fine, cum Bannes*; nisi excusaretur ex ignorantia, &c. In dictis igitur inquam eventis, similibusque casibus, potest testis licitè, ac tuta conscientia veritatem occultare: sicque etiam in casu nostri huius privilegii, in quo ex doctrina allegati *De la Cruz qu. 3. cit. art. 3. Dub. 8. Conclus. p. n. p.* potest testis, sicuti & reus, dicere non feci, non dixi, &c. cum sic verum dicat juxta mentem Iudicis interrogantis. Nam interrogatio Iudicis terminatur ad reum de crimine, sed occisor, v. g. in casu nostro non est reus (ut supponitur) de occisione, ob inculpabilem ignorantiam, vel quia fuit necessaria pro sua licita defensione, ergo. Hinc quoties reus etiam non potest suam probare innocentiam (ait idem met) & si alias à Iudice ob ignorantiam sine peccato interrogetur, potest reus (potest utique & testis) occultare veritatē. Ut si Petrus occidit suum invasorem cum debito moderamine, & interrogatus, an illum occiderit, nec potest probare tale moderamen, licitè dicet, non occidi, & sic etiam testis dicet licitè, non occidit. Quia inquam interrogatio Iudicis, ad reum de crimine terminatur, Petrus autem non est reus de occisionis crimine. Idem docet *Trullench in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 4. dub. 2. n. 3.* loquens ibi tum de teste, tum de reo, qui non tenetur (inquit) fateri Iudici se occidisse, si homicidium à se patratum sit absque culpa saltim lethali; ut si in sui defensionem occidit: Iudex enim quærit de criminosa occisione, &c. sic ille *n. cit. in fine*. Hæc tamen refero, non quia intendam ego probabilia esse in sententia propria, tantummodo in opinione

citatorum Doctorum, uti sic etiam & privilegium ipsum (ut patet) propono, cui postea absolutè non subscribo, nec adhæreo, imo oppositum sentio, & affirmo; nec illud in praxi consulendum esse dico, quia pura, simplexque, ac nuda veritas aperienda semper est Iudici, à quo etiam æqua, & iusta sententia expectanda est, quam utique talem feret, prout videlicet, secundum rectam suam conscientiam coram Deo, post invocationem Spiritus Sancti, & secundum allegata, & probata bene iudicabit, &c.

PRIVILEGIUM NONUM

Testis, qui in præiudicium tertii falsum deposuit ex ignorantia, & inadvertentia non damnabili, excusatur tum à reatu lethali, tum à restituendi obligatione ex iustitia.

495 CAietanus 2. 2. q. 70. art. 4. *in princip.* proponit, & approbat hoc idem privilegium: do ejusdem verba. *Quid debet facere testis, qui præmissa debita diligentia testatus est falsum, deceptus à sua memoria, & propter suum testimonium alter est condemnandus, aut condemnatus? Ad hoc dicitur, quod cum dictus testis non teneatur ad restitutionem ratione rei habitæ, ut patet, quia non est testis in causa propria: nec ratione actionis iniustæ, quia non perfectè, & formaliter iniustum testimoniū tulit: nec ex ignorantia damnabili, consequens est, quod sicut excusatur ab offensa Dei in falso iuramento, ita excusatur ab offensa proximi in nocumento subsecuto.* Sic Caietanus: quem sequuntur *Lessius libr. 2. cap. 30. dub. 7. n. 55. Filliuccius to. 2. tr. 40. cap. 8. qu. 11. num. 253. Petrus Navarrus De Restit. lib. 2. cap. 3. n. 255. Sanchez Consilior. tom. 2. libr. 6. cap. 5. dub. 21. n. 3. Diana to. 6. Coordin tract. p. ref. 92. & 93. ex p. 3. tract. 5. & Miscell. p. ref. 106. alias 105. ex p. 4. tr. 4. & Miscell. ref. 59. Pitigianus in Pract. Crimin. Canon. de Testib. cap. 6. fol. 193. Bettanus in 2. 2. D. Th. de Iust. & Iure qu. 70. de Testib. qu. 5. allegati à Diana. Trullench in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 3. dub. 7. n. 2. Fagundez in Decalogum tom. 2. in 8. Præceptum lib. 8. cap. 42. n. 5.* & alii. Sub una eademque *Caietani* data ratione, & cum ipso privilegium propositum admittentes: Quia videlicet dictus testis non tenetur ex obligatione iustitiæ ratione rei acceptæ, cum nihil habeat: non ratione iniustæ acceptionis, cum nihil acceperit: non ratione iniustæ damnificationis, cum falsa eiusdem depositio fuerit involuntaria, ignorantiæ inculpabilis causa, & saltem lethaliter non peccaverit, ut supponimus: Valde autem probabile est ex his quæ habet *Lessius libr. 2. cap. 7. dub. 6.* neminem teneri ex damno illato, quando in illo inferendo mortaliter non peccavit. Cum igitur non appareat aliud principium ob quod dictus testis ad restitutionem ex iustitia obligandus sit, censetur fortuitò accidisse damnum subsecutum, ac præiudicium, atque adeo verum privilegium propositum.

496 Dicit privilegium, testem excusari nedum à culpa, verùm etiam ab obligatione restituendi, nec teneri ex iustitia resarcire damna, & præiudicia subsecuta, quia non cōmisit iniustitiam formaliter. Tenetur tamen ex charitate: Unde si commodè potest, tenetur se retractare, & partem admonere, in cuius favorem testimonium fecit, ut restituat: & si opus fuerit affirmare apud Iudicem cum Iuramento, se ex lapsu memoriæ falsum dixisse, modo tamen hæc facere possit, absque suo notabili damno, quia cum dictus testis nullam commiserit iniustitiam sola lege charitatis ad hoc tenetur, quæ non obligat cum tanto detrimento, *Sanchez dub. 21. c. n. 4. Trullench n. 2. cit. in fine. Diana ref. cit. 93. Coordinata*: ubi *n. 2.* refert *Vultherum Stro-vesdorff in D. Tho. de Iust. & Iure*

qu.

qu. 70. art, 4. conclus. 3. sentientem quod dictus testis certior factus de ignorantia, tenetur revocare, & restaurare damnum, etiam cū periculo mortis, si necessitas urgeat. *At hæc opinio* (cōcludit *Diana*) *est nimis stricta*.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Quando reus, vel testis ignorat an Iudex iustè, & secundum ius interroget, à peccato excusatur non fatendo veritatem, rogatus etiam à Iudice.

497 QUando Iudex iuridicè interrogat, idque reo nōtum est, tenetur iste veritatem fateri, etiam si capite plectendus sit, ut vult communior sententia cū *D. Thom. & Caiet. apud, & cum Lessio libr. 2. cap. 31. dub. 3. num. 12.* Quia unusquisque obedire tenetur Superiori legitimè præcipienti. At Superior legitimè præcipit, quando secundùm ordinem iuris reum interrogat, aut iuramentum ei defert, ergo reus parere tenetur dicendo veritatem. Præterea, quia in hoc casu Iudex habet ius eliciendi veritatem ob bonum publicum, ergo si eam occultet reus, facit contra ius, & authoritatem Superioris, atque adeo peccat mortaliter *D. Th. 2. 2. qu. 69 art. p. in Corpore*. Quod procedit etiamsi reus sine iuramento interrogetur, ex vi solius præcepti Superioris, ut colligunt *Soto De Secreto, Membro 2. q. 7.* & alii apud *Less. n. 12. cit. in fine: & Trullench in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 4. dub. 2. n. 9. in fine*.

498 Quando verò ignorat reus, & dubitat an iuridicè, & secundùm ius procedat Iudex, ut si interrogat de crimine occulto, de quo non est infamia, neque indicia competentia, neque semiplena probatio, &c. non tenetur veritatem fateri, & huius ignorantiæ, & dubietatis causa excusatur à culpa illam occultando, ut in proposito privilegio; quod admittunt, & concedunt *Caiet. 2. 2. qu. 69. art. p. Less. dub. 3. cit. n. 10. Sanchez to. 2. Consilior. libr. 6. cap. 3. dub. 31. n. 2. Diana to. 6. Coordin. tract. p. res. 96. n. 2. ex p. 3. tr. 5. & Miscell. p. res. 107. alias 106. Castro Palao to. p. tract. p. disp. 3. n. 13. Trullench dub. cit. n. 3. in princip.* ubi, quod sit communis Doctorum pro hoc privilegio. Quod probatur: Tum quia nemo tenetur Superiori parere cum gravi suo, vel alterius incommodo, nisi constet eum legitimè procedere, ac præcipere, & habere authoritatem obligandi, aliter præsumendum est pro reo, cui in dubio utique favendum est: tum quia reus est in possessione honoris, famæ, vitæ, &c. ergo ius habet hæc conservandi, & non exponendi periculo. Igitur ut teneatur respondere, oportet quod prius ipsimet constet iuridicè interrogari. Non constabit autem durante in eo ignorantia, ergo quoadusque hæc durat excusabit, &c. sicque verum privilegium. Quod extenditur ad testem etiam per Doctores, ut videre est apud ipsos; & pariter observat *Trullench n. 3. cit.* ubi expressè sic: *Quod dicitur de reo, idem de teste existimant dicendum Doctores*.

499 Intellige tamen hoc privilegium cum *Sanchez l. c. n. 4.* & Doctorum communi. Quando crimen de quo Iudex inquirit, non est in præiudiciū Reipublicæ, ut crimen læsæ maiestatis, hæresis, proditio, &c. ut probat idem *Sanchez* cum aliis: videatur. Insuper illud intellige: Quando Iudex præcipit reo, vel testi, ut crimen aliquod detegant, ex quo aliquod sequatur damnum, ac præiudicium, ut punitio, &c. Nam ubi nullum vel mihi, vel alii præiudicium sequitur, teneor obedire superiori: non teneor eidem in dubio obedire quando agitur de proprio, vel alterius damno, etiam rogatus à Iudice, usque dum ignoro, vel dubium habeo, an Iudex iustè interroget, ac procedat: alias huius privilegii limitationes adducit idem *Sanchez dub. cit.*

500 Ex

500 Ex posito, & approbato privilegio apparet, quod quando ignoratur, seu dubium est, an Iudex iuridicè interroget, ac proinde, quod idem est, an in eo casu sit Iudex, & Superior, potest Subditus non obedire, & reus, vel testis non manifestare, sed occultare veritatem: & sic etiam in facti contingentia, testem non teneri in tali casu ad interrogata respondere, se olim consuluisse, testatur *Pater Diana*, licet (inquit) tunc in contrarium sentirent, trepidantes timore, ubi non erat timor, ita ipse *tract. p. cit. Coordin. res. 95. in fine:* deducens *res. 96. cit. in fine:* quod quando superior generaliter inquirit super aliquo delicto notorio, cujus auctor ignoratur, tunc Subditus, qui dubitat an infamia, vel indicia sint contra illum, quem ipse scit commisisse delictum, non tenetur prodere delinquentem occultum, sed debet respondere se nescire quis commisit: *Notentur hæc, quia circa illa miserrimè decipiuntur aliquando testes, & Iudices:* sic concludit *Diana* quem vide rum *resolutionib. c. c. Coordinatis 95. & 96.* tum *94. antecedenti*, tum *to. Coordinato tract. p. res. 134. ex p. 4. tr. 3. res. 9.* in quibus de eadem re.

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Advocatus, qui ignoranter ignorantia probabili suscipit causam iniustam. Tabellio, seu Notarius, qui ex eadem ignorantia, aut inadvertentia falsum instrumentum fecit, excusantur à culpa, & ab obligatione restitutionis ex iustitia: Et idem est de quocumque alio Ministro iustitiæ in suis actionibus.

501 SEquitur hoc privilegium ex præcedenti nono, quinimo ferè idem cum ipso esse videtur, ac iisdemmet rationibus, & authoritatibus fulciri. Sicuti enim testis (ex ibi dictis) qui falsum ex ignorantia deposuit in præiudicium tertii, excusatur à culpa, & ab obligatione restituendi (*ex iustitia saltem*) quia videlicet ad hoc non tenetur nec ratione rei acceptæ, cum nihil habeat: nec ratione iniustæ acceptionis, cum nil acceperit; neque ratione iniustæ damnificationis, cum illa actio fuerit involuntaria, ut supponimus: ita etiam ratiocinandum, & concludendum de Tabellione, Notario, & quocumque alio Ministro iustitiæ, ex ignorantia inculpabili scribente, agente, operante, &c. in præiudicium tertii. Quod etiam expressè docet *Fagundez l. ibidem c. eodem n 5.* ut sequitur: *Qui falsum testimonium dixit ex ignorantia, inadvertentia, vel oblivione mortaliter non culpabili, ratione cuius contigit aliquem graviter lædi, & damnificari, non tenetur ad restitutionem; idem de Tabellione, qui falsum instrumentum fecit ex eadem ignorantia, aut inadvertentia, & de quocumque alio Ministro iustitiæ in suis actionibus; & ratio est, &c.* idest eadem hic modo, ac *in privilegio 9. cit.* pariter data. Et *Filliuccius to. 2. tract. 40. cap. 10. in quo de Advocato, Procuratore, & Notario n. 284. in princip.* item docet sic: *Si ignoranter suscipiat causam iniustam; siquidem ignorantia probabilis sit, neque peccat, neque tenetur ad restitutionem:* repetens in fine: *Si adhibita diligentia putans defendere causam iustam, defendat iniustam, excusatur à culpa, & à restitutione.* Et pro hoc eodem privilegio sunt etiam (ut supra) iidem Authores, qui & pro *9. cit.* ut videre est apud ipsos, quos etiam (quosdam saltem) refert idem *Fagund. n. 5. cit.* sunt & alii apud *Filliuccium l. c.* Videantur. Quamvis tamen prædicti in privilegio allegati non teneantur ex iustitia restituere, ut supra, damna resarcire, &c. tenentur saltem ex charitate eo meliori modo quo possunt; ut etiam dictum est de teste *in cit. præced. privil. 9. n. 456.*

CAPUT XIV.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA PRÆCEPTA ECCLESIÆ: ET PRIMO CIRCA PRIMUM,
Audiendi Missam Dominicis, & Festis diebus.

502 QUinque sunt Ecclesiæ præcepta: primum de Audiẽda Missa Dominicis, & Festis diebus. Secundum de Confessione semel in anno instituenda. Tertium de Eucharistia in Paschate sumenda. Quartum de Ieiuniis certis diebus servandis. Quintum de solvendis Decimis. Quæ præcepta utique ad sui observationem obligant sub mortali per omnes, nisi excuset vel parvitas materiæ, vel aliqua alia causa, vel etiam ignorantia, de qua iuxta tractati huius institutionem, sit:

PRIVILEGIUM PRIMUM
Qui per ignorantiam probabilem omittit audire Missam die festo, excusatur à culpa.

503 DAri præceptum Missam audiendi Dominicis, & Festis diebus, patet tum *ex dist. p. de Consecrat. c. omnes Fideles, &c. Missas*; tum etiam ex Ecclesiæ praxi ubique recepta, quam omnes Catholici vim legis habere unanimiter existimant. Et ratio institutionis est, quia cum Ecclesia instituerit Festa ad colendum Deum, consentaneè ad hunc finem obtinẽdum, iussit ut tunc homines ab operibus servilibus vacarent (de quo supra *cap. 8.* in quo *de 3. Decal. præcept. Sabbatha Sanctifices*) & Missæ Sacrificio devotè interessent. Quod præceptum cum sit de re gravi, ita communiter intelligitur, ut obliget sub mortali. Quo fit, ut si quis sine legitima causa omittat die festo Missam audire, peccet mortaliter toties quoties, etiam si non prætermittat audire ex contemptu, aut prava consuetudine; sed ex mera ignavia, & negligentia, vel ut studio, aut alteri rei non necessariæ operam det.

504 Qui tamen ex ignorantia probabili diei festi, ut in proposito privilegio, ex oblivione, & inadvertentia, omitteret Sacrum, seu Missam audire, is à culpa, & à peccato excusaretur; sic etiam *Azorius par. p. lib. 7. cap. 7. qu. 4. Filliuccius to. p. tract. 5. cap. 7. n. 225. Versu Huc potest. Fagundez præcep p. Eccles. libr. 2. cap. 9. n. p. Bonacin. De Euchar. disp. 4. qu. ultima, punc. ultim. n. 18. Bassæus in Florib. Verbo Missa 9. n 6. Caspensis tom. 2. Curs. Theol. tract. 23. disp. 4. sec. 4. n. 28. Suarez in 3. par. D. Tho. to. 3. De Euchar. disp. 88. sec. 6. Versu, Ultimò revocatur. Franciscus Lugo de Sacram. cap. 15. qu. p. n. 3. Trullench in Decal. lib. 3. cap. p. dub. 7. n. 16. Pasqualigus De Sacrif. to. 2. qu. 1325. Leander in Præcept. Eccles. par. 3. tract. 2. disp. 2. qu. 55.* & apud hunc *iam omnes*, communiter à peccato excusantes eum, qui aliquo die omittit audire Sacrum, eo quia invincibiliter ignorat quod talis dies sit festivus ex præcepto, quæ ignorantia facilè potest contingere: sub qua etiam per eosdem Doctores comprehenditur & naturalis, & rationabilis oblivio, vel inconsideratio, eadem enim est ratio ignorantiæ, ac oblivionis naturalis, in-

hic,& nunc non urgeat obligatio. Operatio autem, quæ procedit ex bona conscientia, non est peccaminosa: aut si alias de se est, non imputatur, fundata maximè in probabili ignorantia, ut in Privilegio.

Ex quo inferes cum eodem *P. Pasqual. quæst. cit. n.* 3. Quod si quis iter habens omittat summo manè audire Missam bona fide, putans se in aliqua Ecclesia dum iter peregit posse reperire Sacrum, vel commoditatem habiturum, quo perventurus est ad prandium, excusatur, si commoditatem non inveniat, & quia hora celebrandi transacta sit: ut notant etiam *Henriquez lib. 9. Sum. cap. 25. n 10. Azorius par. p. lib. 7. cap. 7. q. 4. in fine. Fagund. n. 14. cit. in fine. Franciscus Lugo de Sacram. lib. 5. cap. 15. qu. p. n. 4. Leander in Eccles. Præcep. tr. 2. disp. 2. qu. 67. & Trullench in Decal. lib. 3. cap. p. dub. 7. n. 22.* Nam in tali casu Missæ omissio voluntaria non est, imò involuntaria, quia quantum erat ex se, intendebat, & volebat Missam audire, & bona fide putabat commoditatem audiendi illam se habiturum vel in itinere, vel domi ante prandium, & ideo non imputatur.

507 Inferes insuper cum eodem *n.* 4. Quod si in die festo quis se in aliquo exercitio occuparet, ut in venatione, vel quocumque alio cum intentione audiendi postea Missam, sed interim tempus ita laberetur, ut, quando accederet ad Ecclesiam reperiret Missarum celebrationem esse completam, à peccato excusaretur, nec omissio audiendi Missam illi imputaretur, quia processit bona fide, existimans se commoditatem habiturum audiendi illam. Quod etiam habet locum si inadvertenter fineret tempus congruum transire Missam audiendi: ita *P. Pasqualigus*.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui Missam audivit cum debita attentione, ignorans esse diem festum, adeoque carens voluntate expressa satisfaciendi præcepto, ab alia eodem die audienda (ut satisfaciat) excusatur.

508 Excusatur: siquidem non obstante tali ignorantia, reipsa Missam audivit, & id quod præceptum est, liberè exequutus fuit: Præcepta enim solum obligant ad actū, quem præcipiunt, hinc sufficit huiusmodi actū efficere, ut illa impleantur, nec est necesse, ut actum ipsum faciemus ex intentione formali implēdi præceptum: quod docent etiā *D. Th. 2. 2. q. 104. a. 3. ad 2.* (dū ubi sic; *Licet actus virtutis cadat sub præcepto, potest tamen aliquis implere actum virtutis non attendens ad rationem præcepti) Henriquez lib. 9. cap. 25. n. 6. Sanchez in Summa to. p. lib. p. cap. 13. n. 9. in princip.* (Ubi *Quia per leges solum præcipitur libera operis externi exequutio, & non ut ex tali intentione satisfaciendi fiat*; & idem *Bonacin. to. p. De Sacram. Euch. disp. 4. qu. ult. punc. 11. n. 4.*) *Suarez to. 3. in 3. p. qu. 83. disp. 88. sec. 3. Versu, Circa posteriorem partem. Azor. par. p. lib. 7. cap. 2. qu. 6. Filliuccius tract. 5. cap. 7. qu. 7. n. 211. in fine. Fagundez p. Eccles. præcep. libr. 2. cap. 7. n. 13. Petrus à S. Ioseph in Summula Casuum Conscient. de p. Eccles. præcep. cap. p. art. 2. Vers. Vt Satisfacias. Diana to. 2. Coordin. tract. 2. res. p. n. p. ex p. 3. tract. 6. & Miscell. 2. res. 68. Leander par. 3. tract. 2. qu. 84.* & alii apud istos, & communiter. Quotiescumque enim, qui Missam audit ex devotione tantum in die festo, ignorans diem talem esse, nō habet voluntatē formalem nolendi præceptum adimplere, censetur intentionem virtualem habere illud adimplendi per illam Sacri auditionem, & sic adimplet: *Diana l. c.* & alii;

alii: *Quia* (arguit *Henriquez n. cit.*) interpretativè *voluit implere præceptum*. Etquia (infert cum *Suarez Fagund n. 13. cit.* eo ipso, quod ille non habuit hanc voluntatem, & intentionem formalem, *Nolo implere præceptum per huiusmodi Missam*, censetur habuisse virtualem illud adimplendi per illam, quod utique sufficit, cum necesse haud sit (ex doctrina etiam *Lessii libr. 2. cap. 46. dub. 6. n. 42. & 43.*) ut faciamus opus bonum præcisè, quia debitum ex præcepto: nam sufficit ut illud faciamus propter intrinsecam ipsius honestatem: vel etiam ut Deo placeamus, sic enim præcepto abundè satisfacimus, siquidem *plenitudo legis est dilectio*. Et nullum invenitur præceptum Dei, aut Ecclesiæ (concludit idem *Less. n. cit. 42. in fine*) quo iubeamur opus hac intentione facere: omnia enim præcepta iubent opus fieri simpliciter ob propriā honestatem. Hinc, loquendo de executione operum bonorum, non datur præceptum (inquit *Lessius eodem num. in princip.*) quo obedientia formalis præcipiatur: sicuti datur, quo vetatur formalis inobedientia.

509 Verum quidem est, quod dum implemus aliquod præceptum, obligamur non habere intentionem impletioni contrariam, nam si expresè intenderemus non satisfacere præcepto Ecclesiæ, esset contemnere præceptum, & ex communi sentētia peccatum esset lethale contra præceptum naturale divinum, quo tenemur obedire Superiori iusta præcipienti. Hac tamen expresa intentione *nolendi præceptum adimplere* non obstante, preceptum re ipsa adimpletur, & eidem satisfacere videtur, eo quod voluntas illa qua vult præcepto non satisfacere non impedit, quin ponatur actus præceptus, nimirum libera Missę auditio. Non enim præceptum est ut Missam audiendo intendamus satisfacere præcepto Ecclesiæ, sed tantum ut actu Missam cum libertate, & attentione requisita, audiamus: ita *à S. Ioseph. l. 1. vers. Quod si quis in fine*. Et idēmet docet *Diana res. p. cit. n. 3.* ubi sic: *Patet sufficere tantum audire Missam, & recitare Officium, non autem necesse est habere intentionem implendi huiusmodi præcepta, & dum quis non habet intentionem expressam non adimplendi præceptum, habet virtualem implendi. Repellantur igitur anxietates à scrupulosis, qui Domini iugum suave, durum, & difficile reddunt. Imò ego puto, ut alibi etiam notavimus, satisfacere præcepto, qui vult Missam audire, vel recitare Officium, cum voluntate expresa non adimplendi præceptum recitationis Officii, & audiendi Missam: nec opus esse mutare animum in tempore habili, & applicare pro adimplendo præcepto Missam illam auditam, & Officium recitatum. Ita contra Aragon. Lessium, Suarez, Azorium, & alios docent Sanchez, Valent. & Vasquez, quos citat, & sequitur Fagundez præcep. p. libr. 2. cap. 7. n. 14.* Hactenus *Diana*.

CA-

CAPUT XV.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA SECUNDUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM, QUO IUBEMUR

Semel in Anno peccata confiteri.

510 AB Ecclesia latum esse præceptum, quo fideles iubentur semel in anno sacramentaliter peccata sua confiteri, certum est: sic enim habetur *in Concilio Lateranensi, sub Innoc. III. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur.* Et idem definitur *in Trident. Sess.* 14. *can.* 8. per hæc verba: *Si quis dixerit Confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, aut ad eam non teneri omnes, & singulos utriusque sexus Christi fideles iuxta magni Concilii Lateranensis Constitutionem, &c. Anathema sit.* Idemque tenent omnes Theologi, & Canonistæ. Quod præceptum certissimè, & de fide, obligat sub mortali, cùm expressè *Tridentinum can. cit.* dicat esse in Ecclesia præceptum annuę confessionis, ab ipsaque servari, ut patet. Et certò nil est magis commune, & vulgare inter fideles omnes, quàm esse quinque præcepta Ecclesiæ, ex quibus unum est annuæ confessionis Sacramentalis.

511 Quomodo autem computandus sit annus in quo semel ex præcepto Ecclesiæ facienda est Confessio? & an per se obliget hoc præceptum pro determinata parte anni, v. g. in Quadragesima, aut in Paschate? Respondent aliqui computandum esse à prima die Ianuarii, cum annus eo die incipere videatur: Seu à Ianuario in Ianuarium; quia annus absolutè dictus communiter, & ordinariè sic computatur. Ita *Vasquez de pœnitentia qu.* 90. *art.* 3. *dub. p. n.* 15. *apud Bonacin. de Sacram. pœn. disp.* 5. *qu.* 5. *sec.* 2. *punc.* 4. *n.* 19. & alii. Existimant verò alii, & ferè communiter, computandum esse annum ab uno Paschate ad sequens Pascha circiter, vel à Quadragesima in Quadragesimam, à Dominica scilicet Palmarum, usque ad Dominicam in Albis; ita ut tempus annuæ confessionis videatur Paschale esse, sicuti est Communionis. Quia hæc est consuetudo omnium fidelium, ut peccata sua, confessione circa Pascha expient: igitur consuetudo talis instar legis habenda est: hocque tenent *Sylvester, Azor. Suarez, Coninchus, Henriquez, Reginald. Nugnus, Filliuccius, apud Bonacin. n.* 19. *cit.* aliique plures allegati *à Leandro p. p. tract.* 5. *De Sacram. pænit. disp.* 3. *qu.* 39. & 40. Quod colligunt *ex Trid. sess.* 14. *cit. cap.* 5. *in fine*: ubi sic habetur. *Unde iam in universa Ecclesia, cum ingenti animarum fidelium fructu; observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo, & maximè acceptabili tempore Quadragesimæ: quem morem hæc Sancta Synodus maximè probat, & amplectitur, tanquam pium, & merito retinendum.* Sic ibi, & *can.* 8. Censent tandem alii (quos citat *Bassæus in Florib. Verbo Confessio Sacramental. p. n.* 9.) Unicuique computandum esse suum annum ab ultima Confessione: quod est idem ac asserere, præceptum annuæ Confessionis ex se non obligare pro determinata parte anni, ideoque satisfieri eidem posse con-

feſsione facta in qualibet anni parte. Ratio eſt, quia *cit. Cap. Omnis utriuſque ſexus, &c.* non limitat tempus confeſſionis, ad aliquam partem anni, nec idem ſtatuit de confeſſione, ac de communione, ut conſtat legenti: iubemur enim ex ipſo *ſaltem ſemel in anno confiteri*, & Communionem *ſaltem in Paſchate accipere.* Igitur ſi quis intra annum confeſſus eſt, præceptum confeſſionis adimplevit, nec poſtea tenetur vi eiuſdem præcepti, in Quadrageſima iterum confiteri, niſi de novo mortaliter peccaverit, & Sacram communionem accipere velit. Ad oppoſitum autem argumentum deſumptum à conſuetudine, reſpondent, verum eſſe, quod fideles ſoleant circa Paſcha confiteri, hoc tamen non facere ex præcepto ullo, aut conſuetudine ad id obligante, ſed quia hoc tempus commodius eſt ad ſatisfaciendum Eccleſiæ præcepto Sanctiſsimæ Communionis, ad quam confeſsio ipſa ſacramentalis eſt via. Huius ſententiæ ſunt plures, & claſsici Doctores, quos cumulat, & ſequitur *Leander qu. cit.* 39. Et eandem tuetur *Diana to. p. Coordin. tr.* 3. *reſ.* 51. *n.* 2. *ex p.* 2. *tr.* 17. *& Miſcell.* 3. *reſ.* 54. Ubi & ipſe docet, quod conſuetudo confitendi in Paſchate fuit introducta, ut fideles præpararentur ad communionem ad quam Paſchatis tempore tenentur; ita ut ſimul cum ipſa implerent etiam præceptum confeſsionis: non verò introducta fuit talis conſuetudo pro præcepto confeſsionis ſecundùm ſe.

512 Cui ſententiæ, & doctrinæ, uti communiori, & probabiliori adhærens *Caſtro Palao p.* 4. *De Sacram. Pœnit. tract.* 23. *Diſp. Unica punc.* 20. §. 2. *n.* 8. concedit & ipſe, confeſſioni non eſſe determinatum tempus Paſchale; ſed quolibet anni die fieri poſſe, & præcepto eſſe ſatisfactum. Quod ego quoque concedo, & dico, præceptum hoc per ſe, & ex vi ſua obligare ſemel in anno, non tamen pro determinata parte anni, nempe in Ianuario, in Quadrageſima, in Paſcha, aut in alio determinato tempore, ſed ſatis eſſe confiteri quocumque die totius anni, ſive in principio, ſive in fine: ſicuti præceptum audiendi Miſſam die feſto, obligat tempore matutino, non tamen determinata hora illius diei; ſed fidelium arbitrio remittitur. Et hanc eſſe communem ſententiam teſtantur *Suarez in* 3. *p. to.* 4. *diſp.* 36. *ſec.* 3. *n.* 2. *Molfeſius p. p. Summ. tract.* 7. *cap.* 10. *n.* 23. & alii; quæ etiam ex hactenus dictis probatur: tum quia *ſemel ſaltem in anno, in cap. citato* præcipitur confiteri, nec deſignatur pars aliqua ipſius anni, in qua fideles confeſſione uti debeant: Satis ergo eſt ad implendum hoc præceptum quocumque die totius anni confiteri: lex enim generaliter loquens, generaliter etiam debet intelligi, & quando non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. p.* §. *generaliter, ff. de legat. præſt.* Tum quia *in eodem cap. cit.* duplex fertur præceptum, Confeſſionis videlicet, & Communionis: at Communionis præceptum eſt pro determinata parte, nempe ad minus in Paſchate: Confeſsionis verò præceptum indeterminatè conſtituitur, ideſt ſemel tantum in anno: ergo ſi præceptum communionis obligat pro determinata parte anni; indeterminatè cenſetur conſtringere præceptum confeſsionis, atque adeo ſufficere, ut fideles confiteantur in quocumque die totius anni. Nam Canon ipſe, ſi voluiſset pro determinata parte anni alligare fideles ad confitendum, id utique expreſsiſset; ſicuti expreſsè voluit obligare ad communicandum in Paſcha. Et hoc quidem non iniuria (ait *Pater Duardus par. p. in Cap. Omnis utriuſque ſexus diſp.* 5. *ſec. p. conclus.* 2. *n.* 6. *in fine*) quoniam uſus ſanctiſs. Sacram. Euchariſtiæ per ſe præcipitur, etiam ſi homo nunquam peccaverit: & propterea ſpeciali quoque, ac determinato anni tempore præcipi poteſt, etiamſi fideles aliis temporibus voluntariè communicaverint. Uſus verò

Sacramenti pœnitentię pręcipitur non per ſe: ſed ſuppoſita mortali culpa (eſt enim medium neceſsarium in re, vel in voto, ad remiſsiouem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſsi) Unde meritò indeterminatè pręcipitur. Tum etiam, quia nedum inſpecto iure communi *ex d. cap. Omnis utriuſque ſexus* verum eſt confeſsionis præceptum obligare ſolum ſemel in anno abſque pręfixione temporis, & diei particularis, ſed etiam hoc idem colligitur apertè (ut pariter notant *P. Alphonſus de Leone de Officio, & poteſt. Confeſſarii, Recollectione 18. n. 24. in fine. Diana l. c. n. 3. & Caſtro Palao n. 8. citato*) ex verbis *Tridentini cap. 5. cit.* ſupra relatis: *Quam morem* (ibi) *hæc Sancta Synodus maximè probat, & amplectitur tanquam pium, & meritò retinendum.* Ex quibus inquam colligitur apertè, Concilium diſtinxiſse inter pręceptum confitendi, & morem confitendi in Quadrageſima. De præcepto enim inquit, ut ſaltem ſemel in anno adimpleantur: morem autem confitendi in Quadrageſima non præcipit, ſed tanquam pium, & meritò retinendum probat, & amplectitur. Quod poſtea *Can. 8. eiuſdem ſeſſionis* clarius explicat, ſi eum attentione expendantur verba: Concilium enim ibi eos anathemizat, qui dixerint, *Confeſſionem omnium peccatorum, qualem Eccleſia ſervat, eſſe impoſſibilem, aut traditionem humanam à piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes, & ſingulos utriuſque ſexus Chriſti fideles, iuxta Magni Concilii Lateranenſis Conſtitutionem ſemel in anno: & ob id ſuadendum eſse Chriſti fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadrageſimæ.* Si namque tenerentur fideles confiteri tempore Quadrageſimæ, Tridentinum abſolutè anathemarizaret eos, qui dicerent, fideles non eſſe obligatos confiteri tempore Quadrageſimæ; ſicuti anathematizat eos, qui dicunt, ſemel in anno non teneri: ſolum enim anathemarizat eos, qui fidelibus ſuaſerint, ne tempore Quadrageſimæ confiteantur, eo quod obligationem non habeant ſemel in anno confitendi. Concludendum eſt igitur quod per huiuſmodi præceptum nulla certa pars anni determinata ſit, & impleri poſſe, quocumque menſe, vel die infra annum confeſsio peragatur: hoc quippe indicant generalia illa verba *ex Cap. Omnis, citata.*

513 Neque obſtat inducta conſuetudo, quod fideles tempore Paſchali ſuam confeſsionem facere ſoleant: & quod eo tempore ſolent Parochi teſtimonium Confeſsionis à fidelibus exigere, quaſi indicantes, tunc expirare tempus obligationis exequendæ. Item quod paſsim locorum Ordinarii per ſtatuta Synodalia pro Confeſsione annua certas ſeptimanas determinent ab inchoata Quadrageſima. Nam quoad Parochos fateor & ego, ipſos ſolere exigere tempore Paſcatis à ſuis Subditis teſtimonium confeſsionis: at, *hoc eſt leve fundamentum* (inquit etiam *Palaus l. c. n. 10. in fine*) tum ex ſupra dictis: tum etiam quia id exigunt Parochi, quia plerumque eo tempore eorum Subditi pręceptum confeſsionis adimplent: & quia cognoſcere debent, an ad communionem eo tempore ſuſcipiendam diſpoſiti ſint. Quo verò ad id quod additur, quod per ſtatuta Synodalia Epiſcoporum fieri ſoleat talis determinatio temporis tranſeat: at hæc non fit ex eo quod obligationi peragendi confeſsionem annuam per ſe hoc determinato tempore ſatisfieri debeat, ſed quia tunc ſumptio Euchariſtię per accidens exigit præmiſſionem Confeſsionis, nempe caſu quo fidelis ſit obnoxius alicui peccato mortali. Ut igitur talis determinatio temporis, & dicta conſuetudo communiter inducta, ut ſupra, obligaret ſimpliciter, id facere deberet ex ſe, & ratione ſui, non per accidens. Quod pariter (loquendo de hac eadem conſuetudine) docet *Diana l. c. n. 2. cum Vaſq. Sylvio, & Nugno,* ſic ad rem hanc diſtinguendo: Quando con-

consuetudo est universalis,& intelligunt homines se obligari ad talem actum ratione sui,& non ex aliquo accidenti,habet in hoc casu consuetudo illa vim præcepti. Quandò verò consuetudo non est ita universalis, & ex alia parte non censentur homines se obligari ad talem actum secundum se, sed ex aliquo accidenti, non habet talis consuetudo vim præcepti ad illum actum secundum se consideratum: & ita contingit in nostro casu: Solum enim intelligunt homines se obligari ad Confessionem Paschatis propter Communionem. Et ita illa consuetudo fuit introducta, ut homines præpararentur ad communionem, ad quam tempore Paschæ tenentur, ità ut etiam simul implerent præceptum confessionis: non verò introducta fuit hæc consuetudo pro præcepto Confessionis secundum se: ita *Diana*, consequenter postea *resolutionem* concludens *n*. 4. per hæc verba: *Dicendum est igitur absolutè, si quis confessionem fecit intra annum; non teneri postea in Quadragesima confiteri, cum adimpleverit præceptum annuæ confessionis. Ita Sotus in* 4. *dist.* 18. *qu. p. art.* 4. *Canus in Relect. de poenit p.* 5. *Valent. to.* 4. *disp.* 7. *qu.* 9. *punc.* 4. *Regin. in praxi to. p. lib.* 6. *cap.* 2. *n.* 33. *Molfes. in Summa to. p. tract.* 7. *cap.* 10. *n.* 23. *Azor. p. p. lib.* 2. *cap.* 38. *qu.* 7. *Suarez in* 3. *p. to.* 4. *disp.* 36. *sec.* 3. *n.* 4. *Henriq. Coninch, Victoria, Zerola, & alii D. D. cōmuniter. Fieri tamen potest, ut alio titulo teneatur confiteri, ut si post confessionem peccavit mortaliter, & suscepturus est Eucharistiam in Paschate: aut si mortis articulus superveniat: in his enim casibus tenetur denuo confiteri*: hactenus *Diana*. Sed

514 Instabis: In quadam *Extravag. Vices: de tregua, & pace*, asseritur Parochianos tempore Paschatis obligatos esse proprio Sacerdoti confiteri, ergo. Respondeo cum *P. Alfonso De Leone Recollect.* 18. *cit. n.* 26. *in fine, & Castro Palao l. c. n.* 9. in dicta *Extravag. seu Constit. Sixti IV.* nullum præceptum imponi, tantum id moneri, quia tunc est præceptum communionis. Seu inpositum *in cap. Omnis utriusque sexus*, referri, ut apparet ex illis verbis *eiusdem Extravag. Cum Parochianus de iure teneatur saltem semel in Paschate proprio Sacerdoti confiteri*. Licet enim ibi expressum sit tempus Pascale, id factum non est, ut tali tempori obligatio obligata sit; sed quia eo tempore plerumque impletur simul, cum obligatione Eucharistiam sumendi. At hodie (inquit *P. De Leone n. cit.*) dicta *Extravag.* sublata est, tantum enim tenetur Parochianus sumere Eucharistiam a Parocho suo, non tamen ei confiteri. Quod prius notaverat P. *Molfes. in Summa tract.* 7. *cap.* 10. *n.* 24. in quo sic: *Sæpè aliàs in iure Canonico præscribitur, ut semel in anno teneantur singuli peccata sua confiteri proprio Parocho, vel alteri confessario de licentia Parochi. At hodie hoc sublatum est quoad confessionem; & solum in propria Parochia, vel in Ecclesia Cathedrali tenentur singuli fideles in Paschate sacrosanctam Communionem sumere, vel alibi de licentia Parochi. Possunt tamen singulis confessariis, approbatis ab Ordinario, sua peccata confiteri, ut docent omnes, & est notoria praxis, ac consuetudo, quæ sustulit ius commune in hac parte, scientibus; & permittentibus omnibus Episcopis.*

515 Reinstabis: *In cit. Cap. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss.* duo traduntur distincta præcepta, alterum de Confessione; alterum de Communione: de primo solum dicitur, semel in anno faciendam esse confessionem: de secundo dicitur, suscipiant omnes Eucharistiam ad minus in Paschate: & Ecclesia iam determinavit tempus primi præcepti à Quadragesima in Quadragesimam: ergo qui usque ad diem Paschatis ex obligatione præcepti confessionis non confitetur, non adimplet huiusmodi præceptum per se: ergo, &c. Respondeo, ex dictis, negando tale tempus assignatum, ac determinatum fuisse

se pro sacra confessione secundum se i uti etiam ex dictis negatur idem tempus Paschale assignatum fuisse pro eadem Sacramentali Confessione *per se*, ac pro Sacra Communione. Hinc *Layman in Theol. Mor. libr. 5. tract. 6. cap. 5. n.* 10. *Vers. Ad* 2. cui subscribit *Diana to. p. Coordin tr. 3. res. 52. n. 3. ex par. 3. tract. 4. res.* 81.) infert, quod si aliqui sint, qui legitimum impedimentum habent quominus in Paschate Sacram Eucharistiam suscipiant, ut infirmi, in lecto defixi, qui communionem pro tali impedimento suscipere non possunt, non sunt compellendi ad confitendum si intra anni decursum confessi sunt. At esto etiam dicta temporis determinatio pro adimplenda annuali confessione admitteretur, dico cum *Fagundez precep. Eccles. 2. libr. p. cap. 4. n. 19. in fine.* Consuetudinem ampliasse iam illum annum obligationis Quadragesimæ usque ad Dominicam in Albis; & ex confessarii consilio adhuc posse amplius dilatari: unde ille etiam, qui de confessarii consilio, nec isto tempore confitetur, nõ transgreditur præceptum, ut expresse habetur in prædicto *Cap. Omnis*. Quod docet etiam *Layman l. c.* (& cum ipso *Diana eodem n. 3. cit.*) tum de confessione, tum de communione loquendo: sic dicens: *Et si aliquis toto anno nunquam confessus fuisset, & communionem ad breve tempus ex causa iusta usque ad Pentecostem differre statueret, probabile est, graviter non peccaturum, & si etiam confessionem differret, si putaret postea eam commodius peractum esse*. Probabile inquam, est, non peccaturum graviter, si dilatio maxime ipsa confessionis, & communionis fieret ex ipsius confessarii consilio, ut in *d. cap. Omnis*, expresse habetur. Ex quibus

516 Infertur primò. Eum, qui intra annum confessus est sua mortalia, non teneri postea in Quadragesima, vel in Paschate iterum confiteri ex vi præcepti annuæ Confessionis, si tunc conscientiam habeat novi peccati mortalis. Ratio est clara, quia iam semel confessus est omnia mortalia, quæ habuit in sua conscientia tempore confessionis, consequenter implevit præceptum annuæ Confessionis. Teneretur quidem (sed Divino præcepto) si Sacram Eucharistiam vellet recipere; quod si nollet, peccaret quidem lethaliter contra præceptum communicandi in Paschate; non verò contra præceptum annuæ confessionis. Ita etiam *Diana tract. 3. cit. res. 53. n. 2. ex p. 4. tract. 4. & Miscell. res. 206. Lugo de poenit. disp. 15. sec. 7. n. 164. Palaus punc. 20. cit. §. 3. n. 3. Leander tract. 5. cit. qu. 38. Layman n. 10. cit. in resp. ad p.* & alii apud eosdem, contra *Mocerum* (quem refert *Diana l. c. n. p.*) *de Sacramen. in 3. p. D. Tho. qu. 6. art. 5. n. 3. Suarium sec. 3. cit. n. 8. & Henriquez libr. 4. c. 4. n. 2.* extendentes præceptum de confessione semel in anno facienda, ad omnia peccata mortalia, quæ intra quemlibet annum commissa sunt, ita ut omnia mortalia eodem ipso anno commissa confiteri necesse sit; adeo ut si quis post semel factam confessionem aliquod mortale committat, quod voluntariè fateri Sacramentaliter omittat præcepto de confessione facienda omnium mortalium, quæ eo anno commissa sunt non satisfaciat. Oppositum tamen ex dictis infertur (& *verius est*, inquit *Palaus*) eum videlicet non esse ex vi huius præcepti obligatum, illud novum peccatum eo anno fateri: Quia, ut optimè etiam D. D. allegati, præcipuè idem *Palaus*, præceptum non est de Confessione facienda eo anno omnium peccatorum, quę anno eodem fuerint commissa: id enim si sic esset clarius explicari debuisset: Sed præceptum fuit de Confessione semel in anno facienda omnium peccatorum quorum quis habet notitiam tempore confessionis, & quæ ad validam, & fructuosam confessionem fateri necesse fuerit. Unde si postmodum peccatum novum commit-

in Confessionem dicantur; quod piorum hominum usus demonstrant; taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari posse. Quare nullum extare præceptum divinum obligans *per se* ad Confessionem venialium, & expressè declarare videtur hic *Tridentinum*, & apud omnes in Confesso est, ubi enim illud? Dico *per se*, nam *per accidens* (ut etiã advertit *Gobat Alphabeto Confitentium n. 250.*) potest quis obligari ad Confessionem venialium: nam si quis existens in mortali Sacramẽtum aliquod conficiendo administrare debeat, & rationabiliter dubitet, an sit contritus; nec habeat copiam Confessarii approbati, sed tantum simplicis Sacerdotis, tenetur ipsi confiteri aliquod veniale, ut ex attrito fiat contritus. Et idem dicendum est in simili de casibus reservatis: de quare videndi *Diana p. 9. tr. 7. ref 11. p. 11. tr. 8. ref. 49. Marchant. in Tribun. Sacram. to. p. tract. 2. tit. 4. qu. 8. conclus. 2. Gobat Alphab. Confessarior. Casu 8. n. 384.* aliique. Ceterum absolutè loquendo, & *per se*: si quispiam non nisi venialium sibi conscius ad annuam confessionem teneretur, foret obligatus ad omnia venialia semel in anno confitenda: si quidem *Cap. Omnis cit.* apertè dicit omnia peccata semel in anno confitenda esse: sed hoc consequens nemo admittet, quia cum venialia non sint materia necessaria, *dictum Capitulum*, de solis peccatis mortalibus utique loqui censetur.

519. Infertur tertiò. Hoc præceptum esse Ecclesiasticum solum quoad determinationem temporis: nam in reliquis divinum præceptum, & institutionem continet, dicente eodem *Trident. d. cap. 5. Institutam esse à Dominò integram peccatorum Confessionem: Et Ecclesiam tantum ordinasse, ut divinum præceptum confessionis singulis annis executioni mandetur.* Tota enim substantia huius actus est de iure divino: & solum mandatur ab Ecclesia ut tali tempore fiat. Quo verò tempore, & quando obliget præceptum hoc confessionis, ut Divinum est? cum in lege Evangelica succedat præcepto contritionis, dicendum est, pro eo tempore *per se* obligare, pro quo obligat præceptum contritionis: hoc autem *per se* obligat non nisi in articulo, aut morali periculo mortis: ergo & illud. Probatur minor: quia pro eo tempore præceptum contritionis *per se* obligat pro quo homo existens in mortali exponeretur præsenti periculo æternæ damnationis, si tunc contritionem non eliceret, quia negligeret medium (sub illis circunstantiis) ad consequendam salutem simpliciter necessarium. Versantur autem in articulo mortis, aut eius morali periculo, primo: Ægroti cum adsunt signa mortis naturalia. 2. Tempore pestis grassantis. In ingressu prælii, seu conflictus, aut periculosæ navigationis. 3. Mulier tenera primum paritura, vel iam experta habere partus difficiles, seu periculosos. 4. Morti adiudicatus, &c. Ita omnes. In his ergo, & similibus casibus saltem, homo culpæ mortalis conscius, tenetur confiteri; quia aliud certum tempus huius obligationis *per se* nullo certo fundamento assignari potest, cum tamen Sacramentalis confessio, nostrorum lapsorum remedium à Christo Domino institutum, atque præceptum sit. Quapropter *c. cum infirmitas De Poenit. & Remiss.* Medicis præcipitur: ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, atque inducant, ut Medicos advocent animarum. Quod si tota vita quis nullum peccatum mortale admittat, liber erit ab obligatione hujus præcepti. Nec proinde graviter delinquere censendus esset, qui ab aliquot mensibus nullius mortalis peccati admissi, sibi conscius, in articulo etiam mortis nollet confiteri; nec (iudice *Gobat Alphab. Confitent. Casu 10. n. 253.*) ei viaticum, seu Extrema Unctio negari posset. At in praxi, talis, omninò à Confessario urgendus esset, ut aliquod saltem veniale cofiteatur,

tum ad indirectam remiſsionem alicuius fortaſſe latentis mortalis criminis; tum ob gratiam ſacramentalem acquirendam; tum ad ſatisfaciendum conſuetudini univerſali fidelium; tum ad evitanda ſcandala, domeſticorum timorem, triſtitiam, &c.

510 *Per accidens* autem obligat præceptum Divinum contritionis, & confeſsionis in aliquibus caſibus; dantur enim caſus aliqui in quibus ſine contritione præmiſsa, aut confeſsione, alia præcepta debitè impleri nequeunt; igitur tunc huiuſmodi præceptum obligabit, non quidem *per ſe*, ſed *per accidens*. Caſus qui enumerari ſolent, ſunt ſequẽtes: primò. Quando miniſtrandum eſt aliquod Sacramentum, & miniſter eſt in ſtatu lethalis peccati: tunc enim ut ſe conformet ſuo agenti principali, ſancta ſcilicet ſanctè tractando, tenetur ſibi prius ſtatum gratiæ procurare, aut per Sacramentum pœnitentię in re perceptum, aut per contritionem. Secundò. Dum percipienda ſunt Sacramenta vivorum (ut quando ſuſcipienda eſt Sacra Euchariſtia, &c.) & ſuſcipiens ſibi conſcius eſt peccati mortalis, quo caſu iſte pariter teneretur prius conſcientiam ſuam mundare aut Confeſsione ſacramentali, aut perfecta cõtritione. Tertiò Quãdo occurrit gravis tentatio, quã non fidit ſuperare ſine prælicita contritione; aut quando credit quis ſe certum peccatum lethale, in quod ſæpius lapſus fuit, evitare aliter non poſse, quam per confeſsionem ſe muniendo contra illud, uti ſunt maximè aſsueti peccato libidinis, ſingulariterque mollitiei: item ſi ad adhibenda remedia peccati, aut amovendas peccatorum occaſiones, prudentis viri conſilio opus ſit, quod extra Confeſsionem petere nolit, aut non poſsit. Quia, qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media applicanda illi fini neceſſaria, at iure divino tenemur evitare omne peccatum, ergo, &c. ſic communiter D. D. Quanquam non deſint qui expreſsè negent dari caſum, quo non poſſit quis hoc, vel illud peccatum evitare ſine remedio Confeſsionis. Sed quoad hoc, judicio expertorum ſtandum erit.

521 Infertur quartò. Infideles non baptizatos quantumvis peccatores non obligari hoc confeſsionis precepto, neque qua divinum, neque qua Eccleſiaſticum eſt. Non qua divinum, tum quia peccata ante baptiſmum commiſsa non ſunt materia huius Sacramenti, ut communiter Theologi: Igitur nec tenentur infideles, neque poſſunt illa Sacramentaliter confiteri, conſequenter neque hoc præcepto (qua etiam tantum divinum eſt) obligari; tum quia (ut arguit etiam *Suarez ſec. 7. cit. n. 2.*) non eſt confeſsio his infidelibus neceſsaria ad ſalutem, ergo ad eam non tenentur: conſequentia eſt clara; non enim iure divino confeſsio præcipitur, niſi quatenus eſt neceſſaria: antecedens verò etiam conſtat, quia ſi dicti infideles baptizarentur, & poſt Baptiſmum nullum peccatum mortale committerent, ſalvarentur ſine confeſsione: dicitur namque hoc Sacramentum ſecunda tabula poſt naufragium: quia iis ſolis neceſſarium eſt, qui mortaliter poſt Baptiſmum peccaverunt. Hinc etiam fit, quod ſi infidelis per contritionem ante Baptiſmum iuſtificetur, contritio illa non includat votum confeſſionis, ſed ſolius Baptiſmi; cum ſolus Baptiſmus ex vi illius ſtatus neceſſarius ſit: per hunc enim delentur plenè peccata omnia ante commiſſa abſque ullo ordine ad confeſſionem: Igitur clarum eſt infideles non obligari præcepto Confeſsionis qua Divinum eſt.

522 Sed neque qua Eccleſiaſticum. Quia infideles non ſunt Eccleſiæ ſubditi, conſequenter eiuſdem non ligantur præceptis: nec eius foro, eiuſque judicio ſubiiciuntur. Per ſolum enim Baptiſmum fiunt homines ſubditi Eccleſiæ, & capaces Confeſsionis Sacramentalis, per quam ſola peccata actualia poſt Baptiſmum commiſsa, & non ante re-

mit-

mittuntur: Nam secundum *Apostolum p. Cor. cap. 5. 12. Ecclesia non iudicat de iis qui foris sunt*. Et *Tridentin. Concilium sess. 14. cap. 2.* dicit: *Ecclesia in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipsam per Baptismi ianuam fuerit ingressus.* Et *ibidem canon. p.* definit: *Pœnitentiæ Sacramentum esse institutum à Christo pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur*. Sicuti ergo per Baptismum (vi cuius solum remittitur originale peccatum) constituuntur, instituuntur, ac efficiuntur Ecclesiæ subditi; ità istosmet solum, omnesque utriusque sexus personas Baptizatas ad forum Ecclesiæ consequenter spectantes, obligat præceptum hoc Ecclesiasticum (si post Baptismum in aliquod mortale sint prolapsi) etiam pueros cuiuscumque ætatis, dummodo doli mortalis sint capaces; ad quod non potest certa ætas designari, sed viri prudentis iudicio opus est. Quod totum certum est, & extra controversiam inter Theologos. Colligiturque *ex Tridentino supra: & ex præd. Cap. Omnis, &c.* Hinc etiam

523 Infertur quintò. Cum hoc præceptum obliget omnes illas personas, quæ post Baptismum mortaliter peccaverunt, consequenter obligare pariter (ex communi, & omninò vera D. D. sententia) etiam hæreticos, Apostatas &c. & adeò obligare, ut meritò *Lugo de Pœnit. disp. 15. sec. 7. n. 147.* dicat, *absurdissimum esse affirmare Hæreticos non obligari legibus, & præceptis Ecclesiæ communibus.* Quis enim illos exemit? utique non ipse Deus: multò minus Ecclesia, quę tanquam veros sibi Subditos per Baptismum, per excommunicationis etiam pœnam, & censuram ad obedientiam eosdem compellere nititur. Et quidem si hæretici sub hoc præcepto non comprehenderentur, nec etiam consequenter comprehendi eum videretur, qui fortasse incidit in aliquod grave peccatum contra fidem: atque adeo nec iste talis (quia sic peccavit) teneretur confiteri: quod tamen quis concessurus? Huius autem illationis ratio à priori videtur esse: Quia præceptum hoc non est de re nova, aut quæ iam non fuerit, & sit debita ex divino iure, sed de Confessione à Christo Domino præcepta; solum determinando tempus illius; quæ determinatio, certè, fuit Ecclesiæ commissa, si in susceptione huius Sacramenti negligentes essent homines. Ut ergo divinum præceptum comprehenderet omnes baptizatos, iisdem omnibus (sicque etiam baptizatis hæreticis) debuit Ecclesia tempus confessionis faciendæ præscribere, alioquin ipsa non satisfecisset debito suo determinandi tempus omnibus, qui alioquin ex Christi præcepto ad confessionem obligari erant: ita etiam Lugo *sec. cit. n. 145.*

524. Neque hic obstare posse videtur particula illa *fidelis* posita *in d. cap. Omnis* in principio lati præcepti: *Omnis utriusque sexus fidelis*: Quia tali particula, seu nomine significantur (ut advertit etiam *Lugo sec. cit. n. 146.*) omnes, qui Baptismum acceperunt, quod est fidei Sacramentum. Uti è contra non intelliguntur fideles, qui & si fidem Christi habeant, baptizati tamen non sunt, unde nec potest hos Ecclesia obligare. Quod confirmari etiam potest ex verbis *Trident. Concilii sess. 14. cit. eod. cap. 5. in princip.* ubi declarans institutionem Confessionis, dixit: *Christum ascensurum ad Coelos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquisse, tanquam Præsides, & Iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ christi fideles ciderint*. Hisce enim verbis non exclusit utique à potestate Sacerdotis hæreticorum peccata; sed *Christi fidelium* nomine baptizatos omnes comprehendit. E contra verò, *infidelium* nomine sæpè ii soli intelliguntur, qui baptizati non sunt, ut videre est præcipuè *in Decreto Gratiani 28. qu. p.* ibi enim passim *infidelium* nomine intelliguntur, qui extra Ecclesiam sunt. Et hinc est, quod etiam inter Theo-

logos talis usurpatio frequens videtur, ut quando ex.gr. affirmant non licere baptizare filios *infidelium* invitis parentibus: quando dicunt Matrimonium fidelis cum infideli esse irritum, quibus in propositionibus certum est, nomine *infidelium* non comprehendi hæreticos baptizatos, quoniam horum filii, parentibus invitis, baptizari possunt: & Matrimonium Catholici cum hæretica, vel vice versa, validum est, & si non licitum. Nomine ergo *fidelium* in *d. cap. & textu* comprehenduntur etiam hæretici, ut distinguantur ab iis, qui fidem Christi nunquã professi sunt. Quod totum docet etiam *Lugo n. 146 cit.* His præhabitis, ac præsuppositis, quæ necessariò videbantur præmittenda, ut haberetur hic tradita quidditativa notitia huius secundi Ecclesiastici præcepti: aliis omnibus omissis, quæ proponunt, ac discutiunt D.D., præcipuè allegati supra, & communiter omnes de *Præcepta Confessionis* agentes, quippequæ sunt extra spheram obiecti nostri, immediatè prosequendo proprium Methodum, sit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui semel in anno facit Confessionem suam, sed informem, & invalidam, ex ignorantia tamen probabili, excusatur à peccato contra præceptum Confessionis annuæ.

525 Diximus supra *n. 429* Pręceptum Confessionis in lege Evangelica succedere præcepto cõtritionis; quæ contritio in statu veteris legis ante legem gratię, & Evangelicam, sola poterat (perfectè tamen formalis, vel virtualis) adultos iustificare, ac liberare à mortalibus. Fuit ratio, quia veteris illius legis sacramenta inania signa erant, quæ Dei gratiam per se, & ex opere operato non conferebant; sed solum eam præfigurabãt, & significabant, per Christum conferendam: sicque excitabant fidem in Christum Mediatorem: quę si formata fuit per Charitatem, seu contritionem perfectam, habebat vim iustificandi ex opere operantis tantùm: iuxta communissimam Doctorum, & fidem Catholicam. In lege autem nova, & Evangelica, contritio perfecta sola non est amplius ad iustificationem necessaria, cum sola attritio supernaturalis cum Sacramento Baptismi, vel Pœnitentiæ suscepto sufficiat per omnes Theologos. Ratio est: quia Christus Dominus in lege Evangelica facilitare volens salutis media, instituit hæc Sacramenta, non vivorum, sed mortuorũ remedia; ut per se, & directè hæc eadem homini spiritualem vitam, remissionem scilicet peccatorum, & gratiam primam conferrent: consequenter eandem primam gratiam antè eorũdem susceptionem non requirunt, nec etiam perfectam contritionem; aliter salutis media homini peccatori, non alleviata, sed aggravata fuissent.

526 Verum quidem est, quod sicut in lege veteri, adultis in mortale lapsis ad se ab eodem liberandos, & iustificandos, fuit necessaria contritio perfecta formalis, vel virtualis (inclusa saltim nimirum & imbibita in actu amoris Dei super omnia, qui de se semper est deletivus peccati, & iustificativus; quia licet non sit formalis, & expressa detestatio peccati, eam tamen virtualiter, & implicitè includit: hominemque sic disponit, ut si recordaretur peccati, vel offensæ Dei in se, eam utique detestaretur, &c. unde illi in S. scriptura sæpissimè, & absolutè promittitur remissio peccatorum, & iustificatio: ut *Proverb. 8. p. Petri 4. p. Ioann. 5. Proverb. 10. Ioann. 14. Luc. 7.* perfecta enim conversio hominis ad Deum, necessariò delet omnia peccata: hinc Christus ad Magdalenam *Lucæ l. c.* clarissimè dixit, *Remittuntur*

ei peccata multa, quoniam dilexit multum: alioquin esset homo simul conversus ad Deum, & aversus, quod implicat; atqui per verum actum amoris Dei super omnia, perfectè convertitur homo ad Deum. Et in hoc eodem actu includitur voluntas servandi omnia mandata Dei, iuxta illud; *Qui diligit, legem implevit*: qui verò totam legem implevit, utique est perfectè conversus ad Deum: Igitur peccator per solum actum amoris Dei super omnia, qui est etiam virtualis contritio, pariter iustificatur, ac remissionem peccatorum consequitur. Sicut ergo in lege inquam veteri, contritio ipsa perfecta formalis, aut virtualis, hominibus in mortale lapsis necessaria fuit ad se liberandos ab ipso, & iustificandos: ita quoque in lege hac nova Evangelica, in mortale prolapsis necessaria est simpliciter susceptio ipsa in re, vel in voto dictorum duorum Sacramentorum ad remissionem, & iustificationem acquirendam, quæ ob id appellantur Sacramenta mortuorum. Et hoc quidem certissimum est; imò veritas de fide: definita (loquendo de Baptismo) ab *Eugen. IV. in suo Decreto fidei, & à Trident. Sess. 7. can. 5. de Baptismo*, & habetur apertè *Ioannis IV. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Et si de Pœnitentiæ, & Confessionis Sacramento (de quo solum hic sermo) item expressè definita in *Trident. Sess. 14. cap. 2. de Pœnitent. in fine*: per hæc verba: *Est autem hoc Sacramentum Poenitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium; ut nondum regeneratis ipse Baptismus*. Item *Canon. 6. Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse Iure Divino, &c. anathema sit*. Et ita Catholici omnes cum *D. Tho. in Supplemento qu. 6. art. 2.* contra Hæreticos nostri temporis. Sicut igitur ante legem Evangelicam obligabat contritio ex Iure Divino, ita ex eodem Iure de facto obligat Sacramentalis Confessio. Et huius ratio, est Quia illud ad salutem necessarium est (necessitate medii intellige): sine quo prima gratia haberi nequit: si enim ipsa prima gratia ad salutem necessitate medii necessaria est, haud dubiè, id etiam sic necessarium erit, sine quo gratia hæc non potest haberi: atqui de facto sine Sacramento pœnitentiæ in re, aut uoto, respectu eorum, qui post Baptismum in mortale sunt prolapsi, gratia prima haberi non potest: Siquidem nonnisi duo Sacramenta extant, quibus vel in re, vel in voto susceptis, per se habetur prima gratia, nimirum Baptismus, & Pœnitentia: homo autem post Baptismum lapsus in mortale, baptismo mediante, ob eiusdem irreiterabilitatem, dictam primam gratiam consequi nequit, ideoque nisi eam obtineat mediante Sacramento pœnitentiæ, nullatenus obtenturus est; ergo, &c. Sed

527 Dices. Si Sacramentum pœnitentiæ omnibus post Baptismum lapsis in mortale esset ad salutem necessarium saltem in voto, Christus in lege gratiæ onus Ecclesię magis aggravasset, quam alleviasset: si quidem maius onus est debere salvari per Sacramentum pœnitentiæ, quam sine eo, ut in lege scripta fiebat, in qua homines iustificabantur per solam contritionem, absque incluso voto huius Sacramenti; atque hoc consequens nemo admiserit; ergo. Respondeo negando sequelam maioris: nam Sacramentum poenitentiæ à Christo in lege gratiæ institutum, hoc relevamen addit, quod de facto iustificari possumus per attritionem accedente Sacramento Confessionis, cum tamen in lege veteri nonnisi per contritionem perfectam (quam habere difficilius erat) iustificatio obtineri potuerit. Nec etiam ex hoc maius onus imponitur, quod contritio votum Sacramenti poenitentiæ, & confessionis habere debeat annexum, quod olim non habebat: cum enim vo-

votum iſtud non debeat eſſe neceſſariò explicitum, maiorem difficultatem non involvit, ut de ſe conſtat.

528 Inſtabis: In lege veteri fiebat peccatorum remiſsio ſine præmiſsione talis Confeſsionis: ergo cum ex Chriſti inſtitutione hæc præmitti debeat in lege nova, hac ratione Chriſtus reddidit remiſsionem peccatorum difficiliorem, & per conſequens viam ad ſalutem nobis fecit arctiorem. Adde, quod confiteri ſacramentaliter Sacerdoti propria occultiſſima peccata videtur eſſe contra legem naturę, cum ſit ſeipſum infamare, quod grave utique eſt ut patet; & onus quod in lege veteri non extabat; & ſine quo peccatores iuſtificabātur, ideſt cum contritione ſola, abſque confeſsione, ergo. Reſpondeo ad inſtantiam negando conſequentiam: non enim remiſsio peccati difficilior facta eſt in lege nova ex inſtitutione Sacramenti poenitentiæ, ut eſſentialiter includentis confeſsionem, quia haud dubiè modo facilius eſt attritionem iungere peccatorum confeſsioni, & abſolutioni ſacramentali, ſicque veniam conſequi, quam olim fuerit in lege ſcripta, perfectam contritionem elicere, eaque elicita peccatorum remiſſsionem obtinere. Ad id quod additur: Dico *primò*, cum *P. Paſqualigo in Sacra Morali Doctrina to. 2. diſp. 83. De Integrit. Confeſs. ſec. p. n. 5.* In Confeſsione non aperiri peccata Sacerdoti, ut homini, ſed ut gerenti vices Dei, atque adeo abſque infamia, quia confeſsio eſt tribunal, in quo eſt iudicanda conſcientia in ordine ad reconciliationem cum Deo. *Secundò:* Nec etiam propriè, ac rigoroſè loquendo verum eſſe quod confeſſio ſacramentalis ſit ex parte pœnitentis, ſui diffamatio (hinc optimè *Fagund. Præcep. 2. Eccleſ. lib. 5. cap. 1. n. 9. in princip.* ait: *In Confeſſione nunquam datur vera ratio infamiæ*: quam concluſionem extēdit etiam ad complicem peccati, quando & ipſe in confeſſione neceſſariò à pœnitente declaratur) quia diffamatio propriè cedit in detrimentum diffamati, patefactio autem peccatorum occultorum in confeſſione ſacramentali cadit in proprium commodum pœnitentis. *Tertiò*: Et ſi daremus, quod occultorum peccatorum confeſſio eſſet aliqualis (materialiter ſaltem) ſui ipſius diffamatio, hanc tamen non eſſe inconvenientem, quod fit iuſta de cauſa, ut fit in Sacramento poenitentiæ, ſed ſolum quādo nullam iuſtam, ac rationabilem cauſam habet. Et licet diſtincta occultorum peccatorum confeſſio ſit non nihil gravis, & homini tantiſper difficilis, ardua, ac verecunda videatur, multis tamen abundat commodis, quæ ipſam alleviant, & propter quæ conveniens fuit ut à Chriſto inſtitueretur. Quod etiam declaravit *Concil. Trident. in Seſs. 14. cap. 5. De Confeſſione*, per hæc verba: *Ipſa verò huiuſmodi Confeſſionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, gravis quidem videri poſſet, niſi tot, tantiſque commodis & conſolationibus levaretur, quæ omnibus dignè ad hoc Sacramentum accedentibus, per abſolutionem certiſſimè conferuntur*. Quorum *primum* eſt, quod per hanc obtineatur peccatorum venia. *Secundū*, quod peccatores ex confeſſione reportare ſoleant ſana conſilia, ſalubres inſtructiones in multis, præcipuè in ordine ad reſtitutionem faciendam tum rei, tum famę, quā alteri abſtulerint: ad inimicitias ſedandas, & pacem veram inducendam, etc. item ſolatia, & alia opportuna remedia contra periculum relapſus. *Tertium*, quod verecundia, ac quaſi timore confeſſionis tanquam froeno quodam, à peccatis retrahantur multi. *Quartum*, quod per verecundiam, & humiliationem Confeſſioni coniunctam, peccator magna ex parte ſatisfaciat pro reſtantibus poenis temporalibus, & quodammodo redimat confuſionem, quam peccatores in die iudicii patientur, quando Deus revelabit abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium.

529

529 Præter igitur præceptum Divinum de Confesione Sacramentali, datur quoque & Ecclesiasticum,& utrũque obligat (ex dictis) sub mortali. Divinum quidem in articulo, seu periculo mortis, Ecclesiasticum verò ad Confesionem annuam; adeo ut ex vi huius teneantur omnes fideles utriusque sexus, semel singulis annis confiteri omnia peccata mortalia quorum habent conscientiam. Circa quam obligationem, quia certè fuit ante hac probabilis visa sententia gravissimorum etiam Doctorum, Præcepto huic Ecclesiæ satisfieri per confessionem etiam sacrilegam, informen, & invalidam; huic eidem sententiæ omnem probabilitatem abstraxit *Decretum Alexandri VII.* inter propositiones damnatas *Anno 1669.* & hanc numerans (quæ est 14.) *Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*: & quæ neque mihi unquam placere potuit; meritoque damnata. Cuius etiam damnationis meritum clarè constat, tum quia præceptum Confessionis est Divinum substantialiter, & quoad solam temporis determinationem Ecclesiasticum: ex præcepto a utem Divino tenetur homo integrè, & validè confiteri, quantum est ex se; tum quia Confesio voluntariè facta invalidè, non est sanè Confesio, si quidem desunt illi essentialia, ergo per eam satisfieri non potest præcepto Ecclesiæ de annua Confesione, voluntariè enim nulliter, seu invalidè confiteri, est non confiteri, ut patet, tum etiam quia ecclesia præcipere potest, & re ipsa præcipit, ut Sacramentum poenitẽtiæ percipiatur secundum sua essentialia ab iis, qui peccati mortalis sibi sunt conscii; ergo quando illud non percipiunt secundum sua essentialia, præcepto Ecclesiæ non satisfit; Sed quando Confesio est invalida, idem Sacramentum non percipiunt secundum sua essentialia, cum hoc ipso aliquod essentiale deesse debeat; ergo.

530 Nec valet recurrere ad commune oppositum, quod Ecclesia videlicet non possit aliquid statuere circa internum actum poenitentis, cum de occultis non iudicet, consequenter esto Confesio esset nulla ob defectũ interioris actus poenitentis, nihil ipsius præcepto officere. Non inquam valet, nam esto nil possit ecclesia statuere circa actũ internum, qui non pertineat ad substantiam externi, directè cadentis sub ipsius præceptum, statuere tamen aliquid potest circa internum, qui pertineat ad substantiam eiusmodi externi: sicque potest præcipere actum internum indirectè, quatenus scilicet iste inservit ad ponendum actũ externũ ab ipsa præceptũ; ut communiter D.D. Addo tamen, quod huiusmodi recursus in hac re omittẽdus est: Quia Christus ipse est qui pręcepit Cõfiteri, Christus autem Deus est, qui actus etiam internos præcipere potest, & sic dum pręcipit Cõfesionẽ, hanc exigit validam, sed quia tempus illam faciendi non determinavit, ecclesia in *Cap. Omnis*, statuit ut semel in anno unusquisque faciat Confesionem à Christo præceptam, nimirum validam: hinc & mortaliter peccat, & præcepto ecclesiæ de annua confesione nullatenus satisfacit, qui voluntariè Confesionem facit invalidam, seu nullam.

531 Qui verò eanden informem, seu nullam faceret involuntariè, ex ignorantia probabili vt sæpè accidit, & accidere potest, excusatur à peccato contra præceptum annuæ Confesionis, ut in proposito privilegio: Cum per D. D. communiter involuntarietas, & ignorantia invincibilis tollat rationem peccati. Vnde qui invincibiliter ignorat priorem suam Confesionem fuisse invalidam, invincibiliter etiam ignorat non implevisse præceptum, quo stante à peccato contra Confesionis præceptum excusatur. Non tamen per hoc adimplet præceptum, nec satisfacit; quia sicuti non satisfacit qui voluntariè facit Confesionem

nem nullam, eo quod non ponat veram Confessionem, ita nec satisfacit, qui involuntariè facit Confessionem nullam, eo quod etiam tunc non ponatur vera Confessio. Quare, si quando cessaret dicta ignorantia, & innotesceret defectus, & nullitas confessionis, repetenda iterum esset, ut præcepto satisfaciat, qui eam informem fecit, seu nullam: iam enim obligatio eadem peccata denuò confitēdi, & legitimè clavibus subiiciendi reviviseeret in communi sententia.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui in Confessione per quam annuum Ecclesiæ præceptum intellexit adimplere, ex ignorantia probabili, & oblivione, omisit aliquod mortale cuius recordatur post sumptionem communionis Paschalis, excusatur ab obligatione ex vi annui præcepti illud omissum confitendi intra eundemmet annum, & si nondum etiam iste sit elapsus.

532 Sequitur hoc privilegium ex superius dictis *initio huius Capitis*. Accedit etiam ratio clara, quia iam iste satisfecit præcepto confessionis, cum re ipsa semel in anno confessus sit; & ideo vi huius præcepti non tenetur amplius eodem anno confiteri: quapropter differre potest confessionem illius mortalis ex ignorantia, seu oblivione omissi: quousque ex devotione primam confessionem fecerit: vel donec ex vi alterius obligationis teneatur confiteri. Et ita etiam *Navarr. in Man. cap. 2. n. 10. Reginald. in prax. to. p. lib 6. n. 40. Suarez De Pœnit. disp. 23. sec. 2. n. 8. Coninch. de Sacramentis disp. 5. dub. 8. n. 66. Pater Alphons. De Leone De Offic. & Potest. Confessar. Recollect. 18. n. 35. Filliuccius tract. 7. cap. 3. qu. 6. n. 57. Molfesius tract. 7. cap. 10. n. 38. Bonac. to. p. De pœn. Sacram. disp. 5. qu. 5. sec. 2. punc. 4. n. 32. Toletus in Summ. lib. 3. cap. 8. n. p. Fagundez præcep. Eccles. 2. lib. 1. cap. 4. n. 17. Diana Coordin. to. p. tract. 3. res. 56. n. 3. Ex par. 3. tract. 4. res. 123. alias 124. Bassæus Verbo. Confessio Sacramentalis p. Leander par. p. tract. 5. q. 45.* & alii apud citatos.

533. Dicit privilegium, *cuius recordatur post sumptionem Communionis Paschalis*: Quia si recordatur ante communionem, tenetur per se loquendo, mortale oblitum confiteri antequam ad cōmunionem accedat, cum nullus possit ad Euchatistiam accedere, nisi peccatorum mortalium quorum habet conscientiam confessionem præmittat, iuxta præceptum *D. Pauli 1. Corint. 11. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Qui enim manducat indignè, iudicium sibi manducat*. Et declarationem *Tridentini sess. 13. c. 7.* per quam statuit, conscium peccati mortalis, quantum vis sibi contritus videatur, confiteri sacramentaliter debere antequam ad sacram Eucharistiam accedat. Teneretur igitur & iste (sed divino præcepto) si sacram Eucharistiam vellet accipere: quod si nollet, peccaret quidem contra præceptum communicandi in Paschate; non autem contra præceptum annuæ confessionis. Sic *Bonacina numero cit. vers. Si verò. Leander tract. cit. quæst. 38.* alios allegantes.

PRIVILEGIVM TERTIVM

Qui congruo præmisso examine, ignorat aliquod lethale quod commisit, nec illi (inculpabiliter) occurrit dum confitetur, fructuosam, validamque facit Confessionem (ni aliud ei essentiale desit) & à sacrilegii reatu excusatur.

534 Ita certum est hoc privilegiū, vti indubitatum, quod confessio, & si non integra materialiter, attamen ratione integritatis formalis, valida est, licita, & fructuosa, manente tamen

men semper obligatione, peccatum illud oblitum, seu ignoratum, cum aliquando occurret subiiciendi clavibus; sic enim D. D. omnes: in hoc convenientes, quod integritas formalis sufficiens sit ad valorẽ confessionis, quamvis materialiter illi desit aliquid, ut in casu huius privilegii pro quo stat etiam, & convincit auctoritas,& ratio *Concilii Trident. sess. 14. Cap. 5. De Confessione*: sub sequentibus verbis: *Constat enim, nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quam ut postquam quisque diligentius se excusserit, & conscientiæ sinus omnes,& latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se,& Dominum Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem Confessione inclusa esse intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta psal. 18. dicimus: Ab occultis meis munda me Domine*. Ex quibus, & ratio fundamentalis privilegii huius habetur, & distinctio integritatis materialis, & formalis sacramentalis Confessionis eruitur, ut patet. *Materialis* namque Confessionis integritas (ut ex iisdem *Tridentini* verbis) est qua omnia peccata secundum numerum, & speciem exprimuntur, quæ secundum præceptum Divinum, & Christi Domini per se loquendo exprimenda sunt: *Formalis* verò integritas est, qua exprimuntur omnia peccata secundum speciem, & numerum, quæ,& quatenus quis conscientia sua dictante, hìc & nunc exprimere potest, & debet: seu quæ conscientiæ suæ hic, & nunc confitenda practicè proponuntur, sive reipsa deinde omnia omninò enumerentur (& erit integritas *materialis* simul, & *formalis*, ac confessio *materialiter*, & *formaliter* integra) Sive aliqua omittantur *scienter* & dedita opera, sed ex iusta causa; vel à parte rei, vel bona fide probabiliter, & inculpabiliter habita pro iusta: Vel ob inculpabilem oblivionem, seu ignorantiam, ut in proposito privilegio, & sic erit integritas *formalis* tantum (quæ apud omnes Catholicos, essentialis tantum est Confessioni Sacramentali) & Confessio adhuc formaliter integra: quia adest voluntas (ut supponitur) omnia confitendi peccata, si nihil obest: vel si occurrent in casu nostro: Et si formaliter integra (quamvis non materialiter) ergo valida, licita, & fructuosa,& absque reatu: ergo verum privilegium propositum.

535 Quod præterea confirmatur: nam tum impotentia physica, tum impotentia moralis (per omnes) excusat ab integritate materiali Cõfessionis,ut omissis aliquo,vel aliquibus peccatis mortalibus, sufficiat integritas formalis tantum,nec sacrilega sit talis confessio;cum nullum præceptũ obliget ad impossibile. *Impotentia physica* est, quandocumq; quis ad materialiter integrè cõfitẽdũ physicè est impotens:ut accidit,& accidere potest in multis casibus,quos vide *De Integritate Confess.* apud D.D. *Moralis impotentia* est, quandocunque ex confessione certi peccati, vel circunstantiæ timetur meritò grave damnum spirituale, aut corporale, vel proprium ipsius pœnitentis, vel Confessarii,vel alterius tertii:tunc enim, & in huiusmodi casibus (à pluribus ibidem recensitis) potest peccatum illud taceri absque Sacrilegii labe, ex omnium Catholicorum communi. Et ratio est, quia hic, & nunc censetur moraliter fieri non posse, quod sine gravi damno sui, vel proximi fieri non potest: neque præceptum Divinum positivum confitendi integrè obligare potest cum tanto incommodo, sed cedere debet præceptis legis naturalis de conservanda propria, vel aliena vita,fama,ac avertendis damnis, & periculis gravibus spiritualibus, & corporalibus,&c. At, qui ob inculpabilem ignorantiam, seu oblivionem, omittit in Confessione aliquod lethale, ut in privilegio, ob utramque impotentiam id facit, physicam videlicet, & moralem, ergo. Maior est certa: item minor, utpote inclusa in maiori tamquam particularis in suo universali: & est insu-

per propositio, & argumentum. *Suarez in 3. p. to. 4. disp. 23. sec. 3. n. 2.* ubi ad rem hanc sic: *In hoc casu intervenit impotentia vel moralis, vel etiam physica. Unde si talis confessio non sufficeret, non possent homines Sacramentum hoc cum aliqua morali securitate recipere. Quod non solum procedit de propria oblivione, quæ dicit carentiam memoriæ, & spectat ad ignorantiam facti, sed etiam de quacunque ignorantia probabili Iuris, ratione cuius homo existimat se posse licitè omittere tale peccatum in Confessione, vel quia probabiliter putat non esse mortale: vel certè quia invincibiliter credit adhibuisse diligentiam necessariam, cum tamen revera non adhibuerit: quia in omnibus his, & similibus casibus confitetur omnia, quæ invincibiliter existimat esse confitenda, & ità formaliter implet præceptum de integritate Confessionis. Nam in his omnibus casibus eadem est ratio vel impossibilitatis moralis, vel sufficientis excusationis, utraque enim sufficit ad integritatē formalem.* Hactenus Suarez: per quem ut patet, integritas formalis confessionis consistit cum quacumque ignorantia probabili: & si sic (uti sanè est per D. D. omnes, unanimi consensu assignantes oblivionem, seu probabilem ignorantiam pro legitima causa excusante ab integritate Confessionis materiali) verum consequenter propositum privilegium.

536 Verum inquam, ut excuset etiam ignorantia, vel oblivio de facto inculpabilis, etiam si hæc ex aliqua gravi culpa oriatur quod est valdè notãdum cũ *Marchãt Tribun. p. 1. tr. 4. t. 6. q. 6.* quẽ refert, & sequitur *Patritius Sporer p. 3. Tyrocinii Sacram. q. 6. Ord. 27. §. p. n. 659. fol. 430* Et si enim antea quis peccaverit, quando oblivioni, vel ignorantiæ causã dedit: utpote quia cõfessionẽ diù nimis distulit, etiã nõ sine transgresione præcepti annuæ Confessionis, aut quia veritatem sufficienter non inquisivit: si tamen dum confitetur, dolens de præterita culpa, volens si recordari posset, omnia confiteri, peccati alicuius obliviscatur, iam oblivio, seu ignorantia non erit amplius voluntaria; atque adeo excusabitur à Sacrilegii reatu, ut in privilegio, & ab integritate materiali Confessionis: nam & si sit culpabilis in causa, & radice sua, modò tamen hic, & nunc culpabilis non est.

537 Hinc sequitur, quod quamvis plurimi in pueritia, vel iuventute (maximè rudes) confitentes, in confessionibus suis aliqua omittant peccata, ob ignorantiam inculpabilem, vel naturalem oblivionem, à culpa immunes sint: unde pervenientes ad annos maturioris prudentiæ, & memoriæ, dum in cognitionem, vel recordationem eorum peccatorum veniunt, non teneantur dictas præcedentes Confessiones repetere, validę enim fuerunt ratione integritatis formalis, sed sufficiet eis sola peccata ante inculpabiliter oblita, vel ignorata, confiteri. Quod idem corollarium extendo etiam (cum *Henriquez de Pænit. lib. 2. cap. 12. initio.* & *Fagundez 2. Eccles. præcepto libr. 3. cap. 3. n. 8.*) ad eosdẽ pueros, & rudes, qui licet in eadem etiam ætate cognoverint se culpabiliter præcepta quædam violasse legis naturalis, aut Divinæ, attamen ideò illa peccata non sunt confessi, quia ignorabant Confessionis præceptum: sciebant quidem illa esse peccata, at prorsus ignorabant, se esse obligatos ad Confessionem, aut dari Confessionis præceptum, & solum in maiori ætate cognoscunt confitendi obligationem; & hi enim, inquam, licet non excusentur à peccato quando talia in illa ætate egerunt; excusantur tamen ab obligatione confitendi: quia præceptum confessionis quoad illa peccata ignorabant. Quare pueri, & puellæ, sic etiam rustici, ac rudes noviter agnoscentes obligationem, quam habebant confitendi ea, quæ tunc commiserunt, non tenentur modò iterare, ac repetere confessiones præteritas, sed sufficit, idipsum tantum confiteri: & ratio est, quia id peccatum ob ignorantiam fuit omissum, unde ignorantia excusavit;

quia

quia sic integra fuit confessio formaliter, si non materialiter: consequenter non repetenda, quia non sacrilega, ut in privilegio; & ita etiam præter citatos *Bonacina De Pænit. disp. 5. qu. 5. sec. 2. punc. 2. §. 3. Diffic. 4. n. 2. Basæus verbo confessio p.* aliique communiter.

PRIVILEGIUM QUARTUM.

Qui in Confessione omisit aliquod mortale, ignorans invincibiliter esse tale, à culpa, & ab iteratione Confessionis excusatur.

538 Ita est utique, quia videlicet confessionem fecit validam & formaliter integram. Solum ergo tenebitur ad summum explicare in nova Confessione peccatum in priori omissum. Sequitur hoc privilegium ex præcedenti ut patet. Et sub iisdem ferè terminis proponitur, & approbatur à *Leandro par. p. tract. 5. de Sacram. pænit. disp. 5. q. 69.* referente pro eodem etiam *Navarrum in cap. Fratres de pœnit. dist. 5. n. 82. Sylvestrum verbo Confessio p. qu. 3. Vasquez qu. 92. art. 3. dub. p. Reginald. lib. 6. n. 153. Bonacinam l. c.* & alios (*in præcedenti privilegio citatos*) eadem de causa à repetitione confessionis pueros excusantes, qui in Confessione aliquod mortale tacuerunt, ignorantes invincibiliter mortale esse, sed grandiores facti, mortale esse agnoscunt. Quo privilegio supposito, *P. Diana to. 1. Cordin. tract. 3. res. 119. ex p. 3. tr. 4. res. 107. aliàs 108.* affirmat, se resolvisse de quodam puero, qui usque ad decimum tertium annum, non se accusavit de pollutionibus, quas ordinariè faciebat, ignorans invincibiliter, illas esse peccatum: illum non fuisse adstrictum præteritas confessiones reiterare, sed sufficere, se in prima confessione de pollutionibus factis, accusare.

539 Dixi supra (ad summum) Quia licet Doctores in casu huius privilegii communiter asserant, dictum debere omissum in priori, in nova Confessione confiteri: non desunt tamen qui oppositum doceant, idque solido etiam fundamento sustineant. Huiusce opinionis videtur esse *Iacobus Marchantius Resolutionum Pastoralium tract. 5. De Sacram. Pœnit. cap. 3. De Integrit. Confession. qu. 3.* in qua inquirens; Quid agendum sit Confessario cum pœnitente, qui interrogatus de numero dicit se non esse solitum in præcedentibus confessionibus illum exprimere, nec de hoc interrogari, *an talis debeat repetere confessiones præcedentes?* Respondet: *Si ignoraverit hoc esse necessarium exprimere ad integritatem, & validitatem confessionis, non esse compellendum ad repetitionem: sicut nec quando omittit aliquod peccatum mortale, quod non putabat, nisi veniale.* Hoc ultimò additum, est ad rem nostram ut patet: quare ergo additum? Quia videlicet, si non putavit mortale (inculpabiliter suppono), nec tale commisit, ergo nec in nova confessione subiiciendum clavibus necessariò. Et ità ob id pariter, decidendo, respondet ad aliud consimile quæsitum *Bordonus in suis Decisionibus miscellaneis, Decis. 321.* quæ est huiusmodi. *Vir alioquin prudens, & sciens, qui antea in suis confessionibus nunquam se accusavit de desideriis carnis, Furti, Odii, &c. eò præcisè, quia putabat ea non esse peccata; aut de illis nunquam dubitavit, sint ne peccata, non debet esse anxius circa præteritas Confessiones respectu integritatis, neque tenetur illas reficere, neque huiusmodi desideria alias non confessa modo confiteri. Ratio est clara. Primò, quia stante eius bona fide, quæ secundum omnes à peccato excusat, non peccavit: ergo ex hoc capite non tenetur reficere Confessiones. Secundò, dictæ Confessiones non caruerunt sua integritate, quia integritas habet pro obiecto solum peccatum tale cognitum ex parte Pœnitentis, qui in casu nostro nunquam habuit cognitionem, vel advertentiam, illa*

desideria fuisse peccata , & ignorantia fuit inculpabilis,sicut fuit in D. Paulo dum dixit ad Rom. 7. 7. Nam concupiscentiam nesciebam,nisi lex diceret:Non concupisces. Ex quo , Tertiò sequitur hunc Virum non teneri ea desideria confiteri,quia solum peccatum est obiectum huius Sacramẽti. Nihilominus pro quiete cõscientiæ suæ poterit, si vult ea desideria fateri talia,qualia sũt in seipsis,simul cum aliis peccatis.Ita Bordonus.

540 Ex cuius , & *Marchantii* probabili relata doctrina sequitur , omittentem in Confessione aliquod mortale , bona fide , ac inculpabiliter non existimatum tale, excusari nedum à reatu invaliditatis Confessionis(seu sacrilegii) & ab iteratione eiusdem,ut in privilegio,sed nec etiam(probabiliter)hunc teneri idem in ea omissum,in nova confessione fateri: nam iuxta hanc probabilem sententiam prima confessio fuit integra etiam materialiter, cum omissũ ignorantiæ causa nõ fuerit peccatum. Et solum peccatum,tale cognitum ex parte pœnitentis, est obiectũ,ac materia remota huius Sacramenti.

541 Prosequens autem idem *Marchantius* suam responsionem *num. antecedenti initio* allatam , Advertit : quando pœnitens de numero omisso in prioribus Confessionibus tacet, ignorãs obligationem illum exprimendi , confessarium non teneri eumdem hac de re interrogare ; sed posse bona fide eum relinquere , maximè si potius perturbationem timeat , quam fructum speret . Imo rustici, qui bona fide putant se benè confessos, non sunt multum inquietandi interrogando de aliquo præteritæ Confessionis,nisi aliquid essentiale defuisse manifestum sit . Nam etiamsi quandoque confessiones fecerint materialiter non integras , propter tamen bonam fidem censentur formaliter integræ, & sic sufficientes : ita *Marchantius resp. cit.* qui præterea eodem *cap. 3. cit. in respons. ad 2. quæsitum* , docet sequentia , quæ in gratiam tum pœnitentiũ tum etiam Confessariorum placet referre. *Si numerus peccatorum aperiri non potest , aperienda est consuetudo, quanta , & quam diuturna fuerit , ut quantum fieri potest , status pœnitentis intelligatur, dum tempus , & frequentia aliquo modo indicatur, ut toties in hebdomada , vel mense , vel anno . Qui autem non potest hæc etiam specificare , dicat , se valde sæpè hæc fecisse , aut quasi quotidie , aut frequenter in septimana ; hoc etiam sufficiet ad aliquo modo statum aperiendum, prout potest . Nam velle rudes ad specialiorem numeri specificationem urgere , potius est velle eos divinare , quam verisimilia confiteri. Et experientia nobis constat, quod cum urgemus eos verisimilem numerum dicere in specie, si aliquem exprimant numerum,non nisi coniecturam verisimilem facere: tum quia in diversis peccatis ferè eundem numerum exprimunt , licet unum præ altero longè illis frequentius fuerit: tum quia postea , specialius interrogati , quoties in die , hebdomada , vel mense , invenitur ex ipsorummet declaratione , non fuisse prius vel tertiam partem numeri expressam . Videnturque solum importunitatem Confessarii urgentis voluisse fugere coniecturalis alicuius numeri expressione Unde aliquando dicunt se commisisse id centies, & centies, idest sæpissimè* : hæc *Marcantius*,quæ uti & alia *d.cap.* 3. ex aliis etiam Doctoribus recensita,declarat se adnotare voluisse(cum *Filliuccio*) propter anxietates, quæ quandoque ob similia contingunt Confessariis circa pœnitentes ignorantes, rudes,& negligentes , quos difficile foret ad repetendas confessiones inducere , quia genii durioris. *Circa quos* (concludit uterque) *potest uti Confessarius sententia favorabili Doctorum , quæ probabilis habetur.* Cui conclusioni favent valdè verba , & doctrina *Fagundez* ab ipso tradita *Secundo Eccles. Præcep. lib. 3. cap. 4. n. 14.* ibi enim loquens de actibus ordinariè, & proximè peccatum copulæ subsequentibus , uti sunt verba turpia , gaudium , complacentia , amplexus , oscula , &c. & quærens , an qui habuit copulam teneatur illos con-

confiteri: adhærensque Classicorum Doctorum negativæ sententiæ, uti veriori, ac probabiliori (tum quia pauci admodum comparatione aliorum inveniuntur, qui post ipsum actum copulæ, aut post vindictam iniuriæ, aut commissum furtum, non complaceant, non loquantur ea de re, & paucissimi Confessarii, etiam doctissimi, hanc circumstantiam interrogant: tum etiam quia, licet singuli prædictorum actuum sint peccata mortalia in iudicio Dei: nihilominus, cum communiter ante, & post principalem actum copulę multa cogitata, dicta, & facta inordinata, & impudica soleant dici, explicata copula, satis constat moraliter Confessario de statu pœnitentis, ut illi medicinam congruam applicare possit) concludit ipse quoque rem suam per sequentia consolatoria verba: *Nihil enim amplius in hoc iudicio Dei, & Confessionis requiritur, quam ut Confessarius statum agnoscat poenitetis, ut non feratur iudicio caeco, & imprudenti: & aliquando etiā expediet, ut meretrices, & Scorta de huiusmodi actibus sigillatim non recordentur cū periculo gravi suarum conscientiarum: praeceptum enim divinum, & positivum Christi, est suave, & obligat, quantum satis est, ad consequendum finem gratiæ: satis autem est ad consequendum hunc finem, ut Confessarius statum peccatoris agnoscat, quem satis agnoscit explicato actu principali copulæ, & numero actus illius, &c.* hæc Fagundez: notanda à Confessariis maximè anxiis, & scrupulosis. Quibus etiam addo ego, non esse inquirendas à Confessariis, aut explicandas à Poenitentibus eas complacentias, quæ immediatè, & post concomitantur actum; at benè eas quæ post horæ dimidium, & ultra committuntur, utpote non moraliter coniunctas cum actu. Sed

542 Quæres, an etiam qui temerè, & erroneè, ac ex ignorantia crassa omisit in Confessione aliquod lethale putans non esse tale, excusetur à culpa, & ab iteratione Confessionis. Respondeo negativè: quia in tali casu & peccavit mortaliter, & fecit Confessionem sacrilegam irritam, & invalidam: atque adeo nedum teneatur peccatum omissum confiteri, sed etiam totam confessionem utpote nullam iterare. Ità *Suarez, Layman, Ochagravia, Lugo, Hurtado, Palao, Thomasā Iesu in Tribunali conscientiæ cap. 6.* quos & alios refert, & sequitur *Leander par. p. tr. 5. de Poen disp. 5. qu. 70.* Et quamvis *Pater Diana par. 3. tr. 4. ref. 107. alias 108.* docuerit cum *Reginal. in Praxi to. p. lib. 6. cap. 5. sec. 3. n. 153.* & aliis, non teneri Confessionem reiterare, qui per ignorantiam crassam temerè, & erroneè aliquod peccatum in Confessione omisit, sed teneri tantùm peccatum omissum postea confiteri: re tamen melius considerata, & ipsemet *par. 10. tr. 14. ref. 19.* huic responsioni nostræ adhæret; nempe esse Confessionem iterandam; quia fuit omninò irrita, & invalida, cū in ipsamet confessione peccatum patratum fuerit, & non confessum, igitur invalida ex defectu integritatis.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui ob ignorantiam, grosso modo, sine certo numero peccatorum mortalium, indocto Parocho, bonā fide confessus est, excusatur, detecto etiam errore, à reiteratione Confessionis.

543 **L**Eander *l. c. qu. 71.* loquens de Rustico ignorante, dicit esse certissimum hoc privilegium: *Certissimè, & absque ullo timore dictus Rusticus non tenetur ad reiterandas Confessiones, quia reverà facerent validæ, & fructuosæ: & pro* hoc

hoc eodem privilegio sunt etiā *Navarr. libr. 5, Consil. tit. de pœn. & remiss. Conf. 32. in resp. ad p. qu. Henriquez lib. 5. cap. 3. n. 10. in fine. Fagundez Eccles. præcep. 2. lib. 3. cap. 2. n. 5. & cap. 4. n. 10. Diana Tom. p. Coordinato tr. 7. res. 122. Ex p. 3. tr. 4. res. 88. aliàs 89. Basseus Verbo Confessio Sacram. 4. Vers. Hinc insuper*, & alii. In hoc omnes convenientes, quod Rustici ignorantes homines, qui agresti, & inculto modo bona fide confitentur, sine numero, & diligentia, cogendi nō sunt repetere confessiones factas cum indoctis Parochis. Quia cum hi habeant uniformem vitæ modum, nec extraordinariis vitiis, aut negotiis sint assueti, ex iis, quæ confitentur se uno mense, vel hebdomada, aut anno commisisse, facilè coniiciet prudens, ac expertus Confessarius, quantum in reliquis labentibus annis deliquerint, & quot numero peccata commiserint.

544 Huic eidem privilego subscribit etiam *Lugo de Poen. disp. 16. sect. 14. à n. 577.* nonnihil tamen difficultatis facere videtur propter dicta verba citatorum Auctorum: Ex quibus (inquit) non facilè deduci potest, an hi ignorantes Rustici omninò excusandi sint à confessionibus repetendis, & ab accusando se denuò de præteriis peccatis patratis ante ultimam Confessionem: an vero solum excusandi sint ab explicando maiori cum distinctione eorum peccatorum numero. Hoc secundum allegati D. D. insinuare videntur (ait *Lugo*) dum asserunt quod prudens Confessarius ex iis, quæ Rusticus confitetur, se hac hebdomada, seu mense commisisse, colliget quid toto anno fecerit, cum ibi videatur sermo esse de ultimo Confessario, qui, quia doctus, colligere poterit numerum in Confessionibus cum Parocho indocto factis, male explicatum: qualem sensum præ aliis expressit clarius *Fagundez n. 5. cit.* dum ibi dicit: *Hos non esse cogendos repetere confessiones præteritas cum indoctis Parochis, sed iuvandos esse à prudenti Confessario, præmissis nonnullis interrogationibus, meliori modo quo fieri potest; nam ex his quæ confitentur, se uno mense, vel hebdomada, aut anno fecisse, satis coniicere potest expertus, prudensque Confessarius, quantum toto anno, aut reliquis annis labentibus deliquerint.* Ex quibus verbis *Fagundez* supponere videtur adesse obligationem subiiciendi clavibus peccata illa malè, & grosso modo prius explicata. Alioquin (infert *Lugo*) ad quid requiritur, quod Confessarius ex præsenti confessione colligat, quantum reliquis retro annis peccaverit? Et si huiusmodi est etiam illorum Doctorum sensus, non videntur consequenter procedere: Nam (arguit *Lugo*) si Rusticus ille cogendus non est magis distinctè, numerum dicere, prius confusè explicatum, eo quod ex uniformi eius vita colligitur, quid fecerit toto illo tempore; Ergo Parochus potius, cui magis erat notus pœnitens, potuit melius ex illo loquendi modo colligere quid fecerit toto anno, & tunc sibi formare iudicium sufficiens non minus, sed magis, quam Confessarius doctus postea, propter maiorem notitiam, quam de pœnitente proprius Parochus habebat. *Non est igitur obligatio ulla subiiciendi iterum eadem peccata præterita clavibus, si non est obligatio magis distinctè eorum numerum explicandi: atque, ita absolutè dicendum videtur, saltem, dum rusticus manet in eadem impotentia, vel difficultate explicandi melius statum suum*, ita concludit *Lugo n. 578. in fine*, argumentum suum, & sub hac eadem conditionata conclusione recipit ut patet, approbatque privilegium propositum. Sed

545 Quæres, An dictus rusticus, si adeò rudis esset, ac ignarus, ut nō confiteretur nisi generalia, foret absolvendus? Ad hoc idem quæsitum *Caspensis Cursus sui Theologici to. 2. tr. 24. disp. 4. sep. 15. n. 135.* ita respondet. Inquires, quid sit faciendum cum homine rudi, qui non confitetur nisi quæ-

dam

dam generalia? *Respond. Si sit verè attritus, & verè apprehendat se peccasse, absolvendus est: communiter tamen, & extra necessitatem non est absolvendus, quia eo ipso quod non confitetur aliquod peccatum in particulari, sufficienter intelligitur non apprehendisse, quid sit peccatum, maximè cum interroganti de rebus in particulari, in quibus regulariter datur peccatum, ad minus veniale, ut de distractione in Oratione; ipse tamen semper respondet in nulla re illarum peccasse, quapropter neque attritionem habere potest.* Sic Caspensis. At Pater *Pasqualigus in sua Theologia Morali disp.* 83. *sec. p. n.* 10. putat, eum posse absolvi, qui solum dicit se peccasse, *etiam si nesciat exprimere aliquod peccatum sive in genere, sive in specie: Quia dum non scit explicare, censetur impotens ad explicandum; qui autem est Impotens, potest absolvi, si solum se accuset, quod peccaverit, ut constat in moribundis.* Ita Pater *Pasqualigus*.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Qui meminit solum se lethaliter peccasse, & ignorat huius peccati speciem, de hoc in genere tantum se accusando, & non de aliquo peccato in particulari, excusatur à reatu invaliditatis Confessionis, & fructuosè absolvitur.

546 Supponit privilegium, quod huiusmodi Confessio habeat proprium requisitum dolorem, & nil aliud ei desit de suo essentiali. Probatur autem: Quia sic talis dat veram, imò necessariam materiam Sacramentalis Confessionis, & absolutionis; sui ipsius videlicet accusationem veram, ex qua Confessarius cognoscit talem poenitentem peccasse, & de peccato suo dolere, sicque statum eiusdem agnoscit, & eum ex ostensione doloris esse dispositum sufficienter ad absolutionem, ergo huiusmodi confessio valida est, proficuaque absolutio: consequenter verum privilegium: Quod confirmatur ex *D. Tho. in* 4. *dist.* 21. *qu.* 2. *art. p. ad p. & art.* 2. ubi expressè docet (ut notat etiam Coninch ubi infra) eum qui solum meminisset in genere se fecisse aliquod peccatum mortale, & hoc ita confiteretur, debere absolvi, etiamsi in particulari nihil confiteretur: hoc autem ut patet, est ad litteram privilegium propositum. Accedit etiam Auctoritas aliorum Doctorum, expressè item huic eidem privilegio assentientium: Nam *Navar. in Man. cap.* 10. *n.* 7. *in fine* sic: *Si recordatur se lethaliter crimen admisisse, non tamen occurit in specie, quod fuerit, tunc fateatur se deliquisse mortaliter, etiam si de eo in specie memoriam non habet. Layman. libr.* 5. *tract.* 6. *cap.* 8. *n.* 7. pariter sic: *Si pœnitens non recordetur speciem peccati, sed tãtum in genere se mortaliter peccasse, v. g. in pravam cogitationem consentiendo, noxium aliquid loquendo: debet hoc ipsum Confessario explicare: eum hæc sit sufficiens, imo necessaria materia Sacramentalis Confessionis, & absolutionis, teste S. Tho. in* 4. *d.* 21. *qu.* 2. *art. p. &* 2. *Suarez*, quoque *de Poenit. disp.* 23. *sec. p. n.* 8. ubi: *Si quis recordetur se peccasse mortaliter, oblitus est autem cuius speciei fuerit peccatum, illud debet saltem confiteri, & se peccasse mortaliter. Et n.* 9. *in princip. Si quis certò scit se peccasse aliqua cogitatione, dubitet autem, & ignoret in qua materia, & cum quanta gravitate, mortaline, an veniali, potest, & debet illud confiteri sicut habet in conscientia, & talis Confessio habet generalitatem abstrahentem à peccato mortali, & veniali.* His addendi sunt *Coninch de Sacramentis disp.* 7. *dub.* 10. *n.* 97. *Vers. Probatur secundò. Diana Coordin. to. p. tr.* 7. *ref.* 4. *n.* 2. *Ex p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 66. & apud ipsum *Villalob. in Summ. to. p. tract.* 9. *Diffic.* 34. *n.* 3. sed occasione huius privilegii.

547 Quæres, An etiam qui solum se accu-

accuſat de peccato veniali in genere, ſeu de peccatis venialibus in genere, poſſit abſolvi, & fructuoſè abſolvatur? Ex. gr. ſi quis devotus, & pius poenitens accedat ad Confeſſarium, dicatque non habeo conſcientiam peccati mortalis, ſed me accuſo de venialibus, quibus plu. ries Deum offendi, de illis doleo, & abſolutionem peto: an iſte talis poſsit abſolvi, & fructuoſè abſolvatur, quamvis nullum peccatum in ſpecie confiteatur: Vel teneatur illum cogere Confeſſarius, ut fateatur unum ſaltem in ſpecie, antequam illum abſolvat. Item ſi Confeſſarius audiens Confeſsionem perſonę Spiritualis, ac devotæ ſibi notæ, quamque ſibi etiam conſtat alienam eſſe à peccatis mortalibus, ſed ob aliquam diſtractionem (quæ quandoque accidere poteſt) nihil adverterit ex iis, quæ confeſſa eſt; & ne illam perturbet, ei non imponit ut confeſsionem repetat: ſed ſolum petit ut ſe accuſet de omnibus peccatis, tum commiſsis poſt ultimam Confeſſionem, tum de aliis anteactæ vitæ, atque pœnitens ita ſe accuſet in genere, an inquam talis confeſsio ſit materia ſufficiens legitimæ, & proficuæ abſolutionis ſacramentalis? Reſponſio ſententiæ communis eſt negativa, quod videlicet ſi poenitens nullum explicet peccatum in ſpecie, invalida ſit abſolutio. Quia poenitentiæ Sacramentum fuit per modum judicii inſtitutum: ad valorem autem iudicii requiritur omninò, ut extra caſum neceſsitatis fiat de materia certa, ac determinata, & de delictis in ſpecie, ergo confeſsio de peccatis ſolum in genere, non eſt materia ſufficiens ſentētiæ iudicialis, ſeu abſolutionis ſacramentalis in caſu noſtro. Accedit praxis communis; nullus enim Sacerdos confitētem peccata in genere abſolvit, niſi explicato aliquo peccato in ſpecie, ergo &c. Ita præcipuè *Suarez ſec. p. cit. n.* 10. *verſ. Dico ergo*. *Bonacina tom. p. de Pænitent. diſp.* 5. *qu.* 5. *ſec.* 2. *punc.* 2. §. 3. *diffic.* 2. *n.* 15. *Averſa De Pænit. qu.* 10. *ſec.* 16. *verſu*, *Quartò denique*; & communiter D.D. dicentes, quod licet non teneamur confiteri peccata venialia, ex ſuppoſitione tamen quod velimus confiteri, tenemur materiam omninò certam exhibere, conſequenter tenemur in particulari aliquod genus, ſeu ſpeciem peccati venialis explicare; quoties loqui, & illud in particulari exprimere poſsumus, quamvis poſtea non teneamur illa quoad numerum explicare. Quare illi tantum (inquiunt) abſolvi poſſunt, qui cum ſola venialia peccata commiſerint, ſolum fatentur ſe verba otioſa ex.gr. protuliſſe, nam hoc pacto materiam exhibent ſatis certam, explicantes ſpeciem peccati loquacitatis, & indicantes ſe ſaltem verbum otioſum protuliſſe. Nihilominus

548. Reſpondeo ego ad quæſitum affirmativè cum oppoſita ſententia, quæ mihi videtur practicabilis cum pœnitentibus idiotis, & cum perſonis ſpiritualibus: & etiam probabilis; quamque ut talem docent etiam *Dicaſtillus de Sacrament. tom.* 2. *tr.* 8. *diſp.* 9. *dub.* 9. *n.* 760. apud *Dianam to. p. Coord. tr.* 4. *reſ.* 18. *ex par.* 3. *tr.* 5. *& Miſcell.* 5. *reſ.* 53. *Homobonus de Exam. Eccleſ. p. p. tr.* 5. *cap.* 13. *qu.* 83. item relatus *à Diana eodem p. tom. Coordin. tr.* 7. *reſ.* 14. *n.* 3. *ex par.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 6. *Pater Quarti de Caſibus reſervatis, in Appendice de Sacram. Pęnit. cap.* 2. *qu.* 3. *Verſu Oppoſita tamen fol. mihi* 297. affirmans *fol.* 300. *in princip.* eam abſolutè tenere plures Viros doctos recētiores à ſe cōſultos. Imò & *Suarez n.* 10. *cit. in princip.* concedit, ſpeculativè loquendo, eſſe probabilem, poſſeque defendi. At nos hic abſolutè dicimus etiam in praxi eſſe probabilem, & ut talem defendimus. Quare probatur reſponſio; *Primò*, Auctoritate prædictorum Doctorum. *Secundò*: Quia peccata venialia ſunt quidem confeſſionis materia, ſed voluntaria, unde non ſubiacent præcepto integritatis, & arbitrio poenitentis remittitur explicare illa

illa in confessione qualiter voluerit: ergo potest pœnitens ea in genere confiteri, & sic de illis absolvi. Antecedens est certum per omnes: posito enim quod quis non sit reus peccati mortalis, & velit confiteri venialia, haud tenetur confiteri omnia, neque explicare numerum eorum, quæ in specie confitetur, neque circunstantias mutantes speciem, &c. quia præceptum inquam integritatis non extenditur ad venialia. Consequentia verò probatur: quia explicare omnia peccata, & eorundem species, pertinet ad præceptũ integritatis, & hoc non extenditur ad peccata venialia, ergo. *Tertiò*: Quia (ut optimè arguit idem *Pater Quarti in probat. 2.*) admisso etiam fundamento communis sententiæ, & responsionis. Qui venialia peccata in genere confitetur, sufficienter etiam nonnullas eorum specificas malitias explicat, quæ in omnibus, & singulis peccatis venialibus imbibuntur: Qui enim venialia peccata cõfitetur, & de illis dolet, quatenus sunt offensa Dei, explicat satis se offendisse Deum, & deliquisse contra charitatem Deo debitam: Vel si dolet de iisdem venialibus, quatenus foedant animam, & retardant consecutionem gloriæ, hoc ipso declarat contra charitatem propriam, & virtutem spei, se deliquisse. Item venialia omnia quibus leviter violantur Dei præcepta, virtuti obedientiæ opponuntur qua tenemur præcepta Dei plenè observare: & etiam opponuntur gratitudini, & cultui divino; ergo confitens peccata venialia in genere sufficientem materiam præbet absolutionis, ad cuius valorem satis est, vel unicam malitiam in specie declarare: ita dictus *P. Quarti*. Cuius argumentum ipsemet præterea sic confirmat: Qui confitetur se in re levi violasse charitatem proximis debitam; vel obedientiam Prælatis, aut parentibus item debitam; vel ingratum fuisse benefactoribus, potest validè, & licitè absolvi; ergo à fortiori potest absolvi, qui confitetur similiter violasse charitatem, obedientiam, & gratitudinem Deo debitam, quæ omnia sufficienter explicat, qui fatetur venialia in genere, hoc enim ipso dicit, se leviter offendisse Deum, atque ingratum, & inobedientem ei fuisse. *Quartò*: Quia in casu necessitatis moribundi, vel simili, confessio mortalium peccatorum in genere est materia sufficiens absolutionis per se, & directè, ergo confessio venialium in genere est semper, & extra casum necessitatis materia apta, & sufficiens absolutionis. Consequentia probatur: nam idcircò requiritur casus necessitatis quoad peccata mortalia, quia necessitate seclusa urget integritatis præceptum, quod non obligat stante necessitate gravi (Deus enim à nobis non requirit aliam Confessionem, quam quæ à nobis hic, & nũc possibilis est) sed quoad venialia nunquam, & nullo modo obligat præceptum illud, ergo confessio venialium in genere absolutè, & semper est sufficiens materia validæ, & licitæ absolutionis. Quod autem dicitur de peccatis venialibus, idem quoque asserendum esse de mortalibus aliàs ritè confessis affirmat dictus *P. Quarti l. c. versu Ex dictis*, & meritò, quia pariter & huiusmodi peccata sunt materia voluntaria confessionis, & in eis æquè ac in venialibus militat eadem ratio.

549 Et si huiusmodi doctrina, sententia, ac responsio, speculativè vera est cum *Suarez*, etiam practicè, contra ipsum, talis erit. Tunc enim tantum (ut optimè etiam *Dicastillus ubi supra relatus à Diana*) in re morali aliquid dicitur speculativè verum, & non practicè, quando id, quod in speculatione consideratur, non potest exhiberi in praxi, quia variatio aliqua contingat. At quando ad praxim reduci potest ea ratione, qua in speculatione consideratur, si verum est speculativè, practicè quoque verum censeri debet. Quare cum confessio venialium in genere possit exhiberi in praxi eo modo, quo speculativè censetur sufficiens, practicè quoque talis cen-

fenda erit. Hinc soluta manet limitata oppositio *Suarez*.

550 Ad argumentum autem responsionis negativæ, ex sententia communi superius propositum: Concedimus quidem requiri ad valorem, & rectum ordinem iudicii discussionem determinatæ materiæ in tali specie, quando tamen agitur de delictis gravibus, & de causa magni momenti: at non sic in peccatis levioribus, & parvæ offensæ, quia tunc sufficit confusa cognitio, & in genere, maximè si reus voluntariè iudicio se sistat, & pœnitentiam petat: ut esset ex. gr. si filius, vel subditus se accusarent, se pluries in rebus levibus non obtemperasse Parentibus, aut Superioribus, quibus non reluctantibus, facilè à Iudice absolverentur levi pœnitentia eis imposita absque alia discussione causæ. Præterquàquod esto etiam necessaria esset explicatio alicuius malitiæ in specie; hæc etiam clauditur in illa generica Confessione ut supra supposuimus cum *Patre Quarti.* Cæterum quoad communem praxim ulterius allegatam: concedimus secum ipsam à pœnitentibus exigi, ut explicent aliqua peccata in specie: negatur tamen id esse absolutè necessarium, quamvis melius sit, & magis consulendum. Quapropter absolvens eum, qui solum in genere confiteretur venialia, vel mortalia, aliàs ritè confessa, nullo modo peccaret. Imò periti Confessarii, quando ex Confessione personæ spiritualis non apparet actio peccaminosa pro absolutionis materia, solent ab ea exigere, ut se accuset de peccatis in genere vitæ prætetitæ, & sic eam absolvunt. Hæc etiam idem *P. Quarti qu. cit.* quæ tantum probabiliter sint dicta: non omittens cum ipso adnotare, quod huic eidem doctrinæ non parum faveat *D. Tho. in 4. dist. 21. qu. 2. art. p. ad p.* dicens, posse generaliter fieri confessionem de venialibus.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Pœnitens excommunicatus, qui bona fide procedens, naturali oblivione, aut ignorantia invincibili excommunicationis, absolutus fuit à peccatis ante absolutionem excommunicationis, fuit validè absolutus, & excusatur nedum à peccato, sed etiam ab iteratione Confessionis.

551 Negant hoc privilegium quamplures, & Classici D.D. quos refert *Leander par. p. tract. 5. disp. 5. qu. 77.* quorum aliquos item allegat (prætereaque sequitur) *Sancius in selectis disp. 32. n. 11.* Quorum omnium fundamentum est, quia talis, utpotè excommunicatus, non est capax sacramenti pœnitentiæ. Admittunt tamen illud *Navarrus in Manuali cap. 9. n. 4. Caiet. Verbo Absolutionis impedimenta. Toletus l. 3. cap. 10. n. p. Laymann. l. 5. tract. 6. cap. 12. n. 12. Suarez de Pænit. disp. 31. sec. 3. n. 6. & de Censuris disp. 10. sec. 3. n. 9. Coninch de sacramētis disp. 8. dub. 13. Conclus. 4. n. 104. Diana tom. p. Coord. tract. 4. res. 38. n. 2. ex p. 3. tract. 4. res. 78. Coriolanus de Casibus reserv. p. p. sec. 3. de Conditionib. Confessionis Condit. octava n. 3. Sanchez l. 2. Summæ cap. 8. n. 5. Lugo de Pœnit. disp. 16. sec. 15. n. 614. Bassæus Confessio Sacramentalis 6. n. 5.* & alii ferè communiter: Asserentes, Constitutum in excommunicatione, & bona fide, ac ignorantia invincibili excommunicationis, absolutionem petentem, validè absolvi à peccatis; tametsi non absolvatur ab excommunicatione: Igitur si validè; sic à peccatis absolutus, excusatur à sacrilegio, & ab iteratione Confessionis, ut in privilegio: Quod probatur: *tum quia,* Ecclesia non intendit privare sacramento excommunicatum in huiusmodi bona

fi-

fide, & ignorantia positum: ut patet *ex Cap. Apostolicæ de Cler. excomm.* ubi Papa ait, excommunicatum celebrantem cum huiusmodi ignorantia, non incurrere poenam iuris. Hinc & *Suarez l. c. de Censuris n.* 10. inquit, quod excommunicatus celebrans inculpabiliter ex ignorantia, excusatur à nova censura, & irregularitate; quod docent communiter. *Tum quia*, licet absolutio à peccatis, ante absolutionem ab excommunicatione, sit prohibita (propter quod, & qui illam dat, & recipit scienter, mortale sacrilegium committunt) nullo tamen iure est irrita, & iure optimo, cum nullo modo sit de essentia huius Sacramenti, quod poenitens prius absolvatur ab excommunicatione, quàm à peccatis, ut docent allegati. Igitur in casu huius privilegii poenitens absolutus à peccatis, & non à censura, & excusatur à sacrilegio, & à reiteratione talis Confessionis, sed tantummodo tenetur petere absolutionem ab excommunicatione, quotiescumque sciverit se esse constitutum in ipsa.

552 Adde quod aliàs, qui in excommunicationem incidisset, & eiusdem esset omninò oblitus, non posset tota vita à suo Confessario validè absolvi, ex quo multa sequerentur, & gravia incommoda, quæ admitti non debent: non enim excomm unicatus est incapax Sacramentorum (contra fundamentum adversariorum) quamvis ei prohibeatur illa recipere. *Tum tandem quia*, durissimum esset obligare poenitentem (ait etiam *Lugo n. cit.*) excommunicationis oblitum, vel ignarum, ut non posset unquam iustificari in sacramento, sed solum per contritionē, quia cũ ignoret is se esse excommunicatum, nunquam quæret absolutionis remedium, atque ita manebit incapax recipiendi sacramentum poenitentiæ, quod quidem si Ecclesia fecisset, non videretur (inquit *Lugo n.* 614. *cit.*) bene factum, cum eius potestas sit non in destructionem, sed in ædificationem, & remedium animarum: dictus autem rigor adversus hominem non potentem sibi (ignorantiæ invincibilis causa) de remedio providere, videretur esse in meram destructionem: ergo verum privilegium nostrum.

PRIVILEGIUM OCTAVUM.

Poenitens bona fide confitens casum reservatum ignorans esse talem, excusatur à reatu invalidæ Confessionis, & validè absolvitur.

553 IOannes Præpositus in 3. part. qu. 9. De reservat. Casib. dub. 7. n. 38. ponit, & probat hoc privilegium sub sequentibus verbis: Si poenitens bona fide confitetur, nesciens suum Casum esse reservatum, vel Sacerdotem non posse ab eo absolvere, absolutio videtur valida, Ecclesia tacitè hic, & nunc dante iurisdictionem in bonum animarum. Primò, quia alioquin innumeri meritò rema nerent anxii de suis Confessionibus. Secundò, valdè graviter deciperentur, cum varii Sacerdotes non ita sciant casus reservatos, nec sit poenitentium eos scire, vel Sacerdotum potestatem: Unde sive Sacerdos absolvendo peccet, sive non, poenitens bona fide procedens videtur validè absolvi, remanente onere se sistendi Superiori.

554 Dices, qui bona fide confitetur mortalia non habenti circa illa iurisdictionem, non absolvitur, ergo nec prior. Respondeo primò *Suarez* sentire poenitentem in casu antecedenti absolvi, cuius sententia non videtur improbabilis. Respondeo tamen secundò negando consequentiam, quia eo quod in casu antecedenti Ecclesia non det iurisdictionem, non sequitur notabile animarum periculum, cum ille casus sit omninò rarus, scilicet vel quod non habens potestatem absolvendi à mortalibus se exponat ad Confessiones exci-

piendas; vel non expositus requiratur audire. Si verò in priori casu Ecclesia non daret hic, & nunc iurisdictionem, frequenter sequi posset animarum periculum, & quodammodo per se, rem moraliter considerando, cum Sacerdotes expositi frequenter hac in re possint errare. Hucusque *Prepositus apud Dianam Coordin. to. p. tract. 5. ref. 40. n. p. & 2. ex par. 6. tract. 1. & Miscell. p. res. 40.*

555 Hoc idem privilegium pariter proponit, & latè probat *Ioseph de Ianuario de Casibus reservatis resol. p. per totam*; dum in ipsa docet, Habentem casum reservatum, quem tamen invincibiliter ignorabat esse talem, posse validè absolvi à quocumque Confessario inferiori, sine licentia Ordinarii, etiamsi videlicet non habeat potestatem absolvendi à reservatis. Quod privilegium verum esse vult, tam si reservatio sit in poenam delicti, quàm si sit ob bonum commune Ecclesiæ. Cum *Graffio de Casib. Reserv. lib. 2. cap. 40. n. 29. Versu, Secundò in omni pœna*. Docent tamen hi Doctores (ut videre est apud ipsos) incidentes in casum reservatum, invincibiliter ignorantes reservationem, non incurrere in illam: consequenter à quocumque inferiori Confessario, etiam non habente iurisdictionem in reservata, validè, & cum fructu absolvi posse, absque obligatione iterandi unquam confessionem, vel se unquàm sistendi superiori pro absolutione à reservatis, cum ab utroque excusaverit, & excuset ignorantia, cuius causa nec in reservationem incidere. Loquuntur autem de casibus reservatis absque censura (ut declarat idem *Ianuar. num. 2. resolutionis cit. in princip.*) cum clarum sit (inquit) censuram non incurri, nisi à sciente: *Cap. 2. De Constitutionib. in 6.* ubi deciditur, ignorantes non ligari sententiis (quod ampliatur etiam ad poenas) quia censura non fertur, nisi contra contemnentes, & contumaces, *Cap. Nemo Episcoporum 11. qu. 3.* At qui ignorat, nec contemnit, nec contumax est, ergo non ligatur censura, nec in eam incidit, ut & nos docuimus *Cap. 4. Privil. 12. 13. & 14.*

556 Probant autem prædicti assumptum suum privilegium. Tum quia reservatio casuum est poenalis, & cùm sit talis non ligat ignorantes, ergo isti in reservationem non incidunt. Et si non incidunt, à quocumque inferiori Confessario absolvi possunt, cum habeat hic potestatem in hos poenitentes. Tum quia hic actus, prout dicit qualitatem reservationis, est involuntarius, cum sit secundum hanc qualitatem ignoranter factus, ergo secundum quod dicit illam reservationem, nullum est peccatum, consequenter nec casus reservatus. Si dicas huiusmodi reservatio facta est Confessariis, non poenitentibus. Respondetur, quod est facta poenitentibus, dum res indifferentes in ordine ad poenitentes sunt peccaminosæ; sic locutio cum Monialibus est indifferens, & fit peccaminosa, quia est reservata, & sic de cæteris. Reservatio enim, vel est de re prohibita, quia mala, & est in poenam delicti, & consequenter in ordine ad transgressores; vel est de re mala, quia prohibita, & tunc res indifferens fit peccaminosa in ordine ad poenitentes. Igitur reservatio tota, quanta est, est in ordine ad poenitentes per se primò, & directè, licet respiciat Confessarios per accidens, seu per aliud, nempè per poenitentes. Et si velis dicere quod reservatio æqualiter respicit Confessarios, ac Poenitentes, Respondetur sufficere, si statutum sit in ordine ad Poenitentes, quod non obligat ignorantes, ut supra dictum est, & si non obligat Poenitentes, consequenter Confessarii non possunt non hos absolvere, uti non transgressores, &c. ergo verum assumptum privilegium. Cuius alias rationes, & oppositionum solutiones, vide penes eundem *Ianuarium*, cuius doctrinam *P. Diana to. p. Coordin. tract. 5. res. 39. n. 2. in fine*; *Ex par. 10. tr. 14.*

&

& *Misc.* 4. *res.* 65. *aliàs.* 63. putat satis probabilem, pro qua præter *Graffium supra*, refert etiam *Navarr. in Man. cap.* 27. *n.* 80.

PRIVILEGIUM NONUM

Qui mortale confessus est, quod tum ipse Poenitens, tum Confessarius ob ignorantiam existimabant veniale, si norit postea Poenitens esse mortale, a repetenda illius Confessione excusatur.

557 HUjus privilegii ratio est, *Tum quia*, ad Confessionis valorem non est necesse, ut Pœnitens, aut Confessor sciat determinatè peccatum confessum esse mortale, in omnibus quippe id scire impossibile est (*Sanchez To. p. Operis Moral. lib. p. cap.* 10. *n.* 69. *in fine. Diana tom. p. Coord. tract.* 3. *res.* 137. *in fine Ex. p.* 3. *tract.* 4. *res.* 90. *aliàs* 91.) Ergo, &c. *Tum quia* (ut iidemmet etiam docent *l. l. c. c.*) integrè(ut supponitur) fassus est poenitens peccatū quod fecit: ergo nō tenetur iterum repetere illius Confessionē: nisi aliunde fuerit irrita, ut quia data opera quæsisset ille Confessorem ignarū, ac insufficientem ad ejus confessionem excipiendam. *Confirmatur* ex iisdem: Quia quando dictus Pœnitens fassus est integrè peccatum, quod fecit, nec tenetur iterum illius confessionem repetere, quando novit esse mortale, etiamsi quando confessus est dubitasset, an esset tale: & quamvis etiam Confessor ipse simili dubio teneretur: ergo eo magis non tenetur repetere confessionem illius si nec dubitabat esse mortale, ut potest privilegium supponere: Consequentia sequitur: antecedentis ratio est eadem ut supra: Quia videlicet pœnitens iam plenè in Confessione peccatum suum manifestavit, nec nova circunstantia explicanda occurrit: Quamvis igitur alteruter doctior factus, aut aliis consultis, agnoverit id esse mortale, excusatur nihilominus poenitens, ut in privilegio: cum nec ad confessionis valorem necessarium sit, ut poenitens, aut confessor sciat determinatè peccatum confessum esse mortale, ut supra. *Tum quia* (ut docent *Valerus, Corduba, & Victoria*, approbante *Diana to. p. Coord. tr.* 3. *res.* 30. *n.* 4. *ex par.* 5. *tr.* 14. & *Misc.* 2. *res.* 12.) quando Confessarius scit discernere in communibus peccatis, an sint mortalia, nec ne, quamvis aliqua minus communia ignoret, & apprehendat ut venialia, & si sint mortalia, non est scrupulus iniiciendus in pœnitentem, ut teneatur hæc iterum confiteri: quia aliàs sequeretur, quoties Sacerdos non intellexisset circunstantias mutare speciem, etiam si poenitens illas sufficienter declararet, postea cognita Confessarii ignorantia à poenitente, teneretur iste iterum ea confiteri, quod onerosam nimis redderet confessionem, nec est dicendum; igitur nec etiam affirmandum, quod si poenitens confiteatur aliquod peccatum quod ex ignorantia existimat veniale, cum sit verè mortale, teneatur postea poenitens doctior factus iterum tale peccatum confiteri, quia non est de necessitate, & valore huius sacramenti, ut Confessarius, & poenitens cognoscant totam gravitatem culpæ, sicque verum privilegium.

558 In cuius confirmationem addi potest doctrina *Henriquez lib.* 2. *de Pœnit. cap.* 14. *n.* 5. quæ est huiusmodi. *Qui bona fide confitetur ignoranti, quem postea novit nescisse distinguere inter mortalia, & venialia, non videtur cogendus iterare Confessionem, quia ille potuit, & voluit bene dispositum absolvere, quamvis defecerit in prudentia circa medicinam, & satisfactionem imponendam*. Ita ille, cui addendi sunt ii omnes, qui sentiunt non esse ex necessitate iterandam Confessionem factam cum Confessario valde ignaro, si bona fides ex parte poenitentis adfuit.

Sunt

Sunt autem *Sanchez n. cit. 69. Diana to. p. Coord. tr. 3. ref. 28. ex p. 3. tr. 4. ref. 120. alias 121. Suarez de pœnit. disp. 22. sec. 6. n. 4. Vers. Addunt nonnulli, & disp. 28. sec. 2. n. 12.* (ubi citat *Gabrielem, Adrianum, Medinam*, & alios idem sentientes.) *Filliuccius to. p. tract. 7. cap. 9. n. 254. Bonac. to. p. de Sacram. Poenit. disp. 5. qu. 5. sec. 2. punc. 3. n. 14. Lugo de Poen. disp. 16. sec. 15. n. 603. Coninch de Sacram. disp. 6. dub. 5. n. 18. Leander par. p. tract. 5. disp. 5. qu. 84. Bassæus (Confessio Sacramentalis 6. n. 4.* & alii apud ipsos: quorum omnium præcipua ratio est: Quia poenitens obtinuit absolutionem Sacramentalem ab habente facultatem absolvendi, & plenè, ac bona fide sua peccata in confessione manifestavit, ut supponitur; nec obicem posuit valori Sacramenti: ergo talis confessio fuit valida, & fructuosa, nec iteranda, cum Confessarius aliquam habuerit scientiam, & notitiam de aliquo peccato poenitentis, aut saltem de peccato in communi; quæ notitia nunquam deest tali Confessario, siquidem videt poenitentem accedere ad Confessionem, & confiteri se esse peccatorem; & tandem impossibile est, quod aliquod peccatum non intelligat, & sciat esse peccatum, quod sufficit (per allegatos) ut ab illo absolvat.

559 Si hoc igitur sufficit, etiam per D. D. citatos, & poenitens ob ignorantiam Confessarii quando post confessionem cognoverit hunc nescivisse distinguere an peccatum cum ipsomet confessum mortale fuerit, an veniale, non tenetur iterare confessionem: multo magis excusabitur ab ipsa iteranda, quando integrè quidem idem peccatum fassus est, dubitans tamen & ipse an fuerit mortale, & postea certò cognoscens esse tale: excusabitur inquam, tum ex mox allata communi D.D. ratione, tum etiam ex superius tradita, quia videlicet, ad validitatem Confessionis (modò cætera adsint, quod scilicet Sacerdos, licet ignarus, sit tamen approbatus, habens iurisdictionem, & ministrans cum intentione, adsint materia, & forma, bona fides in poenitente, ut supra) non requiritur, ut poenitens, aut Confessarius sciat determinatè peccatum confessum esse mortale, alioquin (concludit *Bonacina n. cit.*) *nullus reperiretur aptus ad Confessiones excipiendas, aut faciendas, cum nullus plenè sciat omnes circumstantias, & gravitatem omnium peccatorum.* Aliàs (infert *Coninch n. cit.*) vix ulli possent reperiri idonei ad audiendas Confessiones: quia sæpissimè contingit, ut etiam peritissimi, & experientissimi Confessarii dubitent, an id quod poenitens confitetur, sit verè mortale, an solum veniale: quia harum rerum cognitio in particulari sæpissimè à tot circunstantiis pendet, quas non possumus satis cognoscere, ut nullus mortalis possit de iis semper in particulari benè iudicare. Adde, quod plurima sunt peccata, de quibus controversia est inter D. D. an mortalia sint, an venialia; quare nullus potest hoc omninò certò scire. Unde si quoties cumque Sacerdos intellexit quidem peccatum poenitentis, sed ex ignorantia non potuit discernere an esset mortale, an veniale, confessio esset iteranda superveniente scientia ignorantiæ Confessarii, ut docent *Sylvester Verbo Confessio p. qu. 3. Versu Tertiò. Bossius de Iubilæo sec. 3. casu 2. §. p. à n. 168.* & alii apud ipsum, & apud *Leandrum qu. cit. 84. in princip.* præterquamquod esset hoc nimis durum, sequeretur etiam in his casibus poenitentem ab iis peccatis non aliter absolvi, quàm ab oblitis, & solum indirectè, quod videtur absurdum. Quia Christus tunc ad perfectam huius Sacramenti administrationem requisivisset in Sacerdote maiorem cognitionem status poenitentis, quam humanitas haberi potest: ità *Coninch n. cit.* 18.

560 Nec valet dicere, tunc solum esse iterandam Confessionem quando defectus evenit ex ignorantia, & imperitia Confessarii, non autem quando accidit ex rei difficultate. Nam (ut optimè eria

idem

idem *Coninch n.* 19.) non videtur hoc dici consequenter: Quia sive defectus hic oriatur ex una, sive ex alia causa, semper est eadem ignorantia speciei ipsius peccati, & status poenitentis. Hinc si huius cognitio esset essentialiter requisita, ut poenités posit à peccatis directè absolvi, quacumquè ex causa contingeret eam deesse, necessariò deesset etiam absolutio directa. Igitur, tenetur quidem Confessarius, quantum hic, & nunc moraliter fieri potest, curare, ut intelligat speciem peccati: & poenitens pariter tenetur simili modo ità se explicare, ut ille possit eam intelligere: adeò ut ille cuius culpa defectus hic accidit dicatur consequēter peccare. Inde tamen non sequitur, talem cognitionem esse absolutè necessariā ad directam absolutionem à peccato. Si tamen poenitens, studio Sacerdotem quæreret qui ex ignorantia, & imperitia non posset inter peccata discernere, peccaret graviter, sicque propter defectum dispositionis, Sacramentum esset nullum. Quoties enim Sacerdos cui poenités peccata sua confitetur, adeò rudis, & indoctus est, ut nulla omninò ratione cognoscat gravitatem peccati, perinde est ac si peccata sua confiteatur dormienti, aut non advertenti, unde confessio huiusmodi invalida est, & repetenda. Secus si Confessarius peccati gravitatem aliqua ratione cognoscat, & si in particulari nesciat discernere, & distinguere species: ut innuunt citati.

561 Contra propositum tamen privilegium dicet quis. Peccatum confessum ut dubium, cessante dubio, debet iterum ut certum confiteri: ergo etiam peccatum certum, de quo tamen dubitabat poenitens, vel Confessarius, an esset veniale, aut mortale, deprehenso esse mortale, rursus debet confiteri, ergo ruit privilegium ut patet: prima consequentia sequitur, par enim est utriusque ratio: antecedens verò est sententia D.D. communis, ut videre est apud ipsos, *Dianam* præcipuè *to. p. Coord. tr. 3. res. 139. exp. 10. tr. 16. & Miscell. 6. res. 79.* & præterea probatur: tum quia peccatum illud dubium, & incertum sic confessum, quando postea scitur ut certum, notabiliter variat iudicium Confessarii, & transfert illud de materia non necessaria Sacramēti in materiam necessariam: tum etiam quia, esto etiam fuisset peccatum directè remissum in præcedenti confessione, quia tamen non fuit in illa satis explicatum, manet obligatio illud iterum ut certum explicandi. Respondeo, & si antecedens sit sententia, & propositio communis, contradicit ei tamen toto conatu *Emin. Lugo de Pæn. disp. 16. sec. 2. §. 4.* at quidquid sit de antecedenti, transeat illud, sit etiam verum: negatur prima consequentia: ad eiusdem probationem, dico, quod non est utriusque par ratio, ex clara etiam doctrina *Sanchez n. cit. 69.* ubi & ipse docet quidem quod qui confessus est peccatum dubiū, & postea certus redditur de eiusdem cōmissione, *tenetur illud iterum confiteri*: sed optimè addit, hoc non procedere quando poenitens integrè (ut supponit privilegium nostrum) fassus est peccatum quod fecit, dubitabat tamen an esset mortale: quia iam sic revera confessus fuit integrè peccatum; nec aliud requiritur ad valorem sacramēti, vel aliud occurrit iterum confitendum: non sic autem est quando quis confitetur peccatum dubiū quod postea deprehenditur certum, cum non sit illud in priori Confessione integrè manifestatum. Unde clara hic est disparitas: sicque nec bene deducta ultima consequentia, firmo remanente privilegio nostro, quod expresè ponunt, & probant *Sanchez n. cit. Lugo l.c. n. 93. Leander disp. cit. qu. 87.* (ubi dicit esse commune) & *Palaus to. 4. tract. 23, disp. unica punc. 12. n. 3.* quem sic concludit: *Estò quod præceperit Christus Confessario, ut quoad fieri poterit peccatorum gravitatem intelligat, ipsisque pænitentibus eam declaret; non tamen valori Sacramenti eam conditionem annexerit*. Non desinam tamen

men hic advertere (quod & deserviet pro huius privilegii modificatione) dari plura peccata, quæ si sint venialia, non obligant sub mortali ad restitutionem famæ, vel rerum, nec annexam habent excommunicationem, bene quidem si sint mortalia. Quare quotiescumque deprehenditur hæc fuisse mortalia, videntur iterum Clavibus subiicienda, propter ea, quæ peccatis eisdem sunt annexa.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Qui peccatum aliquod ignorantia vincibili, aut etiam scienter commissum prætermisit in Confessione, invincibiliter, aut probabiliter ignorans se teneri ad peccatum illud in Confessione aperiendum, excusatur ab obligatione repetendæ Confessionis.

362 PAtet apertissimè hoc privilegium. Quia, qui sic reticet peccatum in Confessione, invincibiliter scilicet ignorans tale peccatum in Confessione manifestandum esse, non peccat, cum ignorantia invincibilis, aut probabilis eum excuset, ergo excusat etiam eundem ab obligatione repetendæ Confessionis: sicque verum privilegium. Ita etiam *Bonacina to. 2. de Peccatis disp. 2. qu. 8. punc. 3. proposit. 2. n. 17.* Addens, idem privilegium extendendum esse ad eum, qui in prima Confessione culpabiliter prætermisit aliquod peccatum ex ignorantia vincibili, aut etiam scienter, sed in reliquis Confessionibus prætermisit bona fide eo quod nullam de tali peccato, aut de tali omissione cogitationem habuerit facto diligẽti examine: aut, eo quod in reliquis Confessionibus, prudenti ratione iudicaverit illud non fuisse peccatum: iste enim non tenetur repetere Confessiones bona fide factas (sicut nec ille de quo in privilegio) cum à peccato excusetur ratione bonæ fidei, seu ignorantiæ invincibilis, aut probabilis; consequenter satisfaciet iste, repetendo Confessionem, in qua culpabiliter peccatum prætermisit: ille verò tantum confitendo peccatum novè cognitum, quod in priori Confessione ex ignorantia invincibili inculpabiliter omisit. *Bonacina l. c. & to. p. De Poenit. disp. 5. qu. 5. sec. 2. punc. 2. §. 4. Diffic. 4. n. 2. & 3. & punc. 3. n. 6. & Lugo de Poenit. disp. 16. sec. 15. §. p. n. 599.* ubi sic: *Advertendum est, quod si aliquis ante decem annos v. g. tacuit culpabiliter peccatum mortale, & postea in aliis Confessionibus intermediis non recordatus est; nunc quando Confessarius comperit vitium illius Confessionis præteritæ, non debet obligare ad repetendas omnes Confessiones intermedias bona fide factas, sed solam illam, in qua fuit ille defectus, cum aliæ omnes potuerint validæ, & fructuosæ esse dum illius sacrilegii non recordabatur:* ità *Lugo*, aliique plures ante, & post ipsum, præcipuè *Sancius in Selectis disp. 41. n. 19. Diana par. 3. tract. 4. res. 108.* (ubi in fine ait: hanc doctrinam sæpè in praxi cum à multis laboribus liberasse) *Leander par. p. tract. 5. disp. 5. qu. 88.* & omnes apud ipsum.

C A-

CAPUT XVI.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA TERTIUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM,

De sumenda Eucharistia Sacramento in Paschate.

563 PRæceptum sumẽdi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, & communicandi, duplex est, divinum scilicet, & Ecclesiasticum. Utrumque obligans sub peccato mortali. Primum habetur *Ioann. 6.* & satis intelligitur ex verbis illis Christi: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Alterum verò expressum est *in Cap. Omnis utriusque sexus*: ubi præcipitur, ut omnes utriusque sexus fideles, postquam ad annos discretionis pervenerint, semel saltem in anno, tempore Paschatis, Eucharistiam suscipiant, nisi fortè de Consilio Confessarii, ad tempus, eius susceptionem differant. Sic ibi, & *in Trident. sess. 13. Canon. 9.* & apud omnes Doctores tam Theologos, quàm Canonistas, unde contrarium asserere manifestum continet errorem.

564. Primum præceptum (hoc est divinum, & seclusum à præcepto Ecclesiastico) per se obligat in articulo, seu periculo mortis fideles baptizatos, & præceptorum capaces, ut patet ex Doctoribus, et praxi Ecclesiæ, quæ semper magna sollicitudine curavit, et curat, ut extremè laborantibus conferatur Sanctissimum Eucharistiæ viaticum. Et sanè cum ex Evangelio constet de Institutione, non de tempore huius præcepti, valdè consentaneum est, ut dicamus tunc obligare quando usus Eucharistię est maximè necessarius, nimirum in articulo, seu periculo mortis: quia eo præsertim tempore tenentur homines vires spirituales reficere, cum corporalibus destituuntur, & adhibere media, quæ ad augendam gratiam, & eandem conservandam valdè conducunt, inter quæ præcipuum locum tenet Eucharistia. Et adeo huiusmodi præceptum divinum obligat adultos baptizatos in articulo, seu periculo mortis, ut qui eo tempore Sacratissimam Eucharistiam nõ sumpserit, si dignè, ac decenter possit; aut si non possit, saltem in voto, mortaliter peccet (quamvis in gratia reperiatur, etiam si in Paschate communicaverit) & salvari non possit. Unde hoc præceptum in articulo, seu periculo mortis etiam iustos obligat, quod singulare est huic Sacramento omnium nobilissimo, esse scilicet præceptum divinum Christiano iusto impositum. Et hanc esse hodie sententiam communem testatur cum D. Tho. & aliis, *Fagundez De hoc præcep. lib. p cap. 3. n. 4.* quem etiam refert, & sequitur *Pater Duardus par. p. Comment. Cap. Omnis utriusque sexus in §. 2. disp. p. sec. p. Conclus. 2. n. 7. fol. 455.* Affirmantes insuper, eos etiam, qui mortem violentam patiuntur obligari hoc divino præcepto; idest non solum positos in articulo, seu periculo mortis naturalis, sed etiam violentæ, ex publica auctoritate iustitiæ inferendæ. Unde tenentur Iudices reis ad mortem damnatis concedere tempus necessarium, ut peccata Sacramentaliter confiteri, & ad Eucharistiam accedere possint. Neque opposita consuetudo probanda est, cum sit contra

tra ius divinum, in quo homines dispensare non possunt. Dixi, *etiamsi in Paschate communicaverit*: Quia præcepto communicandi in articulo mortis non satisfit per communionem Paschalem: nec per aliam, quæ ante talem articulum præmissa sit non per modum viatici. Ita *Summa Diana Coronis Verbo Communionis Necessitas n.* 9. in quo etiam probabile dicitur, quod si quis mane sanus communicaret, & post meridiem in periculum incideret, ac timeretur eodem die moriturus, tenetur eodem die communicare per modum viatici: qua de re vide *Dianam Coordinatum to.* 2. *tr.* 2. *à ref.* 70. *usq. ad* 75. *inclusivè*. In quibus habes, an qui paulo ante, & per paucos dies communicaverit, teneatur iterum in articulo mortis communicare.

565 Alterum, & Ecclesiasticum præceptum communicandi semel in anno, nimirum in Paschate, ut supra, item obligat omnes baptizatos *ratione utentes*, & præcepti huius capaces, quod præceptum etiam Divinum est, cum Ecclesia, tempus tantum determinet, quo sit adimplendum, quæquidem determinatio licet sit de iure positivo, reputatur tamen à Deo, tanquam ab eo Ecclesiæ commissa: *Duardus sect. p. cit. conclus.* 4. *n.* 27. *& sect.* 2. *n.* 6. *& in.* §. *p. eiusdem cap. Omnis, disp. p. sec.* 2. *conclus.* 3. *Ampliat.* 5. *n.* 34. *fol.* 16. ibi: *Præceptum communionis in Pascha non est pure Ecclesiasticum, sed ita est Ecclesiasticum, ut sit etiam Divinum, sicut præceptum annuæ confessionis. Etenim Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum non solum à Christo fuit institutum, sed etiam eius sumptio præcepta Ioann. cap.* 6. *Nisi manducaveritis, &c. Tempus autem illud sumendi fuit à Christo Ecclesiæ commissum, ut deputet, sicut circa confessionem: & propterea uno, & eodem Canone fuit ab Ecclesia præfinitum tempus confitendi, ac communicandi, ut benè declarat Sotus in* 4. *dist.* 12. *art.* 11. *col.* 7. *vers. Secundò adiicimus.*

566 Hoc præceptum obligat inquam omnes baptizatos *ratione utentes*, quod tamen non ità strictè accipiendum est, ut Infantes ad illud teneantur, statim ac incipiunt uti ratione, cum ex consuetudine, quæ optima est legum interpres, non admittantur infantes ad communionem, statim atque ratione utuntur, sicut admittuntur ad Confessionem, sed tantum quando iudicio sufficienti præditi sunt, ut cum maiori reverentia, huic Sacramento præ aliis debita communicare possint. Hinc fit ut alii citius, tardius alii ad huius sacramenti sumptionem obligentur, eo quod alii sunt præcocioris ingenii, aliique tardioris. Qua de re iudicium sit penes prudentem Confessarium, qui variis interrogationibus deprehendere poterit, quando nam infantes ad eum accedentes, sufficienti iudicio præditi sint, & ad Eucharistiæ sumptionem admitti debeant.

567 In Paschate obligat hoc præceptum, ut dicitur supra. Eos etiam qui pluries infra annum ad Communionem accesserint, ut est communis sententia, & consuetudo totius Ecclesiæ, apud *Duardum p. p. Cap. Omnis, &c. in* §§. 2. *disp.* 3. *sec. p. n.* 2. *fol.* 511. Ubi, quod *Fabianus Papa* præceperat, ut saltem ter in anno fideles communicarent, *in Natalitio Domini, in Paschate, & Pentecoste*: ut in *c. Et si non frequentius, de consecr. d.* 2. Et quoniam frigescente charitate, & devotione, multi fideles nec illis diebus communicabant; idcircò *Innocentius III. in Concil. Lateran.* Statuit per hunc canonem, ut omnes fideles communicent semel saltem in anno in Pascha. Nomine autem Paschatis non intelligas diem ipsum Resurrectionis Dominicæ, sed tempus currens à Dominica Palmarum, usque ad Octavam Paschæ inclusivè, ita ut satisfaciat præcepto Ecclesiæ, qui semel communicat intra illos quindecim dies. Imò, ut *Suarez to.* 3. *in* 3. *p. disp.* 70. *sec.* 2. & alii advertunt, variis in locis consuetudine receptum est, ut in tota Quadragesima, & octo, vel etiam quindecim diebus

bus sequentibus, huic præcepto satisfieri possit. Huiusmodi autem tempus non est ita determinatum, quin ex consilio proprii Sacerdotis (ut supra) communio extra illud posit differri, ex rationabili causa. Dicitur autē hoc loco proprius Sacerdos quicumque potest legitimè Eucharistiam Paschalem (de qua hic) administrare. *Sic enim* (ait *Suarez disp. cit. sec. p.*) *non discordatur à verbis legis*. Ita *Vers. Deinde fere omnes, in fine*, & *sec. 2. cit. vers. Sed circa hoc tempus, in fine*. Unde de eius tantum consilio id fieri permittitur qui in Sacramentali foro iurisdictionem habet ordinariam, & Pastor dicitur animarum. Verum *Pater Duardus par. p. cit. in §. 2. cap. Omnis, &c. disp. p. sec. 2. n. 20. fol. 462.* advertit, quod revera id hodie non attenditur: atque ideò satis est, si communionem quis differat ex consilio sui Confessarii, sive proprius Parochus sit, sive delegatus ab Episcopo, sive à Rom. Pontifice, ut sunt Religiosi approbati ab Ordinario, qui æquiparantur Parochis, iuxta ea, quæ docet *Molfesius par. p. suæ Summ. Theol. tract. 7. cap. 15. n. 90. 91. & 92.*

568 Præcepto huic annuæ communionis non satisfacit, qui ad Eucharistiam accedit in peccato mortali. Et oppositam sententiam damnavit *Innocentius* XI. per damnationem *propositionis* 55. inter alias damnatas, quæ est huiusmodi: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem*. Et meritò, quia *Paulus Apostolus* referens obligationem cuiuscumque, qui debet adimplere mandatum sumendi Christi Corpus in Eucharistia, scripsit reliquit *in Epist. p. ad Corint. cap. 11. n. 28. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c.* ergo qui seipsum non probat, hoc est, non reddit se dignum per confessionem peccati mortalis, sed indignè, ac cum mortali accedit ad manducandum Domini corpus, divino præcepto non satisfacit de dignè communicando, quod præceptum fuit ab Ecclesia statutum, ut semel in anno sit adimplendum, scilicet in Paschate, ac proinde qui dignè non manducat Dominum præcepto tum Dei, tum Ecclesiæ non satisfacit. Tenentur igitur fideles sub peccato mortali ex Ecclesiæ præcepto semel in anno intra prædictum tempus dignè communicare, *& in propria Parochia*. Et quamvis extra illud, & articulum mortis non obligentur, optimum tamen consilium est, ut frequenter ad hoc Sacramentum cum dispositione debita accedant; cum enim in eo realiter Christus, qui gratiarum est fons, contineatur, dubium non est quin magnum augmentum gratiæ recepturi sint.

569 Dixi *Et in propria Parochia*, in qua utique adimplendum est hoc præceptum; licet possit adimpleri in aliena, & alibi de licentia Parochi expressa, vel tacita. Sic *Navarr. in Man. cap. 21. n. 52. Henriquez libr. 8. cap. 55. n. p. Suarez to. 3. cit. disp. 72. sec. 2. Azorius to. p. Instit. Moral. libr. 7. cap. 30. qu. 6. Bonacina to. p. disp. 4. qu. 7. punc. 2. proposit. 2. n. 7. Fagund. Præcept. 3. Eccles. libr. p. cap. 5. n. 5. Leander par. 2. tract. 7. disp. 3. qu. 14.* & communiter omnes apud ipsum ex *cap. Omnis cit.* Ratio est: Quia in hoc capite decretum est, ut quisquis à proprio Sacerdote corpus Domini in Paschate accipiat. Quod decretum adeò obligat, ut qui aliis diebus anni, etiam à proprio Sacerdote, & in propria Parochia communicavit, denuò necesse sit, ut communicet intra dies statutos pro Paschali communione in propria Parochia de manu proprii Sacerdotis, seu ab alio de illius licentia ad satisfaciendum præcepto. *Io. à Sancto Thoma in Compend. Doctrinæ Christian. par. 2. cap. 10. §. 3. de 3. præcep. Eccles. in princip.* Cum sit igitur ad proprium Sacerdotē accedendum, eo ipso ad huius propriā Parochiam accedere oportet, vel in aliena, aut ubicumque alibi de licentia proprii Parochi: quia sicut Parochi pos-

ſunt dare ſuis Parochianis licentiam, ut alia ſacramenta, ex. gr. Matrimonii, Confeſſionis, Extremæ Unctionis ab aliis accipiant: ita etiam poſſunt eam dare àd Sacramentum Euchariſtiæ, cum ſit par ratio in omnibus. Cæterum ſi quis hoc idem ſacramentum ſine debita iuriſdictione, aut facultate miniſtraret, peccaret mortaliter, ut omnes docent apud *Suarez ſec. 2. cit. verſu, Hinc ſequitur, in princip.* Quia alienum uſurparet ius in re gravi, & cum animarum periculo per ſe loquendo; & contra pacem, & debitam gubernationem, & ordinem Eccleſiæ. Quod intellige ex ſuo genere, quia ſi intercedat bona fides (inquit etiam *Suarez*) & interpretativa, ſeu præſumpta voluntas Paſtoris probabili cauſa excuſari poterit peccatum, vel omne, vel ſaltem mortale. Et nedum peccat qui miniſtrat hoc ſacramentum ſine debita iuriſdictione, aut facultate, verum etiam qui illud, & Sanctam communionem recipit ab eo, qui non eſt proprius Parochus, nec ſuperior abſque eiuſdem licentia, aut privilegio: *Navarr. n. 52. cit. in principio:* niſi utrumque excuſet ignorantia, qua de re ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Religioſus non Parochus, nec habens ſpeciale privilegium, qui Sanctiſſimam Communionem miniſtrat, ignorans hoc eſſe peccatum, cui etiam excommunicatio annexa eſt, ab hac Cenſura, & à peccato excuſatur.

570 COmmunionem ſanctiſsimam ſine iuriſdictione miniſtrare, lethale eſſe diximus numero præcedenti ex Doctorum omnium ſenſu. Religioſi autem ipſi profeſſi, qui ità, & abſque ſpeciali privilegio illam miniſtrare præſumunt præter lethale quod committunt, incidunt etiam ipſo facto in excommunicationem reſervatam Papæ, latam *in Clementina Religioſi*, per hæc verba: *Religioſi, qui Clericis, aut laicis Sacramentum Euchariſtiæ, aut extremæ Unctionis miniſtrare præſumpſerint, non habita ſuper his Parochialis presbyteri licentia ſpeciali: Excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto, per Sedem Apoſtolicam dumtaxat abſolvendi, &c.* Incurrunt inquam in hanc Cenſuram, & lethale committunt: *Niſi ignorantia excuſentur:* limitat. *Navarrus in Man. cap. 21. n. 52. in princip. Niſi bona fide adminiſtrent* (advertit *Bonacina to. p. de Sacramento Euchar. diſp. 4. qu. 5. punc. p. n. 9.*) *vel ex ignorantia excommunicationis: vel probabiliter credant, Paſtores ratã habituros huiuſmodi adminiſtrationem, tunc etiam non dicuntur præſumere.* Ut enim hæc cenſura incurratur (ait *Suarez ſec. 2. cit. col. 2. verſu, Sed inquires.*) *Neceſſe eſt, ut tranſgreſſio ex præſumptione fiat: nam qui ex ignorantia id facit, putans ſibi licere, vel ex ratibitione probabiliter præſumpta non incurrit hanc Cenſuram, ut Caiet. notat, nam hanc vim habet verbum illud in hac lege poſitũ, Religioſi, qui, &c. præſumpſerint.* Verum igitur privilegium propoſitum: & ut tale etiam expreſsè illud recognoſcunt *Henriquez libr. 8. cap. 55. Filliuccius to. p. tract. 4 cap. 9. n. 261. in fine. Duardus in §. 2. Cap. Omnis utriuſque, diſp. 5. ſec. 6. n. 6. in princip.* & alii plures. Advertentes dictam excommunicationem non extendi ad alios Sacerdotes, ſed ſolum ad Religioſos: Cum in *dicta Clementina* fiat tantummodo mentio Religioſorum, in pœnis autem non eſt facienda extenſio, etiamſi quædam ſimilitudo, vel rationis æqualitas intercedere videatur, reſtringendæ enim ſunt pœnæ. Addit *Suarez l. c.* & cum ipſo *Duardus ſec. cit. n. 4.* quod nec adeſt hic fortaſſe rationis æqualitas: Quia in Religioſis potuit eſſe ſpecialis cauſa: quia videlicet cũ non poſſint tam facilè ab Epiſcopo coerceri, liberius poſsũt prædictam iuriſdictionẽ uſurpare, ut ibi *Gloſſa* notat.

571 Appellatione autem Religiosorum, quibus sub censura prohibitum fuit ministrare Clericis, aut laicis sanctissimam Communionem ut supra, veniunt non solum ii (ut advertit *Duardus n. 4. cit.*) qui in aliqua Religione à Sancta Sede approbata, tria solemnia Vota emittunt, ut sunt *Nostri, Dominicani, Franciscani, &c.* Verum etiam qui emittunt tria Vota simplicia, ut sunt *Patres Societatis Iesu*. Non tamen comprehenduntur illi, qui in aliqua Congregatione collegialiter vivunt, professionem non emittentes, ut sunt illi de Congregatione Romæ instituta *à Sancto Philippo Nereo*. Nec comprehenduntur Religiosi, qui Rectores, aut Parochi sunt sæcularium: ut habetur etiam ex *Navarro in Man. cap. 27. n. 107. Henriquez l. c. litt. B. Fagund. de hoc præcep. lib. p. cap. 5. n. 12. idem Duardus n. 4. cit.* & alii.

572 His tamen non obstantibus, de facto hodie ex privilegio Romani Pontificis, possunt Religiosi per seipsos ubique terrarum quovis anni die ministrare Eucharistiam sæcularibus, & Clericis, excepto solo die Paschalis Resurrectionis, ut constat *ex Compendiis suorum Privilegiorum*: unde *in Nostro Clericor. Regular. Tit. Communicare, §. p.* sic habetur: *Omnes Christi fideles quovis anni tempore Rectorum Parochialium Ecclesiarum licentia minimè requisita, possunt à nostris Sacramentum Eucharistiæ recipere, præterquam in die Paschæ Resurrectionis: & in mortis articulo, nisi necessitas urgeat.* Et quamvis huiusmodi privilegium sit nobis concessum citra limitationem, seu exceptionem diei Paschatis, nihilominus *Pater Peregrinus d. Tit. §. 2. in Scholio.* vult diem illum censeri exceptuatum; quoniam in generali concessione non veniunt insolita, nisi mentio de illis specialis facta sit, ad quod allegat *c. fin. de Offic. Vicar. libr. 6.* Et ibidem pariter probat, censeri diem illum etiam exceptum quoad Vagos, Advenas, & Peregrinos, *per Bullam Eugenii IV.* Qui declaravit quoque optimo iure satisfactum esse *Canoni, seu Decretali Omnis utriusque sexus*. Si in Hebdomada Sancta, vel infra octavam Paschæ Resurrectionis Dominicæ Eucharistiæ Sacramentum accipiat. Hinc patet diem Paschæ exceptum, non debere sumi, vel intelligi materialiter, hoc est de ipso tantũ, & præciso die materiali Paschatis, sed formaliter; idest non de ipso die Paschatis, sed quod nõ liceat Religiosis ministrare Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sæcularibus in eorum Ecclesiis ut supra, quando iis eisdem illi communicant ad implendum præceptum communionis annualis tempore Paschatis, sive illud Pascha comprehendat octo, vel quindecim dies: sive de more alicuius Regni, vel Provinciæ comprehendat etiam totum illud tempus quod intercedit à primo die Quadragesimę usque ad Dominicam in Albis, aut Pastoris boni. Et hoc eodem pacto explicat diem illum Paschatis exceptum. *Suarez sec. 2. cit. versu Censeo igitur*. Sub his verbis: *Censeo igitur veriorem interpretationem esse, mentem Pontificum fuisse excipere communionem Paschalem, non materialiter (ut sic dicam) idest quæ fit in ipso primo die Paschatis, sed formaliter, seu prout præcepta est lege, quæ præcipit, semel communicare in Paschate: nam quia Cap. Omnis, &c. solum præcipit communicare in Paschate, illud Pascha comprehendit (ut postea declaratum est) octo, vel quindecim dies, &c. quare omnis communio, qua impletur illud præceptum, dicitur Paschalis, seu in Paschate facta.* Ita *Suarez*, quem etiam refert, & sequitur *Fagund. præcept. 3. Ecclesiæ lib. p. cap. 5. n. 9. & libr. 3. cap. 2. n. 18.* utrumque verò refert insuper, & sequitur *Duardus sectione 6. cit. n. 7.* ubi etiam cum *Medina libr. p. cap. 11. §. 13.* inquit, posse quemlibet Sacerdotem Sæcularem, dum celebrat in Monasterio Religiosorum Mendicantium, cum licentia Sacristæ ministra-

re

re Sæcularibus Euchariſtiam etiam in tempore interdicti per privilegium à *Julio II.* Conceſſum. Et ſimile privilegium habent etiam (inquit *Fagundez cap. 2. cit. in princip.*) Religioſi Societatis Ieſu, conceſſum *à Paulo IV. anno* 1549.

573 Ex quibus valet inferre cum eodem *Fagundez n. 9. cit.* poſſe Mendicantes, & etiam Patres Societatis in ſuis Eccleſiis, ex devotione fidelium, illis miniſtrare Euchariſtiæ Sacramentum in ipſo die Paſchatis: quamvis enim ſemper iſte dies à Summis Pontificibus ſimpliciter excipiatur: tamen illius diei exceptio ſimpliciter ideo à Summis Pontificibus fit, ut omnes fideles ſuas adeant Parochias ad ſatisfaciendum huic præcepto. Quare poterunt quidem huiuſmodi Religioſi, etiam in ipſo die Paſchatis, ſicut & in reliquo tempore Paſchatis, licitè, & ſine ſcrupulo prædictam Euchariſtiam miniſtrare in ſuis Eccleſiis ex devotione, non tamen ex obligatione, & intentione ſatisfaciendi præcepto prædicto. Unde fidelibus iis, qui iam Eccleſiæ præceptum impleverunt, & iis etiam, quibus tempus implendi, ſive de iure, ſive de conſuetudine nondum eſt elapſum, poſſunt ex devotione Mendicantes ſacram Euchariſtiã miniſtrare, abſque ullo ſcrupulo, & peccato, & illi ex eo pio devotionis affectu liberè ibi ad menſam Euchariſtiæ poſſunt accedere; non tamen animo ſatisfaciendi præcepto. Ita *Fagundez*. Cui eidem explicationi adhærent etiã *Vaſq. Coninch, Laymann. Miranda, Palaus, Leſſius, Lezana, Amicus*, & alii, quos refert (non diſſentiendo ab ipſamet explicatione) *Diana to. 2. Coordinato tract. 2. reſ. 23. n. 2. par. 9. tract. 9. & 4. Miſcell. reſ. 27.* apud quem tamen *n. 4.* non deſunt (his non obſtantibus) qui velint adhuc excipi ipſum primum diem Paſchæ, ita ut in eo non liceat Regularibus ſacram Euchariſtiam miniſtrare, etiam ex devotione ſumentibus, etiamſi iam præcepto ſatisfecerint. Quod probant tum ex verbis Summorum Pontificum in eorundem conceſſione, ſeu privilegio poſitis, tum ex declaratione Sacræ Congreg. Concilii, emanata *die 9. Iulii* 1644. cum ſubſcriptione *Sanctiſsimi D.N. Innocent X.* cuius tenorem refert *Diana reſ. cit. 23. n. 5.* videatur.

574 Quæres hic, an in articulo mortis, aut neceſſitate urgente, abſente, & deficiente Parocho, poſſint fideles accipere Euchariſtiam à Regularibus; & an iſti tunc poſsint eam illis licitè adminiſtrare? Reſpondeo primò, poſſe miniſtrare Regulares Sanctiſsimum Viaticum (imò & Extremam Unctionem) abſque licentia Parochi, ſuis Mercenariis, famulis, operariis, & ſervis ipſorum Religioſorum, ac quibuſvis eorum Hoſpitibus etiam Sæcularibus in articulo mortis conſtitutis. Imò & id etiam poſſe extraneis, quos in locis ipſorum Religioſorum in mortis articulo reperiri contigerit: hocque ex privilegio *Pii IV. & Pii V.* quo gaudent per communicationem Regulares: & refertur *à Patre noſtro Peregrino in Compendio noſtrorum Privilegior. Verbo Communicare, §. 3. pag.* 111. tenoris ut ſequitur: *Presbyteri noſtræ Congregationis Sacramentum Euchariſtiæ, etiã pro Viatico conſtitutis in articulo mortis, & Sacramentũ extremæ Unctionis miniſtrare poſſunt cæteris Clericis, & Fratribus noſtræ Congregationis, item Mercenariis, famulis, Operariis, & Servis noſtræ Congregationis: ac quibuſvis Hoſpitibus ſæcularibus, & extraneis, quos in locis, vel in habitationibus noſtræ Congregationis tunc reperire contigerit, & in mortis articulo, & quoties de illo dubitare contigerit, etiam Diœceſanorum locorum, & Sacerdotum Curatorum quorumcumque, etiam in quorum Civitatibus, & Diœceſibus, ac Eccleſiarum Parochiis reſpectivè Eccleſiæ, & loca ipſius Congregationis nunc, & pro tempore fuerint, aut aliorum quorumcumque licentia minimè obtenta, nec petita: & in caſu quo non daretur licentiam petendi ſpatiu*

tium propter repentinam necessitatem, possunt Sacramenta supradicta ministrare etiam aliis quibuscumque infirmis, etiam in mortis articulo constitutis, ubique in casu necessitatis supradicto, etiam nulla ad hoc per nos petita, nec nobis concessa licentia. Pius IV. nostræ Congregationi: & Confirmatum à Pio V. anno Domini 1567. idibus Februarii, ut patet in nostris privilegiis manuscriptis: & in Bullario Romano tomo 2. Bulla 31. sub Pio V. §. 17. fol. 216. quæ incipit, Ad Immarcescibilem, &c. Et modo in *Bullario novo* ponitur hæc Bulla *fol.* 162. extenditur privilegium *fol.* 163. *columna prima, item* §. 17. posito ergo hoc indulto, ac privilegio vera utique data responsio, ut ex se constat: In cuius confirmationem, & robur, vide quæ dicunt, & docent *Peyrinus de Privilegiis tom. pr. Constit. p. Iulii II. §. 37. n. 92. 93. 94.* (ubi etiam, quod sæcularibus in Conventibus Religiosorum hospitibus, ibique infirmantibus, possint Religiosi, nedum Eucharistiam, & Unctionem extremam ministrare, verum etiam si ibidem decedant, eorum cadavera sepulturæ tradere, absque alicuius Episcopi, vel Parochi quæsita licentia) *Lezana in Summa to. 3. Verbo, Eucharistia, n. 10. & Verbo, Extrema Unctio, n. 3. Iacobus Mancinus in Pract. Visitandi Infirmos practica 4. dub. 22. & pract. 8. dub. 31. Tamburinus Opusc. de Commun. cap. 5. §. 5. n. 9. Diana to. 2. Coordin. tract. 2. res. 21. n. 5. & 6. ex par. 3. tract. 2. res. 12. Portel. in Dubiis Regularium Verbo, Sacramentor. administratio n. 9. Diana tract. 2. cit. Coordinato res. 22. n. 6. & 7. ex par. 10. tract. 11. et Miscell. p. res. 31. Quintanad. in Theolog. morali tract. 5. Singulare 4. n. 4. et 5. Diana tract. 2. cit. res. 63. ex par. 5. tract. 3. res. 52. et eodem to. 2. Coord. tract. 4. res. 13. n. 6. ex par. 9. tract. 7. et Miscell. 2. res. 56. et to. 7. Coordin. tract. p. res. 88. n. 6. ex par. 9. tract. 9. et Miscell. 4. res. 36.* aliique.

575 Respondeo secundò ad quæsitum, posse Religiosos rectè, & licitè, in articulo mortis, non solum ex privilegio particulari, sed etiam de iure communi, seu potius de privilegio iure communi inserto, sæcularibus Eucharistiam administrare, deficiente Parocho: ita *Fagund. in hoc precep. libr. 3. cap. 2. n. 20.* cum aliis ibi relatis, loquentibus tum de Parocho absente, tum etiam de præsente, sed malitiosè administrare nolente. Imò quilibet alii Sacerdotes possunt in mortis articulo, absentibus Parochis, Eucharistiæ Sacramentum tanquam Viaticum administrare, quia tunc præsupponitur rationabilis Parochi voluntas; & quamvis hæc non præsupponeretur, presumitur tamen certa voluntas Episcopi, vel Summi Pontificis, & Ecclesię consensus, si fortassis de Parochi iniqua voluntate constaret: *Lezana in Summ. Qq. Regular. to. 3. Verbo, Eucharistia quoad Regulares n. 4.* (allegans *Io. de Lugo De Sacram. Euchar. disp. 18. sec. 2. n. 53.*) *Suarez sec. 2. cit. dub. ult. Peyrinus l. c. n. 91. Rodriquez to. p. qq. Regul. qu. 56. art. 5. Henriquez libr. 8. de Euchar. cap. 54. n. 2. Sà Verbo Eucharistia n. 4. Filliuccius to. p. tract. 4. cap. 9. qu. 7. n. 266. Bonacina to. p. De Euchar. disp. 4. qu. 2. pune. p. proposit. 2. n. 10.* & alii apud eosdem, fundantes hanc responsionem, & sententiam, *primò*, in privilegiis particularibus Religiosorum ab eisdem *ll. cc.* recensitis: *secundò*, in iure communi, quo conceditur confessio in tali articulo. Ergo etiam communio *ex c. Quid in te, de pæn. & remiss. Tertiò*, in presumpta rationabili voluntate Parochi (esset enim irrationabiliter invitus) vel Episcopi, vel Summi Pontificis. *Quartò*, in iure naturali, quo tenemur (tenetur & ipsa Ecclesia) proximis in spiritualibus necessitatibus subvenire. Videndus *Fagundez toto n. 20. cit.* quem concludit per hæc verba: *Hæc opinio, omnibus pensatis, mihi videtur tenenda, et sine scrupulo sequenda: tum propter auctoritatem suorum Doctorum, quibus contradicere in re tam pia durum est; tum quia est*

est magis pia, & consentanea Ecclesiæ Catholicæ. Collige ex his Parochos graviter obligari, ut curent, ne ex sua incuria aliquis suorum Parochianorum sine Sacro Viatico ex hac vita decedat: idem enim pręceptum, quod Parochianum in mortis articulo positum ad Eucharistiam sumendam obligat, Parochum etiam ad eandem exhibendam arctat.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui pro impletione Paschalis communionis, hanc ex ignorantia recipit ab eo, qui non est proprius Parochus, & Superior, nec de eiusdem licentia expressa, vel tacita, à peccato excusatur.

576 PRivilegium propono de communione tantum, quæ huius Capitis subiectum est, cui videlicet semel in anno tempore Paschali fit satis ex præcepto Ecclesiæ, iniuncto *in Cap. Omnis utriusque sexus*, in quo præcipitur, ut fideles semel in anno communionem sumant à proprio Sacerdote. Veritas autem huius privilegii constat ex se, nec indiget probatione. *Navarrus in Man. cap. 21. n. 52. in princip.* idẽmet privilegium admittit nedum, verum etiam illud extendit ad quamcumque aliam communionem etiam liberam, & ex devotione factam, sub his verbis: *Peccat qui hanc Sanctam communionem percipit ab eo, qui non erat proprius Parochus, nec Superior absque eiusdem licentia expressa, vel tacita, aut privilegio, etiam extra Quadragesimam, vel Pascha, etiam in articulo mortis, nisi ignorantia excusetur.* Rarò tamen hodie accidere potest quod fidelis quis sumat ex devotione Sanctissimam Communionem à Sacerdote, qui aliquo titulo ius non habeat illam licitè administrandi.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Adultus dubitans an adhuc teneatur Eucharistiam sumere, & præcepto Ecclesiæ, vel Divino satisfacere, sequens in hoc Parentum, & Confessarii iudicium, à quibus prohibetur communicare, excusatur à peccato ob ignorantiam probabilem.

577 ECclesiasticum præceptum sumendæ cõmunionis obligat omnes fideles utriusque sexus, postquam ad annos discretionis pervenerunt, ut constat ex dictis, & patet ex *cap. Omnis, etc. et ex Trident. sess. 13. Canone 9.* ubi excommunicantur contrarium asserentes. Per annos autem discretionis intelligendi sunt ex communi D. D. ij in quibus pueri non solum sunt capaces doli, & peccare possunt, sed etiam talem discretionem habent, ut hoc mysterium suo modo capere, id tanquam cibũ spiritualem à corporali distinguere, ac proinde ad ipsum cum debita reverentia accedere valeant. Quia tamen in particulari universim certa ætas definiri nequit, in qua pueri, & puellæ censeri debeant sufficientem discretionem attigisse, cũ alii citius, videlicet circa annum nonum, aut decimum: tardius alii, & circa decimum quartum annum tantũ specimina prefatę discretionis edere soleant. Hinc est, quod in hoc, puer, sive adultus, relinquitur iudicio prudenti parentum, & Confessarii, ad discernendũ de sui discretione, & capacitate, qui non ex sola ętate, sed etiam ex ingenii ipsius, ac morum constitutione decernant, an obligetur adhuc, nec ne communionis pręcepto, & si negativè morali eorũdem prudenti iudicio definianr, adultus verò ipse, illud sequẽdo, à peccato transgressionis pręcepti excusatur, ut in privilegio.

Cui

Cui subscribunt expresse. *Reginaldus in Praxi to. 2. libr. 29. n. 85.* per hæc verba*: Quartum documentum est: Pueros cum dubitare cœperint, an teneantur Eucharistiam sumere, satisfacere tam præcepto divino, quàm Ecclesiastico, si in eo Parentum, et Confessariorum iudicium sequantur. Ratio est: quia dubitantes de sufficienti discretione, et consequenter de dicta obligatione, an eos iam adstringat, excusabuntur à peccato per ignorantiam: quæ probabilis ex eo censebitur, quod ad illam depellendam fecerint id, quod tenebantur facere: nempe exquisierint Parentum, et Confessariorum Consilium, ad quos pertinet ea de re iudicare: ita ut ipsi magis arctentur ad poenam peccati mortalis, si quod in ea committatur; quam pueri: ut notant Tabiena in Verbo, Comunicare n. 6. et Caiet in Verbo, Communio: addens id procedere, etiam si in 14. aut 15. anno illi non communicent*: ita *Reginald. et Bonacina De Euchar. disp. 4. cit. qu. 7. punc. 2. prop. p. n. 2.* sic subscribens*: Adultus quando dubitat, utrum teneatur communicare, debet consilium a Confessario, vel Parentibus petere, seque ipsorum consilio accomodare, cum ipsorum curæ, et regimini subiectus sit: Ita Paludanus, Caiet. etc. Et puto cum Emanuele Sà, et aliis, excusari posse adolescentes non communicantes, quando prohibentur à Parentibus communicare, cum enim ad Parentes pertineat explorare, an filii sufficientem habeant huius Sacramenti cognitionem, sequitur filios excusari à peccato per ignorantiam probabilem, quoties prohibentur à parentibus communicare. Idem tenet Reginaldus l. c. n. 85. Chamerota de Euchar. cap. 10. dub. p. ad finem, Caiet., et alii.*

578 Ex his collige, Pueros non simul incipere obligari ad præceptum Confessionis, & Communionis, sed citius, & prius ad illud, quàm ad hoc: quod etiam docent communiter D. D. *Navarr. in Man. cap. 21. n. 57. Vers. Diximus ad id: Suarez to. 3. in 3. p. disp. 70. sec. p. Bonacin. punc. 2. cit. n. 3.* aliique apud ipsum. Huius autem ratio est, quia ad Confessionem satis est usus rationis sufficiens ad peccandum mortaliter, ad communionem verò maior discretio, & rationis usus (*extra articulum saltem mortis*) exigitur, quia Eucharistia est & minoris necessitatis, & maioris dignitatis, quam Sacramentum Confessionis, sicque illa maiorem animi præparationem exigere videtur. Nec obstat *Cap. Omnis utriusque sexus*, in quo obligantur fideles tum ad communionem, tum ad Confessionem postquam pervenerunt ad annos discretionis: sicut ergo ad confessionem obligantur statim ac habent usum rationis sufficientem ad peccandum mortaliter, ita etiam obligari videntur ad communionem statim ac sunt capaces mortalis peccati, vel saltem statim ac pervenerunt ad annos discretionis. Non inquam obstat: & neganda est consequentia *cum citatis*, & aliis: Quia maius iudicium requiritur (ut supra) ad Communionem, quam ad Confessionem. Cum enim Eucharistię Sacramentum sit dignius, & excellentius Sacramento Confessionis, maior ætas, & iudicium requiritur ad ipsius excellentiam cognoscendam, & ad discernendum cibum à cibo. Hinc *Theologi in 4. dist. 9. D. Tho. qu. p. art. 5. quæstiunc. 4. et Summistæ omnes Verbo, Eucharistia, et Verbo, Communio apud, et cum Suarez sec. p. cit. Vers. Sed explicandum*, notant, quod quamvis verba *d. Cap.* & legis, generatim loquantur de hominibus, postquam ad annos discretionis pervenerint, simulque obligationem confitendi, & communicandi coniungant, nihilominus non statim ac homo habet usum rationis, quo sit capax peccati mortalis, & obligationis confitendi, non statim inquam obligatur hac lege Paschalis communionis, sed per aliquod tempus, imò etiam per aliquot annos potest ad confitendum priusquam communicandum obligari. Verba enim legis sunt accommodatè intelligenda, iuxta genus materiæ: & consi-

derandũ discrimen magnũ inter utrumque Sacramentũ. Cui communi explicationi respiciens etiam *Caiet. Verbo cit. Cõmunio* : ait, *Adverte, quod Consuetudo optima legum interpres, distinguit inter annum discretionis ad confitendum, et annum discretionis ad communicandum, quasi ad confitendum qualibet discretio sufficiat, ad communicandum autem exigatur discretio devota, et reverentialis*.

579 Dixi (*Extra articulum saltem mortis*) Quia in articulo mortis Eucharistię viaticum dari potest, ac debet pueris, qui per ætatem doli sunt capaces, & apti confiteri, tametsi antea nunquam communicaverint, ut colligitur ex *D. Tho. in 3. p. qu. 8. art. 9.* Quod *Navarr. cap. 21. n. 57.* (quem sequitur *Reginald. lib. cit. 19. n. 84. Vers. Cæterum.*) fatetur quidem omnibus esse consulendum: Sed *Suarez sec. p. cit. in fine*, existimat esse obligationem, tam ex parte petentis, quã dispensantium, quia talis est capax fidei, & sufficientis reverentiæ Sacramenti; & est in eo periculo, in quo non expectat commodius tempus ad recipiendum Sacramentum cum meliori dispositione: ergo debet tunc accipere eo modo quo potest· ita ipse. Et pueris, qui sunt doli capaces, & apti confiteri, posse, ac deberi in articulo mortis dari viaticum, videtur esse D.D. communis apud *Layman. lib. 5. tract. 4. cap. 4. n. 3.* ubi ait, pro eo tempore generalem regulam tradi posse *ex cap. penult. 26. qu. 6.* quod, *Cui Sacramentum pœnitentiæ conceditur, neque Eucharistiæ Sacramentum negari debet, si desideret*. Et ratio est, quia ex una parte Sacramentum istud eiusmodi pueris plurimum prodesse potest in articulo mortis, & ex altera parte eidem Sacramento nulla fit irreverentia; cum tales pueri tunc ita plerumque qualificati valeant, ut illud cum aliqua veneratione, ac devotione accipiant. Et certè si teste *Henriquez* (apud eundem *Layman. n. cit.*) pueri ritè instructi tempore Iubilæi, facilius ad Eucharistiam admittendi sunt, cur in articulo mortis eisdem negatetur?

PRIVILEGIUM QUARTUM

Reus in conscientia lethalis culpæ, cui dum tenetur ad Communionem accedere deest copia Confessarii, nec potest recedere, aut se subtrahere absque iactura propriæ famæ, si cum sola attritione supernaturali cognita suscipit Sacramentum, bona fide, & invincibili ignorantia credens illam sufficere ad bonum Communionis usum, excusatur a mortali, nec ponit obicem Gratiæ.

580 Sancta Tridentina Synodus *sess. 13. cap. 7.* Statuit, & declarat nullum sibi conscium mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione, ad Sacrosanctam Eucharistiam accedere debere, iuxta præceptũ Apostoli *p. Cor. cap. 11. Probet seipsum homo*, Ecclesię consuetudine declaratum. Ab huiusmodi autem præcepti (præmittendi Confessionem) executione, excusatur quis, si non adsit copia Confessoris, & communicandi necessitas urgeat. Utrumque enim concurrere debet quãtuncũque quis se contritum existimet, ut advertit *Trident. cap. 7. cit.* & observant *Nunnus in 3. p. q. 80. art. 4. Palaus par. 4. tract. 21. Disp. Unica, punct. 12. n. 5.* & alii.

581. Tunc (per D.D. apud eundem *Palaum l. c. n. 6.* & alios) videtur deesse Confessarius, adeòque ad Eucharistiam non præmissa Confessione licere accedere, si urgeat necessitas. *Primò*: Si ita à te distet, ut nequeas illum absque gravi incommodo adire, quod prudentis iudicio iudicandum est, spectatis, tum debilitate tua, & ætate, tum etiam aliis circumstantiis, ut brevitatis temporis in quo communicare debes, &c. *Secundò*: si nullus adsit qui iurisdictionem habeat, aut cui iuris-

dic-

dictionem ex privilegio concedere possis: quia deficiente iurisdictione, Pœnitentiæ Sacramentum ministrari non potest. *Tertiò*: Quando solus adest Confessor, de quo probabiliter timetur, quod revelabit crimen, vel provocabit ad malum, vel aliud grave nocumentum ex tali confessione sequetur. Nam talis timor causa est sufficiens ad excusandum à Confessione ex communi Doctorum sententia, prout notat etiam *Suarez tom. 3. in 3. par. disp 66. sec. 4. §. Tertius Casus.* Advertunt tamen aliqui, quod si solum damnum probabiliter timeatur de quibusdam peccatis mortalibus, & habeat pœnitens alia peccata mortalia, tenetur confiteri de istis: quia sic præstat confessionem formaliter integram, & præcepto de confessione præmittenda satisfacit. *Quartò*: Quando nullus adest, cui possis confiteri sine interprete. Vel solus adest Sacerdos mutus. *Quintò*: Si habeas peccatum reservatum, & nullum aliud mortale, nec pateat aditus ad Superiorem: etiamsi præsens sit Confessarius, qui te non possit absolvere. Si tamen aliis peccatis mortalibus gravatus existas, debes in tali casu confiteri ea inferiori, ut communiter Doctores. An verò tunc tenearis inferiori confiteri non solum non reservata, verum etiam peccata reservata, divisio est inter Doctores: Sententia asserens omnia peccata reservata cum non reservatis, debere dici Confessario inferiori, securior est, & consulenda, cum onere postea comparendi coram Superiore, ut benè docet *Fillucius to. p. tract. 4. De Euchar. cap. 8. Vers. Dico Secundò, in fine. n. 213.*

582 Tunc verò (quoad rem nostram de communione) urget necessitas (quę utique gravis per omnes esse debet, cum res etiam sit gravis, prætermittere executionem præcepti divini, & in materia tam gravi) & quæ, ut dictum est, simul cum absentia Confessoris concurrere debet, ut à Confessione communioni præmittenda quis excusetur, cum is videlicet (aliis casibus omissis, quę videri possunt apud Doctores) sine gravi nota, & sui infamia non potest omittere cõmunionem; & quando ex huius omissione sequitur non sola admiratio, sed scandalum: *Fillucius cap. cit. Versu, Quartò quæro, n. 214.* ut esset ex. gr. si aliquis accessisset ad locum communionis, nec posset sine nota infamiæ recedere; D.D. communiter, & ita, ut *Fagundez cap. cit. n. 9.* asserat, quod hæc sit communis causa, & necessitas ab omnibus Doctoribus sine controversia recepta, si sequatur scandalum, Missam, aut communionem omittendo, aut gravis infamia, quæ moraliter vitari non possit. Dixi (*quoad rem nostram de communione*) Quia si loquamur de Sacerdote celebrante, plures etiam casus enumerantur à Doctoribus, in quibus potest ipse quoque (existens in mortali) carente copia Confessarii, & gravi necessitate urgente, Missam celebrare absque prævia confessione: Casus est talis (per *Suarez sec. 4. cit. Henriquez lib. 8. De Euchar. cap. 46. Fagundez Præcep. Eccles. 3. lib. 3. cap. 9. n. 4. Dianam to. p. Coordin tract. 3. res. 155. n. 2. ex p. 9. tr. 3. res. 17.* & alios) Si necessitas proximi in articulo mortis urgeat, ita ut necesse sit Sacrum facere, & hostiam consecrare ad illum communicandum, & non detur copia Confessarii; tunc enim rectè poterit Sacerdos, habens etiam conscientiam peccati mortalis, celebrare: quia in tali casu necessitas proximi, ut propria reputanda est; iuxta illud: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum*. Et in eodem casu dantur prædictæ duæ conditiones requisitæ ad communicandum, & celebrandum, non præmissa Confessione, necessitas videlicet urgens, & defectus copiæ Confessarii. Et parum refert, quod huiusmodi necessitas non sit propria, sed proximi, cum pro propria habenda sit. In his igitur, & aliis similibus casibus, qui apud citatos, & alios videri possunt, licet existenti in mortali celebrare, &

communicare absque prævia Confessione.

583. Licet inquam: Sed habita prius contritione; Unde asserendum est, quibus in casibus potest aliquis (in mortali existens) communicare sine prævia Cõfessione, eum debere conari ad cõtritionem eliciendam: quæ assertio certa est, & adeò, ut *Diana n. 2. cit.* dicat: *Qui habet conscientiam peccati mortalis, & confiteri non potest, tenetur ad habendam prius contritionem, quam ad hoc Sacramentum accedat. Atque adeò nunquam dignè accedet, nisi probabiliter, & inculpabiliter existimet sibi esse peccatum per contritionem remissum. Et hæc assertio tam certa est, ut contraria, nec probabilis sit, nec sine temeritate defendi possit. Et in hoc conveniunt omnes Doctores*: ità *Diana*, & optimè. Notat tamen *n. 3. cum Prapolito in 3. p. qu. 80. art. 3. dub. 3. n. 15* Quod si talis bona fide putet se contritum, potest hoc sacramentum sumere: neque peccaturum si subdubitet, an fortè sufficientem habeat contritionem: nam morale iudicium, quod de nostris actibus formare possumus, non excludit necessariò omnes metus dubitationis. Quare autem teneatur talis ad contritionem saltem putatam, & existimatam assignatur ratio hæc communiter à D. D. Quia videlicet tenetur ad se probandum: & quia Eucharistia est Sacramentum vivorum institutum ad dandam secundam gratiam, nutritionem spiritualem per modum cibi: ergo requirit sumentem in vita gratiæ. Favet etiam *Trident. cap. 7. ut. in princip.* dum ait: *Cavere quisque debet, ne absque magna reverentia, & sanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat.* Hinc si quis cum attritione cognita accederet ad communicandum, peccaret mortaliter, quia manducaret indignè, consequenter nec posset recipere effectum gratiæ cui in manducatione obicem poneret.

584 Excusaretur tamen ab hoc mortali, & reciperet effectum gratiæ, si accederet nedum cum contritione existimata, sed etiam cum attritione supernaturali cognita, quam ex ignorantia invincibili nihilominus crederet sufficere, ut in proposito privilegio: cuius ratio est: Quia huiusmodi attritio videtur æquivalere attritioni existimatæ contritioni. Accedit etiam pro privilegii huius confirmatione, Doctorum auctoritas, quæ extat explicita, ut sequitur. *Suarez* namque *to. 3. in 3. part. disp. 63. sec. 2. in fine*; sic ait: *Ad casum de homine, qui probabili fide, & ignorantia putat sufficere ad dignam sumptionem attritionem cognitam, dicendum est, illum revera consecuturum primam gratiam per hoc Sacramentum: Quia illa ignorantia etiam excusat à peccato, & obice indignæ sumptionis. Et dici potest illa attritio æquivalere attritioni existimatæ contritioni, quia existimatur sufficiens dispositio tam ad gratiam, quam ad dignum usum Sacramenti.* Et idem habet *disp. 66. sec. 5. vers. Ad fundamenta*: per hæc verba: *Qui cum sola attritione recipit hoc Sacramentum, non sanctè, sed indignè recipit illud, quia accepit in pravo statu, et revera manducat illud in peccato mortali, nam prius manducat Sacramentum quam ab illo possit recipere effectũ, in termino enim manducationis dandus esset effectus: & ideò si sciens hoc faciat, peccatum committet, per quod ponet obicem Sacramento; qui verò accedit bona fide, excusatur ab hoc peccato, & ideò non ponit obicem, & recipere potest effectum.* Hactenus *Suarez*, cui addo *Filliuccium to. p. tract. 4. cap. 8. qu. 5. n. 220. Vers. Secundo*; ibi enim: *Qui cum contritione existimata, vel cum attritione cognita, quam putat ex ignorantia invincibili sufficere, accedit, recipit effectum. Nam bona fides excusat à peccato, & consequenter non ponit obicem in ipsa manducatione; quare recipiet effectum, quem per accidens conferunt Sacramenta vivorum, remissionis videlicet mortalium, & primæ gratiæ.* Noster tandem *Pater Duardus par. p. Comment. in §§. 2. Cap Omnis utriusque* se-

sexus, disp. 2. *sec.* 8. *n.* 7. *fol.* 492. Huic eidem privilegio subscribit, dicens: *Quod diximus de attritione existimata contritione extendimus ad attritionem cognitam ex invincibili ignorantia. Vnde si quis conscientiã habens peccati mortalis, de quo cognoscat habere tantum attritionem, quam probabiliter credat sufficere ad dignè communicandum, & propterea communicet, is cum novam culpam non contrahat, non ponit obicem Sacramento, atque ideò per accidens dicitur assequi primam gratiam.* Igitur ex auctoritate, & ratione verum propositum privilegium.

585 Modo hic quæres: An qui sic conscius lethalis culpæ necessitate urgente, & ex defectu confessarii accedit ad celebrationem, seu ad Eucharisticam communionem, non præmissa Confessione, teneatur cum primùm possit confiteri? Respondeo, Vel procedit quæsitum de Sacerdote, qui sic celebravit: vel de quocumque alio, sive laico, sive Clerico, vel etiam Sacerdote ipso ad communionem more laicorum ità accedente: Si de Sacerdote procedit, tenetur utique quamprimum confiteri ex *Trident. sess.* 13. *cap.* 7. ubi postquam statuit debere conscium peccati mortalis confiteri antequam recipiat Eucharistiam, sic ait in fine: *Quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Quibus verbis (ex omnium Doctorum sententia apud *Suarez disp. cit.* 66. *sect.* 8. *in princip. & Filliuccium l. c. n.* 221.) continetur utique præceptum. Et quia docuerunt aliqui huiusmodi *Tridentini* verba tradita esse sub consilio, *Alexander VII.* hanc opinionem damnavit, prohibendo, & damnando hanc propositionem, quæ est 38. in ordine propositionum, quas idemmet Pontifex damnavit: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.* Quomodò autem intelligẽda sit dicta particula *Quamprimum?* Eorum sententia Doctorum, qui de illa sic senserunt: *illa particula Quamprimum, intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur*, fuit pariter prohibita, & damnata ab eodem Pontifice *Alexandro VII.* & inserta inter cæteras damnatas propositiones, & ipsa est 39. Intelligi ergo debet, non quidem *statim post Missam, sine temporis intervallo*, hoc enim rigidè nimis fuetneretur. Sed vel iuxta Viri prudentis piam explicationem, & arbitriũ, cui totum hoc relinquatur, ut ait *Io: De Lugo de Euchar. disp.* 14. *sec.* 7. *n.* 161. *in fine*: & qui ex materia huius præcepti, & aliis circumstantiis iudicet quæ dilatio opponatur huiusmodi particulæ, ac præcepto, vel non opponatur illi. Vel quod Sacerdos saltem intra triduum post celebrationem confiteatur, ut habet etiam pro probabili idem *Lugo n.* 163. Et quod meritò dicatur fieri *Quamprimum*, imò *Illicò*, quod intra triduum fit, aliis omissis, tradit *Gonzalez ad Regul.* 8. *Cancell. n.* 51. ibi: *Illud dicitur illicò fieri, quod intra triduum fit, l. fi. ibi, illicò autem, idest intra triduum, C. de Iudiciis.*

586 Adverte tamen cum eodem *Lugo n.* 162. & 163. *cit.* Quandoque contingere posse quod præceptũ illud obliget sub mortali ad confitendum eadem die: si videlicet hodie haberet Confessarium, quem cras certò habiturus nõ sit, & cras etiam instet necessitas celebrãdi: in hoc enim casu, etiã si tertia die sit certò habiturus Confessarium, debet nihilominus hodie confiteri; quia illa dilatio, licet pauca sit quoad tẽpus, magna est in qualitate, cum sit causa iterum celebrãdi absque Confessione; quod est contra finem huius præcepti. Dicta ergo tridui dilatio non debet afferre hoc periculum denuò celebrandi absque Confessione. Sed nec etiam solum periculum non confitendi postea per plures dies: Nam si hodie, & nunc habeo Confessarium, quem postea per dies plures non habebo, hodie, & nunc debeo confiteri; quia dilatio hodierna in hoc casu adversari

fari graviter videtur præcepto Concilii, quo præcipitur Confessio, cùm primum fieri poterit, hoc est prima habita occasione, ac opportunitate: cui præcepto utique graviter obstat qui vult notabilẽ illam dilationem confitendi post primam opportunitatem, & occasionem. Cessante autem hoc, & altero periculo, probabile est, quod nõ sit dilatio gravis, si intra triduum confiteatur Sacerdos.

587 Si verò quæsitum procedat simpliciter tantum, & more laicorum communicantibus, respondeo hos non ligare præceptum *Tridentinum*. Unde, qui copiam Confessoris non habens, & cõscius peccati mortalis iustificari curavit actu contritionis (saltem existimatæ ut supra) ut Euchatistiam susciperet, non tenetur confiteri *Quamprimùm* in *Tridentini præcepto*, quia hoc afficit solos Sacerdotes, & de solis Sacerdotibus loquitur. Cum enim rigorosum sit, esto maximè conveniens, non debet ultra proprietatem verborum extendi, atque adeo solum Sacerdotem peccati mortalis conscium, necessitate urgente, non præmissa Confessione celebrantem, comprehendere, & afficere debet: in expositione namque legis, prẹsertim onus imponentis, standum est verbis propriè dictis, nec ipsa lex extendenda est ad casum non expressum, ità communiter Doctores, unanimi assertione affirmantes hoc præceptum non obligare laicos, & simpliciter communicantes, sed solos Sacerdotes. Et ratio differentiæ, ac intentio Concilii in hac lege assignari potest cum *Suarez disp. cit. 66. sec. 7. littera B, & Lugo n. cit. 162. in princip.* Quia videlicet cum ad celebrandum maior quædam reverentia, ac præparatio requiratur, voluit Concilium Sacerdotum conscientiæ, & puritati consulere, qui propter necessitatem celebrandi facilius possent confessionis remedium negligere, idcircò providere voluit permittendo eis quidem ita celebrare cum contritione in casu veræ necessitatis, sed ut maneret etiam in ipsis obligatio confitendi data occasione, ut sic tollatur periculum sẹpius celebrandi absque confessione; seu ne facilè assuescant confessionem prætermittere; cum ratione officii sæpius habeant necessitatem celebrandi; quam, vel non habet Laicus communicandi, vel saltem rarò, cum præsertim regulariter possit confiteri illi Sacerdoti, à quo Communionem accepturus est. Hinc non est par ratio de Sacerdote celebrante, & de Laico communicante.

588 An autem teneatur ad hoc *Tridentini* præceptum qui celebrat non præmittendo confessionem ex oblivione peccati, respondeo negativè cum *Suarez Filiuccio, Lugo l. l. c. c. &* Doctorum communi. Quia Concilium loquitur tantùm de Sacerdote, qui conscius sibi peccati mortalis, celebrat absque præmissa confessione, urgente necessitate, ille autem, qui propter oblivionem non est sibi conscius peccati, non potest comprehendi hac lege *Tridentini*, cum sit sermo in ipsa de necessitate urgente, cum conscientia, seu scientia peccati, quæ scientia omninò excludit oblivionem. Si quis tamen ex oblivione ad celebrandum accederet, & ante communionem sui peccati recordaretur, & nihilominus communicaret, non prævia Confessione, cum sola tamen contritione ad evitandum scandalum; aut quia copiam Confessarii non habet, tunc comprehenditur sub eiusmodi *Tridentino* præcepto: nam tunc communicat non prævia Confessione, ob urgentem necessitatem, & cum conscientia mortalis peccati. *Suarez sec. 7. littera D.* Quod quidem verum esse ait, sive ante inchoatam celebrationem non fuerit confessus; sive Confessionem præmiserit, & deindè ante Communionem meminerit peccati obliti; quia tenebatur illud confiteri ante Communionem ex Divina lege, & solum illud omisit sine peccato ob urgentem necessitatem: quod utrumque docent & plures alii.

Non

Non habet tamen locum præceptum hoc *Tridentinum*, in eo Sacerdote, qui malitiosè, ac culpabiliter celebravit, omissa confessione, quamvis sciret se esse in mortali: quia ut patet ex ipsiusmet præcepti verbis, non militat in iis, qui non urgente necessitate, in peccato celebrant. Vide *Suarez, Filliuccium, Lugum, Duardum l. l. c. c.* & alios, apud quos etiam habes, *Tridentinum* præceptum obligare pariter celebrantem Missam in *Parasceve*, etiam si non consecret; aut si post consecrationem peccaret mortaliter, & communicaret tantum præmissa contritione: item absolventem Sacrificium ab alio inchoatum, Eo quia in his omnibus casibus agit Sacerdotem, & ministrum publicum Ecclesiæ, & ideò comprehenditur sub obligatione Sacerdotum.

589 Non desinam hoc loco advertere cum *Fagund. cap. 9. cit. n. 7.* facilius concedendam esse licentiam Sacerdotibus celebrandi in necessitate absque confessione, deficiente copia Confessarii, præmissa contritione, quàm laicis communicandi: quia Missæ Sacrificium prodest pro defunctis ex opere operato, estque Sacrificium commune, & valdè utile. Unde necessitas ex parte Sacerdotis non tam rigorosè accipienda est quoad celebrationem, quam ex parte laici, quoad communionem. *Sylvester Verbo Eucharistia 2. num. 9. ad finem*, Sacerdotis necessitatem, de qua hic, intelligit, ut sequitur: *Ego puto, quod hic sub nomine necessitatis, intelligatur omne excusans ab irreverentia Sacramenti: ut si est obligatus ad celebrandum, vel si non celebrando generaret sibi infamiam, vel admirationem: vel nuper decessit anima indigens Sacrificio probabiliter: aut si imminet solemnitas magna, in qua valdè utile sit animæ celebrare: aut si tantus sit fervor in eo, qui peccavit, quod inde ex Sacrificio speret magnum iuuamen contra peccatum, & huiusmodi. In his enim casibus, deficiente copia Confessarii, datur necessitas sufficiens, ut contritus Sacerdos possit licitè absque Confessione celebrare. Et ratio est evidens: quia tota ratio, & fundamentum obligationis præcepti Divini, præmittendæ Confessionis ante communionem, quando conscientia peccati mortalis gravet, ea est, ut reverentia habeatur erga tantum Sacramentum, quæ naturali lumine illi debetur: concurrentibus autem his casibus, & circunstantiis, potest maior reverentia in aliquo Sacerdote dari non confesso, quàm aliàs plerumque in multis confessis.* Hæc *Sylvester ibi*, & ex ipso *Fagundez num. 7. cit.*

590 Pro complemento tandem huius privilegii, referam hìc quæ cum & ex aliis docet *Leander par. 2. tract. 7. disp. 7. à qu. 16. usque ad 21. inclusivè*, eo quia eadem mihi quoque videantur probabilia. Docet *primò*: Quod si Sacerdos post introitum, sed ante consecrationem recordatur se in mortali esse; quamvis absque scandalo, aut nota possit confiteri, ad id non tenetur; quia non decet cęptum Sacrificium interrumpere, & in hoc casu ait debere Sacerdotem contritionem elicere, & Missam cœptam perficere. *Secundò*: Nec eundem Sacerdotem existentem iam in Altari teneri præmittere Confessionem (quamvis absque nota, & scandalo id possit facere) si antequam inchoet Missam recordetur culpæ mortalis. Sed posse, habita contritione (si aliorum peccatorum Confessionem præmisit) Missam inchoare, & perficere. Quia si Laicus potest Eucharistiam sumere, casu quo iam Sacræ communicaturus assistens, recordetur alicuius mortalis non confessi, non præmissa confessione illius, etiam præcisa omni nota, & periculo infamiæ (ut mox dicetur) Quare hoc idem nequibit Sacerdos, si hoc illi accidat iam in Altari ad Sacrificium celebrandum existenti? *Tertiò*: Etiam Laicum iam Altari applicatum coram aliis, ut suscipiat Eucharistiam, si recordetur alicuius morta-

ta-

talis, posse non præmissa Confessione, illam suscipere, etiam præcisa nota, & scandalo, dummodo post sumptionem Eucharistiæ peccatum illud oblitum confiteatur. Quia cum actio communicandi sit quodammodo inchoata, non decet ob reverentiam Eucharistiæ ab illa Divina mensa recedere, donec perficiatur: sicut à mensa Principis recedere non decet ante peractum convivium; postquam aliquis ad illam sedet. *Quartò*: Quod Sacerdos (vel Laicus) qui prius confessus fuerat, & postea dum iam est in Altari recordatur peccati in Confessione obliti, non teneatur ante Communionem elicere contritionem de illo. Quia iam supponitur in statu gratiæ per confessionem præmissam, & absolutionem indirectam eiusdem peccati obliti; unde non est necessaria contritio ad huiusmet remissionem. Secus tamen esset dicendum casu quo non esset præmissa Confessio: quia tunc tenetur ante communionem confiteri. *Quintò*. Quod Sacerdos qui non præmisit Confessionem, si in Missa recordatur se esse in peccato, non tenetur statim ad eliciendam contritionem, sed potest prosequi Missam non contritum, usque ad consecrationem, si memoria peccati occurrat ante illam: vel usque ad communionem, si post consecrationem occurrat. Quia status gratię solum requiritur ex præcepto in conficiente, vel recipiente Sacramentum, non in exercente alias actiones Ordinis sacri, consequenter contritionis defectus in aliis partibus Missæ, non erit peccatum saltem mortale. *Sextò*, docet Sacerdotem, qui Confessionem præmisit, & postea antequam ad Altare accedat, recordatur alicuius peccati non confessi, teneri illud confiteri priusquam communicet, præcisis circunstantiis, quæ excusare possunt. Quia præceptum confitendi ante Communionem, non est præceptum confitendi utcumque, sed confitendi omnia peccata ante Communionem, si fieri potest: hæc *Leander* cum aliis, & ex aliis ab ipsomet allegatis.

CA-

CAPUT XVII.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA QUARTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM,

De Ieiunio.

591 IEiunium duplex est, Naturale, & Ecclesiasticum. Primũ est perfectissima abstinentia ab his, quæ gustu percipiuntur, & à qualibet re sumpta per modum cibi, & potus, quod frangitur quoties aliquis cibus, vel potus transmittitur ad stomachum: unde qui degustat aliquid, illudque non traiicit ad stomachum, non frangit ieiunium naturale, ut benè *Reginaldus lib. 4. n. 125. Filliuccius tract. 27. par. 2. cap. p. n. 5. in fine*: aliique. Quia ieiunium naturale frangitur per comestionem, & potionem: comestio autem, vel potatio contingit dum transmittitur aliquid ad stomachum per modum cibi, & potus. Secundum est, quod ab Ecclesia præceptum est, & ab eadem pro diversis temporibus, & diebus institutum, quo præcipitur unica comestio in die, idest, à media nocte, ad mediam usque noctem futuram: hinc ieiunium Ecclesiasticum est abstinentia voluntaria à cibo iuxta ritum Ecclesiæ, vel iuxta modum ab Ecclesia omnibus fidelibus præscriptum. Licet autem semel tantum in die ieiunii vesci liceat de iure, consuetudo tamen introduxit parvam cœnam. A quibus autem cibis sit abstinendum tempore ieiunii Ecclesiastici, satis ex communi praxi fidelium perspicuum est, abstinendum esse à Carnibus. Huiusmodi verò Ieiunium impositum esse ab Ecclesia sub præcepto, certum est: Quia ita in iure habetur, *Cap. Non liceat. Cap. Non oportet. Cap. Placuit; de Consecrat. Dist. 3. Cap. Quadragesima, de consecrat. dist. 5. cap. p. & cap. Consilium, de observat. ieiuniorum*. Ex quibus textibus non colligitur quidem (ut benè etiam *Pasqualigus de Ieiunio Decis. 30. n. p.*) unum commune præceptum ieiunandi, sed diversa præcepta pro diversis temporibus: Quæ ieiunii præcepta certissimè obligant rigorosa obligatione, et sub mortali, ut tradunt omnes Theologi cum *D. Tho. 2. 2. qu. 147. art. 3. in corpore*. Iuncta responsione *ad 2.* tenent omnes Canonistæ *in citatis capitibus*: & omnium fidelium praxis communis: & opinio contraria, quæ videtur esse *Caiet. in Summula Verbo Ieiunium, Cap. 4. & 2. 2. qu. 147 art. 3. §. Ad huius evidentiam* (volentis, quod de se ieiunium non obliget ad mortale, ac proinde non servantes ieiunia indicta peccare tantum venialiter, secluso tamen contemptu) tanquam falsa reiicitur ab omnibus fidelibus, unanimi sensu asserentibus præceptum Ecclesiasticum ieiunii de se obligare ad mortale. Quod etiam constat. Quia certum est apud omnes, Ecclesiam posse condere leges, & imponere præcepta, quæ obligent ad mortale; sed sic est, quod hoc intendit Ecclesia in præceptis ieiuniorum à se impositis, ut (tanquam certum) docent communiter Doctores omnes apud *P. Pasqual. decis. cit. n. 3.* ergo. Unde quicumque ad ieiunium Ecclesiæ obligati illud non solverint (etiam citra contemptum) sine dispensatione, vel legitima causa non ieiunandi, absque dubio delinquent mortaliter. Causæ autem excusantes à ieiunio, consequenter à peccato, sunt,

Aetas, Infirmitas, Labor, Paupertas, &c. ut videre est apud Doctores: & ad casum huius tractatus, & rem nostram, etiam *Ignorantia* excusat, ut expresse *Bonacina tom. 2. titulo De Peccatis disp. 2. qu. 8. punc. 3. n. 27. in princip.* per hæc verba: *Qui aliquo die non ieiunat, quia nihil de ieiunio audivit, vel cogitavit, vel dubitavit, excusatur à peccato contra præceptum ieiunii, & referri potest ad invincibilem ignorantiam.* Qua de re sit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui post adhibitam diligentiam debitam, adhuc dubius est, & invincibiliter ignorans, an expleverit viginti, & unum annos, excusatur à præcepto, & transgressione ieiunii.

592 COmmunissima omnium sententia est, apud *P. Pasqualigum de Ieiunio, Decis. 247. n. 2.* hoc Ieiunii præceptum non obligare, nisi expleto anno vigesimo primo: uti etiam universalis consuetudo ipsū sic interpretatur. Ratio etiam naturalis assignatur apud eundem *Pasqualigum decis. cit. n. 3.* Quia videlicet usque ad annum vigesimum primum durat incrementum corporis, & dum est in tali statu natura indiget plurimo, & continuo nutrimento, præcipuè ob abundantiam caloris, unde pueros, & adolescentes obligare ad ieiunium ante annum vigesimum primum expletum, esset ipsis nimis onerosum, quia opprimeret naturam tendentem ad augmentum, & complexio debilitaretur, & ad incongruum statum reduceretur. Idcircò Ecclesia non intendit eos obligare, quia non obligat ad ea, quę nimis onerosa sunt, & excedunt moralem potentiam, etiam si alioquin futura sint utilia, ut esset ieiunium pro motibus carnis coercendis etiam ante vigesimum primum annum, quia non intendit, quod utile est, sed vult etiam quod non sit nimis onerosum.

593 Obligantur igitur Adolescentes omnes ad ieiunium (tam Viri quàm fœminæ, *Leander par. 3. de præceptis Eccles. tract. 5. disp. 8. qu. 2.* ex communi item Ecclesiæ praxi, & Doctorum assensu) statim post annum vigesimum primum completum. Quia tamen eorum aliquis potest quandoque ità dubitare, an expleverit dictum annum vigesimum primum (consequenter an teneatur ieiunare, nec ne) ut adhibita etiam debita diligentia, adhuc id invincibiliter ignoret, in tali casu excusatur (ut in privilegio) à præcepto, & transgressione ieiunii, ad ipsumque non tenetur. Quod admittunt, & docent *Sanchez de Matrim. to. p. disp. 41. n. 38. Sancius in Selectis disp. 43. n. 6. & disp. 54. n. 5. Layman libr. p. tract. p. cap. 5. §. 3. n. 33. Bassæus Verbo Ieiunium 2. n. 11. Vers. Qui dubitat. Trullench in Decal. libr. 3. cap. 2. n. p. Fagundez quarto Eccles. præcep. libr. p. cap. 8. n. 7. Diana to. 4. Coordin. tract. 6. res. p. ex p. p. tract. 9. res. 49. Didacus de Narbona in Annalib. Iur. ann. 21. qu. 2. n. 15. Pasqualigus de Ieiunio decis. 255. Leander par. 3. tr. 5. disp. 8. qu. 13.* aliique plures apud citatos, & communiter. Et ratio omnium communis est: Quia in tali dubietate, & ignorantia, possessio stat non pro præcepto ieiunii, sed pro libertate illius, qui toto tempore antecedenti vigesimum primum annum non habuit. Et quia ante dubium est in libertate non ieiunandi, qua libertate non debet privari ob præceptum dubium. Quod confirmatur, quia ius incertum non potest prævalere contra ius certum, minus namque non potest prævalere contra maius: supposito autem dubio, & ignorantia stante de complemento anni vigesimi primi, adest ius certum possidendi propriam libertatem,

&

& ius præcepti obligantis ad ieiunium, incertum est: quia cum præceptum non obliget, nisi completo anno vigesimo primo, dum dubium est tale complementum, remanet etiam dubia obligatio; quia remanet dubium fundamentum, seu materia circa quam versatur talis obligatio. Igitur quando quis nescit, & ignorat tempus præcisum quo complet annum vigesimum primum excusatur ab obligatione, & trangressione ieiunii, ut in privilegio proposito; nec tenetur ieiunare; nisi quando potest formare determinatum iudicium, quod talis annus iam sit completus. Antequam enim tale iudicium formare possit, remanet dubius, & ideò non subiicitur obligationi ieiunii. (Adverte hic obiter cum *Sanchez, Sancio l. l. c. c. Palao par. p. disp. 3. puncto 8. n. 7.* & aliis, quod qui dubius item est, & nescius, an habeat ætatem requisitam ad Ordines, & Beneficia, non poterit ad illa promoveri; quia toto tempore antecedente dubium, obligatus erat non ascendere ad Ordines, vel Beneficia ante ætatem, unde possessio est pro præcepto, donec constet de ætate, ergo non poterit illo deobligari, dum non probat ætatem.)

594 Si autem ex uno capite probabile sit quod annus vigesimus primus sit cõpletus, & ex alio capite etiam probabile, quod non: tunc utrumlibet sequi potest, quia non est maior ratio de una parte, quàm de altera, & ideò ex libertate sua potest se determinare. Si verò magis probabile sit, quod non compleverit, non tenetur ieiunare, quia iuxta maiorem probabilitatem potest iudicare quod non compleverit. Ita etiam *Bassaeus verf. cit. & P. Pasqualigus decis. cit. n. 4.* qui quærens *n. 5.* Quid agendum ei, qui nedum ignorat diem, aut mensem, in quo complet annum vigesimum primum, sed etiam annum, ut non rarò contingit in rudibus, qui nesciunt quem annum ætatis agant, an vigesimum primum, an decimum nonum, an vigesimum secundum, vel tertium, nec habent media, ex quibus certificentur, vel quia nesciunt, aut nõ recordentur ubi Baptizati, vel ex aliquo alio capite. Respondet, servandum esse, quod moraliter possibile est. Unde quadam morali æstimatione determinanda est ætas habita ratione eorum omnium, ex quibus colligi potest; & si ipsi hoc præstare non possunt, debent se remittere iudicio prudentis Viri, aut Confessarii si sit prudens: & tunc tenebitur ieiunare, quando iuxta moralem æstimationem statuatur, esse completum vigesimum primum annum: antequam autem hoc statuatur, non tenebitur, nam nondum erit subiectum aptum ad suscipiendam obligationem: ita *Pasqualigus*, & ex ipso *Leander disp. cit. qu. 14.* Quamvis autem ante expletum annum vigesimum primũ non teneatur ieiunare, tenetur tamen diebus ieiunio dicatis, à carnibus, aliisque cibis prohibitis abstinere, uti & omnes adulti: *Trullench in Decal. libr. 3. cap. 2. dub. 6. n. p. in fine.*, & communiter. Quia sunt duo præcepta, unum ieiunandi, à quo ratione ætatis quisque excusatur, ut supra: alterum abstinendi à cibis prohibitis, à quo nullus excusatur absque legitima causa, demptis infantibus ante septennium, hi enim soli, quibus ratio nondum illuxit, ova, lacticinia, & carnes, etiam in Quadragesima vesci possunt; cum hi legibus Ecclesiæ nondum adstringantur.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorans an sit media nox, & comendens, excusatur à peccato violationis ieiunii, etiamsi die sequenti sit ieiunandum.

595 Incipit ieiunium à media nocte, & in media nocte sequenti terminatur, ut communiter docent omnes, & pro certo supponunt.

Ieiunium enim est addictum diei, & pro ipso die indictum; unde durare debet toto integro die indictum, & toto integro die, pro quo inducitur: integer autem dies computatur à media nocte in mediam noctem sequentem. Quia dies incipit à media nocte, & terminat in media nocte sequenti. *L. More Romano, ff. De fer.* Ideò autem incipit à media nocte, quia tunc Sol incipit ascendere ad nostrum Orizontem: Unde præceptum ieiunii naturalis in ordine ad sumptionem Eucharistiæ pro illa die in qua est sumenda, debet consequenter incipere à media nocte antecedente; quia tunc incipit dies in qua est sumenda. *D. Tho. 3. p. qu. 80. art. 8. ad 5.* In illis verò regionibus in quibus per sex menses anni est perpetua nox, aut continuus dies, servandum est præceptum secundum capacitatem consuetudinis illius regionis. De qua re *Pasqualigus Decis. Morali* 336. Dicit ergo propositum privilegium, quod qui ignorat, nescit, aut dubitat, an sit media nox, possit comedere, ac cœnare absque peccato violationis ieiunii, quando in sequenti die est ieiunandum. Quod tradunt *Sanchez de Matrim. to. p. lib. 2. disp. 41. n. 40.* in quo sic: *Dubitans an audita fuerit hora noctis duodecima, poterit edere carnes, licet dies sequens sit ieiunii, quia possessio est ex parte libertatis, & dubium est an tunc sit præceptum: itaque non est dubium an excusetur à præcepto, sed an sit præceptum, & in dubio, dum de præcepto non constat, favendum est libertati. Contrarium tamen dicendum esset, si hodie esset dies ieiunii, & dubitem an sonuerit hora duodecima noctis, non enim possum cœnare: quia possessio est pro præcepto, cum constet hodiernam diem esse ieiunii, & dubitetur an transacta sit. Fagundez præcep. Eccles. 4. lib. p. cap. 10. n. 2.* inquiens: *An ille, qui dubitat, an mediam noctem audierit, possit in eo dubio carnes edere. Respondet Sanchez (l. c.) affirmativè, & optimè: quia perinde est dubitare tunc, an sit media nox, ac dubitare, an detur præceptum ieiunii, ut patet. & in dubiis an detur, & existat præceptum, Votum, lex, iuramentum, aut non detur, dum de re non constat, favendum est libertati: ut optimè docet Soarius, loquendo de iuramento promissorio, & Voto, tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 33. Bassæus in Florib. Verbo Ieiunium 2. n. 11. Vers. Si quis.* Ubi ait: *Si quis dubitet, an die Iovis sit hora duodecima noctis, adhuc pot est edere carnes, tum quia dies Iovis est in possessione, & non tenetur quis credere non esse diem Iovis, quousque evidenter sciat. Tum quia, quando quis dubitat, an sit media nox, dubitat, an inceperit obligatio abstinendi à carnibus: unde ius præcepti est dubium, an valeat pro illo tempore; ius autem dubium non potest prævalere contra certum. Idem dicendum de quocumque die in quo comeduntur carnes, si sequens ieiunii, aut abstinentiæ fit.* Et idem tradunt omninò *Trullench in Decal. libr. 3. cap. 2. dub. 4. n. 8. Leander par. 3 tract. 5. disp. 6. qu. 31. Io. Sanchez in Selectis disp. 43. n. 5. Diana to. 8. Coordinato tr. 2 ref. 5. ex par. 4. tract. 3. ref. 18. Palaus par. p. tract. p. disp. 3. punc. 8. n. 6. Pasqualigus de Ieiunio decis. 163.* aliique plures apud eundem, & apud ante allegatos.

596 Ex quibus clarè utique habetur, ut constat, & admissio ferè communis propositi privilegii: & optima, ac fundamentalis eiusdem met ratio. Quia videlicet, quando quis ignorat, & ignorando dubitat, an sit media nox, dubitat consequenter, an inceperit obligatio ieiunandi, ac proindè non comedendi: Unde ius præcepti est dubium, an valeat pro illo tempore; & ius comedendi est certum, quia certum est, quod quilibet potest comedere quocumque tempore, in quo non urgeat ieiunandi obligatio; ius autem dubium non potest prævalere contra certum.

597 Si dicas, Ius comedendi carnes reddi dubium ex eo, quod dubitatur, an urgeat præceptum ieiunandi, vel abstinendi à carnibus. Resp. hoc non pos-

posse dici, quia ius certum non immutatur per dubium, quod adsit in contrarium, atque adeò non cadit à sua certitudine; alioquin etiam in materia doctrinali, quæ certa sunt, fierent dubia ex eo, quod in contrarium adessent dubitationes: Unde sequeretur, quod etiam res fidei evaderent dubiæ, quia in contrarium dubitari potest. Ità *Pasqualigus*, *Bassæus l. l. c. c.* & alii.

598 Privilegii huius occasione, Quæres hìc, quomodo computanda sit media nox (ieiunii, vel abstinentię causâ) an mathematicè, an verò moraliter? Quidque animadvertendum sit, ob eandem causam ieiunii, vel abstinentiæ, circa pulsationem Campanæ hora duodecima, seu in medietate noctis? Respondeo, præceptum de servando ieiunio à media nocte in mediam noctem, intelligendum esse de media nocte moraliter, non mathematicè (ut volunt alii qui apud *Bassaeum n. cit. 11. Versu, Ex dictis*) computata. Et ratio est, quia non potest imponi præceptum ab Ecclesia, nisi eo pacto quo servari potest, alioquin obligaret ad impossibile, non potest autem hoc observari, nisi computetur media nox moraliter tantum: nam mathematicè impossibile est (moraliter loquendo) ità mensurare, & cognosci hoc dimidium noctis, ut non contingat aliquis error circa aliquam partem exiguam saltem temporis ante, vel post mediam noctem naturalem, quia est impossibile habere instrumenta ità perfecta, quibus exactè observetur cursus, & motus Stellarum, & Solis: impossibile ergo erit observare præceptum ieiunii ità exactè, & mathematicè, ut statim à vera media nocte incipiat ipsius observantia. Ex qua etiam sequitur, dari parvitatem materiæ in postponendo v. g. coenam post mediam noctem, ad quam ieiunium subsequitur, sicut etiam in anticipanda comestione in die ieiunii ante mediam noctem; & proinde excusare à peccato mortali, & etiam veniali, si maximè interveniat iusta aliqua causa. Ita *Bassæus l. c. & Verbo, Communio Sacra, n. 46. Vers. Verum quia*: ubi cum *P. Pasqualigo decis. Morali 338. n. 5.* putat non esse mathematicè procedendum in rebus moralibus, ita ut tempus mathematico modo mensurari debeat, sed sufficere, si moraliter mensuretur, ita ut in iis, quæ pertinent ad priorem, vel subsequentem diem parum referat, si pro aliquo exiguo tempore anticipetur, vel postponatur. Hinc parum referet si etiam ieiunium naturale incipiat paulo post à media nocte. Vide eundem *Pasqualig. Decis. Morali cit. & De Ieiunio decis. 443. n. 8.*

599 Quid verò animadvertendum sit circa pulsationem Campanæ, seu horologii in signum medietatis noctis, quę est altera pars propositi quæsiti, constat ex data antecedenti responsione ad primam partem eiusdem. Cum enim tempus mediæ noctis nequeat exactè observari, nec etiam quatenus benè, vel malè indicatur à pulsatione Campanæ, vel ab Horologiis (quæ nec sunt obvia semper unicuique, ut per ipsa possit se regulare; ut contingit in Oppidis, & Villis, & etiam in Civitatibus: quia non ubique per totam Civitatem audiuntur pulsus horarum, vel non est moraliter possibile ad eosdem semper attendere: & nunquam ita exactè procedunt, prout constat experientia, ut indicent præcisè horam, & tempus, quod currit, sed solum indicant moraliter, nempe plus, minusvè) remanet quod præceptum non obliget, vel obligare possit ad exactè observandam mediam noctem quocumque modo, sed sufficiat, quod secundum prudens iudicium ieiunium incipiat à media nocte, seu ab illo tempore, quod habetur pro media nocte, quamvis exigua pars temporis post medium noctis naturalis computetur pro ipsa media nocte; ita ut etiam si post medium noctis, aut ut indicatum per horologia, comedatur, aut bibatur, dum-

dummodo per exiguum tempus id fiat, ità ut secundum iudicium probabile non censeatur elapsa media nox possit adhuc censeri ieiunium incipere à media nocte, & ita docet P. *Pasqualigus de ieiunio, decis.* 443. *n.* 9. *&* 10. Adde cum *Caramuele in Theologia Regul. disp.* 101. *n.* 1328. *Nullum Horologium esse infallibile, ideò nulli necessariò esse standum. Omnia Horologia habere vim opinionis probabilis: & Horologia etiam accurata horæ quadrante à veritate sæpius deviare.* Quę utique facilè admittantur ut probabilia; ne dicam ut certa (ait *Bassæus Verbo cit. Communio Sacr. n.* 46. *cit. Vers. Sed quid*) ab his, qui in directione Horologiorum sunt exercitati: ex praxi enim quotidiana animadvertunt horologia etiam exquisitissima propter variam intemperiē aeris, spatio quinque, aut sex horarum, quadrante horę à veritate deviare. Nec mirum, si hæc horologia sint fallacia, cum pleraque solaria, ex quibus illa diriguntur per quadrantē horæ à veritate devient, ut ipsamet sæpesæpius animadverti. Ità *Bassæus* ad rem cōcludens idem *Caramuel sub num. cit.* Et dum actualiter hæc scribo in nostro Dunensi Monasterio sito intra mœnia Civitatis Brugensis, experior tribus quadrātibus aliquot Horologia, quæ benè regulata dicuntur, ab aliis dissidere: ergo temerarius non erit, qui censuerit Urbis Horologia, quæ à stolidis sæpius diriguntur, integro quadrante exorbitare. Ideò quadrante horæ antequam sonet duodecima, incipit dies sequens probabiliter, & æquè probabiliter antecedens dies finitur quadrāte postquam sonuerit hora. Hac de re vide *Sanchez n.* 40. *cit. Vers. Quod si diversa. Cum seq. Palaum part. p. disp.* 3. *punct.* 8. *à n.* 6. *Trullench dub.* 4. *cit. Pasqual. de Ieiunio Decis.* 158. 159. 160. 443. 444. *& in Decisionib. Moralibus Decis. cit.* 338. 339. *Dianam to.* 2. *Coordin. tract. p. res.* 111. 112. 113 *Ex par.* 7. *tr.* 11. *& Miscell.* 2. *res.* 15. *Ex p.* 3. *tract.* 4. *res.* 36. *Ex par.* 4. *tract.* 3. *res.* 19. & alios ab eisdem citatos.

600.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui ex ignorantia ieiunii bis comedit aliquo die in notabili quantitate, excusatur à culpa, & ab obligatione amplius eo die ieiunandi.

601 Præter abstinentiam à carnibus, & cibis vetitis ab Ecclesia in die ieiunii, necessaria est unica comestio pro salvando ieiunio; & ità ut sit de essentia ieiunii unica comestio: talis est fidelium praxis communis; & sensus, ac sententia omnium Doctorum, tam Canonistarum, quàm Theologorum, ut videre est apud *P. Pasqualigum de Ieiunio qu.* 86. *n. p. & Leandrum par.* 3. *tract.* 5. *disp.* 4. *qu. p. &* 2. Qui etiam notant cum aliis allegatis, quod hæc comestionis, prandiique unius præscriptio, non habetur expressè in iure Canonico, sed tantum ex consuetudine universalis Ecclesiæ, quæ, quia præscribit modum comedendi in die ieiunii ab Ecclesia præcepti, & mentem interpretatur legislatoris, habet vim obligandi tanquam ea, quæ est de aliquo necessario pro observatione ieiunii, quod observari non potest, nisi circa modum comestionis habeatur aliqua præscriptio: ita P. *Pasqualigus qu. cit. n.* 2. hinc optimè arguit *Leander qu.* 2. *cit.* Cum in iure Canonico expressè cautum non sit, ut in diebus ieiunii, unicum tantum prandium, comestio, seu refectio fiat, non restat à quo alio capite hoc provenire possit, nisi à consuetudine Ecclesiæ, quæ vim legis obtinet.

602 Hac ergo lege, & consuetudine universalis Ecclesiæ obligante supposita, clarè infertur veritas propositi Privilegii, & evidens ratio eiusdem. Etenim, si substantia, & essentia ieiunii consistit

in

in unica comestione, qui bis comedit in die ieiunii, & in notabili quantitate, non potest amplius eodem die ieiunare; quia non potest amplius servare substantiam ieiunii; & si id facit ex ignorantia, utique non peccat, ergo huiusmodi ignorantia excusat ab utroque, à peccato videlicet, & ab obligatione amplius eodem die ieiunandi, sicque verum, & benè fundatum propositum privilegium. Quod etiam affirmant, & concedunt pariter, & ob datam rationem, *Bonacina to. 2. in Octavum Decal. præcep. disp. Vltima, qu. p. punc. 3. quæsito 2. n 8. in respons. ad primum Obiicies. Et Trullench. in Decal. lib. 3. cap. 2. dub. 3. n. 5. in fine.* Dixi *in notabili quantitate*: quia, si levem quantitatem susceperit, non sufficientem ad fractionem ieiunii, tenetur reliquo tempore ieiunare ac si nihil comedisset, ut advertunt etiam *iidem prætitati*.

603 Et in confirmationem prædictorum, ac huius privilegii, addo cum *Bonacina l. c.* & aliis ibidem; quod qui in die ieiunii scienter sumpsit ientaculum (intellige excedentem limites refectiunculę) etiamsi sumpserit absque culpa, ut si ientavit intentione serviliter laborandi, aut laboriosum eo die iter suscipiendi, non tenetur die eodem ieiunare, etiamsi postea ex accidenti serviliter non laboret, aut iter non suscipiat (limita cum *Lessio libr. 4. cap. 2. dub. 3. n. 18. in fine*, ponendo illum non posse reliquum diei sine cibo transigere; si enim id sine incommodo posset, videretur teneri; quia ieiunium quoad unicam refectionem adhuc servari posset) & tamen hic solum materialiter ieiunium violavit, sumendo ientaculum absque culpa: ergo à fortiori à ieiunio excusatur, qui bis in notabili quantitate comedit ex inadvertentia, & ignorantia ieiunii. Insuper, si Petrus sumpta multiplici refectione discedat ex Oppido ubi tali die non ieiunatur, & Vesperis superventurus sit Veronam, ubi ieiunatur, non tenetur Veronæ Vesperis ieiunare, licet teneatur à carnibus Veronæ abstinere ob præceptum negativum non comedendi cibos vetitos in die ieiunii, ut benè etiam *Lessius cap. 2. cit. dub. 8. n. 58. Filliuccius to. 2. tract. 27. par. 2. cap. 6. n. 109. Pasqualig. de Ieiunio decis. 60.* & alii. Ergo etiam qui sæpius aliquo die ieiunii inadvertenter, & ex ignorantia comedit in notabili quantitate, non tenetur amplius eo die ieiunare, cum par ratio in utroque casu esse videatur, ut patet: ergo, &c. Dictum est: *Teneri Veronæ si ibi ieiunatur) à carnibus abstinere.* At, hoc limita cum iisdem *Filliuccio, & Pasqual. l. l. c. c.* Si tamen videlicet sit ibi proprium domicilium, quia quilibet tenetur legibus proprii domicilii statim ac quandiu in ipso est. Nec obstat quod mane comederit carnes; quia præceptum non comedendi carnes est negativum obligans pro quocumque momento temporis, pro quo prohibentur, atque adeo divisibiliter; unde semper viget obligatio, nec extinguitur per id, quod quis semel in illa die carnes comederit; sicuti extinguitur ieiunium per multiplicem refectionem, & ideò potest cœnare, quia iam ieiunii obligatio extincta est in ipso, cum individua sit, consistens in unica comestione, sicque semel violans ieiunium comedendo, non tenetur amplius ea die à cibis abstinere; *Sanchez de Matrim. libr. 3. disp. 18. n. 23. Vers. Verum probabilius.*

604 Si verò locus, ad quem Vespere pervenit, proprium non esset domiciliũ, sed hospitium tantum, & permanenter in eo futurus non esset, potest (seclusо scandalo) carnes comedere, etiam si ibi prohibeantur, ut præter *Filliuccium, & Pasqualigum l. l. c. c.* advertunt etiam *Sanchez de Matrim. l. c. Sancius in Selectis Sacram. disp. 54. n. 31.* & alii apud ipsos. Quia cum non sit proprium domicilium, non est membrum, seu pars illius commonitatis, & ideò cum eiusdem obligationibus non communicat, nec subditur legibus, quibus communitas

nitas illa dirigitur. Quod locum habet, etiamsi lex illa prohibens carnes in illo loco, vigeret pariter in proprio domicilio, ut notant *Sancius n. 31. cit. circa finem, & Pasqualigus decis. cit n. 3.* Quia tam lex domicilii, quàm loci in quo est, sunt leges particulares, sicque uterque locus non coalescit in unam Communitatem, uti neque leges particulares ipsorum in unam legem: ideoque non obligatur, quia lex domicilii non extenditur ad ipsum, cum extra proprium locum non extendatur: nec lex loci ubi est, cum non sit subditus ipsi, eo quod non est pars illius communitatis. Ita, & optimè *Pasqualigus* cum *Sancio l. c.* contra *Sanchez de Matrim libr. 3. disp. 18. n. 3. Fagundez precep. Eccles. 4. libr. p. cap. 7. n. 7. Bossium de Iubilæo sec. 4. casu 18. num. 44.* & alios. Sed contra privilegium.

605 Obiicies: Qui ex ignorantia, vel inadvertentia ieiunii aliquo die bis comedit, non est immunis ab obligatione ieiunii, sed adhuc tenetur eo die ieiunare, postquam advertit illũ esse diem ieiunii: Ergo post secundam etiam refectionem ex ignorantia factam, servari potest ieiunium, & si potest, in conscientia servari adhuc debet; sicque ruit consequenter privilegium ut patet. Antecedens assumptum probatur; Quia præceptum ieiunandi non est præceptum affirmativum, sed negativum; non enim præcipitur refectio, sed prohibetur multiplex refectio, & idem est præcipere ut semel tantum comedas, ac prohibere ne sæpius edas: præcepum autem negativum semper obligat, & toties violatur, quoties actio prohibita exercetur. Confirmatur, quia sicut lex ieiunii prohibet vesci carnibus, sic etiam sæpius quam semel edere: ergo quemadmodum toties ieiunii legem labefactat, quoties quis in die ieiunii carnes comedit; eodem modo toties quis ieiunium solvit (consequenter peccat) quoties comedit postquam semel corpus refecit.

606 Respondeo ad argumentum negando absolutè antecedens: ad probationem, dico cum *Azorio par. p. lib. 7. cap. 9. qu. 2. Vers. Ad argumenta in fine: & Bonacina n. 8. cit.* Ieiunii præceptum semel in die tantum edendi, non esse simpliciter negativum (uti est præceptum carnes non edendi) sed solùm secundum quid, ne scilicet bis comedamus, sed semel tantum, ex suppositione, quod in die ieiunii edere velimus. Unde negationem quidem habet, sed finitam, & certã, ne scilicet bis comedamus, quæ negatio valde differt ab ea, quam continet præceptum de non sumendis carnibus, & cibis vetitis; quod ideò præceptum negativum est, absolutè, & simpliciter: alterum verò de unica comestione, simpliciter affirmativum: inter quæ differentia hæc reperitur (per *Trullenchum dub. 3. cit. n. 4.* & alios ibidem, ac communiter) quod comedens cibos vetitos in die ieiunii toties peccet mortaliter, quoties illos sumit, modo inter unam, & alteram comestionem interponatur moralis distantia, ita ut comestiones distinctæ numero moraliter videantur: comedens verò sæpius in die cibos non vetitos, solum peccat mortaliter in secunda comestione. Et ratio differentiæ est supra data, quia videlicet, sumptis semel cibis vetitis, cum præceptum hoc sit negativũ, adhuc manet obligatio non comedendi cibos vetitos, quæ servari adhuc potest, eo quod præceptum negativum obliget semper, & ad semper: sumpta verò secunda refectione non potest amplius servari præceptum affirmativum de unica comestione sumenda. Et hinc est, quod si quis post secundam etiam refectionem denuò comederit, nõ toties deinde mortaliter peccet, quoties eo die post eandem secundam refectionem cibum notabilem sumpserit: Nemo enim (ait *Azorius qu. 2. cit. Vers. Ego probabiliorem*) dum se violasse legem ieiunii confitetur apud Sacerdotem, interrogari solet, ter, ne, an quater,

an

an bis tantùm illo die cibum sumpserit, cum tamen alioqui perquirendum foret, si singulæ corporis refectiones culpæ, & vitio tribuerentur. Sicque negatur etiam argumenti consequentia. Ad confirmationem patet responsio ex dictis: concedimus enim reperiri in ieiunii lege negationem quandam, & secundum quid, non comedendi scilicet nisi semel; non tamen includere quamlibet negationem simpliciter, sed illius tantum, quæ carnem notabiliter mortificat, qualis est secunda comestio. Vel dic cum *Filliuccio tr. 27: par. 2. cap. 2. n. 24. Trullench n. 4. cit.* & aliis apud ipsos: in omnibus comestionibus inclusam esse negationem, atque adeò omnes esse prohibitas, sed solam secundam mortiferè: quia hæc sola mortificat notabiliter: aliæ verò quatenus & ipsæ aliquo etiam pacto carnem mortificant, solum venialirer, & secundariò, cum etiam per eas longiùs recedatur à fine ieiunii, &c.

607 Instabis cum *Valentia*, *Sà*, *Navarro*, *Vivaldo*, & aliis apud *Lessium de Iust. dub. 3. cit. n. 19. & Bonac. n. 8. cit.* Qui ex inadvertentia, & ignorantia ieiunii comedit bis, non frangit præceptum nisi materialiter, cum ad violationem formalem requiratur notitia ipsius præcepti, ergo si non frangit, adhuc servare erit adstrictus: consequẽter non liberatur ab obligatione eodem die ieiunandi, contra id quod dicit propositum privilegium. Et quod non liberetur, asserit etiam expressè *Sancius in Selectis disp. 52. n. 2.* per hæc verba: *Si inadvertenter aliquis pluries cibum, etiã carnis sumeret, ieiunium neutiquam frangeret, & servare erit adstrictus, cum prorsus illa comestio sit involuntaria respectu ieiunii, nec præceptum violatur, sive solvitur nisi per actum voluntarium.* Ita ille aliis citatis: quibus addo *Pellizzarium in Man. Regul. tom. p. tract. 5. cap. 5. n. 17. & Dianam tom. 4. Coordin. tract. 6. r. f. 79. in fine, ex par. 9. tr. 6. & Miscell. p. r. f. 27. aliàs 28.* ubi item expressè sic: *Dicendum est, quod si mane quis comedit, ignorans ea die ieiunari, tenetur reliquo tempore servare ieiunium ac si non comedisset quicquam, quia comestio illa fuit involuntaria, sicque ieiunium non fuit violatum nisi materialiter, ac proinde adhuc potest servari; ideò potest prandere cum aliis, imò & sumere collationem vespertinã.* & idem reperit, ac confirmat in sequentibus *resolutionib. Coordinatis 102. §. ultimo, & 116. §. item ult. in princip. ex par. 10. tract. 14. & Miscell. 4. res. 63. aliàs 61. ex par. p. tract. 9. res. p.*

608 Respondeo ad instantiam distinguendo antecedens: Qui ex ignorantia bis comedit, non frangit revera ieiunium, nego; frangit sine culpa, concedo. Iterum distinguo: Qui ex ignorantia, &c. frangit ieiunium tantum materialiter cum absoluta videlicet exclusione fractionis formalis, & realis, nego, cum inclusione, sed absque culpa, & concedo. Ergo non liberatur ab obligatione eodem die ieiunandi, nego consequentiam: imo non potest amplius eodem die servare substantiam ieiunii (ex *Bonacina, Trullench*, & aliis) cum consistat ieiunium in unica refectione. Et idem omninò docet *Layman libr. 4. tract. 8. cap. p. n. 13. Vers. Neque arbitror*: dum ibi sic: *Neque arbitror discrimen faciendum esse utrum aliquis scienter reficiendo se altera vice, ieiunium solverit voluntariè, iusta, vel iniusta causa, an verò ignoranter, vel involuntariè, quia nesciebat, aut non recordabatur esse diem ieiunii; quandoquidem etiam in hoc casu ieiunium reipsa, & materialiter violatum est, ut servari omninò non possit secundum formam, & modum Ecclesiæ.* Ex qua, & etiam adversariorum doctrina confirmatur nostra responsio: nam per ipsosmet, qui voluntariè, ac malitiosè, & absque iusta causa bis comedit in die ieiunii, non tenetur amplius eodem die ieiunare; tenetur tamen abstinere à carnibus, sive malitiosè, sive ignoranter eodem die eas semel comederit: qua ratione, nisi quia hoc præceptum

Ss ut-

utpote negativum obligat in quolibet tempore, semper, & ad semper; illud verò non, uti affirmativum, & in unica comestione consistens; unde sumpta secunda, sive ignoranter, sive malitiosè, ieiunium amplius servari haud potest. Si ergo qui tantum ex ignorantia bis comederet, teneretur adhuc eodem die servare ieiunium, & non qui ex malitia illud frangeret, qui ex malitia illud frangeret reportaret commodum de propria iniquitate, ut patet. Si dicas (cum aliquibus apud *Bonacinam n. 8. cit.*) rationem, seu disparitatem esse: Quia bis comedendo ex ignorantia, & inadvertentia ieiunii, non violatur præceptum ieiunii nisi materialiter, cum ad violationem formalem præcepti requiratur ipsius præcepti notitia, consequenter secunda, vel tertia comestio ex inadvertētia, vel ignorantia præcepti facta nō imputatur ad culpam. Qui verò ex advertentia ieiunii, & malitiosè bis comedit, violavit præceptum formaliter. Si inquam hoc dicas (uti etiam assumi videtur in instantia) contra, nam ut optimè *Bonacina num. 8. cit. Vers. Dixi in notabili*. Si data ratio valeret sequeretur etiam non violari ieiunium ab eo, qui pransus est, nesciens diem ieiunii, & postea iterum prandet, posita ieiunii advertentia.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui ex ignorantia ieiunii comedit carnes in quantitate, excusatur à culpa, & ab obligatione amplius eodem die ieiunandi.

609 Abstinentia à carnibus ita est de intrinseca ratione, & essentia ieiunii Ecclesiastici, ex ipsius Ecclesiæ institutione, ut substantia ieiunii sine ipsa subsistere nequeat, uti tradunt communiter Sancti P. P., Pontifices, Concilia, Canones, Theologi, utriusque Iuris D. D. & confirmat constans, ac perpetua Ecclesiæ traditio, & ut videre est apud *Pasqualigū de Ieiunio decis. 41. Leandrum par. 3. tract. 5. disp. 2. qu. 2. & 3.* & alios plures de ieiunio agentes. Quod autem abstinentia à carnibus sit de substantia, & essentia ieiunii ex institutione Ecclesiæ, à qua ipsum Ecclesiasticum ieiunium pendet, patet: Tum quia essentia ieiunii Ecclesiastici attendenda est secundum institutionem eiusdem Ecclesiæ, à qua dependet: & sic est, quod Ecclesia omninò præcipit ieiunium cum abstinentia à carnibus: ergo hæc abstinentia erit de ipsius substantia, ac essentia. Tum quia de essentia ieiunii Ecclesiastici est illud, sine quo etiam si cætera adsint, subsistere nequit; sed sic est, quod sine abstinentia à carnibus nequit ieiunium Ecclesiasticum subsistere: ergo abstinentia à carnibus erit de essentia illius: Minor probatur; quia Pontifices ipsi supponunt, non posse cum carnibus stare ieiunium: sic *in Bullis Cruciatæ Gregor. XIII. Sixtus V. & Clemens VIII.* dum dicunt, quod *qui carnem non comederit, & si Ova comedat, & lacticinia cum privilegio dictarum Bullarum adimplere fit visus præcepti ieiunium*: Qua formula (ut refert *Pasqualigus decis. cit. n. 3. in fine*: antea usus fuerat *Pius V.* quem ferunt viva voce declarasse, sine abstinentia à carnibus non posse stare ieiunium: Et meritò, quia ieiunium consistit in abstinentia ad macerandum corpus ordinata, proindeque esse debet abstinentia à cibo, qui magis est substantialis, gustui magis gratus, & qui corpus magis reficit, ac sensui vires subministrat contra rationem, tales autem sunt carnes ex genere suo, à quibus si non abstineretur, & si ab aliis inferioribus cibis abstineretur, nullum corpus, aut saltem parum sentiret incommodum. Quibus præmissis:

610 Probatur privilegium primò: *Basilii Poncis de Leone, & Angeli Manti-*

quez auctoritatibus, quas quia refert *Ioannes Caramuel in Theologia Intentionali lib. 3. de Conscientia Dubia, Cap. p. disp. p. Corollario 17. n. 1351. fol. mihi 293. col. p.* ideò ponam hìc eiusdem *Caramuelis* verba: quæ habentur etiam apud *Patrem Dianam tom 4. (coordin. tract. 6. res. 79. ex par. 9. tract. 6. & Miscell. p. res. 27. aliàs 28.* sunt autem huiusmodi: *Obiter dicam, me audivisse Reverendissimum D. Manriquum, nunc Salmanticensis Universitatis Primarium Professorem, in Gymnasio publico sic discurrentem [Si quis ex inadvertentia, aut oblivione, in die ieiunii, carnes in magna quantitate comederit, non fregit ieiunium, adeoque tenetur servare formam ieiunii reliquo tempore, eodem modo ac si carnem non comedisset: Unde si comederit caponem mane, poterit meridie prandere, & Vesperi collationem ordinariam sumere: quia leges actibus non humanis nō violantur: & illis, qui ex inadvertentia, aut oblivione, hominum quidem sunt, non verò liberi, & humani. Contrarium tamen addebat, non auderem dicere improbabile, propter Basilii Poncii de Leone* (tunc Primarius *Professor erat*) *opinionem, docentem, illud ieiunium esse fractum revera, tametsi inadvertenter, illudque die reliqua non obligare, & ab inadvertentia habuisse non quidem quòd non violaretur; sed quod violaretur, & frangeretur sine culpa] sic discurrebat Angelus Manriquus: sic Basilius:* ita *Caramuel*: Igitur ex auctoritate horum duorum Virorum, (qui ex attestatione *Patris Dianæ* l. c. luminaria fuere inclytæ Academiæ Salmanticensis, & quos vocat ipse Gigantes Theologiæ, primus Cisterciensis, alter Augustinianus) probabile, saltim non improbabile privilegiū propositum: quod præterea.

611 Probatur secundò ratione: Qui ex ignorantia comedit carnes in quantitate, excusatur à culpa: ergo etiam ab obligatione amplius eodem die ieiunandi: antecedens debet concedi, uti ab omnibus conceditur: consequentia verò sequitur apertè ex præmissis: ex quibus constat, quod substantia, & forma ieiunii consistit in abstinentia à carnibus: eversa ergo forma ieiunii per comestionem carnium, non potest amplius ieiunium eodem die habere locum, cum debeat adhærere illius substantiæ, qua sublata ieiunium omninò aufertur, nec eodem die amplius subsistentiam potest habere, & in consequens nec obligare: Ergo.

612 Probatur tertiò: Dispensatus ad comedendas carnes in ieiunio, censetur solutus ab obligatione, & observatione ieiunii, ità ut possit cœnare, nec teneatur ieiunare: ergo etiam in casu propositi privilegii: Consequentia sequitur ob paritatem rationis: antecedens (quod admittunt *Caietanus 2. 2. qu. 147. art. 7. in respons. ad ultim. dubium. Azor. p. p. libr. 7. cap. 10. qu. 3. Vers. Arbitror igitur. Henriquez lib. 7. cap. 13. n. 13. Filliuccius tract. 27. par. 2. cap. 3. n. 52. & 53. Sanchez in Consiliis tom. 2. lib. 5. cap. 29. n. 3. Diana tom. 4. Coordinato tract. 3. resolut. 170. tract. 6. resolut. 75. & 86. ex p. p. tract. 11. res. 4. Ex p. p. tract. 9. res. 25. Ex p. 10. tract. 12. & Miscell. 2. res. 46. aliàs 45. Llamas in Summa Ecclesiastica par. 3. cap. 5. §. 26. Ioann. de la Cruz in Director. Consc. p. p. precep. 3. de Ieiun. art. 4. dub. 8. conclus. 3. Fagundez 4. Eccles. precep. libr. p. cap. 2. n. 5. Trullench in Decal. lib. 3. cap. 2. dub. 2. n. 7. aliique apud ipsos, & communiter apud Dianam res. 86. cit. cum Leandro par. 3. tract. 5. disp. 8. qu. 38.)* probatur: Quia abstinētia ab esu carnium est de substantia, & essentia præcepti ieiunii: soluta igitur, & dispēsata substantia, & essentia præcepti ieiunii, totum præceptum solvitur: *& contrarium videtur inintelligibile* (ait *Fagundez n. cit. circam finem*) *Et iam modo* (addit *Llamas §. cit. in princip.*) *est luce clarius, quod dispensatus quoad esum carnium, est & quoad ieiunium:* Imò usus, praxisque pœnitentium hoc probat *(inquit Filliuccius n. cit. 52.)* cum

enim hi dispensati sunt ad carnes, non solent se accusare si sæpius comederent nec ne, sed pro comperto habent se posse non modò bis, sed quoties voluerint comedere absque culpa (ut etiã advertit *Azor. l. c.*) Et Medici quando dispensant ad carnes, etiam interrogati respondent, dispensare ad duplicem comestionem. Cùm igitur de intrinseca substantia, & ratione ieiunii sit abstinentia à carnibus, imò hæc sit forma ieiunii, qui est dispẽsatus in illarum esu, dispensatus consequenter censetur in præcepto ieiunii, idque ex sui natura: ex cessatione enim formæ cessat etiam intentio legis, eiusdemque obligatio, *Pasqualigus de Ieiunio, decis. 267. n. 10. & sequentib. & decis. 274. n. 5.* ubi, etiã si forma, quę est de substantia, cesset per se, sive ex accidenti. At, sic est quod cessat forma ieiunii Ecclesiastici ex esu carnis, tam cum dispensatione, quàm ex ignorantia ut patet, ergo.

613 Confirmatur, qui in die ieiunii nonnisi carnes habet ad vescendum, non tenetur ieiunare, ut docent *Fagundez lib. p. cit. cap. 8. n. 12. (cum D. Tho. ibi, Ricardo, Durando, Sylvestro, Rosella, Caiet.) Azorius libr. 7. cit. cap. 27. qu. 7. Trullench n. 7. cit. Diana ref. Coordinata citata 86. Pasqualigus decis. 274. cit. Carolus* Baucius *de Miscellan. Practicis Casuum Conscient. qu. 54. fol. 50.* Leander *qu. 38. cit. & alii*: quia ille sic, non potest servare substantiam ieiunii Ecclesiastici, cuius essentia consistit in abstinentia à carnibus, & à pluribus refectionibus ut supra: Sed nec potest amplius similiter eodem die servare ieiunii Ecclesiastici formam, essentiam, & substantiam qui comedit carnes, licet ex ignorantia, ergo & deobligatus remanet à ieiunio, & à culpa pariter excusatus ut in privilegio proposito. Quod insuper sequitur ex præcedenti; imò eadem est omninò utriusque ratio, idemque fundamentum, ut patebit discurrenti. Uti ex privilegii utriusque doctrina etiam infertur, quod dispensatus ut bis in die ieiunii possit comedere, sit omninò exemptus, & deobligatus à ieiunio. Quia dispensatus, ut bis comedat, dispensatus est (ex dictis) in forma substantiali ieiunii, quæ consistit in unica integra comestione, & una collatione, admissa per consuetudinem: ergo dispensatus ut bis comedat, exemptus est totaliter à ieiunio, vi cuius præcepti prohibetur, non tertia, &c. sed solum secunda comestio. Sic *P. Pasqualigus de Ieiunio deci. 347. Leander disp. 8. cit. qu. 147.* & apud eosdem *Caiet. Navarr. Sà, Azorius, Reginald. Bonacina, Fagundez, Trullench*, aliique.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Accedens ad communionem ex ignorantia ieiunus quidem ieiunio Ecclesiæ, sed non naturæ, et necessariò ad Eucharistiam sumendam, excusatur à peccato mortali.

614 Potest quis adeo simplex esse, ac ignorans, ut existimet esse quidem necessarium ieiunium ad Eucharistiam suscipiendam, sed Ecclesiæ tantum, non naturæ: & si is cum hac ignorantia accedit ad communionem non ieiunus ieiunio naturæ, vi huius privilegii à mortali peccato excusatur; à quo pariter eundem etiam claris verbis excusat *Caietanus in Summula Verbo Sacrament. Communio, Versu, Si autem*, dicens: *Si autem sciens, et advertens aliquis non ieiunus communicaverit, mortis articulo dumtaxat excepto, mortaliter peccat, ut communiter tenetur. Dixi autem sciens, non propter ignorantiam iuris de ieiunio communicandi, cum hoc ab omnibus sciatur, sed propter ignorantiam qua fallitur aliquis putans se esse ieiunum, cum verè non sit ieiunus. Contingit enim aliquos bonos viros credere, quod sumpta*

aliqua re aromatica (puta cinamomo, vel nuce muschata, vel aliquo eiusmodi) non sit fractum ieiunium, propterea fortè quia non frangitur ex his ieiunium Ecclesiæ. Imò à fide dignis accepi quendam bonum Sacerdotem multo tempore pro reverentia Sacramẽti præaccepisse nucem muschatam, ut bonum odorem stomachi Eucharistiæ præpararet. Sciebat ille quod oportebat ieiunum communicare, sed nesciebat se non esse ieiunum post sumptam nucem muschatam pro reverentia Sacramenti, nesciens distinguere inter ieiunium Ecclesiæ, & ieiunium naturæ. Excusatur ille à peccato mortali contra ius positivum, quia plus nesciebat, in sua simplicitate gradiens, & arbitrans se scire quod omnes sciunt, scilicet quod ieiuni tantum debent communicare, & propterea non erat solicitus de fuganda ignorantia illa: ita *Caietanus*. Quem sequitur *Summa Armilla Verbo Communio, n. 2.* sic affirmans: *Requiritur, quod communicans sit ieiunus, ieiunio non Ecclesiæ tantum, sed naturæ, videlicet quod à media nocte nihil sumpserit per modum cibi, vel potus, & ab omnibus, quæ per os sumuntur, etiam medicinalibus, ita quod scienter, & advertenter, non ieiunus, hoc modo communicans (excepto mortis articulo) mortaliter peccat*. Igitur, non sic ieiunus, nescienter, & ex ignorantia communicans, à peccato excusatur, ut in privilegio: Quod etiam docet P. Pasqualigus de Ieiunio Decis. 447. allegans pro eodem *Persicum libr. p. De Officio Sacerdotis cap. 3. dub. 6. num. 62. & Bossium tom. 3. moral. tit. 22. n. 2.* illudque admittens quamvis ignorantia videatur crassa, quia potest facilè expelli. Vult tamen (Cum *Vivaldo, & Thoma Hurtado*) privilegium non habere locum quoad Sacerdotes, quia talis ignorãtia in ipsis esset crassissima, & affectata, tenentur enim scire Sacerdotes ratione officii necessarium esse ieiunium simpliciter, etiam naturæ: Unde ad summum solum ratione inadvertentiæ poterunt excusari.

615 Probatur autem positum privilegium. Quia ubi non est voluntarium, ibi non est peccatum, & ubi est ignorantia, ibi esse non potest voluntarium: in casu autem nostri privilegii supponitur, quod sumptio prædictarum rerum non solvat ieiunium ante Eucharistiæ sumptionem servandum, ergo is, qui sic accedit, non accedit voluntariè cum impedimento ad illam sumendam, consequenter accedit absque peccato. Ille enim talis supponit se scire omnia, quæ scire debet in ordine ad sumptionem Eucharistiæ, & putat quod sufficiat ieiunium quale ipse servat, nec de opposito habet aliquod dubium: ergo. Quod autem dicitur de ignorantia, dicendum est etiam de inadvertentia (ut advertit pariter idem *P. Pasqualig. decis. cit. n. 3*) quando videlicet quis non advertens se comedisse, aut sumpsisse aliquid medicinale, accedit ad sumendam Eucharistiam; quia eadem est ratio de inadvertentia, ac de ignorantia, cum utraque reddat actum involuntarium. Quod etiam indicat *Armilla Summa* nedum, sub illis verbis: *Scienter, & advertenter*: Sed & Caiet. ipse expressè hoc docet per hæc, *Verbo cit. Dixi (advertens) quia si contingat aliquem scientem omnia, post syropum sumptum communicare, non recolendo de sumpta potione, excusatur à mortali violatione iuris positivi; non enim voluntariò communicavit non ieiunus, qui ex oblivione huiusmodi communicavit*: Ita *Caietanus*.

***

CA-

CAPUT XVIII. DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA QUINTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM, *Solvendi Decimas.*

616 QUintum Ecclesiæ præceptum est de solutione Decimarum, quæ solutio est actus tum Religionis, tum iustitię, Religionis quidem, quatenus fit Ecclesiæ Ministris in recognitionem Divini dominii, & supremæ excellentiæ; Decimarum enim solutione recognoscimus fructus omnes à Deo recepisse, Deumque esse eorundem authorem. Iustitiæ verò, quia solutio fit in sustentationem Ministrorum Ecclesiæ illis debitam; Ministri namque Ecclesiæ spiritualia nobis ministrant, & pro nobis laborant; ergo illis temporalia subministrare debemus: Nam *qui Altari inserviunt, de Altari vivere debet.* Hinc est, quod Decimarum solutio non est mera, tantùm, ac voluntaria eleemosina, ut affirmare ausi sunt *Vvicleph*, aliique Hæretici, asserentes, posse populum Christianum eas ad libitum Sacerdotibus denegare propter eorundem scelera, qui error damnatus fuit in *Concil. Constantiensi sess. 8.* De fide enim est Decimas, ac primitias non esse arbitrarias eleemosinas, sed stipendium ac subsidium Ministris Ecclesiæ iure debitum ad illorum debitam, ac necessariam sustentationem, propter Ministerium spirituale ab illis Christiano populo impensum, ut communiter omnes in *Tractatu De Decimis*. Et nedum iure naturali, & Divino, secundum plures, & classicos D. D. Decima debita est (de qua vide Recentiores, *Suarez, Fagundez, Barbosa, Lessius*, aliique) Sed certissimè, & indubitatè, iure positivo Ecclesiastico, & Ecclesiæ præcepto: Nam sicut olim in veteri lege fuit præceptum de solvendis decimis, ut patet *Exodi 22. Levit. 27. n. 18.* ita & nunc in nova, & Ecclesia, datur pariter idem præceptum, quod utique inter quinque præcepta Ecclesiæ circumfertur, & inter ipsa fidei rudimenta traditur, atque supponitur, constatque *ex iure Canonico 16. qu. p. extra tit. de Decimis per multa capita, & Concilio Trid. sess. 25. cap. 12. De reformat.* Ubi mandat excommunicari eos, qui Decimas subtrahunt, aut impediunt, *cum decimarum solutio* (ait *Concilium*) *debita sit Deo; & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadant.* Et præcipit ne ab hoc crimine, nisi plena restitutione sequuta, absolvantur. De quibus autem solvendæ sint Decimæ: videndi Doctores in hoc præcepto; distinguentes triplex genus Decimarum, Personalium videlicet, Prædialium, & Mixtarum: Unanimique omnium assensu affirmantes, crimen esse lethale decimas non solvere, *nisi excuset* (quoad rem nostram) *ignorantia, & bona fides*, ut ait *Petrus à S. Ioseph in Summula Casuum Conscientiæ De V. Ecclesiæ Præcepto, Opusculo primo; cap. 5. in fine. Et in Idea Theolog. Moralis, De Iustitia libr. 4. cap. 3. fol. 487.* Vel etiam eas solvere ex deteriori parte, mala fide: Qua de re sit

PRIVILEGIUM UNICUM

Qui ex ignorantia, & bona fide decimam debitam solvit ex deteriori parte; a mortali excusatur.

617 PEccare mortaliter peccato injustitiæ (& etiam sacrilegii secundum multos, & classicos D.D.) qui decimant partem peiorem, & deteriorem cum malitia, & in quantitate notabili, docet *Fagundez de 5. Eccles. præcept. libr. p. cap. 4. n. 7.* per hæc verba: *Inter latrones, & fraudatores decimarum numerantur illi, qui tempore messis meliores manipulos sibi eligunt, deteriores Parochis: sicut enim non tenentur deligere meliora, sic nec deteriora; sed tenentur bona fide facere, prout res se se offerunt, ut notant Lessius to. p. de Iust. lib. 2. c. 39. de Decimis, dub. 3. n. 16. & Sylvest. Verbo Decimæ, n. 15. §. 3. Ex quo plane sequitur, peccare eos mortaliter, si quantitas notabilis fuerit, & ad mortale attingat; & teneri ad restitutionem, qui prædictos meliores manipulos sibi seligunt, & qui ex deteriori vino decimas solvunt, sibi pretiosius seligendo, & quod dicimus de his duabus, de cæteris rebus intelligendum est:* sic ille: & antea *Navarrus in Man. cap. 21. n. 31. Vers. Secundò peccat:* docens ibi peccare mortaliter, qui decimat partem peiorem; *Quia licet* (inquit) *non debeatur optima, debetur tamen mediocris:* & sic etiam *Petrus à S. Ioseph in Summula l. c. Nam quamvis* (ait) *meliorem partem dare non teneantur, æquitas tamen exigit ut saltem mediocrem pendant. Unde secus facientes non tantum peccant, sed etiam ad restitutionem tenentur.* His adde *Palaum par. 2. tit. de Decimis disp. Unica punct. 8. n. 2. Trullench in Decal. libr. 3. cap. 3. dub. 3. n. p. Leandrum par. 3. tract. 6. disp. 4. qu. 36.* & D. D. communiter apud *Trullench n. p. cit.* Cum enim decima pars sit debita ex omnibus, & tam meliora, quàm deteriora, manu Dei contingant, de omnibus æquè decima debetur: hinc neque tenetur quilibet meliora eligere, neque potest deteriora dare, aliter si hoc faceret scienter, & in notabili quantitate, peccaret mortaliter, ut dictum est, & asserunt communiter, præcipuè allegati: secus verò si ex ignorantia (ut in privilegio) & bona fide daret, ut iidem Doctores: sic enim excusaretur à peccato. Et *Raphael De la Torre in 2. 2. qu. 87. art. 2. disp. 5. n. 2.* relatus à *Leandro qu. 36. cit.* videtur assertum privilegium confirmare, dum dicit; Quòd in casu quòd adsit bona fides decimantium, nec intendentium lucrari dando peiora, sed ut obvia fiunt selecta, & peiora dantur pro decimis, non est cur sollicitus plus nimio sit exactor decimarum. Addens tamen *Leander in fine quæst. ex D. Gregorio* relato *16. qu. 7. Can. Quicumque.* Quòd tunc decimans, postquam recognovit in se, quòd fideliter non dedit decimas suas, debet emẽdare quod minus fecit.

CAPUT XIX.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA SACRAMENTA.

Et primò circa Ministrum Sacramentorum; necnon circa suscipientem illa.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Sacramentorum Minister in mortali administrans cum ignorantia, inadvertentia, vel oblivione status sui inculpabili, à novo mortali excusatur.

618 Sacramentorum Minister duplex est, Minister videlicet ex officio, sive solemnitatis, sic dictus, quia ratione consecrationis habet ex officio conficere Sacramenta. Et Minister necessitatis, sic dictus, quia confert Sacramentum tantum, ut subveniat necessitati, ut in Sacramento Baptismi; unde hic non administrat illud ex officio, vel ratione consecrationis. Certum autem est Ministrum in mortali existentem quantumvis sceleratum, conficientem Sacramentũ, validè conficere, dummodo nihil aliud ipsi desit quàm divina gratia, & morum probitas. Quod etiam docet Catholica fides, contra *Donatistas*, aliosque Hereticos, declarata in *Concil. Trident. sess.* 7. *Canon.* 12. *De Sacramentis in Genere*: his verbis: *Si quis dixerit Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre, anathema sit.* Et quod insuper colligitur ex perpetua Ecclesiæ traditione, quæ nunquam consuevit eos rebaptizare, qui sub debita materia, & forma à Ministris peccatoribus, Hæreticis, Schismaticis, & degradatis baptizati fuere. Hinc *S. Augustinus Tract.* 5. *in Ioannem* ratiocinatur sic: *Quid tibi facit malus Minister, cum bonus est Dominus, quid-vè impedit malitiosus præco, ubi benevolus est Iudex? non exhorreat columba (idest Ecclesia) Ministrorum malorum, sed respiciat Domini potestatẽ: Baptisma enim tale est, qualis est ille in cuius potestate datur, non qualis est ille per cuius Ministrum datur.* Accedit etiam ulterior ratio, tum quia, si valor Sacramentorum exigeret necessariò probitatem Ministri, eorundem efficacia non penderet tunc ex solis meritis Christi, sed simul etiam dependeret ex Ministri meritis: Sed sic est quod non ex his, sed ex illis solum dependet, cum Sacramenta suum effectum producant non ex opere operantis, sed ex opere operato, habendo suam efficaciam ex passione Christi; ergo. Tum etiam quia: Si valor Sacramenti necessariò penderet à conscientia Ministri bona, vel mala, nostræ iustificationis negotium, ipsaque salus æterna, per Sacramenta obtinenda, valdè fidelibus redderetur incerta, cum vix unquam de probitate Ministri certitudinẽ moralem habere possent, quod utique magnum esset inconveniens.

619 Minister necessitatis, dum in statu peccati mortalis sacramentum conficit, & administrat, ex. gr. cum laicus, aut clericus baptizat, non peccat mortaliter.

liter: ita docent *S. Tho. in 3. par. qu. 64. art. 6. ad 3. Caiet. ibidem. Sylvester, Scotus, Sotus, Suarez, Henriquez, Sanchez, Layman, Filliucius, Bonacina*, aliique plures, quos referunt, & sequuntur *Diana to. p. Coordinato tr. p. res. 42. ex p. 3. tr. 4. res. 10. & Leander par. p. tract. p. disp. 4. qu. 5.* Ratio autem est, tum quia non est ratio, quæ ad contrarium asserendum cogat, ut infra: tum quia talis non abutitur gratia sacramentali collata per specialem consecrationem, eo ipso, quod eiusmodi minister non sit per specialem consecrationem deputatus ad ponẽdum actum confectivum sacramenti: tum etiam quia, si verum esset quòd Laici Baptizantes in casu necesſitatis cum peccato mortali, peccarent mortaliter, væ væ obstetricibus (concludit etiam *Diana res. cit. in fine*) & aliis Laicis in tali casu adstantibus.

620 Et nedum Laicus, & Clericus, sed nec etiam Sacerdos existens in mortali, peccat mortaliter, quando ut minister necesſitatis baptismum administrat, hoc est, quando illud privatim sine solemnitate confert, & in extremâ necesſitate, more laicorum. Sic ferè omnes D. D. *pro praced. num. citatis*: aliique, tum apud *Dianam res. cit.* tum apud *Leandrum qu. 5. cit. & qu. 6. seq.* & sic etiam *D. Tho. l. c. ad 3.* ubi ait: *In articulo tamen necessitatis non peccat baptizando in casu, quo etiam laicus posset baptizare: sic enim patet, quia non exhiberet se ministrũ Ecclesiæ, sed subveniret necessitatẽ patienti.* Adverte tamẽ hìc, quod cum dicit *D. Th.* Ministrũ necesſitatis conferẽtem Baptismum non se exhibere in illa actione, ut Ecclesiæ Ministrum, non est intelligendum, quod huiusmodi baptizans non sit Christi, & Ecclesiæ Minister, est enim; nam debet Christi, & Ecclesiæ intentionem habere, & applicare materiam, & formam à Christo Domino institutam. Sed sensus est, quod talis Minister non exhibet se, ut Ministrum Christi ad illud munus specialiter deputatum, & consecratum, sed solum assumitur per accidens ob necesſitatem Sacramenti. Et ut talis inquam Minister necesſitatis: quamvis Sacerdos, & existens in mortali, mortaliter non peccat sacramentum ministrando, & conferẽdo. Quia licet tunc etiam agat quidem ut Christi minister (ut dictum est) non tamen per se ut minister Ordinarius, sed tantum ex accidenti; ac proinde non habet obligationem conficiendi Sacramentum in statu gratiæ, ita ut si illud conficiat in statu disgratiæ lethaliter peccet. Neque enim conveniens est, ut illi, cui Ministerium ex accidenti solùm conceditur tantum onus imponatur, quantum imponitur ei cui competit per se. Confirmatur, quia licet Sacerdos sit minister ex officio, in casu tamen necesſitatis non ministrat Baptismum ut minister ex officio, sed ut minister necesſitatis, sicut Laicus, & fœmina. Et caracter Sacerdotalis non concurrit ad illud ministerium, sed se habet quasi per accidens, & concomitanter, & ob id Sacerdos se habet in eo casu non aliter quàm Laicus. Is etenim dicitur Sacramentum ex Officio ministrare, qui actionem sacram ita exercet, ut nullus eandem saltem illo modo exercere queat, nisi eam consecrationem habeat. Igitur cùm Sacerdos in necesſitate baptizat, & sine solemnitate, eo dũtaxat modo baptizat, quo laicus, & fœmina baptizare potest, & ideò non baptizat ex officio, hoc est, ut minister Ecclesiæ peculiari consecratione ad sic ministrandum deputatus, ac propterea obligari non debet, ut conformetur Sanctitati Christi, & Ecclesiæ, uti non obligatur Laicus: consequenter ad existendum in gratia: ergo sine ipsa sic ministrans non peccat mortaliter.

621 Sed nec etiam venialiter, si reverenter, & cum aliquo timore administret, ut tenet *Petrus de Cabrera de Sacrament. qu. 64 art. 6. disp. p. §. 4. n. 17.* do eius verba: *Minister necessitatis* (ait) *sive sit laicus, sive Sacerdos, qui in*

mortali administrat sacramentum, etiamsi videns, & sciens faciat, non peccat mortaliter, immò verò neque venialiter, si aliqualem adhibeat reverentiam, & cum aliquo timore, & pudore id faciat; sic est communiter receptum à Theologis, paucis exceptis, & probatur; quia omnia argumenta adducta ad probandum esse peccatum mortale ministrare sacramenta in culpa mortali, procedunt tantum de Ministro, qui ex officio, & cum solemnitate Religiosa ministrat sacramentum; ergo sine ratione dicitur ministrum necessitatis peccare mortaliter, aut venialiter: sic ille relatus à *Diana tom. p. Coordin. tract. p. res. 43. n. 2. Ex p. 5. tract. 3. res. 24.*

622 Minister ergo tantum solemnitatis (qui videlicet ex officio ad quod per specialem consecrationem deputatus est) si cum conscientia peccati mortalis sacramentum conficiat, & conferat, peccat mortaliter peccato Sacrilegii. Hocque certum est, & constans apud omnes Theologos: adeò ut contrarium asserere (quod affirmant *Hieronymus Llamas in Summa Ecclesiastica parte 1. cap. p. §. 5. & p. 2. cap. 2. §. 12. Crousers in Regul. S. Francisci cap. 7. lect. 21. & Marcus Vidal. in Arca Vitali tit. de ministro sacramenti*, Inquisitione *unica, num. 69. et 75.*) uti contra communem, esse reiiciendum, dicat *Diana tract. p. cit. res. 10. num. 10. ex par. 6. tract. 6. et misc. p. res. 53. cum Coninch de Sacram. qu. 64. art. 6. dub. p.* Absolutè nunc, & certissimè absque ulla hæsitatione omnino esse improbabile, affirmat *Leander disp. 4. cit. qu. 9.* Et nedum improbabile, sed etiam per *Luysium Turrianum, apud eundem Leandrum q. cit.* temerarium, sine idoneo fundamento, & scãdalosum. Et quod peccet mortaliter probatur ratione *Ang. Doct. D. Th. 3. p. qu. 64. art. 6.* Quia videlicet, minister conficiens sacramentũ, ad id munus specialiter ex officio consecratus, tenetur conformare se cum principali agente, cuius se exhibet ministrum, iuxta illud *Levit. c. 19. Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum; et Ecclesiast. 10. Secundum Iudicem populi, sic & ministri eius.* Ergo si id faciat cum conscientia peccati mortalis, peccat mortaliter: quia irreverentiam in materia gravi irrogat Deo principali agenti, & quantum est ex parte ipsius coinquinet Sacramentum ipsum, licet secũdum se sit incontaminabile. Confirmatur: Quia sacramenta continent in se moraliter merita, & sanguinem Christi, & eorundem Minister, merita, ac sanguinem Christi, dispensat, idque in persona Christi, quam sustinet immediatè: ergo contra ipsius, & sacramentorum dignitatem videtur, & sequitur esse, peccatorem, qui est hostis Christi, & Diaboli mancipium ea administrare, quia omninò dedecet talem in tantæ dignitatis, ac sanctitatis munere, & tã immediatè personã Christi sustinere, ita ut sit unũ agens cũ Christo: Igitur in tali statu sic agẽdo, & Sacramentũ administrãdo, peccat mortaliter.

623 Mortaliter inquam peccat, nisi ignorantia, inadvertentia, vel oblivio status sui excuset, ut in proposito privilegio, quod ponunt etiam ad litteram *Patritius Sporer par. p. Tyrocinii Sacramentalis practici c. 3. qu. 34. §. 4. n. 186.* ut sequitur: *Peccat omninò mortaliter minister Sacramenti consecratus, ex officio conficiens Sacramentum in mortali: excusat tamen ab hoc novo mortali Ignorantia, inadvertentia, & oblivio sui inculpabilis, & Petrus à S. Ioseph in Idea Theologiæ Sacramentalis libr. p. cap. 5. Vers. Observandum 2.* sic dicens: *Qui sibi conscius est peccati mortalis aliquando excusatur à novo peccato sacramenta administrando, nempè quando urget necessitas ministrandi, & aliundè minister, aut non cogitat de suo statu, aut inculpabiliter ignorat obligationem ministrandi in statu gratiæ, &c.* Huicque eidem privilegio subscribit *Diana res. 10. cit. coordinata n. 11.* per hæc verba: *Sacerdos quacunque ratione conferat in peccato mortali aliquod sacramentum præter ipsum baptismum (non solemniter collatum)*

pec-

peccat semper mortaliter, nisi excusetur ignorantia. Per quam utique huiusmodi Minister nedum per citatos excusatur, sed per omnes D.D. excusari debet, cũ ignorantia, uti & inadvertentia, ac oblivio sui status inculpabilis, causent involuntarium, & nullum peccatum nisi volitum; nullumque volitum quin præcognitum.

624 Excipit tantum *Pater Diana* Baptismi sacramentum in necessitate collatum, nullũ aliud; neque etiam Confessionis Sacramentum, & meritò: nã Sacerdos quoque absolvens cũ conscientia peccati mortalis in casu necessitatis etiã extremæ, *per se loquendo*, peccat mortaliter: Quia ad absolutionem sacramẽtalẽ in quocunque casu conferendam, consecratio ministri, aut Ordo sacerdotalis non se habet per accidens, sed per se: siquidem in nullo eventu potest dari à Laico: ac proinde cum sacerdos absolvat, ut minister per se ad id munus consecratus, mortaliter per se loquendo peccat, etiam in casu extremæ necessitatis, si id efficiat cum conscientia peccati mortalis. Dixi *per se loquendo*, peccare mortaliter huiusmodi Sacerdotem cum conscientia peccati mortalis absolventem in extrema etiam necessitate: Quia per accidens probabile est eum excusari, si non valet moraliter in eo necessitatis articulo, & brevissima morula se disponere ad iustificationem, & gratiam per actum contritionis, ne homo interim, & ægrotus moriatur (qui iam animam agit) absque absolutione Sacramentali, quæ tunc existimatur necessaria ad salutem: ut tenent *cit. Sporer*, *& Diana*, *Leander disp. 4. cit. qu. 8.* & communiter. Tunc enim saltem concepta simplici aversione à peccato memoriæ occurrente, ex charitate, vel officio absolvens, non committet irreverentiam saltem gravem, imo in subita festinatione nullam: uti cum aliis resolvit *Lugo de Sacramentis in Genere disputatione 8. sectione 9. num. 151. & rectè* (ait *Gobat* apud, & cum *Sporer n. 186. cit. in fine*) *quia necessitas urgens excusat irreverentiam erga Deum, sicuti sæpè erga Principem.* Vide *Dianam tr. p. cit. res. 12. ex par. 5. tract. 13. & Miscell. pr. resol. 74.*

625 Quæres hic obiter primò: Ad quid teneatur minister existens in mortali, ut dignè, & sine novo peccato conficiat aliquod sacramentum, ut minister ad id munus specialiter deputatus? Respondeo teneri ad veram, aut saltem probabiliter existimatam contritionem, nõ tamen ad actualem peccatorum Confessionem; excepta Eucharistia: ita communiter Theologi, quos refert, & sequitur *Bonac. To. 1. p. de Sacram. in Genere, disp. 1. qu. 3. punc. 2. §. 1. p. propos. 2. n. 3.* Prima pars patet: quia ut talis minister conficiat dignè sacramentum requiritur per se loquendo, quod sit in statu gratiæ, ut probatũ est, dispositio autem per se requisita ad talem statũ est contritio: ergo hæc requiritur per se loquendo, in eo, qui habet conscientiam peccati mortalis, ut dignè conficiat Sacramentum. Patet etiam pars secunda: Quia nullũ per se loquendo extat præceptum divinum, aut humanũ præmittendi Confessionem in tali casu, excepta Eucharistia: ergo per se loquẽdo illã præmittere in ordine ad alia sacramẽta non est necesse, sed sufficit contritio in re absque confessione prævia, vel quod bona fide credat se esse in gratia per cõtritionem saltẽ probabiliter talem existimatã. Cõfirmatur (loquendo in specie de Sacerdote, & ministro Confessionis sacramentalis) argumento *Victoriæ* apud *Llamas in Sũma p. p. c. p. §. 5. Leandrũ q. 8. cit.* & alios. Si Sacerdos existẽs in mortali teneretur prius cõfiteri ad dignè administrandũ pœnitentiæ sacramentũ, incidere quãdoq; posset in inextricabiles perplexitates: nã si tres essẽt in mortali peccato Sacerdotes, & nõ adessẽt alii, & omnes sic tenerentur ad confessionem, ut administrarent, quis audiret prius alterius cõfessionem? quis inciperet? & ille à quo audietur, cum sint omnes in mortali? dicendum ergo in tali statu existentem Sacerdotem, teneri tantum conteri (ut supra)

Et actum contritionis elicere, ac habere saltem antequam absolutionis verba proferat, & priusquam absolvat poenitentem: dico saltem, quia non est necesse priusquam incipiat excipere poenitentis peccata: ratio est, quia dispositio animi, generatim loquendo, ad dignè conferendum, vel conficiendum Sacramentum sufficit quod adsit ante consumatum actum essentialem sacri Ministerii, sufficit igitur antequam proferat ultima verba formulæ absolutionis per quam Sacerdos ultimò conficit Sacramentum: ut docent *Henriquez libr. 6. cap. 18. n. 6. in Glossa, littera V. Diana To. p. Coordin. tract. 7. ref. 43. ex par. p. tract. 7. ref. 47. Gobat in Alphabeto Baptizantium Casu 4. num. 150. & in Alphabeto Confessariorum Casu 5. n. 196.* aliique.

626 Quæres secundò: An contrahentes Matrimonium peccato lethali affecti, peccent mortaliter, non solum ea ratione, qua sacramentum suscipiunt, quod indubitatum est; sed etiam quatenus ministrant, ita ut duo committant? Respondeo, non peccare lethaliter ea præcisè ratione qua ministrant: Quia non sunt ministri ad id munus specialiter consecrati, sed solum illis necessitate quadam concessum est, quatenus oportuit materiam, & formam in ipso contractu per ipsosmet constitui: contractus enim Matrimonii fieri non poterat, nisi per contrahentium consensus: hinc non peccant lethaliter nisi quatenus recipiunt Sacramentum; non quatenus ministrant: quia solum ministri specialiter consecrati lethaliter delinquunt, si culpa lethali affecti ministrent: ita *Sanchez de Matrim. libr. 2. disp. 6. n. 4. Sotus in 4. dist. p. qu. 5. art. 6. in fine;* ubi, *quod isti contrahentes sint ministri sicuti Laicus in necessitate baptizans, Henriquez libr. 11. de Matrimonio cap. 2. in fine:* ubi, *Quod Laicus nullum sacramentum ministrat solemniter ex officio. Suarez in 3. p. to. 3. disp. 16. sec. 4. vers. Ad fundamentum. Bonacina l. c. n 10. Diana to. primo Coordin. tract. primo, resol. 11. in fine, ex par. 10 tract. 16. & Miscell. 6. resolut. 28. alias 29. Leander disp. 4. cit. qu. 7.* & alii apud ipsos.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Sacramentorum Minister Excommunicatus, denunciatus, & evitandus conferens Sacramenta, per invincibilem ignorantiam, & naturalem inadvertentiam, excusatur à peccato mortali, necnon ab incursu irregularitatis.

627 Apud omnes D. D. tum Canonistas, tum Theologos, certum est excommunicatum, qui *vitandus* communiter appellatur, privatum esse activa sacramentorum ministratione, ac communicatione, & Sacrificii oblatione, *cap. Latores, de Clerico excommunicato ministrante, & cap. Si celebrat, eodem tit.* idque sub peccato mortali, quia tam gravis materia est actio ministrandi, quàm recipiendi Sacramentum. Et præter mortale quod committit in ministrando, fieri etiam irregularem certum quoque est: & adeò, ut *Ioseph Gibalinus de Irregularit. cap. 5. qu. 2. prop. p. par. p. fol. 336.* asserat, *Incurri irregularitatem à Clerico per violationem censuræ illi sui Ordinis exercitium prohibentis;* propositionem esse universalissimam, & in hac amplitudine sumpta à nemine negatam; ac omnium D D. (quos adducere superfluum foret) consensu firmatam: eamque facilè colligi *ex toto Titulo de Clerico excomm. Minist. & ex cap. pr. cap. is qui, et cap. is cui, de sentent. excomm. in 6.* & singillatim discurrendo per omnes censuras ab ipsomet *l. c.* ostenditur.

628 Verum, per ignorantiam invincibilem, & naturalem inadvertentiam, ab utroque dictum excommunicatum ministrum excusari, à peccato mortali videlicet, necnon ab irregularitatis incursu ut incursu, certum etiam est. Et quoad

quoad primam de peccato excusationem, hæc expressa est *in Cap. Apostolicæ, de Cler. excomm. ministrante*, per hæc verba: *Quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos*. Accedit authoritas *P. Dianæ to. p. Coordin. tract. p. res. 15. ex part. 5. tr. 9. res. 83.* ubi ad casum huius privilegii, quærens, *An excommunicatus denunciatus, vitandus, possit conferre Sacramenta*. Respondet negativè, esseque privatum activa communicatione Sacramentorum, & Sacrificii oblatione: *idque sub peccato mortali*. *Excusari tamen* (addit) *per ignorantiã invincibilem, & naturalem inadvertentiam*. Idemque repetit *in res. 16. seq. Exp. 5. tr. 9. res. 96.* ubi sic: *Certum est excommunicatum, denunciatum, & publicum percussorem Clerici peccare mortaliter administrando aliquod Sacramẽtum. Tamen est difficultas specialis, an in aliquo casu excusetur à peccato, ita quòd possit sine periculo ministrare? Ad quam breviter respondetur: primò excusari per ignorãtiam invincibilem, naturalem oblivionem, vel inadvertentiam, ut supra, &c.* Potest namque dari casus, quòd huiusmodi minister invincibiliter ignoret prohibitionem administrandi sacramenta, cum eiusmodi prohibitio positiva sit, ac humana, unde potest in eam cadere ignorantiam, quæ esset iuris. Item potest ignorare se esse in excommunicatione, vel non advertere, quę esset ignorãtia facti, ut frequentius potest accidere.

629 Supponit privilegium, Sacramenta collata à ministro excommunicato non tolerato, esse valida: quędam saltim; quod addo, quia Doctores excipiunt ab huiusmodi validitate (extra casum necessitatis) Sacramentum pœnitentiæ, & Matrimonii, defectu iurisdictionis quam nõ habet minister excommunicatus non toleratus extra dictum articulum necessitatis. Hinc *Avila De Censuris par. 2. cap. 6. disp. 3. dub. p. conclus. p.* ait: Certum esse quodcumque Sacramentum celebratum ab excommunicato non tolerato, etiam extra casum necessitatis esse validum, exceptis Sacramento pœnitentiæ & Matrimonii, pro qua conclusione allegat *D. Tho. 3. par. qu. 64. art 9. ad 3. Navarr. in Man. cap. 27. n. 36. in fine, & omnes*. Et probatur eadem conclusio quoad Sacramenta non excepta: nam in eorundem administratione concurrunt omnia essentialia, videlicet, vera materia, forma, & minister, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, ut supponitur: ergo. Quoad excepta item probatur: & primò de Sacramento pœnitentiæ; Sacerdos etenim excommunicatus non toleratus, extra articulum necessitatis, nullam habet iurisdictionem, vel habet eam impeditam & ligatam, ergo. Confirmatur, quia ad Sacramentum pœnitentiæ administrandum, sola Ordinis potestas non sufficit, sed præterea requiritur (per omnes) iurisdictio, ut constat *ex cap. Omnis utriusque sexus*. Quæ datur, & aufertur ab Ecclesia, ergò sine hac (qua utique caret, vel eam habet impeditam dictus non toleratus Sacerdos, ac minister) sacramentum pœnitentiæ est nullum. Ex quo infertur, quod si quis cum ignorãtia invincibili confiteatur huiusmodi Sacerdoti, Confessio erit nulla, & comperta veritate, mortalium confessio necessariò iteranda erit. Intellige tamen si ignorantia fuerit particularis, hoc est huius, vel illius pœnitentis (ut observat etiam *Avila dub. cit. sub conclus. 3.* nam si sit ignorantia communis, & talis Sacerdos habeat aliqualem titulum; Sit ex. gr. Sacerdos, qui alibi sit nominatim excommunicatus, & denunciatus; vel notorius percussor Clerici; hic autem Veronæ ubi modo moratur, ignoretur nedũ eius excommunicatio, sed eidem collatum fuerit Parochiale Beneficium, Confessiones quas audit validæ sunt: quia titulus præsumptus, & communis error conferunt iurisdictionem. *Caietan. in Summa, Verbo, Absolutionis impedimenta in princip. & Verbo Confessionis iteratio*,

item

item in princip. & communiter. In hoc enim casu præsumendum est quod Ecclesia velit prospicere potius communi saluti fidelium, dãdo iurisdictionem huic Sacerdoti, quam illum punire cum tanto fidelium detrimento.

630 Validæ etiam sunt Confessiones quas idem Sacerdos audit in casu, seu articulo necessitatis, quamvis sit nominatim excommunicatus denunciatus. Quod tenent *Caietan. in Summa, Verbo, Absolutio Sacramentalis, Vers. Necessitas duplex. Angelus Verbo Confessor p. n. 16. Soto in 4. dist. 18. qu. 4. art. 4. §. Nonnihil ambiguitatis. Avila dub. cit. conclus. 4.* & alii multi Doctores apud ipsum, & probant: tum *ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. in fine*, dicente: *In articulo mortis nulla est reservatio: atque adeo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Ex quibus verbis, sicut nullus casus, vel peccatum excipitur *à Concilio*, à quo pœnitens non possit absolvi, ita nullus excipitur Sacerdos, qui non possit absolvere: ergo. Tum etiam quia, non est credendum quod pia mater Ecclesia velit fideles suos carere absolutionis beneficio in ultimo vitæ periculo, cum præsertim confessionis Sacramentum de attrito faciat contritum. Quamvis enim talis Sacerdos privatus sit iurisdictione, & usu ipsius extra mortis articulum, non tamen in illo, ut constat ex verbis *Tridentini*: conferentibus iurisdictionem cuicumque Sacerdoti absolvendi quoscumque, & à quibusvis casibus, ac peccatis nullo excepto. Intellige tamen hoc (cum *Soto immediatè ante citato, §. Nonnihil ambiguitatis, Avila conclus. 4. cit. in fine. Navarro apud ipsum*, & aliis multis) supposito quod non sit alius minister legitimus, & Sacerdos, qui possit, & velit administrare hoc Sacramentum.

631 De Sacramento Matrimonii maior est difficultas, utrum validum sit, si celebretur coram Sacerdote excommunicato non tolerato. Iuniores nonnulli apud *Avilam conclus. 4. cit. in fine*; dicunt esse validum. Ipse verò *conclus. 5. cum Veracruz*, & aliis Viris doctis, iudicat esse nullum. Quia Parochus non assistit Matrimonio in quantum Parochus formaliter, cuius rei argumentum est, quod si loco Parochi mille testes adhiberetur matrimonium non valebit. Sed in matrimonio assistit Parochus ratione publici officii, & publicæ potestatis, & huiusmodi assistentia, & præsentia cum tali publica potestate de substantia matrimonii requiritur post *Tridentinum*: excommunicatus autem non toleratus caret utique dicta potestate, & iurisdictione, ergo cum tali præsentia nullum erit matrimonium. Secus dicendum est de testibus, licet enim hi sint excommunicati non tolerati, Matrimonium coram illis celebratum valet, quia non assistunt ut personæ publicæ, nec ratione publici officii, sed ut personæ privatæ: non sic autem Parochus, ut dixi, ideò, &c. Hac de re videndi Doctores in materia de Matrimonio. Concludo tamen cum eodem *Avila conclus. 5. cit. in fine*. Quòd quando est communis ignorantia, & titulus præsumptus, tunc validum erit matrimonium, sicuti est & absolutio ex dictis.

632 Secunda pars privilegii remanet probanda, quod videlicet minister excommunicatus, denunciatus, & vitandus, conferens Sacramentum, per ignorantiam invincibilem, & naturalem inadvertentiam excusetur etiam ab incursu irregularitatis. Hæc tamen pars etiam patet tum *ex cap. Apostolicæ citato*, in cuius titulo ad rem hanc expressè sic: *Suspensus, vel excommunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, aliàs secus*. Tum etiam ex his, quæ diximus *cap. 4. privilegio 15.* videantur.

PRI-

PRIVILEGIUM TERTIUM

Si à Ministro malo, qui mortaliter peccaturus est in conferendo, petat quis, vel recipiat Sacramentum, illius tamen statum ignorando, excusatur iste à mortali, & recipit rem Sacramenti.

633 INquirunt Doctores an liceat petere, vel recipere Sacramētum à ministro malo, ac indigno, & qui peccaturus est lethaliter in administrando; & ratio inquisitionis est, quia id esset cooperari illius peccato, aut illum ad peccatum inducere, ut constat, quod fieri nequit absque gravi peccato, eo quia præceptum charitatis, & fraternæ correctionis, uti & præceptum vitandæ ruinæ spiritualis proximi, obligat quemlibet ex genere suo sub mortali ad vitandum mortale proximi, quando commodè, & absque proprio damno facere potest. Quapropter magis communiter resolvunt: non licere extra necessitatem, aut rationabilem utilitatem petere Sacramentum ab eo Sacerdote, & ministro, quem cognoscimus administraturum in peccato mortali, etiamsi sit proprius Parochus, vel aliàs paratus administrare. Tum ob charitatem proximi, qua tenemur peccatum illius impedire si possumus, si commodè possumus. Tum etiam ne divinus honor, & reverentia Sacramento debita lædatur. Ità *Soto in 4. dist. p. art. 6. Suar. in 3. par. to. 3. disp. 18. sec. p. à vers. Dico ergo primo. Coninch de Sacramentis qu. 64. art. 6. dub. 2. n. 43. Bonacina tom. p. disp. p. qu. 6. puncto 5. n. 2.* aliique plures apud ipsos. Quod verò liceat petere, & recipere Sacramentum à quolibet Sacerdote potestatem, & iurisdictionem habente, quem scimus administraturum in mortali, sive paratus sit ad illa ministranda, sive non, quando nostra interest, ut nostræ consulamus necessitati, vel ob iustam, & rationabilem utilitatem probant citati, & alii magis communiter: quia tunc petere non est peccatum, nec cooperari peccato alterius: & res petita est bona, & licita, & potest, ac debet Sacerdos eam licitè, et benè facere omninò, cum in istis sacramentis maximè non sit necessariò præmittenda confessio, sed sufficiens contritio, quæ meritò sperari potest ab eodemmet elicitura priusquam obeat Sacrosancta munia, unde si illicitè præstat malitia suâ est. Et petens utitur iure suo utendo solum malitia alterius, minimè autem illi cooperando; ut contingit in petente in necessitate mutuum ab usurario, quem scit non mutuaturum nisi sub usuris; vel ex iusta causa iuramentum ab eo, qui iuraturus est per falsos Deos, qui petens neutrum inducit ad peccatũ, sed tantum permittit ipsum ex iusta causa, quia quantum est ex se, rem licitam petit, & honestam. Quapropter nullum etiam est peccatum, vel erit sic petere Sacramentum à ministro malo; & si certò, ac probabiliter putandum sit eum in administratione peccaturum.

634 Si tamen (ut dixi, & D. D. allegati, & alii multi affirmant) adesset alius, qui æquè commodè, & absque peccato posset mihi sacramentum conferre, ad illum accedere utique tenerer relicto malo, & indigno ministro, & secus faciens, graviter peccarem, & lethaliter contra charitatem proximi, & contra reverentiam Sacramento debitam: nisi me excuset ignorantia: quæ certè excusare potest in hoc casu, ut dicit privilegiũ, & ita, ut ignorãs recipiat cum fructu Sacramētũ, idest, & ipsũ, & ipsius rem, gratiam videlicet. Quod apertè, ac expresse docet *D. Th. in 3. p. q. 64. a. 9. ad 3.* Ubi loquens de Sacramento in mortali administrato, & de malo, ac suspenso, & excommunicato Ministro administrante, ait: *Sacramentum quidem confert, sed*

tamen

tamen peccat conferendo, & similiter ille, qui ab eo accipit Sacramentum, & sic non percipit rem Sacramenti, nisi fortè per ignorantiam excusetur. Ita sanctus Doctor: & idem est quod intendit privilegium nostrum propositum, ut patet.

635 Eiusmodi autē excusatio à peccato, ignorantiæ causa, contingere potest nedum frequenter, & sæpè in petente Sacramentum, sed etiam ferè semper (non loquendo de ministro excommunicato, denunciato, notorio: vel publico Clerici percussore: publico concubinario, &c.) Nam ut petens in petendo peccet, debet certò scire, & cognoscere ministrum esse malū, idest in mortali, quia si abest certitudo moralis, quæ raro, imò rarisimè haberi potest, semper bonus præsumendus erit minister, consequenter petens ab ipso Sacramentum non peccabit. *Thomas Tamburinus in Decalog. libr. 5. cap. p. §. 4. n. 39.* Non enim petens, & recipiens Sacramentum, debet ministrantis conscientiam indagare; nec inquirere, an sit administraturus in peccato, quoniam hæc cura non est ipsi petenti commissa, cui si morali certitudine non constet ministrum indignè ministraturum, præsumere debet vel esse probum, vel dignè ministraturū: *Franciscus De Lugo de Sacramentis lib. p. cap. 5. qu. 3. n. 20.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Excommunicatus recipiens Sacramenta, ignorans tamen, vel non advertens se esse in excommunicatione, à peccato excusatur.

636 Certum est non solum excommunicatum denunciatum, & publicum percussorem Clerici, sed etiam occultum excommunicatum, & toleratum non posse licitè Sacramenta recipere, & absque peccato; ut est communis Doctorum apud *Suarez de Censuris disp. 10. sec. p. n. p. in princip. Filliuccium to. p. tract. 12. cap. 3. n. 53 & 55.* & alios. Pro utroque autem currit hoc privilegium, quod pariter inter ignorantiæ privilegia reponunt etiam *Filliuccius l. cit. n. 56. & Diana to. 5. Coordin. tract. p. ref. 127. ex p. 5. tract. 9. ref. 81.* & uterque sub iisdem ferè verbis, prout sequitur. *Cum prohibita sit excommunicato passiva participatio Sacramentorum, nec possit ea recipere sine peccato, excusari aliquando potest maximè excommunicatus occultus. Primus casus est; Si ignoraretur invincibiliter eiusmodi prohibitio; cum enim positiva sit, & humana, potest cadere in eam ignorantiam, quæ esset iuris. Secundus, si ignoraret se esse in excommunicatione, vel non adverteret, quæ esset ignorantia facti, & frequentius potest accedere. Tertius, si esset urgens necessitas recipiendi Sacramenta ob vitandam gravem infamiam, sive scandalum, sive damnum, ut periculum mortis, vel quid simile: ita Filliuccius, & Diana* cum ipso. Verum

637 Quæres hic, an dictus excommunicatus recipiens Sacramentum pœnitentiæ cum huiusmodi ignorantia à peccato excusante, recipiat etiam rem, & effectum Sacramenti, idest gratiam, & remissionem peccatorum. Ratio quæsiti est, quia de Sacramento poenitentiæ est peculiaris difficultas, an susceptum ab excommunicato sit validum, vel irritetur ex vi ipsius Censuræ. Esse invalidum, & confessionem irritam, absque effectu, atque necessariò iterandam, affirmant plures apud *Suarez disp. cit. sec. 3. n. 8. & alii relati à Diana to. p. Coordinato tract. 4. ref. 88. ex p. 3. tract. 4 ref. 78.* Licet enim per hos, quodlibet Sacramentum de facto collatum excommunicato teneat, nec per excōmunicatiōnē irritetur vis Sacramēti; hoc tamen (inquiunt) non est verum in Sacramento pœnitentiæ: etenim reliqua Sacramenta solum requirunt Ordinis potestatem in conferente, quæ adimi non potest: at

at Sacramentum pœnitentiæ ulterius requirit iurisdictionem, per excommunicationem verò subtrahitur excommunicatus à iurisdictione Confessarii, & propterea absolutio eidem impertita, est nulla, quia absque iurisdictione: non item alia Sacramenta, quæ absque iurisdictione, quæ sit eorum validitati necessaria conferuntur. Qua tamen difficultate non obstante,

638 Respondeo ad quæsitum: Etiam Sacramentum pœnitentiæ collatum excommunicato, ignorantiam, vel inadvertentiam habente, ut in privilegio, validum esse, & suum habere effectum, ita ut non sit necesse talem Confessionem iterare, sed tantum petere absolutionem ab excommunicatione, non enim est de essentia huius Sacramenti ut pœnitens prius absolvatur ab excommunicatione, quam à peccatis. Hæc responsio est primo cum *Toleto lib. 3. cap. 10. n. p.* ubi sic ait: *Si excommunicatus sive maiori, sive minori excommunicatione confessioni accedat, & absolutionem recipiat, non ablata prius excommunicatione, confessio nulla est; non enim capax est subiectum tale huius Sacramenti. Adverte tamen, quod cum distinctione procedendum est. Quando enim qui confitetur habet invincibilem ignorantiam iuris, vel facti, quia nescit se excommunicatum, vel ignorat excommunicatum non posse confiteri: tunc valida est confessio, & verum Sacramentum: & ratio est, quia Ecclesia non intendit privare Sacramento excom. municatum in huiusmodi ignorantia positum: Quod patet ex cap. Apostolicæ, de Cler. excomm. Ministr. ubi ait Papa, excommunicatum celebrantem cum huiusmodi ignorantia, non incurrere pœnas iuris. Quando verò non est ignorantia, aut est crassa: tunc non valet confessio, sed est iteranda, ut dicunt citati contra Caietanum.* Huius autem secundæ partis distinctionis ratio est: Quia quando intervenit peccatum mortale in receptione pœnitentiæ, Sacramentum nullum est, cum id sit contra substantiam eius, & reddat illud irritum. Quando autem excommunicatus scit se esse excommunicatum, nec posse confiteri, nisi prius absolvetur ab excommunicatione, & vel reticet illam malitiosè, consequenter confessionem facit nō integram, vel si illam exprimit, vult nihilominus prius absolvi à peccatis quam ab excommunicatione; in utroque casu committit peccatum mortale in ipsa confessione, consequenter nulla est, ac irrita. Secundò, cum *Suarez disp. cit. à n. 9.* sic affirmante: Dicendum est tale Sacramentum validum esse, & etiam suum habere effectum, nec esse necesse confessionem iterari, quando excommunicatio probabiliter ignoratur ab ipso pœnitente. Et propria ratio esse debet quia per excommunicationem nil tollitur quod sit de substantia Sacramenti: ergo si ex parte præcipientis non intervenit aliud impedimentum, sola censura non potest irritare Sacramentum: consequentia patet: antecedens probatur, quia ibi non deest nec forma, neque intentio: Et (quod ad rem spectat, & in quo est punctus oppositæ difficultatis) non deest iurisdictio, nam per excommunicationem privatur quis iurisdictione activa in alios, non tamen subiectione passiva ad alios sibi superiores, seu (quod idem est) alii non privantur iurisdictione in ipsum: alioqui non tam ipsorum excommunicatorum, quā ipsius confessoris esset talis pœna. Ita *Suarez l. c.* qui etiam *n. 15.* notat, hæc omnia vera esse etiam si cēsura sit reservata. Tertiò cum *Filliuccio cap. 3. tit. n. 59. & Diana to. 5. Coord. tract. p. res. 128. n. 3. ex par. 3. tr. 2. res. 84.* sub iisdem sequentibus verbis: Si nullum interveniat peccatum mortale ex parte excommunicati, quia scilicet excusatur, vel ob ignorantiam, vel ob aliam necessitatem, ut potest aliquando contingere, tunc valida erit etiam pœnitētia, & habebit effectum suæ gratiæ, & remissionem peccatorum. Et ratio est, quia per excommu-

nicatione nihil tollitur quod sit de substantia Sacramenti; neque enim tollitur iurisdictio aliorū in excommunicatum, nec ipse est incapax, cum censura tantum sit vinculū, quod adiunctum præceptum habet non recipiendi Sacramenta, consequenter tantum reddit receptionem iniquam, non autem invalidam: si ergo sit causa aliqua excusans à peccato, & à transgressione præcepti, erit valida, & fructuosa receptio poenitentiæ, neque contrarium potest ullo iure probari. Quarto tandem hæc responsio est (tot aliis omissis) cum *Navarro in Manual. cap. 9. n. 4. Layman. in Theol. moral. libr. 5. tract. 6. cap. 12. num. 12. Vers. Dico 3. Coninch de Sacramentis disp. 8. dub. 13. Conclus. 4. n. 104. & Diana tom. p. Coordin. tr. 4. res. 88. n. 2.* addens *n. 3.* supradicta procedere, *nō solum quando pœnitens absolvitur, quia ipse ignorat excommunicationem, vel recipit Sacramentum ex necessitate, sed etiam si Confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, illum tamen hoc non obstante, ex malitia absolvat, licet non habeat potestatem absolvendi à censura.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Suscipiens Sacramentum in mortali ex ignorantia, inadvertentia, vel oblivione inculpabili, à novo peccato excusatur.

639 ACcedens cum mortali ad Sacramenta, quæ ex sua institutione per se conferunt primam gratiam, ut sunt Baptismus, & Poenitentia, non peccat mortaliter, quia non tenetur esse in gratia, neque huiusmodi Sacramenta hanc exigunt pro necessaria dispositione in suscipiente, cum ipsamet sint instituta ad eandem conferendam: nec loquitur privilegium de tali suscipiente. Peccat quidem mortaliter, accedens cum lethali ad recipienda Sacramenta, quæ per se instituta sunt ad augendam gratiam, quia supponunt suscipientem in gratia, unde qui sine ipsa accedit, accedit non dispositus, ponit obicem gratiæ, & novum lethale utique committit, nisi excuset bona fides, ignorantia, inadvertentia, vel oblivio inculpabilis, ut in privilegio: quod ponit etiam *Patritius Sporer par. prima Tyrocinii Sacramentalis cap. 4. n. 123. pag. mihi 223. in fine,* per hæc verba: *Terret Apostolus p. Cor. 11. de Eucharistia dicens: Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans Corpus Domini: idest: non discernens à communi prophano cibo, & potu. Quæ verba suo modo applicari etiam debent ad omnia alia Sacramenta. Verè enim ita indignè suscipiens non diiudicat, vel discernit inter Sacramenta Sacratissima, & alia elementa prophana, & vacua. Intellige autem semper si id fiat scienter, & culpabiliter: secus si ex inadvertentia, ignorantia, vel oblivione inculpabili contingeret; tunc enim & si suscipiens effectu Sacramenti careret, à peccato tamen novo excusaretur: ita Sporer.*

640 At nedum *à peccato novo excusaretur*; verum etiam *effectu Sacramenti non careret*: quod sentio cum *Bonacina tom. p. disp. p. qu. 6. punc. 2. in fine n. 14. & 15.* si actum saltem attritionis eliciat. Accedens etenim ad recipienda Sacramēta, quæ per se instituta sunt ad augendam gratiam, recipit primam gratiam (si habeat attritionem, quam bona fide putat esse contritionem) & remissionem peccati mortalis: nam quamvis non omnia sacramenta sint per se instituta ad dandam primam gratiam, nihilominus aliquando eam conferunt, & remittunt peccatum mortale: *D. Tho. in 3. p. qu. 72. art. 7. ad 2.* & communiter D. D. apud *Bonac. disp. p. cit. qu. 4. punct. 2. sub. n. 2. & Leandrum par. p. tract. p. disp. 5 qu. 5.* Ubi sic: *Si quis existens in mortali accedat ad Eucharistiam, Confirmationem, & ad alia sacramenta bona fide*

de (idest non conscius peccati commissi) attritus, & putans se esse in gratia, tunc vere iustificabitur virtute talium Sacramentorum. Et ratio est, tum quia Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ, quamvis per se primò institutum sit ad dandam primam gratiam, nihilominus potest etiam dare, & producere secundum, ut constat in eo, qui recipit sacramentum pœnitentiæ habens sola venialia, aut ad ipsum accedit contritus, cum per contritionem confertur gratia. Ergo etiam alia sacramenta, quæ primariò non sunt instituta ad dandam primam gratiam (quæ ob id dicuntur Sacramenta vivorum) nihilominus possunt eam quandoque conferre, & facere de attrito contritum. Tum quia, si quis dum existit in mortali, bona fide recipiat Sacramentum Eucharistiæ, vel Extremæ unctionis, &c. credens se esse gratia, non peccat, neque ponit actualem obicem gratiæ: ergo gratiam recipit: nam Sacramenta infallibiliter gratiam conferunt non ponenti obicem, ut patet ex Tridentino *sess. 7. Canon. 7.* sed gratia, quam ille recipit, non est secunda gratia, sed prima; ergo Sacramenta, quæ non sunt primariò instituta ad conferendam primam gratiam, possunt quandoque eam conferre. Ex qua doctrina, & conclusione patet, contra *Sporer*, & cum *Bonacina n. 15. cit.* eum, qui inculpabiliter ex ignorantia, vel ex oblivione non advertit se esse in peccato, & sic accedit ad recipienda sacramenta bona fide, nedum excusari à novo mortali, sed nec carere sacramenti effectu, & recipere gratiam, si actum attritionis eliciat, hic enim non ponit obicem gratiæ, si actum attritionis eliciat; cum non solum Baptismus, & Poenitentia conferant primam gratiam, sed & reliqua Sacramenta ex accidenti, si non ponatur obex.

CAPUT XX.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA SACRAMENTUM BAPTISMI.

641 BAptiſmus, nomen eſt Græcum, ſignificans ablutionem, ſeu immerſionem in aquam. Ideo autem appellatur hoc Sacramentum immerſio, quia olim fieri ſolebat per immerſionem in repræſentationem ſepulturæ Chriſti, iuxta illud ad *Coloſ. 2. Conſepulti ei per Baptiſmum*. Retinuit autem Eccleſia latina nomen Græcum ob antiquitatem. Triplex eſt Baptiſmus. Fluminis, Flaminis, & Sanguinis. Baptiſmus Sanguinis, eſt Martyrium, quo proprii ſanguinis effuſione quis baptizatur, de quo *Marci* nos *Poteſtis bibere Calicem*, *&c. Et Baptiſmo*, *quo ego baptizor baptizari*, ideſt ipſa morte, & ſanguinis effuſione. Accommodatur ſpecialiter Martyrio illi, quod ſupplet defectum Baptiſmi, ut ſi contingat alicui rapi ad Martyrium, antequam poſſit baptizari; tunc enim Martyrium ſupplet effectum Baptiſmi, non tamen eſt Sacramentum, ut docent communiter D.D. cum *Divo Thoma*. Baptiſmus Flaminis, eſt pœnitentia, ſeu dolor de peccatis ob Dei amorem, cum propoſito ſuſcipiendi Baptiſmum, & de hoc dicitur, *Lucæ 3. Prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum*. Quæ poenitentia, ſeu contritio, quia fit impulſu Spiritus Sancti, qui dicitur flamen, idcircò & ipſa dicta eſt flamen: & hic Baptiſmus in ſolis eſt adultis uſum rationis habentibus, & nondum baptizatis, & vices gerit Sacramenti Baptiſmi, illiuſque defectum ſupplet, imo ea de cauſa Baptiſma nuncupatur; impeditus namque ſuſcipere Baptiſmum, ſi votum illius habeat incluſum in contritione, ſeu dilectione Dei ſuper omnia, gratiam, & remiſsionem cuiuſcumque culpæ conſequitur; & etiam omnis poenæ, ſi valdè fervens ſit contritio; quamvis communiter partem tantum deleat, ut *Bellarminus, &* *Henriquez* docent apud, & cum *Filliucc. De Baptiſmo cap. p. n* 3. Iſte autem Flaminis Baptiſmus Sacramentum non eſt, ut pariter docent communiter cum *D. Thoma*. Baptiſmus tandem Fluminis, ideſt Aquæ, propriè eſt, & dicitur Baptiſmus, eſtque verum Sacramentum Baptiſmi, quod à *D. Tho.* & Doctoribus communiter, ut videre eſt apud *Bonacinam to. p. de Baptiſmo diſp. 2. qu. 2. punc. p. n. p. Trullench de Baptiſmo cap. p. n. 3.* & alios, definitur: *Baptiſmus eſt exterior corporis ablutio facta ſub præſcripta forma verborum*. Et de hoc agimus in præſenti capite, ideſt, de Ignorantiæ Privilegiis circa ipſum. Unde ſit

PRI-

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui nunc existunt in partibus remotis, cum invincibili ignorantia Baptismi salvari possunt.

642 BAptismus necessarius est omnibus, tam parvulis, quàm adultis ad salutem, & ad asse-quendam primam gratiam, & remissionem originalis peccati; patet primò, ex verbis illis *Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu Sancto non potest introire in Regnum Dei*. Secundò, ex definitione *Tridentini sess. 7. Can. 5. de Baptismo: Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit*. Tertiò, quia homines non possunt salutem consequi, nisi mundentur à peccato originali, ad cuius ablutionem institutus est Baptismus; Qui respectu adultorum, est medium necessarium ad salutem, vel in re, vel in voto. Qui enim ratione utitur, per actum contritionis iustificatur extra Sacramentum, & si in eo statu interreat, antequam illi administrari possit Baptismus, sine eo in re suscepto salvabitur. Respectu verò parvulorum, aliter dicendum est; cum enim illi nequeant habere votum Baptismi sive explicitum, sive implicitum, sequitur ipsis necessarium esse ad salutem Baptismum realiter susceptum. Excepto tamen casu martyrii, quia ex communi sententia, si infans aliquis ante Baptismum aquæ in odium Christi occidatur, iste salvabitur per Baptismum Sanguinis, ut suadetur exemplo *Innocentium*, quos Ecclesia ob mortem pro Christo susceptam, ut Martyres, & verè Beatos colit. Et nedum parvuli, & infantes; sed etiam adulti per Baptismum sanguinis salvari possunt sine Baptismo aquæ: ut in terminis hoc docet *D. Augustinus libr. 4. contra Donatistas cap. 22. & libr. 13. de Civit. cap. 7.* & ostendi etiam potest tum ex promissione illa Christi *Matth. 10.* quæ generalis est: *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est.* Et postea. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Tum ex *Innocentio III. Cap. Cum Martha, de Celebratione Missarum.* Ubi: *Iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*, quod ex *D. Augustino* desumptum fuit. Eo igitur ipso quod quis pro Christo moritur censetur esse Beatus, nec egere precibus fidelium, adeoque Martyrium perfectè supplet defectum baptismi aquæ, quoad remissionem peccatorum, & poenæ illis debitæ. Quæ intelligenda sunt, quādo quis ante Martyrium non potest baptizari: si enim possit, tenetur sub peccato mortali baptismum suscipere, (& si est in mortali, debet etiam se ad contritionem excitare) cum propter Martyrium non liberetur ab obligatione servandi præcepta divina; sicque nec ab obligatione divini præcepti suscipiendi baptismum, quo omnes obligantur.

643 Quoniam autem difficultas esse potest, an modo post generalem promulgationem Evangelii, in partibus maximè remotis huiusmodi Baptismi præceptum habere possit ignorantiæ invincibilis causa, excusationis privilegium, & cum ipso salvari, ideo discutiendum hoc est. Aliqui id negant, sentientes, illos, qui nunc existunt in partibus remotis cum invincibili ignorantia baptismi, & legis Christi, damnandos esse; quia (inquiunt) post generalem Evangelii promulgationem, nō restat aliud remedium pro originali, præter Baptismum in re, vel in voto. Alii verò è contra affirmant, putantes salvandos esse, si naturæ legem servaverint: quia credibile est, Deum servanti legem naturæ, daturum lumen, & speciale auxilium, quo se valeant ad ipsum convertere. Cui sententiæ ex animo adhærens, tanquam conformi summæ pie-

pietati, & misericordiæ divinæ, eandem uti talem, exhibeo sequendam in hoc primo huius capitis privilegio; à quo *Baßæus in Floribus, Verbo* Baptismus *p. n.8.* non videtur dissentire: & illud absque hæsitatione, uti valdè probabile, & divinæ inquã misericordiæ, ac pietati magis conforme, amplectitur Bonac. *de Baptismo disp. p. qu. 2. punc. 2. in fine, n. 15.* ubi sic: *Utrum qui existunt in partibus remotis cum invincibili ignorantia baptismi, & legis Christi salvari possint? Respondent aliqui Doctores damnandos, quia post generalem Evangelii promulgationem, non restat aliud remedium pro originali præter baptismum in re, vel in voto. Alii verò putant, salvandos esse, si naturæ legem servaverint, quia credibile est, Deum servanti legem naturæ daturum lumen, & speciale auxilium, quo se valeat ad ipsum convertere. Ita S. Thomas 2. 2. q. 10. ar. 4. Summa Corona de Baptismo, fol. mihi 29. & alii Recentiores ferè communiter; quorum sententia mihi probatur, & videtur conformis summæ pietati, & misericordiæ divinæ.* Hactenus Bonacina. Cui addo *Trullench de Baptismo libr. 2. cap. p. dub. 2. in fine, & in Decal. lib. p. cap. p. dub. 2. n. 9.* ubi tanquam certum supponit, dictam invincibilem ignorantiam dari posse in aliquibus, nec per eandem (quia sine culpa est) damnari eos posse: quod docet etiam *Palaus de Baptismo tract. 19. disp. unica punct. 8. n. 3. in fine*, per hæc verba: *Omnes præcepto suscipiendi baptismum tenentur, tenentur namque eo præcepto quantum est ex se, tametsi ob ignorantiam ab eius transgressione culpabili excusentur.* Et si à transgressione excusantur, utique etiam à peccato; quod deducit etiam idem *Trullench n. 9. cit.* ita arguendo: Qui invincibiliter fidem Christi ignorant excusantur à peccato infidelitatis, & ob eandem infidelitatem non poterunt damnari: nam si ignorant invincibiliter, ob hanc infidelitatem negativam, quippe quæ sine culpa est, damnari non possunt: si cum Dei auxilio servent legem naturalem: Nam si hanc servent, Deus providebit, ut sciant fidem Christi, & res necessarias, dabitque illis Doctorem, ut dedit *Cornelio Actor.* 10. aut illos interius illuminabit, eo quod facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam suam. Quod si non servent legem naturalem, damnabuntur quidem; sed ob huiusmodi peccata; non autem ob invincibilem ignorantiam Baptismi, &c. quæ sine culpa est. Vide *Filliuccium to. 2. cap. primo, n. 29. & 30. & Maurum Oberascher de Sacramentis par. p. tract. 2. de Baptismo cap. p. §. p. Versu Prob. 3. Pars, fol. mihi 154.* ubi ad rem huius privilegii, loquens de adulto, sic ait: *Si nondum reipsa baptizatus ob ignorantiam invincibilem, vel naturalem oblivionem nil cogitaret de perceptione baptismi, & actum veræ contritionis eliceret, verè iustificaretur, & tamen non haberet nisi Votum implicitum baptismi, quatenus scilicet perfecta contritio includendo propositum servandi omnia præcepta, includeret implicitè voluntatem implendi præceptum de suscipiendo baptismo:* ita dictus *Oberascher*, & optimè; nam ut benè notat *Baßæus in Floribus to. 2. Verbo*, Baptism. 3. *n. 6.* omnes quidem arctissimo præcepto tenentur suscipiendi Baptismum, ut patet ex illo *Matth. 28. Baptizate omnes gentes*; quæ verba licet ad Apostolos dirigantur, indirectè tamen obligant omnes gentes: alioquin potestas Apostolorum fuisset supervacanea, & inefficax. Parvuli tamen tenentur necessitate medii: adulti verò necessitate præcepti: *Quia adulti (sic Baßæus) sunt capaces præceptorum, & alia via, nempe voto baptismi possunt salvari.* Hæc doctrina est Catholicorum communis cum *D. Thoma in 3. part. qu. 68. art. 2. in corpore.*

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Non Sacerdos extra necessitatis casum baptizans; & qui babtizatur, si adultus sit, per invincibilem ignorantiam existimantes hoc licere, à mortali peccato excusantur.

644 Triplex constituitur minister Baptismi in *Cathechismo Pii V. par. 2. cap. 2. sec. 23, et 24.* Necessitatis videlicet, Commissionis, & Solemnitatis. Minister Baptismi ex necessitate, est omnis homo habens usum rationis, seu omnes etiam de populo, sive mares, sive foeminæ, quamcumque illi sectam profiteantur, scientes debitam formam Baptismi, & materiam applicare. Minister ex commissione, est Diaconus, ut colligitur ex *Pontificali Romano*, ubi Episcopus ad electos in Diaconos inquit: *Diaconum oportet ministrare ad Altare, baptizare, & prædicare:* signum evidens, eum ordinari, ut tanquam Præsbyterorum minister baptizet; & non quidem tantum privatè: hoc enim etiam laicis convenit, sed & solemniter. Minister verò solemnitatis, seu ex officio, est solus Sacerdos, ut habetur *in Concil. Florent. sub Eugenio IV. in suo Decreto*, ubi de Baptismo sic: *Minister huius Sacramenti est Sacerdos, cui ex officio convenit baptizare: & in cap. Constat, de Consecratione dist.* 4. Optimeque id probat *D. Thomas in* 3. *qu.* 67. *art.* 2. cum quo omnes Doctores de Baptismo, ut videre est apud ipsos. Nomine autem Sacerdotis comprehenditur Episcopus, ut docet idem *D. Tho. art. cit. ad p. Quia* (inquit) *quod potest inferior, potest & Superior*.

645 Non Sacerdotem autem extra necessitatis casum baptizantem, etiam sine solemnitate, peccare mortaliter, est clara sententia *D. Tho. qu.* 67. *cit. art.* 3. *ad p.* quam sequuntur *Navarrus in Manuali cap.*22. *n.*7. *Henriquez libr.* 2. *c.* 28. *n. p. & cap.* 29. *n. p* (ubi, quod nedum peccet graviter non Sacerdos, qui extra necessitatem, etiam absque solemnitate baptizat, sed etiam adultus, qui spontè sua à non Sacerdote baptizatur) *Suarez in* 3. *p. tom.* 3. *disp.* 31. *sec.* 4. *Versu, Secundò graviter. Layman. de Baptismo libr.* 5. *tract.* 2. *cap.* 7. *Vers. Dico* 2. *Bonacina de Baptismo disp.* 2. *qu.* 2. *p.* 5. *n.* 9. *Trullench de Baptismo libr.* 2. *cap. p. dub.* 5. *n.* 4. *Leander de Baptismo tract.* 2. *disp.* 4. *qu.* 6. *Bassæus in Florib. to. p. Verb. Baptism.* 3. *n.* 14. aliique communiter apud ipsos. Huius autem lethalis culpæ ratio est; tum quia quicumque extra necessitatis casum baptizat, cui id iure, seu ex officio non competit, ut sunt Laicus, & Clericus non Sacerdos, facit in re gravi contra prohibitionem Ecclesiæ, ergo graviter, & lethaliter peccat: tum quia per se, & ex instituentis intentione solus Sacerdos est minister huius Sacramenti, ut constat *ex anteced. num. ex Conc. Florent. in instructione Armenorum*: Et ex communi Ecclesiæ usu: Ergo nequit Laicus aut Clericus, qui non est Sacerdos, absque peccato mortali extra necessitatem Baptizare: (Imò idem dicendum est de Sacerdote, absque necessitate extra Ecclesiam baptizante. Quia *in Clementina unica de Baptismo*, Severè præcipitur, ut Sacerdos solemniter baptizet in Ecclesia, nisi in casu necessitatis excusetur: aut casu quo filii Regum, aut Principum baptizandi sint) Et Clericus non Sacerdos baptizans solemniter (idem dic de Diacono si non adest licentia proprii Sacerdotis) nedum peccat mortaliter, sed fit etiam irregularis *ex c. de Clerico non ordinato administrante*. Laicus autem solemniter ministrans baptismum, etiam extra necessitatem non fit irregularis, ut probat *Henriquez cap.* 29. *cit. eodem n. p. & Filliuccius to. p. tract.* 2. *cap.* 4. *n.* 85. *cum Navarro l. c. & cap.* 27. *n.* 242. *& Trullench cum utroque n.* 4. *cit.* Sed tan-

catitum peccat mortaliter.

646 Peccat inquam mortaliter, uti & Clericus non Sacerdos baptizantes extra casum necessitatis (ut volunt ferè omnes) sicuti & adultus sua sponte ab eisdem baptizatus: excusabit tamen ab hoc peccato invincibilis ignorantia, credêtes hoc sibi licere, ut in proposito privilegio. Quod expresſè admittunt *Henriq. cap. cit. 28. n. 5.* per huiusmodi verba: *Quomodocumque minister Laicus absque necessitate baptizat, peccat mortaliter, & qui ei cooperantur, nisi ignorantia excuset.* Et *Bartholomæus de Ledesma diffic. 10. conclus. 2. colum. 147.* sic dicens (apud *Leandrum qu. 6. cit.* quem ipse sequitur.) *Crediderim ego, quod tam qui baptizat, quàm qui baptizatur, si sit adultus, & pater etiam cõsentiens ut eius filius baptizetur à non Sacerdote, extra necessitatem, in domo, sine ceremoniis, mortaliter peccent; nisi ignorantia invincibili excusentur, existimantes quod illud licet.* Et sicuti ob invincibilem ignorantiam à mortali peccato excusantur, sic etiam ob eandem met ignorantiam, Clericus non Sacerdos excusatur ab irregularitate prædicta, nec illam contrahit; ut toties in superioribus probatum est. Imo ad hanc eandem rem, idem omninò docet *Georgius Gobat in Alfabeto Baptizantium casu 4. n. 140.* dum dicit: *Si Diaconus sine commissione Parochi baptizet solemniter, incurrit irregularitatem decretam cap. p. de Cleric. non ordin. ministr. in illos, qui non ordinati baptizant. Suarez, Vasquez, & alii passim, nisi excuset ignorantia.*

647 Ex dictis collige cum *Laymanno, Bassæo l. l. c. c.* & aliis; Quemcumque extra casum necessitatis baptizantem, cui de iure, & ex officio id non competit (nisi excuset inadvertentia, seu ignorantia) peccare mortaliter. Similiter lethalis culpæ reum esse Sacerdotem, si extra necessitatis casum, non solemniter baptizet. Item mortaliter peccare alienum Sacerdotem, si absque licentia proprii Sacerdotis expressa, aut tacita, & rationabiliter præsumpta solemniter baptizet: & multo magis peccare laicum, qui & sine licentia legitima Sacerdotis proprii, & sine solemnitate extra casum necessitatis baptizat. Consulatur D. D. citati. Vide *Gobat Casu cit. n. 138.* ubi quærit, An si Diaconus esset Parochus, & nondum sacerdotali charactere insignitus, licitè posset baptizare, absque alia commissione. Et respondet affirmativè: Eo enim ipso (inquit) quod Episcopus tali Diacono confert Canonicè beneficiũ parochiale, confert quoque (ut sanè potest) ius tam liberè in sua parochia augendi numerum Christianorum, ac si esset iam Sacerdos: secus si eiusmodi Parochus foret solũmodò Subdiaconus, huic enim sicut Minoristis, nequit, nisi in extrema necessitate id committi; & quidem solum in casu quo non adest dignior. Ita *Gobat. l. c.* Videatur.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui insicienter, & ex invincibili ignorantia rebaptizat, à lethali culpa excusatur; & ab irregularitatis incursu; & sic etiam qui rebaptizatur.

648 Sacramentum baptismi semel validè collatum non potest iterari, & omninò initerabile est. Unde homo semel validè baptizatus, non potest iterum validè baptizari; nec uni eidemque subiecto sæpius quàm semel conferri. Et hoc est de fide ex definitione *Concilii Lateranensis in Cap. Firmiter. Florentini in Decreto Eugeni, & Trident. sess. 7. de Sacramentis in Genere Canon. 9. & Can. 11.* Colligiturque ex illis verbis *Apostoli ad Ephes. 4. Una fides, unum Baptisma*, & ex plerisque Sanctis Patribus, qui docent, Baptismum validè semel collatum iterari non posse. Ratio autem huius initerabilitatis petenda est à voluntate Christi, qui hoc Sacramen-

mentum ita instituit, ut noluerit illud eidem homini bis administrari. Congruentiæ verò sunt, *tum quia* Baptismus est quædam generatio spiritualis, iuxta illud Io. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*: sicut ergo generatio corporalis iterari non potest, ita nec spiritualis. *Tum quia* Baptismus significat mortem, & Resurrectionem Christi, teste *Apostolo ad Rom. 6. Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, &c.* ergo sicuti hic non nisi semel mortuus est, & à mortuis resurrexit, ita Sacramentum baptismi, non nisi semel conferri potest. *Tum quia* Sacramenta characterem imprimentia non sunt iterabilia, quia eorundem character est indelebilis; baptismus imprimit characterem, ergo iterabilis non est. *Tum denique quia* Sacramentum baptismi principaliter datur ad delendum originale peccatum: sicuti ergo peccatum hoc non amplius redit semel deletum, ita Baptismus validè semel datus, non est amplius reiterandus. Ita etiam *D. Thomas in 3. p. quæst. 66. art. 9.* & communiter omnes. Hinc

649 Infertur gravissimum sacrilegii scelus esse, aliquem scienter rebaptizare, de quo sufficienter, & morali certitudine constat, quod iam semel debitè baptizatus fuerit, etiam domi ab obstetrice. Ratio est, quia gravis irreverentia infertur sacramento, eius collationem scienter cum nullitate attentare: & fit contra substantiam eius, dum tentatur conferri in subiecto incapaci. Quapropter *D. Leo Epist. 37.* inquit: *Scimus esse inexpiabile facinus, quoties iuxta hæreticorum dogmata, contra sanctorum Patrum instituta, cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententia; quæ nobis unam prædicat Deitatem; unam in fide Confessionem; unum in baptismate Sacramentum.* Et ratio data procedit etiam quamvis rebaptizatio fiat sub conditione, conditio namque est impertinens, & habetur pro non adiecta (ut advertit etiam *Trullench de Baptismo lib. 2. cap. p. dub. 5. n. 13. in principio*) quando sufficiéter, & morali certitudine (ut supra) constat de Baptismo. Nec quidem sufficit quivis timor, aut levis suspicio, vel scrupulus, an fuerit collatus validè: alioquin pauci essent, qui Baptismum repetere sub conditione non possent. Unde merito *Sotus apud Suarez to. 3. in 3. disp. 31. sec. 6. Versu, De quo præcepto, & Trullench n. 13. cit.* carpit Parochos, qui facilè rebaptizant baptizatos domi à fœmina; fides enim adhibenda est mulieri, ubi non est rationabilis causa dubitandi, ut idem *Sotus* ibidem, & communis. Quare dubium debet esse morale, & rationabile, idest, rationi consonum, & homine cordato dignum, & tunc solum dandus est sub conditione, *si non es baptizatus*, ut habetur *cap. 2. extra de Baptismo*: & sic docent *Suar. in 3. par. to. 3. disp. 22. sec. 2. Versu, Sed quæres, Coninch de Sacram. qu. 66. art. 9. dub. p. n. 91. Layman. libr. 5. tract. 2. cap. 5. n. 3. Valentia to. 4. disp. 4. qu. p. punct. 4. Vers. Quod si dubium. Palaus de Baptismo disp. unica, punc. 13. n. 3. Trullench n. 13. cit.* & alii Ratio autem, quare cum huiusmodi rationabile dubium intercedit, baptismus sub conditione repetendus sit, sive tale dubium sit facti, sive iuris, est: quia tunc, & proximo subvenitur in re maximè necessaria, & sacramenti reverentia non læditur.

650 Adeo verò ingens est iniuria, & irreverentia, quæ fit baptismi Sacramento quando iteratur absque sufficienti, & morali certitudine, quod invalidè fuerit collatum, ut scienter rebaptizans, & scienter rebaptizatus, non solum lethaliter gravissimè peccent, sed etiam uterque irregularis efficiatur, ut habetur (*cap. Qui in qualibet ætate p. quæst. 7. cap. Qui bis. Cap. Eos quos de consecrat. dist. 4. cap. Ex litterarum de Apostatis. Cap. Non licet, & cap. Rebaptizare de consecrat. dist. 4.* Accedit etiam communis auctoritas Do-

ctorum, quos larga manu allegat *Gregorius Sayrus in Thesauro Casuum Conscientiæ libr. 7. cap. 8. n. 3.* Addens *num. 4.* (pariter ex communi Doctorum omnium) quod ultra poenam irregularitatis de Iure Canonico ipsis decretam: Iure etiam Civili, tam rebaptizanti, quam culpa sua rebaptizato, poena capitis imponitur *Lege 2. Cod. Ne Sanctum Baptisma iteretur.* Observant tamen communiter Doctores, quod præfata irregularitatis poena extendenda sit solum in eos, qui sacrilegè rebaptizant, aut rebaptizantur absolutè; non verò in illos, qui sic rebaptizant, aut rebaptizantur sub conditione; ut proinde hi posteriores licet graviter peccent ob rebaptizationem, præfatam tamen irregularitatis poenam non incurrant. Ratio autem est, quia, ut habetur *in cap. His, qui de sententia excommunicationis in 6.* non incurritur irregularitas; nisi expresse habeatur in Iure: atqui non habetur expresse nisi contra rebaptizantes, & rebaptizatos absolutè: ergo. Accedit quod leges poenales utpotè odiosæ, sint restringendæ, lex autem decernens irregularitatem contra rebaptizantes, & rebaptizatos sit poenalis, ideoque sit restringenda, nimirum, tantum ad rebaptizantes, & rebaptizatos absolutè.

651 Verú appositè dixi supra *initio numeri 558.* gravissimú sacrilegii scelus esse, aliquem *scienter* rebaptizare, de quo sufficienter, & morali certitudine constat, &c. Quia inscientia, & ignorantia invincibilis in rebaptizante, & rebaptizato, utrumque excusat tum à peccato, & culpa lethali, tum etiam ab irregularitatis incursu, ut in privilegio: Quod etiam uti proponitur, habere videtur admissionem communem Doctorum, quorum aliquos cum propriis eorundem dictis (ut moris nostri est) fideliter hic adducam ad ornatum, & conclusionem validam eiusdemmet. Primo ergo se se mihi offert hic, *Sayrus l. c. n. 8. Versu, Secunda opinio,* firmās privilegium nostrum, ut sequitur: *Opinio verior, & communis est, quæ ait non esse irregularem rebaptizantem, aut rebaptizatum, quando adest probabilis ignorantia facti. Ratio est: quia irregularitas hæc contrahitur ex culpa, & delicto: ergo ubi non est culpa mortalis, non incurritur pœna irregularitatis: ubi autem est ignorantia probabilis, sive in rebaptizante, sive in rebaptizato, nulla est culpa; ergo nec irregulares sunt. Et certè cum citati concedant rebaptizantem ex ignorantia probabili non incurrere irregularitatem, idipsum concedere debent de rebaptizato, cum rebaptizatus non minus in culpa sit, quam rebaptizans.* Secundò, *Fagundez in Decalog. to. 2. libr. 8. cap. 25. n. 18. Vers. Ad secundum.* Ubi sic: *Qui rebaptizat, ignorando rebaptizationem esse peccatum, non incurrit poenam irregularitatis, quia ubi non est culpa, cessat poena. Si verò rebaptizaret sciens rebaptizationem esse peccatum, propter iniuriam Sacramento factam, ignorans tamen invincibiliter rebaptizationem esse prohibitam lege Canonica sub poena irregularitatis, similiter dico mihi videri, non incurrere irregularitatem, quia formalis intentio Ecclesiæ non est punire iniuriam Sacramento irrogatam, sed talem iniuriam, quæ fiat propter trangressionem legis Canonicæ, quam qui ignorat, transgressionem legis consequenter evadet.* Tertiò, *Oberascher de Baptismo tract. 2. cap. p. §. 5.* sic affirmans: *Gravissimum sacrilegii scelus est, aliquem scienter rebaptizare, de quo sufficienter constat quod iam semel debite baptizatus fuerit. Dico scienter: nam ignorantia invincibilis utique à peccato excusat. Et quando re diligenter examinata rationabilis dubitatio remanet circa validitatem baptismi prioris, tunc non tantum potest, sed etiam ex post facto baptismus conferri debet* (sub cōditione) *quemadmodum decernit Alexander 3. cap. 2. de baptismo. Secus est si habeatur moralis certitudo de veritate, & validitate baptismi prius collati, ut quia persona fide digna asserit baptismū cum omnibus requisitis fuisse collatū, &c.* Alias auctoritates vide pe-

penes proprios Auctores: Modo hìc sufficiat dixisse communiter admitti privilegiū hoc, quod concludo (uti & præsens Caput) advertendo cum *Trullench dub. cit. in fine*, & aliis communiter, in præfata irregularitate, si publica sit, solum Summum Pontificem dispensare: si verò sit occulta, potest Episcopus, *Ex Tridentino sess. 24. c. 6.* Quia contrahitur ex delicto occulto. Videantur *Henriquez lib. 2. cap. 31, Suarez sec. 6. cit. Sayrus cap. 8. cit. Filliucius to. p. tract. 2. cap. 4. n. 91. & 92.* aliique.

CAPUT XXII.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS.

652 Confirmatio, de qua in hoc capite, est sacramentum novæ legis à Christo Domino immediatè institutum, quod de fide credendum ab Ecclesia proponitur per *Concilium Florent. in Decreto Eugenii, & Tridentinum sess. 7. de Confirmatione canon. p.* in quo ita loquitur: *Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, & non potius verum, & proprium Sacramentum, &c. Anathema sit.* Ab Ecclesia autem, ideo communiter hoc Sacramentum sub nomine *Confirmationis* appellari solet, quia, ut docet *Catechismus Romanus de Confirmat. Sacram. cap. 3. sec. 2.* qui baptizatus est, cum ab Episcopo Chrismate ungitur, additis solemnibus illis verbis: *Signo te signo Crucis, & Confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* Nisi aliud efficientiam eiusdem impediat, novæ virtutis robore firmior, atque perfectus Christi miles esse incipit. Unde bene notavit *Reginaldus libr. 28. cap. p. n. 2. Sacramentum hoc dici Confirmationem à proprio suo effectu.* Quare *Confirmationis* nomine, intelligitur ritus ille, quo Episcopus frontem baptizati sacro Chrismate inungit, sub data verborum forma. Qui ritus, nomine confirmationis expressus, cum sit de fide verum novæ legis Sacramentum; sic rectè definitur esse *Sacramentum novæ legis, quo homo baptizatus per Chrismatis unctionem in fronte factam ab Episcopo sub certa verborum forma, fidei robur consequitur.* Quod totum, & claris terminis tradit *D. Th. 3. p. q. 72.* per aliquos articulos, & profitetur unanimis Catholicorum sensus contra varios hæreticos. Quoniam autem quæ de hoc Sacramento à Doctoribus tractantur pauca sunt, idcirco & nos duobus tantum positis privilegiis, quæ ad idem sacramentum spectare videntur, breviter præsens caput expediemus. Sit igitur

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorantia invincibilis Sacramenti Confirmationis, excusat, & excusatur à peccato.

653 QUamvis de fide sit *ex praced. num.* dari Sacramentum Confirmationis, nihilominus huius sacramenti ignorantia invincibilis reperiri potest quandoque in aliquibus etiam fidelibus, & tunc utique absque peccato in illis: tum quia invincibilis; tum etiam quia non tenentur fideles illud scire, & ea addiscere, quæ ad illius substantiam pertinent, nisi casu quo quis sui compos velit idemmet recipere, tunc etenim tantum, sub mortali obligatur scire prius illius substantiam, & dispositiones quas requirit, ut dignè recipere possit. Quod docent etiam *Sanchez in Summa to. p. libr. 2. cap. 3. n. 9 Suarez de fide disp. 13, sec. 4. n. 12. Diana Coordin. to. 6. tr p. ref. 5. n. 3. ex par. 3. tract. 5. & Miscellan. p. ref. 48. Leander par. 6. tr. 2. de fide, disp. 2. qu. 58.* aliique penes ipsos: idipsum omnes (quoad hoc) affirmantes de sacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii, quod de Confirmationis Sacramento resolvunt, ut constat ex eorundemmet verbis: Sic enim *Suarez n. c. in fine. De aliis verò Sacramentis (*idest Confirmationis, Extremæ unctionis, &c.*) non est tanta ratio necessitatis. Monendi tamen sunt Fideles, ut ea non ignorent; & quicumque aliquod illorum recipere vult, tenetur prius scire quid recipiat, ut ad illud dignè se præparare, & accedere valeat.* Idem docet *Diana*: hæc eius verba: *Quoad Sacramenta, omnes explicitè scire debent substantiam, & rationem Sacramentorum non omnium, sed Baptismi, Eucharistiæ, & Poenitentiæ; in cæteris verò idem opus erit, si quando suscipere voluerint. Ita Villalobos, Tannerus, Sanchez, Suarez, Malderus, & alii: contra Lorcam, &c.* Ita *Diana*. Quibus adhærens *Leander qu. 58. cit. in fine*; sic & ipse absolutè affirmat: *Nullus fidelium tenetur præfata Sacramenta Confirmationis, Extremæ unctionis, Ordinis, & Matrimonii scire, antequā recipere decernat, necdum sub culpa veniali. Quia sunt omninò voluntaria: ergo nemo obligatur ad illa scienda, antequam decernat illa suscipere.* Si igitur nullus fidelium (per allegatos D. D.) obligatur ad sciendum Confirmationis Sacramentum, antequam illud suscipere velit, ignorantia illius consequenter nō est culpabilis, ut in proposito privilegio, & ab omni peccato etiam veniali ipsa excusatur. Uti & à peccato etiam ipsamet excusat, data quoque, sed non concessa, illorum sententia, qui absolutè affirmant quemlibet teneri scire prædicta Sacramenta, quoad substantiam, &c. etiam antequam illa velit recipere. Quod præcipuè tenet *Palaus tom. p. tract. 4. disp. p. punc. 10. n. 7. in fine*: sic dicens: *Dum autem non decernis illa suscipere, & si probabile sit, te non esse obligatum illa scire: & probabilius credo, obligari: tum ut possis, si velis illa recipere; tum, ut gratum te Deo exhibeas pro tot remediis ad tuam salutem institutis. Et ita tenet expresse Coninch disp. 14. dub. 10. conclus. 2. n. 192. quamvis inclinet non esse obligationem sub gravi culpa.* At esto etiam esset obligatio inducens culpam gravem, & lethalem, ab eadem inquam excusat ignorantia ut in privilegio: quia cum de invincibili ipsum loquatur ut patet, excludit utique etiam culpam talem, & gravem.

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Iterans Confirmationem eiusdem ex ignorantia invincibili, à culpa mortali excusatur.

654 Confirmationis Sacramentũ in eodem homine iterari non posse certum est per omnes; imò certum de fide, ut videre est apud D. D. præcipuè *Suarez in 3. p. tom. 3. disp. 34. sec. p. Vers. Vltimò ex dicto.* Unde iterans Confirmationem eiusdem, peccat utique mortaliter Verum quidem est quod nec Confirmans, nec bis Confirmatus incurrit irregularitatem: quia talis pœna non est expressa in iure. Ratio autem initerabilitatis huius Sacramenti desumitur ex principali eiusdem effectu, videlicet charactere, qui est qualitas quædam spiritualis, & supernaturalis animæ inhærens, quo confirmatus, in militem Christi munitum, & roboratum insignitus est: hacque de causa (ut notat etiam *Palaus part. 4 de Sacram. Confirmat. tract. 20. disp. Vnica punc. 6. n. 3.*) Confirmationis Sacramentum iterari nequit, uti colligitur *ex cap. Dictum est. cap. De homine, de consecrat. dist. 5. & ex Trident. sess. 7. Canon. 9. de Sacram. in Genere.* Sacramenta enim, quę imprimunt characterem iterari non possũt, & qui *scienter* secus fecerit lethalis culpæ reus erit. Non verò qui insicienter, & ex ignorantia ut in privilegio: Quapropter sicuti qui ex ignorantia invincibili rebaptizar, vel sinit se bis baptizari, à culpa lethali excusatur *ex præcedenti capite*, sic etiam ab eadem culpa excusatur qui ex eadem ignorantia iterat Sacramentalem eiusdem hominis Confirmationem, vel denuò sinit se Confirmari; est enim eadem ratio omninò in utroque Sacramento.

655 Verum, & si ob ignorantiam, vel oblivionem iterans hoc Sacramentum, à peccato excusetur; expediens nihilominus est, taliter illud conferre, quod minus periculum subsit idem met iterandi etiam ex ignorantia, vel oblivione; quod advertit pariter *Oberascher De Sacramento Confirmat. tract. 2. cap. 3. §. 3. Conclus. p. Vers. Prob. 3. Pars.* Minus autem periculum suberit iterandi, si in eiusdem Sacramenti collatione observet Minister quod observandum monet *Catechismus Romanus Pii V. par 2. cap. 3. de Confirmat. Sacram. sec 18.* per hæc verba: *Observandum est, omnibus quidem post Baptismum, Confirmationis Sacramentum posse administrari: sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint, quare si duodecimus annus expectandus non videatur, usque ad septimum certè hoc Sacramentim differre maximè convenit.* Convenit inquam, & aliis omissis congruentiis, præsertim quia (ad rem nostram) *dum alicui Sacramẽtum istud* (ait *Oberascher*) *ministratur post adeptum rationis usum, minus subest periculum iterandi ob ignorantiam, seu oblivionem Confirmationis iam acceptæ: ac insuper suscipiens magis meminisse potest illius, quod ab Episcopo per inflictionem alapæ intimatur.*

CA-

CAPVT XXII.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA SACRAMENTVM POENITENTIAE.

656 DE Ignorantiæ privilegiis ad Pœnitentiæ Sacramentum spectantibus, latè egimus superius *Cap.* 14. in quo de spectantibus ad secundum Ecclesiæ præceptum de annua Confessione. Legantur ibi posita, quia nil novi hic occurrit ponendum.

CAPVT XXIII.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA VENERABILE EUCHARISTIÆ SACRAMENTUM.

657 ETiam de Ignorantiæ privilegiis ad hoc Venerabile Sacramentum spectantibus satis egi in superioribus *Cap.* 15. Ubi de spectantibus ad tertium Ecclesiæ præceptum de sumenda Eucharistia in Paschate: Videantur ibi dicta, superfluum enim videtur eandem hic repetere.

CAPUT XXIV.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA SACRAMENTUM EXTREMÆ UNCTIONIS.

658 EXtrema Unctio est verum novæ legis Sacramentum, immediatè à Christo Domino institutum, ut unanimis Catholicorum contra varios hæreticos; & est fidei articulus, definitus à *Tridentino sess.* 14. *de Extrema Unctione Can.* 1. & eodem *Concilio* teste ibidem, promulgatus à *S. Iacobo Apostolo in Epist. Canonica Cap.* 5. sic loquente: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & Oratio fidei salvabit infirmum, allevabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Extrema autem Unctio nuncupatur, quia Unctio in quam est, olei benedicti, quæ Infirmo in extremis posito confertur à sacerdote

sub

sub certa verborum forma ad succurrẽdum eius lassitudini in anima; & suo modo in corpore. Extrema insuper Unctio dicitur, nedum quia in extremis posito pro solatio exhibetur, verum etiam quia inter Sacras Unctiones, quas homo recipit in vitæ decursu ab Ecclesia, solet esse postrema. Primam enim recipit in Baptismo: Secundam in Confirmatione: Tertiam in collatione Ordinis Sacerdotalis: Ultimam, quando eidem, ut extremè de vita periclitanti administratur Sacramentum hoc Extremæ Unctionis: De quo cum circa eiusdem ignorantiæ privilegia (subiectum unicum, unicumque obiectum huius nostri tractatus) nil aliud specialius ponendum occurrat, tantum sit

PRIVILEGIUM UNICUM

Ignorantia invincibilis Sacramenti Extremæ Vnctionis, excusat, & excusatur à peccato.

659 SEquitur omninò privilegium hoc *ex privil. p. antecedent. cap. XXI.* ut legenti, & consideranti patebit; & iisdem auctoritatibus, ac rationibus firmatur: Videantur.

CAPUT XXV.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA SACRAMENTVM ORDINIS.

660 ORdinis nomen amplum valdè est, & in universum significat habitudinem, seu respectum quendam unius ad alterum, prioris, & posterioris: in rigore tamen latini sermonis usurpatur ad denotandum inter homines certum statum, seu gradum personarum in Republica: sic enim dicitur Ordo Senatorius, Ordo Equestris, & similes. Hinc etiam deductum videtur ad significandum certum statum, & gradum personarum in Ecclesia, qui dicitur Ordo Clericalis, nempe ministrorum, qui deputantur ad res divinas, & Sacras: sicque in præsenti Capite sumitur Ordo, ut significat signum, seu certum ritum, aut externam cæremoniam qua confertur homini gradus dignitatis, & officium in Ecclesia, seu qua consecrantur tales ministri, eisque datur moralis potestas ad exercendas sacras functiones, præcipuè verò ad perficiendum Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum. Actio qua prædictus gradus, dignitas, seu officium, ac potestas confertur, dicitur Ordinatio. Et hæc est propriè Sacramentum novæ legis à Christo Domino institutum, ut definitum habetur in *Concil.* tum *Florent. in Decreto Eugenii.* tum *Trident. sess. 23. de Sacram. Ordinis can. 3.* per hæc verba: *Si quis dixerit Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse verè, & propriè Sacramentum à Christo Domino institutum, &c. anathema sit.*

661 Septem numerantur Ordines, Præsbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui dicuntur Ordines maiores: Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarii, qui dicuntur Ordines Minores. Episcopatus sub Præsbyterio tanquam perfectum Sacerdotium continetur. Prima Tonsura non est Ordo, sed præparatio quædam ad illum. Omnes

nes autem Ordines unum Sacramentum constituunt, cum ad eundem proximum finem referantur, nimirum ad Missæ sacrificium, ad quod majores proximè concurrunt, minores verò remotè. Singulis sua munera tributa sunt, singulisque Sacramenti ratio communis: de quo ad rem nostri tractatus sit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui ante ætatem Canonicam bona fide ordinatur, excusante ignorantia non peccat.

662 NUllus ordinandus est ante debitam, & præscriptam ætatem: singulis autem Ordinibus præscribitur ætas, ut sequitur: Ad Coronam (ut vocat *S. Thomas*) seu Primam tonsuram, requiruntur septem saltem anni expleti, *cap. Nullus junct. Gloss. Verb. Infanti de temp. ordin. in 6.* Et post septennium potest tam hęc conferri, quã quatuor Minores scientibus legere, & scribere, quia circa hos nihil disposuit *Concilium Trident. mox cit.* nihilque innovavit (ut notat etiam *Pax Iordanus Vol. p. lib. 3. Tit. 6. n. 204.* ob id addens, *circa eosdem Minores servanda esse iura antiqua, nimirum cap. in singulis cum seqq. D. 77. & dictum Cap. Nullus*) ad Subdiaconatum, requiruntur viginti duo anni inchoati. Ad Diaconatum, vigintitres inchoati. Ad Præsbyteratum, viginti quinque inchoati. Ita ex nova dispositione *Concilii Trident. sess. 23. c. 12.* per quod corriguntur multi Canones antiqui super hac ætate disponentes, ut notissimè D. D. Anni autem computantur iuxta consuetum Ecclesiæ morem, videlicet dierum 365. sive inciderit bisextus, sive non, quia de illo non curatur, ut videre est apud Bonacin. *tom. p. de Sacram. Ordinis disp. 8. qu. unica punc. 5. n. 14. Iordan. l. c. n. 206.* Barbosam *de Potest. Episcopi par. 2. Allegat. 16. n. 2.* & alios penes ipsos. Et sufficit ad singulos Ordines per unum mediũ diem, annũ necessarium à *Trident.* præscriptum inchoatũ fuisse: idem *Barbosa l. c. n. p Bonacina l. c. n. 12. Conincb. de Sacram. disp. 20. dub. 10. conclus. 5. n. 102.* & communiter D. D. Regula enim iuris est (ait *Barbosa n. c. p.*) quod sive agatur de materia favorabili, sive odiosa, vel pœnali, ubicumque requiritur ætas ad aliquem actum, vel exercitium, sufficit attigisse primum diem ultimi anni, quia annus cœptus habetur pro completo. Vide *Navarr. in Man. cap. 25. n. 116. & Sanchez in Consil. to. 2. libr. 7. cap. p. dub. 33.* cum quibus concors est D. D. sententia, non esse necesse dictos annos esse completos, sed sufficere esse inchoatos.

663 Igitur accedere ad dictos maiores, & Sacros Ordines ante impletam Canonicam ætatem à *Tridentino* præscriptam (absque legitima Summi Pont. dispensatione) peccatum est lethale, licet validè ordinetur. Et nedum peccat qui ita ordinatur, verum etiam gravissimè peccat ipsem et Conferens Ordines, ante prædictam ætatem, contravenîunt enim sacris Canonibus in re gravi. *Pax Iordanus l. c. n. 207.* & communiter. Si tamen quis ordinetur ante impletam ætatem bona fide: utpote ob assertionem parentum, vel alia ratione credens probabiliter habere ætatem, cum revera non habeat, is utique non peccat (sicuti nec conferens) ignorantia, seu errore probabili excusante, ut in proposito privilegio; quod expressè, & claris verbis ponunt, *Bonacina l. c. n. 13. Vers. Verum qui.* Ubi: *Quod non peccet qui testimonio suorum parentum, bona fide, ante legitimam ætatem recipit Ordines. Iordanus l. c. à n. 206.* sic dicens: *Intelligenda sunt prædicta, quãdo scienter, aut ignorantia peccaminosa, ordinatur ante debitam ætatem; secus quando ignoranter, & deceptus fecisset. Patritius Sporer par. p. de Sacramentis cap. 4. qu. 42. §. p. n. 262.* Ita affirmans: *Si quis bona fide ordinatur ante impletam ætatem,* uti-

utique non peccat, ignorantia, seu errore probabili excusante. Et hoc idem ponit *Barbosa Alleg. c.n.20.* ut sequitur: *Qui testimonio parentum, vel sui Superioris bona fide ordinatus est ante legitimam ætatem, non remanet suspensus, cum non peccet recipiendo Ordines bona fide.* Occasione autem horum verborum sit

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui ante Canonicam ætatem bona fide suscepit maiores Ordines non peccat, excusante ignorantia, sed nec suspensionem incurrit; neque eosdem Ordines exercendo, irregularitatem.

664 Quod non peccet, privilegiú est antecedens, ex quo hoc alterum sequitur, quod videlicet ob eandem bonam fidem, & ignorantiam sic promotus ad Ordines non incurrat suspensionem ab Ordinum executione, neque irregularitatem eosdem maiores Ordines exercédo. Supponit hoc privilegium quod ordinatus ante legitimam ætatem ipso facto maneat suspensus ab ipsius Ordinis exercitio, & si in illo ministraverit irregularitatem incurrat, quod supponunt etiam D. D. communiter, ex Bulla *Pii II. incip. Cum ex sacrorum*: quam refert ad verbum *Barbosa De Potestate Episcopi part. 2. Allegat. 17. n. 11.* in qua expressè sic: *Auctoritate Apostolica hac Constitutione perpetuò valitura statuimus, & ordinamus, quod omnes, & singuli, qui absque dispensatione Canonica, aut legitima licentia, sive extra tempora à iure statuta, sive ante ætatem legitimam, vel absque dimissoriis litteris, ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promoveri, à Sacrorum Ordinum exequutione ipso iure suspensi sint: & si huiusmodi suspensione durante in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant*. Loquitur solum *in hac Bulla Summ. Pont. Pius II.* ut patet, & advertunt D. D. etiam idem *Barbosa Alleg. citata, n. 18.* de suscipientibus Ordines sacros extra tempora, vel ante legitimam ætatem, aut sine literis dimissoriis, vel cum falsis, quod idem est: non autem loquitur de prima Tonsura, seu de Ordinibus minoribus.

665 Supponit igitur (inquam) hoc privilegium, quod promotus ad Ordines Sacros ante canonicam ætatem, absque legitima dispésatione, ac privilegio, maneat ipso iure suspensus, & exercédo Ordines suspensione huiusmodi durante, quod contrahat irregularitaté, ut statuitur in præfata *Extravag. Piana.* Quia tamen pœna suspensionis, & irregularitatis apposita per *Pium* II. est tantum contra præsumentes, qui bona fide facit, ex ignorantia credens se habere ætatem, non dicitur præsumere, ergo sicuti bona fides, & ignorantia ipsa ex antecedenti privilegio excusat à peccato Ordinatum ut supra, ita quoque ignorantia eadem, & bona fides eundem excusat ab incurrenda poena, &c ut in proposito hoc privilegio: quod concedunt etiam *Navarr. in cap. Accepta, de restit. spoliat. Oppos. 8. n. 32. & in Man. cap. 27. n. 156. Portel. in Dubiis Regular. Verbo Ordines Sacri, n. 13. Miranda in Man. Prælator. to. p. qu. 39. art. 6. in fine. Filliuccius to. p. tract. 17. cap. 5. n. 84. Suarez de Censuris disp. 31. sec. p. n. 26. Layman in Theol. Mor. lib. 5. tr. 9. cap. 10. n. 2. Peyrinus de Privil. to. 1. Constit. p. Iulii II. §. 16. n. 27. Diana tom. 5. Coordinato tract. 3. res. 41. ex part. 3. tract. 4. res. 181. alias 182. Iordanus l. c. n. 210. Leander par. 2. tr. 6. disp. 6. q. 11. Barbosa Allegat. citata 16. n. 17.* ubi plures allegat D. D. communiter affirmantes, quod si quis credens se habere legitimam ætatem, & ignoranter ante illam ordinetur sicuti non peccat excusante ignorantia, nec consequenter

in cēſuram, aut poenam incurrit à *Pio II. in ſua Extrav.* indictam, cum ad hanc incurrendam culpa, imò præſumptio, & dolus requiratur quod totum bona fides excludit, & ignorantia. Verum igitur privilegium,

666 Si tamen ſic Ordinatus reſciverit poſtea defectum ætatis, tenetur ſub mortali abſtinere ab exercitio Ordinis ita ſuſcepti: non iam ut ſuſpenſus, ſed ut adhuc irregularis ex defectu ætatis: quoniam prohibitio Eccleſiæ impediens ſuſceptionem Ordinis ante impletam ætatem, extenditur etiam ad executionem Ordinis ſic ſuſcepti, cum propter indecentiam Miniſterii prohibeatur ſuſceptio Ordinis. Verum quidem eſt, quod & ſi cognito defectu ante impletam ætatem, & adveniente iam mala fide, miniſtrando in tali Ordine peccat mortaliter, non tamen incurrit novam irregularitatem ex delicto abuſus ſacri Ordinis, ob violatam cenſuram: cum ita bona fide ſuſcipiens Ordinem, nullam ſuſpenſionem, vel cenſuram incurrerit: ut docet etiam *Diana reſ. cit.* 41. ubi ſic: *Difficultas eſt, an adveniente mala fide, ſi ſic ordinatus ante legitimam ætatem celebret, incurrat irregularitatem. Reſpondeo negativè cum Peyrino in tom. p. Privilegior. Minimor. Conſtit. p. Iulii II.* §. 16. *n.* 29. *qui citat Navarrum, Quarantam, & Rodriquez* (quibus adde *Suarez de Cenſuris diſp.* 51. *ſec.* 2. *n.* 4. *Bonacinam. n.* 13. *cit. & Leandrum diſp. cit.* 6 *qu.* 13. alios etiam referentem) *Et ratio eſt, quia cum à principio non incurrerit in ſuſpenſionem, adveniente mala fide ſi celebret, non eſt cur irregularitatem incurrat. Sed an ſaltem ità celebrando peccet mortaliter, reſpondet affirmativè Villalobos, & alii communiter, &c.* hactenus *Diana*.

667 Ex hac autem doctrina ſequitur, quod talis, adveniente poſtea, & impleta ætate requiſita abſque ulla alia diſpenſatione, vel abſolutione, in eo ordine celebrare poterit, cum iam nulla amplius cēſura ligatus ſit, ut ex mox dictis colligi debet, & expreſsè etiam docet *Peyrinus* §. *cit.* 16. *n.* 27. per hæc verba: *Qui bona fide ſine dolo inadvertenter, aut ignoranter, vel imprudenter ante legitimam ætatem ordinari ſe fecit, putans ſe habere legitimam, non incurrit poenam ſuſpenſionis indictam in Extravag. Pii II. quia illa ſolum punit præſumentem, ac temerarium, quare cum ad ætatem pervenerit, poterit ſine ſcrupulò celebrare. Navarrus* (ubi ſupra) *Quaranta in Summ. Bullarii, Verbo Ordo. Verſu Quibus ſic, pag.* 486. *Miranda in Man. Prælat. to. p. q.* 39. *art.* 6. *Verſ. Solummodo eſt difficultas, &c.* Quibus addo *Trullench de Sacram. lib.* 6. *cap. unico, dub.* 10. *n.* 7. ubi ſic: *Non incurrit hanc ſuſpenſionem, qui facta debita diligentia, putans habere legitimam ætatem, cum revera non habeat, fuit ordinatus. Item nec qui teſtimonio parentum bona fide ſuſcepit Ordines ante legitimam ætatem. Item nec qui ignoranter id fecit, quamvis ſit culpabilis, modo non ſit affectata, ita ut æquiparetur dolo, temeritati, aut præſumptioni. Hinc fit hunc, bona fide durante, ſi exerceat Ordinem, nec peccare, nec incurrere cenſuram aliquam, nec fieri irregularem, quia ut dictum eſt, non eſt ſuſpenſus, conſequenter celebrando non violat cenſuram: at dum ſciverit ſe non habere legitimam ætatem, peccat mortaliter ſi celebrat. Adepta autem legitima ætate, poterit ſine aliqua abſolutione, aut diſpenſatione in ordine miniſtrare, quia cum non fuerit ſuſpenſus, ſolum requiritur, ut revera habeat legitimam ætatem. Ita Covarr. in Clement. Si furioſus par. p.* §. *p. n.* 4. *Barboſa de Poteſt. Epiſcop. par.* 2. *Allegat.* 16. *n.* 23. Quibus inſuper adde *Iordanum tit.* 16. *cit. num.* 216. *Verſ. Bene verum eſt, Sporer n. cit.* 262. *in fine*, & alios apud citatos. Sed

668 Quæres hìc, An ſuſpenſus propter Ordinē ſuſceptum ante legitimā ætatē poſſit exercere ordines alios antea ritè

ſuſce-

susceptos. Respondeo affirmativè cum *Henriquez lib. 13. cap. 32. n. 2.* ubi, *suspensus ab uno Ordine superiore, ut à Diaconatu, quem per saltum recepit, non censetur suspendi ab inferioribus Ordinibus) Avila de Censuris par. 3. disp. 3. dub. 7. versu Sextò notandum est. Leandro disp. cit. 6. qu.* 10. alios plures allegante: *Diana to. 5. Coordin. tract. 3. res. 42. ex part. 5. tract. 10. res. 35.* & apud ipsum *Scortia in Bulla Pontif. epit. 39. theor.* 109. ibidem docente; huiusmodi suspensionem impedire solum usum Ordinis malè suscepti, & in quo deliquit, & consequenter etiam ne ulterius ascendat, non autem ne utatur Ordine inferiori, si legitimè illum suscepit: idque indicant illa verba: *Si suspensione durante in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant*. In eisdem scilicet malè susceptis, quibus suspensi sunt, & non in quovis Ordine; ut etiam iure antiquo suspendebantur ab executione Ordinis solius malè suscepti *ex Gloss. cap. Consultationi, de temp. ordin. ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 2. de reform.* ita *Sfortia, & Diana.*

PRIVILEGIUM TERTIUM

Episcopus Ordinans ignoranter alienum Subditum, non manet suspensus.

669 **E**Piscopi licet validè cõferant Ordines subditis alterius Episcopi, absque eius licentia, non tamen licitè, quia id ipsis prohibitum est *in Concil. Niceno can. 17. & Trident. sess. 14. cap. 2.* Ubi Episcopo Ordinanti non subditum imponitur poena suspensionis à collatione Ordinum per unũ annum, & ipsi Ordinato ab exercitio Ordinum sic susceptorum, ad beneplacitum proprii Episcopi, Et noviter ab *Urbano VIII. in Bulla incip. Secretis. Anno 1624. edita. Sic Leander par. 2. tract. 6. disp. 8. qu. p. cum Navarro lib. p. Consil. De Temporibus Ordinationum, Consil. 39.* Qui tamen, sequenti *Consil. 40.* excusat ab hac suspensione Episcopum ex ignorantia probabili ordinantem alienum subditum, ut in proposito privilegio: do hic eiusdem verba: *An Episcopus ignoranter Ordinans alienum Parochianum sine licẽtia sui Ordinarii sit suspensus? Respondeo quod nõ est suspensus, si probabiliter id ignorabat, tum per §. Notandum p. quæst. 4. & alia citata per eius Glossam: tum quia cap. Eos qui. de temp. ordin. lib. 6. quod imponit pœnam suspensionis ordinanti alienum Parochianum sine licentia Superioris, requirit ut id faciat scienter, vel affectata ignorantia*: ita *Navar.* quem sequens *Leander disp. cit. qu.* 3. in qua inquirens, An Episcopus ordinans ignoranter alienum Subditum, maneat suspensus? Respondet negativè, & ut in nostro privilegio: Quia, inquit, *Cap. Eos qui, citatum*, imponens pœnam Ordinanti alienum sine licentia sui Episcopi, requirit, ut id faciat scienter, vel affectata ignorantia. Sic *Navarrus l. c. Consil.* 40. qua de re videndus *Petrus M. Passerinus in p. libr. 6. Decretalium. In cap. Eos qui. 2. de tempor. ordin. à n. p. usque ad 17. fol. mihi* 453.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Sacris initiatus ab Episcopo alieno ignoranter, à suspensione excusatur, & etiam ab irregularitate si eodem Ordine utatur.

670 **T**Alem *scienter* ab Episcopo alieno sacris initiatum, ipso iure esse suspensum, & celebrando ante absolutionem suspensionis fieri irregularem, certum est, quia sic habetur in *Extravag. supra cit. Cum ex Sacrorum Pii II.* & docent *Navarrus consil. 39. citato in fine, Leander disp. cit. 8. quæst.* 24. & alii. Ab utraque au-

autem liberat, & excusat ignorantia, ut in hoc privilegio. Sicut enim excusat Episcopum, *ex præced. privil.* ignoranter ordinantem non subditum à pœna suspensionis, & hunc eundem excusabit pariter, cum non sit maior ratio de uno quàm de alio. Ablata autem suspensione à principio, ob ignorantiæ privilegium, nec contrahi amplius potest ulla irregularitas, ut patet *ex anteced. privil. 2. huius Capitis*. Et esto etiam daretur scientia suspensionis in sic ordinato, si hæc tamen esset cum ignorantia invincibili irregularitatis, licet ipso iure suspensus esset, nihilominus celebrando non incurreret irregularitatem, excusante censuræ ignorantia si non peccati in hoc casu, ergo.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui invincibiliter ignarus obligationis servandi castitatem, suscepit Ordinem Sacrum, cui annexa est hæc obligatio, ab ipsamet excusatur in foro conscientiæ.

671 ORdini Sacro annexam esse obligationem servãdi perpetuam castitatem certissimum est, non quidem iure divino: sed iure Ecclesiastico inductam, aut ex proprio voto, aut ex utroque simul: nam quod est de iure divino indispensabile est, atqui tam in Græca, quàm Latina Ecclesia permissum fuit Sacrorum virorum coniugium: ergo. Et hac de re *Concil. Trident. sess. 24. Can. 9.* sic definit: *Si quis dixerit Clericos in Sacris Ordinibus constitutos; vel Regulares castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto: anathema sit.* Ex qua definitione patet, quod Cõcilium, continentiam Sacrorum ministrorum, non in divinum aliquod præceptum, sed in legem Ecclesiasticam quoad Clericos, & in solemne votum quoad Regulares professos refert. Quod advertit etiam *D. Tho. 2. 2. qu. 88. art. 11.* dicens: *Non est essentialiter annexum debitum continentiæ Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ*. Et docent *Leander tract. 6. cit. disp. 8. qu. 7.* cum aliis ibidem relatis; præcipuè *Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 27. qu. 2.* Qui tamen *n. 10.* affirmat probabilius esse hanc obligationem non consurgere immediatè ex constitutione Ecclesiæ, sed ex voto castitatis, quod Ecclesia suo præcepto annexuit Ordinibus Sacris: cogitque eos, qui Ordinem Sacrum assumunt, ut votum castitatis emittant, non expresse, sed facto ipso, & tacitè; quamvis enim voce non voveant, & facto, & opere profitentur castitatem per sacrorũ Ordinum susceptionem. Et quod iubeat hoc potestati Ecclesiæ, consequenterque verè votum sic liget; probat, quia quamvis Ecclesia neminem possit absolutè cogere ad continentiam, cum sit res meri consilii, *ca. integritas 32. qu. 1.* In ordine tamen sacro, quem confert, potest apponere conditiones, & leges iustas illi statui convenientes, qualis est, ut ad illum promotus, castitatem voveat. Sicut quilibet in rei suæ traditione potest legem apponere, *l. in traditionibus, ff. de pactis*. Hæc *Sanchez n. 10. citato*: ubi etiam pro sua sententia refert cum *S. Thoma* quinquaginta Theologos, & Canonistas, quibus & alii addi possunt. In hoc tamen uno D.D. omnes conveniunt, quod omnibus constitutis in maioribus Ordinibus præcepta sit continentia, ut patet ex multis Sanctis Patribus, tot Canonibus, & nominatim ex *Concil. Tridentino l. c.* quo supposito tanquam certo

672 In proposito privilegio affirmatur, quod si quis ignarus omninò dicti Voti, seu obligationis servandi continentiam, Ordines suscepit sacros, ab huiusmodi obligatione in conscientia & foro interiori excusatur: à quo nõ dissentit *Coninch de Sacram. disp. 20. dub.*

14.

14. *difficult.* 3. quem sequitur *Palaus par.* 4. *de Sacram. Ordinis tract.* 27. *disp. Vnica, punct.* 18. *n.* 12. Et probatur, quia si talis Ordinem Sacrum suscepit existimans nullam obligationem castitatis servandæ eidem Ordini annecti, nulla est illi obligatio in foro conscientiæ; & eo magis (inquiunt *citati*) si probabilibus rationibus ille ductus, ita existimet: non enim ex voto suscipitur talis obligatio, ut de se constat, cum nemo censeri possit vovere id quod ignorat omninò: votum namque est lex privata, quam quisque sponte sua sibimet imponit: ignorans autem prorsus votum, caret voluntate vovendi, ac per consequens, imponendi sibi eam legem. Quod confirmari potest ex *D. Gregor. lib.* 4. *Epist.* 42. *circa medium* (ab iisdem etiam relatum) ubi scribit: nimis durum esse, iis Subdiaconis, qui in Sicilia erant ordinati, cum ibi omnes Subdiaconi more Græcorum uterentur uxoribus, velle harum usum interdicere; quia nimirum cum fuerint ordinati cum ignorantia talis obligationis, non potuerunt censeri eam acceptasse. Neque etiam supposita obligatio suscipitur ex dicta lege Ecclesiastica, quia ipsa neminem invitum (ut ait etiam *Palaus n. cit.*) intendit astringere, ut colligitur ex eodem *D. Gregorio.* Ergo.

673 Dicit privilegium *in foro conscientiæ:* quia in foro exteriori talis ignorantia non censebitur probabilis, & iusta, ut docet *Azorius par.* 1. *Instit. Moral. libr.* 13. *cap.* 14. *qu.* 10 & confirmat *Sporer par.* 1. *Tyrocinii sacramentalis cap.* 6. *qu.* 49. §. 4. *n.* 360. *fol. mihi* 396. hęc dicens ad rem nostram: *Si quis suscipiat Ordinem Sacrum prorsus ignarus Voti annexi Castitatis:* (*Casus hoc tempore vix supponendus: supponamus tamen*) *siquidem intenderet suscipere eo modo, quo alii suscipiunt, seu eo modo, quo Ecclesia Catholica confert, adhuc implicitè emittit votum; & de eo informatus postea obligabitur, nec validè Matrimonium contrahere poterit: quod si verò nec sic quidem intendat, sed potius errore positivo credidit non esse obligationem voti annexam Ordini, aut etiam animo ita comparatus fuit, ut si sciret votum, & obligationem castitatis Ordini esse annexam, eum non susciperet: tunc adhuc validè ordinatus, in foro conscientiæ saltem voto castitatis non obligabitur, cum illud nullo modo emiserit* (*quia votum debet ex propria voluntate oriri, est enim spontanea promissio facta Deo*) *Obligabitur tamen in foro externo, quousque illam suam ignorantiam, errorem, vel dispositionem contrariam probaverit. Et insuper irritum esset eius Matrimonium, quod fortè contraheret, quia habet Ordinem Sacrum, cui annexum est impedimentum dirimens: unde postea informatus, si velit in Ordine suscepto ministrare, votum antea omissum debet emittere, ut supra dictum. Si nolit, & Matrimonium inire cupiat, omninò dispensatione opus erit, quam difficulter impetrabit, quia difficulter probabit talem ignorantiam habitam hodie in tanta rerum peritia. Certè Vrbanus VIII. cuidam Subdiacono* (de quo *Gobat in Alphabeto Ordinis Casu* 20.) *alleganti defectum intentionis in suscepto Ordine, & dispensationem identidem per Patronos petenti, denique impertiuit rescriptum cum hac fulminatrice Clausula* (*Dispensamus in animam tuam*) *indicans nimirum dispensationem ipsi cessuram in æternam perniciem, nisi preces veritate nitantur:* hactenus *Sporer*: optimè affirmans quod difficulter ille probabit talē suam ignorantiam habitam hodie in tanta rerum peritia: ob quam etiam advertit *Coninch, & cum ipso Palaus l.l. c. c.* Vix in Ecclesia Latina hanc ignorantiam posse habere locum, cum præcipuè omnes ante collationem Sacrorū Ordinum ab Episcopo admoneantur de obligatione castitatis servandæ, dum iis dicit. *Filii dilectissimi ad Sacrum subdiaconatus ordinem promovendi, iterum, atque iterum considerare debetis, quod si hunc Ordinem susceperitis, castitatem Deo adiuvante servare oportebit.*

bit. Vide Tambur. de Sacram. Ordinis libr. 7. cap. 3. §. 3. n. 11. ubi habes eandem hanc doctrinam traditam à *Sporer* Sed

674 Contra privilegium opponès, *primò*, quod lex iustè lata obligat etiam ignorantes. *Secundò*, quod suscipiens spontè aliquod officium, necessariò acceptat omne onus ei annexũ, etiamsi hoc ignoret. *Tertiò*, quod talis debet velle legitimè Ordines suscipere, & consequenter implicitè vovere continentiam, aliàs illegitimè eos susciperet. Respondeo cum *Coninch l. c. n.* 142. Ad primum, id solùm verum esse in obligationibus, quæ omninò invitis imponi possunt, qualis non est hæc obligatio ad continentiam, quæ requirit aliquam acceptationem obligati; vel saltem ut aliquid faciat, quod ipsum ad talem acceptationem obliget. Ad secundum, negatur assumptum esse generaliter verum. Fallit enim quoties is, qui officium suscipit, habet iustam causam sibi persuadendi tale onus non esse annexum illi officio, nec non habet invincibilem ignorantiam huiusmodi annexionis. Ad tertium negatur consequentia: Quia qui ob probabilem rationem, vel errorem positivum sibi omninò persuadet, sacrum Ordinem sine voto, seu obligatione continentiæ posse legitimè suscipi, potest eum velle sic suscipere: maximè sine voto, cum Ecclesia ab eo non exigat Votum ex dictis.

675 Quæres hic obiter, an excusetur à peccato, qui per ignorantiam invincibilem aliquid facit, vel omittit contra proprium statum, & officium: respondeo excusari, cum *Bonacina to. 2. tit. de Peccatis disp. 2. qu. 8. punc. 3. n. 18.* Cum laboret ignorantia invincibili, ut supponitur, & dari possit talis ignorantia, non solum communium legum, verum etiã particularium spectantium ad proprium statum, & officium (ut constat etiam ex dictis in hoc privilegio, de Ordinato in sacris, qui ignorat obligationem suam servandi continentiam; quando videlicet nulla præcessit de huiusmodi legibus cogitatio; humana etenim diligentia expelli non potest ignorantia, vel inadvertentia, cuius nulla prorsus occurrit cogitatio.

676 Ex superioribus dictis infertur, quod & si Ecclesia absolutè nequeat cogere possit ad servandam (multo minus ad vovendam actu interno) continentiam, cum hæc res sit consilii, non præcepti, teste *Apostolo 1. Corinth. 7.* nihilominus in Ordine Sacro, quem liberè confert quibus vult, conditionem, & legem adiicere potest, & de facto adiicit, ut qui talem ordinem suscipiunt, eo ipso facto continentiam profiteantur, ut colligitur *ex sacris Canonibus supra citatis, sanctis Patribus, &c.* Casu tamen quo quis invincibiliter ignoraret hanc legem, & obligationem, (ut in hoc privilegio) adhuc maneret ad castitatem servandam obligatus, si informatus vellet in ordine suscepto ministrare, aliàs esset in statu peccati mortalis, quia præcepto gravissimo Ecclesiæ contradiceret. Et si hoc tempore laberetur in peccatum incontinentiæ, non committeret in illo malitiam sacrilegii in Confessione detegendam, quia nec contra votum, nec contra legem ex motivo Religionis præcipientem delinqueret. Videantur hac de re *Dicastillus tract. 6. disp. p. n. 398. & 400. Tamburin. l. c. n. 10. Sporer §. 4. cit. n. 357. & 358. Gobat Casu 20. cit.* & alii.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Qui suscipit Ordinem Sacrum ignorans invincibiliter onus eidem annexum recitandi Horas Canonicas, atque adeo illas omittit, excusatur à culpa ignorantia durante.

677 Sacris Ordinibus initiati tenentur iure Ecclesiastico ad reci-

recitandas quotidie Horas Canonicas saltem privatim, *Suarez lib. 4. de Orat. cap. 16. n. 2. Bonac. to. p. de Horis Canonicis disp. p. qu. 2. punc. 3. n. p. Trullench in Decal. libr. pr. cap. 7. dub. 12. §. 2. n. p.* & alii apud ipsos: & communiter D. D. quod probat præcipuè ex comuni usu, & consensu Ecclesiæ, habente vim præcepti sub mortali obligantis. Quamvis autem huius præcepti, & obligationis ignorantia vix concedi possit quæ excuset Clericum in Sacris, cum sit præceptum satis notum: nihilominus si verè in aliquo extaret invincibilis, & inculpabilis, utique excusaret, ut in proposito privilegio; quód etiam confirmat, & approbat expresse *Trullench in Decal. libr. p. cap. 7. Dub. 29. n.* 4. ut sequitur: ***Quoad ignorantiam dico, ignorantiam iuris vix posse excusare Clericum in sacris, vel habentem beneficium: est enim præceptum satis notum, & dum examinantur ad Ordines, vel beneficia, solet inquiri de obligatione, & Horis Canonicis. Si autem daretur invincibilis, & inculpabilis (secus si crassa, & culpabilis) excusare posset. De*** *Obligatione autem ad tempus in* Beneficiario *facilius potest esse ignorantia iuris, ut an teneatur recitare statim, ac obtinuit beneficium, an post sex menses tantum: an etiam quando non recipit fructus, & huiusmodi. Quod si ignorantia sit facti, quæ coincidit cum naturali oblivione, vel inadvertentia, quæ circa unam, vel alteram horam (vix tamen circa totum officium contingit) si verè talis est excusat: hoc est si absque culpa contingit talis ignorantia, seu oblivio, & inadvertentia: ratio est, quia efficit involuntarium:* ità *Trullench*, & ante ipsum, ac sub iisdem ferè verbis *Filliuccius to. 2. tract. 23. cap. 9. qu. 2. & 3. n. 281. & 282.* item *Bonacina tom. p. de Horis Canon. disp. p. qu. 6. punc. 3. n. 9.* alios referens. Et *Castro Palao par. 2. de Horis Canon. disp. 2. punc. 6. n. p.* Dicit autem privilegium, *Excusatur à culpa ignorantia durante:* scientia namque adveniente obligationis Horarum Canonicarum, debet eas sub culpa lethali recitare quotidie Ordinatus in sacris, ut advertit etiam *Azorius Instit. Moral. par. p. libr. 13. cap. 14. qu. 10. in fine.*

CA-

CAPUT XXVI. DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA SACRAMENTUM MATRIMONII.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Promissio Matrimonii facta cum semiplena advertentia, & ignorantia, non inducit obligationem adimpletionis.

678 Cum promissio Matrimonii, seu Sponsaliū obligatoria sit sub mortali *Sanchez de Matrim. libr. p. disp.* 27. *n.* 2. cum aliis tribus, & triginta D. D. & communiter: (Omnes enim contractus obligatorii sunt ex iustitia, sed sponsalium mutua, & reciproca promissio, & obligatio, verè est contractus, & in materia gravi, igitur obligatorius ad sui adimpletionem sub mortali) hinc est, quod petit advertentiam, & deliberationem ad mortale requisitam. Quapropter, meritò *à Basilio Pontio libr. 4. de Matrim. cap. p. n. p.* sequens generalis statuitur regula tanquam certa: *Ea deliberatio, sive ea libertas cum ea consideratione necessaria est ad contractum Matrimonii, & ad sponsalia, quæ necessaria est ad peccatum mortale.* Huiusmodi autem regula videtur esse fundamentum propositi privilegii: Quod ex eademmet probat etiam *Leander par.* 2. *De Matrim. disp. p. qu.* 17. sic dicens: *Quia sponsalia obligant ad mortale, petunt advertentiam, & deliberationem, ad mortale saltem requisitam. Quæ tunc censetur talis, quando intellectus, sine ullo errore, aut ignorantia apprehendit rem, & sufficienter advertit, sit ne bona, vel mala; quod totum deficit in semiplena advertentia, & deliberatione*: sic etiam *Sanchez de Matr. disp.* 8. *n.* 2. & 3. *Lessius lib.* 2. *cap.* 40. *dub. p. n.* 2. Bonac. *to. p. de sponsalib. qu. p. punc. p. n.* 4. *Trullench De Matrim. lib.* 7. *cap. p. dub.* 3. *n.* 2. & alii.

679 Ex hoc privilegio sequitur, promissionem matrimonii factam alteri in calore iracundiæ nec esse validam, nec obligatoriam, si iracundia, vel animi perturbatio tanta sit, ut privet hominem in tali statu usu rationis, impediatque advertentiam requisitam ad mortale. *Navarr. in Man. cap.* 18. *n.* 7. *Sanchez cum aliis triginta n.* 5. *cit. Trullench l. c. n.* 4. *Leander l. c. q.* 18. aliique plures. Si verò non sit tanta perturbatio, ut de facto advertentiam non impediat, aliter est dicendum. D. D. iidem. Item sequitur neque esse validam, vel obligatoriam matrimonii promissionem alteri factam ab insano, amente, neque ab ebrio, eo tēpore, quo his defectibus subiacent, cum tunc temporis careant perfecta libertate, advertentia, & cognitione quæ necessaria est, ad perfectum voluntarium consensum. Si verò dum isti lucida habent intervalla, & quando sunt, vel ab insania, vel ab amentia liberi, contraherent spōsalia, valida essent, & obligatoria. Uti & similiter si in aliqua materia insani essent, & in aliis rationis compotes existerent, nisi insanitas esset huius materia.

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui promisit Matrimonium, invincibiliter ignorans promissionem suam esse obligatoriam, eam non adimplendo, à culpa excusatur.

680 Probatur hoc privilegiũ, quia si promisit invincibiliter ignorãs obligationem sequi ex promissione, non habuit voluntatem promittendi, cum ignoraverit naturã promissionis: ergo. Confirmatur, tum quia obligatio promissionis consurgit ex spontanea promittentis voluntate, at in casu huius privilegii omninò involũtaria est, cum nihil magis sit contrariũ voluntati quam ignorantia, & error, *l. Si per errorẽ, ff. De iurisd. omn. iud.* tum quia ignorantia, & error circa substantiam rei promissæ, irritant obligationẽ, eo quod voluntatem auferant, at multo magis ad promissionis naturam pertinet virtus obligandi, ergo huius virtutis ignorantia, voluntatem, & obligationem aufert. Tum etiã quia in casu proposito verè non vult ille promittere matrimoniũ, cum per vocem, promitto, nõ intelligat promissionem, & obligationem oriri, sicque verum privilegium. Quod etiam tradit *Carolus Baucius De miscell. Practicis qu. 269.* sic dicens: *Quando promittens matrimonium se habuit negativè, puta, quia naturam promissionis, & obligationem ex ea resurgere prorsus ignorabat, non manet obligatus: quia obligatio promissionis consurgit ex spontanea promittentis voluntate; sed in hoc casu omnino involuntaria est, cum nihil magis voluntati contrarium sit, quam ignorantia, & error*; & ita etiam *Sanchez de matrim. libro p. disp. 9 n. 2. Versu Item certum. Cum aliis ibidem. Filliuccius tom. p. tract. 10. cap. 7. qu. 3. Vers. Quartò potest. num.* 238. *Bonacina tom. p. De Sponsalib. qu. p. punct. p. num. 5. Trullench. de Sacram. libro 7. cap. p. dub. 4. Sporer de Sacram. par. 2. tract. 2. cap. p. §. p. Versu Hinc deduces. fol.* 771. & alii.

681 An verò promissio ficta matrimonii sit valida ad obligandum? Affirmat *Pontius de Matrim. lib. 12. cap. 2. n. 7. cum Vasquez disp. 6. De matrim. cap. 3.* Quia talis promissio, & si verbalis, est vera respectu hominis. Et *Hurtado de matrim. disp. p. Diffic. 11. n.* 42. existimat promissionẽ matrimonii, & cuiuscumque alterius rei, fictè omninò, & solis verbis homini factam, absque alio animo quam proferendi verba ipsa, esse validã ad obligandum ex fidelitate, sed non ex iustitia, nisi per accidens, ratione videlicet damni secuti. Ex quo etiam infert *n.* 43. promissionem tantum exteriorem respectu hominis, non esse in rigore omninò fictam; quia nequit esse ficta in ratione promissionis, quamvis sit ficta in ratione contractus conferentis ius iustitiæ. Ex opposito tamen *Sanchez disp. 9. cit n. 3. Coninch de Sacram. disp. 21. dub. 2. n. 7. Bonacina to. p. de matrim. qu. p. punc. 2. n. 2. Versic. Dixi in propositione. Trullench l. c. dub. 5. n. 2.* aliique penes eosdem, sentiunt (& ego cum illis) talem fictam promissionem neque ex iustitia, neque ex fidelitate obligare: quoniam nec iustitia, nec fidelitas obligare possunt ad id quod verè promissum non est. At ficta promissio non est vera, sed solo nomine promissio, ergo non inducit obligationem: nec etiam ex fidelitate: nam etiam obligatio ex fidelitate supponit veram promissionem: aliter si non sit vera, idem est ac si nulla promissio existeret; nulla autem existente, quomodo potest (ait *Trullench*) oriri ex illa aliqua obligatio cum non entis nullæ sint qualitates? Peccavit tamẽ (inquit idẽ, & mortaliter ait *Sanchez n. cit.* cum aliis ibidem) fictè promittẽdo, quia decepit sic alterum, qui non poterat ita facilè cognoscere illius deceptionẽ, & commisit perniciosum mendaciũ, in quolibet enim contractu utrinque obli-

obligatorio (qualis est sponsalium) lex iustitiæ præscribit, ut uterque verè contrahat, & promittat. Non tamen tenetur stare promissioni, nec adimplere sponsalia ex vi promissionis, seu sponsalium, nisi ratione damni, si alter fortè patitur, aut ratione scandali vitandi, si aliter vitari non potest: sic *Trullench n. cit. & dub. 6. n. 2.* aliique. Et *P. Diana. to. 2. Coordin. tract. 6. ref. 7. Ex p. 3. tract. 4. ref. 204. aliàs 205.* licet affirmativam sententiam *Pontii, & Vasquezii* (quam sequitur etiam *Turrianus in 2. 2. tom. 2. disp. 64. dub. 15.*) non reiiciat, ob eiusdem fundamentum, ab his Doctoribus assumptum: Quia videlicet, eo ipso, quod quis profert verba promissionis, & quæ scit esse promissionis, & illi cui fit promissio sunt insinuata, ex naturali iure tenetur ad servandam veritatem, cum promissio esse debeat fidelis: idcircò qui promisit, non potest sua voluntate tollere eam naturalem obligationem: nec esse potest voluntas proferendi externa signa promissionis, sive contractus cuiuscumque, sine implicito animo se obligandi: Unde obligatio promissionis (in hac sententia per suos D. D. & in omni contractu) non oritur ex voluntate promittentis, sed ex naturali iure, quòd debet esse veritas coniuncta verbis in futurum, quam non potest auferre à verbis, qui promittit. Licet inquam, idem P. *Diana*, non reiiciat hanc sententiam; oppositam tamen *P. Sanchez*, & aliorum citatorum (quæ communis etiam est) nempe promissionem fictam non obligare, putat in praxi tutam, & probabilissimam esse. Ad fundamentum autem *Pontii, & Vasquezii* allatum, fidelitatis videlicet, & veritatis, quæ in promissionis verbis inesse debet, iam responsum est supra cum *Trullench*: Quia enim fidelis inquam, & vera debet esse promissio, idcircò qui decipit, fictè, ac mendaciter promittendo, peccat: at qui sic promittit, verè in foro interno non promittit, ut dictum est. In externo vero foro, iudicabitur ferè semper contra fictè promittentem; nam Iudex super verbis promissoriis sententiam feret, non super intentione; tum quia hæc non est directè sub sua iurisdictione, tum etiam quia ab ipsomet supponetur eadem coniuncta cum verbis; quando enim verba sunt promissoria, non est præsumendum defuisse intentionem, & animum promittendi, cum iste ex natura rei adesse soleat, nisi de contrario constet.

PRIVILEGIUM TERTIUM.

Sponsus qui post valida contracta Sponsalia sufficientem habet causam ad illa dissolvenda, quam tamen ignorat, si cum tali ignorantia accedat carnaliter ad Sponsam, non amittit ius resiliendi ab illis.

682 SPonsum conscium causæ sufficientis (quæ multiplex esse potest) ad dissolutionem sponsalium, ius amittere resiliendi ab ipsis si accedat ad sponsam, eamque carnaliter cognoscat, affirmant communiter D. D. *Sanchez de Matrim. lib. p. disp. 66. n. 2. Coninc. de Sacram. disp. 23. dub. 10. num. 76. Hurtado de Matrim. disp. 2. diffic. 16. n. 59. Diana to. 2. Coordin tract. 6. ref. 14. n. 5. Ex par. 10. tract. 11. & Misell p. ref. 28.* & alii. Et ratio est: quia sicuti si Vir matrimonio copulatus cum Uxore, post cognitum eius adulterium eam cognoscat, amittit ius petendi divortium, ut docet *D. Tho. in 4. disp. 35. qu. unica, art p. in corp.* & patet *Ex lege si Uxor 13. in fine. ff. ad leg. Iuliam de adulteriis*. Et eidem iuri renunciare censetur: ita similiter sponsus per talem copulam amittit ius dissolvendi sponsalia: eo enim accessu, utpote facto sub spe matrimonii, satis ostendit se cedere iuri resiliendi, & in priori con-

consensu permanere. Quod verum utique existimabitur in foro exteriori, quia in eo absque dubio (inquit etiam *Hurtado*) ita iudicabitur, cum dictus accessus sit vehemens indicium remissionis causę, ac defectus, & cessionis iuris resiliendi. In foro autem interiori, & conscientiæ ius pariter amittit sponsus per talem copulam dissolvendi sponsalia in opinione *Dianæ n. cit.*, etiam si voluntatem non habeat remittendi ius suum; quoniam remissio hæc (inquit ipse) non fit ab homine, sed à iure: & si nulla ipso iure erant sponsalia, per copulam fiunt valida. *Unde* (concludit ipse) *ego his diebus consului, non potuisse quendam à sponsalibus resilire; quia post fornicationem sponsæ, illam carnaliter cognoverat.* Ab hac tamen doctrina quoad interiorem conscientiæ forum recedit *Hurtado n. cit.* (& cum eo *Trullench de Sacram. lib. 7. cap. 2. dub. 13. n. 7*) quando sponsus non accedit animo implendi sponsalia, quia (inquit) absque eo animo accedens non censetur verè remittere: quod tenet etiam apud *Dianam ref. cit. n. 6. Martinus Perez de Matrim. disp. 9. sec. 17. n. 6.* Ubi, quod in conscientiæ foro sponsus non amittit ius resiliendi, si accedat ad sponsam sine animo perseverandi in sponsalibus. Et ratio est, quia copula nullo iure continet explicitam, vel implicitam voluntatem renuntiandi proprio iuri; potest enim haberi sine ea voluntate, imò cum expressa opposita voluntate non renuntiandi: igitur accedens absque animo non renuntiandi, nec cedendi proprio iuri, illud non amittet, & consequenter resilire poterit à sponsalibus. Et tunc tenebitur solum recompensare damnum illatum, si alia via, quam ducendo sponsam potest damno illato satisfacere.

683 At insuper, nedum non amittit dictum ius accedendo absque consensu, & animo remittendi illud; sed nec quando idem suum ius ignorat, & cum tali ignorantia cognoscit sponsam, ut dicit privilegium propositum. Quod probatur, quia cum ea ignorantia non potest habere, seu non censetur habere consensum in sponsalia, illaque ratificare: cum *ex lege Si per errorem*: nihil sit magis contrarium consensui, quam error. Huic privilegio subscribunt *Diana num. 5. citato*. Ubi: *Si ignorat ius resiliendi, & cum ignorantia cognoscat Sponsam; non censetur sponsalia ratificare.* Et *Coninch. num. cit. 76.* sic: *Qui ignorans se habere ius resiliendi habet copulam, non censetur confirmare priorem consensum; quia ad hoc necesse est ut sciat se posse resilire; vel saltem, ut exterius ostendat se eo animo eam copulam habere, ut vellet priorem consensum confirmare, & si infirmus esset.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Copulati in Matrimonio invalido, cuius tamen invaliditas ab ipsismet invincibiliter ignoratur, excusantur à culpa lethali in eorundem usu carnali.

684 Hoc privilegium est idem omninò ac *privil. 10 Superioris cap. 11.* & cum ipso incidit ad quod ideo lectorem mitto, ne eadem ibi dicta hic repetamus. Unum tantum hic addo, & adverto. Filios videlicet assumptos ex tali matrimonio bona fide ex invincibili ignorantia inito, validoque existimato ab Ecclesia, ac ab eisdem contrahentibus, & copulatis, esse verè legitimos: ita *Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 42. num. p. & libr. 8. disp. 34. num. 46. Pontius De Matrim. lib. 11. cap. 2. §. 2. n. 13. Diana Tom. 2. coordin. tr. 6. ref. 134. n. p. Ex p. 10. tract. 11. & Miscell. p. ref. 62. Leander de Sacram. to. 2. tract. 9. disp. 18.*

q. 18. (ubi ex *Pontio, hanc esse sententiam omnium*) aliique penes ipsos. Et patet ex *cap. Ex tenore. Cap. Inter. Et cap. Pervenit, qui filii sint legitimi*. Et ratio est: Quia titulus Matrimonii prodest, ut filii censeantur legitimi, & ideo prodest, quia semper parentes (Vel alter saltem) dederunt operam rei licitę, saltem in sua existimatione, quæ probabilis fuit, cũ in facie Ecclesiæ contraxerint, & præsumédũ est, ne delictum præsumatur, aliàs hos non cõmiscendos, nisi credidissent validum esse matrimonium: Ecclesia enim quæ innoxios minimè punit, vult hos filios legitimos esse. Ita *Sanchez disp. cit. 42. n. p. cit. Versu, Praeterea quia*. Ubi dicit ipse (*Vel alter*) quia videlicet ipsemet (tum etiam alii Doctores allegati) concedit filios assumptos ex dictoMatrimonio esse legitimos, nedum quando uterqueConiugũ, & parentum est in bona fide, ob invincibilem ignorantiam impedimenti Matrimonium dirimentis, sed etiam quando unus tantum eorũ est in bona, alter verò in mala fide: Quapropter *disp. item cit. 34. n. 46. in princip.* ait sic: *Supponendum est, filium natum ex Matrimonio bona fide alterius parentis inito, esse verè legitimum, non solum quoad parentem habentem bonam fidem, sed etiam quoad alium malam fidem habentem. Quia verè est legitimus, ut constat ex cap. ex tenore, &c.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Promissio Matrimonii inter Adulteros non inducit impedimentum criminis dirimens eorum subsequens Matrimonium, si eorundem unus ignorabat alterum coniugatum esse, vel adhuc vivere alterius Coniugem.

685 Quando adulter, vel adultera cõmisso adulterio, cõtrahunt insuper, vel potius mutua promissione per verba de præsenti invicem promittunt se copulari in matrimonio, statim nascitur inter eos impedimentum dirimens, ut deinde, etiam mortua uxore adulteri, vel marito adulteræ, matrimonium validè contrahere nunquam possunt absque speciali dispensatione. Unde in pœnam huius criminis redduntur inhabiles ad contrahendum Matrimonium inter ipsosmet, non quidem iure naturæ, vel divino. Ut patet in *Davide*, qui post adulterium, & occisionem *Vriæ*, duxit eius Uxorem *Bethsabeam*, sed solo iure Ecclesiastico, ut constat ex plurimis Sacris Textibus *cap. Relatum 32. qu. p. cap. Propositum. Cap. Ex litterarum. Cap. Significasti. Cap. Veniens, &c. De eo, qui duxit*. Et ex communi sententia. Ratio autem cur imposita sit ab Ecclesia dicta inhabilitas est, ne ob promissionem scilicet factam Matrimonii contrahendi, captetur occasio machinandi mortem alterius Coniugis inter adulteros. Ex quo

686 Habes *primò*: in hoc crimine non requiri occisionem, vel machinationem mortis, sed sufficere adulterium cum promissione matrimonii. *Secundò*: Non sufficere solum adulteriũ, alioquin omnes adulteri, vel adulteræ invalidè contraherent secundas nuptias. *Tertiò*: Neque sufficere solam promissionem futuri matrimonii post mortem Coniugis quippe quæ per se loquendo, spectato iure naturæ illicita non est: quamvis per accidens huiusmodi promissiones soleant esse causæ multorum malorum: idcirco meritò *Cap. Finali. De eo, qui duxit*. Graviter delinquere dicuntur, eisque pœnitentia pręcipitur iniungi, qui matrimonio ligati, promittunt alteri matrimonium post Coniugis mortem. Quæ promissio, licet non secuto adulterio matrimonium subsequens non dirimat, est tamen nulla, & irrita, quia à iure reprobatur *in cit. cap. fin. De eo, &c.* utpotè quæ ansam insidiandi coniugi præbeat: hinc hos dantes similem fidem peccare graviter, expresè deciditur *in*

cit.

cit. cap. dum subiungitur in ipso, poenitentiam illis iniungendam esse, ut dixi; & tradunt ibi omnes scribentes. Similique culpa involvetur (inquit *Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 79. n. 40.*) acceptans eiusmodi promissionem, utpotè qui culpæ alterius consensum præbet. Requiritur igitur ad hoc impedimentũ, & sufficit, adulterium simul cũ promissione futuri matrimonii, sive adulterium sit commissum ante, sive post promissionem, seu fidem datam, ut expressè habetur eodem *Cap. Finali*. Minimè verò requiritur, ut fiat unum intuitu alterius per modum pacti conditionati, ex. gr. dicendo: promitto me ducturum te, mortua coniuge mea, vel tuo, si potestatem corporis feceris: nullibi enim hoc exprimitur, sed sufficit, cum adulterio ante, vel post, fieri promissionem Matrimonii, hancque promissionem non esse ante adulterium revocatam; si namque fuerit ante revocata, non erit amplius adulterium cum promissione, & ideò nec ullum amplius impedimentum. Si verò facta sit post adulterium, & si ante mortem coniugis revocata sit, impedimentum iam antea contractum per adulterium cum promissione, permanebit utique, & nil conferet talis revocatio ad illud evadendum. Quia iam illi id incurrerant, nec propria authoritate se eximere poterunt, ut notant *Sanchez disp. cit. n. 7. Bonac. de Matrim. qu. 3. punt. 6. n. 13.* aliique passim.

687 Præterea ad hoc impedimentũ requiritur, ut promissio, & adulterium vivente eodem coniuge facta sint. Undo si fides, & promissio data sit sub uno Matrimonio, & adulterium commissum sub alio posteriori, aut versa vice adulterium commissum sub priori, promissio autem facta sub posteriori matrimonio, non erit impedimentum; quia per posterius aliud matrimonium dissoluta est connexio adulterii, & promissionis; quæ haberi nequit nisi durante uno, & eodem matrimonio. *Sanchez disp. cit. n. 5.* cum aliis ibidem, *Bonacina l. c. n. 12. Pulao par. 5. de sponsalibus, disp. 4. punc. 12. n. 8. in fine*; & communiter. Colligiturque ex *cap. 6. & ultim. De eo, qui duxit*.

688 Ad hoc etiam crimen dirimens inducendum, requiritur insuper & adulterium perfectum, ac completum per immissionem seminis intra vas foemineum, adeo ut nec tactus quantumvis turpissimi, nec copula imperfecta, incepta, seu conatus, sufficiant, ut notant cum *Sanchez disp. cit. 79. n. 2.* plerique alii, ac Communiter D D. aliàs non erit perfectè adulterium impedimentum præstans, ut exigunt iura, in re odiosa strictè interpretanda. Et quod prius matrimonium, quo durante promissio futuri matrimonii inter adulteros facta est, fuerit verum, & validum matrimonium, & si ratum tantum, & nondum consumatum. Si enim Matrimonium illud reipsa fuisset irritum, & ut tale cognitum, ac definitum, adulterium existimatum cum promissione futuri Matrimonii nullum præstaret impedimentum, ut expressè deciditur *cap. 2. De eo, qui duxit* (Ubi decernitur matrimonium metu contractum, nec postea tacitè, vel expresè ratificatum, eo quod irritum sit, non obstare valori matrimonii alterius, initi cum adultera) & ut notat *Sanchez disp. cit. num. 30.* cum pluribus ibidem, & docent communiter D. D. Non est autem necesse ad hoc impedimentum inducendum, ut utraque pars sit copulata coniugio, sed tantum necesse est, quod unaquæque habeat notitiam proprii matrimonii, vel alterius adulteri, ut constat *ex citatis Capitib. 6. & 7.* (in quibus, quia foemina ignoravit matrimonium alterius, ob quod non peccavit peccato formali adulterii, dicitur, non incurrisse dictum impedimentum) & notat etiam *Hurtado de Matrimon. disp. 23. Difficultate 2. n. 6. Vers. Circa adulterium:* existimans præte-

te-

terea contra *Sanchez disp. cit.* 79. *n.* 31. ad hoc impedimentum sufficere, quando uterque adulter est coniugatus, nosse proprium coniugium, quamvis ignoret alterius: Quia (inquit *Hurtado*) in hoc casu verè uterque peccat peccato adulterii, & adulterium formaliter ex parte utriusque committitur. In dictis autem *Capitib. p. & 7.* dicitur, foeminam ignaram matrimonii Viri, non incurrisse dictum impedimentum, quia foemina ipsa (ut ibi supponitur) non erat coniugata. Ita *Hurtado*. Opposita tamen sententia *Sanchezii l. c.* & aliorum apud ipsum, & apud *Escobar. in Theol. Moral. libr. 27. sec. 2. dub.* 49. communior est apud *Gobat. in Alphab. Matrimoniali par. p. Casu* 10. *n.* 194. *in fine*.

689 Quo verò ad promissionem matrimonii iunctam adulterio, ut hæc contrahat dictum impedimentum dirimens, requiritur, ut inter complices, & criminis participes sit exterioribus signis expressa: quia se habet ad instar sponsalium, & per modum contractus. Nam promissio merè interna iuncta adulterio, non præstat hoc impedimentum, eo quod ea utpotè alteri ignara non præbet ansam machinandi mala, & mortem coniugi. Ita *Sanchez disp. cit.* 79. *n.* 9. cum communi. Ab aliquibus petitur quod sit mutua: sed ad minus requiritur quod sit ab altera parte acceptata, acceptatione manifestata aliquo signo exteriori. Et ratio est, tum quia acceptatione seclusa, non habetur fidei datio, quam *Textus Iuris* requirunt, sed nuda solum pollicitatio, seu fidei oblatio, non datio, quia nulli datur, quod à nullo accipitur: tum etiam quia, ut promissio iuncta adulterio inducat hoc impedimentum debet esse apta ad inducendum effectum, ob quem à iure idem impedimentum statutum est, atqui seclusa acceptatione alterius partis non est apta ad inducendum illum effectum, siquidem si promissio facta ab una persona, non acceptatur ab altera, non præbet sufficienter occasionem machinandi mortem coniugi. Unde si Viro promittente mulier non acceptet promissionem, sed illum respuat, vel negativè se habeat, non sequitur hoc impedimentum. Neque facit hic *Regul.* 43. *Qui tacet consentire videtur, de Regulis Iuris in* 6. nam hęc admittitur in sibi favorabilibus, non in id quod in ipsius damnum cedit, ut D. D. communiter colligunt ex eadem Regula apud *Coninch* mox citandum; nec *qui tacet consentire videtur* in sibi odiosis, nocivis, & poenalibus, ut in casu huius impedimenti, quod inducitur tanquam poena, ideo restringenda; hinc etiam *Glossa* super eadem *Reg.* 43. sic ait: *Ubi agitur de commodo, & honore tacentis, tacens videtur consentire. Sed si agatur de sua incommodo, non habetur pro consentiente.* Non requiritur autem quod huiusmodi promissio sit iurata; quia *iura*, & Doctores hoc non exigunt, sed quod de se nata sit obligationem parere. Ita *Paludanus*, *Sotus*, *Vega*, *Henriquez*, *Sanchez*, *Pontius*, aliique, quos citat, & sequitur *Leander de Matrim. disp.* 14. *qu.* 12.

690 An verò sufficiat promissio ficta, quæ seriò facta exterius appareat, & acceptatur omnino; *Sanchez disp. cit. n.* 10. *Coninch de Sacram. disp.* 31. *dub.* 5. *n.* 57. *Palaus l. c. n.* 11. *Leander disp. cit. qu.* 11. aliique penes ipsos, affirmant & eorum communis ratio est, quia talis promissio, & si ficta ex parte promittentis, verè ansam præbet promissario, qui eam veram, & seriò factā arbitratur, insidias machinandi coniugi innocenti, quod *iura* intendunt evitare. Sed negant, *Henriquez lib.* 12. *de matrim. cap.* 14. *n.* 3. *Sà de matrimonii Impedim. dirimentib. n.* 7. *Bonacina punc.* 6. *cit. n.* 8. *Hurtado diffic.* 2. *cit. n.* 9. *Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 4. *cap.* 10. *n.* 4. *Vers. Quarta Conditio. Aversa de Matrim. qu.* 18. *sec.* 3. *vers. Sufficere quoque. Diana to.* 2. *Coordinato tract.* 6. *res.* 168. & 169. *Ex par.* 3. *tract.* 4. *res.* 197 *alias*

aliàs 198. ex par. 9. tract. 7. & Miscell. 3. res. 26. Trullench de Sacram. libr. 7. cap. 9. dub. 10. *Conclus.* 3. *n.* 9. aliique. Quorum etiam ratio est: quia ficta promissio non est vera promissio, & sicut verum adulterium, sic veram exigunt promissionem. Nec tanta datur occasio machinandi coniugis mortem quando ficta promissio est, ac quando ex parte utriusque ut vera est accepata: quia tunc uterque posset moveri ad talem machinationem: at in casu nostro, illa solum pars, quæ eam veram iudicat: unde non currit omninò ratio à iuribus intenta; & si curreret, in his, quæ sunt odiosa, ut est apponere impedimentum dirimens matrimonio, strictè interpretanda sunt, nec ad similia extendenda.

691 Et sicut non sufficit ad contrahendum dictum impedimentum, promissio ficta cum adulterio; sic nec promissio (cum adulterio) conditionata, & conditione ante mortem coniugis non impleta, ita ut transierit promissio in absolutam per adventum eiusdem conditionis, ante coniugis mortem: ut si adulter dicat adulteræ, *Ducam te in Vxorem, si meus Pater ab Vrbe discesserit*; sic conditionatè promittendo, necesse est ut discessus Patris sit ante mortem coniugis, ut cum adulterio consurgat impedimentum: ita *Coninch dub.* 5. *cit. n.* 59. *Aversa sec.* 3. *cit. vers. Rursus sufficere. Hurtado Diffic.* 2. *cit. n.* 10. *Palao l. c. n.* 13. *Layman. n.* 4. *cit. Vers. Sexta Conditio. Trullench n. cit.* 9. *Tamburinus* de *Matrim. libr.* 8. *tract. p. cap.* 6. §. 3. *n.* 4. & alii: asserentes omnes, promissionem esse debere puram, aut saltem ante mortem coniugis purificatam, quia promissio conditionata ante conditionem impletam non est simpliciter promissio, aut fides data, quam requirunt Sacri Canones: esto enim conditionata promissio obliget expectare conditionis eventum, pendente tamen conditione non obligat exequi quod promissum est, idcircò non debet censeri promissio simpliciter, & absolutè. Cum hoc autem impedimentum annexum sit promissioni coniugis, de vera, & propria promissione, & quæ aliàs obligationem coniugii induceret, intelligi debet. Verba quippe legis, in poenalibus maximè, non extendenda, sed potius restringenda sunt. Et ratio hæc probat, quamvis ex prædicta etiam conditionali promissione daretur ansa occidendi coniugem, quia ob rationis similitudinem non debet fieri extensio in poenalibus. Accedit quod ex promissione conditionata ante mortem coniugis non æquè datur occasio coniugem occidendi, sicuti ex promissione absoluta, siquidem ex conditionata concipitur spes coniugii, sed sub dubio, & sub conditionis eventu.

692 Tandem præter ea, quę hactenus recensita sunt uti necessaria ad statuendum dictum criminis impedimentū dirimens matrimonium: insuper requiritur verum, & formale adulterium, ad quod necesse est, quod uterque habeat notitiam proprii matrimonii, aut matrimonii alterius adulteri, & si caret hac notitia, ità ut una pars ignoret alteram esse coniugatam, huius ignorantiæ causa impedimentum hoc non inducitur, ut in proposito privilegio, quod concedunt communiter D. D. apud *Trullench n.* 9. *cit. Conclus.* 4. in qua sic: *Requiritur, ut adulterium sit utrique notum, ut diximus in* 2. *&* 3. *Conclusione, & docent communiter D. D. unde non induceretur hoc impedimentum, si ipsa ignoraret eum, cum quo contrahit matrimonium, esse coniugatum: & si dum sciverit, illum esse coniugatum, se separat ab illo, & illum amplius non cognoscit, poterit mortua illius uxore, cum illo matrimonium inire: minimè verò, si adveniente scientia matrimonii illius, eum cognoscat; quia iam tunc, vivente alterius uxore, adest formale adulterium coniunctum cum matrimonio.*

693 Ratio huius privilegii est apertissima: Quia, solo Iure Ecclesiastico ex dictis, & per omnes impedimentum diri-

dirimens (de quo hic) inductum est, & Ius ipsum Ecclesiasticum exigit in eodem impedimento,& ad sui subsistentiam dictam notitiam,& scientiam,ergo ubi adest opposita ignorantia impedimentum abest. Minor subsumpta probatur *ex Textu Canonico*, & authentica sententia,seu rescripto *Alexandri III. cap. p. De eo, qui duxit*: ubi sic loquitur, *Propositum est nobis,quod quidam vir uxorem habens ,sibi aliam huiusmodi rei insciam copulaverit , sed prima mortua, discedere nititur à secunda . Sed licet in Canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio , & illam maximè , cui fidem dederat uxore sua vivente : vel quæ machinata sit in mortem uxoris; quia tamen præfata mulier erat inscia , quod ille aliam haberet uxorem; nec dignum est,ut præfatus vir qui scienter contra Canones venerat , lucrum de suo dolo reportet . Consultationi tuæ taliter respondemus: quod,nisi Mulier divortium petat,ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi*:sic Pontifex *cap. p. cit.*Ex quo,sicuti *ex cap. 7. eiusdem Tituli De eo qui duxit , Lib. 4. Decretal.* clarè habes, quia Mulier ignoravit matrimonium alterius, ob quod non peccavit ipsa peccato formali adulterii, ipsam excusari, nec incurrisse hoc impedimentum : & hoc idem dicit privilegium propositum. Ergo. Confirmatur, Quia *iura*, quibus hoc impedimentum statuitur, mentionem faciunt adulterii, quod ex utraque parte tendit in iniuriam coniugis, præbens quoquo modo occasionem mortis ei machinandæ, hanc autem rationem non habet illa copula,quç propter ignorantiam, excusationem præbet. Ergo. Accedit pro hoc eodem privilegio auctoritas nedum præcitatorum Doctorum, verum etiam omnium de matrimonio, & impedimento criminis in specie scribentium . Quorum aliqui affirmant, quod si unus adulterorum, etiam per crassam negligētiam ignoret adhuc vivere alterius coniugem , non incurret impedimentum. *Sanchez, Layman, Coninch*, aliique, etenim *Canones, scientiam exigunt*. Ergo ignorantia liberat ab hoc impedimento , sicque verum privilegium.

694 Quomodo autem se gerere debeant qui putantes coniugem iam esse mortuam, vel mortuum, bonaque fide contraxerunt matrimonium , postea vero cognito, coniugem adhuc vivere, committunt, vel pergunt committere adulteria, idque quasi ex vi prioris contractus? Accipiant tales,Responsum *Doctoris Navarri* ad similem casum sibimet propositum *tom. 2. Consilior. lib. 4 Consil. 3. in eundem titulum: De eo qui duxit*. Antonius vivente priori uxore,motus rumore mortis eius,quæ degebat longè distans ab eo, contraxit cum Berta ignorante Antonium habuisse uxorem; de cuius morte nil certi constabat: quæ Berta etiam, postquam deinde cognovit vivere uxorem Antonii, perrexit facere Antonio potestatem sui corporis. Nunc vero sepulta priori sua uxore,& superstite secunda, quærit Antonius, quid sibi faciendum? Sapientiss. *Navarr.* Resp. *Primò*. Non posse illos convivere , nisi eliciant novum consensum; quandoquidem matrimonium non valuit vivente prima uxore. *Secundò*. Licet novum consensum eliciant, attamen fore illicitum, ac irritum, nisi accedat dispensatio Pontificis; quandoquidem Berta perrexit carnaliter adhærere Antonio, etiam postquam cognovit adhuc vivere illius uxorem. *Tertiò*. Antonium teneri ducere Bertam volentem; quia illam ab initio decepit, utique non contracturam, si cognovisset, esse incertum , an viveret prior uxor. *Quartò*. Illam renovationem consensus fieri debere coram Parocho, & testibus ; esto iam præcesserit in facie Ecclesiæ matrimonium illud invalidum. Verum quoad hoc existimo esse attendenda, ac examinanda verba, & præcepta, in rescripto, & dispensatione Summi Pontificis contenta, il-

illaque exequenda. Sed

695 Quæres, An huius impedimenti dirimentis ignorantia, excuset, ac prosit, ita ut qui adulteravit cum coniugata cum promissione ducendi illam in uxorem mortuo Marito; possit absque dispensatione Pontificis matrimonium cum eadem inire, si dum commisit adulterium, nesciebat impedimentum dirimens ex illo proveniẽs Huic eidẽ quęsito *Fidelus De Baucia in Miscell. Casuũ Consc. to. 2. Opusc. p. 9. 176.* satisfacit sic. *Quis commisit adulterium cum promissione contrahendi matrimonium secuta morte alterius Coniugis, vel interfecit virum ad finem contrahendi matrimonium, sed ignoravit invincibiliter ex hoc crimine non potuisse sequi matrimonium absque dispensatione Summi Pontificis; an inciderit in hoc impedimentum dirimens? Respond. Hunc casum non inveni apud Sanchez, qui diffusè agit de matrimonio, nec apud amicissimum Dianã, qui profitetur peregrinas Doctorum opiniones in lucem edere ad utilitatem fidelium, & ad tollenda peccata mũdi; ac proinde operepretium existimavi typis mandare doctrinam Paludani à mentibus fidelium abolitam, cum hic Auctor sit antiquus, & apud* Bibliopolas *non reperiatur. Ait hic Auctor in sent. dist. 34. qu. 2. n. 17. & citat Canones, quod requiritur scientia huius impedimenti, ad hoc ut incurratur tale impedimentum: quam scientiam huius impedimenti Paludanus requirit ex parte utriusque contrahentis ad hoc ut incurratur supradictum impedimentum, nec sufficit ut unus contrahentium sciat huiusmodi impedimentum. Fernandez in Marcella Casuum Conscientiæ par. 3. cap. 16. sec. 5. in fine, citat Paludanum, & Maiorem quæst. 2. dist. 37. quæst. p. art. 4. & dicit esse communiorem opinionem, nempe requiri scientiam huius impedimenti, ad hoc ut quis incurrat. Ratio potest esse, quia huiusmodi impedimentum, ut supra dictum, est impositum ab Ecclesia in poenam delicti: sed poenas (ait Sanchez in Summa libro 4. cap. 22. num. 18.) non incurri ab ignoranti illas invincibiliter, & dicit hanc esse probabiliorem opinionem. Ergo.* Hactenus *Baucius*: cuius, seu potius *Paludani* doctrina non obstante.

696 Respondeo ad quęsitum cum *Diana to. 2. Coord. tract. 6. ref. 170. ex par. 10. tr. 13. & Miscell. 3. ref. 51.* & aliis communiter. Non prodesse in præfatis, nec excusare ignorantiam impedimenti etiam invincibilem, & nedum iuris, sed nec etiã facti. Quia impedimẽta matrimonii dirimentia, imposita sunt nõ solũ ut pœnę, verum etiam principaliter tanquam inhabilitates, ut communiter D.D. apud, & cum eodem *Diana ref. cit. 170. n. 2.* ubi, quod non prosit ignorantia nedũ iuris, sed nec etiam facti. Unde affinitas ignorata ante matrimoniũ illud dirimit, ut docet *Ioannes de la Cruz in Direct. De Matrim. art. 5. dub. 9. concl. 2.* aliique communiter. Hinc generaliter loquendo, ad incurrendum quodvis impedimentũ dirimens, ita & hoc criminis impedimẽtum, non requiritur scientia huius impedimenti, nec excusat ignorantia: quia hoc impedimentum ab Ecclesia inductum est, non præcisè in poenam delicti, sed principaliter ad absterrendos homines, ne spe matrimonii, crimina committant, prout unanimiter supponunt D.D.

697 Confirmatur *primò*: quia lex prohibens, seu irritans contractum matrimonii (de quo in quæsito) non est principaliter poenalis, sed irritativa contractus, & obvians malis: ergo quoad ipsam nil prodest ignorantia etiamsi invincibilis esset, iuris, vel facti: *Secundò*: Quia matrimonium est quidem sacramentũ, sed etiam contractus, imò ratio contractus antiquior est ratione sacramenti: contractus autem, ut sit legitimus, subiacet dispositioni Reipublicæ, & sic etiam cõtractus omnes, ut patet: sicque potest Respublica varias conditiones exigere, sine quibus contractus, nec censeatur, nec sit legitimus: Ergo & Ecclesia potest certas conditiones exigere in contractu

Matrimoniali, sine quibus contractus iste non sit validus,& proinde etiam instituere potest, uti instituit, impedimenta matrimonium dirimentia: quoad hæc autem,ignorantia etiam invincibilis nihil prodest; sicuti à simili nec prodest respectu irregularitatis, quæ propter solam significationem contrahitur, ex defectu lenitatis vel natalium, ex bigamia, ex defectu corporis, aut animæ: data enim quacumque ignorantia iuris, vel facti, huiusmodi irregularitas contrahitur,nec per ignorantiam tollitur: *Caiet. p. 2. qu. 76. ar. 3. §. Ad hoc dicitur. Sanchez de Matrim. libr. 9. disp. 32. n. 15. Bonacina de Censuris disp. p. punc. p. n. 15. Diana to. 6. Coordinato tract. p. res. 38. n. 6. ex p. 11. tr. 4. & Miscell. 4. res. 4.* ubi, ex data similitudine, & paritate irregularitatis præfatæ, & inhabilitatis, quæ utique cõtrahitur etiam ab ignorantibus illam invincibiliter, talia esse concludit impedimenta matrimonii dirimentia, quæ cum sint non puræ pœnæ, sed inhabilitates, & sub nomine inhabilitatum comprehendantur, incurruntur, etiam si adsit ignorantia invincibilis tum iuris, tum facti. *Tertiò*: Accedunt in confirmationem, & alia similia, ex Lege Civili, & Canonica, in quibus ex. gr. prohibetur ne Testamenta condantur nisi sub certo numero Testium: & ne Professio emittatur, nisi completo integro anno Novitiatus, & post annum decimum sextum. Et si quis Testamentum conderet, Professionemque emitteret sine dictis conditionibus, ex ignorantia invincibili, Testamentum, & Professio, ignorantia non obstante, essent irrita. Sic igitur est in casu nostro (ait etiã *Diana res. cit. Coordinata 170.*) licet aliquis adulterium, & homicidium committat, cum ignorantia inculpabili,& invincibili impedimenti Criminis, hoc non obstante, matrimonium erit nullũ absque prævia dispensatione contractũ: uti esset si aliquis postquam cum Matre rem habuit, copulã haberet cum filia, ignorando inculpabiliter impedimentum affinitatis: hac enim ignorantia non obstante, si contraheret cum ista sine dispensatione prævia, nullum esset Matrimonium. Quorum omnium ratio est, ut supra; quia videlicet impedimenta matrimonium dirimentia, ab Ecclesia imponuntur, non tanquam puræ pœnæ, sed tanquam inhabilitates, & conditiones irritantes, & annullantes actum subsequendum: ita *Diana res. c. 170. n. 3.* ubi in fine allegat *Magistrum Serra to. 2. in p. 2. D. Tho. qu. 96. art. 4. ad 3.* docentem impedimenta matrimonii non esse propriè pœnas, sed inhabilitates, & ideo ignorantiam ab eis non excusare.

698 Ex hactenus dictis, patet, ruere fundamentum *Paludani, & Bancii*, ac eorundem suppositum; non enim ut ipsi volunt, matrimonii impedimenta dirimentia, imposita sunt ab Ecclesia ut puræ pœnæ, uti sunt suspensio, interdictum,& irregularitas ex delicto, à quibus ignorantia inculpabilis excusat; sed ut inhabilitates, & conditiones annullantes actum faciendum, in quibus non prodest ignorantia, ruit ergo suppositum, fundamentum, ideo, &c. *Qui tamen bona fide contraxerunt adstricti impedimento criminis, non vereret* (inquit *Patritius Sporer de Matrim. cap. p. Crimine 4. num. 114 in fine. fol. 122. cum Gobat p.p. Alphab. Matrimonial. Casu 10. n. 202. in fine*) *elinque re in bona fide*. Quod potissimum fieri potest quãdo ex admonitione nullus speraretur fructus: aut quando remedium difficillimũ esset, ita ut scandalum, vel notabilis infamia; vel damnum grave inde sequeretur. Quando enim nullus speratur fructus, iniicitur laqueum admonendo; nam qui ratione ignorantiæ non peccabat, peccabit postea admonitione: possumus igitur nõ admonere (nec ad id tenemur) laborantẽ ignorantia invincibili, quando non speratur fructus (sicuti nec vi præcepti correctionis obligamur alteri correctionem facere quando fructus non

non

non speratur) & ita expresè in simili casu tacendum esse,& relinquẽdos tales putativos coniuges in bona fide docent *Innocentius III. cap. Quia circa 6. de Cõsanguin. Coninch de Sacram. disp. 8. dub. 17. n. 137. Sanchez de Matrim. lib. 2.° disp. 38. Conclus. 4. n. 6. Suarez de Pœnit. disp. 32. sect. 4. n. 4. Reginald. lib. 2. cap. 4. n. 46. & lib. 31. cap. 31. n. 229. Henriquez lib. 6. cap. 27. n. 4. Bonacina de Matrim. qu. 3. punc. ultimo propos. 2. n. 4.* alique plures. Hinc

699 Habes generalẽ regulã pro Confessariis in ordine ad admonendos suos poenitentes ignorantia laborantes. Vel enim isti sunt in ignorantia vincibili, & culpabili: vel in inculpabili,& invincibili: Si primum; tenetur Confessarius admonere poenitentem, eumque ex officio instruere, quãdo instructione indiget, atque admonitione; aliter Confessarius nõ instruendo poenitentem ignorantia vincibili laborantem se gereret infideliter. Ad idque tenetur Confessarius etiam si non speretur emendationis fructus: tum quia munus suum tenetur persolvere, munus autem Cõfessarii est repellere pœnitentẽ minus dispositum, illumque admonere: tum etiam quia fortasse aliquando proderit admonitio, cum fieri possit, quod poenitens, cognito pravo statu, agitetur stimulis, & resipiscat. Unde in casu nostro Confessarius tenetur admonere pœnitentem, qui ex ignorantia vincibili, & culpabili contraxit invalidè matrimonium. *Sotus in 4. dist. 18. qu. 2. art. 4. §. Secundum assertum sit* (ubi sic: *Quando ignorantia est iuris, quod omnes tenentur scire, sive divini, sive humani; vel facti, quod ille poenitens scire tenetur, Sacerdos obligatur poenitentem instruere quicquid sequatur, sive prosit, sive obsit. Res est clara, nam omnis talis ignorantia est culpabilis.*) *Coninch l. c. n. 136. Suarez sect. cit. n. p. Bonacina l. c. proposit. p. n. 2. & 3.* & alii. Si verò secundum: Quando Confessarius probabiliter fructum sperat, tenetur poenitentem ignorantia etiã invincibili iuris, vel facti laborantem admonere, ut relinquat statum, qui materialiter est status peccati, quamvis excusetur per ignorantiam, *Coninch. n. cit. 136. Suarez sec. cit. n. 3. Bonacina l. c. propos. 2. n. 4.* & alii. Ratio est, tum quia tenemur ex charitate admonere proximum, etiam si ignoranter faciat id, quod ex se peccatum est, quando est spes fructus, ut patet ex materia de correctione fraterna, quia hæc ipsa ignorantia, & huiusmodi status, de se est magnum malum proximi, & ideo ipsa misericordiæ ratio obligat ad subveniendum illi, quando est spes fructus, iuxta generales Regulas misericordiæ. Tum quia Confessarius ratione officii vicem gerit Pastoris, & Doctoris; tenetur igitur si commodè fieri potest (& fructum sperat) illuminare poenitentem etiam invincibili ignorantia laborantem: ad id non tenetur si fructum non sperat, ut supra dicitur, & probatur. Circa quod tamen

700 Adverte cum *Suarez sec. cit. n. 2.* Aliud esse (supposita præfata ipsius poenitentis ignorantia) tacere Confessarium veritatem, aliud mentiri, & poenitentem in suo errore quoquo modo confirmare. Confessor igitur nullo modo debet falsum dicere, vel poenitentem suo in errore confirmare, ut ex se clarè patet, quia hoc est intrinsecè malum. Hinc fit, quod si pœnitens interroget, vel dubitet, veritas illi aperienda sit. An verò liceat interdum dissimulare,& occultare, cum hoc non sit falsum dicere, nec errori favere. Distinguo cum eodem *Suarez*. Si dubitat poenitens de re, quæ ad ius pertinet, seu præcepti obligationem, nullo modo Cõfessor potest dissimulare, sed explicare debet poenitenti obligationem quã ipse habet, supposita facti narratione, quam ipsemet proponit. Quia tunc Confessor habet rationem Pastoris,& Medici, idcirco ad illius munus pertinet veritatem docere; tacendo enim, & dissimulando, sumet etiam auctoritate confirmaret,

pœnitentis errorem. Si verò ad factum res pertinet, tenetur etiam interrogatus veritatem fateri,& non plus dicere quam interrogatus sit. Ut si dubitet uxorata an possit reddere debitum Marito peteti propter Votum castitatis quod habet, licet sciat illam habere aliud impedimentum quod irritavit matrimonium, potest respondere simpliciter, votum non impedire redditionem debiti, reliqua verò tacere invincibiliter ignorata: quando maximè Confessor non sperat fructum, ut supra; quia tunc nec tenetur ratione officii, nec ratione charitatis admonere poenitentem, cum aliàs supponatur bene dispositus, & integrè confessus formaliter: Unde & *D. Augustinus in cap. Si quis autem de Poenit. d. 5.* in huius rei Confirmationem ait: *Si scirem non tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem*. Videatur *Suarez sect. cit.*

PRIVILEGIUM SEXTUM.

Qui scit impedimentum aliquod dirimens matrimonium, occultum tamen, & adeò occultum, ac ignoratum ab aliis, ut ipse solus noverit, probarique nullo modo queat, excusatur ab obligatione denunciandi, ac detegendi illud.

701 NEgant huiusmodi privilegium *Sanchez (aliis relatis) de Matrim. Tom. p. libr. 3. disp. 13. n. 2. Fagundez secundo Eccles. Præcep. lib. 6. cap. 5. n. 4. Henriquez De Matrim. lib. 11. cap. 14. n. 5. Bonacina De matrim. qu. 2. punc. 6. n. 20. Coninch de Sacramentis disp. 27. dub. 7. conclus. p. n. 61. Gaspar Hurtado de Matrim. disp. 5. Diffic. 21. n. 79. Fillluc. to. p. tract. 10. par. p. cap. 5. Vers. Dico 3. n. 185. Trullench De Sacramentis libr. 7. cap. 6. dub. 11. n. 3. Castro Palao par. 5. de Sponsalib. disp. 2. punc. 13. §. 6. n. 5. Leander p. 2. De Matrim. tract. 9. disp. 7. qu. 88.* aliique plures, unanimiter sentientes quod si unus tantum sciat tale impedimentum, & consequenter ob aliorum ignorantiam illud probare haud possit, teneatur nihilominus idemmet impedimentum denunciare. Omnium fere ratio est: tum quia, ut ait *S. Tho. 2. 2. qu. 70. art. p. ad. 2.* quisque tenetur manifestare peccatum occultum inferens damnum tertio, quando Prælatus interrogat legitimè, ut in casu huius Privilegii, in quo Superior per denunciationes interrogat legitimè, atqui subticere occultum impedimentum dirimens Matrimonium, vergit in magnum præiudicium tertii, nimitum tum alterius coniugis impedimentum ignorantis: tum futuræ prolis, quæ ex tali matrimonio nasceretur illegitima; tum etiam ipsius Sacramenti, quod in huiusmodi casu magnam pateretur irreverentiam, quatenus nullitati exponeretur. Tum quia, cum in manifestando impedimento matrimonii occulto, non agatur de crimine puniendo, sed de eo impediendo ne fiat, tanta probatione non est opus, sed sufficit unus testis, quamvis sit denunciator cui non incumbit onus probandi, sed ad Parochum, vel Prelatum spectat, quid faciēdum sit providere. Tum etiā quia, licet in aliis rebus, in quibus agitur de punitione rei, spoliatione possessionis, &c. non sufficiat unius testimonium ad faciendam fidem, bene tamen in casu huius Privilegii, in quo agitur de evitando peccato, & animę periculo, ne impediti contrahant contra Ecclesiæ præceptum, illegitimè, & invalidè.

702 Et hoc (addunt) verum est, licet etiam sub secreto naturali (extra sigillum Confessionis intellige) tale impedimentum sciat: imo etiam si iuraverit se nunquam manifestaturum. Tum quia, ut docet *S. Tho. l. c.* secretum naturale non obligat, consequenter nec iuramentum adhærens illi, quando imminet damnum commune, aut particulare ter-

tertiæ personæ. At per hoc quod matrimonium cum impedimento dirimente contrahatur imminet damnum commune, cum ex illo plura incommoda sequantur, tum coniugibus, tum filiis ex eisdem ortis, qui illegitimi erunt; tum consanguineis, & aliis, inter quos iurgia, & dissensiones orirentur, si postea detecto impedimento matrimonium dissolvatur. Tum etiam quia (ut supra etiam) hic non agitur de damno, aut punitione alicuius, sed de peccato vitando, & eripiendo contrahente à morte spirituali sibi imminenti. Quare lex de impedimento huiusmodi detegendo; cum respiciat vitam animæ, legi est præferenda, de observando secreto naturali: proindeque illicitum erit illud in tali casu observare, & cum sit iuramentum iniquitatis, ad hoc obligare non poterit: ita præcipuè: *Trullench n. 3. cit. Leander disp. cit. qu. 87. Sanchez l. c. n. 5. Vers. Verum dicendum, ubi citat Paludanum, & alios. Hurtado n. cit. Aversa de Matrim. qu. 7. sec. 4. Vers. Tenetur detegere:* aliique plures. Limitantes tamen obligationem hanc revelandi occultum impedimentū, quoties tantum id commodè fieri potest: quotiesque prudenter non timetur secuturum revelāti maximum detrimentum, aut grave damnum, aut magnum scandalum inter alios; ut idem advertunt *Navarr. in Summa cap. 22. n. 83. Aversa sec. cit. Vers. Non autem. Coninch l. c. n. 62.* & alii. Quia in his casibus, nec fraterna correctio, neque præceptum Ecclesiæ, aut Superioris, imo nec lex ipsa charitatis obligat, cum tanto suo, vel aliorum dispendio, ut communiter D. D. & videre est apud *Petrum Navarr. de Restitut. lib. 2. cap. 4. n. 228.* Quæ autem dicunt relati Doctores de obligatione manifestationis impedimenti matrimonium dirimentis; suo modo, & proportionaliter applicant etiam impedimento matrimonium impedienti: Quia licet hoc non irritet matrimonium, facit tamen ut illicitè, & cum peccato contrahatur; unde impedimentum istud sciens, & congruè potens eius detectione peccatum impedire, hoc facere tenetur.

703 Ex opposito tamen ab huiusmodi obligatione excusant, admittuntque nostrum propositum privilegium, *Supplementum Gabrielis d. 28. qu. 2. art. 3. dub. penult. Ioannes Maior in 4. sentent. dist. 21. qu. 2. art. 3. Sà, Verbo Matrimonium n. 23. Basilius Pontius de Matrim. libr. 5. cap. 34. n. 5.* Ubi sic: *Mihi placet sententia, quæ negat obligationem esse detegendi impedimentum Matrimonii, si illud est omnino occultum, & ipse solus novit, ita ut probari nullo modo possit. Quam sententiam tenuit Maior in 4. &c. & eadem mihi sententia placet, eamque per partes explicare, & probare conabor, ut magis constet eius veritas:* ita *Pontius*, quem refert etiam, nedum *Diana to. 2. Coordinato tract. 6. res. 69. n. 2.* verum & eundem sequi, & approbare videtur: dum *n. cit. in fine*, sic ait: *Pontius, fusè hanc sententiam explanat, & probat: unde quando acciderit casus, lege illum, & omnia solidè pertractata invenies.* Subdens postea *n. 3. Nota etiam, quod dictus Basilius n. 11. respondet ad argumentum contrarium desumptum ex cap. preterea, de Sponſ. Qui postea in cap. 36. n. 2. sic etiam asserit: Delato ad Ordinarium impedimento, si unus tantū testis sit absque aliis adminiculis, censeo non posse interdici Matrimonium, nec deberi, per ea, quæ adduxi supra cap. 4. unus enim testis, etiam in causa matrimonii non probat, etiam quoad effectum impediendi matrimonium, quidquid dicant multi, gravesque Doctores. Ita ille, quæ omnia valde notanda sunt, quia nova, & practicabilia sunt.* Sic concludit *Diana l. c. Ex par. 3. tract. 4. res. 220. alias 221.*

704 Probatur ergo hæc secunda sententia (consequenter privilegium propositum) ex doctrina eiusdem *Pontii*: Tum quia, commune est in aliis rebus neminem obligatum esse denunciare quod probare non potest, ut docent

Na-

Navarrus de Restit. libr. 3. cap. p. in secunda edit. n. 358. & cum aliis *Guttierr. libr. p. Canonicar. Qq. cap. 11. n. 21.* ne ut impostor, aut calumniator habeatur: ergo similiter in præsenti. Tum quia, etiamsi nonnulli Doctores asserant adesse quandoque obligationem manifestandi id quod probari non potest, ideo affirmant quia tunc agitur de vitando peccato, & non inferendo damnum tertio, ad quod solus ille sufficit. At in casu huius privilegii, nullum est peccatum, quod vitetur; neque damnum quod inferatur: nam vel Coniuges sunt in bona fide, & nullum peccatum committunt contrahentes, utpote ignorantes se esse impedimento ligatos: & matrimonium Ecclesia ipsa censebit validum; prolesque legitima nascetur, cũ bona fide coniugum suscepta sit, & in facie Ecclesiæ matrimonio contracto: nullaque iniuria sacramento irrogatur, cum nullum efficiatur Sacramẽtum: ergo nullum est peccatum, quod vitari debeat nullumque damnum imminet, quod repelli necessarium sit: & dictum illius testis non sufficit, cum non probet. Vel coniuges sunt in mala fide, & ex mala fide procedunt, quia illis notum est impedimentum, & adhuc non videtur obligatus qui solus omnino novit, illud denunciare, cum ex suo tantum dicto nec probari impedimentum possit, nec matrimonium impediri. (*cap. Licet ex quadam de testib.* Quod efficacius procedit, si impedimentum procedat ex delicto, cum absque fructu, alicui, infamia inferenda sit. Et hinc patet solutio fundamenti prioris, & oppositæ sententiæ. Vide *Pontium cap. cit.* & adverte, me admittere privilegium, quando (tantum) qui novit impedimentum, certus est quod nullus alius præter ipsum illud idem noverit, suamque denunciationem nihil esse profuturam: sub qua restrictione etiam *Castro Palao* §. 6. *cit. n. 7. in fine*, admittere videtur sententiam *Pontii*, & aliqualem probabilitatem eidem concedere, quamvis superius *n. 5.* absolutè affirmarit primam sententiam *Sanchez*, omnino consulendam esse: en *Palai* verba: *Vt sententiam Basilii Ponce aliquam probabilitatem videatur habere, debes certus esse, nullum alium à te impedimentum nosse, tuamque revelationem nullius fore utilitatis, &c.*

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Coniuges ignorantes tactus inter se exercitos ob solam voluptatem captandam, sine periculo tamen pollutionis; & absque animo perveniendi ad copulam, esse saltem peccata venialia, ab ipsismet venialibus excusantur

705 Supponit privilegium, huiusmodi tactus, sive actus, aspectus, confabulationes turpes, &c. esse quidem venialia peccata; in coniugibus illicita, non tamen in ipsis mortalia, quando abest periculum effusionis seminis extra vas, etiamsi fiant animo ad copulam haud perveniendi. Et quamvis non desint qui affirment in coniugibus etiã, esse mortalia, ut videre est apud *Sanchez de Matrim. tom. 3. libr. 9 disp. 44. n. 2. Gaspar. Hurtadum de Matrim. disp. 10. diffic. 10. sub n. 46. Dianam to. 2. Coordin tract. 6. res. 191. Ex par. 3. tract. 4. res. 224 alias 225.* & alios (Qui ducuntur ad id affirmandum, tum quia venerea delectatio, non intenta ob bonum prolis, aut in ipsum relata, omnibus interdicitur, prohibeturque sub culpa lethali: tum quia talis delectatio est quasi incepta seminis effusio, ad illamque tendit, cum ipsam comitetur commotio membrorum generationi inservientium; hæc autem lethalis est, extra copulam coniugalem: tum etiam quia eadem delectatio in Viduis est lethalis, ergo & Coniugibus, quando non est voluntas, vel opportunitas habendæ copulæ.) quamvis inquam id aliqui affirment, contrarium tamen docent communiter Do-

Doctores. *Sanchez l. c. n. 3. Coninch de Matrim. disp. 34. dub. 11. n. 114. Hurtadus n. cit. 46. Versu, Sanc. verò. Gobat par. 2. Alphabeti Matrimonialis Casu 17. n. 656.* aliique communiter, solam esse videlicet culpam venialem, tactus, oscula, turpes fabulationes, &c. inter coniuges, ob solam voluptatem in ipsis captandam absque animo perveniendi ad copulam: si namque mortalia essent, *Væ vae Coniugatis*, ait *Diana l. c. n. 2.* Ideò autem non sunt mortalia, quia libido, seu voluptas in ipsis tactibus, & actibus repetita, non quæritur omnino extra matrimonium, sed in ipso: hi etenim actus, ideo inter solutos sunt mortales, quia excitant delectationē veneream similem illi, quæ habetur in copula, & ad hanc natura sua ordinantur; in quibus igitur illicita est copula sub reatu mortali, ita & huiusmodi tactus, &c. & in quibus matrimonium excusat libidinem quæsitam in copula, saltem à mortali, ità etiam excusabit saltem à mortali libidinem in dictis actibus quæsitam, utpote coniugalem. Ex quo infertur responsio ad argumenta opposita. Ad primum enim dic cum *Sanchez l. c. n. 7.* assumptum verum esse, ubi matrimonium non adest, excusans à mortali eam delectationem veneream, vel illa capitur in cogitatione concubitus non coniugalis cogitati. Ad secundum, eam delectationem ordinari ad coitum cum proprio coniuge, & seminis emissionem intra legitimum vas, quod sufficit ne sit mortalis culpa, quamvis tunc copula non habeatur, vel haberi non possit. Ad tertium disparem esse rationem, quia in Viduis prohibitus est coitus, & delectatio consequenter sensitiva cogitationis illius, & deficit matrimonium, utrumque excusans: Quæ secus in coniugatis se habent, idcircò in ipsis dicta delectatio, & voluptas, non est in huiusmodi actibus culpa mortalis.

706 Est autem eadem voluptas utique venialis, ut vult D D. communis, & privilegium propositum supponit: Ratio est, quia talis delectatio caret debito fine (nempe prolis bono) per copulam intento, & ad quem actus coniugalis à natura ipsa dirigitur. Quod confirmari potest, quia sicut opus coniugii ob solam voluptatem exercitum, non caret culpa veniali, quia caret bono fine (hoc est fine prolis) in ipsomet desiderato, ita similiter, nec actus prædicti eadem culpa carent, utpote debito prolis fine privati, & ita etiam argumentatur *Sanchez disp. cit. n. 3. & 5.* Licet ergo hi actus non careant dicta veniali culpa, ab eadem excusari, illam ignorantes, affirmat privilegium nostrum: quod ex se patet, & probatione non eget. Innumeri autem sunt Coniugati qui hæc venialia ignorant, testes sint Confessarii ipsi, ego quoque. Uxorati namque, quamvis spirituales, & conscientiæ timoratæ, de his venialibus in eorum Confessionibus ferè nunquam se accusant, mulieres præcipuè, nec unicum verbum accusativum circa hoc proferentes: evidens argumentum, quod ipsæ saltem sint, huius venialis reitatis ignorantes, ratione cuius ignorantiæ remanent consequenter ab hac veniali reitate immunes, atque excusatæ Uti & à mortali, admissa opinione eorum, qui supra censent, continere prædictos actus culpam mortalem, cū respectu utriusque culpæ, mortalis videlicet, seu venialis, sit eadem ratio, privilegium idem. Et si quis dicat Uxoratos non se accusare in Confessionibus de prædictis actibus, eo quia & ipsi supponunt illos cōtinere solam culpam venialem, quam non tenentur, uti veniale (& de qua fortasse nec dolent) sacramentaliter confiteri, consequenter non esse inferendum, eorundem Uxoratorū silentium in confessionibus, ortum habere ab ignorantia, & ob ipsammet à culpa excusari. Respōdetur privilegiū loqui, & debere intelligi tantum de ignorantibus dictam culpam, qui innumeri sunt (fœminei maximè sexus) experimentaliter loquor.

707 Sed obiicies, non potest supponi ignorantia talis in coniugatis, cum ad eorundem statum spectet scire, & scire debeant, prædictos actus continere culpam venialem: cum igitur idem sit *scire, & debere scire*, ruit privilegium; & coniugatorum ignorantia, vel non supponitur, vel tantum abest quod in hoc casu excuset à peccato, ut potius causa sit peccati si in ipsis adest. Huic obiectioni facili negotio satisfit. Et in primis respondetur, falsum esse quod in ea primo assumitur, quod videlicet ignorantia talis, supponi non possit in Coniugatis, cum experientia ipsa oppositum omnino demonstret: quot quot ego ipse pœnitentes coniugatos excepi, tum Viros, tum mulieres absque numero, ignorantia tali laborantes? Et quamvis ad horummet statum spectet scire (consequenter debere scire) dictos actus turpes, esse, saltem in ipsis, peccata venialia, ob id tamen non infertur nequire habere circa illos veram ignorantiam inculpabilem, verèque hanc adesse, & supponi posse in eisdem coniugatis: non enim universaliter verum est, idem esse, seu in idem coincidere, seu par esse, *scire, & debere scire*; quasi moraliter absolutè censeri debeat, scire, qui scire tenetur, id maximè quod ad eiusdem statum pertinet, & si id nesciat, & ignoret, culpabilis eiusdem ignorantia evadat; non, inquam hoc verum universaliter est, unde nec dicta regula *paria sunt scire, & debere scire*, universaliter admittitur à D. D. ut etiam vidimus initio huius tractatus *n.* 17. *& Cap.* 4. *privil.* 3. *n.* 104. *& etiam dicam sequenti cap.* 27. *privil.* 24. *n.*... Ad hoc enim quod talis ignorantia sit culpabilis, non sufficit quod ignorans teneatur scire, sed quod proximè, & moraliter id possit, ut D. D. communiter: & quandoque contingit, ut quis non sit in actu ut possit id moraliter scire, nimirum si præsertim nullo modo sit, vel fuerit excitatus ad hoc ut scientiam habeat, quod facillimè in casu nostro accidere potest, præcipuè in mulieribus coniugatis, quibus ob earundem sexum, ac modestiam, notitia ulla forsan data, aut aperta fuit, nec scientia excitata circa turpitudinem culpabilem prædictorũ actuum inter ipsas, & eorundem Viros: Unde cum in ipsis advertentia nulla adfuerit circa malitiam dictorum actuum, dubium ullum; nec scrupulus; ignorantia consequenter vera admittenda est in ipsis, ac supponenda; & talis, quod etiam excuset à peccato, nec sit causa peccati, ut in fine obiectionis: Ignorantia enim, quæ excusat à peccato non potest esse causa peccati; ut etiam docet *Passerinus in primum lib. Sexti Decretal. in cap. Ut Animar.* 2. *De constit. art.* 13. *quæst. prima, n.* 251. neque peccati rationem habere, ut dicitur de crassa, & affectata, quę scientiæ æquiparatur, et culpabilis communiter asseritur, uti est.

708 An verò oscula, tactus, & amplexus non impudici, licitè fiant, et absque culpa inter coniuges, si nullus alius finis intendatur in illis, quam sibimet ipsis indicia mutui amoris præbere, *Sanchez de matrim. to.* 3. *lib.* 9. *disp.* 44. *n.* 16. cum aliis ibi relatis, affirmativè respondet: tum quia huiusmodi actus ad id quoque à natura instituti sunt: tum etiam quia, sponsis pariter de futuro sunt sic liciti, et hoc probat *libr. cit. disput* 46. *n.* 51. quod esse certum apud omnes Doctores affirmat *Gobat Casu cit. n.* 671. Ubi sic: *Certum est apud omnes D. D. oscula, tactus, amplexus non impudicos, licitè fieri inter sponsos, quando fiunt secundum consuetudinem patriæ in signum benevolentiæ, ad conciliandum, & fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, ita loquitur* Perez *disp.* 8. *sect.* 6. *n.* 4. et ita etiam (licet non ad verbum) idem *Sanchez n. cit.* 51. dans ibi rationem sui dicti, et conclusionis, quia videlicet, horũ actuũ finis est honestus, ergo, omnino liciti, sicuti sunt inter coniuges. Limita tamen, modò in his actibus non adsit

adsit periculum pollutionis, nec consensus in veneream delectationem. Qua de re vide eundem *Gobat l.c.n.672.673.674.*& alios ab ipso allegatos. Et sis memor, quod tactus, amplexus, & oscula, si in se absolutè spectentur, sunt indifferentes, propriam bonitatem, vel malitiam sumentes ex motivo quo exercentur: *ut communiter Doctores*: At habiti inter Virum,& feminam,nedum ob delectationem carnalem, verum etiam ob solam sensibilem delectationem in appetitu sensitivo consurgentem ex ipsis, quamvis de fornicatione, nec de illius delectatione cogitetur, (& secluso etiam periculo consensus ulterioris,& pollutionis) sunt peccata mortalia. *Sanchez disp. cit.46. n.7* & talia sunt à fortiori inter personas eiusdem sexus, nam sic ordinantur ad longè peiorem concubitum: idem *Sanchez l. c. n. 8.* aliique. Item memor sis,non dari parvitatem materiæ in re venerea: Quod totum hic obiter dictum sit,occasione propositi privilegii.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Accedens scienter ad consanguineam suæ Vxoris in secundo gradu, ignarus tamen talis gradus consanguinitatis,sed existimans esse in tertio gradu,non impeditur à petitione debiti.

709 AD consanguineam uxoris suę in primo tantum,vel secundo gradu accedens, committit incestum, quia in his duntaxat contrahitur affinitas ex fornicatione orta,ex *cap.p. De eo,qui cognovit Cons. Vxor. suæ*,& privatur iure exigendi debitum; quod non evenit quãdo accessus, & copula habetur cum consanguineis alterius coniugis in tertio,aut quarto gradu:ita expresse *Sanchez de Matrim. to.3.lib.9. disp.27.n.14.* ubi ait,*Copulam habitam cum cõsanguineis alterius coniugis ultra secundum gradum, minimè impedire debiti exactionem*. Et ita etiam *Pontius de Matrim.lib.7.cap.33.n.6. Hurtado de Matrim.disp.10.difficult.7.n.30.Diana to.2. Coordin.tract.6. ref.242.n.2.ex p.11.tract.5. & Miscell.5 resol.38.*aliique plures:imò communiter Doctores apud *Hurtad. & Dianam*: Rationem à priori assignantes: quia videlicet, affinitas non impedit,nec dirimit matrimonium, nisi ob copulam ad quam ordinatur, quia est indecens interaffines, ergo eo ipso quod dicta affinitas restricta est per *Tridentinum sess.24. De Reformat. Matrim.cap.4.* ut non impediat, neque dirimat matrimonium, nisi in primo, & secundo gradu, etiam censetur restricta,ut non impediat petitionem copulæ,nisi in eisdem gradibus. Unde, quamvis debitum petere sit distinctum à contractu matrimonii; eo tamen ipso, quod affinitas non obstat contractui,neque obstabit petitioni debiti. Quibus præpositis.

710 Privilegium probatur, tum ex doctrina, & Doctoribus supra relatis *in privilegio 7.Capitis XI.*cum sit utriusque ratio eadem,ut patet.Tum ex *cit. cap. De eo,qui &c.*Ubi; *Si quis cum filiastra sua, scienter,fornicatus fuerit:nec à Matre debitum petere,nec filiam unquam habere potest Vxorem*:Unde expressè hic petitur scientia affinitatis ad incurrendam privationẽ petendi debiti.Tum quia idem est ignorare consanguinitatẽ, ac ignorare gradũ cui pœna privationis petendi debitũ statuitur.Tum etiam quia pœna privationis debiti,solo incestui in primo,& secundo consanguinitatis gradu statuta est:At coniux habens copulã cum consanguineis alterius coniugis cum ignorãtia talis gradus,excusatur ab ea incestus circunstantia,ergo & à pœna subinde excusabitur. Huic eidem doctrinæ,ac privilegio,subscribunt,*Sanchez disp.cit.32. n.43.& 49. Portell.n.31.cit.Palaus Versu Quarto infero, cit.Diana l.c.Bossius De Effectib. Matrim. cap. 5.n.154.& 155.*aliique plures apud eosdem.*Vide Privilegium 7. Capitis XI.*

PRIVILEGIUM NONUM

Coniux cognationem contrahens spiritualem cum altero coniuge, quia nimirum vel prolem huius (ex priori coniuge iam mortuo) vel communem, & ex se habitam baptizat, aut tanquam Patrinus tenet in Baptismo, aut in Confirmatione, per quod incurritur poena, ut non possit petere debitum à tali Coniuge, & actus coniugalis fit illicitus, ac peccaminosus; liberatur à tali poena, & à peccato in actu coniugali excusatur, si id fecit, & cognationem contraxit, cum ignorantia ipsius poenæ, ac prohibitionis.

711 NOnnisi ex duobus Sacramentis, Baptismi videlicet, & Confirmationis, cognatio oritur Spiritualis, cuius rei rationem assignat *D. Tho. in 4. ad Annibald. dist. 24. quæst. Vnica, art. 2. in Corpore*, his verbis: *Quia Cognatio ex generatione causatur, & ideò cùm spiritualis generatio per duo Sacramenta causetur, scilicet per Confirmationem, & Baptismum; hæc duo Sacramenta spiritualem cognationem causant: nam Baptismus est quasi generatio, vel nativitas in utero: Confirmatio verò quædam nativitas ex utero, inquantum aliquis iam roboratus exponitur ad publicè confitendum nomen Christi*: ita ibi *S. Doctor*. Hinc cùm Generatio Spiritualis habeat similitudinem cum generatione carnali, sicut ex hac contrahitur cognatio carnalis, ita ex illa contrahitur cognatio spiritualis, Baptizans namque (uti & Confirmans) & Patrinus, meritò cù Baptizato (aut confirmato) cognationē istam cōtrahunt, quia Baptismum (seu Confirmationem) Ministrans, & quasi Pater generās, & susceptor, seu Patrinus, est quasi mater, quę nomine Ecclesię baptizatum suscipit. Et sicuti cognatio carnalis, ob reverentiam consanguineis debitam dirimit Matrimonium inter ipsos; & cognatio spiritualis iisdem matrimonium dirimit inter certas personas propter reverētiā ipsis debitam intuitu concursus præstiti ad hanc generationem spiritualem, uti constat ex *Trident. sess. 24. de Reformat. Matrim. cap. 2.* & Doctoribus omnibus: Ex quibus certū est, quod cognatio spiritualis ex Sacramentis Baptismi, & Confirmationis proveniens, impedit irritativè matrimonium nondum contractum; Superveniens verò matrimonio iam contracto, actum coniugalem facit illicitum, & privat iure exigendi debitum.

712 Actū coniugalem facit inquam illicitum, privatque iure petendi debitū, in quo conveniunt omnes Doctores. Verùm, ab hac eadem prohibitionis pœna, & à culpa coniugalis actus consequenter, eximit ignorantia, ut in privilegio proposito, quod sequitur etiam ex præcedenti, & adeò, ut utrumque à nonnullis sub una eademque assertione afferatur, & affirmetur, cum & utriusque eadem sit omnino ratio, idem fundamentum. Hinc *Henriquez lib. 11. de Matrim. c. 15. n. 11.* sic: *Si matrimonio superveniat cognatio spiritualis ex Baptismo, vel Confirmatione, impedit petere debitum, nisi per ignorantiam inculpatam baptizasset, aut fuisset susceptor in confirmatione: quod enim excusat à propria specie culpæ, non privat in pœnam iure quæsito petendi. Incestus formaliter, & voluntarius* (idest scienter, & absque ignorantia) *cum propria viventis uxoris consanguinea in primo, vel secundo tantum gradu, impedit petere*. Item *Sanchez disp. cit. 32. à n. 43.* & cum ipso *Portell. A. 31. cit.* sic affirmant: *Coniux contrahens affinitatem, vel consanguinitatem, aut cognationem spiritualem cum sua Vxore, quia scilicet baptizavit suum filium, vel accessit ad consanguineam Vxoris, per quod incurritur poena, ut non possit petere debitum à tali Vxore, vel Coniuge, liberatur talis ab illa poena non petendi debitum, si id fecit cum ignorantia facti, vel iuris*: ita *Portell. ex Sanchez*, qui sub eodem *n. cit. 43.* utrumque privilegium simul annectit, ac pro-

probat: primum quidem, & antecedens carnalis Cognationis, ac consanguinitatis, inquiens: *Quando adest invincibilis ignorantia facti, cessat culpa illa, nec est incestus, cessabit ergo poena. Praeterea, in affinitate probatur ex c. p. De eo, qui cognov. Consang. (ibi) Si quis cum filiastra sua sciēter fornicatus fuerit: nec à matre debitū petere potest &c. Vbi expressè petitur sciētia ad incurrendam privationem debiti petendi.* Secundum verò, & praesens de cognatione spirituali privilegium, dicens: *Et in cognatione Spirituali probatur, Ex cap. Si vir. de cognat. Spirituali: ibi: Si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur. Atque ita docent universi Doctores citandi n. 44. 45. 47. ita Sanchez.* Addi possunt Bonacina *de Matrim. qu. 4. punc. 2. n. 6. Versu, Respondeo primò, & Versu, Respondeo secundò. Gabriel* Beatusin *Qq. Selectis q. 18 n. 27. ex Navarr. cap 16. Summ. num. 34.* & (aliis omissis) etiam *Palaus Versu cit.* dum ibi, & ipse sic: *Infero coniugem habentem rem cum consanguineis alterius coniugis in secundo gradu, ignorando hunc accessum esse specialiter ab Ecclesia prohibitum, non impediri à debiti petitione, quia non committit incestum. Idem est si teneret, vel baptizaret filium alterius coniugis, ignorans hoc esse ab Ecclesia prohibitum, quia in his casibus est ignorantia iuris, quae si invincibilis est, à poenā excusat ex supradictis. Idem existimo dicendum de ignorante solam poenam, hoc est de ignorante sibi esse prohibitam debiti petitionem.* Communis autem, ac fundamentalis ratio (& à priori) tum citatorum, tum Doctorum omnium, haec unica, & eadem est (quae constat etiam ex dictis) quia videlicet absque scientia culpae, iuris, Canonis, aut prohibitionis, nec peccatum, nec impedimentum contrahitur (intellige de impedimento adveniente iam contracto matrimonio, non ante) ab utroque enim, carens scientia, ignorantiae privilegio excusatur, & liberatur. Hinc

713 Et de hoc eodem proposito privilegio loquens expressè *Hurtado de Matrim. disp. 10. difficult. 6. n. 22. Vers. Hoc ergo*: formiter ad praedicta, sic ait: *Conveniunt Doctores quando Baptismus fit absque culpa, vel quia fit ignoranter invincibiliter, vel quia fit in casu necessitatis, quando scilicet urget necessitas, & non est alius, qui id possit facere, tunc cognationem spiritualem, ex eo provenientem, nullo modo impedire actum coniugalem, ut satis insinuatur in cap. Ad limina 30. qu. p.* Ibi enim excipitur Pater, Filium suū legitimum baptizans necessitate urgente, qui ex tali Baptismo non contrahit cum sua coniuge cognationem spiritualem, nec ex hoc impeditur à petitione, & redditione debiti. Et hic obiter nota cum *Mauro Oberascher de Sacramentis tract. 2. cap. 3. §. 2. quaesito p. in respons. fol. mihi 394.* optimè hic addi *Filium suum legitimum*: Quoniam si quis ex concubina filium susciperet, eundemque necessitate urgente baptizaret, non pateretur exceptionem, sed cum concubina illa cognationem cōtraheret spiritualem, vi cuius, ex postfacto, eam in Uxorem nequiret ducere. Nam iura tantùm faciunt exceptionem quoad usum matrimonii iam contracti, ne scilicet per illum actum Baptismi praeiudicetur petitioni debiti, non autem quoad matrimoninm contrahendum. Et hoc idem notabile extendendum etiā est ad eos, qui ante matrimoniū, cognationem huiusmodi ex causa Sacramenti Baptismi, aut confirmationis contraherēt, cū ignorantia etiam invincibili quod talis cognatio sit impedimentum dirimens, reddensque nullum, ac irritum, subsequens inter ipsos matrimonii Sacramentum, cum tali ignorantia contractum, quoniam haec ignorantia excusat quidem à peccato, sed nil confert ad validitatem Sacramenti, & contractus eiusdem. Nec est quod dicas, excusat dicta ignorantia, & eximit à poena privationis iuris petendi, ac reddēdi debiti matrimonii iam contracti: ergo etiam liberat ab impedi-

mento, seu inhabilitate illud contrahendi: Negatur enim consequentia; privatio namque iuris petendi debiti à coniuge post contractum verum, ac validum matrimonium, cedit in poenam à qua ignorantia excusat, & eximit: contrahi verò cognationem spiritualem, quæ subsequens matrimonium dirimat, nullatenus rationem poenæ habet, saltem ex se, cum pertineat ad quoddam amicitiæ, & coniunctionis genus, unde nulla paritas, consequentia nulla. Adde quod huiusmodi impedimentum cognationis spiritualis, & carnalis, in tali, & tali gradu, imponitur ab Ecclesia non sub ratione alicuius poenalitatis formaliter, sed inhabilitatis; per ipsum enim Ecclesia inhabilitare intendit, reddereque inefficaces omnino, taliter coniunctorũ voluntates ad contrahendum matrimonium, ita ut, sive cum scientia, sive cum ignorantia etiam invincibili huius impedimenti, contrahant, semper matrimonium irritum evadit, ac nullum, ob id enim cognationis impedimentum dicitur dirimens. Si cum scientia impedimenti huius contrahitur, matrimonium nullum est, & contrahentes peccant lethaliter: si cum ignorantia invincibili, excusantur quidem à lethali, sed matrimonium item nullum est, & contrahentes in petendo, & reddendo tuti sunt in conscientia, usque dum perseverat in ipsis ignorantia eadem, & bona fides. Sed

714 Quæres hic obiter, quid facere debeat Confessarius conscius impedimenti dirimentis, illius poenitentis qui ignorantia laborat iuris, vel facti? Confitetur mulier v. g. se fornicatam fuisse cum consanguineo coniugis ante contractum matrimonium, cum ignorantia iuris irritantis matrimonium: cum affine in primo, vel secundo gradu, in quibus affinitas provenit ex fornicatione, cognoscit Confessarius matrimonium esse nullum (quia ignorantia iuris irritantis ex proximè dictis, & ex Doctoribus communissimè, non excusat ab inhabilitate ad actum) Vel item cognoscit priorem coniugem superstitem, de cuius vita mulier laborat ignorantia invincibili: vel certò scit ipsam esse consanguineam in quartum gradum sui coniugis, cuius dispensationem non obtinuit: quia eam ignorabat, & modo etiam: vel tandem certò cognoscit subesse impedimentum aliud, ut cognationis spiritualis, vel aliud irritans tale matrimonium; quamvis coniuges ob illius ignorantiam bona fide degant. Quid faciet Confessor in tali casu? Respondeo, Si talis Mulier (idem dic cum proportione de Viro in similibus casibus) ignorantia invincibili iuris, aut facti talis impedimenti laboret, ita ut matrimonium bona fide contractum fuerit, & Confessarius sciat illud esse nullum, & suam admonitionem iudicet probabiliter profuturam, sine scandalo, aut detrimento, ut si faciliter posset dispensationem obtinere, & credere solicitatutam, nec incontinentiæ periculum immineat, nec quod interim accedat ad coniugem, sciens iam non esse suum, tenetur eam (vel eum) de impedimento certiorem facere: Quia munus Confessarii est poenitentem instruere, cum vel proprius pastor sit, vel in Confessionibus audiendis pastoris proprii vices gerat. Nec permittere debeat, quod in tali statu persistat: quia notabile est quoddam damnum animę ferens secum diuturnam seriem actionum, quæ ex se sunt contra legem: ergo cum spes proficiendi adest, tenetur admonere, & docere: quamvis enim illa ignorantia nunc invincibilis sit, potest facile vincibilis fieri, & transire in statum culpabilem. Ita *Sanchez de Matrim. libr. 2. disp. 38. n. 5.* (in quo universaliter sic: *Cuiuscumque iuris ignorantia invincibilis sit, aut facti, si spes probabilis sit, fore ut monitio prosit, sine gravi scandalo, aut detrimento, tenetur Confessarius admonere poenitentem*) *Aversa de Matrim. qu. 21. sec. 3. Versu, Sed aliis potius:* aliique. Casu autem quo te-

teneatur Confessarius admonere, potest id facere post absolutionem, nisi probabiliter credat ante absolutionem profuturam monitionem, postea verò minimè; quod etiam advertit *Sanch. n. cit. ex Metina, & Corduba.*

715 Si verò credat, non profuturam admonitionem; & timet, quod monita, vel à matrimonio cum scandalo resiliret, si conscia esset nullitatis; vel quod variæ difficultates, aut perplexitates occurrent; vel subesset incontinentiæ periculum; vel quod mala fide continuabunt matrimonium, in quo bona fide vivebant, vel alia huiusmodi, non debet de impedimento admonere; sed peccaret potius, & imprudentissimè se gereret, cum sic nil aliud faceret quam laqueum, & offendiculum apponere constitutis in bono statu, & bona fide: & ideo *D. Augustinus in cap. Si quis autem, de Poenitent. dist. 7.* dicit: *Si scirem non tibi prodesse, non te admonerem*: Nulli enim laqueum iniicere debemus, (*cap. De Viduis 27. qu. p.* & nulla lex obligat ad actus otiosos, & inutiles. Et sicuti correctio ipsa ad correcti utilitatem ordinatur, & illius spe cessante, non obligat; ita confessio ad poenitentis bonum tendit; cessante igitur huius boni spe, non tenebitur Confessor admonere; ratio enim mediorum à fine sumitur: ita etiam *Sanchez l. c. n. 6. Bonacina to. p. de Matrim. quæst. 3. punc. ultimo n. 4. Aversa Versu cit. Layman. in Theol. Moral. libr. 5. tract. 6. cap. 13. n. 5. Vers. Dico 2. Suarez in 3. par. to. 4. disp. 32. sec. 4. n. 4. Diana Coordinat. tom. 2. tract. 6. res. 244. n. p. ex p. 3. tract. 4. res.* 80. ubi ait, prædicta esse valde advertenda à Confessariis: *Nam scio* (inquit) *quendam imprudentem Confessarium dedisse occasionem multarum peccatorum, è quadam manifestatione unius ex supradictis casibus.* Verum quidem est, quod si Confessor conscius impedimenti interrogetur de rei veritate à poenitente, debet omnino illam ei aperire, & edocere. Nullatenus enim potest fallere dicendo oppositum: sic etiam *Aversa Versu cit. in princip. Tenetur tamen dicere veritatem prudenter, quantum satis est interrogationi* (ait *Henriquez libr. 6. de Pœnit. Sacram. cap. 27. n. 5.*) quod advertit etiam *P. Diana res. cit. n. 2.* maximè quando ex interrogatione pœnitentis non speratur fructus. *Notandum est* (sic ipse) *quod cavere Confessarius debet, si fructus non speretur, ne plus respondeat, quam à pœnitente interrogatur: Ver. gr. Vtrum matrimonium contractum ab eo, qui ante nuptias simplici castitatis voto obstrictus erat, validum existat, & an Vxori debitum reddere teneatur, affirmet utrumque Confessarius, interim tacens de obligatione petendi debitum. Et ita contra Sotum in 4. dist. 18. qu. 2. art. 4. ad 2. docent Sanchez l. c. n. 8. & Layman. n. 6. ubi etiam rectè observat, quod ut intelligat Confessarius, utrum in supradictis casibus poenitens inculpata ignorantia laboret, nec ne, caveat eum sollicitare interrogationibus specialibus, videlicet, existimet ne matrimonium validum esse, nam subito poenitenti suspicionem commovebit. Sed solum in tali casu contentus sit interrogare poenitentem, nihil ne sit, quod animum eius gravet, conscientiam scrupulosam reddat. Et hæc adnotare volui in gratiam Confessariorum, quia in praxi sæpe sæpius advenire solent.* Ita *Pater Diana*.

716 Si autem Confessarius comprehendat pœnitentem ignorantia vincibili impedimenti laborare, debet eum admonere, certumque facere de illo; quia cum ignorantia vincibilis à peccato non excuset, non poterit eum absolvere, indigno namque conferret sacramentum: & si deneget absolutionem non detecta causa, merito ipse irritabitur, & scandalum patietur: unde ipsummet poenitentem certificare debet, etiamsi nō speret monitionem profuturam: quoniam licet tunc non proficiat, temporis decursu, ipse stimulis conscientiæ agitatus, fortasse resipiscet. Ita *Sotus l. c.* (ubi docet de communi) *Layman. n. 5. cit. in principio.*

cipio. *Aversa, Versu cit. Suarez disp. cit. 38. n. 2.* qui *n. 3.* notat, quod ignorantia vincibilis respectu unius, non sit vincibilis respectu alterius: & quod illa, quæ vincibilis fuit ab initio, modo esse possit invincibilis: quia fortè consuluit viros, quos doctos existimabat, qui cum de matrimonii valore certificarunt, eorundemque consilio acquievit. Et quod ignorantia esse potest speculativa, non practica: Ut si sciat, se clam contraxisse, vel cum affine, aut consanguineo; nesciat tamen invincibiliter, hoc esse impedimentum dirimens; quod requiritur ut mala fide matrimonio fruatur. Quæ omnia à Confessario ponderanda sunt, ut cognoscat, an vincibili, vel invincibili ignorantia laboret, ne laqueum, & scandalum apponat ei pœnitenti, qui bona fide procedit. In dubio autem melius erit tacere, & suæ conscientiæ pœnitentem relinquere.

717 Loquendo tamen de impedimento adveniente matrimonio iam contracto, ut supra, ratione cuius coniuges privantur iure petendi, atque reddendi: difficultas etiam esse potest, an nedum invincibilis illius ignorantia eos liberet à poena privationis iuris, ut superius, tum in hoc eodem, tum in præcedenti privilegio definitum est; verum etiam ignorantia vincibilis? In hac difficultate divisi sunt Doctores, nam plures, & Classici, quos refert *Sanchez tom. 3. de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 44.* aliique, sentiunt, quod sola invincibilis ignorantia excuset, liberetque à dicta poena; & nullatenus ignorantia vincibilis: Quia ignorantia, quæ excusat est sola invincibilis, & inculpabilis: ignorantia autem vincibilis est culpabilis, atque adeo non excusat. Ipse verò *Sanchez disp. cit. n. 47. & 49.* ex opposito vult, quod etiam vincibilis tum facti, tum iuris, qualiscumque illa sit, & quantumcumque crassa (modo non sit adeo crassa, ut sit ingens temeritas ignorare, vel non sit affectata) excuset coniuges ne debiti petitione priventur. Et idem docet *Pontius de Matrimon. lib. 10. cap. 6. n. 10.* ait enim: *Ignorantia excusationem meretur, quamvis ea tam huius iuris, quam facti sit culpabilis, dummodo non sit affectata ignorantia. Itaque quamvis leve contrahat, vel baptizet, cum ignorantia vincibili, imò crassa, vel iuris, quia ignoravit legem Ecclesiasticam, vel facti, quia ignoravit esse proprium filium, vel Coniugis, adhuc non privatur iure petendi, atque reddendi. Quod deduco ex manifesto iuris principio, quod quando lex requirit scientiam, vel dolum, non sufficit dolus præsumptus, ideo excludit dolum, vel scientiam quævis ignorantia etiam crassa. Quam doctrinam tradit Caiet. in Summ. Verb. Excommunicatio, explicando fore singulas excommunicationes. Navarrus in Summ. cap. 27. Tiraquellus, Suarez, Salas, &c. ita Pontius l. cit.* videatur, uti & *Sanchez n. n. c. c.* In quibus hoc idem assumptum probat ex professo. Quod etiam facit *Bossius de effectib. Matrimonii cap. 5. à n. 160.*

PRIVILEGIUM DECIMUM

Impedimentum Cognationis legalis ortum ex adoptione, superveniens matrimonio, cum ignorantia tamen quod idipsum privet Coniuges iure petendi, ac reddendi, ab hac poena eximit eosdem ignorantia eadem.

718 Cognationem legalem ortam ex adoptione, unum esse ex impedimentis dirimentibus spōsalia quæcumque, & matrimonium ipsum, antequam contrahatur, certum est apud omnes, de hoc Sacramenti contractu scribentes, ad quos pro totali eiusdem Cognationis legalis notitia, specie, extensione, divisione, &c. Lectorem mitto. Supposito autem quod huiusmodi impedimentum matrimonio superveniens interdicat & ipsum, debiti petitionem; dicit præsens privilegium,

Coniu-

Coniuges eximi ab hac pœna per ignorantiam eiusdem interdicti. Quod sequitur apertissimè ex duobus antecedentibus privilegiis: Nam si ignorantia facti, vel iuris, vel pœnæ in cognatione Carnali, seu spirituali excusat Coniuges (ex antedictis duobus privilegiis) ne ipsis interdicatur debiti petitio, & usus coniugalis, excusabit etiam eadem ignorantia (ne item interdicatur) in cognatione legali, cum non sit dispar, imo eadem omnino ratio, ut patet, ne dicam maior in legali cognatione: quippe quæ minorem infert personarum propinquitatem, coniunctionem, ac ligamen, quam carnalis, vel spiritualis cognatio. Solo enim iure humano interdictum est hoc impedimentum. Cum (ut fatentur universi, apud, & cum *Sanchez de Matrim. tom. 2. lib. 7. disp. 43. n. 21.*) constet, nec iure naturæ adoptionem esse inventam, nec ex ea cognationem matrimonio obstantem consurgere.

719. Dixi (*Supposito quod hoc impedimentum matrimonio superveniens interdicat debiti petitionem*) non casu, sed apposite. Quia & si *Bonacina tom. pr. de Sacram. matrim. qu. 3. punc. 5. §. 3. n. 9. in fin.* Sustineri posse affirmet, & non sine probabilitate, quod cognatio legalis superveniens matrimonio contracto, impediat debiti petitionem: Nihilominus *Sanchez disp. cit. n. 19.* tenet oppositum, quod videlicet non impediat; sub his verbis: *Quando hæc cognatio legalis supervenit Matrimonio iam contracto, posset aliquis existimare eam impedire debiti petitionem respectu coniugis, quæ eam contraxit. Quia omne impedimentum, quod præcedens matrimonium illud simpliciter dirimeret; si subsequatur, illud dirimit secundum quid, nimirum, impediens eius usum, quoad debiti exactionem. Verum eam doctrinam non approbo, nisi textus expressus inveniatur, qui eam debiti petitionem in eo casu interdicat. Quare cum in cognatione legali, is non reperiatur, existimo eam non impedire debiti petitionem. Quod aliis placere dicens, sustinet Petrus de Ledesma de Matrim. qu. 57. art. 2. ad finem.* Sic *Sanchez*, & post ipsum *Pontius de Matrim. libr. 7. cap. 41. n. 7.* ubi expresse inquit: *Hoc impedimentum superveniens non dirimere, nec impedire debiti exactionem, quia nullo cavetur iure. Dirimere autem sponsalia, cum impediat, & dirimat matrimonium, cuius promissio est in sponsalibus.* Et idem tenet *Gutierrez* relatus à *Bonacina n. 9. cit.*

CA-

CAPUT XXVII. DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA VARIA.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorantia invincibilis excusat ab hæresi.

720 Ratio huius privilegii clara est: Quia videlicet, Hæresis error est hominis baptizati in intellectu, voluntarius, contra aliquem fidei articulum: seu assensus est rationis contra fidem, voluntarius: at ignorantia invincibilis aufert huiusmodi assensum voluntarium, seu ex electione voluntatis provenientem, ergo excusat ab hæresi. Confirmatur, quia hæresis peccatum est, peccatum verò sine voluntate dari nequit, ut ex se constat, ergo. Hinc etiam ***Fagundez in p. Decal. precep. libr. p. cap. 10. n. 16.*** ait (& cum ipso ***Antonius à Spiritu sancto in Directorio Confessariorum par. 3. tract. 2. disp. 2. sec. 3. n. 47.***) *Ignorantia invincibilis excusat ab hæresi, non alia de causa, nisi quia tollit voluntarium*: Quod de hæresis ratione videtur esse; sicut enim de ratione fidei est, ut sit voluntaria; ita etiam de ratione hæresis eius contraria, quia contraria proportionem servant.

721 Ex hoc eodem privilegio, deduc cum *Sanchez in Decal. par. p. lib. 2. cap. 7. n. 13. Fagundez n. cit.* & aliis: Non esse hęreticos, nec alicuius culpæ reos, eos scrupulosos, qui patiuntur inviti cogitationes blasphemas turpissimas, & hæreticas contra Deum, Beatissimam Virginem, & Sanctos, quamvis sibi videantur consentire, quia eis deficit plena voluntas. Et ita etiam, apud eundē *Sanchez* universi fatentur: atque hæc provenire asserunt ex Dæmonis suggestione, ad conscientiarum bonarum tranquillitatem impediendam, & ut à Christi via deterritæ retrocedant. Ex triplici autem signo (cum *Sanchez l. c. n. 14. & Fagundez n. cit.*) colligi potest in hoc plenæ voluntatis deficientia. Primo, si patiens prędictas cogitationes, ac tentationes, iudicet se hæreticum, nam hæreticus esse nequit hoc iudicans, non enim id iudicaret, nisi iudicaret falsum esse, atque hæreticum id quod sibi videtur voluntariè iudicasse ut verum. Secundo, si cum dictas cogitationes, ac tentationes patitur, maxima tristitia afficitur, non enim ita contristaretur, nisi odio haberet huiusmodi errores, & veritatis Catholicæ amantissimus esset. Tertio, signum moraliter dissensus certissimum similiter esse videtur, quando tristitia illa, & si non extiterit in in ipso tempore tentationis, & conflictus, eo tamen transacto statim advenit, quia si voluntariè adhæsisset, neutiquam tam cito, nec ità faciliter resipisceret. Hinc inferes (cum citatis Doctoribus) sanum consilium esse in eo, qui similes tentationes, ac cogitationes patitur, & dicta signa experitur, easdemmet contemnere, atque eodem modo se habere, ac si nihil menti occurrisset. Quod & insinuat *D. Bonavent. Opusculo De Profectu Religiosorum cap. 3.* dicendo: *Tentationes contra fidem, & de spiritu blasphemiæ, & similes, nec fugere possumus, nec repugnando vincere.* Quia

Quia quanto plus indignamur nobismet ipsis, & disputamus cum eis, magis refricatur earum rabies, & accenditur. Et remedium esse eas irridere, docet expresse *Gerson Tract. De Foeda Tentatione, Alphabeto 62. littera O, usque ad literam T.*

722 Deduc insuper ex posito privilegio, eum excusari ab hæresi qui contra fidem tenet alquid, sed invincibiliter errat, & ignorat esse contra illam; quia ad hæresim requiritur quod error scienter sit contra fidem Catholicam Romanam, & cum pertinacia, quæ utique non est in ignorante, ut docent communiter Doctores, & idcircò per ipsammet ignorantia invincibilem, quivis ab hæresi excusatur. Imo etiam per vincibilem, & culpabilem, ut alibi in Superioribus innuimus, & cum *Azorio, Suario, Coninch,* & aliis, docet *Palaus to. p. tract. 4. disp. 3. punt. 2. n. 3.* & cum communi *Fagundez in p. Decal. præcep. lib. p. cap. 4. n. 20. & 22. & Antonio à Spiritu Sancto sec. cit. n. 49.* Quia videlicet ignorantia etiam vincibilis, sufficit in foro interno (inquiunt communiter) ut non detur peccatum hæresis, licet aliàs illa laborans, in foro externo reputetur hæreticus: quia ad hæresim non satis est quælibet culpa, ut accidit in aliis materiis, sed requiritur præterea pertinacia, quæ certè non est in ignorante, uti loquimur etiam supra *in Privilegio septimo Quarti cap.* & alibi.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorans legatum aliquod pium esse, & longius biennio differens illud solvere, non incidit in casum reservatum.

723 Qui solutionem ex legato pio debitam, diutius biennio distulerit, reus est culpæ lethalis, & casus est reservatus in *Diœcesi Mediolanensi, decimus octavus in ordine,* recensitus in *Tabula Casuum* (ibidem) *Reservatorum,* quos explicat *Oliverius Mazuchellus De Casibus Reservatis.* De quo agit *disp. 2. cap. 21. qu. p. & 2.* advertens in principio *n. 8.* ad hanc reservationem tria requiri; Quod videlicet solutio protrahatur ultra biennium: quod legatum sit pium: & quod dilatio sit culpabilis, & mortalis, quia reservatio de mortalibus tantum est, & quidem gravioribus, ut patet *ex Tridentino sess. 14. c. 7.* & ex communi Doctorum sensu. Ex defectu ergo alterius conditionis ex his tribus non incurretur reservatio, & ab ipsa excusabitur. Hinc non incidit, qui non solvit ob inopiam, vel ob aliam iustam causam impeditur, dilatio enim concurrente iusta causa, non est culpabilis.

724 Nec item incidit in hunc casum reservatum differetem solvere legatum ultra biennium, ignorantem illud esse pium, ut in privilegio. Quod etiam ponit *Defendens Quadrius de Casib. Reserv. disp. 3. casu 8. Conclus. 10. n. 10. 15. 16. & 17. pag. 475.* sub sequentibus verbis: *Ignorans legata pia esse, vel exequi impeditus, non incidit in Casū, si ea longius biennio solvere differat.* Accedit etiam *Mazzuchellus qu. cit. p. Difficultate Unica n. 17.* dum ibi sic: *Obligatio solvendi incipit tantum à die scientiæ.* Probatur igitur privilegium propositum cum eodem *Quadrio*: Quia ignoranti (vel impedito ad aliquid agendum) non labitur tempus præfixum ad illud agendum, ut tenent cum communi sententia apud cit. *Quadrium n. 1016. Covarruvias, Hostiensis, Immola, Panorm.* & alii: nec ulla culpa in eo intercedit, ignorans enim, in eo quod ignorat non dicitur delinquere: igitur cum nulla culpa in eo intercedat, ut ignatus, reservatione ligari non debet, quæ culpam mortalem in differente solvere talia legata utique supponit. Ergo verum privilegium positum.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Peccatum ita per ignorantiam minui potest, ut ex mortali fiat veniale.

725 IGnorantia quandoque excusat à peccato in toto, ut est invincibilis, quę cum sit involuntaria omnino, etiam illud quod ex ea fit, involuntarium est: cum enim factum ex ea sit in se incognitum, non potest esse in se volitum, iuxta commune axioma, *Nil volitum, quin præcognitum*. Quandoque verò licet nō excuset prorsus in toto à peccato, excusat tamen in parte, quod facit ignorātia vincibilis, & culpabilis, quę non excusat quidē à tota culpa, facit tamen culpā leviorem, quam si scienter patratum esset opus; minuitque illam, & adeo, ut possit quandoque venialem facere ex mortali, ut in proposito privilegio, quod cōmuniter admittitur à Doctoribus cum *D. Th. p. 2. q. 76. ar. 4.* Et præterea probatur: tum quia, peccatum mortale ex suo genere, ob imperfectam advertentiam, fieri potest veniale, ut docent *Vasquez, Sanchez, Becanus, Azorius, Reginaldus, Sylvester, Caietanus, Armilla, Filliuccius*, aliique, apud, & cum *Bonacina to. 2. De Peccatis disp. 2. q. 2. p. 3. n. 3. & 4. & eadem disp. 2. qu. 8. punc. 3; propos. 2. n. 21.* ergo etiam per ignorantiam peccatum mortale fieri potest veniale, cum inadvertentia compatari possit ignorantiæ: tum quia, sicut totalis ignorantia, hoc est invincibilis, omnino excusat à peccato, quod alioquin sublata ignorantia esset mortale, ita ignorantia tantummodo venialiter culpabilis, à mortali excusabit opus factum cum ipsa, quod alioquin mortale esset: sicuti enim se habet totalis ignorantia ad excusationem totalem, ita partialis ad partialem: tum quia, peccatum perpetratum cum ignorantia, seu negligentia tantummodo venialiter culpabili, non est nisi imperfectè voluntarium, ac volitum; voluntarium autem imperfectum, seu imperfectè volitum, minuit utique peccatū ipsum, & ita, ut ex mortali transire illud faciat in veniale, eo quia non nisi venialiter (hoc est imperfectè) volitum sit, quandoquidem non est aliter volitum, nisi ut est volita ignorantia. Hinc si quis fornicans ex. gr. invincibiliter putaret fornicationem esse licitam ad vitam tuendam, nullatenus peccaret ob eam causam fornicando: si id tamen venialiter ignoraret, fornicando, solum venialiter peccaret, & à mortali excusaretur: pro quo privilegio sunt *Sylvester Verbo Periurium quæst. p. vers. Secundo quando iuratur. Navarrus in Summa cap. 12. num. 7. Vers. Sexto qui* (ubi aiunt veniale esse periurium, quando aliqua diligentia adhibita est, sed non sufficiens ad videndū, an sit falsum, quod iuratur.) *Valentia to. 2. Disp. 6. qu. 6. punc. 3. Sanchez in Opere Morali part. p. lib. p. cap. 17. n. 17. Reginald. to. p. lib. 11. n. 19. Layman. lib. p. tract. 2. cap. 4. n. 9. Bonacina n. 21. cit.* aliique communiter.

726 Ex his sequitur, ignorantiam vincibilem posse magis, vel minus gravitatem peccati minuere, sicuti ipsamet potest esse magis, vel minus voluntaria, & culpabilis. Quare si ignorantia sit tantum venialiter, & imperfectè voluntaria (uti est quando quis adhibuit quidem diligentiam aliquam, sed non sufficientem, ut in casu periurii ex veniali ignorantia notant relati *Sylv. & Navarrus*) minuit etiam peccatum adeò ut non sit mortale. Et ratio utique est, quia in tali casu peccatum non est volitum nisi venialiter, nec aliter ac est volita ipsa ignorantia, ut supra. Quod advertit etiam *Valentia punc. 3. cit.* contra *Caiet. art. 4.* ubi videtur asserere, fieri posse, ut ignorātia sit tantū venialis, & peccatū ex illa admisū sit mortale, quod verum esse putat, quādo peccatū est intrinsecè malū, contra ius naturæ; ut si quis ex ignorantia, & negligentia tan-

tantum veniali, putans fornicationem non esse malam, fornicaretur. *Fallitur Caietanus* (inquit *Valentia*, cum quo & ego) Nam si quis prorsus invincibiliter, atque adeò inculpabiliter putaret fornicationem licere, nullo modo peccaret illam admittendo, ergo si venialiter tantum id putaret, solum venialiter peccaret, quia non esset tunc fornicatio, nisi imperfectè, & venialiter tantum voluntaria, sicut ipsa ignorantia. Ita etiam *Valentia*. Ex qua doctrina, ac privilegio, infertur præterea subsequens

PRIVILEGIUM QUARTUM

Ignorantia ita minuit peccatum, ut quandoque excuset à reatu lethali unius circunstantiæ illius, quamvis non alterius.

727 EXplicatur, & probatur simul huiusmodi privilegium. In antecedenti dicimus ignorantiam nonnunquam excusare à peccato in toto, nonnunquam verò in parte. Hoc secundum haberi potest, vel minuendo peccatum, ita quod fiat veniale ex mortali, ut in eodē antecedenti: vel excusando quidem à lethali peccato, sed secundum unā tantummodo circunstantiam illi respōdentem, non verò secundū alteram item lethalem eiusdem: hoc idem in præsenti privilegio affirmatur. Et observatione, ac exemplo probatur: Ignorantia *Patriarchæ Iacob* cognoscentis *Liam* pro *Rachele*, ipsum excusavit omnino à peccato: ignorantia verò *Iudæ* cognoscentis nurum suam *Thamar Gen.* 38. quam, nurum esse nesciens, suspicabatur Meretricem: excusavit quidem factum ipsius à peccato incestus, non tamen à peccato fornicationis: quia licet ignoraret invincibiliter se accedere ad nurum, non ignoravit tamen se accedere ad non uxorem suam: hoc idem observavit *Caietanus p.* 2. *quæs.* 76. *art.* 3. quod & refert *Reginaldus n.* 19. *cit. in fine*: in approbationem pariter huiusmet propositi privilegii: Cuius ratio à priori est, quia peccatum respondens illi circunstantiæ, censetur, & est voluntarium, ut patet. Ita etiam communiter Doctores apud *Bonacinam qu. cit.* 8. *punc.* 3. *num.* 24. Hinc

728 Inferes, Quod & si in uno actu plures reperiantur malitiæ species, intellectus autem unam tantum cognoscat, tunc reliquæ menti non obiectæ, & ignoratæ, non imputantur; specifica enim malitia, ut imputetur ad culpam necessario est cognoscenda, cuius ratio sumitur ex fundamento superius, & sæpius allegato, ab omnibusque concesso, quod nimirum *nihil volitum, nisi præcognitum*. Unde nec specialis malitia cuiquam imputari poterit, nisi præcognita. Ob idque docet generatim *D. Th. p.* 2. *qu.* 72. *art.* 9. nullam circunstantiam addere novam malitiam, nisi præcognoscatur, si quis ergo non cognoverit specialem aliquam malitiam in obiecto latentem, aut non cogitaverit de illa, eā non contrahet, licet alioqui peccet. Sic qui fornicatur cum muliere quam nescit esse coniugatam, admittit quidem mortale peccatum luxuriæ, sed non adulterii, ut supra, ignorantia minuente, & excusante. Qui rem, quam scit quidem esse alienam, surripit, nescit tamen esse Sacram, tantum simplicis furti reus est, nō Sacrilegii. Qui scit furtum esse quidem mortale, imperare vero furtum invincibiliter ignorat esse lethale, non peccat imperando, bene tamen furando. Qui hominem, quem nescit esse Clericum, vel Patrē, percutit, solum contra iustitiam peccat, non verò contra Religionem, vel Pietatem, seu reverentiam parentibus debitam, cum eas circunstantias ignoraverit. Qui fornicationem externam scit esse peccatum, ignorat tamen invincibiliter desiderium fornicandi esse peccatum, desiderio fornicationis non peccat, licet peccet lethaliter exterius fornicando. Qui enim invincibiliter ignorat actum internum

esse peccatum, cognoscens tamen actum externum peccaminosum esse, excusatur à malitia actus interni: quia (ut optimè etiam *Sanchez lib. p. Moral. cap. 16. num. 17.* & alii) cum conscientia sit proxima bonitatis, & malitiæ actuum humanorum regula, nemo potest peccare quandiu illius conscientia prudenter dictat, id quod agit haud peccatum esse. Quod intellige verum, quamvis actus internus, & externus in genere moris non sint, nec constituant duo peccata, sed unum tantum; & unum tantum quid moraliter iudicentur, (etiam per *Suarez de Actib. Human. disp. 10. sec. p. n. 9. Layman. lib. p. tract. 2. cap. 4. n. 11. Arriag. To. 3. disp. 16. sec. 2. n. 5. P. Morandum to. 2. Theologia tract. 2. De Actib. Human. qu. 16. n. 131. Vers. Deducitur p. & alios communiter, cum D. Tho. p. 2. qu. 20. art. 3. in Corpore:* ubi expressè sic: *Actus interior voluntatis, & actus exterior prout considerantur in genere moris, sunt unus actus.*) Quia non est peccatum, nisi voluntarium, & liberum, ergo si tantum ratione actus interni habetur ratio voluntarii requisiti ad peccatum, unicum tantum peccatum erunt; non duo, actus interior, & exterior; quod ideo dicitur actus exterior comparari ad interiorem, tanquam materiale ad formale; quia si interior est peccatum, & exterior: si non est ille, neque erit iste: quidquid dicant aliqui apud *Suarez sec. p. cit. n. 9. & 10.*

729 Ex quo etiam deduces, actum exteriorem per se nullam addere bonitatem, aut malitiam moralem actui interiori, nisi quandoque per accidens, ut tradit *D. Tho. qu. cit. art. 4* & communiter Expositores; prima pars patet, si enim omnis bonitas moralis formalis humana, & malitia, provenit tota, & tota est ab actu interiori, & nonnisi denominativè in exteriori, utique non potest exterior actus aliquid bonitatis, aut malitiæ dare, vel addere illi, à quo omnem quam habet bonitatem, aut malitiam recipit: nisi dicamus ei addere tanquam terminum, ut videtur loqui *D. Th. eodem artic.* Ex eo quod quilibet actus censetur accipere suum complementum à suo termino, & actus exterior est terminus interioris. Secunda etiam pars constat, quia licet actus exterior non causet bonitatem, aut malitiam interiori, potest tamen, cum debeat exterior aliquod tempus durare, esse causa, cur etiam internus duret, vel quod repetatur. Adde, quod cum sint multi actus exteriores, qui magnam excitant delectationem, possunt esse causa, qua, & voluntas in illis magis intendatur. Et in hoc sensu dicunt aliqui D. D. quod exponendus sit *D. Augustinus 13. de Trinit. cap. 5.* dum ibi ait: *Miseriorem esse qui exterius implet, quod interius male vult.*

730 Quamvis tamen actus externus suo modo liber, nihil habeat propriæ, & intrinsecæ malitiæ, nihilominus est necessario confitendus, & est de necessitate confessionis, ut uterque actus, externus scilicet, ac internus confiteatur; ita ut nullo modo satisfaciat, qui, postquam homicidium, fornicationem, &c. perpetravit, solum dicat, se habuisse voluntatem occidendi, fornicandi, &c. sed debet clarè dicere, quod occiderit, fornicatus sit; &c. quo explicato satis intelligitur internus actus, seu prava voluntas occidendi, fornicandi, &c. Huius autem rei obligatio, seu confitendi, & sic satisfaciendi ratio, nulla maior adduci potest, quam institutio Christi Domini, eiusdemque voluntas nobis per Ecclesiam continuata praxi, & communi usu, ac sensu D. D. omnium declarata. Quare si Christus Dominus voluisset, ut nunquam ex obligatione confiteremur peccatum externum, sed solum eius affectum, seu propositum, confessio esset legitima (modo non deesset contritio, & propositum emendationis) quia hoc pendet à sola sui institutione, et voluntate. Non ergo quia externum opus superaddat malitiam actui

tui

tui interno, obligamur illud in Confessione exprimere, sed quia Christus Sacramentorum institutor, voluit, ut peccatum exterius patratum Sacerdoti panderetur. Adde etiam, utrumque actum esse confitendum, tum quia multoties plura sunt annexa actui exteriori, quæ non interiori, ut restitutiones, censuræ, irregularitates, &c. Tum quia multoties non potest rectè explicari actus internus, nisi & exterior explicetur: Tum quia ex exteriori multa alia cōsequuntur, quæ non ex interiori: Tum denique quia nequiret Confessarius adhibere medicinam spiritualem, nisi etiam confiteretur actus exterior, etc.

731 Extenditur autem propositum privilegium etiam ad pœnam cum proportione minuendam, nedum culpam; ut expressè etiam docet *Petrus Maria Passerinus in p. libr. sexti Decretalium qu. p. art. 20. n. 382 fol. 147.* ubi sic: *Extenditur assertio* (hoc est privilegium) *ut si pœna sit imposita pro qualitate actus, ignorantia qualitatis excuset à qualitate culpæ, & à pœna contra actum, ut qualificatum imposita. Sic qui ignorans habet rem cum aliena, credens esse suam Vxorem, non est adulter, ut in facto Iacob cognoscentis Liam, quam credebat esse Rachelem, est manifestum. Similiter qui percutit Clericum ignorans Clericatum, non est Sacrilegus, nec excommunicatus, Cap. Si vero el 2. de sentent. excomm. Item Venator, qui ex ignorantia probabili occidit hominem, quem putavit esse feram, non est homicida, nec pœnis homicidæ subditur, D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 3. & ibi Alvarez disp. 154. n. 3. Armilla Verbo Ignorantia n. 9. D. Antoninus p. p. tract. 4. cap. 5. §. 5. Serra p. 2. qu. 76. art. 3. d. 2. Cum enim poena non infligatur iuste, nisi pro culpa; & ignorantia qualitatis, si sit antecedens tollat qualitatem culpæ, vel culpam, si culpa super qualitate fundatur, eadem ratione tollit poenam, quæ fundatur super culpa. Caiet. p. 2. qu. 76. art. 3. dub. 3. & ibi Alvarez disp. 154. & 158. num. 4. Sylvest. Verb. Ignorantia n. 11. Armilla n. 7. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 23.* hactenus *Passerinus*, qui ex professo subtiliter, clarè, doctrinaliterve agit de Ignorantia in universum, eiusdemmet divisione, ac distinctione, excusatione à peccatis, & à poenis causa ipsius, inadvertentia, inconsideratione, & alia, à nobis etiam sparsim tradita pluribus in locis, ac privilegiis huiusce nostri tractatus.

732 Confirmatur præterea huiusmodi extensio ex doctrina communi; nam triplex causa generalis minuēdi pœnam ex conditione delinquentis, Doctoribus assignatur, scilicet, Ignorantia, Vis, & Metus: ista etiam tria cum tollant libertatem, vel illam minuant, iuxta doctrinam *D. Tho. p. 2. qu. 6.* & Doctorum communem, per ipsa etiam consequenter, vel omnino excluditur, vel minuitur poena, hoc est, vel excusant omnino a poena, vel illam minuunt. Vis enim, cum totaliter tollat libertatem, ab omni culpa, & poena excusat. Metus etiam, si sit cadens in constantem virum, vel excusat omnino à culpa, quando lex non obligat ad sui observantiam cum periculo damni gravis; vel saltem excludit dolum, & minuit poenam. Ignorantia vero (de qua tantum hic) tam iuris, quam facti, si sit probabilis, & invincibilis, sicut excusat à culpa, ita excusat ab omni poena. Si vincibilis, & excludens dolum, diminuit poenam, ut supra, & etiam alibi.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Ignorantia invincibilis, nisi sit affectata, diminuit malitiam, & rationem peccati.

733 HOc privilegium communiter admittitur à D. D. cum *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 4.* sequitur ex præcedentibus: & præterea probatur, quia ignorantia vincibilis, nisi sit af-

affectata, diminuit voluntarium, ex diminuitione autem voluntarii, diminuitur peccatum. Confirmatur ex eodem *D. Tho. art. cit.* quia quicquid est ratio remissionis peccati, alleviat peccatum: sed ignorantia est huiusmodi, ut patet *p. ad Timot. p. Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci*, ergo ignorantia diminuit, vel alleviat peccatum. Ita argumentatur *Sanctus Doctor*: loquens utique & ipse (ut in privilegio nostro) de ignorantia vincibili, nam invincibilis, *Ea est* (inquit) *quæ totaliter à peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, unde peccatum non minuit, sed omnino aufert.* Adverte autem hoc cum *Gabriele à S. Vincentio in suo Tract. de Remediis Ignorantiæ disp. p. dub. 4. n. 38.* Quod non omnis ignorantia vincibilis æqualiter diminuit peccatum, sed alia magis, alia minus, alia nullo modo, iuxta voluntarii diminutionem. Eo autem magis tollitur voluntarium per ignorantiam, quo ipsa est minus vincibilis, quo. difficilius vinci potuit, quo fuit minor negligentia discedi. Sicque ignorantia crassa, vel supina, quæ maiorem negligentiam supponit, parum diminuit. Coeterum ignorantia affectata parum, aut nihil diminuit, sed potius auget peccatum.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia à poena Ecclesiastica excusat, etiamsi non à culpa.

734 **P**Onit quis actum contra Ecclesiasticum præceptum v. g. quod scit esse obligatorium, & sub mortali, ignorat tamen censuram, sive poenam Ecclesiasticam eidem actui annexam: huiusmodi ignorantia, licet eum non excuset à culpa, eo quia novit præceptum obligatorium, & contra ipsum posuit, atque commisit actum; excusat tamen à poena, seu Ecclesiastica censura. Quia videlicet, ignorantia, cum qua etiam contrahitur culpa gravis contra præcepta, & sufficiens est ad contrahendam talem culpam, non est sufficiens ad contrahendam poenam Ecclesiasticam, ut censuram. Quod tradunt etiam communiter Doctores, cum quibus & nos superius satis superque *in privilegiis Quarti Capitis*, præcipuè *in 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & 11.* Videantur.

735 An verò currat hoc idem privilegium quoad alias poenas, & id quod dicitur de ignorãtia quoad poenas Ecclesiasticas, currat etiam quoad alias poenas, sive divinas, sive humanas? Respond. negativè. Nam qui aliquem v. g. occidit; qui furatur, aut quodlibet aliud peccatum committit, incurrit utique reatum poenæ æternæ, si peccatum est mortale; aut poenæ temporalis, si est tantum veniale. Similiter leges civiles puniunt capitali poena occisorem, quamvis hanc poenam ignoraverit. Verum quidem est quod ignorantia multum iuvat ad temperandam, ac minuendam poenam. Quare tam in foro Dei, quam in foro Civili, qui ex culpabili ignorantia præceptum aliquod transgreditur, etiamsi ignotet poenas à Deo, vel legibus Civilibus, aut etiam Ecclesiasticis, exceptis censuris, eos incurrit, licet ignoraverit. Cuius discriminis ratio est, quia Censuræ ex sua institutione requirunt aliquam monitionem, & contumaciam, quam non habent ignorantes: & in poenis, quæ à Deo, vel Republica infliguntur, solum requiritur malitiosa, & gravis præcepti, aut legis transgressio, quæ in ignorante vincibiliter reperiuntur: ita etiam *cit. à Sancto Vincentio disp. cit. dub. 2. n. 15.*

PRI-

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantes invincibiliter culpam contrahere lethalem, necnon in Excommunicationem incidere, qui inducunt aliquem ad eligendam sepulturam cum Voto, Iuramento, &c. ab utroque excusantur.

736 IN *Clementina Cupientes* §. *Sane De Penis*. Religiosi, & Clerici Seculares, inducentes aliquem ad vovendum, iurandum, vel promittendum, ut apud eorum Ecclesias eligat sibi Sepulturam, vel iam electam amplius non immutet, excommunicantur, & excommunicatio, ibidem, reservatur Papæ (præterquam in mortis articulo) nullis obstantibus privilegiis, cuiuscumque tenoris existant, &c. Et si tales inducentes excommunicantur, utique peccant mortaliter sic inducendo, quoniam excommunicatio nonnisi ob lethalem culpam contrahitur per omnes. Ab huiusmodi ergo culpa, necnon à censura excusantur dicti inducentes, qui sic inducunt cum ignorantia invincibili talis prohibitionis, ut in privilegio; quod expresse etiam ponit *Franciscus Maria Samuellius De Sepulturis tract. p. disp. 2. Contrav. 4. Conclus. p. num. p.* sub his verbis: *Inducens ad eligendam sepulturam cum Voto, Iuramento, &c. cum ignorantia probabili, minimè incidit in excommunicationem, per allegata Iura allata in Superioribus*. Accedit quoque *Suarez de Censuris disp. 22. sec. 4. n. 26.* ubi loqens de hac eadem *Clementina*, ait (cum *Caietano*) *Qui ex ignorantia huius prohibitionis hoc facit* (hoc est, inducit) *non incurrit hanc censuram*. Addens postea: *Ignorantia probabilis semper excusat à censura, cum excusat a culpa, etiamsi simpliciter lex sit lata contra omnes transgressores*.

737 Probo autem privilegium cum eodem *Samuellio n. 2. & 3.* & ex doctrina omnium communi: Quia quando ignorantia probabilis concurrit (quæ à lethali culpa utique excusat) seu quando quis ignorat prohibitionem, ut probabiliter putet se tali modo inducere posse ad sepulturam eligendam cum Voto, Iuramento, &c. non peccat, nec consequenter evadit excommunicatus, ergo verùm privilegium. Ignorantia enim probabilis si à peccato mortali excusat, necessario sequitur excusare etiam ab excommunicatione, nec ipsam habere locum, quia non contrahitur nisi ob contumaciam, cum peccato mortali coniunctam, iuxta *Cap. Nullus, Cap. Nemo 11. qu. 7. & cap. p. De iudic. & cap. A nobis, & cap. Sacrosancta de sentent. Excomm. & cap. Romano, §. Caveant, de sentent. excomm. in 6.* & iuxta ea, quæ nos etiam sparsim tradidimus *in Privilegiis Capitis 4.* quæ desumpta fuere ex doctrina, quam tradunt communiter D. D. cum agunt de Censuris: Et in hoc speciali casu, *præter citatos*, præsens propositum privilegium expresse affirmant, & admittunt, *Caietanus in Summa, Verbo Excommunicatio, cap. 49. Navarrus in Man. c. 27. num. 103. & P. Pasqualigus Decis. 376.*

738 Addit tamen *Suarez n. 26. cit.* & cum ipso *idem P. Pasqual. Decis. cit. n. 3. & Bassæus Verbo, Sepultura, num 2. prope finem.* Ad incurrendam excommunicationem aliquid amplius requiri, quã ad peccandum in præsenti casu; ac proinde ignorantiam aliquam, quæ non excusaret à peccato, posse excusare ab incursu Censuræ excommunicationis; quia in *cit. Clementina Cupientes §. fin. Sane*, fert Pontifex excommunicationem *in temerarios* violatores suæ Constitutionis; ibi enim dicitur: *Sanè temerarios violatores Constitutionis illius, quæ Religiosis, & Clericis secularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interposita, seu aliàs promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel iam electam ulterius non immutent*

dic,

dictâ autē particula *temerarios*, debet aliquid operari: proindeque necesse esse ausum temerarium, qui non intervenit, quando ex ignorantia, & bona fide proceditur; etiamsi ob negligentiam ignorantia à culpa non excuset, dummodo tamen ignorantia non sit affectata: ita *Suarez l.c. Samuell. Controv. cit. 4. Concl. 2. n. 5. & 6. & P. Pasqualigus n. 3. cit.* Addens ipse *n. 4.* Etiamsi ignorantia affectata sit, sufficere, ut quis hanc excommunicationem non incurrat, eo quia etiam affectata ignorantia sufficit ad excludendum ausum temerarium, qui requiritur pro contrahenda excommunicatione. Ausus temerarius dicit ire sine ratione contra Constitutionem, atque adeo velle ipsam infringere, & non observare: Unde necessaria est intentio contraveniendi: quæ locum non habet posita quacumque ignorantia etiam affectata, quia etiam affectata facit ut non habeatur præ oculis Constitutio. *Audere* enim importat quemdam contemptum, ut notat *Innocent. in Cap. Cum medicinalis de sent. Excomm. in 6.* Hactenus *Pasqualigus*, & post ipsum *Samuellius Controv. cit. Conclus. 3. n. 8. 9. 10. 11.* & apud hunc D. D. communiter *n. 11. cit.* cum quibus & ego *in Privilegiis Cap. 4. cit.*

739 Adverte autem hic, quod præter dictam *Clement. Constitutionem, Cupientes*, extat & aliud antecedens *Decretum Bonifacii VIII.* quod habetur *Cap. Animarum periculis, De Sepulturis, in 6.* Tenoris sequentis: *Universis Religiosis, & Secularibus Clericis, cuiuscumque status, vel conditionis existant, in virtute Sanctæ obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ, districtissimè prohibemus: ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interposita, seu aliàs promittendum inducant, vel apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent.* Violantes hoc Decretum, seu Constitutionem, ac prohibitionem hanc, peccāt quidem (nisi excuset ignorantia) ut vult etiam P. *Pasqualigus Decis. 375.* contra utrumque *Rodriquez, &c.* mortaliter, eo quia, transgressores sint præcepti *districtissimè impositi, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ*, ut constat ex textu: qui tamen, & quæ prohibitio, nullam habet censuram annexam. In dicta Clementina addita est, cum reservatione ad Summum Pontificem, *& non obstantibus privilegiis, &c.* ut expressè in ipsa videre est, præcedenti numero relata. In qua personæ, in quas fertur censura, satis exprimuntur, scilicet Religiosi universi, etiam Laici professi, non ad Chorum deputati, aut Clerici: Unde sufficiet si Religiosus sit, quamvis non Clericus. Sub hac censura in opinione *Samuellii de Sepult. disp. 2. cit. Controv. 8. in principio, & conclusione 2. n. 6.* & ante ipsum *Francisci Suarez sec. 4. cit. n. 25.* veniunt etiam Moniales: *Opinor etiam Moniales comprehendi* (sunt verba *Suarezii*) *non tamen Novitios, propter dicta in simili. Et è contrario sufficiet, quod sit Clericus in quocumque gradu, quia textus ibi nihil distinguit.* Ratio autem cur Novitii, sive Laici, sive Clerici non afficiantur præfata poena, aut censura, communiter traditur à Doctoribus, quia videlicet Novitii, in materia poenali, nomine Religiosorum non veniunt: sic *Petrus de Murga Disquisitionum Moral. to. p. tr. 7. sect. 8. Disquis. 6. n. 13. Cum Lezzana, Sanch. Azorio, Bassæo, Pellizzario, Abbate Tambur.* & aliis. Sed

740 Quæres hic obiter primo, An peccent mortaliter, & contrahant dictam excommunicationem, qui conātur inducere ad eligendam sepulturam cum Voto, Iuramento, aut promissione, si effectus electionis non sequatur? Respondeo ad primam quæsiti partem, affirmativè. Imò certum esse debere apud omnes (inquit *Pasqualigus disp. 374. n. p.*) quod peccent mortaliter, quia quantum est de se, intendunt actum malum, & tendunt in obiectum prohibitum,

tum, qua prohibitum est, quod sufficit, ut actus contrahat malitiam, quæ contrahitur eo ipso, quod eius obiectum est dissonum rectę rationi. Quo vero ad secundã partem, responsio est negativa, cum *Rodriquez tom. 3. Qq. Regul. qu. 58. art. 7. dub. 5. Navarro in Man. Cap. 27. n. 103. Versu, Declaratio prima. Caiet. in Sum. Verbo Excommun. cap. 49. Angelo Verbo Sepultura n. 37. Suar. sec. 4. cit. n. 26. Pasqualigo Decisione cit. à num. 3. Francisco Anton. Glianes in Summa Censurar. Verbo Sepultura sub n. 2.* & aliis. Ratio autem huius responsionis sumitur ex doctrina, quam communiter traduntD.D. de Censuris: quod nimirum non contrahantur nisi sequuto effectu. Unde, & *Caiet. l. c.* de hac eadem loquens, ait: *Huiusmodi poena stricti iuris est, & effectũ requirit.* Adverte tamẽ hic, quod si quis motu proprio, Voto, vel Iuramento elegisset sepulturam, servare quidem teneretur *(Sylvester Verbo Sepultura qu. 5. n. 5.)* illius nihilominus obligatione non obstante, nõ potest Clericus, vel Religiosus eum inducere, ut obligatorio modo firmet electionem suam iam factam apud ipsorũ Ecclesias; iuxta illa verba: *Vel iam electam ulterius non immutent.* Pasqualigus etiam, *Decis 73. n. 5.* Dico apud ipsorum Ecclesias, quoniã hoc idem expressum est in Canone, ibi enim: *Vt apud eorum Ecclesias sepulturã eligant:* tanquam facientes aliquid præiudiciale Ecclesiæ Parochiali, aut alteri, in qua de iure sepeliri deberent.

741 Quæres secundo, An dicta excommunicatio locum habeat pro iis, qui inducunt ad electionem sepulturæ, mediante obligatione, eos, qui non pro se eligunt, sed pro aliis: an verò tantũ liget eos, qui pro se eligũt. Resp. Ligare omnes, qui inducunt ad eligendũ, sive pro se eligant, sive pro aliis: quia universaliter de iis, qui inducunt ad eligẽdã sepulturã apud proprias Ecclesias loquitur Constitutio: ita etiã *P. Pasqualigus Decis 373. n. 6.* Cum quo *n. 7.* nota, quod electio sepulturæ factã cõtra dictam Constitutionẽ est nulla, & proinde qui cum tali forma elegit, debet sepeliri, ubi prius sepeliẽdus fuisset, nulla facta electione. Et ita etiam decernit. *Bonifacius VIII. in Cap. Animarum cit. de Sepult. in 6.* ibi: *Nos enim electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis. Statuentes, ut hi, qui sic elegerint, nec apud sic electas Ecclesias ullatenus sepeliri, nec alibi possint eligere sepulturam: sed contradictione quacumque cessante, sepeliantur omnino apud illas Ecclesias, apud quas sepeliendi de Iure fuissent, si aliàs sepultura non electa forsitan decessissent.* Insuper nota cum eodem *P. Pasqual. Decis. cit. n 8.* Quod etiam si quis induceret ad eligẽdum sepulturã cũ Voto, Iuramento, aut promissione non apud propriam, sed apud alienam Ecclesiam, ut supra, ut Franciscanus apud Dominicanos, cum fraude, hoc est, ad instãtiã Dominicani, adhuc electio esset nulla, & contrahuntur poenæ positæ in dicta Constitutione. Ita etiam *Portell. in Dub. Regul. Verbo Sepultura num. 5.* ubi sic: *Si aliquis Minorita suadeat alicui cum iuramento, ut eligat Sepulturam apud Dominicanos, non facit contra illud Mandatum, quia Papa solum prohibet ne suadeat apud propriam Ecclesiam; non loquitur verò de suadente Sepulturam in Ecclesia aliena. Secus si idem Minorita id persuadeat ad instantiam Fratris Dominicani, hoc enim iam fit in fraudem illius legis.* Et idem habet *Rodriq. art. 7. cit. Versu Quarto circa, cum suo Compend. Qq. Regular. ref. 128. De Sepulturis num 9.* & apud hunc *Guttierrez de Iuram. 2. p. c. fin. n. 15. & Villal. p. p. Summ. tract. 17. diffic. 25. n. 4.*

742 Quæres tertio, An peccet, & in excommunicationem incidat qui inducit ad eligendam Sepulturam cum Voto, Iuramento, &c. apud illam Ecclesiam, apud quam de iure debuisset sepeliri? Resp. Affirmative cum *Portello Verbo cit. num. 4.* ubi ait, quod licet Ecclesia non amittat ius quod aliunde habebat: qui tamen sic inducit peccat.

Et hoc idem contra *Rodriquez tom. 4. Summæ cap. 130. n. 3.* & alterum *Rodriq. in Compend. Qq. Regularium ref. 128. in fine*: Existimat probabilius P. *Pasqual. Decis. 375. num. 3.* Quia videlicet quandocumque intervenit actus prohibitus, tunc intervenit peccatum, & censura eidem actui imposita suum sortitur effectum. Actus autem in citatis Constitutionibus est inductio ad eligendam Sepulturã cum Voto, aut quavis alia obligatione, quæ prohibetur tanquam continens specialem difformitatem ad rectam rationem: per hunc enim actum ostenditur avaritia; quia præsumitur fieri ex desiderio emolumenti, quod provenit Ministris Ecclesiæ ex sepultura; & est contra libertatem electionis sepulturæ, quam æquum est durare usque ad ultimum finem. Idem docet *Bassæus Verbo Sepultura sub n. 2. Versu Quæres tertiò*.

743 Hinc infertur contra utrumque *Rodriquez*, quod relatæ Constitutiones *in cap. Animar. pericul. & Clem. Cupientes*; non sunt in favorem Ecclesiæ, in qua de Iure defunctus sepeliri debet; alioquin sequeretur, quod si quis elegisset Sepulturam in alia Ecclesia, & Regularis ipsum induceret ad mutandam electionem, & Voto, vel alia obligatione eligeret sepulturam apud propriam Ecclesiam, non faceret contra Decretum, quia nova electio non esset in præiudicium Ecclesię, cui de Iure contingit sepultura: hoc inquam sequeretur in opinione maximè *citator. Rodriquezium*, asserentium, quod inducens ad eligendam cum obligatione Sepulturam apud illam Ecclesiam, apud quam de iure debuisset sepeliri, tribuat vires potius Decreto, non autem faciat contra illud, cum sit per ipsos in favorem dictæ Ecclesiæ. At non est ita, ut optimè etiam *Pater Pasqualig. Decis. cit. n. 4. & 5.* Sed in favorem libertatis electionis Sepulturæ, quam tanti fecerunt Summi Pontifices, ut eam concesserint etiam in præiudicium Ecclesiæ, quæ de iure ius habet ad sepulturam: & in detestationem avaritiæ; atque ob tollenda scandala: ut initiò Constitutionis explicat *Bonifacius VIII.* quæ oriuntur ex eo, quod Regulares, aut Clerici Seculares habeant ex ipsorũ inductione obligatas personas ad proprias Ecclesias, quoad sepulturam: hinc quotiescumque quis inducitur ad huiusmodi obligationem, semper fit contra finem Constitutionum prædictarum, tantum abest, quod ipsis dentur vires, ut contendunt dicti *Rodriquezii*; & ante ipsos *Sylvester in Summa p. p. Verbo Excommunicatio* VII. *n. 49. in fine*, ubi sic: *Tertio, quid agendum quando Ecclesia, in qua dictus eligens erat de Iure sepeliendus, est illa ad quam inducebatur? Et respondet Ioann. Andreas, quod ista quæstio est indubitata: quia Constitutio emanavit in favorem Ecclesiæ, cui sepultura debetur: unde in eius poenam retorqueri non debet, de Regulis Iuris, Quod ob gratiam libro 6. Item licet inducens peccet auferendo libertatem eligendi, tamen certat de debito retinendo Cod. de Cond. l. final. Idem* Petrus *de Ancharrano*. Hæc *Sylvester*. Et apud *Petrum de Murga Tom p. Diquisitianum Moral. Tract. 7. sec. p. disquis. 6. Dub. p. n. p.* idem tenet Ioannes *Baptista Ventriglia, in Praxi rerum notabilium, annotat. 52. de Electione* Sepult. §. *unico, num.* 43. Cuius Doctoris idem pariter fundamentum est, quia videlicet Constitutiones prædictæ in favorem suæ Ecclesiæ, & sui ipsius conditæ sunt. Quod autem est in favorem alicuius, in ipsius odium retorqueri non debet. *Cap. Quod ob gratiam el 61. de Regulis* Iuris *in 6. l. Nulla, ff. de Legibus*, ita *Ventriglia*: contra quem tamen idem *de Murga dub. cit. n.* 4. ponit sequentem conclusionem: *Si* Parochus *inducat ad eligendam Sepulturam in propria Ecclesia* Parochianum *suum, vel ad illam non mutandam, poenas incurrit inflictas per cap. Animarum, el p. de Sep.*

in

in 6. & per Clementinam Cupientes, la 3. de Poenis: & electio ipsa irrita est, & nulla. Primam partem conclusionis probat *n.* 14. ex dictis capitibus, absolutè, & indistinctè prohibentibus sub poenis in eis contentis universis Religiosis, & sæcularibus Clericis cuiuscumque status, & conditionis, ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interposita, seu aliàs promittendum inducant, ut apud eorum Ecclesias Sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent. Clausula autem dicta, *Cuiuscumque status, & conditionis*; tam generalis est (inquit *Murga*) ut non possit non comprehendere Parochos. Præterquamquod, ubi Ius non distinguit, nos distinguere non debemus, *l. de pretio, ff. de Publiciana in rem actione*. Alteram verò conclusionis partem probat auctoritate Doctorum, & iure ipso: cum ex ipso *Cap. Animarum*, omnis electio Sepulturæ cum pacto, & obligatione facta nulla sit, & irrita, *Electionem talem* (sunt Constitutionis verba *Cap. cit.*) *decernimus nullius penitus existere firmitatis*: ipso ergo iure nulla est, ac irrita huiusmodi electio, etiam inducta à Parocho &c. Qua nullitate præsupposita.

744 Quæres quarto. An sic inductus, adhuc debeat in eadem Ecclesia sepeliri? Hoc quæsitum procedit etiam quotiescumque quivis alius Clericus, vel Regularis non Parochus inducit aliquem, ut se obliget ad eligendam Sepulturam, vel electam non mutandam, apud ipsorum Ecclesias in quibus de iure (præcisi tali electione) deberet sepeliri: an inquam adhuc debeat in Ecclesia eadem sepeliri? *Glossa* ipsa *in dictum cap. Animarum, Verbo Apud quas*, proponit hoc idem quæsitum; & *circa finem*, per eandemmet videtur, quod non debeat ibi sepeliri. *Quid si Ecclesia ista* (ita *Glossa*) *sit illa in qua ab intestato sepeliri debebat? Si dicamus quod ibi non debeat sepeliri, ubi ergo sepelietur? & littera dicit, non apud illas, &c. Unde posset dici quod ibi sepelietur non obligatione promissionis, sed po testate iuris sicut cum ex duabus servitutibus remittitur altera, altera remanet, &c. In contrarium videtur, quod scilicet nec apud electas Ecclesias ullatenus sepeliri debeant. Secundum hoc enim, semper illi apud quos est sepulchrum Maiorum etiam ex electione, vel promissione, quia privati erunt potestate eligendi, habebunt intentum: quod esse non debet.* Quo tamen non obstante. Respondeo, cum *Rodriq. Tom. 3. Qq. Regular. qu. 58. art. 7. dub. p.* & altero *Rodriquez in Compend. Resol. 128. n. 6. §. Notand. est primo. Pasqualigo Decis. 378. à n. 3. Samuellio De Sepulturis tract. p. disp. 2. Controv. 6. Conclus. 2. Petro de Murga tom. p. Moralium Disquis. trac. 7. sec. p. disquis. 6. dub. 7.* (ubi refert etiam *sub. n. p. in fine, Petrum de Ubaldis de Canonica Episcopali cap. 1 2. n. 13.*) & cum aliis communiter apud *Samuellium conclus. 2. cit. n. 9. in fine*: Tenendum esse quod debeat in dicta Ecclesia sepeliri quâ obligativo modo elegit, inductus, &c. si alioquin debuisset in ipsa sepeliri. Et ratio est, quia *Summus Pont. Bonifacius* per suam prædictam Constitutionem prohibet tantum effectum electionis, illumque interdicit, declarat illam nullam, eandemque cassat, & irritam decernit: hinc res ad iuris terminos reducitur, hoc est, eodem pacto res se habet ac si nulla facta fuisset electio: tunc autem utique servando ius commune, debuisset sepeliri in eadem Ecclesia, ergo etiam nunc, non quidem ex vi electionis, quia irrita est, nulla, & invalida, sed ex iuris determinatione. Confirmatur hæc eadem ratio à pari de Testamento, ex eodem P. *Pasqualigo Decis. cit. num. 4.* Si quis condat testamentum, quod ex aliquo defectu sit nullum, hæreditas pervenit ad illos qui ab intestato succedunt, etiam si ipsi fuissent in eodem testamento instituti hæredes, & vitio ipsorum evasisset nullum testamentum, ergo à pari quamvis etiam electio sepulturæ

 sit

sit nulla, & sit electus locus, in quo de Iure eligens debuisset sepeliri, adhuc in eodem loco sepeliendus erit. Quod etiam apertè deducitur tum *ex cit. cap. p. de Sepult. in 6.* tum ex relata *Clement. Cupientes*, quia non ponunt dictam pœnam (ut advertit etiam *Pasqualigus Decis. cit. n. 5.*) iis qui inducunt ad talem electionem, ut eos privent iure communi: sed declarata nulla huiusmodi electione, reducunt sepulturam ad terminos iuris: nō debent igitur privari suo iure, cum per Canones non priventur, qui prohibent quidem eos sepeliri apud Ecclesias electas, sed quatenus in ipsis sepeliri deberent ex vi electionis, cum enim declarent nullam electionem, debent etiam prohibere electionis effectum, ideoque prohibent apud dictas Ecclesias sepeliri in virtute electionis, & non si ex alio capite in ipsis sepeliri debent.

745 Quæres quinto, An Religiosi, & Clerici sæculares inducentes obligatorio modo (ut supra) ad eligendam apud eorum Ecclesias sepulturam, & effectivè sepelientes in ipsis sic inductos, incidant in aliam poenam præter supradictam excommunicationis censuram Papæ reservatam. Respondeo affirmativè; ut videre est in dicto *Cap. Animarum de Sepult. in 6.* ibi enim §. *Si vero, Summus Pont. Bonifacius VIII.* sic: *Si vero iidem Religiosi, vel Clerici prædictos in suis Ecclesiis, vel cæmeteriis præsumpserint sepelire: ad restitutionem tam sepultorum Corporum (si petantur) quam etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum, pervenerint quomodolibet ad eosdem, infra decennium integraliter faciendam, ipsos obligatos esse censemus. Quam nisi fecerint, Ecclesiæ ipsæ, apud quas sepulti fuerint, necnon & cæmeteria earundem, ex tunc eo ipso sint, & tandiu maneant Ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.* Limita tamen cum *Summ. Angelica p. 2. Verbo Sepultura, n. 38. in fine* (& ut in præcedentis nostri quæsiti responsione) *Nisi esset Ecclesia in qua de Iure esset sepeliendus: quia non teneretur restituere nec corpus, nec aliud, secundum veriorem opinionem, &c.*

746 Quæres sexto, An si unus tantum particularis ex Regularibus utriusque sexus, & ex clericis sæcularibus ad sepulturam eligendam inducat apud suam Ecclesiam cum obligatione ipsius eligentis ut supra, pœnas Apostolicarum Constitutionum incurrat, & electio irrita sit, ac nulla? Ratio quæsiti est, quia nonnulli volunt quod electio sepulturæ cum voto, iuramento, aut promissione facta ex inductione alicuius particularis personæ illius Ecclesiæ, in qua sit electio, puta Beneficiarii simplicis, Monachi, aut Fratris similiter simplicis, qui videlicet non sit Parochus, Prælatus, Vicariusve eorum, aut Sacrista, vel talis qui totam communitatem illius Ecclesiæ repræsentet, sit saltim valida, consequenter eius Ecclesia non perdat ius per promissionem, & si inductivè factam, acquisitum. Ita sentire videntur *Rodriquez art. 7. cit. dub. 3. Roderiquez in Compendio Resol. 128. n. 8. cum Portello in Dubiis Regularib. Verbo Sepultura n. 4*: ubi sic: *Vovens, vel promittens se sepelire in aliquo Conventu persuadente tantum aliquo Religioso non Prælato, quidquid sit de peccato suadentis, non perditur ius sepeliendi in illo Conventu, quia opus est ut persuasio fiat à maiori parte Conventus. Rodriquez ubi proximè. Si autem Prælatus suadet cum illo effectu, & peccat, & perditur Ius sepulturæ: quia Prælatus repræsentat totum Conventum.* Hactenus Portell. Quod improbabile minime esse, dicit *Samuellius de Sepult. tract. p. disp. 2. Controv. 8. Conclus. p. n. p.* & apud ipsum *n. 4. Archidiacon. in cap. p. de Sepult. in 6. Angelus Verbo Sepultura, n. 33. in fine, citans* Ioann. Andream, & *Hostiens.* Petrus de Vbaldis *cap. 11. De Canon. Portio. Episcop. Lezzana to. 3. Verbo Sepultura quoad Regulares n 8.* Ubi absolutè ipse notat pro praxi Regularium, quod si unus Religiosus nomine suo indu-

ducat aliquem dicto obligatorio modo ad eligendum sepulturam in sua Ecclesia, quamvis ipse peccaverit, non propterea alii Religiosi, aut totus Conventus incidet in prædictas poenas, nisi ipse sit Prælatus, aut alius nomine Cōmunitatis, quia solum isti possunt aliis, aut Communitati præiudicare. Imò *Angelus n. cit.* 33. *in fine, cum Ioanne Andrea, & Hostiens.* (Quibus adde *Petrū de Vbaldis apud Rodriquez dub.* 3. *cit. Versu*, *Ex his*.) tenet, quod nec Prælatus solus possit sic Ecclesiæ præiudicare, aut nocere: *Quia* (inquit) *Prælatus solus non potest præiudicare Ecclesiæ in acquirēdis.* Delictum enim unius, non debet aliis præiudicare, ut est vulgarum in iure: Unde si unus ex dictis Ecclesiasticis inducit ad eligendam sepulturam modo interdicto, non debet in Ecclesiæ damnum redundare, quod argumento etiam aliquorum Iurium comprobatur: ita D. D. relati: quibus minimè obstantibus.

747 Ad quæsitum respondeo, Etiam Religiosum, & Clericum particularem inducentem ad eligendam sepulturam in propria Ecclesia, sub iuramento, voto, aut promissione, poenas incurrere Apostolicarum prædictarum Constitutionum, & electionem ipsam, esse ipso facto nullam. Ita etiam *Sylvester Verbo Excommunicatio* VII. *n.* 49 *prope finem*. *Versic. Secundo dubitatur*. *Pasqualigus Decis.* 380. *Samuellius Controvers.* 8. *cit. Conclus.* 2. *&* 3. *Petrus de Murga disquisit.* 6. *cit. dub.* 2. *Conclus. Vnica*, & apud ipsum *sub n.* 6. *Aegidius Trullench tom.* 3. *Tract. de Iure Parochi, cap.* 9. *dub.* 5. *num.* 17. aliique. Probatur responsio: Tum quia *in dicto Cap. Animarum Bonifacius Papa* VIII. cum Universis Religiosis utriusque sexus, & clericis Sæcularibus cuiuscumque status, conditionisque existentibus loquitur, quando sub poena nullitatis electionis, & sub formali præcepto statuit, ne inducant aliquos ad electionem Sepulturę cum iuramento, voto, aut promissione apud eorum Ecclesias, vel ad non immutandam apud easdem iam electam: Talia enim sunt ipsius Constitutionis Verba: *Vniversis Religiosis, & Sæcularibus Clericis, cuiuscumque status, et conditionis existant*, etc. Dictio autem *Vniversis*, universalis est, ut ex se constat, comprehendens (ut inquiunt etiam *Samuellius Conclus.* 2. *cit. n.* 6 *et de Murga conclus. cit. n.* 12.) omnes, & singulas personas Maiores, & minores, Regularium utriusque sexus, & sæcularium Clericorum cuiuscumque status: *Alioquin frustraretur lex fine suo* (ait *Pasqualigus decis. cit. n.* 2. & bene) *quia semper possent, qui sunt de Ecclesia aliqua, per unum aliquem procurare talem electionem, et sic reddere irritum Decretum. Aliàs* (infert etiam; & optimè *Samuellius n.* 6. *cit. in fine*) *talis Constitutio inanis redderetur, si personæ individuæ, et singulares non comprehenderentur in ea; nam si maior pars alicuius Ecclesiæ sæcularis, aut Regularis non induceret ad hoc modo sepulturam eligendam, nunquam contra talem Constitutionem contra fieret, sed hoc est falsum, ergo*. Tum quia, præceptum hoc formale, immediatè ad singulares personas dirigitur, & prohibitio huiusmodi est utique personalis, de cuius ratione est ut comprehendat omnes, & singulos; quia non fit Communitati, neque loco, sed personis: & proinde respicit actus personales, non autem actus Communitatis. Addo cum *de Murga n. cit.* 12. *in fine*. Quod mens ipsa Pontificis dirigentis præceptum suum personis singularibus, non Communitati, convincitur *Ex cit. Clementina Cupientes* §. *Sane de Poenis*; in qua innovatur *Cap. Animarum*, & per illam additur istius violatoribus, Excommunicationis poena: quæ non infligitur unquam Communitati, sed singularibus personis. Tum etiam quia *Bonifacii Octavi* intentio in præfata sua Decretali, fuit omnino auferre scandala, quę frequenter oriebantur ex inductione Ecclesiasticorum circa electionem sepulturæ obligatorio

mo-

modo:ut se declarat initio Cõstitutionis: sed eadem scandala,& pericula oriuntur ex inductione taliter facta per Clericum, aut Religiosum particularem, ac si fieret per Parochum, Prælatum, aut per maiorem partem Capituli Ecclesiæ, aut Conventus Monasterii, ergo nulla, & irrita electio, etiam si dicto modo inducens sit singularis, ac unus tantum. Hinc & ipsa *Glossa, in dictum caput Animarum, Verbo Interdicto*: concludit: *Ergo propter trangressionem unius Fratris, Ecclesia tota, & cæmeterium punietur*. Sed

748 Dices primo. Procurator, Abbas, vel Episcopus non valet per suum actum præiudicare Monasterio, aut Ecclesiæ suæ, ergo multo minus præiudicare valebit Religiosus, aut Clericus particularis Ecclesiæ suæ per inductionem electionis sepulturæ in ea factæ obligatorio modo: Consequentia constat à maioritate rationis: si enim illi, qui potentiores sunt, nequeunt per suum factum propriis Ecclesiis præiudicare, multò minus isti, qui minimi, ac inferiores sunt, id facere quibunt. Antecedens definitum videtur *à Gelasio Papa, in Canone finali 16. quæst. 6.* per hæc verba: *Si ergo delictum personæ in damnum Ecclesiæ non potest converti, quia Procurator conditionem Ecclesiæ potest facere meliorem, nõ deteriorem: si peccato Abbatis possessiones Monasterii auferri non licet: quomodo delictum Episcopi vertetur in damnũ Ecclesiæ, ut inde detrimentum suæ causæ patiatur? Sed detrimentum causæ pati, non sic est accipiendũ, ut Ecclesia suo iure privetur, &c.* Hæc *Gelasius.* Ubi *Glossa, Verbo Si ergo,* sic: *Concludit Gratianus, ex supra dictis, quod propter delictum Prælati Ecclesia pati damnum non debet: quia Procurator est, non Dominus.* Et quod culpa solius Prælati, aut alterius Superioris solius non præiudicet Ecclesiæ, notant communiter Doctores, apud, & cum *P. Pasqualigo de Sacrific. to. 2. qu. 1027. cum Glossa in cap. p. causa 17. qu. 6. & apud de Murga l. c. n. 18. Rota,* pluribus in Decisionibus, relatis pariter à *P. Pasqualigo* apud dictum *de Murga num. eodem.* Ergo. Respondeo obiectioni distinguendo antecedens cum *P. Pasqualigo to. 2. cit. qu. 1088. n. 5. & de Murga l. c. n. 19.* Procurator, &c. non valet præiudicare Monasterio, aut Ecclesiæ, in acquisitis concedo antecedens, in acquirendis nego: & sic etiam nego consequentiam: quia in ea agitur de acquirendis per inductionem; non autem de acquisitis. Imo textus ipse adducti Canonis pro cõfirmatione antecedentis, probat huiusmodi distinctionem, cum in eo *Gelasius Papa* agat de possessionibus à Monasterio iam acquisitis, & de Iure quod habebat Episcopus. Hinc non mirum, quod definiat delictum personæ Procuratoris, Abbatis, aut Episcopi, in Ecclesiæ damnum non posse converti. Ita etiam *de Murga l. c. n. 20.*

749 Dices secundo. Delictum Personæ non debet in detrimentum, præiudicium, ac punitionem Ecclesiæ redundare, ut decernit *Bonifacius VIII. in Cap. Delictum el 76. de Regulis Iuris in 6.* At si electio Sepulturæ ad suasionem, & inductionem Clerici, aut Religiosi particularis obligatorio modo stabilita, esset nulla, ac irrita; delictum personæ in punitionem, detrimentum, & præiudicium Ecclesiæ redundaret: Ergo valida est, & rata dicta sepulturæ electio. Respondeo, & hunc *Canonis textum* eodem modo intelligendum esse, & sub eadem distinctione, ac præcedentem: Delictum personæ in Ecclesię detrimentum, &c. redundare non debet: in iam acquisitis videlicet ab Ecclesia; secus verò in acquirendis. Et quod etiam in hoc Canone agat Pontifex solum de acquisitis, ab exemplis à *Glossa* ipsa in eodem textu adductis clarè patet: & ex ipsis id etiam demonstrat *de Murga l. c. n. 22.* Addo præterea cum P. *Pasqualigo Decis. cit. 380. n. 5. & Samuellio Controv. cit. 8. conclus. 3.* nullam in hoc intervenire punitionem Ec-

clesiæ; neque ullum ipsius præiudicium; quia non privatur aliquo iure quod acquisierit. Non enim ius acquisivit ratione talis electionis, quia cum huiusmodi electio fuerit contra Canones, & nulla, non transtulit ius aliquod in Ecclesiam apud quam electa fuit sepultura, idcirco non fit ei aliquod præiudicium si non concedatur. Neque personæ delictum redundat in Ecclesiæ detrimentum; Ecclesia enim nihil patitur; quia tunc patitur, quando læditur in aliquo sui ipsius: non autem quando ipsi non conceditur quod non est suum. Unde ad argumentum in forma: concessa maiori, negatur minor, & etiam consequentia. Ex quibus etiam inferas cum *Rodriquez Dub. 3. cit. Versu Ex his; & P. Pasqualigo Decis. cit. n. 6.* quod & si electio inducta obligatorio modo à solo Prelato non esset irrita, quatenus inducens unus tantum esset, adhuc tamen quatenus talis persona, idest quatenus Prælatus sic inducens, esset irrita; quia Prælatus, cum sit caput Monasterii, & Ecclesię, est persona publica, & in iis quæ pertinent ad Ecclesiam suam, eandem repræsentat, ideo, &c.

750 Quæres septimo. An sepulturæ electio facta ex suggestione, absque interventu inductionis cum Voto, Iuramento, ac promissione, à personis Ecclesiasticis, sit nulla, & irrita? Talem esse respondet *Bellettus p. p. Disquisitionum Clericalium, De Clerico Debitore §. 3. n. 26. pag. mihi* 370. citans ibi *Cravet. Cons. 16. Vol. p. & Brusatum Consil. 226. n. 118. Vol. 3.* Et pro fundamento sui dicti affert *Cap. p. de Pactis in 6.* Et hoc idem esse responsum secundum communiorem, & probabiliorem sententiam affirmat *Samuellius disp. 2. cit. Controv. 5. conclus. p.* cui adde *Genuensem in Praxi Archiep. Neap. cap. 61. & Lezzanam to. 4. Verbo Sepultura quoad Regulares n. 10.* uterque enim sic: *Si Parochus, dum accedit ad communicandum infirmum, ipsum interrogat non in genere in qua Ecclesia velit sepeliri, sed in specie, dicendo, vis sepeliri in Parochia, vel in alia Ecclesiâ, ipsam specialiter nominando, non valet hæc electio tanquam facta ad suggestionem; debet enim in genere interrogare.* At contra respondeo ego, Valere. Et idem etiam tenent *Pasqualigus Decis. 377. Samuellius Controv. 5. cit. Conclus. 2. Basæus Verbo Sepultura n. 2.* Ubi expresse: *Non est prohibitum* (inquit) *hortari aliquem, & persuadere ipsi, adhibitis etiam precibus, ut apud propriam Ecclesiã eligat sepulturam, dummodo non intendatur ita ipsum obligare, ut non possit mutare electionem iam factam.* Et ante citatos idem docuit *Toletus lib. p. cap. 36. §. Quarta habetur*: ubi sic: *Ad hanc excommunicationem contrahendam debent Religiosi, vel Clerici inducere ad vovendum, iurandum, vel promittendum: simpliciter enim inducere, ut eligat, non satis est.* Item *Rodriquez art. 7. cit. in fine*: ut sequitur. *Notabile est, quod dicta Constitutio non habet locum contra simpliciter exhortantes ad eligendam sepulturam non interveniente promissione, vel Voto, seu iuramento, quia ii tales non incurrunt poenam eius, ita tenent* Ioannes Andreas, Ioannes de *Lugo, & alii, quos refert Gregorius Lopez.* Omnium autem citatorum D D. ac datæ huius responsionis, ratio fundamentalis est; Quia electio Sepulturæ facta ex suggestione, non est inducta cum iuramento, Voto, aut promissione obligatoria, ergo non est irrita, & invalida: antecedens est certũ, & tale supponitur: consequentia sequitur: cum enim simus in materia odiosa, ac poenali, non debemus illã extendere, ac dilatare de uno casu ad alium diversum, sed potius debemus eam restringere, & arctare, iuxta *Regulam Iuris in 6. Odia, &c.* ergo vera responsio.

751 Quæ etiam confirmatur tum quia Verba Canonum, & Papalium Constitutionum, in propria sunt significatione sumenda, *l. Non aliter, ff. de legibus 3. & ex cap. Ex literis, de sponsalibus, &*

in

in Cap. p. de pactis in 6. & in allegatis Constitutionibus, & Iuribus, nulla fit mentio de suggestione; sed tantum de non inducendo à personis Ecclesiasticis ad sepulturam eligendam cum Voto, aut Iuramento, &c. Ergo. Tum quia (ut advertunt etiam *Pasqualigus Decis. cit. n. 3. & Samuellius Conclus. 2. cit. num. 6.* nullum Ius extat, quod irritet electionem Sepulturæ factam ex suggestione, & sic etiam per suggestionem facta, manet adhuc in eligente libera eiusdem voluntas, illam mutandi, & aliam sumendi, ergo. Adde cum iisdem (*Pasqualigo n. 4. & Samuellio n. 8.*) huiusmodi suggestionem neque esse malam; quia non est de obiecto illicito, sed de eo, quod licitè fieri potest ab eligēte. Neque etiam talis suggestio prohibita est ab aliqua lege, dummodo non fiat cum inductione obligationis à Regularibus, vel Clericis Secularibus. Nec contra hanc nostram responsionē facit *textus cap. p. de Pactis in 6.* ab Adversariis oppositus; in illo enim nil habetur quod faciat pro prima contraria opinione. Nam ibidem solum *Bonifacius* VIII. decernit, (ut patet apertissimè, *ex ipsa Glossa, Verbo Pactum:* & notat etiā *P. Pasqualigus Decis. cit. n. 2.* Quod Regulares habentes ab Apostolica Sede liberam Sepulturam, si paciscantur de non recipiendis aliquibus, vel certis Parochianis alicuius Ecclesiæ, tenentur servare pactum, & eos non sepelire, non obstante quòd apud ipsos elegerint Sepulturam: quia per pactum censentur renunciasse privilegio. Ita *Glossa*, nil contra nos, ut patet.

752 Ex his infertur Religiosos, & Clericos licitè inducere ad electionem sepulturæ faciendam in Testamento, aut Codicillo, & talem etiam electionem esse ratam, & validam: quod expresè docent etiam *Lezzana in Summa to. 2. p. 4. Verbo Sepultura quoad Regulares n. 7. Non incurrunt prædictas poenas, qui inducunt ad eligendam sepulturam in Testamento, seu Codicillo, quia hoc non est Votum, aut Iuramentum: & Petrus de Murga Disquisit. 6. cit. dub. 5.* hisce met verbis *n. p. & 2. Electio sepulturæ facta in Testamento, aut Codicillo ex inductione Clerici, aut Religiosi, non est in Iure prohibita, nec in Cap. Animarum, nec in Clementina Cupientes. Quia inducere ad eligendam sepulturam in Testamento, aut Codicillo, non est inducere ad eligendam illam cum iuramento, voto, aut promissione: Ergo dicta iura non sunt extendenda ad inducentes ad electionem sepulturæ in Testamēto, vel Codicillo faciendam, nec ad electionem sic ex huiusmodi inductione factam. Antecedens per seipsum, ex ipsis terminis patet. Consequentia verò probatur, quia recensita Iura poenalia sunt. Ergo extendi neutiquam debent, nec possunt quidem ad Casum non expressum, sed ad expressum dictari. Cap. Odia, De Regulis Iuris in 6. l. Interpretationem, ff. de Poenis:* ita, & optimè dictus *De Murga*, referens etiam *n. p. Ioannem Baptistam Ventrigliam in Praxi Rerum Notabilium, annotat. 52. num 38.*

753 Quęres octavo. An eligens spontè sepulturam apud aliquam Ecclesiam, posteaque electionem mutans, & eligēs aliam inductus obligatorio modo, per Canones prohibito, sepeliri debeat in Ecclesia prius electa, an prout de Iure? *Rodriquez art. 7. cit. dub. 2. & alter Rodriquez in Compend. ref. 128. n. 7.* tenent debere sepeliri in Ecclesia quam legitimè prius elegerat, cum secunda electio nulla sit, hæcque non vitiet electionem priorem, iuxta strictissimam *Regulam Iuris, Cap. Vtile, De Regulis Iuris in 6.* Quod videlicet, *Vtile per inutile non vitiatur*. Nihilominus, licet sola ratione inspecta, ita resolvendum esset, ut optimè etiam *P. Pasqualigus Decis. 379. n. 3.* oppositum tamen, dispositione iuris attenta, tenendum est, nimirum, quod non debeat sepeliri nec in Ecclesia prius electa, & si electa fuerit hæc spontè, & legitimè, sed sepeliri debere prout de iure; sicque ad quæsitum cum *P. Pasqualigo Decis. cit.* Respondeo. Et quidem ratio evi-

evidens fere videtur: nam Pontifex in dicto *Cap. p. de Sepult. in 6.* in poenam electionis obligatorio modo factæ, statuit quod alibi eligentes nequeunt amplius sepulturam eligere: ne contrafaciant Voto, aut Iuramento, aut promissioni factæ in electione sepulturæ: sed quod apud illas sepeliantur Ecclesias, apud quas de iure debuissent sepeliri. Hinc sequitur, quod prior electio irrita sit, dum vult Pontifex quod votum, iuramentum, & promissio liget eligentem, adeo ut non habeat amplius libertatem eligendi ulterius sepulturã; quare sicut nequit ulterius eligere, etiam irritatur electio præcedens, quia votum, iuramentum, & promissio iam suum sortitur effectum quoad ligandum eligentem, qui si manet ligatus, destruitur consequenter electio præcedens, eo quia mutatur prior voluntas, & nova posterior voluntas manet ligata. Neque huic doctrinæ videtur contrarius ipsemet *Rodriquez* dum *art. 7. cit. dub. 6.* ait sic: *Iurans, vel vovens, huiusmodi voluntatem, & electionem sic factam non potest mutare alibi eligendo, ne sit periurus, & ita iuramentum, quantum ad ipsum iurantem spectat, servandum est, &c.* Si ergo servandum est, manet utique ligatus Iuramento, &c. quantum est de se, ideirco nec potest subsistere prior electio, quæ non habet robur stante obligatione ad aliam sepulturam: in qua deinde nec Pontifex vult quod sepeliatur secundum dispositionem propriæ voluntatis, sed tantum iuxta dispositionem iuris, &c.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Mulier ignorantia plane invincibili laborans, quod ob sui pectoris nuditatem, & immodicum ornatum, alios provocet ad libidinem, excusatur à mortifero ornatu, & ab huiusmodi lethali nuditate. Confessarius tamen eam monere debet, etiamsi ex sua monitione fructum non speret.

754 SI ignorantia huius Mulieris non est invincibilis, sed vincibilis, utique non excusatur à lethali, eiusdem pectoris nuditas, & ornatus immodicus ad libidinem provocans, quo casu Confessarius nequit dissimulare, sed eam monere debet, quamvis admonitio profutura non sit, & quodcumque scandalum Poenitentis Mulieris sequatur. Iuxta Doctrinam quam tradunt omnes apud, & cum *Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 38. n. 2.* quia cum vincibilis ignorantia haud excuset, Poenitens affecta est culpa lethali, quare si Confessor dissimularet, Sacramentum conferret indignæ. Et nedum nequit dissimulare, sed tenetur omnino monere, tum quia huiusmodi admonitio proderit, ut Poenitens ignorantia illa liberetur, & agnoscat malum statum in quo est, & fortè resipiscet, mordebit conscientia, stimulisque agitabitur: tum quia ita ansam illi auferet conquerendi de negata sibi absolutione: tum etiam quia sic suo muneri satisfaciet Confessarius, ut docet idem *Sanchez num. 2. citato, versu Sed dicendum, in fine, cum Soto, Ledesma, & Aragonio.* Et tanquam certum tradit etiam *Suarez in 3. par. tom. 4. disput. 32. sec. 4. num. p. & 2.* Excusatur verò à mortali formaliter eiusmodi Mulier, ut in privilegio, si illius ignorantia sit invincibilis, quia hæc utique (per omnes) illam liberat à gravi culpa, licet illius status ma-

terialiter sit status peccati mortalis. Hoc idem privilegium afferunt etiã,&admittunt *Diana to.7. Coord. tract.5.res.63.n. 17. Ex.p.11.tr.4.& Misc.4.res.32.* sic dicens: *In locis quibus viget antiqua consuetudo, ut foeminæ incedant publicè cum pectore, & mammillis notabiliter nudatis, possunt à mortali excusari ab ignorantia invincibili, & vera simplicitate, quia ignorantia invincibilis legis, & praecepti excusat à culpa, &c.* ita *Diana l. c.* seu potius apud ipsum *Io: Maria de Castillento in Theol. Moral. Seraph. tom.p. Verb. Consuetudo, diffic.* 24. Et *Albertus De Albertis De Ornatu Mulierum disp. 3. cap. p. num. 26. pag. mihi 319.* hisce verbis: *Si Mulier ignorantia plenè invincibili obsidetur talis ornatus mortiferi, vel talis nuditatis, status eius, qui materialiter est status peccati mortalis, excusatur per ignorantiam.*

755 Additur in fine huius privilegii, quod Confessarius teneatur eandem mulierem admonere de dicto suo statu, qui saltem materialiter est status peccati mortalis, quamvis fructus non speretur. Et quidem, quod ad id teneatur Confessarius quando fructus speratur, videtur certum, universè admittitur, & laudatur, præcipuè à *Sanchez l. c. num. 5. Suarez l. c. num. 3. Cardinali de Lugo de Poenitentia disput. 22. sec. 2. num. 27.* & ab aliis apud eosdem, hanc quoque doctrinam, & conclusionem tuentibus, sive ignorantia sit facti, sive cuiuscumque iuris. Et ratio est, quia Confessarius, vel Pastor est ex Officio, vel tenet locum Pastoris ex delegatione. Atqui ad Pastorem pertinet docere subditos, quæ necessaria sunt ad servandam Dei legem. Ergo cum ad hanc servandam necesse etiam sit abstinere ab insolita Mulieris pectoris nuditate, & ab immodico ornatu ad libidinẽ valde provocante, de utroque tenetur Confessarius, ubi spes fructus est, monere Poenitentem. Ad quod quidem insuper tenetur, si poenitens interroget, vel dubitet, tunc enim, (ut communiter etiam D. D. præsertim *Suarez num. 2. cit.*) Confessarius nedum ullo modo potest falsum dicere, aut Poenitentem in suo errore ulla ratione confirmare, sed neque ei licebit dissimulare,& occultare,cũ sit hoc intrinsecè malum; unde debet ei veritatem, suamque obligationem, vim iuris, ac præcepti aperire: quia hoc munus est Confessoris, ut Medici, & Pastoris, ad quem pertinet veritatem docere, &c.

756 Quod ad hoc quidem inquam, teneatur Confessarius, idest Poenitentem admonere, quando speratur admonitionis fructus, vel quando poenitens quærit, aut dubitat, conceditur ultrò (dicet quis) ob allatam rationem, & communem Authoritatem. At quod etiam teneatur monere eandẽ mulierẽ, etiam si ex sua monitione Cõfessarius fructum non speret emendationis,ut additur in privilegio; talis additio cõtradictores habet,& videntur esse Doctores omnes, affirmantes, quod ubi intercedit ignorantia invincibilis, & spes emendationis deest, Confessarius tacere debet, hocque docent adducti à *Suarez l. c. n. 4. Sanchez l. c. num. 7. 8. 9. De Lugo l. c. num. 24.* ubi expresse sic: *Quando ignorantia est invincibilis, sive sit facti, sive iuris humani, sive divini, vel naturalis, debet Confessor cautè procedere: nam si prævidet ignorantiam ablatam redundare debere in novum peccatum poenitentis, qui prosequetur faciens cum peccato, quod prius licitè faciebat; debet potius dissimulare, dum non interrogatur. Quod locum habet etiamsi aliquando poenitens dubitaverit: si tamen postea, propter aliorum consilium, vel propter aliam causam, dubium deposuerit, & iam nunc in bona fide invincibiliter reperiatur*: ita *Eminentissimus De Lugo*. Et ante ipsum, *Suarez numero 4. cit.* Sic: *Quando Confessor non sperat fructum, vel quia probabiliter,*

liter, & prudenter timet pœnitentem non effecturum, vel certè non posse sine gravi incommodo id efficere, de quo admonendus est, potest, & debet tacere, ac poenitentem in sua bona fide relinquere. Idem docet post *Suarez, & Lugonem*, & cum iisdem *Thom. Tamburinus lib. 3. Methodi Expeditæ Confessionis cap. 4.* Addit *Pellizzarius de Monialibus cap. 10. sect. 3. Subsect. p. n. 191.* idem affirmandum etiam, quando quis bona fide, & invincibili ignorantia existit in occasione proxima peccandi, & non speretur emendatio. Horum autem ratio est, quia tunc Confessor nec ratione officii, nec ratione charitatis tenetur pœnitentem admonere: non ratione primi, quia tunc poenitens est benè dispositus, & integrè confessus: igitur ex vi officii Confessoris absolvi potest: nec etiam ratione secundi, ut ex se manifestum est, quia charitas, & fraterna correctio solum obligat, quando adest spes fructus: Imò in huiusmodi casu, contra charitatem potius esset admonitio, quippe quæ posset sine ullo fructu maximum proximo afferre incommodum. Quod confirmari potest, nam neque Medicus adhibere debet Medicinam, si timeat maius damnum allaturam infirmo, quam fructum, maxime quando non admodum urget necessitas, uti est in præsenti casu nostro, quia cum ignorantia excusat à peccato, facit ut necessitas non admodum urgeat. Concludendum igitur potius videtur ex his, quod quando Confessarius ex monitione non sperat fructum emendationis, sed prudenter, & probabiliter timet Poenitentem Mulierem, de qua in privilegio, ab insolita pectoris nuditate, aut ornatu valde ad malum provocativo minimè cessaturam, debet illam relinquere in sua invincibili ignorantia, & bona fide; tacere, nec eam admonere. Hiscemet omnibus nihilominus minimè obstantibus

757 Dico sustinendum esse oppositum; hoc est, debere Confessarium monere dictam mulierem, etiamsi ex sua monitione fructum minimè speret, ut proponitur in privilegio. Et idemmet omnino sustinet etiam *dictus de Albertis l. c. n. 27.* Ratio est, quia licet Doctores relati subscribant, & decernant Confessarium tacere debere, ut supra, etiamsi pœnitentis ignorantia in damnum proximi redundet, ut experesse *Sanchez l. c. n. 10.* cum *Metina, Cano, Ledesma, Henriquez, & Corduba*, & cum iisdem *Suarez l. c. n. 3. Cardin. De Lugo l. c. n. 26. Tamburinus Cap. 4. cit. n. 5.* aliique (contra *Navarrum, & Covarruviam*) nihilominus iidem Doctores, & alii cuncti, aliter asseverant, & docent, quod quando ignorantia invincibilis, talis est, ut ex ea malum boni communis timeatur, tunc alia est ratio, atque prę ferendum est bonum commune privato. Unde *Sanchez l. c. n. 15.* *Intellige* (inquit) *nisi ex ea ignorantia timeatur malum boni communis: tunc enim tenetur Confessarius admonere, quia præferendum est bonum commune privato; & quãvis fructus in eo minimè speretur, consuletur tamen bono communi:* sic etiam *Henriq. libr. 6. de* Poenit. *cap. 27. n. 4.* *Cardin. de Lugo l. c. n. 30. & 34.* & alii. Atqui insolita pectoris muliebris nuditas, est omnino contra bonum commune, ut idem *De Albertis disp. p. & 2.* optimè demonstrat: tum quia immediatè plures valdè provocat ad lasciviam: tum quia concurrit pravo suo exemplo ad inficiendos alios, atque ad tam perniciosam corruptelam introducendam. Ornatus pariter immodicus ad malũ valdè alliciens, eodem modo communi bono repugnat; tum quia proximè alios permultos ad libidinem vehementer incitat; tum quia aliis pravo exemplo est, ut eandem corruptelam arripiant, vel arreptam foveant, &c. ita etiam idem *De Albertis n. 27. cit.* Cum quo idem confirmatur: Quia ornatus immodicus ad malum valde solicitans, vel insoli-

ta nuditas feminei pectoris magis bono communi adversatur, quam scandalum, vel publica fama nullitatis matrimonii; nam huiusmodi scandalum, & damnum, tantum in eo versatur, quod innotescit Paulam v. g. Petri Uxorem nō esse, sed concubinam. At multo plura mortalia peccata, & damna boni communis proficiscuntur ex nuditate insueta feminei pectoris, vel immodico ornatu notabiliter ad libidinem provocante, quam ex sola notitia Paulæ in concubinam proscriptę, ut moraliter certum est. Eo magis quia fieri fortasse potest, ut Paula tam deformis sit, & evaserit, ut nullum libidinis periculum aliis afferat immediatè, sicut affert insueta nuditas muliebris pectoris, aut immodicus ornatus ad malum valdè provocativus. Igitur multo magis tenetur Confessarius ob publicum, & commune bonum, Poenitentem mulierem admonere cum invincibili ignorantia utentem eiusmodi immodico ornatu, vel nuditate; etiamsi nullam spem fructus habeat, quam Coniugem ignorantem invincibiliter nullitatem proprii matrimonii, cuius tamen fama publica vulgata est, nec credit monitionem profuturam. Et ita etiam sentiunt omnino Viri Doctissimi Theologię Magistri hac de re consulti à relato *de Albertis*, ut ipsemet testatur *n. 27. cit. in fine*. Sicque verum in utroque capite propositum Privilegium.

PRIVILEGIUM NONUM

Verba Blasphema proferens, ignorans eorum significationem, in casum reservatum non incidit.

758 Blasphemia in Deum, Beatam Virginem, & Sanctos prolata, reservatur à plerisque Episcopis, & locorum Ordinariis, viderturque inter casus reposita, quos iidemmet in suis Tabellis Casuum reservatorum sibi ipsis absolutionem reservāt. Est autem Blasphemia, secundum suam rationem formalem, locutio falsa in Deum, Beatam Virginem, aut Sanctos per modum convitii, seu contumeliæ (*D. Tho. 2. 2. qu. 13. art. p.* & communiter) quod fit tribuendo aliquid Deo, quod ei non convenit, vel auferendo quod convenit, vel affirmando de creatura, quod proprium est Dei. Blasphemia autē semper tangit Deum, vel immediatè, cùm quis directè Deum blasphemat; vel mediatè, cum quis blasphemat Beatam Virginem, aut Sanctos, quatenus Sancti sunt, sive cum habitudine saltem virtuali ad Deum, *D. Th. art. p. cit. Navarr. in Man. cap. 12. n. 81. & 82. Toletus lib. 4. cap. 13.* & omnes. Est autem blasphemia ex suo genere peccatum mortale gravissimum, aliter inter casus reservatos ab Ordinariis minimè reponeretur; reservatio enim fit tantum de mortalibus (communiter omnes) Nam si alia reservarentur peccata non mortalia, id esset inicere laqueum fidelibus, & in gravamen eorundem cederet intolerabile. *Suarez de Poenit. disp. 29. sec. 3. Filliuccius tract. 7. ca. 10. n. 171. Reginald. lib. p. n. 126. Coriolanus de Casib. Reserv. p. p. sec. p. n. 8.* aliique communiter, docentes, nullo modo venialia esse posse materiam reservationis, cum ea confiteri non cogamur. Suapte ergo naturâ, & ex suo genere blasphemia mortale est peccatum, quia gravem Deo infert injuriam.

759 At si quis verba blasphema proferens, ignoret eorum significationem, ut in privilegio proposito, non incidit in casum reservatum, nec reservationi obnoxius est. Ita etiam exprefsè *Graffius De casib Reserv. lib. p. cap. 10. num. 49. Bellochius de Casib. reserv. par. 2. qu. p. n. 268. Mazzuchellus de Casibus reserv. disp. 2. cap. 16. qu. 3. n. 52. Cabrinus de Casibus reservatis, Casu De Blasphemia, Annotatione 8. num. 16* & alii. Quorum omnium, & privilegii huius ratio est, quia non adver-

vertentes ad verba, quæ proferunt: vel ignorantes eorum vim (ita ut si scirent talia verba continere blasphemiam, nullatenus proferrent) ut sunt rustici, idiotæ, & rudes, non intelligentes sensum linguarum, & verborum, ac in prolatione ignorantes quid sibi velint dicere, non committunt peccatum mortale, ergo neque incidunt in Casum reservatum, ergo verum Privilegium propositum.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Transgrediens Regulam, & eiusdem præcepta ex ignorantia invincibili, excusatur à culpa.

760 **P**Robatur huiusmodi privilegium, quia sic transgrediens, censetur involuntariè transgredi, ergo absque culpa, ergo ab hac excusatur: nam *tolle voluntatem, & Infernus non erit*, ut proloquium Sanctorum est. Accedit Authoritas expressa *Hyacinti Donati to. 3. Praxis Rerum Regularium tract. p. qu. 25.* in qua quærens, An Ignorantia Regulæ, & præceptorum eius, excuset transgressores à culpa: resolvit, quod sic, *Si tamen illa ignorantia sit invincibilis, nec potuit superari: tum quia ad impossibile (quod in moralibus censetur, omne valde difficile) nemo tenetur: tum quia nullus tenetur ultra posse, &c.* Neque huic privilegio obstat *Iuris Regula* 13. quæ dicit, *Quod Ignorantia facti, & non iuris excusat*, quia hæc Iuris Regula procedit in foro fori, & Iudiciali: non autem in foro poli, & conscientiæ. Imò etiam in foro Iudiciali locum habet ad exculpandum pluribus in casibus, ut videre est apud Doctores, præcipuè *Azorium Instit. Moralium par. p. libr. p. Cap. 16. qu. 2.*

761 Et nedum transgressor Regulæ, & præceptorum eius ex ignorantia invincibili, excusatur à culpa, verum etiam qui eam scit, eamdemque transgreditur, sed non advertendo, ut pariter docet idem *Donatus qu. cit. n. 4.* cum *à Sancto Fausto l. 6. de Voto Obedient. qu. 29. Vers. Dices.* Quia & si quivis Religiosus scire teneatur Regulā, & advertere; per accidens nihilominus potest ab illa transgressione exculpari, non enim in manu nostra est semper advertere hic, & nunc; nam sæpe fit mentis alienatio ex naturali complexione, ex oblivione, vel in consideratione orta sine nostra voluntare, sicque inculpabili. Quod autem hic asseritur de transgressione Regulæ, & præceptorum eius inculpabili, ob ignorantiam, vel inadvertentiam, extendi etiam potest ad transgressionem Religiosi Voti: Unde & dictus *à S. Fausto in Speculo Confessarior. & Pœnitentium, disp. 34. De Voto Paupertatis quo Paupertas Religiosa violatur qu. 36. n. 3.* (ad suam rem ibi) inferendo, sic ait: *Hinc plures fortasse excusari possent hoc tempore Religiosi, qui vel ignorantia, vel inconsideratione magis, quam pravo affectu, & cupiditate in recipiendo, et retinendo, ac dispensando, liberaliores sunt, quam oportet.*

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Ignorantia invincibilis excusat à recitatione Officii.

762 **I**N omissione recitationis Officii excusari à lethali ob invicibilem, seu probabilem ignorantiam Iuris vel præcepti, ut in hoc privilegio, rarò fermè accidere potest, quia ignorantia Iuris, in præcepto Officii, non potest (quasi) esse probabilis, præsertim in Clericis, vel habentibus Beneficium, in quibus tam publicum, & notorium est hoc præceptum, ut nequeat invincibiliter ignorari, & maximè ab illis, qui tenentur scire sui status obligationem, & ab illis, qui dum examinantur ad Ordines, & Beneficia, interrogantur de obligatione recitandi divinum Officium. At negari absolutè nequit, quod ignorantia hæc inculpabilis non possit dari, maximè

mè in persona aliqua simplici, & ignorante. Et respectu huius valet utique exculpatio,& excusatio in omissione recitationis Officii, ut affirmat privilegium propositum, quod admittit etiam *Suarez de Religione to. 2. libr. 4. De Horis Canonicis cap. 28. num. 3.* ubi sic: *De Ignorantia iuris, nihil est, quod dicamus, quia in hoc præcepto ferè non potest esse probabilis, & ad excusandum sufficiens, præsertim in Clericis in Sacris, & in habentibus Beneficium, quia præceptum est tam publicum, & notum, ut non possit invincibiliter ignorari, maxime ab his, qui tenentur sui status obligationem agnoscere. Aliquando verò posset hæc ignorantia esse inculpabilis in aliquo Religioso, vel Religiosa ignorante, præsertim si adhibeat fidem alicui Viro, vel Confessori, quem probum, & doctum esse existimet. Item potest esse invincibilis in puero, qui pensionem, aut Ecclesiasticum beneficium recipit in tenera ætate, quandò per se non potest satis advertere ad huiusmodi obligationem, nec in cogitationem eius venit, neque ab illis instruitur, qui eum docere tenentur; peccabunt enim illi, ipse verò omittens excusabitur.* Hactenus *Suarez*, & optimè, ut patet, ad rem huius privilegii, quod confirmat cum eodem *Suarez*, & sub iisdem ferè verbis *Donatus tom. 4. Praxis Rerum Regular. tract. 18. De Horis Canon. qu. 58.* Et huic privilegio disertis verbis subscribunt etiam *Bartholomæus à S. Fausto de Horis Canonicis lib. 2. q. 256. & Bonacina to. p. De Horis Canon. disp. p. qu. 6. pun. 3. n. 8.* sub his verbis: *Ignorantia probabilis legis excusat à divino Officio recitando: patet ex regulis generalibus traditis in tractatu de legibus, & de peccatis.*

763 Amplia privilegium cum iisdem Doctoribus etiam ad naturalem oblivionem, seu inadvertentiam, quia hæc comparatur ignorantiæ invincibili, modo prævisa non fuerit, & tamen non fuerit impedita, nam qui aliquoties expertus est, solere se oblivisci alicuius horæ, quando consueto tempore illam non recitat; tenetur, vel recitationem prævenire, vel signum aliquod adhibere, quo memoria excitetur: ita etiam citati.

PRIVILEGIUM DUODECIMUM.

Ignorans invincibiliter peccatum esse operari cum dubio practico honestatis obiecti, cum eo dubio operans, à peccato excusatur.

764 Dubitat rusticus quis, an die Veneris ex. gr. sibi liceat lacticiniorum esus, & hoc dubio practico in eo manante edit illa, invincibiliter tamen ipse ignorat cum eo dubio operari peccatum esse, hunc à peccato excusari dicit privilegium hoc, quod etiam affirmat *Sanchez in Decal. libr. p. cap. 16. n. 18.* & cum ipso *Carolus Baucius in Praxi Confessarior. tit. De Prudentia Confessarii sub §. Petes Quinto, Versu* Immò *ait. fol. 20.* Ratio est, quia sic operando non exponitur periculo peccandi, nec minus quam par est præceptum existimat. Cum enim operatio illa in dubio practico per invincibilem ignorantiam excusetur, non temerè, sed prudenter cum eo dubio operatur, proindeque quamvis obiectũ à parte rei esset peccatũ, ille tamen à peccato excusaretur operando. Quia liberè velle, ut alter peccet, tunc tantum est contra charitatem Dei, & proximi, quando talis volitio ab ignorãtia invincibili non excusatur. Extende cum iisdẽ privilegium; idem dicendo de sciente aliquam actionem esse mortalem, at invincibiliter ignorante peccatum esse imperare illam, excusari videlicet à culpa eandem imperando. Et nota hic cum eisdem, extendi pariter privilegium hoc ad actus etiam internos circa quos haberet quis ignorantiam invincibilem: ut si idem Rusticus v. g. ignorantia invincibili crederet, desiderium

rium furandi, fornicandi, &c. culpa vacare: aut à Viro existimato docto, ac pio audiisset fornicationem, & furtum externa esse peccata, at licere desideriū fornicandi, aut furandi; tunc enim ratione illius ignorantiæ invincibilis excusaretur à malitia interni actus desiderii fornicandi, furandi, &c. licet non à malitia actus externi. Quia cum conscientia sit proxima regula bonitatis, & malitiæ humanorum actuum, nemo peccare potest, quandiu conscientia dictet id quod agit non esse peccatum: quod in huiusmodi sic invincibiliter ignorante contingit, prudenter enim sibi persuadet actum solum internum, non externum culpa vacare, ideo, &c.

PRIVILEGIUM XIII.

Commisit quis peccatum reservatum, esse tamen lethale invincibiliter ignoravit, huius ignorantiæ causa à reservatione excusatur.

765 Huius privilegii ratio est clara: Reservatio enim, ut docet communissima D.D. sententia, fit tantum de mortalibus, igitur excusatus quis à lethali (ut certè excusat invincibilis ignorantia in hoc privilegio supposita) excusatus etiam est à reservatione, & consequenter peccatum non remanet reservatum, potestque absolvi à quolibet Confessario carente facultate super reservatis: Et ita etiam *Carolus De Baucio. De Casibus Reservatis Quæsito 3. fol. mihi 203.* ubi in confirmationem huius privilegii, addit sequentia: *Scio multos Confessores hoc non advertere, & statim quod eis apparet umbra peccati reservati, mittunt Poenitentes ad Poenitentiarios Maiores, & reddunt difficile Sacramentum Poenitentiæ. Quia multi, & præsertim Mulieres, non habent facilem accessum ad Ecclesiam Cathedralem: & totum hoc potest oriri, vel ex ignorantia doctrinæ, vel ex pauco labore circa examen poenitentis, nam si mediis interrogationibus adiuvarent Confessarii poenitentes ad eruendam veritatem facti, sæpe sæpius colligerent, non solum non peccasse mortaliter, sed neque venialiter: immo aliquoties ille actus elicitus à poenitente fuit meritorius, si non materialiter, saltem formaliter; ut patet quando ignaræ foeminæ faciunt palmos, vel quid simile cum invocatione Sanctissimæ Trinitatis, causa sanandi aliquem morbum, & tamen licet in se sit illicitum, tamen ex ignorantia invincibili putant foeminæ exercuisse actum meritorium: & licet de illo se accusent, tamen post factum habuerunt scientiam de peccato, nam ante factum, existimabant esse actum dignum præmio: Ac proinde Doctus Confessarius in primis debet scire, quando quis dicitur laborare ignorantia invincibili. Secundo, de quibus rebus potest dari ignorantia invincibilis. Tertiò, quæ advertentia, & consensus est necessarius ad committendum peccatum mortale, quia si rectè sciet Confessarius supradictas res, excipiet multorum Confessiones, absque eo, quod mittat poenitentes ad Maiores Poenitentiarios pro absolutione à reservatis.* Hæc *Baucius*: quæ hic referre volui in confirmationem propositi privilegii.

766 Pro quo etiam faciunt ea, quæ docet idem *De Baucio in suo Tractatu de Modo Interrogandi Poenitentem post Præludium 26. §. Petes V. Versu Nono debet Confessarius advertere, fol. mihi 86. 87. 88.* & ea, quæ ex eadem doctrina, & principio deducit *Matheus Stoz in Tribunali Poenitentiæ lib. p. par. 5. q. 2. a. p. n. 19. Frustra se illi cruciant* (inquit) *qui, postquam ex Libro, vel Concione, &c. intellexerunt, actionem illam, quam olim in adolescentia exercuerunt v.g. pollutionem, ex genere suo esse illicitam, putant, se reos esse peccati, & si tunc, cum eam actionem exercuerunt, nulla ipsis, ne tenuissima de malitia morali cogitatio, suspicio, aut dubitatio inciderit: licet enim, si tunc talis*

cogitatio in mente fuiſſet, utique fuiſſent peccaturi, cognitio tamen poſtea acquiſita, nullo modo facit, ut opus illud iam pridem peractum, quoad id, quod fuit ignoratum, fuerit voluntarium, atque adeò ad culpam imputandum, ita *cit. Stoz*, & optimè ad rem huius privilegii; nemo enim peccat mortaliter, niſi qui diſtinctè, & determinatè advertit malitiam gravem, ac mortalem; qui autem non peccat mortaliter, neque incidit in Caſum reſervatum. Adde poſſe quem mortaliter peccare, nec incidere in reſervationem: ſi videlicet commiſerit quidem peccatum reſervatum, ignorarit tamen invincibiliter malitiam illam ſpecialem in obiecto latentem ob quam peccatum fuit reſervatum. Ut ſi reſervatum ſit furtum ſacrilegum v. g., id eſt furtum rei ſacræ, & furetur quis rem quidem ſacram realiter, neſciens tamen eſſe Sacram, ſed ſolum alienam, iſte furando in materia gravi, peccat mortaliter peccato furti, & non ſacrilegii, ob circunſtantiam non præcognitam conſtituentem furtum in ratione ſacrilegii: & ſic non peccat peccato ſacrilegii, quia peccatum debet eſſe volitum, & nil volitum quin præcognitum, conſequenter neque etiam incidit in reſervatum, ſicque à reſervatione, cauſa ignorantiæ excuſatur, ut dicitur in privilegio. Ex quo ſequitur

PRIVILEGIUM XIV.

Quando in uno actu plures reperiuntur malitiæ, & intellectus unam tantum agnoſcit, quæ ignorantur, nec menti fuerunt obiectæ, non imputantur.

767 Hoc privilegium ſequitur ex præcedenti, immò utriuſque ratio, ex uno, eodemque ſumitur fundamento; quod nimirum malitia quælibet ſpecifica peccati neceſſariò cognoſcenda ſit ut imputetur, eo quod nil ſit volitum (de intrinſeca ratione peccati) niſi præcognitum. Unde nec malitia aliqua ſpecialis latens in obiecto, & in actu abſcondita, cuiquam imputari poterit ad peccatum, quin ſit præcognita, quare (aliis omiſſis) etiam *D. Tho. p. 2. qu. 72. art. 9.* generatim docet, nullam circunſtantiam addere novam malitiam, niſi præcognoſcatur: igitur ſi quis non cognoverit ſpecialem aliquam malitiam in obiecto latentem, aut non cogitaverit de illa, eam non contrahet, licet alioqui peccet: & ſi in uno eodemque actu plures reperiantur malitiæ; & intellectus, unam tantummodo agnoſcat, reliquæ quæ ignorantur, nec menti obiiciuntur non imputantur, ut in hoc privilegio, & præcedenti, ſubſcribente *Matthæo Stoz l. c. n. 21.* dum ibi ſic: *Qui rem, quam ſcit quidem eſſe alienam, neſcit tamen eſſe Sacram, ſurripit, tantum ſimplicis furti reus eſt. Qui hominem, quem neſcit eſſe Clericum, vel Patrem, percutit, ſolum contra iuſtitiam peccat: peccaturus alioquin etiam contra Religionem, vel Pietatem, ſeu reverentiam Parentibus debitam, ſi eas circunſtantias cognoviſset. Item qui fornicatur cum Muliere, quam neſcit eſſe coniugatam, admittit quidem peccatum luxuriæ, ſed non adulterii. Et ſic de reliquis. Bonac. De Peccatis diſp. 2. qu. 7. punc. 3. n. 9. & de Matrim. qu. 4. punc. 7. n. 6. Sanchez libr. p Moral. cap. 16. n.* 10. ita laudatus *Stoz.*

768 Hinc habes, quod ubi non agnoſcitur nova malitiæ circunſtantia, nova culpa haud contrahatur, neque hæc voluntati imputetur, uti nec imputari poteſt. Ex quo ſequitur, innumeros à peccatis mortalibus etiam, excuſari, plerique enim, cum operantur, maximè rudes, pueri, Mulierculæ, indocti, &c. non apprehendunt in obiecto omnium circunſtantiarum ſpecie diſtinctarũ malitiam, quæ in ipſo latet, ſed unam duntaxat, ob cuius apprehenſionem, unicum ſolum ſpecie peccatum com-

committunt: & quandoque nec mortale, quod evenit si in actu advertant malitiam tantum venialem, tunc etenim venialiter solum peccant, & si alioqui res in se gravis sit, & mortalis: non enim gravior culpa contrahi potest, quam cognoscatur: *Quod optandum videtur* (ait *Stoz num. 24. in princip.*) *cum Deus per hoc minus offendi videatur.*

PRIVILEGIUM XV.

Ignorantia invincibilis Iuris, & facti excusat iterari Confessionem.

769 Habet quis invincibilem Iuris, & facti ignorantiam, & nescit se esse excommunicatum v. g., huius Sacramentalis Confessio valida est, verumque Sacramentum, atque adeo ab iteratione excusatur: quod privilegium recensent etiam *Adrianus quæst. 2. De Confessione*: Paludan. *distin. 18. quæst. 4. Ledes. 2. par. quæst. 23: art. p.* quos refert, & admittit *Coriolanus de Casib. Reserv. par. p. Sect. 3. §. Octava Conditio Confessionis. num. 3.* Et ratio est, quia non intendit Ecclesia privare Sacramento excommunicatum in huiusmodi ignorantia positum: ut *ex Cap. Apostolicæ, De Clerico Excomm.* ubi *Gregorius Papa IX.* ait: *Excommunicatum, vel suspensum, cum huiusmodi ignorantia celebrantem, non incurrere pœnas Iuris, & excusari*: Ergo.

PRIVILEGIUM XVI.

Ignorantia idiomatis excusat à præcepto divino, vel humano Sacramentalis Confessionis per interpretem, etiam fidelem.

770 Admittunt hoc privilegium Doctores communiter, ut testatur *Fagundez De Præceptis Ecclesiæ, præcept. 2. libr. p. cap. 6. num. 6.* ubi sic: *Excusat ignorantia idiomatis: nemo enim ex vi præcepti Confessionis, divini, vel humani tenetur confiteri per interpretem, etiam fidelem; potest tamen id facere si velit; & non tenetur; & interpres tenetur tunc ad sigillum, sicut tenetur Confessarius, communiter Doctores.* Idem ponit noster *P. Duardus par. p. Comment. in §. p. cap. Omnis Utriusque sexus, disput. prima, sectione 9. num. 9.* ibi enim sic: *Secunda causa, qua excusantur fideles à præcepto Confessionis, tam divino, quam Ecclesiastico, est ignorantia idiomatis: nemo enim ex vi præcepti Confessionis divini, vel humani tenetur confiteri per interpretem etiam fidelem, sed tantum id potest facere si velit, & eo casu interpres tenetur ad sigillum, sicut tenetur Confessarius.* Subscribunt privilegio huic *Sotus in 4. distinct. 18. qu. 2. artic. 6. Caiet. in Summ. Verbo Confess. Conditione 11. Suarez de Pœnit. disput. 36. sectione 6. num. 3. & 4. Coninch de Sacramentis disp. 5. dub. 10. Conclus. 2. num. 77. Layman libr. 5. tract. 6. cap. 6. n. 5.* aliique communiter. Colligitur, tum *ex cap. Omnis Utriusque sexus de poen. & remiss.* ubi dicitur, *Omnis fidelis utriusque sexus tenetur solus confiteri sua peccata proprio Sacerdoti*: illa enim particula, *solus*, satis indicat neminem teneri per interpretem confiteri, sed soli Sacerdoti proprio: tum ex *Concilio Tridentino sess. 14. cap. 5.* ubi pariter dicitur, nos non teneri confiteri *nisi secretò apud solum Sacerdotem*: ex quo apertè ostenditur nos non teneri confiteri modo tali, ut aliquis nos audiat præter solum Confessarium: consequenter non per interpretem. Et ratio est, tum quia iure divino nullus obligatur ad publicam propriorum peccatorum Confessionem, ut apertè ex eodem *Trident. cap. cit.* colligitur: nec ad eandem quis tenetur iure, seu præcepto Ecclesiastico; quia præcepta Ecclesiastica non obligant cum

tanto onere, prætetquamquod non extat præceptum tale, immò potius colligitut ex *Trident. cit.* oppositum, tum etiam quia, si scirem ego, quod Confessarius uni soli meum peccarum foret revelaturus, nõ obligarer ei confiteri ex communi D. D. sententia, ergo eodem modo nec teneor illud confiteri, quando unus alius præter Confessarium id debet audire. Et quamvis teneatur interpres ad sigillum, non adeò tamen arcto vinculo adstringitur uti Confessarius, quia non fungitur officio audientis, sed loquentis, hinc se tenet ex parte pœnitentis. Quare si interpres Confessionem revelaret, graviter quidem peccaret, & foret puniendus, non ramen ita ut Confessarius qui sigillum violaverit, quod notat etiam *Duardus l. c. n. 11. ex Soto*.

771 Limitant tamen privilegium hoc Doctores laudati, quod videlicet verum sit, ac intelligi debeat ex vi præcepti Confessionis, sive præceptum divinum sit, sive humanum, & Ecclesiasticum, extra articulum mortis tantum: siquidem in articulo mortis, habens quis conscientiam peccati mortalis, tenetur (inquiunt, & optimè) ex præcepto divino, & naturali charitatis propriæ, per interpretem confiteri, saltem aliqua peccata venialia, & generaliter omnia mortalia, dicendo post venialium confessionem, se confiteri etiam alia omnia mortalia, quibus Deum offenderit. Hoc etenim tutius est ad salutem, & sine incommodo fieri potest. Imò suadendum omnino (addit *Coninch n. cit.*) quando aliud pœnitenti non timetur incommodum, ut ipse omnia peccata sua confiteatur, iis tacitis, ex quorum revelatione aliquod notabile detrimentum formidat, maxime si interpres esset suspectus. Quod idem dicendum esse (ait) ubi Confessio fieri nequit, nisi aliis audientibus, ut tempore naufragii, vel pestis. Per huiusmodi enim Confessionem rectè sibi, ac satis consulit pœnitens, cum non teneatur tunc ad Confessionem materialiter integram, quando non potest aliter confiteri, nisi per interpretem, vel aliis audientibus, est tamen integra formaliter, quod satis ad dignam susceptionem sacramenti pœnitentiæ, ut communiter Theologi, &c.

PRIVILEGIUM XVII.

Donatio directa ignoranti illam, non arctat donantis conscientiam ad donationis executionem.

772 Huius privilegii ratio, petenda est à natura, seu conditione donationis, quæ vim non habet obligandi (uti nec promissio) ante acceptationem, ut communiter Doctores, qui etiam docent præcipuè *Lessius de Iust. lib. 2. cap. 18. dub. 6. num. 39.* id provenire non tantum ex Iure Civili, sed etiam ex iure naturali, vel iure gentium. Hinc, ut promissio, & donatio vim habeant obligandi, absolutè requiritur acceptatio, saltim tanquam conditio sine qua non. Et patet, tum quia sicut in onerosis contractibus ante acceptationem ubique gentium cuique licitum est pœnitere, suamque revocare oblationem, ut constat in contractu sponsalium, Matrimonii, emptionis, &c. nec expectare opus est donec alter reiiciat, vel acceptet, ita & multo magis idem licitum erit in promissionibus, & donationibus gratuitis. Tũ quia sicuti onerosa promissio, & oblatio tacitam habent conditionem, si alter videlicet velit se vicissim obligare; ita etiam gratuita promissio, ac donatio, eandemmet habent tacitam conditionem, si acceptentur. Immo hoc idem patet ex *l. Qui absenti ff. de acquirenda possess.* in qua dicitur: Qui promittit, vel donat, non videtur animum se obligandi habere, do-

donec alter acceptet, ergo potest quisque revocare oblationem,& donationem usque dum alter acceptaverit. Tum etiam quia ex opposito sequeretur, eum, qui apud se tantum, & nemine audiente, diceret, promitto, vel do Petro quinquaginta, teneri manifestare hanc suam donationem Petro, an velit acceptare, nec posset poenitere, sed teneretur exequi quantum est ex se, etiam ante acceptationem, quod ab omnibus negatur.

773 Ab huiusmodi ergo negativa, ac tradita doctrina communi, & certa, desumo fundamentum huius nostri privilegii, quod video ante me propositum fuisse à *P. Molphesio par. 2. Summæ tract. 12. cap. 19. num. 46.* sub his verbis: *Ignoto fieri potest donatio; nam etiam invisus amari potest, quamvis nihil meruerit. Ignoranti tamen non potest acquiri donatio, cum requiratur eius acceptatio, l. absenti, ff. de donatione, &c.* Igitur si Ignoranti acquiri non potest donatio, hæc non arctat conscientiam donantis ad sui executionem; ergo verum privilegium propositum.

PRIVILEGIUM XVIII.

Belli iniustitia excusari potest ab invincibili Ignorantia.

774 Bellum iustum nedum licitum est, & non solum fas est Christianis bella gerere servatis conditionibus, de quibus Doctores agentes de Bello, præcipuè *Molina de Iust. tom. p. tract. 2. à disp. 99. usque ad 107. inclusivè. Et Valentia to. 3. disp. 3. qu. 16. De Bello, punc. 2.* Sed etiam aliquando melius est quam oppositum, ita ut quandoque possit esse lethale non bellare (ut satis probat idem *Molina qu. cit. 99.*) uti postea gravissimum semper lethale est, bellare absque iusta causa, maxime ob ingentia mala, & damna, quæ secum affert bellum, ut constat: Unde iniustum bellum gravissimum scelus lethale est, innumerabilibus obnoxium restitutionibus, &c. Ab hoc tamen lethali, seu à belli iniustitia, excusari utique potest ob ignorantiam invincibilem, ut in posito privilegio. Quod ponit etiam *Diana tom. 7. Coordinato tract. 7. resolut. 4. num. 3. & 4. Ex p. 4. tract. 4. resolut. 24.* Sic affirmans: *Dicendum est aliquando bellantes non peccare, quia ex ignorantia invincibili procedunt: non tamen sequitur ex hoc, ex utraque parte dari iustum bellum; sed ex una parte dari, & in alia præsumi, & ratione talis præsumptionis potest ille actus ad virtutem iustitiæ pertinere. Nota tamen quod dicta ignorantia facilius habet locum in Subditis, & militibus; qui causam belli tanto examine discutere non tenentur.* ita *Diana*, aliique. Sed.

775 Oppones, Ex admissione huiusmodi doctrinæ, ac privilegii, videtur sequi, posse concedi bellum ex utraque parte iustum, quod esse posse negant communiter Doctores tractantes de Bello. Probatur sequela, quia si ignorantia invincibilis excusat ab iniustitia belli, iam ex parte utriusque bellum iustum esse admittitur, ut ex se patet. Responsio tamen oppositioni huic in promptu est, dicendo ad rem nostram cum distinctione, Bellum esse non potest utrinque iustum semoto ignorantiæ privilegio, & materialiter, concedo; bellum enim ex utraque parte iustum materialiter esse non potest, & hoc est quod docent communiter Doctores tractantes de Bello, ut innuit *P. Cespedes de Dubiis Militaribus dubio 60.* Quia (ut optimè etiam *Valent. punct. cit. Vers. Nono certum est*) certum est, non posse per se utrinque esse bellum iustum circa unam, & eandem rem materialiter, cum fieri nequeat, ut actus, seu conatus

verè contrarii circa idem, pertineant per se, & ex natura rei ad unam,& eandem iustitiæ virtutem. Bellum non potest esse utrinque iustum per accidens, formaliterque, ratione videlicet ignorantiæ probabilis, nego: quæ negativa videtur potius communis, & plurium Doctorum sententia. Nam *Franciscus à Victoria in Relect. De Iure Belli num.* 32. sic: *An possit esse bellum iustum ex utraque parte? Respondetur: Seclusa ignorantia manifestum est, quod non potest contingere. Quia si constat de Iure, & iustitia utriusque partis, non licet in contrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo. Posita ignorantia probabili facti, aut iuris, potest esse ex parte, qua vera iustitia est, bellum iustum per se: ex altera verò parte bellum iustũ, idest, excusatum à peccato bona fide. Quia ignorantia invincibilis excusat à toto. Item ex parte saltem subditorum sæpe potest contingere. Dato enim, quod Princeps, qui gerit bellum iniustum, sciat iniustitiam belli, tamen (ut dictum est) Subditi bona fide possunt sequi Principem suum: & sic ex utraque subditi licitè pugnant.* Hactenus à *Victoria*; & idem docet *Covarruv. ad Regulam Peccatum p.* 2. §. 10. *n.* 6. *fol. mihi* 174. Idem habet *Reginaldus to.* 2. *libr.* 21. *Cap.* 8. *De Bello sec.* 2. *n.* 98. ibi enim ait: *An bellum possit esse utrinque iustum? Responsio est, Semota ignorantia non posse; posita autem ignorantia probabili, bellum esse posse utrinque iustum. Poni autem potest talis ignorantia non modo ex parte militum, quod frequenter contingit; sed etiam ex parte Principis: qui licet re vera habeat causam iniustam, probabiliter tamen existimare potest se habere iustam; ut quando homines eruditi, & boni, quos consulit, respondent, ipsum iustam habere.* His denuo addo *Patrem Dianam to.* 5. *Coordin. tract. p. res.* 31. *n.* 10. *ex part.* 9. *tract.* 9. & *Miscell.* 4. *res.* 46. *aliàs* 45. ubi ita: *Non implicat dari bellum iustum ex utraque parte, quando ignoramus veritatem; ignorantia enim veritatis utrumque excusat, ut optimè Thomas Sanchez in Summa lib.* 6. *cap.* 3. *num* 21, *in fine: nam uni bellũ erit iustum ex una parte materialiter, & formaliter à parte rei: ex altera autem parte erit iustum tantum formaliter, & erit materialiter iniustum.* Pro hac eadem doctrina, & sub eadem formalitate, ac distinctione, sunt etiam *Molina de Iust. tom. p. tract.* 2. *disp.* 103. & 107. *Valentia Versu cit.* aliique plures. Ex quibus clarè constat subsistentia, & firmitas huius propositi privilegii.

776 Hic obiter quæres, An qui ex ignorantia invincibili, & bona fide sequutus est bellum iniustum, si postea ei constiterit de belli iniustitia, teneatur resarcire omnia damna, quæ intulit? procedit quæsitum tum de Principe, tum de subdito, & milite. Respondeo, Qui hoc modo bellando ignoranter, iniustum intulit damnum, tenetur ad restitutionem eorum dumtaxat, quæ adversariorum erant, & quæ apud ipsum in specie permanent, vel in virtute, quia ex eis ditior factus est. A cæterorum verò restitutione excusatur, quia bona fide, & ignorantia invincibili liberatur ab obligatione restitutionis, quæ oritur ex iniusta acceptione, vel læsione: & solum tenetur obligatione, quæ oritur ex re accepta, quæ solum urget, quando res permanet in se, aut in virtute. Qui igitur habuit probabilitatem de iustitia belli; adveniente sibi notitia de iniustitia, tenetur restituere ablata, quæ nondum consumpsit, idest quantum factus est locupletior, non autem quæ consumpsit, quia regula iuris est, quod qui non est in culpa, non debet esse in damno: sicut is, qui bona fide fuit in convivio lautissimo furis, in quo res furtivæ consumptæ sunt, non tenetur restituere, nisi fortè quantum domi consumpsisset. Quod totum patet ex doctrina communi de Restitutione. Et ita etiam ad idem quæsitum respondent *Sylvester Verbo Bellum p. qu.* 9. & 10. *Victoria l. c. n.* 33. *Soto de Iust. & iure, lib.* 4. *qu.* 7. *art.* 2. §. *Horum instar. Valent. punct.* 2.

cit.

cit. Verf. Quod si bellum: ubi concludit in fine, quod sic docent *communiter alii omnes. Diana tom. 7. Coord. tract. 7. ref. 6. Ex p. 6. tract. 4 ref. 30. cum Lorca in 2. 2. D. Tho. sec. 3. disp. 55. n. 4.*

PRIVILEGIUM XIX.

A Reatu lethali simplicis fornicationis, excusari potest per ignorantiam (inter Christianos) etiam Surdus, & Mutus à Nativitate.

777 Surdus non natura, sed ex accidenti, per auditum præcedentem, rerum cognitionem, & scientias potuit acquirere, ita ut surdus factus possit eas retinere, imo adhuc, saltem per nutus, gesticulationes, ac scripturam facilius edoceri, uti per eosdem nutus, & scripturam eandem, animum suum (sic loquendo) patefacere, & aperire. Surdus verò non ex accidenti, sed natura, seu à nativitate, nedum sic non potuit edoceri, nec acquisivisse dictam rerum cognitionem, rerumq; scientiam, sed necessario etiam natura, seu à nativitate mutus est, ut docet *Aristot. libr. 4. de Nat. Animal. cap. 9.* cuius rei rationem afferunt *Anatomici*, dicentes, ex cerebro quosdam descendere coniunctim nerviculos, & postea separari in tres partes, unam ad linguam accedere, reliquas verò ad aures properare, audituique deservire, sicque cum loquela & auditus ex eodem principio proveniant, existente impedimento in uno, existere & in alio. Verum hæc ratio concluderet (ut optimè observat etiam *Blasius Michalorius De Cæco, Surdo, & Muto cap. 3. n. 6.*) si vitium solum extaret in nerviculis antequam disiungantur, sed potest etiam esse post disiunctionem, unde videmus quosdam ex una tantum aure natura surdos esse, hinc non sequitur de necessitate propter hoc surdum natura, seu à nativitate, debere consequenter esse etiam mutum. Quare cum *Michalorio cit. n. 7.* dicendum est potius, Natura surdum, ideo esse etiam mutum, quia & si linguam habeat ad loquendum aptam, tamen prorsus ignorat quid loqui debeat: cum per auditum nec voces ullas, nec significationem unquam addiscere potuerit. Hinc videmus huiusmodi surdos linguam optimè enodare, sonum emittere, syllabasque, nullius tamen significationis proferre. Ex quo utique evidenter eruitur, & agnoscitur, quod si per auditum aliquid percipere possent, optimè enunciarent: ad loquendum enim, non solum linguæ aptitudo mihi ex. gr. necessaria est, sed insuper, ut quid proferre debeam non ignorem; Quod evidenter etiam constat in eo, qui vulgatem tantum linguam possidet, is enim nec Græcè, nec Hebraicè, nec Hyspanicè, nec Latinè, &c. loqui poterit, quacumque aptitudine non obstante. Nec de aliquo natura surdo legitur apud scriptores, qui non fuerit mutus, quemadmodum si fieri potuisset per tot transacta sæcula verisimiliter evenisset: ità *Michalorius citatus.*

778 Ex hactenus ergo præmissis, ac enarratis, evidenter constat surdum natura, seu à nativitate, maxima laborare ignorantia ferè in omnibus, unde ob id infelicior est quam Cæcus: *Michalorius n. 10.* Qua maxima in eo præsupposita, & stante ignorantia, non apparet implicantia ulla, quod ipse etiam positus per Baptismum inter Christianos possit, causa eiusdem, excusari à peccato commisse fornicationis, ut in proposito privilegio, quod expresè conceditur etiam à *Diana to. 8. Coord tract. 6. ref. p. n. 6. in fine, Ex p. 9 tr. 9. & Miscell. 4. ref. 60. alias 59. Inter Christianos* (sic ille) *non apparet aliquem posse (saltem ordinariè) excusari per ignorātiam à fornicatione, cum satis sit prædicatū, prædicetur que frequenter, quod fornicatio sit peccatum mortale. Dico, saltem ordinariè, si quis enim inter Christianos mutus, et surdus à nativitate ignoraret* for-

fornicationem esse illicitam, partim ex eo quod sit duri, agrestisque ingenii: partim quia nullus eum instruxit, neque (cum aliis scientibus, ac fortassis etiam inducentibus) quisquam eum reprehenderit, fortè excusari posset per ignorantiam. Sicuti etiã (addo ego) per eãdẽ ignorantiam excusari fortasse similiter poterit à peccato mollitiei: itẽ transgressionis aliorum omnium præceptorum, quorum cognitionem nõ habet, nec fortassis habere potest, cum eadem sit omnium ratio, privilegium idem. *Muti enim, & Surdi à natura* (ait *Michalorius tractatu cit. cap. 2. n. 15.*) *in maxima rerum ignorantia necessario versantur.* Addens *cap. 39. n. 2.* quod *dementes præsumuntur.* Vide eundem *Dianam res. cit.* in qua contra *Caramuelem in Theolog. Morali lib. 3. n. 1600.* optimè probat, fornicationem esse intrinsecè malam, & non tantum malam quia prohibitam; ibique resolvit, atque enervat fundamenta contraria eiusdem *Caramuelis*.

779 An verò Surdus, & Mutus à nativitate teneatur confiteri, & sit absolvendus? Respondeo affirmativè: sic etiã *Caietanus in Summa Verbo Confessio, Conditione 11. Vers. Expedit autem:* ibi: *Mutus à nativitate confiteri tenetur per nutus, & signa, ut melius potest. Diana to. 2. Coord. tract. 2. res. 93. §. p. ex p. 5. tr. 6. res. 7. Muti, & Surdi à nativitate tenentur confiteri, & sunt absolvendi:* & etiam per ipsum communicandi, quod tamen remittit arbitrio Confessarii sub sequentibus verbis, in calce resolutionis positis: *Remittendum puto iudicio, & arbitrio prudentis Confessarii, quando, & quoties supradictis Mutis, & Surdis sit Sacrosancta Eucharistia impertienda:* sic ille. *Michalorius tract. cit. cap. 30. n. 6. Alteri, eorum peccata confiteri possunt Surdi, & debent, ut alii: nec obstat, pænitentiam, ac admonitiones Confessoris audire non posse, nam signis ipsis est iniungenda poenitentia.* Addens *Cap. 51. n. 11. Potest tam mutus à natura, quam ex accidenti, confiteri sua peccata Sacerdoti signis, & gesticulationibus, & eo modo quo melius potest, ad quod adhibendus est Sacerdos, qui eius gesticulationes, & signa, & videre, & intelligere sit solitus, at propterea si ex ipsis signis appareret, & intellectum habere, & non ignorare quid agat, danda ei esset etiam Eucharistia.* De hac tamen re vide *Dianam res. cit. 93.*

PRIVILEGIUM VIGESIMUM

Regularis excommunicatus ob violentam manuum iniectionem in Clericum, ignorans probabiliter talem excommunicationem præbere impedimentum suscipiendi Ordines, & eos suscipit, non incurrit suspensionem Papalem (si factum eius non est grave) cum possit iste dispensari à suo Prælato Regulari.

780 Regularis, qui excommunicatus existens propter percussionem Clerici, Ordines suscipit, incurrit utique in suspensionem *Cap. Cum illorum, de Sent. Excomm.* Circa quã tamen suspensionem advertit *Præpositus in 3. par. qu. 3. de Suspens. dub. 5 n. 38. et 39.* apud, & cum *Diana Tom. 5. Coordin. tract. 3. res. 33. Ex par. 5. tract. 10. res. 58.* Ad hoc ut incurratur, requiri simpliciter, ut Ordo suscipiatur scienter, in contemptum disciplinæ Ecclesiasticæ. Hinc dilatant, ac extendunt privilegium propositum per hæc verba simpliciter. *Vt hæc censura incurratur requiritur ut Ordo recipiatur scienter in contemptum disciplinæ Ecclesiasticæ, ut habetur Cap. cit. Vnde qui ignorans excommunicationem præbere huiusmodi impedimentum, Ordines suscepit, non incurrit censuram, quamvis ignorantia esset crassa, vel etiam supina, quod valde notandum est.* Itã P. *Diana, ex Præposito cit.* At revera huic ignorantiæ, non tantum privilegii confert, *dictum Canonicum Caput*, ut relati Doctores, quod apertissimè constat ex textu ipso, pressè definiente, & ad normam tantum huius

pro.

propositi privilegii; ut sequitur: *Si excommunicatus pro manuum iniectione, scienter recipit Ordines, si est Clericus secularis deponendus est: Si Regularis, ab executione Ordinis est suspensus. Qui ignorans ius, & factum, sic excommunicatus recipit Ordines, si est Clericus secularis dispensat cum eo solus Papa: Si Regularis, dispensat Abbas, si ignorantia est probabilis, & factum non est grave:* postrema hæc verba, sunt ad literam privilegium propositum: Ergo verum, ad normam tamen solum huius *Canonici Capitis*, contra citatos *Præpositum*, & *P. Dianam*.

781 Et quamvis textus ipse loquatur de Abbate, intelligendus etiam est de quolibet Prælato Regulari, ut pariter notat *Fagnanus in eodem Cap. Cum illorum n. 26.* ubi sic: *Nota Abbatem quandoque posse dispensare super irregularitate, scilicet cum Monacho suo, qui existens in excommunicatione propter excessum non gravem, ex ignorantia probabili suscipit Ordines, ut hic per Abbat. Marian. Socin. etc. Et quod dictum est de Abbate, intelligas etiam de quolibet Priore Conventuali, vel Prælato Regulari, secundum Innocent. hic, etc.* ita *Fagnanus* confirmans, ut patet, (cum ab ipso allegatis) privilegium nostrum. Quis autem dicatur excessus non gravis, & super quo dispensare possit Abbas ut in privilegio; colligi potest ex Textu ipso *d. Capitis*. Est enim ille qui distinguitur ab atroci, enormi, &c. videlicet à mutilatione mẽbri, efosione oculi, effusione sanguinis, &c. Et etiam ille, qui consideratur enormis, habito respectu qualitatis personæ (in quam manus iniecta fuit) loci, &c. Qua de re præter *textum d. Capitis*: habes eundem *Fagnanum l. c. à n. 16. usque ad 25. inclusivè*, & alios ab ipso relatos.

PRIVILEGIUM XXI.

Ignoranter promittens Episcopo non petiturus ab eo alimenta, si absque titulo Ordinetur, non incurrit suspensionem.

782 Ex *Cap. pen. de Simon.* Qui ordinat aliquem accepta ab eo promissione, aut iuramento, quod non petet ab eo Beneficium, aut alimenta. Item cum tali promissione eundem præsentans, suspenduntur per triennium; ille à collatione, iste ab exercitio Ordidinum: Ordinatus verò ab Ordine sic suscepto, donec à Papa absolvatur: nisi ob ignorantiam iuris Ordinatus iste ab huiusmodi suspensione (ut in proposito privilegio) excusetur, uti eundem (ignorantia interveniente) excusant *Suarez de Censuris disp. 31. sec. p. num. 34. Coninch de Sacramentis disp. 15. dub. 5. n. 37. Diana to. 5. Coordin. tract. 3. res. 53. ex par. 5. tract. 10. res. 54.* Et quamvis huiusmodi suspensio *ex Cap. Per tuas nobis 37. eodem tit.* incurri videatur etiam si promissio, aut iuramentum, seu pactum illud factum fuerit ex ignorantia; ibi, *ita ut se in hoc nihil illicitum agere existimaverit*, & ad eum etiam, qui nesciebat, videatur consequenter suspensio hæc extendi: hoc intelligendum esse quoad forum externum tantum, in quo præsumitur deliquisse, docent expresse citati, & præcipuè *Suarez n. cit. in fine*: dum sic: *Illa ignorãtia, cum sit iuris, & in re adeò clara, non præsumitur probabilis. Si autem esse contingeret, videretur excusare, quidquid sit de præsumptione iuris. Argumento cap. Si quis à Simoniacis p. quæst. p.*

PRI-

PRIVILEGIUM XXII.

Qui per ignorantiam inculpatam ordinatus fuit ab Episcopo Hæretico, Schismatico, Excommunicato, Interdicto, aut Simoniaco, Suspensionem non incurrit.

783 QUi ordinatur ab Episcopo excommunicato, suspenso, vel interdicto, schismatico, vel hæretico, aut simoniaco., manet suspensus: sic habetur in *Cap. p. & 2. de Schismaticis*; & per textus ibi, ac per plura alia, quæ habentur 9. *qu. p.* dicentia talem ordinationem esse irritam, non quidem quoad substantiã, sed quoad usum Ordinis, ob vitium Ordinantis, quod idem est ac asserere per talem ordinationem non dari Ordinis executionem, consequenter sic ordinatum manere suspensum: in quo Doctores *in dictum Cap.* conveniunt communiter, ut testatur etiam *Suarez de Censuris disp.* 31. *sec. p. n.* 61. Idemque docent *Summistæ* apud eundem, quibus addendi infra citandi.

784 Quoniam autem contingere potest, ut quis absque sua culpa, per invincibilem videlicet, inculpabilemque ignorantiam (quod per *Suarez l. c. n.* 62. facilè potest accidere, per facti præcipue ignorantiam de alterius excommunicatione) à talibus Ordines recipiat, is utique, ab huiusmodi suspensione, ut in proposito privilegio, excusabitur: uti eundemmet excusare videtur *Innocēt. Abbas, & Covarr.* relati à *Suarez n. cit* 62. & prætera *Coninch de Sacramentis disp.* 15. *dub.* 5. *sub num.* 34. *Vers. Quare omnino*, ubi sic: *Omnino credo dicendum, tales (ignorantes videlicet) non incurrere veram suspensionem, sed ut summum aliquam inhabilitatem, quæ eos præsertim in foro externo ab executione Ordinum impediat, donec ad ministrandum à legitimo Iudice facultatem accipiant, contra tamen facientes non fiunt irregulares: ut benè notat Avila* 3. *par. disp.* 5. *dub.* 8. *Vers. ad Argumentum, & Suarez disp.* 31. *sec. p n.* 62. Nota ly *præsertim in foro externo* quia privilegium nostrum è contra *de foro interno præsertim* intelligendum est. Cui privilegio maximè favet *cap. Si quis à Simoniacis p. q. p.* ubi de Ordinatis à Simoniacis dicitur, si probare potuerint ex ignorãtia (utique inculpabili) id fecisse, in suis gradibus, & Ordinibus esse recipiendos. Favet etiam *Cap. Ordinationem* 9. *qu. p.* ibi enim: *Nisi probare voluerint se, cum ordinarentur, eos nescisse damnatos*. Accedit etiam ratio fundamentalis, & convincens: Quia suspensio est censura, & poena, quæ non incurritur sine culpa, & peccato, ergo excusata culpa per ignorantiam invincibilem, non contrahitur poena: ergo qui per ignorantiam probabilem, & invincibilem, à recensitis in hoc privilegio, recepit Ordines, non manet suspensus, nec suspensionem incurrit. Quidã vir Doctus (innominatus) apud *Avilam dub. cit. Vers. Contra hos* victus hoc argumento concedit consequentiam: & in consequens privilegium ipsum, quod facit etiam *Bernard. Diaz in Practica sua* apud eundem *Avilam*.

785 Qui tamen, non totaliter adhærens huic nostro privilegio, imò potius oppositum (uti apud ipsum magis probabile) amplectens, quod videlicet suspensio talis incurratur etiam ab ignorante invincibiliter, *l. c. Versu Ad argumentum*, respondet ad argumentum factum. Quod huiusmodi suspensio quando incurritur ab ignorante invincibiliter, non est verè censura, nam hæc solum imponi potest pro culpa (hinc qui in hac suspensione celebraret, non fieret irregularis) sed est defectus quidam executionis: noluit enim Ecclesia quod non habentes Ordinum executionem, eam conferant aliis, cum nemo det quod non habet; & hanc rationem assignant Doctores, non culpam Ordinati. Ita ad argumentum factum respondet *Avila*: Quod facit etiam *Suarez n. cit.* 62. per

hæc

hæc verba: *Hæc sententia (seu responsio) probanda est, quia iura simpliciter irritant ut possunt, hanc Ordinationem, non ob culpam Ordinati, sed in iniuriam Ordinantis. Cum enim talis Episcopus non habeat usum Ordinum, nec illum dare permittitur. Non quod intrinsecè, & ex natura rei hoc sequatur, pendet namque ex prohibitione Ecclesiæ, sed quod illam congruentiam consideraverint iura, quæ hoc disponunt, quia nemo dat quod non habet. Hinc est quod in cap. Si qui à Simoniacis p. qu. p. & in Cap. Ab excommunicatis, significatur, etiam probabiliter ignorantes, dispensatione indigere; quia videlicet nemo dat quod non habet: Suspensus, vel excommunicatus, usum Ordinis non habet, & ideo illum non confert, hæc tamen suspensio non est poena, nec propriè suspensio, quæ sit censura; sed solus effectus, vel potius defectus consequens ex defectu (ut sic dicam) virtutis activæ Ordinantis.* Hactenus Suarez, cuius, necnon *Avilæ* doctrina, ac responsio, non improbatur omnino *à Coninch Versu cit. in fine.*

786 Verum tali etiam probabilitate supposita, & admissa, neque ruit ob id privilegium nostrum, imò vim potius, acrobur ex eadem acquirit. Hoc apertissimè constat, deduciturque ex ventre eiusdem doctrinæ, dum Authores, & Asseclæ illius, ore rotundo asserunt (ut patet ex eorundemmet verbis) quod dicta suspensio, quãdo incurritur ab ignorante invincibiliter, non est verè censura, nec poena, cum hæc solum proculpa (quę hic non committitur) imponi possit. Unde etiam, qui in hac suspensione celebraret, per ipsosmet Authores, non fieret irregularis. Excusat ergo ignorantia (ex vi huius doctrinæ) veram, & realem suspensionem, ut intendit privilegium, licet etiam concederemus, quod à recensitis Ordinatus contraheret defectum illum, quem dicunt *Executionis*, ex defectu tantum activitatis in Ordinante: huius tamen executionis defectus facilis est dispensatio (concludit *Suarez n. cit. 62. in fine*) conceditur que ab Episcopo. Sed

787 Quæres, An hoc privilegium intelligendũ sit de Episcopo Excommunicato, suspenso, hæretico, &c. denunciato, & non tolerato? Respondeo affirmativè. De hoc etenim D. D etiam intelligunt, affirmantes, quod suspensio incurratur quando quis ordinatur ab Episcopo excommunicato, suspenso, hæretico, &c. Et ratio est clara, quia hos solos vitare debemus: & toleratorum ãctus in gratiam, & utilitatem aliorum validi sunt per *Extravag. Ad evitanda*. Ità præsertim *Navarr. in Man. cap. 27. sub. n. 241. Versu, Quarto quod ibi: Qui ab Episcopo excommunicato, interdicto, aut suspenso, simoniaco, hæretico, aut deposito, aut degradato ordinatur, suscipit characterem, non tamen exequutionem; siquidem qui eam non habet, alteri dare non potest: modo sit denunciatus talis, per Extravag. ad evitanda. Potest autem Episcopus dispensare cum eo, qui ignorans denunciationem, Ordinatur, arg. c. fi. de Ord. ab Episcop. & c. statuimus, & c. si à Simoniacis p. qu. p.* Idem habet *Avila Dub. cit. 8. in. princip.* sub his verbis: *Incurritur suspensio quando aliquis Ordinatur ab Episcopo excommunicato, suspenso, vel interdicto, schismatico, vel hæretico, intellige nominatim denunciato; ut advertunt Tabiena, & Armilla; vel etiam a degradato. Sic habetur ex cap. p. de Schismaticis, &c. Quod intelligitur etiamsi is qui ordinatur id ignoret, &c.* Hisque addo (aliis omissis) *Coninch dub. cit. 5. num. 31.* qui & ipse affirmat sic: *Suspensus est, Ordinatus ab Episcopo hæretico, schismatico, excommunicato, interdicto, non toleratis, aut à Simoniaco per sententiam declarato, hos enim solos etiamsi in Sacris, iam tenemur vitare: & toleratorum actus in gratiam, & utilitatem aliorum validi sunt, post Extravag. Ad evitanda.*

PRIVILEGIUM XXIII.

Qui ignoranter Ordinatus fuit simoniacè, hoc est, ipso nesciente, ac ignaro, pecunia ab Amico data fuit Episcopo, ut eum in Ordinatorum numerum referret, suspensionem non incurrit.

788 Qui recipit Ordines simoniacè, est ipso iure suspensus non solum ab Ordine sic suscepto, verum etiam ab aliis prius ritè susceptis, ut docent *Sylvester Verbo suspensio qu. 7. Henriquez lib. 13. cap. 37. n. 3.* (ubi ait hanc esse receptam Doctorum sententiam) *Avila de Censuris p. 3. disp. 5. dub. 9. concl. p. & Thomistæ* apud ipsum. Probant, tum *ex Cap. Inquisitionis de accusat.* Tum *ex cap. Per tuas el 2. de Simonia.* Tum etiam, & efficacius *ex Extravag. 2. de Simonia*, ubi expressè: *Declaramus, quod omnes illi, qui simoniacè ordinati fuerint, à suorum sint Ordinum executione suspensi.* Qui tamen recipit Ordines simoniacè ignoranter (ut quando Cognatus v. g. vel Amicus, me ignorante, dat pretium Episcopo, ut conferat mihi Ordines) manet suspensus tantum ab Ordine sic suscepto per *D. Thom. 2. 2. qu. 100. artic. 6. ad 3. Arragon. ibi conclus. 4. Sylvest. l. c. & Avilam dub. cit. Conclus. 2.* (expressè loquentes de ignorantia omnino inculpabili.) Limitat tamen *Avila* hanc suam secundam conclusionem, dicendo, *se intelligere, quod maneat suspensus non suspensione, quæ sit censura*: quæ limitatio sequitur ex doctrina eiusdem *Avilæ*, in præcedenti privilegio tradita: quia videlicet, supposita invincibili ignorantia, nec per ipsum videtur incurri posse vera censura, quia hæc est poena, quæ cessat excusata culpa, ut docent etiam communiter. Videtur igitur tantum, quod possit incurri suspensio lato modo, hoc est, quod non vera suspensio in rigore posit cõtrahi, sed potius (& ad summũ) defectus illo executionis Ordinis simoniacè absque culpa suscepti, de quo defectu in præcedenti privilegio idem *Avila*, & alii.

789 Ergo secundum hanc doctrinam, & limitationem, qui ignoranter simoniacè ordinatus fuit, veram suspensionem in rigore non incurrit: ergo verum privilegium propositum, etiam per *Avilam*, saltem in dicta sua limitatione, & sententia. Verum imquam insuper, simpliciter, & absque recitata limitatione, in sententia etiam plurium, & Classicorum, D. D. Nam *Henriquez cap. cit. 37. num. 4.* absolutè sic: *Qui recipit Ordines scienter à simoniaco Episcopo, manet ab eo Ordine suspensus. Si tamen probabili ignorantia excusatus est à culpa mortali, excusatur & à poena suspensionis, quamvis postea factum resciverit, ut si eo nesciente, Pater, aut Amicus pro ipsius Ordinatione dederat pretium, pecuniæ Episcopo, aut tertio mediatori.* Huic eidem doctrinæ, ac privilegio subscribit, cum aliis, *Bonacina Tomo primo tit. De Suspensione, disputat. 3. punt. 5. §. primo sub num. 9. Versu Dixi scienter*, & quidem & ipse absolutè, ut sequitur. *Recipiens Ordinem simoniacè, sed bona fide, & ignoranter, non incurrit suspensionem, cum ignorantia excuset à Censuris, ut accidit quando Pater ipso ignorante dedit Episcopo pecuniam, ut illi conferret Ordines. Ita Sayrus, Suarez, Filliuccius, Coninchus, & Henriquez. Et hoc verum videtur, quamvis ille, qui ignoranter ordinatus est per simoniam, ratificet postea promissionem factam ab amico: nam ratihabitio non comparatur mandato in poenis, nisi in iure exprimatur. Ita Henriquez l. c. n. 4. & alii.* Quibus addo *Dianam tom. 5. Coordin. tract. 3. ref. 54. num. 2. ex par. 5. tract. 10. resolutione 56.* ubi ait, se huic privilegio, ac sententiæ adhærere: *Quia (inquit) uti aliena simonia non impedit veram receptionem Ordinis, ita neque executionem illius, quando*

in

inculpatè recipitur. Ita *Diana res. cit. 54. Coordinata*. Repetens sequenti *res. 55. ex par. 11. tr. 5. & Miscell. 5. res. 16.* cum *Stephano Baunio In Praxi Beneficiorum disp. 16. qu. 62. dub. 6. Ignorantem, suâ causa factam esse simoniam, poena propria non affici*.

PRIVILEGIUM XXIV.

Ignorantia, quæ quandoque in foro fori non excusat à poena, ab hac, & à culpa excusat in foro poli.

790 CErtum est hoc privilegiũ, ab omnibusque utriusque Iuris Doctoribus communiter admissum; ac à nobis diversis in locis huius Tractatus sparsim præsuppositum: Modo autem hic speciatim proponitur, atque probatur. Quia certissimum est, quod ignorantia antecedens iuris, sive communis, sive particularis, excusat à peccato ipso, & à culpa contra eandem legem, & etiam à poena eiusdem legis, hocque tanquam prorsus indubitatum docuerunt *D. Tho. pr. 2. qu. 76. ar. 3. & ibi Caiet.* aliique *D. Thom. Expositores*. Præterea *Suarez de legib. lib. 5. cap. 12. n. 6. & 7. Bonacina De Peccatis disput. 2. qu. 8. punc. 3. num. 8. Sanchez in Decal. libr. p. cap. 16. num. 21.* & innumeri, inter quos præcipuè *Passerinus Dominicanus in primum libr. 6. Decretal. in Capite Vt Animar. 2 qu. prima art. 17. n. 347.* ubi plures alios allegat. Et ratio omnium est: Quia ignorantia invincibilis etiam si sit iuris communis, nedum particularis, excusat à culpa, quia excusat à voluntaria transgressione legis; ergo & à poena: Consequentia hæc probatur: quia lex iusta non imponit poenam, nisi ut poenam, sed ablata culpa, non habet locum poena ut poena, ergo nec debitum eius; ergo talis ignorantia, quæ tollit culpam, excusat omnino à pęna. Et hoc in utroque foro.

791 Verum, quia quoad utrumque forum excusare quandoq; talis ignorantia non videtur, in foro fori videlicet, seu externo foro, ut in privilegio, ideo in huius certissimam firmitatem, declarationem ve, advertatur, uti optimè advertit etiam idem *Passerinus l. c. num. 348. fol. mihi 140.* quod aliud est ignorantiam non præsumi, & non credi; ideoq; actum ignoranter factum non excusari: aliud est ignorantiam iuris cuiuscumq; si adsit, & sit antecedens non excusare agentem à culpa contra legem, & à poena legis. In foro fori, & externo, ignorantia eius, quod quisque tenetur, & potest scire, certè non præsumitur, neque creditur, nisi probetur. Hinc commune est Canonistarum, & Iurisperitorum assertum, desumptum *ex Regula 13. de Regulis Iuris in 6.* quod iuris ignorantia non excusat, quia non præsumitur esse, nec creditur, nisi probetur. Quod verò excuset & suffragetur si probetur illam fuisse antecedentem, patet clarissimè ex iure ipso admittente excusationem ignorãtiæ iuris in Militibus, Mulieribus, Pueris, in minoribus, in quibus ignorantia præsumi potest, *l. p. C. De Iur. & facti ignor. Fagnan. cap. Ex parte n. 10. de Regular. Ancharan. cons. 393. num. 7. Tuscus Verb. Ignorantia conclus. 11. num. 9. & 12.* In quibus igitur non præsumitur ignorantia, hæc non dicitur excusare, nec creditur, nisi probetur. At coram Deo, qui omnia videt talia qualia sunt, & etiam coram Iudicibus, si eisdemmet constet de ea, ignorantia antecedens utique excusat ignorantem in utroque foro. Et si eisdem de ea non constet, excusat tantum à culpa & à poena legis, & iuris, coram Deo ad normam propositi privilegii. Vide *Passarinum num. cit. 348. in fine*: ubi benè docet, adeo verum esse quod ignorantia antecedens coram Deo excuset, necnon coram Iudice apud quem de ea constat, ut non detur potestas in terra, quæ oppositum decernere possit; quia non datur potestas, quæ naturas re-

rerum possit mutare. Nec fieri potest, ut quod est ignoratum involuntariè, & ex ignorantia est, sit voluntarium, quia impossibile est, voluntatem liberè velle, quod ignoratur. Sed & pariter est impossibile, quod sit peccatum, quod non est voluntarium, igitur est impossibile, quod sit peccatum, quod ex ignorantia antecedenti est factum.

792 Ex positis initio numeri præcedentis, obiter collige, merito me concludere *in fine privilegii 31. huius Cap. n. 761.* Confessarium solicitantem, non evadere poenas (in foro fori) *Gregorianæ Constitutionis*, contra suum impium, nefandumve scelus in Constitutione ipsa definitas; quamvis eiusdem habuerit, & allegaverit invincibilem ignorantiã, quia videlicet, esto etiam talem ignorantiam habuerit, non excusatur in foro exteriori, nec ei creditur, cum potuerit, ac teneatur ex suo officio eandem scire, ideo non præsumitur tali ipsum ignorantia laborasse, atque adeò à Iudice punitur, & puniri debet, &c. An verò quoad eas leges, & iura, quæ unusquisque spectato suo statu, conditione, & officio, tenetur scire, si invincibiliter nescit, ac ignoret, detur in Iudicio, & apud Iudicem locus probationi propriæ huius ignorantiæ, in Rei favorem, & levamen? Respondeo affirmativè, quod etiam patet ex numero antecedenti, in quo dicitur tantum, quod talis ignorantia in foro exteriori non creditur, nec præsumitur, non quidem simpliciter, sed cum addito, *nisi probetur:* Quomodo autem probari possit, vide *Privilegium* 33. huius Capitis, ac totius Tractatus postremum.

793 Et si probari (consequenter dari) potest ignorantia invincibilis eorum, quæ ad proprium statum, conditionem, & officium spectant; sequitur, Regulam illam, ut scilicet censeatur ignorantia nõ probabilis, sed culpabilis, cum quis ignorat ea, quæ ex officio scire tenetur, aut considerare, non esse universaliter veram in foro conscientiæ, quod etiam affirmamus initio huius *Tract. n. 20.* & docent pariter *Suar. de Cens. disp. 4. sec. 8. n. 15. Vasquez in pr. 2. qu. 76. disp. 123. cap. 2. n. 6. Sanchez libr. p. Moral. cap. 16. n. 27. Passerinus qu. cit. art. 5. n. 133.* aliique, unanimiter affirmantes, dictam regulam non esse universaliter veram; si namque vera esset, nulla ignorantia invincibilis, vel probabilis iuris alicuius posset dari, quia nullum ius est, quod scire non teneantur illi, quos ius illud obligat. Verum quidem est, quod ignorantia, aut inconsideratio eorum, quæ quis ex officio scire tenetur, rarius potest esse, aut invincibilis, aut probabilis. Unusquisque enim tenetur inquirere leges, quæ spectant ad officiũ suum. *Gregorius Martinez p. 2. q. 76. art. 2. dub. 5. conclus. 7. Alvarez ibidem disp. 153. n. 16. Tabiena Verb. Ignorantia n. p. Magister Serra Montesinus, apud, & cum Passerino num. cit.* Et quivis de facto tantam scientiam habere debet de concernentibus ad suum statum, & officium, ut sciat communia, ea videlicet, quæ communiter ab aliis eiusdem status, & Officii non ignoratur, & quod de aliis particularibus, seu specialibus sciat dubitare, ut occasione adveniente, possit veritatem inquirere sicuti debet: ita citati D. D. Contingere nihilominus potest, quod aliquis ignoret probabiliter id quod ad statum suum pertinet, vel officium; eo quia vel nulla cogitatione, aut excitatione præventus fuerit, aut saltem dubitaverit, an detur lex hoc, vel illud prohibens; vel ut hic, & nunc recordaretur, & illius considerationem haberet; vel quiã ex probabili iudicio, & bona fide erret. Hinc deduc cum *Passerino l. c. n. 124.* non coincidere in idem, *scire, & debere scire*, quasi moraliter absolutè censeri debeat scire, qui scire tenetur, & illũ ut talem puniri debeat, qui nescivit quod tenebatur scire. Ut enim ignorantia sit culpabilis nõ sufficit, quod ignorans teneatur scire, sed necesse est, quod proximè moraliter id possit, aliquando autem contingit ut homo non

sit

sit in actu, ut possit moraliter scire, quando videlicet, vel nullo modo est ad hoc sic excitatus ut scientiam quærat, vel non habet necessaria ad scientiam acquirendam, vel non tenetur adhibere maius studium ad sciendum, quam illud quod adhibuit; vel bona fide, & non ex negligentia, oppositum, verum credidit.

PRIVILEGIUM XXV.

Ignorans Constitutionem Sixti V. *in qua reservavit sibi absolutionem eorum, qui male promoventur ad Ordines, excusatur ab illa incurrenda.*

794 ITa expressè. *Sanchez de Matrimonio tom. 3. libr. 9. disp. 32. n. 18,* & *Diana tom. 5. Coordin. tract. 7. res. 62. n. 5. ex par. 7. tract. 4. res. 14.* Uterque sub sequentibus: *Sixtus V. sibi reservavit absolutionem eorum, qui male promoventur ad Ordines, si quis autem ignoraret hanc Constitutionem, non incurreret hanc reservationem, & si, is, qui male promoveretur ad Ordines sciret se peccare. Ratio est, quia hac reservatio est pœna statuta in odium delinquentis, ut proinde ab ea incurrenda excuset ignorantia* (Vide *Lugum de Pœnit. disp. 20. sec. 2. n. 11. & Bassæum Verbo Ignorantia n. 17. Versu Sed dubium est.*) Hoc idem, & in aliis privilegiis visum est, idcirco de eodem hic satis: hinc tamen sit

PRIVILEGIUM XXVI.

Ignorans & Constitutionem Gregorii XIII. *in qua tulit Excommunicationem in eos, qui aliquid dederint, promiserint, acceperint, aut acceptaverint promissionē pro iustitia, aut gratia à Sede Apostolica obtinenda: & quod nullus possit absolvi ante realem restitutionem eorum, quæ pro tali gratia fuerint accepta, ut patet* ex Extravag. edita anno 1575. *immunis est ab hac reservatione.*

795 SEquitur hoc privilegium, tū ex antecedenti, tum ex pluribus aliis positis sub *Cap. 4.* huius Tractatus. Et ratio est eadem, ac præcedentis: Quia videlicet, & huius generis reservatio, est pœna contra trasgressores dictæ Constitutionis, aut legis imposita: ergo sequitur naturam principalis, idest legis; cum autem ignorantia legis excuset à trangressione, excusabit etiam à pœna. Ità etiam *Molina de Iust. to. p. tr. 2. disp. 92. Versu Cum Gregor. XIII. Sanchez n. cit. 18. Diana res. cit. 62. n. 6.* ubi etiam refert *Mazzuchillum de Casib. Reserv.*

PRIVILEGIUM XXVII.

Qui durante Matrimonio ignoranter suscepit Sacros Ordines, Suspensionem non incurrit.

796 SUspensio incurritur ab eo, qui durante Matrimonio (etiam non consummato) *præsumit* suscipere Sacros Ordines, extra casus à iure concessos. *Ioannes XXII. in Extravag. Antiqua, de Voto:* Dicitur *præsumit*; hinc, Qui solum ex ignorantia procedit, & accedit ad Ordines Sacros, cum ratione ignorantiæ non dicatur præsumere, uti nec verè præsumit, hanc suspensionem nō incurrit. Hoc affirmat præsens privilegium, quod confirmat *Pater Diana tom. 5. Coordin. tract. 3. res. 61. ex p. 5. tract. 10. res. 59.* dum ibi sic: *Ad hanc Censuram incurrendam requiritur præsumptio, unde qui solum ex ignorantia procedit, licet crassa, vel supina, non suspenditur, & soluto matrimonio, potest in Ordinibus ministrare, sin nullum aliud intercedat impedimentum, & multo magis si bona fide processerit. Durante tamen matrimonio non potest. Si præsumpserit Ordinem suscipere, non potest in eo ministrare, etiam soluto matrimonio, nec potest ad alium ascendere, vel promoveri ad Officium, vel beneficium Ecclesiasticum, & nisi talis profiteatur in Religione approbata, solus Pontifex*

po-

potest eum absolvere, ut Extravag. cit. Si profiteatur, potest Dioecesanus dispensare, ut ibidem habetur. Et hæc omnia docet Prepos. in 3. par. qu. 3. de Suspens. dub. 5. n. 40. Unde ego olim sine aliqua dispensatione celebrare feci post mortem Uxoris quemdam sic Ordinatum, qui bona fide Ordinem suscepit, credens Coniugem esse mortuam. Hactenus *Diana*, & optimè ad privilegium nostrum.

PRIVILEGIUM XXVIII.

Excommunicatus denunciatus, vitandus, conferens Sacramenta ex ignorantia invincibili, aut naturali inadvertentia, à peccato mortali excusatur.

797 EXcommunicatus denunciatus, qui, & *vitandus* communiter appellatur, activa Sacramentorum communicatione, & Sacrificii oblatione privatus est, *cap. Latores, de Clerico excommunicato ministrante, & cap. Si celebrat, eodem tit.* idque sub peccato mortali, cum tam gravis materia sit actio ministrandi, quam recipiendi Sacramentum. Ab hoc autem peccato, ignorantiæ, & naturalis inadvertentiæ privilegiũ excusat; quod constat patenter *Ex cap. Apostolicæ de Cler. Excomm. ministrante.* Affirmat *Diana tom. 1.* Coord. *tract. p. res. 15. §. p. ex par. 5 tr. 9. res. 83.* ibi: *Excusatur tamen per ignorantiã invincibilem, & naturalem inadvertentiã, cap. Apostolicæ, &c.* Confirmatque *Philippus Faber de Censur. in 4. sent. dist. 25. disp. 4. cap. 4. n. 165.* ubi sic: *Certum est excommunicatum denunciatum, & publicum percussorem Clerici peccare mortaliter administrando aliquod Sacramentum. Difficultas tamen est, an in aliquo casu excusetur à peccato; ita ut possit sine periculo ministrare? Ad quam respondetur primo, excusari per ignorantiam invincibilem, naturalem oblivionem, vel inadvertentiam, ut diximus de receptione passiva.* Ita *Faber l. c.* relatus à *P. Diana tom. 5. citato, tract. p. res. 16. num. 3. in principio ex par. 5 tract. 9. res. 96.*

PRIVILEGIUM XXIX.

Ignorantia Regulæ quandoque excusari potest in Conscientia à sui observantia.

798 QUæreris *Rodriquez to. 4. Qq. Canonicar. Regularium in Praxi Crimin. Tit. p. cap. 2. n. 25. Quando excuset Ignorantia Regulæ?* Videtur respondere; Quotiescumque noviter professus, ignorantiam prætendit austeritatis illius. Optima responsio, tunc enim solum videtur excusare posse in conscientia à sui observantia (ut in privilegio) respectu saltem talis austeritatis, tempore Novitiatus, & probationis simpliciter ignoratæ. Hinc idem *Rodriquez n. cit.* monet Superiores Regulares ut sequitur: *Caveant Superiores in non permittẽdo, ut quis professionem regularem emittat, nisi prius Regulam pluries non perlegerit, vel legi ab aliis non audiverit, nam aliquando aliquis Abbas non ita in omnibus, & per omnia, facit ipsam Regulam observari, præsertim in anno, in quo quis permansit in probatione illius Regulæ; namque emissa professione, mutatoq; Abbate, cum ad strictiorem Regulæ observantiam devenit Abbas successor; professus de recenti, qui ipsam non legit, nec minus ab alio intellexit, & laxiorem probavit, recusat ad illius observantiam cogendum esse, & quidem rectè, quia de tali superveniẽti austeritate prætendit ignorantiam.* Hæc *Rodriquez*, loquens (ut facit etiam privilegium) de excusatione in conscientia, quod constat, dum addit (utique pro exteriori foro) *quamvis tandem is non audiatur, sed cogatur ad illius observantiam:* Sed *cogatur* inquam, quia in foro externo præsumitur non ignorasse.

799 Sed *cogatur* insuper: Quia ut docet *Navarr. p. p. Consilior. lib. 3. de Regularibus Consil. 22. num. 5.* Nullo iu-

iure necessarium est, quod Novitius probet, & experiatur omnes austeritates Monasterii in individuo, sive in specie, sed sufficit, ut experiatur austeritatem eius in generali per totum unum annum degendo sub obedientia Prælati. Si enim statim post susceptum habitum inciperet ægrotare, & maneret æger quatuor, sex, vel decem menses intra Monasterium sub obedientia, posset in fine anni profiteri secundum mentem omnium Doctorum, quorum nemo dicit, aut auderet dicere contrarium: ergo absque ulla lege non est dicendum, quod teneatur Novitius experiri omnes austeritates in specie, ut obligetur ad ipsas, &c. ita *Navarr. n. 5. cit.* qui præterea *eodem lib. 3. Consil. 45. n. 2. in fine*; concludit: *posse cogi ad servandam illam austeritatem, si cum fuit professus, non limitavit suam professionem, & obligationem ad illum statum vivendi, qui tunc servabatur*. Vide eundem *num. cit.* & *in Manuali cap. 12. num. 50.*

PRIVILEGIUM XXX.

Ignorans nullitatem suæ Professionis, non manet obligatus, nec eam cum tali ignorantia ratificare censetur.

800 Communiter admittitur huiusmodi privilegium: asserunt enim D D. unanimiter, ut aliquis Votum suum invalidum, ac invalidam professionem ratificasse censeatur, non satis esse, credere, votum, aut professionem, quam emisit, fuisse validam, & ideò proponere eam adimplere, & ratione illius in Monasterio permanere: sed oportere, ut resciat illus nullitatem, & velit illam de novo validare: ita singulariter tradunt *Caiet. 2.2. qu. 189. art. 5.* (ubi, *Considerans suum Votum, credens illud esse absolutè validum, intendit millies illud adimplere, non propterea coram Deo ratificavit, aut approbavit*) *Navarrus in Man. cap. 12. n. 71. Versu, Decimo supponimus, & par. p. Consilior. lib. 3. Consil. 28. n. 7. & Consil. 34. n. 4. Suarez, De Relig. to. 3. lib. 7. cap. p. n. 4. Diana to. 7. Coord. tract. p. res. 185. ex p. 6. tr. 7. & Miscell. 2. resolut. 56. Kecch. disput. 14. dub. 3. num. 2. Pasqualigus cent. p. q. 35. n. 6. Peyrin. De Prelato quæst. 3. cap. p. §. 5. n. 144.* & omnes apud, & cũ *Bordono de Professione Regulari cap. 21. quæst. 14. num. 28.* Ratio autem est: tum quia voluntas non fertur in incognitum, ergo si vult ratificare professionem, debet eius nullitatem prænovisse: tum quia sine novo consensu non potest ratificari, sed ignorans non consentit, *l. si per errorem, ff. de Iurisdict. omn. iudic. causa 29. qu. p. initio.* Ergo ignorans nullitatem suæ professionis per quemcumque actum subsequentem, etiam intentione eam ratificandi, non ratificat, si ignorat eius nullitatem (nisi ratificet, & suppositione etiam quod sit invalida) Igitur ignorans nullitatem suæ professionis, non manet obligatus, nec eam cum tali ignorantia ratificare censetur, sicque verum propositum privilegium.

801 Dicit privilegium, *non manet obligatus*, quia videlicet, verè professionem non emisit: usque dum tamen manet in ignorantia invaliditatis eiusdem, peccat contraveniendo illi, quia tunc agit contra propriam conscientiam dictantem, erroneè se esse verum professum, atque adeò obligatum, &c. Addidi (nisi ratificet ex suppositione etiam quod sit invalida) quia excipiendus qui ita ratificat professionem, ut velit ratam esse, quamvis fortè ab initio fuerit invalida: nam sic, esto invalidam esse non agnoscat determinatè, tamen sub statu possibili, & sub conditione eam ratificare intendit, quod sufficiens est ad invalidã professionem ratificandam, quod etiam adnotavit cum *Lessio*, Pater *Diana res. cit. 185. n. 2. in fine.* Affirmans in principio, & optimè, nec posse (præcisa hac conditione) ratificari professionem, nisi professus an-

antefactę professionis nullitatem cognoscat: eo quia non potest habere voluntatem ratificãdi professionem, nisi cognoscat ratificationem esse sibi possibilem: sed ratificatio possibilis nõ est, nisi professio nulla extiterit: ergo non potest habere voluntatem ratificandi, nisi nullitatem professionis agnoscat: ita *Diana*.

PRIVILEGIUM XXXI.

Sacerdos solicitans in Confessione, & ignorans Constitutionem Gregorii XV. *contra Confessarios solicitantes, excusatur à poenis in illa latis, in foro tamen interno, non externo.*

802 Sicuti ab initio promulgationis dictæ Constitutionis, potuit ipsa ignorari à Confessoribus solicitantibus, saltem non sciri utique ab omnibus; ita etiam modo non est adeò moraliter impossibilis eiusdem ignorantia in aliquo, & si non iuris, saltem facti, idest, quod ignoret, an aliquod factum quod reipsa ad solicitationem pertinet, comprehendatur in dicta Constitutione. Qua supposita ignorantia, dicit privilegium hoc, quod si solicitans, sic ignoret *Constitutionis Gregorianæ* vigorem, excusetur à poenis latis in illa. Quod privilegium communiter conceditur à Doctoribus, ut videre est apud *Thomam Hurtadum par. p. Resolutionum Moralium tit. de Sacerdotib. Solicitantib. in Confess. tract. 4. cap. 8. res. 61. §. p. à n. 822. fol. mihi 228. ibi: Dico, ignorãtia huius Bullæ excusat à poenis in illa latis. Est communis sententia Doctorum. Ita Sanchez, Vasquez, Diana, Ghilinus, Cælestinus, Bonacina, Sayrus, Suarez, Escobar, &c. Et in casu Bullæ, Ioannes à Trinitate, sect. ultima, dub. ult. n. 5. Sousa tract. p. cap. 20. ubi hoc egregiè docet, &c.* Quibus adde *Ignatium Lupum In Edictum Sanctæ Inquisitionis part. p. lib. p. art. 4. Diffic. 2. fol. mihi 6.*

803 Probat autem *Hurtadus* suum dictum, consequenter privilegium nostrum: Quia, & si solicitatio ad peccatum in Confessione, prohibita sit iure divino, de quo non est ignorantia, tamen si ignoratur poena imposita iure humano, utique ignorans poenam, ab illa liberabitur. Sic enim *Innocentius Papa Epist. 3. cap. p.* scribens *Exuperio Tholosano* dicit, *quod ignorantes Constitutionem Synetii Papæ ad Himerium Tarrac. epist. p. cap. 7.* qua suspendebat Clericos incontinentes (utrumque refertur *Cap. Proposuisti, & cap. Plurimos 82. dist.*) non incurrant præfatam poenam, quamvis non ignorarent prohibitam incontinentiam iure naturali, & divino. Quare solum obnoxius erit poenis latis iure divino, non vero latis iure humano, quod ignorat. Sicque ignorans legem, & Constitutionem, quâ imponitur pro aliquo delicto, vel excommunicatio, vel irregularitas, aut suspensio, has nullo modo incurrit, ut est certa, & indubitata sententia: hæc, & optimè dictus *Hurtadus*: quæ cohærent cum his, quæ tradita sunt superius in Privilegiis quarti Capitis, ad quæ brevitatis gratia mitto Lectorem in huius etiam confirmationem.

804 Qualis autem esse debeat huiusmodi ignorantia ut excuset? certum est per omnes invincibilem, & probabilem excusare. Idem est (ait *Sousa de Solicitan. tract. p. cap. 15. apud d. Hurtadum l. c. §. 2. n. 829.*) si ignorantia fuerit vincibilis, & improbabilis ex culpa veniali, quia ob culpam levẽ non irrogatur poena adeo gravis: qui enim hac ignorantia laborat, non est suspectus in fide: nec præsumitur contra illam deliquisse, quamvis enim inferat iniuriam Sacramento, cum illo abutatur per Sacrilegium quod committit contra reverentiam illi debitam iure naturæ; nihilominus sicuti qui abutitur aliis Sacramentis, non est reus huius Bullæ, ita qui illam invincibiliter ignorat. Idemque docet apud eundem *Hurtadum §. cit. 2. n. 830. Ioannes à Trinitate l. c. n. 9.*

Ha-

Hactenus dicta, concessa esse intelligat, pius Lector, ad normam doctrinæ datæ *in Privilegio* 24. *huius Cap. n.* 792. (uti & sunt proposita) pro solo videlicet interno foro, non externo ullo modo; in quo contra Solicitantem, & tam pudendum ipsiusmet, sacrilegiumque scelus, præsumenda utique *Constitutionis Gregorianæ* relatę, notitia, & scientia. Unde ne Solicitans remaneat impunitus, contra ipsum, utpote summè impium, ac criminosum, exercendum erit Iudicium absque misericordia, nec præsumenda in ipso, vel credenda ignorantia, &c. Vide quæ dixi *Privil* 24. *huius Capitis n.* 792.

PRIVILEGIUM XXXII.

Mulier solicitata in Confessione, invincibiliter ignorans Edictum Tribunalis SS. Inquisitionis, obligans solicitatum (etiamsi ipse solicitationi consenserit) denunctiare solicitantem: Vel ignorans quod obliget ad mortale: Vel quod imposita sit Excommunicatio contra non denunciantes, excusatur à poena, nec illam incurrit si non denunciet.

805 SEquitur hoc privilegium ex præcedenti, cũ non sit maior ratio (ut patet) de Confessario solicitante, ac de persona, seu muliere solicitata: Imò hæc magis excusabilis est, ut constat, quippe quæ magis est obnoxia ignorantiæ, & nisi consenserit solicitationi, nec peccavit venialiter: quare ignara omnino obligationis denunciandi, nec ullam culpam, vel poenam incurrit, si non denunciet. Hinc ad utrumque etiam indifferenter, tam ad solicitantem videlicet, quam ad solicitatum videtur extendere privilegiũ *Ignatius Lupus Difficult.* 2. *cit.* dum ibi absque restrictione affirmat, *Illos minimè affici Excommunicatione, qui moraliter Edictum S. Inquisitionis; nec audire, nec alicubi videre potuerunt: tum quia impossibilium nulla est obligatio, l. impossibilium, etc. tum quia lex in mitiorem partem est interpretanda*. Certum est autem quod tum idem Sanctissimæ Inquisitionis Edictum, tum dicta *Gregoriana Constitutio* arctant solicitantem, & solicitatum, ut videre est in ipsis, ergo. De solicitata verò Muliere, & Edictum ignorante, expressè loquens *Hurtadus capite* 8. *citato, resolutione* 46. confirmat privilegium positum, sub sequentibus: *Si Mulier ignorat invincibiliter Edictum; vel quod obliget ad mortale, vel quod est imposita Excommunicatio contra non denunciantes, non incurrit pœnam si non denunciet. Tenent communiter Doctores contra Covarruvias, in Cap. Alma mater par. p.* §. 10. *n.* 9 *et est per se evidens.*

806 Et ratio est, tum quia hoc habetur in Cap. *Animarum, de Constitutionibus in* 6. in quo sic fatur, ac decernit *Bonifacius VIII. Statuta quorumcumque Ordinariorum ligare nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, ac supina*: cuiusmodi non est ignorantia mulieris, de qua in privilegio, cum in ipso supponatur invincibilis. Tum quia in *Cap. Cognoscentes, de Constitutionibus*, statuitur, quod qui peccarunt ante legem poenalem datam, non ligantur lege, quia eam ignorarunt: sed qui post latam legem, eam ignorat invincibiliter, eodem modo se haber, ac si non esset. Tum etiam quia nullus meretur poenã absque culpa, peccato, offensa, contumacia, &c. huiusmodi Mulier solicitata, si non denunciet non peccat, non offendit Ecclesiam, non est contumax adversus ipsam, excusante invincibili ignorantia, Ergo.

807 An verò excuset etiam ignorantia vincibilis, venialiter culpabilis, affirmativè dicendum, ut in antecedenti privilegio. Imò quamvis etiam esset ignorantia vincibilis mortaliter, tum quia hęc potest esse, & de facto est sine cõtumacia, quæ requiritur ad incursionẽ cẽsurarũ: tũ quia *Summus Pont. Bonifacius VII. in dicto*

suo Decreto, solum excludit ignorantiam *crassam & supinam*: & quamcumque aliã vult excusare ab incursione censurarum, ab Ordinario quocumque latarum: Ergo etiamsi ignorantia sit lethaliter culpabilis sufficit ad excusandum: & ita etiam cum aliis pluribus docet *Hurtadus res. cit. 46. n. 555. & 556. Antonius à Spiritu Sancto in Director. Confessar. p. p. tr. 5. disp. 14. sec. 4. n. 933.* aliique plures ibi citati, cum quibus & nos pariter idem docuimus, & cum communi, in Privilegiis superius traditis, sub *Cap. 4.* Censeo tamen (quod est advertendum) excusare privilegium donec solicitata Mulier aliunde non habuerit scientiam suæ obligationis à fide dignis, vel alio modo; habita enim scientia, sub obligatione mortali, ac dicta excommunicationis censura, tenebitur Confessarium adhuc denunciare à quo fuit solicitata. Eo pacto quo quivis, Beneficium quod simoniacè, sed ignoranter (& ideò absque culpa) recepit, cum primum eam simoniam rescierit, tenetur sub reatu gravi, &c. illud renunciare secundum plures, ut, tot aliis omissis, docet *Navarrus par. 2. Consilior. lib. 5. De Simonia Cons. 70. n. 6.*

PRIVILEGIUM XXXIII.

Ignorantia non solum excusat in foro animæ à Censuris, & poenis Ecclesiasticis, sed etiam in exteriori Iudicio per iuramentum præcipuè Ignorantis.

808 EXcusat inquam, ignorantia etiam in exteriori Iudicio, per iuramentum videlicet attestantis. Et probatur, quia nemo præsumitur suæ salutis oblitus, præsertim si non accedat aliqua præsumptio, ut si legem palam violaverit. Ita *Antonius à Spiritu Sancto in Director. Confessarior. part. 2. tract. 12. disp. p. sec. 14. §. 2. Versu, Dico tertio, num. 177. Cotonius in Summa Diana, Verbo Ignorantia n. 10. & ibi Farinac. De delict. Canon. qu. 149. n. 203.* Hinc sequitur (ita deducit *Cotonius) quod si quis in Regno Siciliæ Vitulam publicè mactasset, iuraretque se legem D. N. Urbani VIII. id prohibentem, ignorasse, non deberet declarari poenas dictæ legis incurrisse.* (Limitat tamen nisi ex parte iuris adsit præsumptio scientiæ; nam hæc non eliditur per ignorantiæ iuramentum.) *Diana tom. 7. Coordinata tract. p. res. 19. ex par. 5. tract. 14. & Miscell. 2. res. 24. cum Laurentio Portel. in Respons. Regular. p. p. Casu 27. n. 3.* In quo ad rem huius privilegii, sic: *Pro maiori istius casus notitia, & aliorum similium quotidie contingentium, in quibus violantur Bullæ Pontificiæ punientes illos, qui cõtra facere præsumpserint, quomodo credendum sit transgressori, dicenti se fecisse bona fide, & quomodo probanda sit bona fides? Respondeo in primis, quod si agatur solum de foro conscientiæ, credendum est omnino asserenti se fecisse bona fide, nec cogitasse ibi intervenisse culpam, vel poenam; si enim id credidisset, non fecisset. Et huic tali persuadendum est, ut omnino quietus sit, nec se credat incurrisse. Imò addo, quod licet lex violata non poneret hoc verbum (præsumpserit) si tamen contrafaciẽs excusatus fuit à peccato, vel ob inadvertentiã, vel ob iustam ignorantiam, non incurrit poenam aliquam alicuius legis, iuxta communem Doctorum, quia ubi non est peccatum, seu culpa, non datur poena.*

809 *Si verò agatur de foro externo, quomodo probanda sit bona fides, sive ignorantia? Dico, id posse colligi ex præsumptione: si enim persona delinquens sit bonæ famæ, & idiota, & in materia non nimis clara, & vulgata; magna præsumptio est, quod peccaverit, seu potius quod legem violaverit bona fide, & ignoranter: sic Iudex poterit acquiescere huic bonæ fidei, ad non imponendam poenam. Ad maiorẽ vero securitatem, probari potest bona fides, et ignorãtia, per iuramentũ parti exhibitũ, stante enim dubio, stabitur iuramẽto illius. Et si obiiciatur contra illũ præsumptio iuris, quia ius videlicet contra illũ præsumit, quod sciverit quæ tenebatur scire* per-

pertinentia ad suum Officium. Respondeo, quod etiam præsumptio iuris eliditur per iuramentum in contrarium, ut habetur in Cap. Cum in tua, de eo, qui matrim. accus. potest, & Glossa ibidem in fine Casus. Hunc eundem modum probandi bonam fidem per iuramentum, tradit Navarrus lib. p. Consiliorum, Tit. de Constitutionib. Consil. p. qu. 2. n. 6. & 7. ubi ponit alios duos modos ad probandam ignorantiam. Hæc omnia *Portel. l. c.* à cuius doctrina non dissentit *Pater Diana*, tantummodo difficultatem aliquam dicit se habere circa ipsam, videlicet circa iuramentum allegantis ignorantiam: Nam (ait *ref. cit. num. 3.*) licet probetur ignorantia per iuramentum eam allegantis, ut patet, ex *Glossa in Cap. 2 in verbo Scienter de temp. Ordin. in 6. Baldo in tract. de iure Protim. nu. 18. ver. Sic & ignorantia. Iasone in §. Sed iste n. 89. et sequentib. ver. Advertere, Institut. de act.* Et quamvis ignorantia regulariter probetur per iuramentum: *Gloss. ordinaria in Regul. Præsumitur, de Reg. iuris in 6. Grassius Decision. Aurear. p. 2. lib. 2. c. 9. n. 12.* Adeò ut si allegatio ignorantiæ dubia sit, allegans eam, iuramento in foro externo confirmare cogatur, *Cap. Si verò 2. de sent. Excomm. Thomas Del Bene, De Immun. Eccles. p. p. cap. 2. dub. 4. sec. 17. n. 3.* Tamen ubi adest præsumptio scientiæ, iuramentum ignorantię non tollit illam præsumptionem scientiæ in contrarium, ut docent *Bartolus, Pomatus, Iason, Alexander, &c. Quibus tamen nonobstantibus* (concludit *Diana n. 4.*) *sententiam Portel, etiam tuentur Afflictus de Iure protim. §. 2. n. 9. ver. Et si præsumptio, & Lucas de Penna, in l. super servis, colum. 3. vers. in p. Gloss. C. qui militare possunt, lib. 12. Vbi videntur terminare, quod iuramẽtum super ignorantia, excludit præsumptionem iuris in contrarium existentem:* ita *Diana*. Sicque ratione, & auctoritate verum propositum privilegium, quod est ducentesimum, & ultimum huius mei Tractatus, quem totum, ac totaliter, omniaque, & singula, quę in ipso continentur, humiliter submitto (ut debeo) correctioni Sanctæ Sedis Apostolicæ. Vide *Passarinum Dominicanum in p. libr. 6. Decretalium in Cap. Vt Animarum 2. quæstionis primæ art. 17. à n. 349. & per totum Cap. cit. Animar.* ubi plura, & pulchra, (& ex professo) de Ignorantia ad hunc etiam tractatum spectantia.

FINIS.

IN-

INDEX ALPHABETICUS
VERBORVM, AC RERVM
NOTATU DIGNIORUM.

Numerus, qui producitur, semper est Marginalis.

Ad-

Con-

D

Deum

F

M

N

O

let

Q

R

Res-

S

ti-

Sub-

IN INDICE CAPITUM, AC PRIVILEGIORUM.

ERRATA.		CORRIGE.	
Caput Primum,	*pag.* 31.	*Caput Primum*,	*pag.* 17.
Privilegium primum,	*pag.* 17.	*Privilegium primum*,	*pag.* 18.

pag.	col.	lin.	ERRATA.	CORRIGE.
30	2	41	quæ	quare
30	2	44	illa	ille
31	2	21	au	aut
31	2	45	ad 7.	ad 2.
32	1	46	ut	
32	1	46	faciet	faciat
44	2	17	eum	eam
46	2	19	utent-bus	utentibus
47	1	4	ex	
59	1	4	22.	2. 2.
66	1	30	etim	etiam
66	1	35	limiteta	limitata
66	1	42	competentem	competente
69	1	17	votum	notum
69	2	46	quem	quod
75	2	23	procedat	præcedat
74	1	11	Opponens	Opponens
79	2	23	quem	qui
82	2	44	eurando	curandi
89	1	27	ſeſ.	reſ.
96	1	5	ex.	cap.
96	2	5	Valvas	ad Valvas
107	1	26	Præcepta	Præcepto
113	2	8	Invincibilia	Inviſibilia
113	2	36	at qui	atqui
114	1	29	ſopponimus	ſupponimus
117	1	4	Squillande	Squillante
121	1	35	concediťque	concedo
122	2	4	Rebuſſ.	Rebuff.
124	2	24	dictum	dic cum
125	2	47	eveniret	non eveniret
126	1	10	Edem	Fidem
126	1	14	Edem	Fidem
126	1	34	eum	cum
129	2	9	par. 2.	p. 2.
130	1	35	eadem	eandem
133	1	15	occiſionem	occaſionem
135	1	46	manifeſtæ	manifeſtare
138	2	30	notet	notat
142	1	30	poſſit	ponit
142	2	44	quam	quem
143	1	2	promiſſa	promiſſam
146	2	21	invincibili	vincibili
150	2	3	172.	272.
150	2	43	imperandis	in parandis
157	–	28	honeſti	honeſtè
158	–	7	ad mittenda	admittenda
161	1	7	Sanchez	Suarez
161	1	21	ciret	ſciret
161	1	25	aceret	iaceret
161	1	28	inum	num
162	2	4	defectu	defectum
166	1	39	Sixtu	Sixtus
198	1	13	ſe non	ſe
200	1	20	affirmat	affirmet
214	2	22	Cephel.	Cephal.
222	1	44	Boeſium	Boerium
230	2	48	primò Diana	primo. Diana
231	2	27	n. 39.	n. 29.
231	2	28	Islonio	Salonio
232	2	22	qu. 2. 2.	qu. 2. n. 2.
239	1	5	forma	fama
244	2	29	499.	469.
246	1	29	temerarie	temeraria
247	1	23	&	de
247	1	29	poſſet	poſſent
247	2	19	tamem	tamen
254	2	36	Pæramo	Paramo
260	2	8	alii	aliis
262	2	23	Hinc	Huic
265	2	8	ſaciemus	faciamus
265	2	11	ubi ſic	ibi ſic
273	1	18	E	Et
278	2	5	oct-	oc-
278	2	6	eſſes	eſſet
278	2	7	ipſin	ipſius
285	2	48	facerent	fuerunt
289	2	40	quia	quin
291	1	13	dat	dant
292	1	19	Tract. c.	Tract. 6.
294	2	42	humanitas	humanitus
294	2	48	etia	etiam
295	2	48	annexerit	annexuit
310	2	48	doeen	docent
329	1	29	citatis	citati
329	2	5	peccat	peccet
330	1	37	eſſc	eſſe
332	2	48	ut incurſu	
339	1	9	ſecundum	ſecundam
339	1	22	gratia	in gratia
344	1	30	Alſabeto	Alphabeto.
389	2	15	Doctoribus	à Doctoribus
434	1	12	temptam	emptam
439	2	21	ſcire	ſciri
437	1	14	ſuranda	furando
437	1	15	ſurripienda.	ſurripiendo.
437	2	17	revelandot	revelando
444	1	4	exercito	exercitio
444	2	35	aperiendnm	aperiendum

6-4